10.

GYÖKEREK ÉS LOMBOK
Erdészportrék

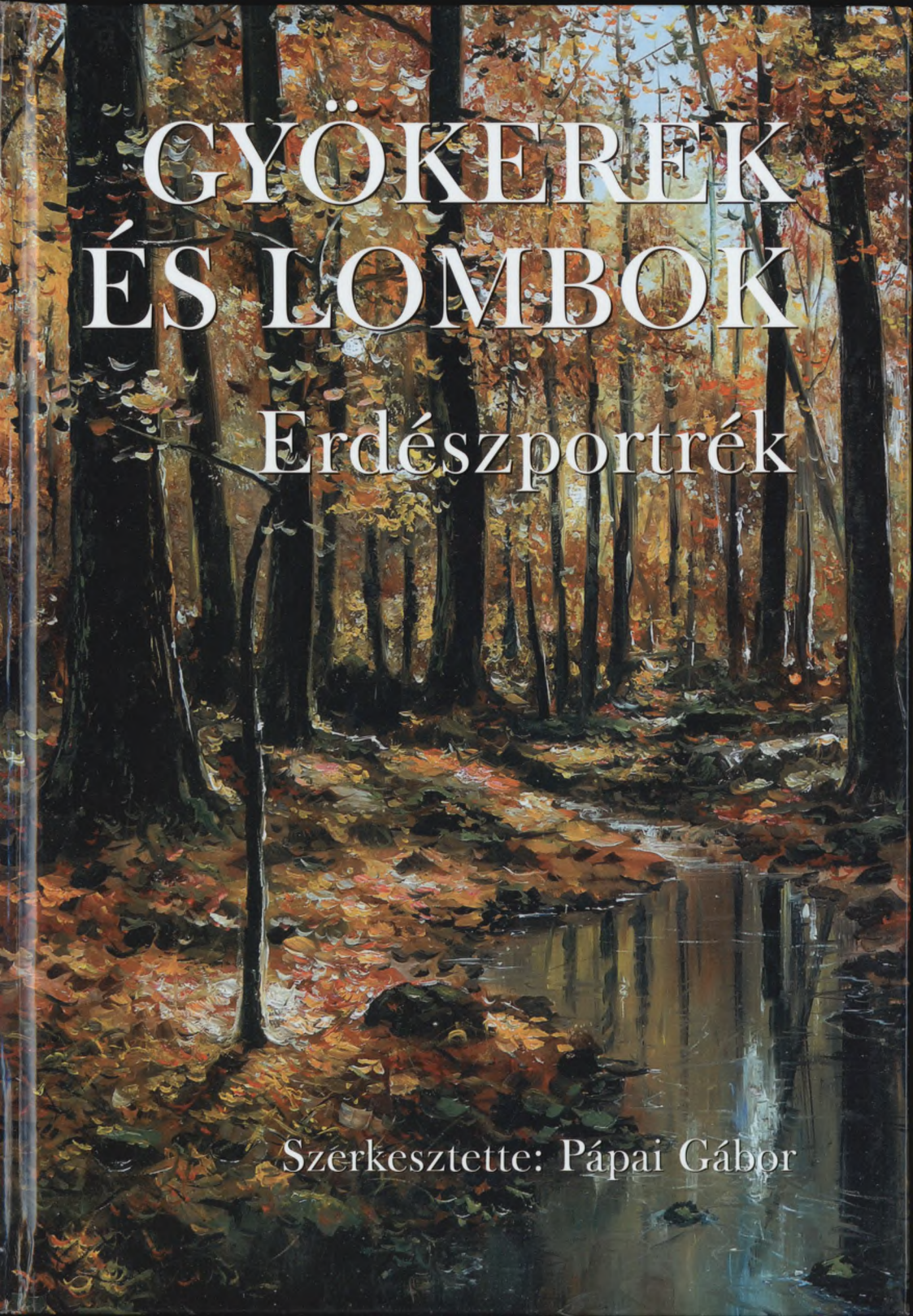
GYÖKEREK
ÉS LOMBOK
Erdészportrék
Szerkesztette: Pápai Gábor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gyökerek és lombok

Erdészportrék

OEE Könyvtár
Áll.Eü. 2021

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár
Leltári szám: 1107 A108/2021
Csoport szám:
Raktári jelzet:

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az első kötetben megjelent portrék

Boross György (1896–1993)
Nagy Imre (1905–1994)
Kató Pál (1904–1998)
Szűcs Ferenc (1905–2000)
Kollwentz Ödön (1912–2008)
Madas András (1917–2009)
Majer Antal (1920–1995)
Horváth László (1926–2000)
Homolya József (1932–1996)
Vargha Domokos (1922–2002)

A második kötetben megjelent portrék

Bezzegh László (1917–1990)
Dévényi Antal (1910–1994)
Abonyi István (1913–2005)
Roller Kálmán (1913–2004)
Wisnovszky Károly (1928–2009)
Csizmadia József (1902–1992)
Gál István (1916–2002)
Kádár Zsombor (1923–2007)
Fila József (1918–1991)
Csutkai Jenő (1916–2002)

A harmadik kötetben megjelent portrék

Kossow G. József (1904–1998)
Pál János (1920–1999)
Retkes László (1915–2003)
Wentzely Dénes (1929–2013)
Hibbey Albert (1917–2004)
Zólyomi Bálint (1908–1997)
Herpay Imre (1924–2007)
Szederjey Ákos (1911–1991)
Pankotai Gábor (1914–1997)
Riedl Gyula (1914–2005)

A negyedik kötetben megjelent portrék

Szász Tibor (1923–)
Hunyadi József (1904–1993)
Sziklai Oszkár (1924–1998)
Jereb Ottó (1922–2016)
Lády Géza (1899–1994)
Perlaki Ferenc (1921–2014)
Szilágyi József (1924–2009)
Buda Ernő (1921–2005)

Az ötödik kötetben megjelent portrék

Tóth Béla (1921–2016)
Vicze Ernő (1926–2009)
Bencze Lajos (1912–2007)
Rózsa József (1936–)
Szodfridt István (1930–2011)
Firbás Oszkár (1923–)
Grátzer Miklós (1934–)
Rakonczay Zoltán (1929–)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A hatodik kötetben megjelent portrék

Simonfy Ákos (1867–1962)
Petz Ádám (1936–)
Bujdosó Alpár (1935–)
Kondor Antal (1922–2013)
Bulin István (1926–2005)
Tompa Károly (1923–2002)
Marjai Zoltán (1928–2004)
Jakabffy Ernő (1926–2003)
Szemerédy Miklós (1931–)
Gálos István (1935–2013)

A hetedik kötetben megjelent portrék

Fröhlich András (1936–2016)
Futó Elemér (1939–2010)
Jablánczy Sándor (1908–1999)
Hódi István (1922–)
Répászky Miklós (1938–)
Pechtol István (1918–2003)
Katrin Béla (1930–)
Solymos Rezső (1929–)
Mészáros Károly (1934–)
Hábel György (1922–2016)

A nyolcadik kötetben megjelent portrék

Király Lajos (1894–1970)
Draskóczi József (1912–2005)
Csanádi Etele (1931–)
Adamovich László (1921–)
Andor József (1930–2012)
Ván László (1923–2015)
Kondor Endre (1938–)
Jacsman János (1936–)
Nagy László (1934–)
Apt Kamill (1937–)

A kilencedik kötetben megjelent portrék

Bozsik Pál (1920–2009)
Hallósy Miklós (1906–1995)
Vigh József (1944–)
Czebei Sándor (1932–)
Bánó István (1917–1995)
Morócza Károly (1922–)
Madas Láazló (1920–2009)
Lutonszky Zoltán Tamás (1923–)
Kóthy István (1919–)
Kászoni Zoltán (1928–2015)

Sorozatgazda az Országos Erdészeti Egyesület

A mű megjelenését a STIHL Kft. támogatta

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gyökerek és lombok

Erdészportrék

Tizedik kötet

Szerkesztő riporter
Pápai Gábor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A szerkesztő munkatársa
Szabados Katalin

A videofelvételeket készítette
Pápai Gábor
Szabados Katalin

© Pápai Gábor, 2017

ÖISBN 963 00 6716 1

Kiadja az Országos Erdészeti Egyesület
Felelős kiadó Zambó Péter, az OEE elnöke
A tipográfia és a fedél – Endrey-Nagy Attila: A Bükkös-patak novemberben
című festményének felhasználásával –
Balog Zoltán munkája
Nyomdai előkészítés Lévayné Pápai Luca
Megjelent 37 (A/5) ív terjedelemben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az olvasóhoz

Ha tudni akarod a jövőt,
ismerd meg pontosan a múltat.
(Kossuth Lajos)

A kötet, amelyet a kezében tart az olvasó, a múltról szól. Olyan emberekről, akik az erdészpályát választották hivatásul, s noha néhányan többékevésbé elsodródtak az erdőtől, szívük mélyén erdészek maradtak.

A gondolatot, hogy az életutakat videoszalagra rögzítsük, Bánó László erdőmérnök sugallta immár több mint két évtizede. Köszönet illeti a felvételek kezdetén segítő Szentendrey Géza, és a mindvégig kitartó Szabados Katalin munkáját. Azóta sokasodnak a polcon az önkéntes vallomások a szülőföldről, a hazáról, a pályáról, az alma materről. Több mint száz van már belőlük.

A munka kezdete óta sokan távoztak az élők sorából. A videoszalagra felvett életutakból azonban mozaikszerűen összeállíthatjuk a XX. század magyar erdészettörténetének azokat az emberi vonatkozásait, amelyekről nemigen olvashatunk az eddig megjelent kiadványokban.

A szereplők vallomása olyan részletekkel egészíti ki a tudományos történelemírás alkotóelemeit, amelyek kötőanyagként rögzítik azt egységes egésszé.

A Gyökerek és lombok életrajzsorozat az embert állította középpontba. Az embert, aki az individuum belső rezdüléseinek feltárásával teszi teljessé az erdészpályán töltött évtizedek alakította szakmatörténelmet.

A múlt tudományos leírása mindig a tényszerű bizonyítékokra támaszkodó események láncolatából építkezik. Ám a valóság részleteiből írt történelmet az ember, a közösség tetteinek sorozata alkotja, sokszor figyelmen kívül hagyva a szereplők döntésének lelkiismereti okait.

– A származásából adódó hátrány élete során szinte elviselhetetlen súlyt helyezett a vállára. Kitartása és szorgalma révén mégis elérte célját, majd némi szerencsével a szegedi erdésztechnikus-képzés megkerülhetetlen szeplője lett. Munkásságával nagyban hozzájárult az erdészekről kialakult jó hírnévhez.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

– Sopronban erdészetvezetőnek lenni a határzáras időkben nem volt egyszerű dolog. Különösen egy hölgynek nem. Nagy-nagy türelmet, minden körülményt figyelembe vevő személyt igényelt. A brennbergi fenyvesekben, a szárhalmi tölgyesekben folyó munkákhoz pedig alapos szakmai felkészültségre volt szükség. Éppúgy, mint a hatalommal való kapcsolatrendszer megbízhatóságára. Mert anélkül a nyugati végeken erdészetvezetőnek lenni embert próbáló feladat volt.

– Ifjúkori megpróbáltatásait csak a „viharban hajlékony fű" filozófiájával tudta különösebb trauma nélkül megélni. Az erdészpálya iránti elkötelezettségét mindvégig megalkuvás nélkül, ösztöneitől vezetve bizonyította, még akkor is, ha olykor kollegialitását nem viszonozták felettesei. Rá nem lehet mondani, hogy nem látta a fától az erdőt. Csak az erdőt látta.

– Az örökös, nyughatatlan öntörvényűség és a kutatói hajlam, valamint az igazságszeretet emelte munkája kapcsán Európa-hírűvé. Kezdetben az erdészkörökben megszállottan végzett tevékenységét felváltotta a nemesítés időigényes, kitartó próbatétele. Az országhatárt is túllépő hely- és növényismerete volt a biztos pont eredményes munkájában.

– A felekezeti középiskolában tanultak hozzájárultak ahhoz, hogy elfogulatlan szemlélettel kamatoztassa az alma mater műszaki katedráin tanultakat. Élete bizonyíték, hogy a soproni diploma akkor is kenyeret ad, ha nem csak az erdők rengetegeiben keressük azt. Ám a szakmában eltöltött évtizednyi tevékenysége az állami erdőgazdálkodás átalakítása és fennmaradása tekintetében országos szintű és történelmi léptékű eredményhez vezetett.

– A soproni erdészkörökben közismert szereplő életútja bizonyítja, hogy a kitartás, a természet iránti makacs vonzalom az életpályára való visszatekintés során sem okoz lelkiismeret-furdalást. Lokálpatriotizmusa, a történelem ismerete, a múlt megbecsülése, kutatása az aktív szakmai tevékenység befejeztével is elégedett nyugdíjas éveket kínál.

– Erdőmérnök édesapa nevelte, szerettette meg vele az erdőt. Megszállott tanulni vágyása Sopronban is megmentette az ötvenes évek őrülten vagdalkozó politikai döntésektől. A kaposvári erdőgazdaságnál lett kezdő erdőmérnök. A csemetetermelést irányította, ahol a munkások rajongásig szerették. Közjóléti beruházásokkal ismerkedett, a rendszerváltás után pedig a Kisgazdapárt színeiben államtitkár, majd a Magyar Zöld Kereszt elnöke lett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

– A Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémiától került Sopronba. Trianon után egy „eldugott alakulatnál" szolgált. Vadászati vonalon dolgozott. Gyulajon hihetetlen történeteket élt meg. A MÁLLERD vadászati felügyelője volt. Fegyvergyűjteménye párját ritkította. Történelmi kort élt meg, tanújaként fontos szakmatörténeti eseményeknek.

– Az ötvenes évek kádereinek képviselője. Tudásának és kellőképpen kiépített kapcsolatrendszerének köszönhetően mindig a talpára esett. Otthonos volt elvtársai irodáiban éppúgy, mint a szocialista rendszer cseppet sem törvényszerűen működő közgazdasági ismereteiben. Az erdészek széthúzásának eredményeképp szakmánk vezetője lett, megismerte annak emberi vonatkozásait.

– Igazi disszidens erdőmérnökről van szó. Nem tudta elviselni a kádárizmus fojtogató légkörét. Megismerkedhetünk az olasz menekülttábor belső életével, a svájci állampolgárság és a munkavállalás körülményeivel, az ötvenhatos kollégák segítőkészségével, az autópályatervezővel, majd a végleges hazatelepüléssel.

– Az ember, aki mindig tudja, hogy mit akar. Az ifjúkor határtalan és megállíthatatlan lendületével kezdte szakmai pályáját. Hivatali munkája során megismerkedett az államigazgatás olykor nem éppen kockázatmentes feladataival. Az OEE sportéletének aktív résztvevője. Felismerte, hogy nyelvtudás nélkül az erdész is csak „félkarú óriás", munkájában és magánéletében egyaránt.

– A pilisi erdőkben gyerekeskedett. Erdész édesapja mellett tanulta az erdőt, a kemény munkát. A zselici erdőkkel ismerkedett, majd, mint erdőfelügyelő járta Baranya erdeit. Műszaki doktorátust szerzett. Otthonosan mozgott vadászati kérdésekben. Mindig az erdő érdekeit tartotta szem előtt. Szókimondó véleményét nem rejtette véka alá, ami nem mindig vált előnyére. A rekultivációs munkálatoknál is érdemeket szerzett. Sokrétű tudását egyetemi tanárként is hasznosította.

– A tízgyermekes „fészekaljból" a frissen végzett, munkanélküli erdész – jobb híján – téglagyári segédmunkásként, majd gemkapocsfényezőként kezdte pályafutását. A lillafüredi beosztásnál érte – mint annyi kortársát – a katonai behívó. Léva, Újvidék, hadifogság, ötvenes évek, és 69 év boldog házasság.

– Különleges élményben lesz részünk, ha kellő átéléssel olvassuk a cseppet sem egyhangú élettörténetet. Megismerhetjük a második világégés forgatagába keveredett fiatalember kalandos útjait, pályaválasztását, majd az ötvenes évek erdészeinek sajátos viszonyulásait, a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szocializmus embert és tisztességet próbáló rendszerét. Állhatatos szakmaszeretete végül meghozta gyümölcsét.

Csínján kell tehát bánnunk a résztvevők sommás megítélésével egy-egy esemény kapcsán. A minősítő jelzőkkel különösképpen. Az események miértje és hogyanja, az ember döntését meghatározó motiváció ismerete nélkül könnyen helytelen útra tévelyedhetünk. A kötet az emberről szól. A mindenkori emlékezők főként magukról beszélnek. Nézze el ezért a kedves Olvasó a szereplőknek az olykor hangsúlyos egyes szám első személyt. Próbálja meg a lehetetlent, és tegyen úgy olvasás közben, mintha a szereplők életét élné. Így elkerülhető az igazságtalan kritika, és az olvasmányélmény is bensőségesebb lehet.

Minden bizonnyal tárgyi tévedés is becsúszhatott a fakuló emlékezetbe és a szerkesztő munkájába. Ne tulajdonítsunk mindennek túlzott jelentőséget! Az embert nézzük, a tisztesség és a tisztességtelenség mérlegének nyelvét. Ha ezt kellő tanulsággal felismerjük a sorok között, néha megállva, saját emlékeinken merengve, nem volt hiábavaló a kötet megjelenésén fáradozók munkája.

Budapest, 2017. január 8.

A szerkesztő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

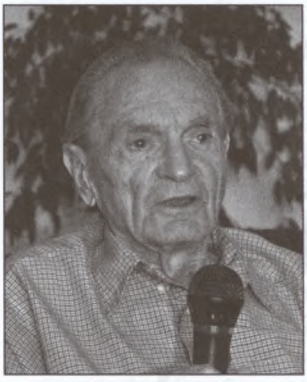

Bak István
(1932–)

Pista bátyám. Bizonyára ismered a „Gyökerek és lombok" sorozatot, ahol erdészek emlékeznek életútjukról. A legutóbbi kötet megjelenésekor tartott kis ünnepségünkön megkérdezte valaki, hogy mi alapján választom ki riportalanyaimat. Nos, neked is, volt tanáromnak elmondom – aki nem vagy erdész –, hogy mi szél hozott most lakásodba a felvétel elkészítésére.

Az ifjú diákok még plasztikus jellemét, egyéniségét nagyban befolyásolják a középiskolában szerzett benyomások, a tanáraiktól látott viselkedésminták. Én legalábbis így voltam. Ezért szeretném megtudni a titkot, hogy hogyan lettél pedagógus és mitől az az elhivatottság, amivel a diákok testét nevelted, akik – ép testben ép lélekkel – erdészek akartak lenni.

1932. augusztus 8-án születtem egy középparaszt családba Kiskunlacházán. Apai, anyai ágon is földművesek voltak őseim. A családfát kutatva dédapámig tudtam ásni. Bak István dédapám, a lacházi bíró 1823-ban született, nyolcvanhárom évet élt. Ő kétszer nősült, és egy-egy gyermeke született ezekből a házasságokból. Az egyik lett a lacházi ág, a másikból a dunavecsei ág származik. Dédapámról mesélte nagyapám, hogy amikor Petőfi Sándor Szendrei Júliával 1847-ben választási gyűlésekre járt, eljutott Lacházára is. Ugyanis a település az ő körzetéhez tartozott. A derék lacháziak összedugták a fejüket, és úgy döntöttek, hogy mivel dédapám is 1823-ban született, mondja ő a fogadáskor az ünnepi beszédet. Ezt nagy büszkén az unokáimnak is el szoktam mesélni.

A dunavecsei nagyanyám ötvenhárom évig élt özvegyen. Az ő fia az én apám.

1932-től 1944-ig éltem a falusi gyermekek megszokott életét. A mai értelemben vett, vásárolt játékaink nemigen voltak. Többnyire a szü-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

leink és a magunk által készített dolgokkal így is jól elvoltunk. A csutkából készített lovakat befogtuk a rossz lábas elé, és így utánoztuk az aratást, a betakarítást, a cséplést.

A nagy ünnepekkor, karácsonykor, húsvétkor, összejött a tág család. Tizenegyen voltunk unokatestvérek. Az egykorúak főleg bújócskát, meg fogócskát játszottunk az összejöveteleken, ami a névnapokon is aktuális volt. Az volt az érdekes, most így utólag belegondolva, hogy csak a férfiak névnapján volt nagyobb felhajtás. A nők elintézték egymás között egy teával, meg ilyesmivel. Minden háznál megvolt a rántott, a töltött hús, és a sokféle, finomabbnál finomabb aprósütemény.

Apám amolyan közéleti ember volt. Tagja a hitel-, és takarékszövetkezetnek, a tejszövetkezet, és a Hangya szövetkezet vezetésének. Emlékszem, minden karácsony másnapján jött a helyi fúvószenekar a kisbíró vezetésével, és köszöntötték. „Ezen ház tisztelt lakója, köszöntünk és boldog ünnepeket kívánunk." Ő meg borral kínálta őket, meg némi aprópénzt is kaptak. Nem mentek mindenkihez, csak, gondolom, azokhoz, akiktől kaptak egy kis borravalót. Annak idején nem volt televízió, és rádiót is csak ritkán hallgattak. Olyan fülhallgatós készülékünk volt.

Az iskolában voltak délelőttösök és délutánosok. Sokszor, ha délutánosok voltunk, ott játszottunk a templomudvarban, ami az iskola mellett volt. Ha túl hangosak voltunk, a tanító néni beparancsolt az osztályba, és kórusban mondatta velünk az egyszeregyet. Valósággal énekeltük, mert olyan sajátos dallama volt. Belénk is ivódott úgy, hogy soha el nem felejtettük. Kettőtől négyig voltak a délutánosok.

Én még palatáblán tanultam meg írni, olvasni, számolni az alsós négy év alatt. A tábla egyik fele kockás, a másik vonalas volt, hozzákötve két palavessző.

Nagyon szerettem a különböző mesterekhez járni. Mellettünk volt egy kovácsmester, nem messze egy bognár, a szabó. A nagymamámmal szemben lakott a suszter. Hol ennél, hol annál ültem le, és figyeltem, hogy mit csinálnak. Néha besegítettem, ha kértek. Persze, gondolom, azért kért a mester, hogy megszeressem a szakmáját.

Melyik tetszett a legjobban?

A suszter. Ma is előttem van, ahogy a szájába dobott egy fél marék faszeget, és onnan szedegette az árral kibökdösött lyukakba. Meg az-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tán jó meleg volt a műhelyében, és a bőr sajátos illata is tetszett. A cipőtalpnak való kikészített marhabőrök ott lógtak felakasztva a műhely falán. A felsőrésznek való finomabb festettek meg tekercsben a polcon.

Évente egyszer a tejszövetkezet autójával felmentünk Pestre, a divatcsarnokba bevásárolni, nadrágot, inget, meg ami kellett.

Az természetes volt egy idő után, hogy a háziállatok gondozásába be kellett segíteni. Volt két tehenünk, három lovunk. A tejet vittük a tejcsarnokba, ahol pasztőrözés után nagy, ötvenliteres kannákban teherautóval Pestre vitték.

Velünk szemben volt a szérűskert, ahová az aratáskor behordták a gabonát, majd cséplés után ki-ki vitte a magáét haza. Otthon külön volt az abraknak való, amit keverni kellett, és ezt nagyon szerettem csinálni. Ha fejés volt, megjelentem a bögrémmel, és odatartva a tőgyből jött tejsugár alá vártam, amíg megtelik, majd ezt a meleg tejet iszogattam. Nagyon finom volt. Ilyenkor édesanyám elégedetten mosolygott.

Tízéves koromban jött a nagy kérdés, hogy hová adjuk a gyereket? Abban az időben már négyen voltunk testvérek. Bátyám a műegyetemre járt, a nővérem a négy polgári elvégzése után Putnokon egy leánynevelő intézetben tanult, ahol a háztartásvezetéstől a kerti munkákon keresztül mindent tanítottak, amit tudni kell ahhoz, hogy egy asszony tisztségesen el tudja vezetni a háztartást, és családot neveljen.

Engem Nagyváradra, katonai iskolába akartak adni a szüleim. Egy ismerős alezredes már készítette elő a helyemet, de a háború közbeszólt. Ma is meg tudom mutatni a helyet, ahol apám beszélgetett az alezredessel, hogy mi legyen a sorsom. Ott füleltem alig tíz méterre tőlük. Végül abban egyeztek, hogy Kunszentmiklóson folytatom a tanulást. Gondolom azért, mert közben kitört a második világháború, és jobbnak látta apám, ha békésebb kenyeret adnak a kezembe.

Egyszóval Kunszentmiklósra kerültem a gimnáziumba, és tízévesen szeptemberben itt folytattam a tanulást. Ma elképzelhetetlen létszámmal, ötvenhatan voltunk egy osztályban. Leányok is voltak. Az ő helyzetük egészen sajátos volt, mert mint magántanulók voltak nyilvántartva. Nem járhattak ki az udvarra, még az óraközi szünetekben sem. Volt egy leányszoba, és ott egy tanár néni foglalkozott velük a szünetben.

Annak idején milyen volt az osztályzat?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1942-43-ban egytől négyig osztályoztak. Az egyes volt a legrosszabb, a kettes az elégséges, a hármas a jó, a négyes a jeles. Később jött a hetes skálán belüli osztályzás.

Elsőtől nyolcadikig volt latin, harmadikban belépett a német, ötödikben az angol, hetedikben a görög.

1944 áprilisában kezdődtek az amerikai bombázások. Kezdődött a nagy felfordulás. Aki nem élte át, az bizony nemigen képzelheti el, hogy mi volt. Közeledett a front. Októberben behívták a szülőket, és kérték, hogy vigyék haza a gyerekeket, és majd értesítenek, ha rendeződnek a dolgok. Értem is eljött a lovas kocsi, és hazavittek Lacházára. Minket, hazaküldött diákokat arra használtak, hogy figyeljük a rádiót és a faluban lévő torony tetejéről a határt, hiszen jó messzire lehetett látni. A légiriadónál szirénázni kellett. Az amerikai repülőgépek vagy nyolcezer méter magasan repültek. Oda nem ért fel a légelhárítás lövedéke. Ha mégis leszedtek egyet-egyet, szaladtunk a füstölgő roncsokhoz, és vittük, amit csak lehetett. Pest bombázását is látni lehetett.

November harmadikán arra ébredtünk, hogy jönnek az oroszok. Kint vannak már a falu szélén. Kukucskáltunk a redőnyök résein. A harckocsik és egyéb járművek a főutcán vonultak, a gyalogság meg a két járdán. Azzal a dobtáras géppisztollyal a kezükben.

Hozzánk is bekvártélyoztak az orosz tisztek. Aztán bezárult a főváros körül a gyűrű. A bátyám ekkor már harmadéves műegyetemista volt, a nővérem tizenhat éves. Az oroszokat az a hír előzte meg, hogy bizony, ahol ők ott vannak, ott nincsenek biztonságban a hölgyek.

Sajnos nem alaptalanul.

Igen. Végül a nővéremet egy putnoki barátnőjénél biztonságban tudtuk, és hál' Istennek nem is volt semmi baj. Egy nagy bérház légópincéjében vészelte át, amíg az oroszok gyorsan átvonultak. A bátyámék Németországba mentek és a Drezdai műegyetem mellett kaptak elhelyezést. Szerencséjük volt, hogy a városon kívül kaptak szállást, mert aki a városban maradt, azt a hírhedt amerikai bombázás bizony nem kímélte, és a porig rombolt városban csak elvétve maradtak élők.

Két zászlóaljnyi fiatal összejött, és októberben megalakították belőlük az egyetemi zászlóaljat, egy gyorstalpalóval kiképezték, majd felszerelték és hazavezényelték őket, majd rájuk bízták a vár védelmét. Természetesen egyéb, igazi katonákkal együtt. A kitöréskor a Hármashatár-hegyen ado-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gatták az ágyúkba a lőszert. Karácsony másnapján mögöttük robbant egy gránát, és a bátyám a karját, lábát törte. Bevitték a Várbeli sziklakórházba. Február tájékán az a hír járta, hogy akit az oroszok ágyban találnak, azt lelövik. Később olvastam, hogy valóban volt olyan, hogy sebesült német katonákat leöntöttek benzinnel, és meggyújtották őket.

Ebben a könyvben olvastam azt is, hogy a német ápolónőket lovakhoz kötötték és szétszaggatták.

Ez egészen hihetetlen.

A németek Szovjetunióban való kegyetlenkedése nem maradt büntetlen.

De vissza a bátyámhoz, akinek úgy-ahogy összeforrt a csontja, de a menekülésekor való tolakodáskor elesett, és ismét eltörött a combcsontja. Átvitték a János kórházba. Édesanyámmal gyalog elindultunk hozzá. Egy csónakost megfizettünk, aki átvitt Budára. Elgyalogoltunk a kórházba, ahol egy hordágyon kihozták az udvara, letették, és az egyórás látogatási idő után el kellett búcsúznunk. Vissza Lacházára.

Közben a házunkból kórházat alakítottak ki, bennünket kilakoltattak. A főváros ostromától repülőgépen hordták a sebesülteket. Én magam is vittem nekik ételt, mialatt és is jól megebédeltem.

Április elején felpakolták a János kórház sebesültjeit, és vagonba rakva vitték volna őket keltre. Debrecenbe érve a bátyám annyira belázasodott, hogy egyszerűen kirakták az állomáson, és magára hagyták.

Természetesen akadtak jó szándékú emberek, akik bevitték a helyi klinikára, ahol kiderült, hogy unokatestvérünk apja a gondnok. A fia pedig ott volt orvosgyakornok. Ők értesítettek, hogy ott van a bátyám. Ismét felkerekedtünk, és irány Debrecen. Egy hétig tartott az út. Csak nappal közlekedhettünk, mert éjjel kizárólag katonai szerelvények mehettek. Szolnokon két éjszaka aludtunk. Éjjel kijárási tilalom. Első éjjel mégis kimerészkedtünk. Az állomás előtt egy román katona hevert. Kiderült, hogy agyonverték. Másnap egy síneket szállító vagonon kaptunk helyet. Az előttünk lévő vagonon orosz katonák utaztak, és azzal szórakoztak, hogy a töltés mellett ugráló nyulakat, legelésző őzeket lövöldözték.

A klinikán töltött két éjszaka után megtudtuk, hogy a bátyám állapota rendkívül súlyos, a túlélés teljesen bizonytalan. Visszamentünk Lacházára. Májusban kaptuk a hírt, hogy bevégeztetett. Édesanyámék eladtak egy hold földet, és vaskoporsóba zárva hozhattuk haza. Mi ekkor már a szomszéd mosókonyhájában éltünk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Torokszorító történet…

A család gyászát csak fokozták az édesapámmal történtek. A 27 hold föld, ami a tulajdonunkban volt, bőven elég ok volt arra, hogy kuláknak minősítsenek. Egyszerűen begyűjtötték a hozzá hasonló lacháziakkal, és pincékbe zárták. Nem volt ott tárgyalás meg ilyesmi. Az ebédet én hordtam neki a szomszéd utcába. Aztán egyszer csak nem volt ott. Vitték őket, ki tudja, hová. Talán a Hortobágyra, talán málenkíj robotra. De Ercsiben belázasodott, és otthagyták egy pincében. Ismét üzenetet kaptunk, hogy hol van, és mehetünk érte. Befogtunk a kocsiba, és irány Ercsi.

Gondolom, mivel köztiszteletben álló ember volt a faluban, a sok, ilyenolyan civil szervezet elnöki sarzsijával, az sem használt neki.

Igen, ez így volt. De velem is történt közvetlenül az oroszok bejövetele után egy eset.

Egyszer bejött egy orosz katona azzal, hogy pasli, pasli, el a háztól, hat óráig nem jöhetünk vissza. Elmentünk, majd estefelé visszamentünk. Másnap a környékbeli falusi gyerekeken látom a ruháimat. Nyilván azért zavartak el, hogy utána osztogathassák a másét.

A szocializmus kezdete – kétségtelen – a szabad rablás volt.

Egyelőre nem raboltak ki teljesen, csak a szobákból hordták ki a bútort a trágyadomb mellé, ahol jött rá az eső, sütötte a nap.

A szobákban tizennyolc-húsz deszkapriccsen hevertek a sebesültek. Sokan voltak kéz vagy láb nélkül. Mi, gyerekek sokszor jártunk egy olyan csarnokféléhez, ahol betekintve kéz- és lábkupacokat láttunk.

És mi lett édesapáddal?

Visszahoztuk a mosókonyhába. Járni nem tudott. Azután úgy-ahogy felépült, és amikor az oroszok elmentek, elvitték internálótáborba. Közben a húgom is hazajött.

Mint férfi, egyedül maradtam a háznál. Tizenkét évesen ősszel elvetettem a gabonát. Tavasszal az elvetett kukorica is kezdett szárba szökni. Napokig ekekapáltam az ötholdnyi kukoricát. Teljesen egyedül, vezető nélkül. Ha a lovacska csipegette a kukorica hegyét, csak megrán-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tottam a nyakamban lévő gyeplőszárat, és mentünk tovább. Sokszor bizony elsírtam magam.

Tudod, gyakran belegondolok, hogy vajon a mostani tizenkét évesek vállalnák-e mindezt.

Apám a ráckevei szigeten volt az internálótáborban. Vasárnaponként meg lehetett látogatni. Olyan betegséget szedett össze, hogy '48-ban vastagbéldaganattal került Pestre kórházba. Akkor penicillinről csak hallani lehetett. Egyszer felmentem hozzá és vért adtam. Aztán hazaadták, és másnap éjjel, '49. január 7-én őt is elveszítettük. Eltemettük.

Tanultam tovább a kunszentmiklósi internátusban. A reggeli tea volt, az ebéd kölesleves, amiben volt egy kis krumpli, aztán köleskása a második. Ilyen körülmények között éltünk. A tízszemélyes hálónkban a nyolcadikos Fehér István, Soma volt a szobafőnök, és magázni kellett. A kollégiumi ebédnél heten voltunk egy asztalnál. Odaraktak egy tálat. Én elsős voltam, a többi csupa hatodikos, nyolcadikos. El lehet képzelni, hogy mennyi maradt nekem, aki utoljára szedhettem. Ilyenkor csak az éltetett, hogy ha majd én leszek hetedikes, nyolcadikos, megnézhetik, hogy mennyi marad benne az alsósoknak.

No, ez nem szép dolog.

Hát igen. Te is voltál kollégista, és tudod, hogy a kamaszok milyen kegyetlenek tudnak lenni. De erre nem került sor, mert jött a nagy demokratizálódás, és nem lehetett túlszedni, mert mindenki egyformán kapott. A szabadidőt is úgy tölthetted el, ahogy akartad.

'48-ban államosítottak mindent, és az internátus is megszűnt. Ki Kecskemétre, ki Kiskunfélegyházára, ki meg Kalocsára ment. Én bejáró lettem. Igen ám, de mivel a vonat fél kilencre ért be, és az első óra hetente négyszer matematika volt, a vonatozást két hónap után abba kellett hagynom, és albérletet kellett keresnem. A hátralévő több mint két évet így természetesen fizetős albérletben töltöttem, ami az otthoniaknak nem kis megterhelést jelentett. De végül sikerült jó rendűen elvégeznem a középiskolát.

Következett a továbbtanulás. A Testnevelési Főiskolára szerettem volna menni. Jelentkeztem, de hosszú ideig nem jött válasz, mire megkérdeztem az igazgatót, hogy elküldték-e a jelentkezési lapomat. Kiderült, hogy nem küldték el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mivel apám már nem élt, nem tudtam tanácsot kérni senkitől sem, hogy mit csináljak. Nézegettem az újságokat, amikor olvasom, hogy a Villányi úti agráregyetemre van pótfelvételi. Jelentkeztem. Megírtam az önéletrajzomat és felvételiztem. Beírtam, hogy apámnak huszonhét hold földje volt. Nem vettek fel.

Ezután az Idegen Nyelvek Főiskolájával próbálkoztam a Mexikói úton. Előttem ült a felvételin Vitray Tamás, Vitár Róbert, a később híressé lett televíziós emberek. Nem vettek fel.

Pótfelvételi volt Szegeden, az orosz nyelvszakon. Leutaztam. Akkoriban, aki oroszra jelentkezett, azért érte mentek, de elém nem jöttek. Felvételiztem. Nem vettek fel.

Eltelt a nyári szünet. Velünk szemben volt a távvezeték-építő vállalat. A kivitelező főmérnök nálunk lakott albérletben. Az az ember vezette a kocsiját, aki Kemal Atatürknek volt a háború előtt a sofőrje. Egy Mercedesszel járt a főmérnök elvtárs, aki Pesten élt a családjával. Nos, ez az ember felvett a vállalathoz. Egy cimborámmal mértük a távvezetékoszlopok közötti távolságot. Aztán a cég Agárdra költözött, mert a Székesfehérvár–Dunaújváros közötti vonalat építettük. Itt mértük a Duna fölött átvezetett vezeték belógását, a száz méter magas oszloptól a legmélyebb pontig. Ez esetünkben negyvenöt méter volt. Ezt a belógást az oszlopokon is le kellett mérni, megjelölni, és ott egy lécet vízszintesen elhelyezni, majd egy teodolittal nézve irányítani, hogy a többi vezeték feszítésénél azok is egyformák legyenek. Ugyanis összesen hat vezeték volt.

Aztán Nagyigmándra mentünk, és Komáromnál a Duna felett átmenő vezetékkel végeztük ugyanazt, mint Dunaújvárosnál. Egészen jól belejöttem ebbe a munkába.

Aztán áthurcolkodtunk Kisterenyére, ahol a rézvezetéket cserélgettük alumíniumra. A réz mint nyersanyag, nagyon kellett az országnak, ezért lecserélték a rézvezetéket alumíniumra, mert az volt bőven. Ekkor olvastam a Heves megyei Hírlapban, hogy az egri pedagógiai főiskolára pótfelvételit hirdetnek. Kétéves, egyszakos testnevelési szakra.

Egy napra elkéredzkedtem és elutaztam Egerbe. Pechemre Kál-Kápolnánál várni kellett a csatlakozásra, és én szépen elkéstem a felvételiről. Éppen harangoztak a dómban, amikor a portához értem. Mondhatta volna a portás bácsi, hogy sajnos a felvételinek vége, menjen Isten hírével. De nem mondta. Hanem megadta az adjunktus úr címét, unszolt, hogy menjek el és próbálkozzak. Elmentem, bekopogtam és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

elmondtam, hogy mi járatban vagyok. Jó, jó, menjek előre, majd ebéd végeztével utánam jön és megcsináljuk.

Ilyen apróságokon és jóindulaton múlnak egy életet meghatározó dolgok.

Igen, mert már a portás is elzavarhatott volna. Előre mentem a tornaterembe. Levetkőztem, mire jött. Korlát, függeszkedés, talaj. Ezekből kellett felvételiznem. Megcsináltam, amit kellett, majd a felvételi kérelmemhez mellékeltem az önéletrajzomat, amibe beírtam azt, hogy apámnak 7, azaz hetes hold földje volt.

Azonnal felvettek.

Volt valami kapcsolatod azelőtt a sporttal?

Ja, igen. Elfelejtettem eddig említést tenni róla. Középiskolában a tornatanárunk Jakab József volt, aki később a miskolci egyetem testnevelési tanszék vezetője lett. Ő tanította a testnevelést, és még edzéseket is vezetett. Tőle vettem egy szöges cipőt százhuszonöt forintért. Rendezett alsós és felsős bajnokságokat. Négy számból hármat megnyertem. A távolugrást 5 méter 45 centivel, a százméteres síkfutást 12,2 másodperccel, a magasugrást 145 centivel. A súlylökésnél 820 centivel lemaradtam másodiknak.

Amikor szétszéledt az iskola, százhúszan maradtunk testnevelő tanár nélkül. Az éppen ügyeletes tanár tartotta a testnevelést, ami persze nem volt az. Vagy a saját tantárgyát tanította, vagy szabadfoglalkozás volt.

Ilyen körülmények között készültem fel az első főiskolai felvételimre. Amit tudtam, magánszorgalomból csináltam. Viszont a szervezésben jó voltam. Felkerestem az Országos Testnevelési és Sporttanácsot, ami az Oktatásügyi Minisztérium keretében volt. Kerestem a főelőadót, bemutatkoztam, hogy Kunszentmiklósról jöttem, nincs tanárunk, szeretünk sportolni, kérünk egy kis támogatást. Jó, rendben. Adott két kézilabdát és viszontlátásra.

Persze nálunk nem volt kézilabda, csak Kiskunhalason. Írtam az ottani tanárnak, aki örömmel vette a két labdát, és küldött helyette két ragasztott gerelyt, aminek mi örültünk nagyon. Negyvenkét méterig jutottam fél év alatt, amikor eltörött mindkét gerely. Lestrapáltuk őket. Abba is hagytam. Az atlétikát folytattuk tovább önszorgalomból.

Negyedikben ugyanaz volt az osztályfőnököm, mint a bátyámnak, aki szintén Kunszentmiklóson járt iskolába. Eszembe jutott, hogy sokat me-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sélt Csányi Györgyről, aki a 4×100-as váltó tagja volt, és a helsinki olimpián harmadikok lettek, a svájci Európa-bajnokságot viszont megnyerték.

Elmentem a Dózsa székházába, de nem volt ott. Megadták a címét, és a Frangepán utcában felkerestem a lakásán. Bemutatkoztam, és közöltem vele, hogy szeretnék sportolni. Adott egy levelet, egy nevet, amivel visszamentem a székházba, ahol kaptam felszerelést. Aztán egy április 4-i ünnepségen váltóban harmadikok lettünk. A szerelést év végén visszaadtam, mert a munkából már nem tudtam rendszeresen sportolni.

Amikor felvettek Egerbe a főiskolára, gondolom, ezek a dolgok is számítottak…

Nagyon örültem, de csak két héttel később kezdtem, mert a vállalat kikért, ami nagyon jól jött, mert meglehetősen sokat kerestem. Ez volt a komáromi munka. A Duna túloldalán is dolgoztunk, ahová vittünk zsírt, meg ilyesmit, amiért kaptunk bőrárut, meg ruhaféléket.

A kollégiumban hatkor volt ébresztő, aztán nyolcas oszlopban nótaszóval indultunk a főiskolába. Javában jegyrendszer volt. Az első félév után minden tárgyból jelesre vizsgáztam, kivéve tornából, mert azt nem tanultuk a középiskolában.

A félév után valami miatt jeleztem a főiskolának, hogy tévesen írtam be a felvételikor a földterületet, mert huszonhét hold földünk volt, de már leadtuk, mivel művelni nem tudtuk.

Valami kis pénzt kaptatok?

Örülnünk kellett, hogy ingyen elfogadták. De a beszolgáltatást ennek ellenére teljesíteni kellett. Tojást, gabonát, meg ilyesmit a földek után. Anyám kapott valami csekélyke nyugdíjat, ha jól emlékszem kettőszázötven forintot.

A földterület bevallása után azt mondták a dékániban: jól van elvtárs, menjen, majd megbeszéljük. Április 23-án összehívták az iskola diákságát az udvarra. Felolvasták a nevem, és közölték, hogy kulák származását eltagadta, ezért a főiskoláról kizárattatik.

Másnap összecsomagolva megyek a parkon keresztül, ahol egy tanárnő tartotta a lányoknak az atlétikaórát. Odamegyek, hogy elbúcsúzzak tőlük, és a tanárnőtől. Ő szomorúan köszönt, és halkan megjegyezte: ne bánkódjon, teher alatt nő a pálma. Ezt az idézetet akkor hallottam először, de soha nem felejtettem el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hazamentem. Akkor még nem lakhattunk a saját házunkban. A sógorom a Csepel Autógyárban dolgozott művezetőként, de nem tudott elhelyezni. Dunaharasztiban voltak a sporttelepen az autógyár súlyemelői és tornászai. Többek között Takács Marika, a TV-bemondónő. Csak érdekességként említem, hogy később, amikor nászúton voltam Balatonlellén, az övével szomszédos szobában laktunk.

Végül sikerült elhelyezkedni a gyárban esztergályos gépmunkásnak. Hengerpersely esztergályozásánál dolgoztam három műszakban. Az éjszakázást annyira nem bírtam, hogy amikor rám került a sor, ha lehetett inkább szabadságot vettem ki. Közben jártam a minisztériumot, mert szerettem volna továbbtanulni, és azzal érveltem, hogy van egy eredményes félévem. Ez a kitartó utánjárás végül eredményes volt, mert kaptam egy levelet, melyben közölték, hogy a budapesti főiskolán folytathatom szeptembertől a tanulmányaimat.

Szinte hihetetlen a hatalom részéről ez a megértő döntés.

No, várjál. Nem ment az olyan egyszerűen. Ugyanis november 23-án, a 6:3-as angol-magyar focimeccs napján kaptam egy behívót a honvédségtől, hogy háromnapi élelemmel jelenjek meg a Nap utcai kultúrházban. Gondoltam, hogy akik a behívót küldték, nem tudták, hogy főiskolai hallgató vagyok, mert azoknak a nyári szünetben volt kiképzés. Mutatom az igazolást, erre nyugtatgattak, hogy jól van elvtárs, üljön csak le, várjon a sorára, hallgassa végig a tájékoztatást. Végighallgattam, majd este vonulás ki a Délibe, és egy foglalt különszerelvénnyel indulnánk valahová.

Ott is tiltakoztam, mire a politikai tiszthez irányítottak, azzal hogy majd leszerelnek. Hajnalra Pécsre értünk. Ott kiengedtek a városba azzal, hogy tizenegykor találkozunk. A postán feladtam egy lapot, hogy tudják az otthoniak is, hogy hol vagyok. Azután irány a mohácsi szerelvény, majd Majson leparancsoltak bennünket. Fel a ponyvás teherautóra és be a faluba. Ott a kitelepített svábok lakásában, két pokróccal szalmán aludtunk. Hajunkat tarra vágták, ahogy annak idején dívott a honvédségnél. Egy zászlóaljnyian voltunk. Nappal krumpliszedés, meg egyéb mezőgazdasági munka.

Mit éreztél, amikor behívtak, és újra megszakadtak a tanulmányaid?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

...azután határás, váltott műszakban építettük az úgynevezett Titobunkereket. Tito annak idején Rákosiéknak láncos kutya volt. Sátrakban laktunk a Villány melletti Egyházasharasztiban.

Munka után a katonai kiképzést is belénk sulykolták. Egyszerű gyalogos kiképzést kaptunk. A szomszédos tehenészetben lányok dolgoztak, akik a fejést végezték. Amikor arra vezényeltek bennünket, a kiképző tiszt díszmenetet vezényelt. Persze a lányok jót nevettek rajtunk.

Gyékényesről Pestszentlőrincre vezényeltek bennünket. Egy egri elsősegélyest leszereltek, és megbíztak, hogy legyek az utóda. Ő javasolt utódjául, mert megtudta, hogy Egerbe jártam a főiskolára. Ettől kezdve a többiek dolgoztak az építkezéseken, én meg a sebesülteket kezeltem, segítettem az egészségügyiseknek. A mentőautóban kísértem a kórházi ápolást igénylő bajtársaimat.

Itt említem meg, hogy a rendszerváltozáskor írtam egy levelet a nyugdíjintézetnek, melyben azt kérdeztem, hogy mi lesz ezekkel a munkával töltött éveimmel, beszámítják-e a nyugdíjba.

Gyékényesről hazafelé utazva láttam meg először a Balatont. Ez akkor nekem nagyon nagy dolog volt. Sok évvel később jutottam el ismét a szakszervezet jóvoltából Földvárra.

1955 novemberében szereltem le. Vissza a Csepel Autógyárba, ahol az esztergályos helyem megvolt. Végre visszaköltöztünk a saját házunkba.

Nem is próbáltál visszamenni a főiskolára?

Nem, mert Pesten nem is tudtam volna hova, ugyanis a testnevelés – mint felsőoktatási diplomaszerzési lehetőség – megszűnt. Pécsen volt a pedagógiai főiskolán hároméves biológia–testnevelés-szak. 1956 tavaszán aznap mentem be a gyárba, amikor Pesten az az emlékezetes földrengés volt. Mire odaértem, a gyár dolgozói mind kint voltak az udvaron, az utcán. Aznap már nem is volt műszak.

Hazamentem.

Írtam a pécsi főiskolára, ahol a tanszékvezető ugyanaz volt, mint Egerben, mert átköltözött. Ráadásul az a tanárnő is Pécsre került, aki az egri parkban megvigasztalt és biztatott.

Azt válaszolták, hogy felvesznek, de biológiából vizsgáznom kell, hiszen náluk biológiából kollokválni kellett. Elmentem vizsgázni, ami abból állt, hogy egy nagyon egyszerű és könnyű kérdésre kellett válaszolnom.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Felvettek, és szeptemberben már Pécsett folytathattam tanulmányaimat. Nagy lendülettel vetettem bele magam a tanulásba. Az atlétika, torna, labdajátékok voltak a fő kedvenceim. Huszonnégy éves voltam, és szerettem volna bepótolni mindazt, amiről lemaradtam. Sajnos, a vasoszlopokon való sok mászkálás tönkretette a bal térdemet, ami a nagy akarás következtében előjött. A sportorvos Szalai közölte, hogy túlterheltem, pihentetni kell, és eltiltott. Így a testnevelés szakon felmentett lettem.

Ez rendben is lett volna, de azután jött október huszonharmadika. Illetve előtte szeptember huszonkettedike, amikor megjelentek a szegedi MEFESZ hallgatói, és az Orvostudományi Egyetem udvarán nagygyűlést tartottak. A gyűlés végeztével mentünk vissza a kollégiumba, de mivel az a város másik felén volt, útközben meg-megálltunk. Énekeltük a himnuszt, skandáltuk, hogy le a vörös csillaggal, meg ilyesmit. Nagy volt a lelkesedés. Hazaérve az orosz tankönyveket kidobáltuk.

Az orvosokból, jogászokból és a mi főiskolásainkból összetoborzott egyetemi zászlóalj parancsnoka egy főhadnagy volt, a Honvédelmi Tanszék vezetője. Akkor minden csütörtökön volt honvédelmi oktatás. No, és felmerült a kérdés, hogy a főiskolai részlegnél ki legyen a zászlóaljparancsnok-helyettes.

Fogadjunk, hogy te lettél…

Hát persze. Akkor már huszonnégy éves voltam, meg a katonaságot is megjártam, hát persze hogy engem kapacitáltak. Igaz, nagyon nem kellett. A fegyvereket egy hét után osztották ki. Nekem az volt a feladatom, hogy az őrszolgálatot összeállítsam. No, és hallgattuk a rádiót. November másodikán már tudtuk, hogy az oroszok közelednek Pécs felé. Összeszedtük a fegyvereket, amit állítólag vittek tovább a komlói felkelőknek. Mire ez lebonyolódott, már ott is voltak a szovjet tankok. Mindenki ment amerre látott. Ötünket befogadott egy vasutas házaspár. Két-három éjszaka ott aludtunk, majd ki mivel tudott, irány haza.

Én is hazajöttem Lacházára. Karácsonykor jött a hír, hogy nem kell visszamenni, mert bizonytalan ideig nem lesz tanítás. Lacházán a helyi nagyvendéglőben szilveszteréztünk, és csak reggel lehetett hazamenni, mert kijárási tilalom volt.

Újév után egy héttel megkezdődött a tanítás. Félévi vizsga nem volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egy jó hónap múlva jött egy levél, hogy jelentkezzek a pufajkások parancsnokságánál. De nem csak én, hanem mindazok, akik exponálták magukat. Így a főhadnagy elvtárs is.

Elköszöntem az évfolyamtársaimtól, barátaimtól, mert sejtettem, hogy biztosan kirúgnak. Ráadásul másodszor. De még az is lehet, hogy…

Rettenetesen el voltam kenődve. Elmentem a kihallgatásra, ahonnan aztán elengedtek, azzal hogy majd megtárgyalják az ügyemet.

Mint az egri főiskolán.

Pontosan. De elengedtek. Kicsit fellélegeztem, mert rosszabbra számítottam. A tanítás folytatódott. Hogy, hogy nem, a második év elején kineveztek csoportvezetőnek. Máig sem tudom, hogy mi miért történt. Igazgatói megrovással megúsztam.

A főiskolai KISZ-bizottságon volt egy jó cimborám, akit faggattam, hogy mit tud az esetemről. Csak mosolygott, és közölte, hogy nem mondja meg, hogy ki járt el az érdekemben.

Ezek után a pálmafa megszabadult a tehertől?

Lehetséges, hogy az egri oktatók dobálták a mentőövet. Hálás vagyok, bárkinek köszönhetem, hogy végül is folytathattam a tanulmányaimat.

Beléptem a pedagógus szakszervezetbe, jártam a vidéket kézilabdát és tornát oktatni, elvégeztem versenybírói tanfolyamokat. Aztán végül a főiskolát is. Diplomavédéskor ki volt függesztve, hogy hol lehet dolgozni. Egy csomó általános iskola és három középiskola. Putnok, Kőszeg, Kiskunfélegyháza. Ezek az iskolák a Földművelésügyi Minisztériumhoz tartoztak.

Már otthonról mentem be a minisztériumba, a személyzetishez. Kérdezi, hogy melyiket akarom megpályázni, mert még mind a három szabad. Mondom, Félegyháza majdnem a pátriám, hát legyen az.

És ekkor jött a Gondviselő, a jó Isten.

Azt mondja az előadó, hogy éppen ma reggel jött Szegedről a levél, hogy az Erdészeti Technikumból elment a testnevelő, és így van ott egy szabad hely. Egy pillanatig nem gondolkoztam, hanem rávágtam, hogy akkor legyen Szeged.

Ez volt 1959-ben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Pontosan. Eljöttem bemutatkozni és körülnézni. Akkor indult a mezőgazdasági részleg. Jelentkeztem László Gyulánál, mert nem volt még kinevezett igazgató. Németh Ferenc volt az igazgatóhelyettes. Az ő helyettese Szecső János volt. Örömmel üdvözöltek, és augusztus elején már állományba is vettek. A vendégszoba lett a szállásom. Aztán ismerkedtem a várossal, az erdészszakmával, már amennyit megismerhettem. Kis idő múlva az első emeleti térképszertárba költöztem, ahol volt egy vaságy. Nem sokra rá, az emeletráépítés miatt átköltöztem a kollégium tizennyolcas szobájába. Mellettem laktak Gál Pista bácsiék. Képzelheted, hogy az akkor már hattagú család hogyan élhetett két szobában!

Én közben megnősültem, majd '65-ben megszületett a fiam. Mi is ott nyomorogtunk a tizennyolc négyzetméteren. Ráadásul közös fürdőszoba volt. Nemrégiben itt volt Gál Miklós, ő is emlegette a régi időket, és örömmel emlékezett, hogy a tömegnyomor ellenére soha egy rossz szó nem hangzott el közöttünk.

Aztán szép lassan mindenki elköltözött, ha jól emlékszem, Beliczay Pista – aki később Kelebián lett erdészetvezető – maradt ott a végén.

A technikum 25 éves jubileumi emlékkönyvből idézek:

„Hogy hol és hogyan éltek a ma apák, nagyapák nemzedékéhez tartozó erdésztanulók ifjú kollégista korukban? Egy mai kollégistának ez szinte képtelenségnek és hihetetlennek tűnik.

A kétszáz éves, méteres falak dohos, nyirkos levegőjét egy időben közel 200 diák lélegezte be. Amikor több évtized után összejönnek egy-egy érettségi találkozón, fél szavakból is értik egymást. „Emlékszel, milyen volt a 16-os, meg a 28-as háló? „Lopi bácsi", a fűtő már megint kevés tüzelőt készített be vasárnapra! Hogy milyen hideg volt a „lovag-teremben", hogy hányszor kellett kimenő-hosszabbításért esdekelni, hogy a 6 órás moziról beérjünk, vagy ki hányszor kapott hétvégi kimenőelvonást – mivel a hazautazási lehetőséget ki kellett érdemelni –, és hogy milyen hosszúnak tűntek a vasárnap délelőtti szilenciumok kilenctől délig!

Mivel az épület befogadóképessége korlátozott volt, a mindenkori negyedikesek az iskola második emeletén egy hálóteremnek kialakított tanteremben laktak. Reggel hatkor kisharang vagy csengőszó ébresztette a tanulókat. Ősszel és tavasszal reggeli torna a szabadban, majd fél hétkor átvonulás az iskolába, katonás rendben, tanári felügyelettel. A félnyolcas reggeliig szilencium a tantermekben, aztán kettőig a tanítási órák. Délután négytől este hétig ismét szilencium. Ezeken a felügyeletet az alsóbb

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

éveseknél negyedikesek látták el, mivel kezdetben csak négy mellékhivatású tanár végezte a nevelői tevékenységet 24 órás váltásban. A vacsora után lehetett átvonulni ismét a kollégiumba, kivéve azt, akinek még szüksége volt egy kis pótszilenciumra. A hálókba csak ilyenkor lehetett bejutni, mert napközben azok szigorúan zárva voltak!

Hazautazni csak havonta egyszer lehetett, szombaton 2 óra után, mivel az idő tájt még szombaton is volt tanítás. Szürke hétköznapokon délután kettőtől négyig, illetve este nyolctól fél tízig volt szabad idő egy kis Tisza-parti sétára, udvarlásra, mozizásra vagy sportolásra. A hatvanas évektől aztán bővült a „szórakozási lehetőség", lehetett TV-t is nézni a klubteremben. Egy-két havonként ugyanitt klubesték is voltak, ahol a muzsikát saját zenekar szolgáltatta."

Eddig még nem beszéltünk az erdővel való kapcsolatodról.

Lacházán a birtokhoz tartozott egy kis terület. Nagybátyám és testvérei telepítettek egy kis akácerdőt, építettek oda egy kis házat, ahol egy ember őrizte az erdőt. Innen láttuk el magunkat tűzifával és olykor építőanyaggal. A háború után a földdel együtt ezt is elkobozták, és a családnak úgy kellett a téli tüzelőjét megvenni.

Apósom, Horváth János erdész viszont a Bakonyból került az Alföldre. Tőserdő, Fehértó környéke voltak a szolgálati helyei, mint alföldfásító. Később megyei erdészeti, vadászati felügyelő lett.

A technikumi évek alatt az erdővel közvetlenül csak a nyári gyakorlatokon volt némi kapcsolatom. Ilyenkor felügyelő tanárként nem avatkoztam be a szakmai munkákba, afféle felügyelőként éltem meg néhány jópofa történetet. Főleg a hegyvidékre mentünk, gondolom azért, hogy az Alföldön tanult diákok a hegyvidék erdészeti viszonyaival is ismerkedhessenek.

Ilyenkor néhány humoros esetet is megéltem.

Közismert, hogy a Zemplénben megtalálható a keresztesvipera. A biztonság kedvéért Halász László gyakorlatvezető tanár az esetleges viperamarás kezelésére hozott egy üveg tiszta szeszt. Mivel közös helyiségben tárolta, a fiúk hamar megtudták, és bizony, alaposan rájártak. A hiányt vízzel töltötték fel. Laci bácsi mit sem sejtve naponta konstatálta, hogy tele az üveg. Hál' Istennek viperamarás nem volt, így visszatérve Szegedre megrökönyödve észlelte, hogy bizony egy üveg tiszta vizet hozott haza.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Volt olyan, hogy az osztály egy meredek hegyoldal felső részén „gyérített". Laci bácsinak fájt a lába, így megkért, hogy menjek föl és nézzem meg, hogy hogyan halad a munka. Közeledve a csapathoz, csak gyér kopácsolás hallatszott. Felérve látom, hogy a fiúk egy része szanaszét hever, egy csoport meg nagyban veri a blattot, egy ügyeletes meg unottan püföli az előző tarvágásból megmaradt tuskót a fejszéjével.

Az úton hazafelé megelégelte, hogy akkor is a kártyáé volt a főszerep. Fogta, és éktelen szidalmak közepette kiszórta a pakli „ördög bibliáját" az ablakon.

Egy évben Beliczay István tanár úr osztályával Sümegen voltunk tanulmányi kiránduláson. Kiadtam, hogy aki legelőször ér fel a várba, az kap egy korsó sört. Nos, a fiúk nekilódultak és csatárláncban elindultak. Úgy is értek fel a vár bejáratához, és jelentették, hogy bizony holtverseny esete forog fenn. Sokba került nekem ez a versenykiírás.

Aztán olyan is volt, hogy az egyik osztály valami miatt megharagudott az osztályfőnöknőjére. Nos, a reggeli vonatnál – amivel a Börzsönybe indultak – „robbant a bomba", mert szinte valamennyi fiú tarra vágatta nullásgéppel a fejét, hogy zavarba hozzák a fiatal, csinos osztályfőnöküket.

Itt mesélem el, hogy egyszer az egyik WC-fülkéből hatalmas füst gomolygott. Fogtam a felmosó vödröt és bezúdítottam a bent lévő bagósokra. Ázottan menekültek ki, amikor meglepetést színlelve szabadkoztam, hogy azt hittem, tűz ütött ki

1959-től 2000-ig dolgoztam a Szegedi Erdészeti Technikumban, főiskolai végzésemtől a nyugdíjba menetelemig. E majd két generáció alatt számtalan sportolót neveltem ki, akik öregbítették az iskola hírnevét. Ismét idézek:

„Amikor 1955 szeptemberében megkezdődött az egykori Tunyogi magángimnázium épületében az oktatás, csak – enyhén szólva is – igen mostoha körülmények között folyhatott a testnevelés. E célra csupán egy kb. 20 m²-es földes iskolaudvar állt rendelkezésre. Nem csoda, hogy az első öt évben a tantervi előírások nagy részét szinte lehetetlen volt teljesíteni.

A hatvanas években már annyiban javultak a körülmények, hogy rendelkezésre állt testedzésre a Munkácsy utcai kollégium gazdasági udvara, ahol a tanulók felváltva „használhatták" az ugrógödröt az iskola hízósertéseivel. Később a kollégium belső udvarán lévő elhanyagolt park helyén – tanulóink segítségével – sikerült kialakítani egy salakos sport-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

udvart. Itt már lehetett kézilabdázni, kosarazni, a távol- és magasugróhelyen kívül a súlylökéshez, valamint a tornázáshoz alkalmas körülményeket teremteni. Télen persze be kellett érni a kölcsöntornatermek esetenkénti, illetve a kollégium parányi tornaszobájának használatával.

1959-ben megalakult a Diáksportkör atlétika, torna, kézilabda és kosárlabda szakosztályokkal, s jöttek a hatvanas évek szebbnél-szebb eredményei.

1974-től aztán a kölcsöntornatermekből is kiszorultunk, és a testedzés a kollégium folyosóján, udvarán, valamint az előtte lévő Szent György-téren folyt, de ez is csak az épület tatarozásának a megkezdéséig. Innentől kezdve járhattunk a SZEAC-stadionba, meg a Tisza-partra, főképp futni (lehet, hogy ennek köszönhetően lett később 800 m-en Bucsúházi József felnőtt magyar bajnok!?). Később megépült a kollégium mellett egy bitumenes kézilabdapálya, és adva volt a templom körül egy kb. 400 m-es „járdapálya", ahol tanulóink két-, illetve hétkörös – időre történő – futásokkal fejleszthették állóképességüket."

…„Régi álma valósul meg a szép sporthagyományokkal és nagyszerű atlétikai eredményekkel büszkélkedő szegedi Kiss Ferenc Szakközépiskola erdész- és gazdásztagozatos diákjainak. Tornaterem épül, amelyet két iskola tanulói használhatnak majd sportolásra, játékra, valamint kulturális rendezvények lebonyolítására.

A szegedi erdészeti az a középiskola, amely átvette a stafétabotot atlétikában a korábban országos hírűvé vált szegedi Radnótitól. Az elmúlt öt esztendőben ugyanis kétszer végeztek a középfokú iskolák országos atlétikai bajnokságán az első három iskola között. A szép sikerek kovácsa Bak István testnevelő tanár, aki időt és fáradságot nem kímélve edzette fiait. Ha kellett, esőben, hóban is a sportmozgalomért dolgozott.)

Nagyszerű közösségben voltam mindvégig. Az idő, úgy érzem, bőven kompenzálta a kezdeti nehézségeket, ami – mint tudjuk – sajnos ebben a sors üldözte országban nem csak nekem jutott osztályrészül.

Kívánok további erőt, egészséget. Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Madas Gabriella
(1922–2016)

Arra kérem Gabi nénit, hogy mondja el életének fontosabb momentumait.

Abba a szerencsés helyzetbe terelt a sors, hogy Sopronban születtem. Ráadásul mindjárt az erdő tövébe. Igaz, ez itt nem nagy csoda, hiszen, amint látjuk, a lakott, urbanizálódott területek, és mondjuk a Lövérek nincsenek messze egymástól.

A családban nagy volt az öröm, hogy a két fiú után végre egy lány érkezett. Ezt a – jó értelemben vett – megkülönböztetést tulajdonképpen egész életemben megtapasztaltam. Annak idején a Tanácsnál is én voltam az első nő. Volt valami bizottság, ahol szintén én voltam az első nő. Nos, ezért mondtam, hogy ez a helyzet kísértetiesen ismétlődött. Valahogy mindig egy orrhosszal előbbre voltam, mint nőtársaim. Valahogy, valami miatt engem előbb befogadtak, mint nőt.

És ez minek köszönhető, Gabi néni a többiek előtt akart járni, vagy egyéb tényezőnek?

Nem, nem, én soha nem voltam tolakodó. Valószínűleg az játszott ebben szerepet, hogy két fiútestvérem volt, és így tudat alatt határozottabb voltam, mint hölgytársaim. De lehet, hogy az adottság is közbejátszott

Nagyon jól kijöttem a fiúkkal. Mindent együtt csináltunk. Még futballoztam is. Semmiről sem maradtam le. Síztem, korcsolyáztam, mindenhová együtt mentünk.

Aztán eljött az a bizonyos kor, amikor azt mondta édesanyám, hogy mostantól nem haverkodunk, nem tegeződünk a fiúkkal, hanem magázódunk. Amikor már – máig sem tudom, hogy miért – faluhelyen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ahol a nyári szüneteket töltöttem, nem mehettem ki a kovácsműhelybe, a kerékgyártó műhelybe.

Gondolom, a nem éppen szalonképes szavak miatt, melyek a mesterek szájából kicsúsztak olykor, olykor.

Lehet. A lényeg az, hogy az életem akkortájt kezdett elválasztódni a fiúkétól. Ezt tudomásul vettem, mivel a szüleim így tartották jónak. Akkor nem lehetett, és nem is volt értelme a szülői ukáz ellen tiltakozni. Az úgy volt helyes. És semmi okom nem volt rá, hogy azt megkérdőjelezzem. A lány az lány, a fiú az fiú. Édesanyám elmagyarázta, hogy egészen másképp látják a fiúk a mindennapokat, a hormonok működését, és a jó erkölcs íratlan szabályait. És ezt én tudomásul vettem. Nem volt ez az elkülönülés olyan tragikus.

A kirándulások, és egyéb közös együttlétek persze nem változtak.

A középiskola már nem volt koedukált. De jött az ébredezés, és figyelni kezdtük, hogy melyik fiú mikor és merre megy haza vagy jön az iskolába. Hogy elveszi-e a táskámat iskolába menet, vagy sem. Mert hazakísérni nem volt szabad, pontosabban nem illett.

Viszont voltak tánciskolai rendezvények. Ide negyedikes gimnazista koromban már mehettem. Különösen akkor, amikor új igazgatót kaptunk, akinek volt két lánya, és másképp látta a világot. Különben a bátyi védernyő a tánciskolában is működött.

Persze, nem mindig a tanuláson járt az eszünk, ami meglátszott a tanulmányi eredményünkön is. Ettől függetlenül megvolt az érettségi.

A továbbtanulás kérdésében meghatározó volt Sopron?

Dehogy. Ugyanis 1940-ben – amikor érettségiztem – még nem lehetett hölgy az erdészeti felsőoktatásban, de valamit tanulnom kellett. A háborús viszonyok között, egy özvegy anya mellett fontos volt a kenyérkereső a családban.

Így kerültem a Közgazdasági Egyetemre, Budapestre. Mivel a soproni diákéletet nagyjából ismertem, a pesti annak nyomába sem jöhetett. De ezen nem lehetett csodálkozni, mert ezerkétszázan iratkoztunk be az akkori első évfolyamra. Emlékszem szegény dékánra, amíg kezet fogott az új hallgatókkal, mondhatni, összenőtt a keze. Az órákra jó, ha százan jártunk rendszeresen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Bevallom, nem nagyon érdekelt a tartozik-követel szemlélet. Persze volt ott sok érdekes tanulnivaló is, amit természetesen megtanultam és levizsgáztam belőle. Akkor indult az Országos Nép- és Családvédelmi Alapnak egy kétéves tanfolyama az egyetemen belül. Ez nagyon tetszett nekem. Eredetileg zöldkeresztes akartam lenni, de a bátyáim lebeszéltek róla, mondván, az nagyon kemény munka. Látta András bátyám Kárpátalján a zöldkeresztes nővéreket, ahogy hóban, fagyban mennek a gyerekekhez a dolguk után. Két év után megszereztem a kereskedelemtudományi diplomát, majd átmentem a családvédelmi tanfolyamra, amelyik negyvennégyben ért véget.

Pécsen kezdtem a gyakorlatot, de nem tudtam végigcsinálni, mert 1944. március 19-én bejöttek a németek. Nekem meg olyan szállásom volt az állomás mellett, hogy az ajtót nemhogy bezárni, de betenni sem lehetett. Arra ébredtünk, hogy bejöttek, és a fegyverek a városra szegeződnek. Bementem a szolgálati helyemre, és közöltem, hogy nem maradok itt tovább, majd az első vonattal hazajöttem. Elfogadták a központban az érveimet, és beleegyeztek, hogy majd folytatom a gyakorlatom, ha konszolidálódnak a viszonyok.

Szerencsére itthon a városnál kaptam állást. Az ONCSA a sokgyermekes családokkal foglalkozott, házat épített nekik. Főleg azoknak, akik reménykedtek abban, és volt is rá esély, hogy kikecmeregnek a szegénységből. Tehát tényleg valódi segítség volt a lakáshoz jutás.

Ezek a családok főleg cigány származásúak voltak?

Nem. Ezek egyszerű munkás- és parasztcsaládokból kerültek ki, akik valamilyen oknál fogva elszegényedtek. Nyilván a sok gyermek segítése volt a fő szempont. De ezek ki is akartak kapaszkodni a szegény sorból. Segítségre volt szükségük. Azokkal, akik teljesen elzüllöttek, nem foglalkoztak. Két, háromszobás lakások voltak ezeken a telepeken. Néhol még most is állnak ezek a házak. Itt Sopronban három telepünk volt erre a célra.

Aztán, amikor a háború vége előtt megindultak a menekültek, megszaporodtak gondjaink. Bombáztak, meg miegyebek. Sok család maradt fedél nélkül, árvultak meg gyermekek. Ruhát, élelmiszersegélyt kellett szétosztani. Nem unatkoztam.

Közben András, a legidősebb fivér a távoli Kárpátalja erdeiben szolgált.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Meg aztán még távolabb, mint hadifogoly.

Én az ezt megelőző évekről faggatnám Gabi nénit. Még amikor ő ide járt a főiskolára. Van valami említésre méltó emlék a testvérek diákéveiből.

Számomra nagyon kényelmes volt, hogy két bátyám volt, mert ők jelentették a biztonságot, baráti körük a társaságot. Mivel édesapánk 1931-ben meghalt, anyánk András bátyánkat nevezte ki családfőnek, akire támaszkodhattunk. Tekintélye volt a családban, tiszteltük, és adott esetben szót is fogadtunk neki. Édesanyám a fontosabb családi dolgokat vele beszélte meg. Igényeinket az „addig nyújtózkodj…" elvéhez igazítottuk. Mondhatom, jól éltünk, mert jól akartunk élni. Nem emlékszem, hogy olyasvalamit akartunk volna, amit nem érhettünk el. Én szépen öltöztem, mert édesanyám hímezte a ruháimat. Mindig megcsodálták az öltözékem. Bátyáim korán kezdtek dolgozni. László a városi Casino könyvtárosa volt.

András bátyám, mivel nagyon jó tanuló volt, ösztöndíjat kapott, majd a Modrovich-tanszéken dolgozott, amiért kapott néhány pengőt.

Még arra emlékszem, hogy egyszer, amikor korcsolyázni mentünk, valaki rászólt az egyik bátyámra, hogy vigye a korcsolyámat, mire anyám a leghatározottabban megtiltotta, mondván, hogy aki szórakozik, az a terheit is viselje. Bizony, sok nő visszaélt azzal, hogy a gyengébb nemhez tartozik.

Mi szinte mindig játszottunk, hiába voltak egyetemisták a bátyáim. Itthon nemigen volt úgynevezett zsúr vagy ilyesmi. Mindig kitaláltunk valamilyen játékot. Ezért nagyon szívesen jöttek hozzánk a szomszédok, barátok. Hatodikos koromban mentem a licista bálba a fiúkkal. Biztonságot adott, mert így nem maradhattam senkinek a nyakán. Ugyanis az elég kellemetlen volt, ha nem kértek fel vagy le a partneremtől. Erre nagyon ügyeltek a bátyáim, és jobb híján ők léptek közbe. De ilyen nemigen adódott. Akkoriban egy lány nem ment egyedül a bálba. Még úgy sem, hogy a bátyjai kísérték. Az anyának ott kellett lenni.

Nagyokat sétáltunk vasárnaponként az erdőben. Az egész család együtt ment. Vittünk labdát, és azt dobáltuk még menet közben is. Én voltam a labdafelelős. Anyánk egy csodálatos asszony volt. Mindig kitalált valami játékot.

Térjünk vissza a háborús évekhez.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A bombázáskor a mi házunk – hála Istennek – megmaradt. Annyi volt az összes kárunk, hogy leszakadt a csillár. Ez, amelyik itt van a szobában. Nem sok baja esett. Az ablakok betörtek ugyan, de az isteni gondviselést mindig éreztük. Egész életünk alatt. A fogságból is hazatértek a fiúk.

Itt említem meg, hogy édesanyámmal Kárpátalján meglátogattuk András bátyámat. Mentünk vonattal, gépkocsival, ökrös szekérrel, mikor mi adódott.

Az egyesületi szakosztállyal nemrég voltunk Bustyaházán. Mit mondjak, siratni való volt. Még az a szerencse, hogy a szép erdők megmaradnak.

A fogságuk alatti bizonytalanságot nem kívánom senkinek. Kezdetben semmit nem tudtunk róluk. 1944 decemberében tűnt el András, később Laci, akinek az alakulatát egyben vitték el. Kis, a vonatból kidobott cédulákon értesült sok hozzátartozó, hogy legalább életben van a fiútestvér, a vőlegény, a férj, a szeretett édesapa. Fantasztikus volt az országos összefogás ez ügyben. Aki cédulát talált, sietett eljuttatni a címzetthez. Mi is küldtünk, és mi is kaptunk. A szegényebbje utánvéttel adta fel a kis cetlit, de túlnyomó részük megérkezett. Az effajta életjel a határig volt érvényes. Aztán a nagy csend. Sokaknál egy vagy több év is eltelt, amíg a hozzátartozók megtudták, hogy mi van valójában.

Borzasztó lelki poklokat éltek át az itthoniak, amikor kezdtek hazaszállingózni, és csak nem jött az, akit vártak. Lacival is így volt. Sztálingrádban vett részt az építkezéseken, ha jól tudom, mint építésvezető. Először besorolták a szabadulók listájára, aztán kihúzták. Mi meg vártuk.

De azután szép sorjában, négy év után hazaszállingóztak, rövidesen megnősültek, majd munkába álltak.

Megszűnt az ONCSA, viszont bőven volt munka a hadifoglyokkal. A város szociális gondjait intéztem.

Azután megnyílt az út előttem az erdészek felé, mert eltörölték a nőket diszkrimináló rendeletet. Az első évben nem tudtam bejutni, de aztán András bátyám rábeszélt, hogy ne tétovázzak, vágjak bele. Mivel ha elkezdem, megint egy nem kereső lett volna a családban, így levelezőn akartam bejutni az egyetemre. Sébor professzor azt mondta, hogy ezt nem lehet. Ez teljes embert kíván. Ha már egyszer elszántam magam, tanuljak tisztességesen.

De hiszen Sébor prof állítólag nőellenes volt. Róla az a hír járta, hogy amikor bejöttek az oroszok, kiállt a kapu elé és azt mondta, hogy a közkatonák ne jöjjenek feldúlni mindent, csak a tisztek. És amikor 1949-ben a hölgyek is be-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

iratkozhattak, volt egy mondás, hogy „Sébor meg tudta akadályozni, hogy az oroszok bejöjjenek, de azt nem, hogy a nők is hallgatók lehessenek."

Nem, nem, és az első évfolyamokban volt vagy huszonöt nő. Hamarosan évfolyamtitkár lettem. Szakestélyek a mai értelemben nem voltak. Énekeltünk, de az ital nem volt napirenden. Valétáláskor kék szalagot lehetett hordani. Még valétakönyvet is csináltattunk.

A nagy tisztogatás előttünk történt. Nekem csak kedves emlékeim vannak az ott töltött négy évről. 1955-ben végeztem.

Összeszámoltam, így sikerült húsz évet tanulnom. Nem bántam meg.

És hol volt az első munkahely?

Sikerült ott kezdenem, ahol nagyapám és apám dolgozott. Abban a házban. Szerencsém volt abban is, hogy Andráson keresztül láthattam a dolgok összefüggéseit is. Megértettem, hogy a nagy országos célért hogyan kell dolgoznom. Hogy a kezemre bízott erdő is része a nagy közösségnek. Igaz, nekünk munkáskáder igazgatónk volt, aki mindent elmondott, amit a felsőbb direktívákról jónak látott.

Egyébként erőművelőként kezdtem erdész pályafutásomat. Óriási előnyt jelentett az ifjúkori kirándulásokon szerzett helyismeret. Harkától Ágfalváig 4000 hektár volt rám bízva. Kerékpárral közlekedtem. Volt ugyan lovas kocsija az erdészetnek, de azzal jórészt a főnök járt. És bizony, sokat mentem gyalog, térképpel a kezemben, hogy az erdőrészletek határait is be tudjam azonosítani. Ha jól emlékszem, 1958-ban kaptunk 125-ös Csepeleket. Aztán, ahogy lenni szokott, 1959-ben, amikor én lettem az erdészetvezető, enyém lett a lovas kocsi. Pontosabban hintó, mert nem a terménszállító szekérre kell gondolni. De mentem teherautón is, nem voltam finnyás. A hintó azért volt jobb, mert lassan poroszkálva sok mindent észrevett az ember, amit egyébként nem látott volna meg.

Azt még nagyapámtól tanultam, hogy lehetőleg minél több munkahelyen ott kell lenni, mert különben kicsúsznak a kezed alól a dolgok. Nem beszélve a vitás kérdések eldöntéséről. Mert bizony volt abból is néhány. Sokat jártam ki.

Milyen érzés volt erdészetvezetővé előrelépni, hiszen '59-ben még a fehér hollónál is ritkább volt az ilyesmi. Ha egyáltalán volt. Mert általában a hölgyek csemetekert-vezetők lettek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ebben valószínűleg benne van a férfiak mindenhatóságának érzete. Mert nem ismerik el, hogy egy nő is meg tudja csinálni azt a munkát, amelyiket egy férfi. Mert hogy gyenge fizikumú, mondják. Én nagyon sok gyenge fizikumi férfit láttam, és mégis ott voltak, ahol egy nő is megállta volna a helyét. Mindig utáltam, amikor azt mondták, hogy a nők egyenjogúságáért harcolni kell. Miét kell harcolni?A csemetekerti munkáknak pedig meg kell adni azt a rangot, ami megilleti.

És ha már itt tartunk. Én voltam az, aki felvetettem azt, hogy a nők miért nem kapnak Bedő-díjat? Persze, ez a kérdés kockázatos volt, mert többen hihették, hogy magam miatt kérdezem.

Ha jól számolom, negyven év telt el a Bedő-díj születése óta, és még nem sikerült egyetlen nőt sem találni, aki alkalmas lett volna rá. Pedig jó néhány olyan van, aki sok szépet csinált. Ezt megírtam az elnökségnek is. Javasoltam, hogy olyan hölgyet keressenek, aki a szakmában is kiemelkedőt alkotott, és erdészgyermeknek adott életet. Például Reményfyné ilyen.

Amikor elődöm feljebb lépett, és elment a központba, arra gondoltam, hogy megpróbálom. Én is tudok annyit, mint más. Bementem az igazgatóhoz, és közöltem vele, hogy elvállalnám az erdészet irányítását. Még előtte, amíg a folyosón vártam a bemenetelre, kérdezték, hogy mit akarok a főnöktől, meg hogy csak nincs valami baj? Mondtam, hogy nincs baj, és elmondtam igazi szándékomat. Teljesen elhűltek. „Csak nem képzeled, hogy egy nőt fognak kinevezni?", meg ilyesmivel akartak lebeszélni. De nem lehetett lebeszélni.

Bementem, és elmondtam, hogy mit akarok, és azt is előrebocsátottam, hogy ha nem megy úgy a munka, ahogy kell, én levonom a konzekvenciát, és visszalépek. Rám nézett, gondolkozott egy kicsit, majd rábólintott, hogy próbáljuk meg.

Megkaptam a kinevezésemet, és elkezdtem a munkát. Mindenekelőtt összehívtam a beosztottakat, és kifejtettem előttük, hogy mit akarok, hogy akarom. Addigra megismertek már, hogy mennyit bírok, mert egy munkásnak az ilyesmire nagyon jó szeme van. Kértem az összetartozás tiszteletben tartását, s hogyha probléma van, beszéljük meg, és lehetőleg maradjon házon belül. Magyarul, egy irányba húzzunk. Akinek ez nem megy, azt segítem abban, hogy más munkahelyet kapjon. De nálunk az erdő a legfontosabb. Nos, egy-két kivételtől eltekintve elfogadták ezt, és egy lelkes társaság jött létre. Sok fogat volt annak idején, és így be-becsúszott néha a falopás. Ezeket az eseteket kivizsgáltuk, és búcsút mondtunk egymásnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ha meg olyan akart elmenni, aki jó munkaerő volt, azokkal megbeszéltem a panaszukat, és igyekeztem elsimítani. Persze, csak azokat, amelyeknek valós alapja volt. Meglehetősen nagy létszámmal dolgoztunk. És ne felejtsük el, hogy itt annak idején nyugat felé kerítés, aknamező és igen szigorú határvédelem volt. De azt sikerült elérnem, hogyha bármi volt, azt először velem beszélték meg, mert csak így tudtam az esetet kezelni. Nagyon sokat köszönhetek a hétéves szociális gondozói tapasztalataimnak, mert ha felvételre jelentkezett egy munkás, egy-két mondata után nagyjából tudtam, hogy mire számíthatok. Végül is bedolgoztam magam.

Erre a legjobb bizonyíték volt, hogy az akkor divatos munkaverseny-őrületben először mi vittük el az első helyért járó serleget. De később is tartottuk a formánkat. Néha másodikak lettünk. Olyan tekintélyre tettünk szert, hogy azt nem csak a cégen belül, de a városi hivatalnokok is elfogadták.

Említette a határsávot. Mennyiben nehezítette ez az erdészet munkáját?

Voltam olyan szemtelen, hogy mindjárt az elején tudomására hoztam a határőrségnek, hogy a mi munkánkra az országnak szüksége van. Éppen úgy, mint ahogyan az ő munkájukra is. Hogy abból a pénzből működhetnek, amit mi is megtermelünk, tehát, ha csak lehet, ne nehezítsék a dolgunkat. Oly annyira, hogy ha valami vita volt, ezt mindig az orruk alá dörgöltem. Bosszantott, hogy minden alkalommal elvették az igazolványomat, annak ellenére, hogy tudták, ki vagyok. De nyeltem egyet és odaadtam, mert az a kiskatona nem tehetett róla. Neki parancsba adták. Ha nagyobb zűr volt, akkor bementem a főnökükhöz.

Volt olyan, hogy egy igen meredek oldalon termeltünk, és csak úgy hozhattuk fel az anyagot, hogy meg kellett bontani a kerítést. Megbontották, de a munka végeztéig annyi katona őrizte, hogy szinte összeért a válluk. Ha végeztünk, visszaépítették a kerítést. Ilyeneket is el lehetett intézni. Persze, ehhez a kölcsönös tiszteletnek és bizalomnak meg kellett lenni. És meg is volt.

Amikor a nyomsávot csinálták, akkor a mi szállító utunk egy része a sáv város felé eső részén volt, de a riasztórendszer miatt egyeztetni kellett a határőrséggel, nehogy minden egyes gépkocsi riassza a társaságot. Megértették, és ennek megfelelően dolgoztak.

És olyan nem volt, hogy az erdei munkások közül valaki meglépett?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nem, olyan nem volt. De az megtörtént, hogy a favágókat provokálták, és kérdezgették, hogy hol a határ, meg ilyesmit. A két brennbergi favágó, aki nem tudott jól magyarul, jól reagálta le, mert az egyik rögtön beélesítette a jelzőrakétát, amit kaptak ilyen esetre, a másik meg a fejszével fenyegetődzött. Persze, jól megdicsérték mind a kettőt. A provokátorokat elvitték az igazi határőrök, de másnap már a városban lehetett látni őket. Ma már nevetünk ezeken a dolgokon, de ez akkor igen komoly dolog volt.

És mi történt az ötvenhatos népvándorlás alatt. Nem a diákokkal történtekre vagyok kíváncsi, hanem a terepen történtekre.

Én erről nem sokat tudok mondani. A nagygyűlésen ott voltam, de miután éjfél felé elénekeltük a botanikus kertben lévő emlékmű előtt a szózatot, másnap felmentem Pestre. Ugyanis a sógornőm ott volt négy gyerekkel, egyedül. András Svájcban volt. Aztán, amikor hazajött, én november harmadikán érkeztem vissza autóstoppal. Ha jól emlékszem, édesanyámat biztattam, hogy menjenek a nővérével, ki tudja, milyen harcok lesznek, de én maradok. Amikor már bent voltak az oroszok, átmentem a főiskolára. Magyar János volt ott egyedül a kapuban.

Aztán mi elég hamar elkezdtük a munkát, mert nem szerettem, ha az emberek csak úgy tétlenkednek. Abból semmi jó nem sül ki. Felkerestük a lakásukon az embereket, hogy jöjjenek, az állatokat etetni kell. Meg sajnos, elvittek több lovat, szekeret, azokat kellett visszahozni. Aztán kezdtek visszaszállingózni azokból is, akik elmentek.

Van e tanulsága az erdészetvezetésnek?

Tanulsága? Azt hiszem mindegy az, hogy férfi vagy nő az illető. A legfontosabb a közösségben való gondolkodás, és az, hogy fel kell ismerni a beosztottban, mi az, amit csak ő tud. Hogy legyen a maga helyén ott, ahol mestere annak, amit csinál.

Erre legszebb példa volt a Küpfer kötélpálya, amit én mindig csodáltam. Nagyon sokat használtuk. Mondhatom, mi voltunk, akik a legtovább köteleztünk vele. Nos, a kötélpálya összeállítása olyan munka volt, amelyen egyszerre dolgozott a segédmunkás, a szakmunkás és a mérnök. És mindenki a tudása legjavát adta. Jó volt nézni egy-egy átállásnál az összeszokottságot.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A lényeg az, hogy mindenki érezze azt, hogy ő fontos személy, mondhatni némi túlzással, nélkülözhetetlen. Ha valaki nem ilyen felfogással dolgozik, annak nehezebben megy minden.

Később kezdtek divatba jönni a fagyártmányüzemek. Egy szalagfűrésszel kezdtünk, amit idővel elég szépen tovább tudtunk fejleszteni. Nemcsak hazai fából, hanem szovjet alapanyagból is dolgoztunk. Itt a választékokkal elég rugalmasan lehetett variálni. De később ennek a jól működő üzemecskénknek a helyén lakótelep épült.

Még annyit végezetül, hogy döntéseinknél mindig tartsuk szem előtt azt, hogy az erdőt a társadalom is használni akarja, de ne adjuk ki a kezünkből. Minden döntés mögött legyen ott a legkeményebb szakmai szemlélet, és ne feledkezzünk meg az emberről sem.

Volna valami, amit másképp csinálna, ha újra kezdhetné?

Semmit. Nagyon jól éreztem magam mindig a bőrömben. Gondolom az, hogy mindent elvállaltam, nem vitte rossz irányba az életem. Végül a parkerdei szemlélet is nagyon a szívemhez nőtt, csak talán maradandóbb objektumokban kellene gondolkozni. Ne hagyjuk tönkremenni azt, amit megteremtettünk, elvégeztünk.

Hogy érdemes-e valamit elkezdeni, aminek nincs biztosítva a folytatása?

Például ott voltak az erdei hangversenyeink. Azok igazán a szívemhez nőttek. A Daloshegyen, ahol 1863-ban nemzetközi dalosverseny volt, elkezdtünk hangversenyeket szervezni. Magnóról játszottunk a természettel, erdővel kapcsolatos zenét. Közben elhangzottak témaazonos versek. A határőrség igen sokat segített a hangosításban. A kiplakátolt műsor vasárnap délelőtt ment, természetesen, ha az időjárás engedte. Nagyon szép volt. A madarak is besegítettek, és ez nagyszerű volt. Egy szanatóriumi beteg azt mondta, ha mindig ilyet hallhatna, biztosan hamarabb meggyógyulna.

Ezt a dolgot nagyon szívesen csináltam. Aztán vége lett, kész, nincs tovább.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Fritsch Ottó
(1932–)

Budapesten születtem, úgynevezett polgári családba. El kell mondanom, hogy bizony nem jókor, és mint a továbbiakban kiderül, nem jó helyen. Mert bizony gyermekéveim együtt szaporodtak a háború borzalmaival. Erről nem is szívesen beszélek.

Édesapám részt vett az első világháborúban. Mint a nevemből látható, apai ágon nem magyar vér csorog az ereimben. Édesapám itt ismerte meg anyámat, aztán itt is telepedett le. Negyvenhárom éves korában nyugdíjazták. Nem akarok kitérni azokra a megpróbáltatásokra, amelyek a családot érték azzal, hogy apámtól megvonták a nyugdíjat. Rém rossz anyagi helyzetbe került a családunk, amit fokozott a politikai nyomás.

Édesanyámtól hallatlan sok szeretetet kaptam, édesapám – katonaember lévén – fegyelmet, tisztességet, és becsületet hagyott rám.

Amikor a front területét kiürítették, akkor Pestszentimréről bekerültem nagyapámhoz a Reviczky utcába. Ott jártam iskolába. Előtte, a hétvégeken egy évig gyalog jártam oda-vissza, ami tizenhat kilométer. Később megindult a közlekedés, akkor már jobb volt.

Mivel amolyan közösségi ember voltam, 1948-ban rábeszéltek, hogy én legyek a DISZ-titkár. Képzelheted, hogy olyan származási pedigrével ez mit jelentett.

Ez idő tájt kezdték építeni Dunapentelét, ami később Dunaújváros lett, és ide kellett szerveznem az osztályból építőbrigádot. Megszerveztem, és 1951-ben levonultunk a tetthelyre, ahol az első kapavágásokban is részt vettünk. Én mint brigádvezető.

Végül is ez történelmi tett volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Igen ám, de nem sokkal ezután jött otthonról a távirat, hogy azonnal menjek haza, mert hajnalban indulunk. Én azt sem tudtam, hogy miről van szó. A táborparancsnok sejthetett valamit, mert meglátván a papírt azt mondta, fiacskám most azonnal pakolj össze, és menjél haza. Vonat már nem volt, csak reggel. Felmentem a nagynénémhez és kérdezem, hogy miről van szó. Közölte velem, hogy most már nincs hová mennem, mert a családot kitelepítették. Püff neki. Mint kiderült, én is rajra voltam a listán, de mivel nem voltam otthon, nem vittek sehova.

Fogtam magam, és bementem a Deák téri rendőr-főkapitányságra, és előadtam a történetet. Kérdeztem, hogy mi tévő legyek. A százados, aki meghallgatott azt mondta, hogy ne menjek sehová, majd értesítenek. De hová menjek? A bátyámhoz mehettem volna, mert őket nem telepítették ki. De mint friss házas, egyszoba-konyhában laktak, oda mégsem mehettem, pedig oda küldtek. Végül az egyik nagynénémhez mentem, és ők is kosztoltak. Vártam az értesítést, de csak nem jött. Elérkezett a szeptember, az iskolakezdés ideje. Akkor a nyolcadik gimnáziumba mentem volna. Az volt az utolsó ilyen rendszerű osztály. Bementem az igazgatóhoz, és előadtam a dolgaim. Végül beiratkozhattam, és el is végeztem a nyolcadik osztályt, anélkül hogy szólt volna hozzám valaki.

A szüleid közben ették a kitelepítettek keserű kenyerét?

Igen. Ők a kisebbik testvéremmel Debrecen mellett, Konyáron, a Hortobágy szélén voltak. Meglátogattam őket. Most is a hideg ráz, ha arra gondolok, hogy teljesen illegálisan mozogtam, mert nekem lényegében ott kellett volna lennem velük. Igaz, papírom volt, és igazolni tudtam magam, de mégis.

Aztán a Gondviselésnek köszönhetem, hogy alig két hétre rá, hogy leérettségiztem, behívattak a Deák térre, és számon kértek, hogy miért nem vagyok a szüleimmel. Elmondtam a történetet. Hümmögött a kihallgató tiszt, és rám parancsolt, hogy menjek haza, csomagoljak össze, és irány Konyár. Ja, igen. Adott egy papírt, ha esetleg igazoltatnának, hogy mi a fenét keresek én a debreceni vonaton.

Lelkileg nagyon megviselt a dolog, annak ellenére, hogy ha jól belegondoltam, még szerencsém is volt, mert ha két héttel előbb idéznek, nem tudtam volna leérettségizni. De mégis elszomorodtam,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mert arra gondoltam, hogy el kell hagynom a gyermekkori emlékeimet, és lehet, hogy már soha a büdös életbe nem fogok hazajönni. Esetleg látogatóba.

Hajnalban megérkeztem Debrecenbe fáradtan, álmatlanul. Jelentkeztem a rendőrségen, ahol egy őrnagy fogadott. Nekem esett, hogy hol van a rendőr. Milyen rendőr, kérdeztem. Hát, aki kísérte magát. Csak néztem rá nagy szemekkel, és akkor jöttem rá, hogy tulajdonképpen szökevényként kezeltek, az volt a státuszom, és most is egy utolsó bűnöző vagyok. Újra elmeséltem a történetet Dunapentelétől az érettségiig. Az meg csak hümmögött. Mindenesetre hülye egy helyzetbe kerültem.

Azt is el kell mondanom, hogy a szüleimnek kijelölt „szállást" is össze-vissza cserélték, mire megállapodtak egy nagyobb méretű tyúkólban. Itt a hármuk fekhelyén és a tűzhelyen kívül asztalnak, székeknek már nemigen volt hely.

Mocskos gazemberek.

Így kerültem oda negyediknek. Ágyam sem volt. De valahol aludni kellett. A háziak megengedték, hogy a szénapadláson húzzam meg magam, amíg nincs más megoldás. Megjegyzem, nagyon jókat lehetett ott aludni.

A „körlet" elhagyásához rendőrségi engedély kellett. Az öcsém hosszas kérvényezés után engedélyt kapott, hogy a debreceni erdőgazdaság ebesi csemetekertjébe járhasson dolgozni. Én is kértem engedélyt, mert jó erőben voltam, valamit kellett csinálnom. Nem idegenkedtem a mezőgazdasági munkáktól, hiszen faluhelyen nőttem fel. Elég az hozzá, hogy kezdtek felfedezni, mint potenciális, jól használható munkaerőt. Annyi ajánlatot kaptam végül, hogy már nem is tudtam teljesíteni. Egyszóval kapós lettem.

Lényegében nagygazdáknál dolgoztunk, tulajdonképpen ingyen. Illetve teljes ellátást kaptunk, ami nagy dolog volt annak idején, hiszen mondhatni, az egész ország éhezett.

Viccesen mondom, hogy – ismerve az étvágyadat –, egész jól megfizettek.

A történethez tartozik, hogy édesanyám testvére, dr. Tatuska István, aki a későbbi Köztársasági Elnök, Dobi István háziorvosa volt, még

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ezen a szinten sem tudta elintézni, hogy a testvérét mentesítsék a kitelepítés alól. Annyit azonban igen – mert hiszen jogszabályilag is megengedett volt –, hogy ha a helyi rendőrség és a tanács támogatta, más helyre is áttelepülhettek a kérvényezők. Amikor én odakerültem Konyárra, apám már ezt a kérvényt folyamatba helyezte. Így kerültünk december elején Balatonszárszóra, ahová tizenöt mázsa ingóságot vihettünk magunkkal. Mert a legrosszabb az a kategória volt, amikor egy bőröndnyi személyes holmit pakolhattál össze, és irány a Hortobágy valamelyik lepusztult juhhodálya.

Nem győzök hálát adni a Gondviselésnek, hogy engem lényegében megszabadított ettől a szörnyűségtől. Nem úgy, mint az öcsémet, aki három évnél fiatalabb volt nálam.

Balatonszárszón viszont igen furcsa helyzet állott elő. Konyáron ugyanis mindenki tudta, hogy a több száz ember miért került oda. Akik előbb utóbb egymást is megismerték, segítették és összekovácsolódtak. Szárszón viszont jórészt csak azt látták, hogy ezekhez a furcsa jövevényekhez néha jönnek a rendőrök, akik aztán elmentek, majd újra jöttek.

Ráadásul nem is mozoghattunk szabadon, mert csak a község belterülete volt a mozgáskörünk. De aztán, nem is rövid idő elteltével, szép lassan feloldódott a tartózkodás, és amikor megtudták, hogy ki fiaborja vagyunk, és miért vagyunk ott, megenyhült a falu közössége.

A helyi erdésznél szerettünk volna dolgozni, annak ellenére, hogy az öcsém a gerincferdülése miatt nem végezhetett nehéz fizikai munkát. De vágytunk a szabadba. A szántódi erdészetnél adtuk le a papírjainkat, ahol elláttak minket a favágáshoz szükséges szerszámokkal. De jártunk napszámba is, mert bizony a fakitermeléssel nem sokat kerestünk.

Közben utolért a hadköteles kor. Én ezzel a vonallal nem foglalkoztam előtte sem. Szüleim mesélték ugyan még Konyáron, hogy egyszer megjelent egy rendőr és kereste a Fritsch Ottót. Mondja apám, hogy ő az. Kapott egy papírt, amivel bemehetett a berettyóújfalui hadkiegészítő parancsnokságra. Ott feltűnt neki, hogy csupa fiatal van körülötte. A szolgálatos elkérte a behívóját, nézegette, majd azzal, hogy biztos valamilyen tévedés esete forog fenn, összetépte a papírját, és elküldte haza. Ezzel én katonai vonalon kiléptem a rendszerből, és megszűntem létezni.

Ám, amikor Szárszóra kerültünk, új bejelentőt kellett csinálni, és ismét aktiválódtam. Ezek után ötvenhárom őszén kaptam egy idézést a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

siófoki Hadkiegészítő Parancsnokságról. Novemberben aztán megjött az éles behívó Székesfehérvárra. De mivel az állandó lakhelyemre, Pestre küldték az ajánlott küldeményt, egy nappal később érkezett utánam, mint ahogy jelentkeznem kellett volna. Megint a Gondviselés, akire még sokszor fogok hivatkozni. Ugyanis a többi, időben megjelent behívott a nemkívánatos kategóriába tartozott. Kulákok, grófok, bárók, ügyvédek, nagytőkések gyerekei, akiket bányába vittek. Mivel a létszámot feltöltötték, én másnap többedmagammal kimaradtam.

Sorakozó, és irány a fehérvári vasútállomás. Irány északkelet, ami jó jel volt. A Keletiben átszállás a gödöllői HÉV-re, majd Mátyásföldön kiszállás. Ismét sorbaállás, majd a decemberi nagy hidegben egy ablakok nélküli barakkokkal teli helyen helyeztek el bennünket. Egy percet nem tudtam aludni a hidegtől. Reggel észrevettem, hogy egy társam ugyanilyen problémával küszködik. Felajánlottam neki, hogy feküdjünk egy ágyba. Így a dupla pokróccal és lepedővel, meg egymás melegével biztosan jobban kibírjuk az éjszakát.

A katona mindig feltalálja magát.

Így aludtunk összebújva, békességben. Később derült ki, hogy ágytársam az a Bogyai János volt, aki az ERTI-ben közismert kutató lett.

Kiosztották a ruhákat, majd közölték, hogy egy óra múlva sorakozó. A csizma sehogyan sem stimmelt. Egyik nagyobb volt, a másik sehogyan sem jött rám. De végül sikerült szereznem egy jót. Nem úgy, mint egy bajtársamnak. Az egy kirívóan magas fickó volt, aki törve beszélte a magyart, és egy kék tréningben keresett magának alkalmas nadrágot. (Később kiderült, hogy valami jugoszláv tábornok fia volt). Elég az hozzá, hogy nem talált, miközben sorakozni kellett. Beállt a hatos oszlop közepébe. A szolgálatvezető ott körözött körülöttünk, szemlélve a szerelésünket. Persze, hogy kiszúrta. Kihívta a szakasz elé, és jól lebarmolta, hogy hogyan néz ki, meg hogy biztosan elherdálta az állam vagyonát, meg ilyesmivel jópofizott.

Brigádvezető lettem. Híre ment dunapentelei tevékenységemnek. Aztán néhány nap múlva mentünk a 43-as Építőipari Vállalathoz. Furcsán néztünk ki a régi, kopott egyenruhában. Dolgoztunk. Nekem ez nem jelentett problémát. Tudomásul vettem a helyzetet, és nem zúgolódtam.

Egy alkalommal közlik velünk, hogy nem oda megyünk, ahová szoktunk, hanem mint kiderült, Mátyásföldre, ahol akkor kezdték épí-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

teni a katonai középiskolát. Ez később egy évig működött, mert 1956-ban az egész iskola átállt a forradalom oldalára, és megszüntették.

De vissza az építkezéshez, ahol mi a mélyépítési munkákat végeztük. Nézd, én egész életemben mindenből profitálni akartam. Itt sem azt néztem, hogy hogyan lehet sunnyogni, hanem igyekeztem megtanulni a kőművesszakmát. Meg is tanultam, noha papírom nincs róla.

Persze normára kellett dolgozni, amit komolyan kellett venni, mert aki teljesítette a száz százalékot az a hétvégeken eltávozót kapott. Ezért nem volt mindegy.

Egyszer az egyik fickó úgy jött vissza egy ilyen eltávozásról, hogy a szomszéd építkezésről, ahol kordékkal szállították a földet, ellopott egy lovat.

Emlékszem az ilyen kordéra. Egy nagy láda volt, hatalmas két kerekkel, két párhuzamos rúddal, a lovakat egymás után kötötték, és úgy mentek libasorban.

Úgy van. No, egy ilyen kordét kötött el a társunk, amivel ugrásszerűen megnőtt a teljesítményünk. A baj csak hét végén jött, amikor nem tudtuk hová tenni, mivel mi elmentünk haza, a másik brigádhoz sem vihettük, mert azok meg eltűntek valahová. Azután, aki hozta, nagy nehezen elvezette messzebbre és otthagyta.

Minket meg, amikor befejeztük az iskolát, se szó, se beszéd, gépkocsira vezényeltek, és elvittek Tápiószecsőre az erdőbe. Ott hatalmas hadianyagraktárakat építettek, ahol szintén a mélyépítési részt, főleg utakat, meg aljzatbetont készítettünk. Hatalmas raktárakat. Kisvasút hordta az anyagot, csillékben a betont, sódert, ami kellett. De a betont mi kevertük kézzel. Volt velünk egy-két irányító brigádvezető is. A segédmunka és a szakmunka között fizetési különbség is volt, így igyekeztünk szakmunkát végezni. A fizetség nem volt sok, de azt is hazaküldtem a szüleimnek. Kezdetben még a borotvaszappanomat, meg a cigarettámat adtam el, hogy legyen mit hazaküldeni nekik.

Hogy fokozzuk a teljesítményt, kitaláltuk, hogy szerzünk síneket, és a kisvasúton hozott sóderszállító csilléket nem engedtük kiönteni, hanem a magunk építette szárnyvonalakra toltuk a betonkeverőkhöz, ahonnan a kész betont egyenesen a talicskába öntöttük. Tehát nem kellett a földön keverni és többször lapátolni. De így meg nem győzték a talicskások elhordani a megkevert betont. Loptunk egy „japánert". Így

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hívták azt a nagykerekű, billenős dobozzal ellátott szállítóeszközt, amivel habarcsot szoktak szállítani. Ma is látni ilyeneket. Hogy a vékony kerekei ne süllyedjenek el a homokban, deszkákból készítettünk „síneket", és azon toltuk vidáman a fél köbméternyi anyagot. Ragyogóan működött a rendszer. Onnan tudtuk, hogy nagyon fontos objektumot építünk, hogy kettős, elektronikusan védett kerítést építettek. Közte gereblyéztek.

Mondom, a katona eszén nem lehetett túljárni.

A legjobb brigádokat, illetve azok vezetőit előléptették. Mivel mi nem voltunk fegyveres alakulat, a legmagasabb rang nálunk az őrvezető volt. Így azután egy november 7-e alkalmából előléptettek őrvezetőnek. Ez nagyon nagy dolog volt, mert kevesen voltunk ilyenek. Később megbíztak az egész század élelmezésének vezetésével. Ez már Szentendrén volt, mert közben elvezényeltek. De a Kilián laktanyában is laktunk. Hogy miért, máig nem tudom.

Annyit elfelejtettem mondani, hogy az első év után egy reggeli sorakozón elénk állt egy tiszt és közölte, hogy hadseregbajnokság lesz, és mi is benevezhetünk. Jelentkeztem futásra, bár az iskolában magasugrással foglalkoztam. Itt kinéztem magamnak a négyszáz gátat. A százados felírta a nevemet. Kis f-el. Az Ottót úgy írta, hogy oto. A dolog tetszett a parancsnokainknak is, mert az eredményeink az ő presztízsüket is növelték. Elengedtek edzésre, meg ilyesmi. Ráadásul kertészeti munkára osztottak be a katonai kórház mellett, hogy nyugodtan járhassunk edzésre. Végtére állandó kinttartózkodási papírunk volt. Aztán jött a hadseregbajnokság. Harmadik lettem, és ezután kezdtek felfigyelni rám. Mindenhova beneveztek, akár értettem hozzá, akár nem. A századparancsnok rém büszke volt a harmadik helyemre, és azért erőltette, hogy hátha bejön még egy hasonló eredmény, ami neki is dicsőséget hoz. Egyszer kapok egy parancsot, hogy jelentkezzem itt és itt. Az MTK-pályával szemben volt egy laktanya, ahol egy sereg ember várakozott. Még tábornokok is voltak közöttük. Egy százados felment az emelvényre és bejelentette, hogy ő most a megjelent sportolók parancsnoka. Addig vezényszavaztak, amíg a parancsnoki emelvénnyel szembe kerültünk. Aztán mondta a magáét, hogy hol kell jelentkezni, meg milyen szerelést kell vinni. De még akkor sem tudtam, hogy mi a fene van. Csináltam, amit a többiek csináltak. Végül kap-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tunk egy-egy puskát. Még mindig nem tudtam, hogy miről van szó. Néztem az eget, mire a százados kiszúrt és rám förmedt, hogy őrvezető, ismételje meg, amit mondtam. De én csak álltam megszeppenten, és tekergettem a fejem jobbra, balra. Jól összeszidott, aztán kiadta a parancsot, hogy szakadjunk rajokra. Puska a vállamon, és mentem, utánozva a többieket. Kiértünk egy lőtérre. Lefektettek a lőpadra, kiadták a parancsot, hogy „fegyvert tölts..., tűz...!" meg ilyesmit. Azt sem tudtam, hogy hogyan kell betölteni a kiosztott lőszert. A többi profi baka persze mindezt nagyon jól tudta. Én meg ott szerencsétlenkedtem. A vezénylő tiszt erre nekem esett, hogy mi a fenét csinálok, honnan jöttem, meg ilyesmi. Végül eltanácsoltak, jobban mondva kizavartak a lőállásból, hogy ilyen balfácánokkal nem lehet versenyezni. Még a leszerelés után is számon tartottak.

Sajnos a gátfutásnál jobb eredményt később sem tudtam elérni, annál is inkább, mert kaptam egy izomszakadást, amivel véget is ért sportpályafutásom.

Végül is volt egy pár jó hónapod a seregben, és az sem megvetendő.

Ahogy közeledett a leszerelés már kerestem volna magamnak valami állást. Kapuügyeletes voltam, amikor egy nap telefonáltak, hogy az egyik helyre menjek el, beszéljünk a dologról. De sürgősen. Fogtam magam, letettem a karszalagot és kiszöktem.

Mire visszaértem, már várt a fogdába vezénylő papír. S megint a Gondviselés! Sikerült kimagyarázni magam, pedig amit tettem, az az egyik legsúlyosabb katonacselekmény. Megúsztam, és két hét múlva – 1955 decemberében – leszereltek bennünket.

Kiléptem a Kilián kapuján, és megkérdeztem magamtól, hogy no öreg, most mi lesz. Tudod, ez az a pillanat, amikor sokan elbizonytalanodnak, és különböző okok miatt elkallódnak. Különösen 1955 táján. De nekem nagy akarattal és elszántsággal sikerült megmaradnom a másik oldalon. És a szüleimről is gondoskodni kellett.

A Nagy Imre-féle amnesztia után végre elhagyhattuk kényszerlakhelyünket. De Budapestre nem mentünk vissza. Két okból. Részben azért, mert Pestre csak külön engedéllyel mehettünk volna vissza, másrészt meg azért, mert a lakásunkat elvették.

A jó öreg kommunista virtus. Ingyen megszerezni a másét.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Szentendrén voltam egy ideig albérletben. A sportolási vonalat nem adtam fel teljesen, és ezért Pesten néztem valami stabil munkalehetőség után. A szárszói favágás nagyon belém véződött, és valahol a lelkem mélyén ott volt az erdő, a fa utáni nosztalgia. Eleinte kertész akartam lenni, mert édesapám a nyugdíjas éveit kertészkedéssel töltötte. Bejártam a fél világot, de sehol nem vettek fel. Voltam Óváron, Keszthelyen, a Villányi úton, persze sehol nem vettek fel. A sok kudarc arra ösztökélt, hogy megpróbálkozzak az erdészet területén. Arra gondoltam, hogy valami nyugodt, Isten háta mögötti kerületben eldolgozgatok. Járom az erdőt, meg ilyesmi.

Felkerestem a szentendrei erdészetet, és előadtam, hogy érettségivel rendelkezem, de erdész szeretnék lenni. Bíró László erdészetvezető megértette a helyzetemet, és felajánlotta, hogy a bognárműhelybe fel tud venni segédmunkásnak. Aztán belegondoltam, hogy túl macerás Pestre járni edzésre, és ezért Budakeszi felé is érdeklődtem. Akkor ott volt az ERTI-nek egy kutatóállomása. Végül ott alkalmaztak, mert volt egy szabad hely. Sopp Laci bácsi volt a vezető, és ő vett fel kísérleti munkásnak. Szász Tibor keze alá dolgoztam. Ha nem volt munka, bevontak az igazi erdőgazdasági munkálatokba. Csemetekert, felvételezés, meg oda, ahol éppen sürgősen kellett a munkáskéz.

Valamikor decemberben kaptam egy parancsot, hogy egy napi élelemmel, esőköpennyel jelentkezzek az erdészetnél. Jelentkeztem. Rövidesen előállt a hintó, és felszállt rá a Tar Pista bácsi, fahasználati műszaki vezető és Buzer Tóni bácsi, erdőművelési műszaki vezető. Ők nekem félistenek voltak. Meg egyáltalán, az erdészetnél mindenki. A könyvelőkre is úgy néztem fel, mint felsőbbrendű lényekre.

Törökbálint határáig zötykölődtünk a kocsival, amikor megálltunk a szemerkélő, hideg esőben. Leszálltunk. Ők elővettek egy térképet, és azt nézegetve, néha felpillantva, mutogatva vitatkoztak valamin. Annyit vettem ki a szavaikból, hogy valami nyiladékot akarnak kitűzni.

Aztán előreküldtek egy irányba, hogy verjek le karókat. Vertem őket egymás után, közben azt vettem észre, hogy ez bizony így nem lesz jó. Visszamentem hozzájuk, és félve megjegyeztem, hogy ezt nem így kellene. Csodálkozva, egyben megkönnyebbülve fogadták az érveimet, és látszott rajtuk, hogy örülnek, hogy mostantól nem rajtuk van a felelősség. Aztán egy-két félénk észrevétel után felbátorodtam, mert helyeslően bólogattak. Rövidesen azt vettem észre, hogy a két kolléga lett a figuránsom. És olyan mázlim volt, hogy végül sikerült a nyiladékot

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

annak rendje és módja szerint kitűzni. Lett is nagy respektem, aztán egyre több hasonló feladattal bíztak meg. Amolyan kisegítőerdész-féle lettem. Szépen beágyazódtam a budakesziekhez.

Gondolom, elfogadtak, nem volt semmi baj.

Így van. Egy két évig lébecoltam, aztán rájöttem, hogy a végtelenségig nem megy, kellene valami szakirányú végzettség. Vigyázó szememet Szegedre vetettem. Megkaptam az erdészetvezető és a párttitkár javaslatát, úgyhogy nem volt akadálya a szakmai képzésemnek.

Viszont a kérelemhez csatolni kellett az addigi bizonyítványaimat. Igen ám, de a nyolcadik osztályos bizonyítványom hátuljára oda volt írva, hogy „apja Fritsch Ottó, foglalkozása nyugalmazott alezredes…"

Nesze neked, hiszen 1957-et írunk, és még jórészt érezhető volt ötvenhat puskaporszaga.

Hát ez az. Arra gondoltam, hogy így teljesen felesleges beadnom a jelentkezést. Fogtam, és mintha véletlenül égett volna meg, kiégettem az édesapámra vonatkozó sorokat.

Nem mondod…?

De igen. Nem mertem kockáztatni, hogy újra kitaszított legyek. Ezek nagyon komoly dolgok voltak annak idején. Természetesen levelező tagozatra jelentkeztem.

Szegeden igazán jó tanáraim voltak. Szinte valamennyi. Szecső Jánosra különösen emlékszem. Az első konzultáción mindjárt felszólított, hogy beszéljek a sávos tölgybogárról. Életemben akkor hallottam róla először, persze hogy meg sem tudtam nyikkanni, és naná, hogy beírt egy elégtelent. Gondolom, a többieknek is jelezte, hogy bizony ide készülni kell.

Hát így kezdtem. De aztán ott tanultam meg tanulni. Harmadnapra bevágtam a rovartant. Megint Szecső-óra. Kérdezett valamit az osztálytól, de senki nem jelentkezett. Nekem beugrott a válasz és jelentkeztem. Rám néz és felszólít: no, elvtárs…, erre mondom a választ. Hogy hívják magát? Fritsch Ottó. De hiszen maga a múltkor elégtelent kapott!… no, ez jeles, jól van Fritsch.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Azzal folytatta az órát. Egyszer csak megint kérdezett valamit, csak úgy…, és megint néma csend. Ismét beugrott, hogy amit kérdez, az – mondjuk – a tizedik lap alján van. Megint nyújtózkodtam. Mivel nem jelentkezett senki, odaszólt. No, mondja Fritsch. Mondom, mondom, aztán leint. Jól van, Fritsch, szólt nyomatékosan. Képzeld el, a technikusi tanulmányaim alatt mindvégig rajtam maradt ez a „jól van, Fritsch". De még ma is így üdvözölnek a régi cimborák.

Ez Szecső tanár úrtól nagy dolog volt.

Mondanom sem kell, hogy a végén kitűnően végeztem a János bácsinál. Aztán volt még egy zűrös esetem. Valami műszeres mérési gyakorlatról kellett beadni a számítási eredményeket. Fogalmam sem volt róla, hogy mit kell számolni. Ráadásul ki sem tudtam menni a terepre, mert esett az eső. Viszont az egészet másnap postára kellett adni. Fogtam magam, összetoltam az irodában az asztalokat, kijelöltem három pontot a kiterített térképen. Az egyikre rátettem a műszert és úgy mértem a szögeket. A távolságot a vonalzóról leolvasott érték adta. Így adtam be, amit elfogadtak, nem sejtve a huncutságot. No, és magyarból is volt egy ilyen esetem. Az utolsó pillanatban csaptam össze a dolgozatom. A konzultáción Németh Ferenc tanár úr behozta az osztály anyagát, ahol az enyém volt felül. Elkezdte szapulni a beadott anyagokat. Hogy többen viccnek vették a feladatot, és hogy disznóság, amit egyesek műveltek. Fel volt háborodva, pedig amúgy békés ember volt. Én meg azt hittem, hogy az enyémről szól az egész ledorongolás. Na, mondom magamnak magyarból is utolért a végzet, bukás lesz ebből. Amikor befejezte a minősítést, fogta a dolgozatom, és felolvasta azzal a megjegyzéssel, hogy körülbelül ilyennek kellett volna lenni a többinek is. Fantasztikus érzés volt. Pedig egy utolsó pillanatban összehozott valami volt.

Végül kitűnőre végeztem a technikumot. Illetve nem, ugyanis az első évemet a gimnáziumból elfogadták, és ott magyarból hármasom volt, az érettségim e tárgy kivételével lett volna kitűnő. Jellemző, hogy ezt a tanári kar is észrevette, és az érettségin ott helyben levizsgáztattak magyarból is. A gimnáziumi magyar tudásom elegendő volt a jeles vizsgához, és így lettem kitűnő. Ilyen emberségesek voltak.

Végre, valahára már erdészeti végzettségem is volt. Ezt az erdészetnél is respektálták, és a Törökbálinton megüresedett kerületvezetői helyre diszponáltak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Még nem voltam kinevezve, de már ott tényked tem, amikor a sors ismét közbeszólt. Hívatott ugyanis a gazdaság személyzeti előadója, és megkérdezte, hogy én miért nem kapok fegyvertartási engedélyt. Ugyanis a kerületvezetői munkakört nem lehet fegyver nélkül ellátni. Ezt persze sejtettem, mert egyértelműé vált, hogy ezen a vonalon megbélyegzett vagyok, és sok jóra nem számíthatok. Jobb, ha elmegyek másfelé, ahol nem kell fegyvertartási. Gondolkoztam, hogy hova menjek, amikor eszembe jutott, hogy az erdészetnél néha megjelenik egy idősebb erdőmérnök, akitől rettenetesen tartanak a kollégák. Ő volt Szoják Károly erdőfelügyelő.

Így lettél fegyver nélküli „vadásszá"?

Vettem egy nagy lélegzetet, és bementem az irodájába, a Szilágyi fasor 8. alá. Elmondtam a helyzetemet, és kérdeztem, hogy mitévő legyek. Közölte, hogy elvileg lehetséges technikusokat is alkalmazni, de ő ebben nem illetékes, menjek be a minisztériumba az Erdészeti Főigazgatósághoz, az Erdőrendezési Főosztályhoz, ott majd felokosítanak.

Még jobban remegő térdekkel oda is beszemtelenkedtem. Szűts Feri bácsi fogadott. Meghallgatott, felírta az adataimat, tudomásul vette, hogy a képesítő vizsgám még nincs meg. Eljöttem.

Két hét múlva kitűnően szakvizsgáztam.

Amikor ezek után először mentem be az erdészethez, éreztem, hogy körülöttem valahogy megfagyott a levegő, illetve, hogy valami történt, ami engem is érint. Kiderült, hogy a kikérőm már megérkezett. Így 1960. május elsejével a budapesti erdőfelügyelőkhöz kerültem műszaki ügyintézőnek.

Pandúrból csendőr tipikus esete.

Igen. Ez kinevezett állás volt, ahol három felügyelővel dolgoztam, akik eleinte másolási munkákat adtak.

Ez idő tájt indult be a második nagy téeszesítési hullám, és rengeteg földterület került állami kezelésbe. Cegléd, Mikebuda környékén dolgoztunk. Számba vettük a földeket, minősítettük, hogy milyen fafajok jöhetnek számításba az erdősítéseknél. Ez a munka tetszett nekem, mert nem volt egyhangú, és szakmailag is sokat tanultam.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

De volt egy másik vonulata is a terepi munkáknak. Mivel két évet töltöttem a Nagykőrös környéki tanyákon, megtanultam, hogy az ottani élet egy olyan sajátos életfilozófián alapul, amit ajánlatos lenne minél nagyobb körben terjeszteni, megismertetni vele az urbanizálódó világot. Fantasztikus őszinte, egyenes, munkaszerető népséget ismertem meg.

Mondhatni, a török hódoltság után újranépesedett pusztákon kialakult populáció – sokszor egymástól tíz-húsz kilométernyi távolságra, villany és egyéb kultúrhatás nélkül élő emberek – élethez való ragaszkodása lenyűgöző volt számomra.

Erre mondják, hogy a jég hátán is megéltek.

Ebben az életformában jóval több volt, mint ebben a leegyszerűsített mondásban. Nagyon sokat tanultam tőlük. Hálás vagyok a sorsnak, hogy megismerkedhettem velük.

Közben zajlott az élet. Megszűnt a budapesti erdőgazdaság. Összevonták a gödöllőivel. Az összevonásnak nagyon érdekes személyi következményei voltak, amire most nem akarok kitérni. Hevesi Feri nem akart kimenni Gödöllőre. Megürült a helye, én meg ott voltam kéznél. Igen ám, de nekem csak technikusi végzettségem volt.

A főnök leültetette egy székre, és a következőket mondta, miközben fel alá mászkált: Fritsch elvtárs, a főosztályunknak kellő politikai irányelvei vannak. Maga most végzett kitűnő eredménnyel. Fiatal ember. Mivel önnel a későbbiekben is számolunk, úgy döntöttünk, hogy beiskolázzuk Sopronba, az egyetemre. Ledöbbentem. Ugyanis, én sem előtte, sem utána nem akartam semmi lenni. Gondoltam, hagyjanak engem békén élni. Majd én megoldom a magam problémáját.

Mindig benned lehetett a kitelepítés, a priuszból adódó sündisznó-magatartás.

Igen, mert minden mögött a csalódás csapdáját éreztem, és nem is alaptalanul. Mindenesetre a meglepetéstől lassan magamhoz tértem, és szabadkoztam, hogy otthon ezt meg kell beszélnem. Természetes, mondta, majd ha döntöttem, menjek vissza. Persze tudtam, hogy ezt a felajánlást nem szabad visszautasítani. Nekem az volt inkább a dilemmám, hogy mit jelent az, ha elvállalom. Mert a gyermekek is jöttek sor-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ban. Rettenetes anyagi körülmények között éltünk. És mi lesz, ha nem tudom elvégezni. Akkor mit szólnak a kollégák, meg ilyesmi.

De belevágtam. Mondanom sem kell, hogy nem tudtam, hogy mit vállaltam. Őrületes idők következtek. Minden vizsga után megfogadtam, hogy abbahagyom, mert én ezt nem tudom végigcsinálni. Idegileg, anyagilag, és egyáltalán. Nem szégyellem, de olykor a jegygyűrűmet is zálogba kellett adni, hogy el tudjak utazni Sopronba.

Hamar rájöttem, hogy az egyetemi dimenzió más, mint a technikumi. Ott be kellett biflázni a szöveget, felelni, ha úgy adódott, és kész. Sopronban hatalmas anyagot kellett befogadni, és egészen más összefüggésben kellett gondolkozni. De nagy előny volt a technikumi ismeretanyag. No meg az előtte lévő, segédmunkásként eltöltött hónapok.

Vicces, amit mondok, de Stasney professzor úrtól megtanultam ceruzát hegyezni, és egyenes vonalat húzni, ma már másra nem emlékszem.

Amikor kinyitottam a növénytankönyvet, megállapítottam, hogy én azt soha a büdös életben nem fogom megtanulni. De akartam.

Budakeszin Tallós Pál volt a szomszédom. Erdőjárásaim alkalmából összeszedtem azokat a növényeket, amelyeket még nem ismertem. Otthon Pali meghatározta, én meg a sok rendezgetés közben megtanultam. A rendszertan volt maga a pokol. A növényeket ráraktam a falon lévő, kinagyított rendszertan „akasztófáira". Így rögzült. Meg a hajópadló is segített olykor. A párhuzamos rések, mint egy-egy családhoz tartozó gyűjtőhely.

A vizsgán behunytam a szemem, és írtam a felidézett dolgokat. Jelest kaptam.

Haracsi Lajosnak is nagyon sokat köszönhetek. Tudásban, szakmaszeretetben egyaránt. Amikor az első órán belépett, bemutatkozott és megkérdezte, hogy mivel fogunk mi foglalkozni, majd választ nem várva folytatta, hogy az erdő betegségeivel és gyógyításával. „Mert van-e egyáltalán beteg erdő," tette fel felemelt ujjal az újabb kérdést. Kellő hatásszünet után folytatta: „Nincs, csak az ember teszi azzá." Ez nagyon megfogott. Kifejtette, hogy nem kell okosabbnak lenni a természetnél, csak figyelni kell rá, és követni a hosszú évszázadok során megfigyelt működését. Nagyon sok példát felsorolt az ember, az erdész olykori okoskodására, ami nekem nagyon tetszett, mert már láttam hasonlókat. Felhívta a figyelmet arra, hogy a tölgy a halála előtt milyen bőségesen terem, és azt bizony ki kell használni. Ezt a szakmai

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

filozófiát később mindig megszívleltem, és adott esetben felhívtam rá a figyelmet.

Teltek a félévek, és egy-két kivétellel a vizsgák is sikerültek. Azután eljött az idő, amikor Pankotai kezet fogott velem azzal, hogy mérnökké fogadom. Nagy dolog volt ez nekem, hidd el.

1967-ben végeztem, majd '68-ban jött a nagy átszervezés. Ekkor neveztek ki erdőrendezési felügyelőnek. Átvettem a Feri területét. Nagyszerű emberekkel dolgoztam. Olyanokkal, akik szégyellették volna, ha nem sikerül az erdősítésük. Ha nem tudják időre befejezni. Nem azt nézték, hogy mi van előírva, hanem hogy mit kell csinálni.

Akkor lettek aztán rosszfiúk, amikor jött a gazdasági mechanizmus erdészeti vonzata. Leadatták velük az addig jól bevált eszközöket, mint a lókapát, meg ilyesmit. Azzal, hogy majd jön Gödöllőről a korszerű traktor, és az mindent megold. Képzeld el, majdnem sírtak ezek az igazi szakemberek. Ott vívódtak hetekig, és olykor szabotálták az újat, amíg lehetett.

Aztán Gödöllőt feltrancsírozták. A pusztavacsi meg a monori részt Szolnokhoz kanyarították, és mivel azt a debreceni felügyelőség felügyelte, át kelellett volna mennem a debreceniekhez, a területtel együtt. De én nem akartam. Több okból. Az egyik nyomós ok volt, hogy sokat kellett volna utazni, és nem is biztos, hogy megkaptam volna a megszokott területeket. Márpedig az nagyon fontos, hogy az ember ismerje jól a területet, meg a rajta dolgozó embereket. Szinte a legfontosabb.

Nos, nem akartam menni. Behívott Köllő Ferenc, az igazgató és elmondta, hogy senki nem akar, de mivel én vagyok a legfiatalabb, mennem kell. Egy jó hónapig huzakodtunk, de csak járt a nyakamra. Aztán szólt, hogy talált egy jó megoldást. Az erdőrendezőknél felszabadult egy hely, foglaljam el azt, és ha megürül később egy felügyelői állás, akkor visszatesz felügyelőnek.

Mit mondjak, megint a Gondviselés, mert egy olyan helyre kerültem, ami máig hatóan testreszabott volt. A kellemetlenségekkel együtt, amit a bőrig ázás, sárdagasztás jelentett. Az, hogy állandóan az erdőben voltál, és törted a fejed a jobb megoldásokon, ha baj volt, mindenért kárpótolt. Ott minden addigi ismeretanyagra szükség volt. Azt kellett szintetizálni és továbbadni, ha kellett.

Egy jó év múlva szólt az igazgató, hogy van hely, menjek vissza felügyelőnek. De nem akartam. Maradtam volna én végestelen végig. De mivel tízévenként felül kellett vizsgálni a területeket, és éppen akkor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt esedékes, megváltozott a helyzet. Ráadásul addig kint alvásos rendszer volt, ami megváltozott a gépkocsihasználattal. Akkor meg mindenki haza akart menni. Kitalálták, hogy mindenki kap egy közeli, és egy távoli területet attól függően, hogy arányosan mennyi volt az előző területe. Igen, de én nem kaptam vissza a volt területemből semmit. Erre megmakacsoltam magam és eljöttem. Pedig nagyon szerettem ott lenni. Lengyel Bandi bácsi volt a közvetlen főnököm, egy végtelenül rendes, nagy szakmai tudással rendelkező ember.

Egyszer szólt, hogy kint a folyosón van egy ember, akit behív, hogy megismerjem, és rám bízza. Bejött egy halottsápadt ember. Bemutatkoztunk, és megbeszéltük, hogy másnap hol, mikor találkozunk. De valami nem stimmelt ezzel az emberrel. Kiderült, hogy a határőrség országos parancsnoka volt '56-ban. Aztán belekeveredett a forradalomba, majd amnesztiával szabadult 1963-ban. Egy intelligens ember, akit a börtön igencsak megviselt. Olyannyira, hogy az együttmunkálkodásunk kezdetén a legegyszerűbb feladatokat sem tudta megérteni. Ideges, zaklatott volt. Látva ezt, egy-két napra hazaküldtem, mondtam, pihenje ki magát Józsi bácsi. És néhány hónap múlva új ember lett. Visszatért az életkedve, az emberekbe vetett hite. Sokszor elgondolkoztam, hogy mi lett volna, ha máshoz kerül. Aki nem értette az üldözöttek lelkivilágát. Éveken keresztül küldött hálálkodó lapokat karácsonyra, húsvétra.

Az erős empátia olykor csodákat tesz.

Üzemtervező korszakom egyik legnagyobb sikere volt ez a kapcsolat.

Azután volt egy-két kegyes csalásom is, amit mindig felvállaltam. Most sem tagadom. Mindig úgy döntöttem, hogy az erdőnek jó legyen. Vagy legalábbis ne okozzak kárt.

Annak idején vezették be a körlapösszeges felvételt. Ez új dolog volt az idősebb kollégáknak is. Mint említettem, én kint lakó voltam, vagyis nem szerettem hazajárni. Dány község határában dolgoztam, és ott is laktam. Este a felvétel alapján megbecsültem egy állományt, és kijött 260 köbméter. De a hagyományos módszerrel csak 180 köbméter volt. Én meg elhatároztam, hogy nem adom a nevemet a kettőszázhatvanhoz. Több ilyent csináltam, mert tudtam, hogy a gazda lesz bajban a termeléskor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Három év elteltével volt egy szakmai konferencia Gödöllőn. Willin Lajos otthagyott egy csoportot, mikor látta, hogy megérkezünk, – alacsony ember lévén – a nyakamba ugrott és homlokon csókolt. Értetlenül néztem, mire lelkendezve mondja, hogy képzeljem el, hogy az általunk üzemtervezett két erdészet, az isaszegi, meg a valkói már vágja azokat az erdőket, amelyeket üzemterveztünk, és egyedül az én adataim egyeznek a kivágott fatömeggel. A többi egy se. Mondanom sem kell, hogy nagy elégtétel volt ez nekem.

Aztán volt egy esetem a honvédségi területen is, ami Isaszeg tájékán van. Kimegyek és mondom a kapuőrségnek, hogy mi járatban vagyok. Feltelefonálnak, majd mondják, hogy menjek ide, meg oda az alezredes elvtárshoz. Ott derült ki, hogy egy szupertitkos rakétakilövőben vagyok.

Többek között ez védte Budapest légterét.

Igen. De én mit sem sejtettem erről. Egy igazolványt nem kértek tőlem. Annyit kért az alezredes, hogy ha jövök, jelentkezzem az ügyeletesnél, kapok egy fegyveres kiskatonát, és végezzem a dolgom.

A fenébe. Mi meg itthon nyugodtan aludtunk.

Vácszentlászlón melegebb volt a helyzet, mert ott is a honvédségi kerítés körül nézegettük a térképet, amikor a lombok közül egy géppisztolycső meredt ránk. Beültünk a kocsiba és rükvercben ki a területről. De közben riasztották a parancsnokságot és feltartóztattak. Igazoltatás, magyarázkodás, miegyebek.

Még jó hogy nem puffantottak közétek.

Bizony, mert néhány nap szabadságért egy két elvakult képes lett volna rá.

Itt jut eszembe egy tápiószecsői történet. Még a Bem rakparti irodában voltunk, mikor csöng a telefon és bejelentkezik egy százados, azzal hogy Fritsch Ottó erdőfelügyelő elvtársat keresem. Mondom, én vagyok.

Azt mondja, egy bővítés miatt keres, mert megtudta, hogy az én közreműködésem is kell hozzá. Hogy mikor tudnék kimenni a szemlére.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mondom, holnap. Jaj de jó, hová küldhetem a kocsit? – kérdezi. Sehová, vonattal fogok kimenni. De hogyan talál ide? Ne törődjön vele, odatalálok. Én meg élvezettel mentem a régi útvonalon. A hadianyagraktár már régen beüzemelt. Rém élveztem a helyzetemet, hiszen úgy jöttem el onnan, mint munkaszolgálatos katona, és most meg úgy fogadtak, hogy tessék parancsolni helyet foglalni.

Kétségtelen, ez már karriernek nevezhető.

Ráadásul abban az épületben voltam, ahol a szállásunk volt.

No de hamar elintéztük a dolgunkat, amihez a K-vonal is segített. Aztán lekísért a százados, és hálálkodva elköszönt.

Súron meg egy bükkös termőhelyen fantasztikus méretű akácokat találtam. Mint később megtudtam, háromszázhatvan köbmétert termeltek le hektáronként. Gondoltam, ezt meg kell tartani akácosnak, ha olyan jól megy. Igaz, mivel szakaszosan vágták, már volt terület, ahol öt-hatméteres tuskósarjak voltak. Akácsarj-felújítást írtam elő. Az erdészetnél jelezték, hogy az nem lesz jó, mert szerkezetátalakítást írtak elő. No és mire, kérdeztem. Hát erdeifenyőre. Elképedtem, mert kiszámoltam, hogy ez a terület különösebb befektetés nélkül – mondjuk, négy évtized múlva – ismét adna háromszáz köbméter faanyagot. Nem tudtam tolerálni, ezért kihívtam egy vezetőmet, és a helyszínen neki is előadtam a véleményemet. Tudod mit mondott? Hogy szerkezetátalakítást kell előírni.

Gondolom, ezért érezted bocsánatos bűnnek a csalásaidat.

Pontosan. Biatorbágyot üzemterveztem. Egy csomó üres vágásterületet találtam. Egyeztetéskor kiderült, hogy egy nagy vadföld szélén lévő akácosokat reménytelen lett volna felújítani. Kijárták, hogy a kötelezettség évét igencsak előretolhassák, és magára hagyták a területet. De én ezt nem tudtam. Teljesen lerágott terület, amit én a tanácsukra üres vágásnak vettem. Mint üzemtervező. Igen ám, de a következő évben erdőfelügyelőként álltam a helyzet előtt. Megegyeztünk az erdészetvezetővel, hogy szép lassan erdőt csinálunk. Óriási csalás volt, amikor tízszázalékos sikerességgel beléptettem a területet. Ha kitudódik, biztosan kirúgnak.

Végül szép lassan – egy-két hektár menthetetlen terület kivételével – feltornázták a huszonnyolc hektárt kilencven százalékosra. Erre én is büszke voltam.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Perbálon is volt egy hasonló esetem. Ott egy siskanádtippanos bükktermőhelyet szüneteltettek. Mármint az erdősítést. A vad miatt. Alaposan bejártam a területet és láttam, hogy van ott csemete, bükk is, tölgy is, gyertyán is, de mind a felismerhetetlenségig lerágva. Leültünk, és abban egyeztünk, hogy bekerítik, és erdőt csinálunk. Megegyeztünk abban is, hogyha vadat látnak bent, azt ki kell lőni. Alig telik el néhány hét, jön a parancs az igazgatótól, hogy másnap jelenjek meg az erdészetnél helyszíni bejárásra. Még ki sem léptünk a kocsiból, a főnök kezdte mondani, hogy mind a harminc hektárt le kell darálni és mesterségesen beerdősíteni. Látszólag már előre informálták a helyzetről.

A direktor elment, mi az erdészetvezetővel ottmaradtunk. Kérdezem, hogy mi volt ez. Elmondta, hogy egyedül nem merték vállalni a felelősséget, és ezért szóltak a főnöknek. Magyarul: a hátam mögött intézkedtek. Persze, hogy bántott. Még ott a helyszínen figyelmeztettem az erdészetet, hogy bele fognak rokkanni, ha végrehajtják az igazgató tanácsát. Szó szót követett, és abban maradtunk, hogy kerítenek.

Hat év múlva szépen beállt erdő lett a területen. Igaz, nem bükkös, igaz, hogy nem tölgyes, de egy szép elegyes erdő, ami már kinőtt a vad szájából.

Évekkel később láttam a térképen, hogy a műszaki vezető ráírta a területre, hogy a Fritsch-féle erdő. No, hát ilyeneket csináltam. De nem bántam meg.

De alapjában véve az is furcsa volt, amikor felügyelőként visszatértem arra a területre, ahol évekkel ezelőtt csemetekerti munkás voltam, és a hajdan többszörös főnökök munkáját felügyeltem. Mindezt érzékeltem, de látszott is rajtuk, hogy itt bizony fordított a helyzet, mint annak idején. De végül szerencsésen megoldódott, és minden ment a maga útján.

Ha jól tudom, az a terület kormány-vadászterület volt.

Igen, ez így van. Hogy ez mit jelentett, arról órákat tudnék beszélni. A lényeg, hogy ami ott erdőgazdálkodás címszó alatt folyt, az nagyban eltért a szakmai kívánalmaktól. A beosztottaknak egy célt kellett szem előtt tartani, hogy a vendég minél előbb zsákmányhoz jusson.

Fritsch Ottó azonban itt sem engedett elveiből. Én nem tudtam aludni, ha arra gondoltam, hogy tehettem volna valamit, de nem tettem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mindig megkerestem a módját, hogy elérjem a célom. Az igazgatók többnyire egymással tárgyaltak, de gyakran előfordult, hogy a gazdaságtól Tollner Gyurka behívott megbeszélni a vitás ügyeket. Ez nekem nagyon jólesett, hogy elismeri a munkámat.

Egy példa. Valami ünnep alkalmából betévedtem a céghez. Éppen akkor, amikor Tollner jelvényeket osztogatott a cég kiemelt dolgozóinak. Én ezt nem tudtam, amikor beléptem a terembe. Még meg sem szólaltam, amikor magához intett és nekem is átnyújtott egyet.

Én soha nem szankcionáltam senkit, mert azt mondtam, hogy szankcióból nem lehet erdőt csinálni. Olyan helyzetet kellett teremteni, hogy ahol baj volt, az megoldódjon. Később, a számítógép bevezetésével ezek az elnéző műveletek egyre ellehetetlenedtek, mert ott nem lehetett halogatni.

Persze, ezekhez a műveletekhez olyan társak kellettek, mint a Bajnai Erdészetnél Áprily Robi, akivel mindent meg tudtunk oldani. Vagy a Németh Pistát is ide sorolom. Teljesen felesleges lett volna egymást bosszantani, és bizonygatni, hogy mit miért nem lehet. Akár szakmaiak, akár jogszabályiak voltak az érvek, ellenérvek.

De végül is az a húsz év, amit a Buda vidékiek roppant kényes területén eltöltöttem, nem volt hiábavaló, mert olykor látványos eredményeket értünk el.

Térjünk át a méhészetre, ha úgy gondolod.

No várj, még egy történetet elmesélek, ami nagyon megmaradt bennem erdőrendező koromból.

Dány, állami erdő. Kint voltam a terepen, amikor egy hatalmas zivatar tört rám az erdő közepén. Hová menjek? Tudtam, hogy van ott valami kis esőbeálló féle, amit nemigen használtak. A nagy zuhi éppen elkezdődött, amikor beálltam az ajtó nélküli kunyhóba, és onnan nézegettem kifelé. De szinte abban a pillanatban szállt volna be valami rozsdafarkféle, akinek a fészke a kunyhóban volt. Amikor észrevett, reflexszerűen hátrahőkölt, és nekirepült az ajtófélfának. Az ütközéstől, mint a rongy, lepottyant. A fiókák meg a fejem felett csipogtak halkan. No, gondoltam magamban, ti itt fogtok éhen elpusztulni lassú, keserves halállal. Aztán arra az elhatározásra jutottam, hogy inkább én pusztítom el őket, mintsem hogy szenvedjenek. Már kerestem egy dorongfélét, hogy kivégzem őket, amikor a lábamnál megmoccant az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

anyamadár. Aztán huss, és kirepült az esőbe. Nagyon nagy kő esett le a szívemről, gondolhatod.

Aztán volt olyan is, hogy egy forró nyári napon fogtam a munkatérképemet, amivel bejártam az egész területet. Előtte jól bereggeliztem, sok tejet ittam, mert magammal nem vittem, cipeltem semmiféle enni-, innivalót. Csak egy mustáros halkonzerv volt velem. Délben megettem, de rettenetes szomjas lettem tőle. Nálam meg nem volt semmi, amivel csillapíthattam volna a szomjamat. Megyek a Súri erdőben egy, a térképen bejelölt forrás felé. Hát, amikor odaértem, látom, hogy az bizony nem forrás, mert a tehenek összetaposták a hajdan jobb időket megélt itatót. Víz nem volt ott egy csepp sem. Persze ilyenkor az ember szomjúságérzete egyre fokozódik. Én is így voltam. De észrevettem, hogy az egyik meredek részen vizesebb a talaj. Vágtam egy botot és ferdén beledugtam a talajba. Rövidesen elkezdett csöpögni a hegy leve. A halkonzerves dobozba fogtam fel, ami rövidesen meg is telt. De a lé olyan volt, mint árvízkor a Zagyva. Ott szomjaztam egészen estig, mert nem mertem meginni az agyagos vizet.

Bakonyszentkirály határában, jó messze a falutól még rosszabbul jártam. Egy nagy legelő közepén egy disznókonda túrta a füvet. Amikor a kondás látta, hogy közeledek feléje feltápászkodott, a kutyák meg éktelen csaholással jöttek felém. Visszaszenderítette őket, majd beszédbe elegyedtünk. Addig-addig, mígnem megkérdeztem, hogy hol van errefelé forrás. Kati te, szólt hátra a feleségének, hozd azt az üveget. Kati hozta, az emberem meg ott, ahol álltunk, belenyomta a kólásüveget a talajba egészen a pereméig, amibe azután lassan csordogált a legelő leve.

Disznóstól, mindenestől.

Hát ez az. Először nem akartam inni, de amikor azt mondta a kondás, hogy ők is abból isznak, nem akartam megsérteni a házaspárt, és meghúztam az üveget. Még harmadnap is éreztem a disznóvizelet ízét a számban. Ilyen kalandjaim voltak, de nem bántam meg a folytonos vidékezést.

Az évek során sok érdekes helyzetbe kerültem, amikor döntenem kellett szakmai kérdésekben is. Mindig az erdő érdekét tartottam szem előtt, és Haracsi Lajos bácsi mondása volt az irányadó.

Ilyen volt az is, ami akkor történt, amikor majdnem kerületvezető lettem Törökbálinton, mert az előzőt kirúgták valami disznóság

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

miatt. Igaz, nem hivatalosan pár hónapig az is voltam. Egyszer megyek ki a fakitermelés helyére, ahol három idősebb embert láttam keresztvágó fűrésszel. Jó hangosan rájuk köszöntem, de nem válaszoltak. Ők dolgozni kezdtek, és látom, hogy több dologhoz igencsak ügyetlenül álltak hozzá. Pusztán segítő szándékkal jeleztem, hogy min hogyan kellene változtatni. Erre az egyik földhöz vágta a fejszéjét, és mérgesen odaszólt: „ha olyan jól tudja, csinálja maga!" Felmértem a helyzetet, mert ha csinálom, és hibázok, az a baj. Ha nem csinálom, akkor csak a szám járt. Felvettem a fejszét és csináltam, amit kifogásoltam. Köszöntem és elmentem. Valószínűleg az előző kerületvezető volt negatív személyiség, és azt gondolták, hogy én sem lehetek jobb.

Eltelt harminc év, amikor egy hatósági bejáráson voltam a környéken. Odajött az egyik résztvevő, és megkérdezte, hogy nem volt-e valami erdész retyerutyám a törökbálinti kerületben. Mondom, olyan nem volt, de én szolgáltam egy ideig. Lemerevedett az arca, és elhűlve kérdezte: ...csak nem maga az?? Kiderült, hogy az ő nagyapja sokat mesélt neki egy törökbálinti erdészről, aki megmutatta nekik, hogy hogyan kell fát vágni. Így lett belőlem mesehős.

Nocsak, ez már valami.

Az viszont nem mese, hogy 1969-ben szakszervezeti választási év volt. Jönnek hozzám azzal, hogy úgy gondolták, engem javasolnak szb-titkárnak. Tiltakoztam, hogy felejtsék el, nem vállalom. Egy hét után ismét megjelent Emil bácsi, azzal hogy nem találtak mást, vállaljam el. Meg hogy az igazgató elvtárs mondta, hogy legyek szíves titkárnak lenni. Mondom, jól van, akkor elvállalom. Így lettem a Budapesti Erdőrendezőség szakszervezet titkára. Az igazgatóm meglehetősen nehéz ember volt. Évek múltán éreztem, hogy valami nincs rendbe körülöttem. Mint megtudtam, az egyik kolléganő nemigen akarta, hogy én legyek a titkár. De a következő választáson mind a hat csoport engem jelölt titkárnak. Ekkor az igazgató utasította az egyik csoportvezetőt, hogy a Fritsch Ottót nem lehet jelölni. Kihúztak a jelöltek közül, és új személyeket írtak be helyettem. Nem érdekelt volna az egész, de végtelenül bosszantott, hogy nem merték a szemembe mondani, hogy menjek a fenébe, vagy ilyesmi. Sunyi dolog volt, én meg kezdtem presztízskérdést csinálni az egészből.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Eljött a választás. Feláll egy tag és elmondja, hogy a Fritsch elvtárssal meg voltak elégedve, és csodálkozik, hogy nem jelölték sehol, majd javasolta, hogy vegyenek fel a listára. Ezek után rákerültem. Felállt a párttitkár, aki hozzászólásában jelezte, hogy más irányba kell mennie a dolognak. Aztán szavaztunk. Kilencvennyolc százalékot kapott a Fritsch Ottó. Valószínűsítem, hogy a párttitkár szavazott ellenem. Vörös lett a feje, és nagy dérrel-dúrral kivonult.

Ettől kezdve nekem tisztába kellett lennem megváltozott helyzetemmel. Gondoltam, már másnap új állás után kell néznem.

Miért, nem volt védett az szb-titkár?

Védett volt, de tudtam, hogy ettől kezdve a szakmai munkámat úgy kellett végeznem, hogy abba ne köthessenek bele. Túléltem.

Aztán felmentették az igazgatót, mert nyugdíjazták, és pályázatot írtak ki új igazgató kinevezéséhez. Gondoltam, teszek még egy fricskát az orruk alá, és megpályáztam. Soha nem akartam igazgató lenni, de az az aljasság, ahogy velem bántak, sok volt. Mert bosszantott, hogy Tanaszi György már kinevezte az utódját. A feltételeknek többszörösen megfeleltem. Tíz év felügyelői vagy tíz év rendezői gyakorlat kellett. Nekem mindkettő megvolt. Beadtam a pályázatot. Azt elértem, hogy nem az lett az igazgató, akit ő kijelölt. Igaz, engem sem gondoltak komolyan.

Közben a szakszervezetnél titkárként betöltöttem a negyven évet. Büszke is vagyok rá, mert sok kollégán segítettem. A lelkiismeretem vezényelt a döntéseknél. A valódi baloldaliság munkálkodott bennem.

Problémát jelentett számomra „tömeg" előtt beszélni. Hiába írtam le a beszédem, az nem volt az igazi.

Az a baloldaliság, amit a kommunisták végképpen eljátszottak.

Mint szakszervezeti titkárt a pártvezetőség beiskolázott a marxista egyetemre, az akkori – ahogy hívták – Foxi Maxira. Őszintén mondom, nem bántam meg, hogy elvégeztem. Kitágult a szemléletem.

Életem meghatározója volt a Budakeszi Erdészet. Azt biztosan tudod, hogy ott létesítettek egy arborétumot. Mondhatni, a jobb keze voltam a felelős kollégának. Testhezálló feladat volt. Később biztosan elvállaltam volna az arborétum vezetését.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ottó, ne vedd komolytalanságnak, de mivel megtörtént, meséld el a szobor esetét.

Ja! Bandi bácsi, aki az első számú ember volt arborétum ügyben, többször felhasznált arra, hogy az odalátogató szakmabelieket kalauzoljam. Volt a gödöllői erdészetnél egy kolléga, aki betonból formált szobrokat. Nos, Sződi Pista bácsi, mert így hívták, mindenféle alkotásokat készített az arborétumnak, amit egy tisztás körül helyeztünk el.

Érdekesen alkotott, mert a betonnal kevert murvából alulról építette a szobrokat. Nos, Silvanust, az erdő istenét is megformázta, ami fő helyre került. A látogatok azt is megszemlélték. A szobor, mint az istenek általában, ruhátlanul lett megformálva. Én a szobor mellett állva mondtam a tudnivalókat, amikor kivált a csoportból egy fiatal hölgy, és közeledett felénk. Kezdte simogatni a szobrot, a betont. Fél szemmel láttam, hogy a szobor lába közzé nyúlkál és tapogatja erdőisten nemi szervét. Gondoltam, kabalából. Nem is lett volna érdekes, ha a hímtag nem válik el a testtől, és nem marad a hölgy kezében. Döbbent, rémült arccal állt a többi látogatóval szemben, akik fuldokoltak a nevetéstől. Zavartan kérdezte, hogy mit csináljon vele. A talapzatra helyezte, ami sokáig ott is volt, de azután valaki elvitte.

E vidám történet után térjünk át a fullánkosabb témára, a méhekkel kötött, életre szóló barátságodra.

Életem egyik meghatározó foglalatossága a méhészkedés. Már gyermekkoromban is izgattak a fullánkos, szorgos gyűjtögetők. Teljesen autodidakta módon kezdődött azzal, hogy a csemetekert-kezelő kollégám vett egy méhcsaládot. Azt lesegettem állandóan, hogy mit is csinálnak. Látta érdeklődésemet, és kaptam tőle egy rajt, azzal, hogy boldoguljak vele. Megörültem, majd csináltam nekik egy kaptárt. Szaporítani akartam, de mivel nem értettem hozzá, elpusztultak. De nem hagytam abba. Nem részletezem a sok kezdeti kudarcot, munkát.

Lassan, lassan belekeveredtem a méhész közéletbe. Eljártam gyűlésekre, ahol egyre gyakrabban kértek fel előadások tartására, különösen olyan témákban, ahol az erdészet kapcsolódik a méhészkedéshez. Addig-addig, mígnem lehet, hogy mára ismertebb vagyok a méhészek között, mint az erdészek között. No nem biztos, hogy ez így van, de

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

könnyen lehetséges. Mivel immár ötvenhárom éve méhészkedek, nem lenne csoda, ha így lenne.

Sokszor gondoltam arra, hogy az erdészeti tapasztalataimat össze kellene hozni a méhészettel. Nos, néhány éve ez sikerült is. „Erdei méhlegelő" címen megjelent egy kiadvány, amelynek a Rendezőség volt a kiadója. Óriási sikere volt, mondhatni elkapkodták, és most azon töröm a fejem, hogy hogyan adjam ki másodszor.

Egyszer összefutottam a gödöllői méhészeti kutató igazgatójával, akinek beszéltem erdei megfigyeléseimről. Teljesen belelkesült, és javasolta, hogy mondjam el mindezt a következő Méhészeti Világkongresszuson, ami Japánban lesz. Nem vettem komolyan. De nem sokkal ez után kaptam egy levelet, hogy szervezett utat indítanak a kongresszusra, amihez be kell fizetni 76 000 forintot. Ez nekem óriási összeg volt. Lemondtam róla. Aztán kaptam egy másik levelet, hogy negyvenvalahányezer-forintos konstrukciót találtak, de azonnal be kell fizetni ötezer forintot. Akkor kaptam meg a fizetésemet, amit rögtön feladtam. Még aznap megbántam, és vártam a sorstól, hogy rendezze úgy, hogy mégse kelljen elmenni. De nem így lett. Már ott tartottunk, hogy el kellett döntenem, vagy megyek, vagy átadják másnak a lehetőséget. Addig tipródtam, amíg a kollégák összedobták az útiköltséget. Így jutottam el Japánba, és ez az út nagyon mély nyomot hagyott bennem.

A következő kongresszus Lengyelországban volt, ahová vittem egy akác-félsuhángot. Amikor átadtam, odajött hozzám a brazil küldöttségből egy hölgy, és remélte, hogy a két év múlva Brazíliában magrendezendő kongresszusra is viszek egyet, mert neki nagyon tetszett a gesztus. A lecke fel volt adva. És ettől kezdve sokat segített mindenki, és kijutottam oda is. Bekerültem a méhész-köztudatba, és a nyolcvanas évek elejétől minden világkongresszuson ott voltam. Mindenhová vittem egy akáccsemetét, kivéve Kínát, mert féltem, hogy megvernek idehaza, tudván a kínai akácméz és a magyar akácméz értékesítési konkurenciájáról. Oda juharcsemetét vittem.

Érdekes volt Ausztrália, mert ott elkobozták, és bedobták a szemétbe, mondván, hogy nem lehet bevinni, pedig az egészségügyi bizonyítványtól kezdve minden rendben volt. A melbourne-i kongresszusra mégis szereztünk egy akácot, és nemzeti szalaggal átkötve magyar akácként ültettük el. Előadásokat Hollandiában és Brazíliában tartottam világkongresszuson.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Milyen nyelven kommunikáltál?

Pötyögök németül, de mutogatással és kellő önbizalommal mindig megoldódtak a nyelvi nehézségek. Az előadásokon meg működött a tolmácsgép, és felolvastam.

Egyszer volt egy jópofa dolog. Az első sorban ültem, és vártam, hogy szólítsanak, ha az előadók közül rám kerül a sor. De amikor bevonult az elnökség, a Hungaronektár igazgatója megfogta a kezem, húzott magával, és felvitt a színpadra. Ott egy üresen maradt székre ültem le, amiről később kiderült, hogy a szenegáli méhész széke. Így ott kaptam egy nyakba akasztós érmet, amin nagyon csodálkozott a publikum, hogy ennyire kifehéredett a szenegáli.

Mindenesetre nagyon szeretem a méhészkedést, és most, nyugdíjas éveimben is nagy lelkesedéssel csinálom.

Zárásként még szeretném, ha híres nagyétkűségedről mondanál néhány szót.

Valóban, magam sem tudom, hogy ez miféle adottság, de tényleg volt olyan, hogy húsz tojásból ettem rántottát, ami után megkérdezték, hogy férne-e még belém. Mondom, igen. Még ötöt megettem. Később hallottam, hogy ennyit egy német evőversenyen sem ettek meg.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

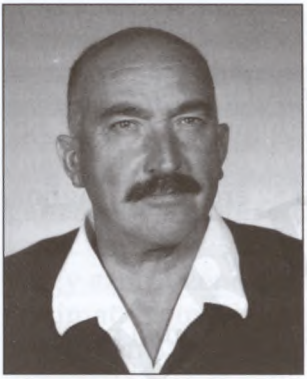

Barabits Elemér
(1921–2003)

Miskolcon születtem 1921-ben. Édesapám kertészeti tanintézetet végzett. Miskolc városának 1200 holdas mintagazdaságát vezette. Ebből négyszáz hold bulgárkertészet volt, amin zöldséget termeltek, harminc holdon virágkertészet volt, a többi a város tehenészetét látta el takarmánnyal. Afféle mezőgazdasági területként hasznosult.

Mi volt édesapád tevékenységének az a része, amit leginkább szeretett?

Ő országosan elismert kertész szakember volt. A kertészet valamennyi ágát példamutatóan művelte. Az említett területből tizenhét holdon gyümölcs-törzsültetvényt gondozott, gyönyörű szőlőnk volt, nem beszélve a hatalmas virágházainkról. Az ő fő profilja az a négyszáz holdas, öntözéses zöldségtermelő terület volt, ahonnan ellátta a várost friss zöldséggel. Külön iparvágánnyal rendelkezett. Ezer embernek adott munkát a főszezonban.

Ezenkívül a nevéhez fűződik Görömbölytapolca és Lillafüred parkosítása is. De természetesen a város parkjait is ő kezelte.

Ezt a nagygazdaságot 1926-ban a válság hatására felszámolták, és maradt egy kis, 150 holdas területe. Nos, én itt gyerekeskedtem. Ezt a területet mára jórészt beépítették.

Édesapám kertésznek nevelt. Még nem tudtam olvasni, de már a fákat és latin neveiket ismernem kellett. Vallásos nevelésben részesültem, így a miskolci minorita iskolában érettségiztem, ami akkor egy híres iskola volt, több mint ezer hallgatóval.

Mivel kertész akartam lenni, édesapám a versailles-i kertészeti akadémiára íratott be. Elkezdtem franciául tanulni, de sajnos nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

jutottam ki Franciaországba, mert a háború kitörése megakadályozott.

Ekkor apám meggondolta magát, és azt mondta: nem engedem, hogy itthon kertészkedj, elhatároztam, hogy erdőmérnök leszel. Így utólagos beiratkozással kerültem Sopronba, ahol öt évig tanultam, majd visszakerültem Miskolcra. Oda neveztek ki az erdőgazdasághoz.

Ez a „szakmaváltás" nem okozott némi traumát benned?

Egyáltalán nem, mert előtte nyolc évig együtt koptattam a padot az erdőigazgató fiával, a Muttnyánsky Ádámmal. Vele sokat kószáltunk az erdőben, így az erdő szeretete számomra természetes dolog volt. Még akkor is, ha nekem iskola után kettőtől hatig a kertészetben kellett dolgoznom. Ebéd után jelentkeznem kellett a főkertésznél, és ő osztotta ki a munkát. Ezt négy évig csináltam.

De édesapám is kapcsolatban állt az erdészekkel, mert nagy vadász volt.

Neki még egy nagy szenvedélye volt, éspedig a magyar klasszikusok. Minden nap meg kellett tanulnom egy versszakot Balassi, Berzsenyi, Vörösmarty, vagy kedvenc költője, Arany János verseiből. Lefekvéskor oda kellett állni az ágyához, és el kellett mondanom a napi penzumot. Ha nem tudtam, lekevert egy nagy pofont, másnapra pótolni kellett, és még dupla adagot is kaptam. Még most is elérzékenyülök, ha reá gondolok.

De most, őszülő fejjel is igazat adsz neki…

A legteljesebb mértékben.

Egyszóval utólagos beiratkozással kerültem Sopronba, ahol öt évig tanultam

Volt ott ismeretséged, vagy egyedül csöppentél a nyugati végekre?

Hát az egészen más világ volt. Kétségtelen, még nagyobb volt a különbség akkor Kelet- és Nyugat-Magyarország között. Soha nem felejtem el azt, amikor édesanyám kikísért a miskolci állomásra, és a szanaszét fekvő, hentergő részegek között botorkáltunk a vonathoz.

Ott a kezembe nyomott egy meglehetősen vastag pénztárcát azzal, hogy ígérjem meg, hogy nem fogok mértéktelenül inni, és nem fogok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kártyázni. Ezeket az intelmeket sikerült is betartani. Mivel én egy jó kedélyű, alapjában vidám természetű gyermek voltam, a balekugratásokat, meg egyebeket nem vettem komolyan.

A tárgyak közül érthető módon a növénytan volt a kedvencem. A műszaki tárgyak kevésbé vonzottak. A szakestélyeket kíváncsian látogattam. Még kontrapunktja is voltam Virág Bélának, aki a kari elnökünk volt.

Így aztán szépen, ahogy illik, időben elvégeztem egyetemi tanulmányaimat. Nem úgy, mint az a kolléga, aki akkor kezdett – 1921-ben –, amikor én születtem, és velem végzett 1944. május 22-én. A hatéves fiát vezette a saját ballagásán.

Hogyan telt az öt egyetemi éved?

Meglehetősen lehangoltan, mivel elsőéves koromban meghalt az édesapám, emiatt a vizsgáimat is csak ősszel tettem le. Rá egy évre édesanyámat is eltemettük. Árva maradtam. Rám hárult a meglehetősen nagy vagyon kezelése és az ügyes-bajos dolgok intézése is. Az egyik testvérem kint volt a fronton mint főhadnagy, a másik eléggé bohém, könnyelmű, költekező természet volt, akivel nehezen boldogultam. Úgyhogy elég sok gondom volt a főiskolán, amelyek aztán a végzéssel szép lassan megszűntek.

Említetted, hogy mint végzett mérnök visszakerültél Miskolcra.

Ez így van, és június másodikán már szolgálatba is álltam. Az akkori igazgató, Lengyel Sándor bácsi titkára lettem. Aztán a honvédség egy fiatal mérnököt kért a gazdaságtól, mikor is rám esett a választás. Mint katonai előadó Gyergyószentmiklósra kerültem. Három hónapig voltam ott azzal a feladattal, hogy a katonaság által a civileknek okozott károkat felmérjem és továbbítsam a kárpótló részleghez.

Volt ilyen? Erről még nem hallottam.

Volt bizony. Nem is annyira a katonák okozta károk voltak a lényegesek, hanem a honvédelmi munkára igénybe vett anyagokat kellett felmérni. Ugyanis ekkor is épültek különféle létesítmények a nyomuló szovjetek ellen. Sok fát termeltek ki a közbirtokossági erdőkből, amit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nekem kellett felvételeznem. Bejártam Gyergyót, Gyimest, megismerkedtem a csodaszép tájakkal, emberekkel. Sokszor aludtam a szabad ég alatt. Volt egy csángó figuránsom, aki mindenben kiszolgált, néha már szégyenlettem is.

Aztán – ahogy visszaszorítottak bennünket – átkerültem Rimaszombat térségébe. Az is szép idő volt. Megismerhettem Gömör vidékét, Krasznahorka büszke várát. Aztán jött a Szálasi puccs, és behívtak katonának.

Ez nem tarthatott sokáig.

Sűrű idők voltak ezek. Hajmáskéren kaptunk a nehéztüzérségből kiképzést. Majd' négyszázan voltunk olyanok, akik Sopronban végeztek.

Innen kivezényeltek bennünket, fel Németország másik végébe, Ganzig mellé. Onnan aztán menekülve jöttünk visszafelé, át az Odera. Stettinnél megszöktem, és onnan araszoltam hazafelé, eléggé viszontagságos úton.

Simán hazaértél?

Szerencsém volt. Ugyanis a Stettin–Sopron útvonalat elég jól ismertem. Diákkoromban édesapám adott arra, hogy a nyarakat németországi kertészetekben töltsem. Így ismertem meg Drezdát, Lipcsét, Berlint. Tehát nagyjából tudtam, hogy mikor hol vagyok. Egyszer el is fogott a Gestapo, bezártak egy odúba, ahol aztán öt napig rám sem néztek. Így aztán falbontásos módszerrel megszöktem. Kalandos úton végül hazajutottam Sopronba.

Nem Miskolc volt az otthonod?

Édesanyám vasvári, édesapám körmendi. A feleségem is soproni volt. Úgy alakult, hogy végül Sopronban állapodott meg a család. Az őseim egyébként is Vas megyeiek. Miskolc egyszerűen a munkahelye volt édesapámnak.

1945. május 9-én jött a felhívás, hogy a fegyvereket mindenkinek le kell adnia. Akkor már nős voltam, és bennünket is kirendeltek az oroszok pakolni, az összeszedett fegyvereket, lőszert vagonba rakni. Egy-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szer aztán se szó, se beszéd ránk húzták a vagon ajtaját és elvittek málenkij robotra. Szerencsénkre azonban nem kelet, hanem nyugat felé.

Bekerültem a tiszti étkezde szakácsa mellé segédnek. Ez az ember egy áldott jó lélek volt. Egy délután megsúgta, hogy még aznap éjjel szökjünk meg, mert a többieket viszik keletre, ahonnan soha az életbe nem jövök vissza. Egy zsákba élelmet pakolhattam, hogy azzal se legyen gondom.

Mivel ez a tábor a Schneeberg mellett volt, hamar visszaérhettünk Sopronba. A háború végével mindenkit felszólítottak, hogy jelentkezzen a munkahelyén. Én is elutaztam Miskolcra. Mondanom sem kell, hogy meglehetősen kalandos volt ez az út is. Hatvanban leparancsoltak a vagon tetejéről, ahol utaztam. Sírva mentem be az állomásfőnökhöz, aki adott egy olajos vasutas ruhát, és előrevitt a mozdonyvezetőhöz, ahol aztán továbbutazhattam.

Az a ruha, gondolom, már csak afféle géprongy lehetett.

Hát jól mondod, mert valóban ahhoz hasonlított leginkább. De mivel ruhát nem nagyon lehetett kapni, abban jártam még egy ideig. Később aztán az anyósom varrt egyet, amiben kimehettem az utcára.

Akkor még egy darabig nem múlott el a málenkij robot veszélye.

Nekem az volt a szerencsém, hogy egy Miskolc melletti kis faluban laktam Boldván, ahol volt egy kis kastélyfélénk, ami Magyarország igen régi épülete volt, mert a XIII. században a vörös barátok kolostora volt.

Sághy Marianne „A vörös barátok. A templomosok titkai" c. könyvében írja: „Az újabb ezoterikus legendákban szerepel, hogy a templomosok Jézus vérrokonai voltak, akiket azzal a meghatározott feladattal küldtek a Szentföldre, hogy találják meg Salamon templomának kincseit, és hozzák Európába. Legértékesebb kincsük a Jézus dávidi leszármazását bizonyító iratok lettek volna."

A mi családi fészkünk egy emeletes, tízszobás épület volt, ahol már nem fenyegetett az elhurcolás veszélye. Az épülethez tartozott egy szép kert, szőlő és gyümölcsös, ahol kedvünkre gazdálkodhattunk.

Amikor hazaértem, nem akartam hinni a szememnek. Alig ismertem rá a birtokra. A melléképületeket lebontották, csak a kastély maradt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

meg, de annak az ablakaiból is lófejek bólogattak kifelé. De aztán szépen, lassan kitakarítottuk, lakhatóvá tettük, és úgy kezdhettem meg az új életemet a miskolci erdőigazgatóságnál.

Később a szikszói felügyelőséghez helyeztek, ami a lakásunktól tizenhat kilométerre volt. Erdőn, mezőn keresztül gyalog jártam, ahogy mondani szokták, toronyiránt.

Az erdők állami tulajdonba való vételét, elsősorban a közbirtokossági erdők vágásterveit, felújítását intéztük.

1946 augusztusában, amikor az új forint bejött, a szikszói felügyelőségről áthelyeztek a Monoki Erdőgondnoksághoz vezetőnek. Az úgynevezett Kossuth-házban laktunk. Hozzám tartoztak a tokaji és a szerencsi járás erdei.

Érdekességként említem, hogy nem csak az erdészet ügyeivel foglalkoztunk, az állami gazdaságok gyümölcs- és szőlőtelepítéseivel és a tógazdaság, a hizlalda munkálataival is törődni kellett. Egyszóval a lakosság közellátása is a nyakunkban volt. Azután jöttek a nagy átszervezések, és a gondnokságok megszűntek. Itt már érezhető volt a Kommunista Párt tevékenysége, ami nekem nem nagyon tetszett. Ebből kifolyólag több kellemetlenségem is adódott. Szerencsére a minisztériumi vadászterületek egy része hozzánk tartozott, így Erdőbényére és környékére a felső vezetők is jártak vadászni. Ott ismerkedtem meg Aczél Györggyel és a honvédelmi miniszterrel.

Amikor égett alattam a talaj – többek között az 1948-as Kossuth-ünnepségek alkalmából került a kelleténél több homok a fogaskerekekbe –, elhatároztam, hogy visszamegyek a Dunántúlra.

Közben volt még egy állásom a szovjet vagyonkezelőségnél, ahol három hónapig voltam alkalmazásban. Ez a hivatal Budapesten volt a Benczúr utcában, és az volt a feladata, hogy a szovjet kézben lévő vagyonokat kezelje. De azután a vagyontárgyak állami kézbe kerültek, és a vagyonkezelő megszűnt. Engem azért küldtek oda, hogy megismerkedjek az addigi tevékenységükkel.

Innen nyílott lehetőségem a szombathelyi erdőigazgatósághoz menni. Az őriszentpéteri erdőhivatal vezetését bízták rám. Ez nagyon szép környéken, nagyon szép munka volt. A környéken az erdők mintegy harminc százalékát tették ki a rontott erdők, tehát ezek átalakítása komoly erdőművelési feladat volt, amit nagy lelkesedéssel végeztünk. Mivel a németajkú lakosságot kitelepítették, ezeknek a területeit is erdősíteni kellett. Például Rönök, Rábafüzes határában. Volt olyan év,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

amikor négy-ötezer hektár erdőt telepítettünk. A csemetétől kezdve az emberanyagig minden eszköz a rendelkezésünkre állt a feladat végrehajtásához. Az erdőgazdaság alkalmazottjaként ötezer munkás is dolgozott nálunk. Természetesen a csemetetermeléshez a maggyűjtésről is nekünk kellett gondoskodni. Ekkor Csákánydoroszlón a magpergetőben évi egy vagon, tehát száz mázsa fenyőtobozt pergettünk. Volt, hogy hat vagon bükkmakkot gyűjtöttünk, amiből csemetét neveltünk.

A civilekkel termeltettük a karácsonyfát, így a falopások karácsonykor – mondhatni – megszűntek. Évente kétmillió fenyőcsemetét adtunk ki ingyen a lakosságnak.

Külön feladatot jelentett a készülő határsáv előmunkálatainak végrehajtása. Ez abból állt, hogy ötven méter szélességben ki kellett termelni mindent Velemtől egészen fel Kőszegig. Ez nagyon nagy munka volt.

Átálltunk a belterjes erdőnevelésre. Minden erdőrészletet áttisztítottunk, gyérítettünk, a „V" fákat kijelöltük, ezeket nyolc-tizenkét méterig fel is nyestük. A fényigényes fafajok alá igyekeztünk a második koronaszint kialakulását is segíteni.

Ötévenként felülvizsgálták az erdőművelő tevékenységét. Az én felülvizsgálatomra 1955-ben került sor, amikor huszonötezer hektár erdőt szemlézhettek. Az öt év „termését".

Kilencvenhat százalékos teljesítményünkkel elsők voltunk az országban. Nemcsak mennyiségileg, de minőségileg is. Az Őrségben divat volt az úgynevezett „T" ültetés, amivel gyorsan és jó minőségben ültethettünk.

Mi volt az a „T" ültetés. Erről így még nem hallottam.

Ennek az a lényege, hogy nem kellett lyukat ásni, hanem az ásóval hasított nyílásba eresztette le a munkás a gyökeret. Így napi kétezer csemetét is el tudtak ültetni. Öt pár naponta egy hektárt.

Ja úgy! Ezt a módszert én ékásós módszernek tanultam.

Itt az Őrségben ezt már évszázadok óta így csinálták. Persze, itt a magas páratartalom, az olykor közel ezer milliméter csapadék nagyban segítette az eredést. A talajadottság is kedvező volt. Mondanom sem kell, hogy egyéves csemetével is sikeresen erdősítettünk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Manapság, járva az országot, úgy tapasztalom, hogy meglehetősen gyenge a bükkcsemete-kihozatal. Szerinted mi az eredményes bükkcsemete-nevelés titka?

Először is jó bükkmakkot kell elvetni, mert nem a csemeteneveléssel van a baj, hanem a magkezeléssel, ami rendkívül kényes dolog. Azt lényegében azonnal el kell vetni. Mi fel voltunk készülve. Nekünk jó néhány körárnyékos csemetekertünk volt, afféle vándor csemetekert. Itt abszolút természetes körülmények között nevelődhetett. Mondhatni, állomány alatti csemetét kaptunk, azzal a különbséggel, hogy a körárnyék egyben körbenapozást is lehetővé tett, ami egy fényigényes csemetének elengedhetetlen.

Nincs új a nap alatt.

A magot a gyűjtéskor gyenge kis alomtakarással azonnal elvetettük. Én nagyon kényes voltam a magkezelésre, bármilyen magról légyen szó. Nálam olyan nem volt, hogy befülledt vagy kiszáradt. A csemetetermelésnek ez a legalapvetőbb feltétele.

Mielőtt továbbmegyünk, térjünk vissza a negyvenes évek végéhez. Szerinted miért alakult ki az új hatalom részéről az az ellenszenv az erdészekkel szemben, amiről a korod beliek mesélnek?

Amikor az erdőgondnokságokat megszüntették és átkeresztelték erdőhivatalnak, akkor Monokon voltam. Az anyagi háttér borzalmas volt. Én erdőgondnokként tízszer annyi fizetést kaptam, mint erdőhivatal-vezetőként. Kijött hozzám a párttitkár és a következőképpen szólt hozzám: mérnök úr, kiküldtek, hogy magyarázzam meg az embereknek, hogy ezután mindenkinek jobb lesz, mint volt. Kérem, közölje ezt velük. Mondtam, szó sem lehet róla, hogy én mondjam meg, miszerint az a jobb, ha tizedannyit sem keresnek ezután. Mondja meg maga, hiszen ezért küldték ki!

A lényeg, hogy az összes juttatást megvonták. Amikor erdőgondnok voltam, kaptam negyvennyolc űrméter tűzifát oda, ahová kértem. Én a felét elküldtem az anyósomnak ide Sopronba. Az itteni gondnokság szállította ki a helyi erdőkből.

A személyzet fizetését is radikálisan csökkentették, és ráadásul megvontak mindenféle természetbeni juttatást. Elveszítettél tíz hold illet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ményföldet, a szolgálati lakást, az illetmény tűzifát, a kilométerpénzt, a kiküldetésért is járt valamennyi, ha elhagytad a felségterületed határát. Kaptál hat- vagy nyolcszáz forintot és kész.

Persze nem panaszkodom, mert mi hárman jól megéltünk ott is, és később Őriszentpéteren is. Úgy fogtam fel, hogy olyanok vagyunk, mint a piramisépítők, annyit adnak, hogy a köveket fel tudjuk emelni. Ruhára, luxusra nem tellett. Mint érdekességet mondom, egyszer az igazgató szólt, hogy fel kellene menni az Akadémiára, képviselni a céget. Mondom, jó, jó, de nekem nincs ruhám, amiben elmehetek. Úgy keresgéltünk egy fekete öltönyt a kollégák készletéből. Abban mentem.

Ennek ellenére jól éreztem magam itt, és nagy lelkesedéssel vetettem bele magam a művelésbe, a sok rontott erdő átalakításába, az erdőtelepítésekbe. Minden héten meglátogattam az erdészeimet, megbeszéltük a teendőket, majd a következő héten ellenőriztem, hogy végrehajtották-e azt, amiben megegyeztünk. Ha jól emlékszem, nyolcvannyolc kerületvezető volt a kezem alatt. A munkákra pénz volt elég.

Az Őrségben a kisemberek erdeit vették állami tulajdonba. Átlagban öt-, nyolchektáros területek voltak ezek. Nem nagyon bánták az államosítást, mert az erodált, igen kötött talajon csak kínlódtak a mezőgazdasági termeléssel. Száz meg száz holdszámra ajánlották fel önként a területeiket. Aztán nálunk dolgoztak a mindennapi kenyérért.

Ez az idilli állapot egészen 1956-ig tartott. Akkor egy szerencsétlen magbehozatal miatt nagy bajba kerültem. Ausztriából behoztam ötven kiló duglászfenyőmagot. Ugyanis amikor huszonharmadika után megnyíltak a határok, behoztam az embargó alatt lévő magot.

Kémkedés vádjával 1957. január 27-én letartóztattak és hihetetlenül meghurcoltak. Tíznél több börtönt jártam meg. Augusztusban engedtek el, amikorra csont és bőr lettem.

Hogyan zajlott ez az egész történet?

Egy erdész barátommal ötven kiló tujamagot vittünk ki Németújvárra a Steiner nevű magkereskedőhöz. Ott volt Batthyány Zsiga is, az övék volt az itteni birtok is. Kedélyesen elbeszélgettünk, hogy mi nálunk a helyzet, amit azután kémkedésnek minősítettek. Valószínűleg az egyik vendéglőben szolgáló pincér volt a besúgó. Azt nem tudtam, hogy ez a Steiner vicekancellár volt. Képzelheted, hogy egy gróffal és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

egy vicekancellárral beszélgető csórók persze hogy feltűntek a spionnak.

Hazajöttünk, mit sem sejtve. Azután egy reggelen beállított a térség határőrparancsnoka, akit a feleségem még invitált is, hogy reggelizzen velünk. Utána bepálinkáztunk, forralt bort ittunk, azután kihívott, hogy egy dolgot meg kell beszélnünk.

Kimentünk, ahol két katona várakozott. Akkor közölte, hogy parancsot kapott, hogy le kell tartóztatnia. Bekísértek a fogdába. Aztán elkezdődött a kínszenvedésem. Cipeltek Zalaegerszegről Szombathelyre, egyik kihallgatást követte a másik, az idegeim kezdték felmondani a szolgálatot. Végül a Markóban kötöttem ki, ahol éppen akkor hozták be Darvas Iványt. Óriási tárgyalás volt, amikor aztán szabadultam.

Volt valami speciális vallatási módszerük?

Mivel semmiféle politikai vonalat nem tudtam, mert csak a szakmai rész érdekelt, nem tudtak velem mit kezdeni. Gondolom, először azt hitték, hogy valami nagy halat fogtak, akire rá lehet kenni egyebet is, aztán amikor kipukkadt a lufi, a minisztériumi kollégák hátsó segítségének köszönhetően szabadon engedtek.

Vagyis működött az igazi „selmeci szellem". S végül volt valami következménye ennek az ügynek?

Sajnos igen. Ugyanis engem is besoroltak az ötvenhatos ellenálló – ahogy ők mondták – bandába. A leveleim felbontották, a telefonjaim lehallgatták, meglepetésszerűen házkutatást tartottak. Vagy harmincan lepték el a lakást, szegény feleségem az akkor született gyermekkel volt kénytelen mindezt elviselni.

Szabadulásom után természetesen nem kaptam sehol állást. Maggyűjtéssel foglalkoztam, bejártam az ország valamennyi parkját. Ebből éltünk máról holnapra. Egy év után a kollégák megsajnáltak, és akkor kerültem Zalaegerszegre, ahol 3300 hektáron megszerveztem a szentgyörgyvölgyi erdőnevelést, és szálaló üzemmódra alakítottuk át. A tarvágások helyett bevezettük a szálalást. Ezt az erdőhasználati módszert a paraszti erdőkben már régen művelték. Ott mindig azokat a törzseket termelték ki, amelyek elérték a vágásérettségi kort. Így folyamatos volt az erdőborítás.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Én a szálaló üzemmódot összekapcsoltam a készletgondozó eljárással. Ez egy teljesen újszerű kezelést jelentett.

Mi ennek az eljárásnak a lényege?

Ezt a fiam fogalmazta meg egyszer egy terepi bejáráson azzal, hogy azt mondta: apu te egy szerencsétlen ember vagy, mert mindig a rohadt almát eszed. Ugyanis a módszer lényege az, hogy gyérítéskor mindig a selejtes, hibás, villás, beteg törzseket szedjük ki, ezzel késztetve a minőségi egyedeket a nagyobb produktumra a nagyobb növőtérrel, több fénnyel stb.

A fiad szerint mint a ládából a hibás almákat…

Igen, így van. Találó a hasonlata. Ezt a módszert, illetve eljárást többször bemutattam a szakgárdának, azoknak, akik odalátogattak. Természetesen az eljárás jóval nagyobb odafigyelést, szakértelmet, előrelátást igényelt, mint a hagyományos gyakorlat. Kétségtelen, hogy az anyagiakat tekintve ez költségesebb volt. Gondolom, ez az érv dönthetett abban, hogy később, amikor eljöttem, áttértek a tarvágásra, és a fokozott gépi technológiákra. A jövedelmezőség döntött, ami sajnos napjainkban is ráveti bélyegét az egész magyar erdőgazdálkodásra.

Pedig hivatkozhattunk volna a természetre, hiszen rajtunk, az erdészeken kívül sem értett senki az erdőhöz. Gondolom, csak több kiállás kellene ez ügyben.

Szerintem az 1952-ben bevezetett prémium alapú gazdálkodás a szakma óriási erodálását, olykor megalkuvást eredményezett. Bátran kijelenthetem, hogy nagyban hozzájárult a magyar erdők elszegényesedéséhez. Természetesen itt is érvényes a mondás, hogy tisztelet a kivételnek. De tetten érhető, hogy sokszor a prémiumért a legszebb, legértékesebb egyedeket termelték ki ahelyett, hogy hagyták volna lábon, még nagyobb értéket növelni.

Ez a módszer azért is tisztességtelen volt, mert a nagy prémiumokat a vezetők tették zsebre, a beosztottak meg filléreket.

A „tövit töröm, gallya jut" effektus. Mentségünkre legyen mondva, hogy a felső vezetők akkoriban pártkáder suszterek, foltozó vargák voltak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hát ez is igaz. De manapság már ez sem mondható el. Tisztességes fizetéssel megkaphatta volna mindenki azt, amiért megdolgozott. Nem kellene célprémiumokkal, meg ilyesmivel bolondítani, szédíteni az embereket. Mert a szakma lelkiismereti kérdés is. Úton-útfélen hangoztattam, hogy a prémiumrendszert meg kell szüntetni. Ezzel sok ellenséget szereztem, főleg a nem szakemberek körében. Állítom, hogy ez a pénzcentrikus gazdálkodás az erdő vesztét fogja jelenteni.

De hiszen ezt nagyban a trópusokon folyó erdőkezeléssel már láthatjuk.

Az egész erdészet átszervezésre szorul. Elburjánzott a bürokrácia a magyar erdészet körében. Mint említettem, én minden áldott nap a terepen töltöttem munkaidőm java részét. Csak a legszükségesebbek elvégzéséért voltam az irodában. Ma már a fiatal kollégák jószerivel ki sem mennek a terepre. A cipőjüket, ruhájukat féltik, vízfejjé duzzadt az adminisztráció. Nem ismerek olyan erdőmérnököt, aki saját kezűleg jelölne ki egy-egy gyérítést. Sokkal többet kellene mozogni a területen, és az erdővel mint életközösséggel foglalkozni. Megértetni kint az egyre kevesebb fizikai munkással, hogy mit miért kell csinálni. Ez nagyon fontos lenne. Amíg nem számoljuk fel a hatalmas létszámmal működő központokat, és nem a régi erdőgondnoksági szemlélettel gazdálkodunk, vagy ha úgy tetszik, kezeljük az erdőt, addig nem megyünk ötről a hatra.

Azt ajánlanám ma, hogy az erdőket ki kell venni az állam kezéből és közigazgatási kézbe, illetve községi tulajdonba kellene adni. Ez nemcsak a városoknak, de a községeknek is jó lenne. És ha egy község nem tud felállítani egy gondnokságot, hát akkor fogjon össze annyi, amennyi kell.

Ez mind nagyon szép, de vajon most, hogy már a kerületvezetőket is kiüldöztük az erdőkből, illetve bekényszerítettük a városba, vajon lenne-e elég szándék, illetve a hozzávaló anyagiak, hogy mindezt a sok bajt, amit említettél, orvosoljuk.

Szentül meg vagyok győződve arról, hogy ha a városok, községek visszakapnák erdejüket, mindent megtennének azért, hogy erdeikben jó erdőgazdálkodás folyjon. Nagyon sok előnye lenne, mert bizonyosan szívesen mennének az emberek az eredőre csemetét ültetni, fát

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vágni, a pocsékba menő anyagokat összeszedni, egyszóval rendben tartani. Nem kellene mindezt egyszerre, hanem csak fokozatosan.

Háát..., nem tudom. Ismerve az emberek helyzetét, a közöshöz való hozzáállását...

A régi nagy koronabirtokokat természetesen meg kellene tartani állami kézben. Az erdők érdeke is az lenne, hogy minden munkát elvégezzenek időben, mert most arra hivatkoznak a kollégák, hogy nincs munkaerő. Községi tulajdonban lenne munkaerő bőségesen.

Tudod, én téesznél dolgoztam évekig, és bizony egy-egy gyérítésnél, amikor rákérdeztem, hogy miért nem a kijelöltet vágta, és miért a mellette lévő vastagot, azt válaszolta, hogy mérnök úr, nőtt az már eleget, nőjön a másik is.

Jó, hogy mondod ezt a dolgot. Nos, a termelőszövetkezeti erdő sem volt szerencsés, hiszen te is tudod, hogy egy mezőgazdasági üzem arra való, hogy búzát, répát, adott esetben szőlőt termesszen, disznót hizlaljon, tehenet fejjen, és nem erdőt kezeljen. Bizonyára nálad is előfordult, hogy a csemetét kapáló asszonyokat vezényelték el az éppen legsürgősebb mezőgazdasági munkákhoz.

Hát ez nagyon igaz. Csak attól félek, most is az lenne az önkormányzatok hozzáállása, hogy az erdőből enyhítsék a bajokat.

Persze voltak kivételek. Az kétségtelen, hogy minden krízisben az erdőhöz nyúltak, és az abból kitermelt fával próbálták enyhíteni a kárt, amivel persze kárt okoztak, csak azt már a következő nemzedéknek kellett elviselni. Lásd a vadkárt, a légszennyezést, és sorolhatnám a természet reflexszerű védekezését az emberi kártevések ellen. Nehogy azt hidd, hogy aki az újságcikkekben olvasható dicséretekkel számol be munkájáról, hogy a mögött nincs szélhámosság. Én normális viszonyok közötti gazdálkodásra gondolok.

No de térjünk vissza a szentgyörgyvölgyi szálaláshoz

Ekkortájt tört rá az országra a tipológiai láz. Az egész szakma a táji erdőgazdálkodás tüzében égett. A növények asszociációja alapján meg

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lehetett határozni, hogy hol milyen fafajösszetételű erdőtársulások vannak. Az egyes erdőtársulásokhoz különböző erdőművelési eljárásokat, technológiákat kell alkalmazni. Természetes dolog, hogy egy madársóskás tölgyest másképpen kell kezelni, mint egy Callunás erdeifenyőt. Minden egyes erdőtípusra kidolgozták a legmegfelelőbb technológiát. Ez hatalmas munka volt, amiben én magam is részt vettem itt, a nyugat-dunántúli területeken. Dicséret illeti a kollégákat, elsősorban Majer Antal és Danszky István barátomat, akik ennek élharcosai voltak. Az egész munka az úgynevezett zöld könyvekben jelent meg több kötetben. Ez a tipológia ma is érvényes. Annyit jelent, hogy azok a kollégák is viszonylag könnyen eligazodhatnak a teendőkben, akik nem mélyedtek el annyira az erdőművelésben.

Sajnos, éppen a prémiumrendszer miatt nem ez történik, mert elvétve használják a gyakorlatban. De manapság még ez sem lenne baj, mert az igazi istencsapás 1990-ben az erdőnevelésre a vadkár. Ez egy külön fejezet.

Azzal van tele a szakma, hogy mekkora hasznot hoz a vadászati ágazat, hogy mennyi valutát hagy itt a nyugati vadász, és közben csak egy-két mohikán meri hangoztatni, hogy az erdőkre mekkora kárt zúdít az eszement vadlétszám. A vezetőink is hallgatnak, és jószerivel csak magunk között zsörtölődünk a túltartott vadállományról. Ismerek olyan helyet, ahol az erdőn átmenő villanyoszlopokat négyévenként le kell cserélni, mert a rengeteg vad a hántásával tönkreteszi. El tudod képzelni, hogy mennyi ott a vad?

A vadászati jogot is vissza kellene adni az önkormányzatoknak?

Természetesen, hiszen ma a MAVOSZ üzleti szempontból nézi és irányítja az egész vadászati vertikumot. Ezen a szemléleten túl kell lépni, hiszen a vadászatból befolyt összeg a vad által okozott kár tizedét sem fedezi.

Régen is voltak vadásztársaságok. Szerintem ezek mintájára kellene most is működni. Mondjuk a soproni erdők vadászati joga a városé. Nos, a város hirdessen meg egy árverést, amin el lehet nyerni a vadkilövés jogát, mondjuk tíz évre. Az árverés bevétele a városé. A nyertes vadásztársaság gazdálkodik, de ő fizeti a túltartásból keletkezett kárt is.

Ha ma azt mondod, hogy vadkár, akkor azt mondják, fogd be a pofád és hallgass. Az erdőművelési alapból meg milliárdokat fizetnek ki

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

azért, mert egy területet tízszer kell beerdősíteni a vadkár miatt. Ugyanakkor, ha egy törvényszéki szakértővel bizonyítod az erdőben keletkezett kárt a vadásztársaságnak, akkor majd ki fogja lőni a vadat.

Járjuk a szocializmus útját...! ...És te vadásztál?

Hogyne. Erdőbényén is, és itt, a nyugati végeken, ahol annak idején Szalafő, Őriszentpéter környékén még volt siketfajd. Az élőhelyét, a rezervátumot is az én gondnokságom kezelte. Azután később a honvédségnek sikerült eltüntetni a madarat. A határsávval elüldözte. Azóta sincs. És már a visszatelepítésre sincs remény, mert a kultúrkörnyezetet nem kedveli.

Megint elkanyarodtunk az életutadról...

A tipológiai munka végeztével kineveztek a zalaegerszegi erdőgazdaság erdőművelési csoportvezetőjévé. Ott az erdőművelés helyi dolgaiba ástam magam, közben felépítettünk egy szép házat, de két év után Sopronba költöztünk. Ez 1963-ban volt.

Felkértek, hogy az Országos Erdészeti Egyesület centenáriumi ünnepségére – amit 1966-ban Sopronban rendeztek – hozzam rendbe az egyetem botanikus kertjét, ami meglehetősen elhanyagolt állapotban volt. Itt töltöttem az egyetem állományában tíz évet az erdőművelési tanszéken adjunktusként, és vezettem közben a botanikus kertet. Igen nagy munkát végeztünk a régi öthektáros, majd tíz hektárra bővült területen. A régit felújítottuk, az újat betelepítettük. Mivel a minisztériumtól kellő támogatást kaptunk, olykor hatvan alkalmazottal az egész kertet paradicsomi állapotba hoztuk.

Alapvető szempont volt, hogy a nap mint nap közlekedő hallgatók minden fát tetőtől talpig tanulmányozhassanak. Nemcsak a morfológiáját, hanem a habitusát is. Az említett centenáriumi ünnepségre meghívott külföldi vendégek tetszését is elnyerte. Ma is szép, de azért látszik, hogy nincs rá elegendő pénz.

Mikor kezdtél növénynemesítéssel foglalkozni?

Az ötvenes években Iváncon három kertben exótatelepet rendeztem be. Egyet lombos, egyet fenyő- és egyet örökzöld fajokkal. Ezt a tevé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kenységet itt Sopronban is folytattam. Aztán úgy alakult, hogy emiatt otthagytam az egyetemet. Nem nézték jó szemmel, hogy ezt a tevékenységet behoztam az egyetem területére. Akkortájt szakmai körökben az egész országban – mondhatom azt, hogy – nagyon divatos lett a nemesítés. Végül emiatt összekülönböztem a rektorral és eljöttem.

Mi volt az alapvető probléma, hiszen szakmai tevékenységet folytattál?

Elsősorban féltékenység. Ezt máshol is éreztem már, de soha nem vettem komolyan. Úgy voltam vele, hogy ha az Isten megáldott tehetséggel, és ráadásul szorgalommal is, nem kell félnem senkitől. Akkor jött be a klónelmélet, ami meglehetősen felkapott lett. Zágrábban volt egy nemesítési világkongresszus, amelyen én is részt vehettem. Ez az összejövetel nagy lökést adott azon itthoni szakembereknek, akik fantáziát láttak benne.

Mivel én az addigi munkám eredményeképpen lépéselőnyben voltam, bizony, a féltékenység erősödött. Addig fajult a dolog, hogy eljöttem az egyetemről miután megegyeztünk, hogy az ott lévő anyagaimat elhozhatom. A rektor, amikor bejelentettem, hogy elmegyek, a jelenlétemben lediktált két levelet. Az egyikben azt, hogy a felmondásomat elfogadja, a másikban, hogy a növényeimet kiadja.

Az első levelet másnap a postás ki is hozta, a másodikat a mai napig nem kaptam meg. Magyarul becsaptak. Nos, ekkor bíróságra mentem, de a bírót felvették jogügyi előadónak, aki másfél év múlva hivatalból közölte, hogy nem tartja magát illetékesnek az ügyben. Addig-addig húzódott az ügy, mígnem megítéltek 150 ezer forint kártérítést.

Ez a pénz lett az alapja a magánkertemben folytatott nemesítési munkánknak, amibe a gyerekek is bekapcsolódtak.

Ez nagyon érdekes dolog. És mi lett a növényekkel?

Hát…, még elmondom, hogy a szakértő eredetileg 300 ezer forintra taksálta az értéket, de a bíró javasolta, hogy felezzük meg.

A növényeket nem adták ki. Megállapították, hogy mivel nem lehet mindet azonosítani, el kell égetni. Illetve egy részét elhordták, a maradék a lángok martaléka lett. Elégették, mint Savonarola a hívságok kellékeit. De ez nem az első eset volt, mert amikor Iváncról eljöttem, ott is megsemmisítették a nemesített anyagaimat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gondolom, mindkét helyen szolgálati szabadalomként kezelték.

Valóban, de az elégetést semmi nem indokolja. Különösen nem a tudomány fellegvárában. Elhatároztam, hogy teljesen magánzó leszek. Nem haragudtam én, csak egy-két emberre, akiket az irigység motivált. Később még előadásokat is tartottam, gyakorlatokat vezettem az évfolyamoknak, hiszen volt olyan tárgy, hogy erdészeti nemesítés.

Mivel itt-ott volt a nemesített anyagaimból, nem kellett előröl kezdeni a munkát, amit nagy lelkesedéssel folytattam. Kora hajnaltól késő estig a kertben voltam. Olykor hajnali négykor azon törtem a fejem, hogy mit kellene csinálnom, mert ha én nem csinálom, rajtam kívül senki nem fogja elvégezni. És akkor az emberiség lemarad valamiről. Nagyképűségnek hangzik, de széles spektruma van a növényismeretemnek. Nem csak az erdészet terén, mert ismerem a kaktuszokat, az orchideákat és sok egyebet. Mindennel foglalkozom, ami növény. Már talán túl sok is. A legkedvesebb területem természetesen a fenyőfélék világa. Négy államilag elismert fajtám van. A Flóra Nova nevű kiállításon ahol a világ legújabb fajtáit mutatják be, ott az idén két aranyérmet és négy ezüstérmet kaptak növényeim. Így mind a hat növényem érmet nyert.

Akkor legalább van mit irigyelni. Egyébként őszintén gratulálok valamennyi – nem irigy – kolléga nevében.

Lehet is, és köszönettel veszem, mert megdolgoztam érte.

És van kedvenced a sok közül?

Ezt nagyon nehéz megmondani, mert mindegyikhez hihetetlen türelem, idő és kitartás kell, különösen a fás növények tekintetében. Itt van egy harminc növényt ismertető katalógus, de jó kétszáz növényről van diafelvételem, ami nemesített. Ha választanom kell, akkor a Globus-t választom, a Chamaecyparis lawsoniana 'Globus'-t, aminek már több változata is van. Az ezüst, a mini és a lapos, mind kedvelt, sikeres növények. Ezt Iváncon szelektáltam 1955-ben. A dortmundi kiállításon nagy elismerést nyert.

Újabban rügymutációkkal foglalkozom. Ezalatt értsd, hogy – mondjuk – egy fán van 40-50 ezer rügy, és közülük biztosan van egy-kettő,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

amelyik eltér a többitől. Most éppen a páfrányfenyőkkel bíbelődöm. Hatféle Ginkgót állítottam elő, szintén rügymutációból.

Bármely oldalról is közelítjük meg a munkádat, meg kell állapítani, hogy ez „vastagon" tudományos tevékenység. Van-e közöd a tudományos társaságokhoz, cikkezel-e, és egyáltalán, elismerik-e munkádat a vásárlókon kívül?

Én az erdészet hőskorát Babos Imre tevékenységével kapcsolom össze. Imre bácsi, látván elhivatottságomat, meghívott az ERTI-be. Egyébként vöröstölgytémában külső munkatársként működtem közre az intézetnél. 1955 márciusától egy évet szolgáltam az ERTI-ben. Az exótatelepítések irányítója, felelőse voltam. Ez idő tájt több erdészeti arborétum létesült. Talán az agostyáni lett a legsikeresebb, amit az azóta elhunyt Kiss Miklós barátommal csináltunk. Ekkor jártam be az országot és készítettem törzskönyvet a külföldi fafajokról, a parkokban, erdőkben, egyéb helyeken fellelhető egyedekről, facsoportokról. Mondhatom, személyesen ismerek minden fát. Amikor a TV-ben megy egy film, amiben exóta látható, már mondom, hogy azt hol fényképezték.

Természetesen publikáltam is több cikket is, elsősorban exótatémában. Áfonyahonosítással is foglalkoztam. A három méter magasra megnövő, hazánkban is termeszthető, úgynevezett fürtös áfonyával (Vaccinium corymbosum), melynek jó centis bogyói vannak. Már ebből is van az országban legalább ötvenezer tő.

[Érdemes utánanézni a világhálón.

Igényei: a kezdeti feltételezésekkel (árnyékos terület) ellentétben napos helyre ültethető, de amennyiben félig árnyékos–félig napos helyünk van, ott is kiválóan megél. Közepesen vízigényes, DE fenyőkéreggel való takarása kötelező. Gyökere ugyanis fent helyezkedik el, így a talaj kiszáradására érzékeny lehet (a gyökér max. 40 cm-re megy le). A vastagabb takarás indokolt. Az áfonya az erikák családjába tartozik, így – hasonlóan a rododendronokhoz – savanyú talajt igényel. Ezt leginkább fehér tőzeggel tudjuk elérni, ilyenek a litván tőzegek (Novobalt), ezek pH-ja átlag ötös, ez kellően savanyú számára. Ültetéskor érdemes CSAK tőzegbe ültetni. NEM fenyőföldbe, NEM tőzegnek látszó valamibe, HANEM savanyú tőzegbe. Mennyibe? Sokba. Amit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

fontos kiemelni a tőzeg esetében, hogy többnyire száraz állapotban vesszük meg, emiatt a telepítés előtt kötelező benedvesíteni; célravezető, ha „begyúrjuk" a vizet a tőzegbe, vagy az előző nap szétszurkált zsákot többször beöntözzük.

Ültetés: az első időkben növényünket tömény tőzegbe ültettük, terfillel körbebélelt gödörbe. Rövid idő alatt bebizonyosodott, hogy nem működik. Léptünk, és a „kiemelt ágyás" felé orientálódtunk. Ez az út az, amit immár itthon a szakirodalom is helyenként megemlít. A kiemelt ágyás hasonló módon funkcionál, mint egy nagy cserép, mindössze annyi a különbség, hogy nincs alja. Az ágyás lehet rakott kő, bontott tégla (esztétikus legyen), mi impregnált deszkapalánkból építettünk ágyást. Így, ha évek múlva nagyobbítani kell, akkor sem nehézkes az ágyás szétszedése. Az ágyás magassága 40-50 cm; szélessége az első időben 80-100 cm.

Fenntartása: egyszerű, szinte csak szedni kell a termést... Nem teljesen, de majdnem. Metszést nem vagy alig igényel, a beöregedett belső, girbegurba, csökött ágakat lehet kicsípni, de ez a munka is 4-6 évente szükséges. Mi eddig egyszer metszettük. Fontos, hogy bogyós gyümölcsűeknek való tápot (Compo) egy évben egyszer vagy kétszer kapjon, a nyers tőzegben ugyanis semmi tápanyag nincs. Fontos a fent említett takarás, mely nedvesen tartja a közeget, és fontos, hogy augusztus-szeptemberben vastagabb öntözést kapjon, mert ilyenkor növeszti a friss veszszőket, így befolyásolni lehet a jövő évi termés mennyiségét. Télállósága kiváló (Észak-Amerika, Kanada) semmilyen fagy eddig nem viselte meg. Az erős napsütés sem tett benne kárt. A változékony termésbeérés miatt érdemes több típust vásárolni.]

Anyatelepet csináltunk itt Sopronban, de van Istvándiban is 2500 tővel.

Mondhatni, minden negyedévben írok egy cikket a kertészeti magazinba egy-egy fafajról és annak változatairól.

Az egyetemen vöröstölgytémában doktoráltam. Tovább nem vittem, mert nem tartottam érdemesnek, hogy akadémiai fokozatot szerezzek. Azt tapasztaltam, hogy az elbírálás nem volt tárgyilagos. Olyan emberek kapták meg minden további nélkül a fokozatot, akiknek szükségük volt rá, és nem sokat tettek érte, így én ebben – a negatív szelekció révén – nem akartam egy húron pendülni ezzel a társasággal. Ma sem tartok kapcsolatot akadémiai körökkel, hanem a saját magam örömére végzem a munkámat, és hál' Istennek sikeresen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az ERTI meghív olykor előadásokra, de ezen túl semmi különös. Nézd, én náluk dolgoztam, de úgy érzem ez egy halva született intézmény, amelyiknek nincs anyagi háttere, és az úgynevezett kutatási eredményeivel sem tud sokat kezdeni a gyakorlat. Annak idején valahogy más volt. Mára egy hatszáz főre felduzzasztott sóhivatal. Valljuk be őszintén, és akkor legalább magunkat nem csapjuk be.

Az a helyzet, hogy az, aki az üzemben nem érvényesül, az elmegy kutatónak, és aki kutatni sem tud, az elmegy oktatónak.

Azért ez erős, és nem általánosítható definíció, nem gondolod?

Biztos, mert mindig vannak tiszteletre méltó kivételek. De ne is menjünk ebbe bele, mert ez a téma rém összetett és messzire vezetne…

De szeretnék még egy dologra reflektálni. Én ezeket az eredményeket soha nem értem volna el, ha a családi háttér nincs ilyen erősen velem. A feleségem nélkül semmire nem mentem volna. Kezdetben, mert szelíden tűrte a csavargásaimat, amikor heteket nem voltam itthon, most meg a nyakába vette az általam oly annyira utált, de szükséges adminisztrációt.

Mi lenne az a bizonyos három kívánságod?

Békesség…, erő…, egészség…

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Szabados János
(1944–)

Kolozsvárott születtem 1944. június 30-án. Akkor már egyértelmű volt, hogy a háborút elvesztettük. Meg szokták kérdezni, hogy a család ezek szerint erdélyi? Nos, a felmenőim között nem voltak erdélyiek, édesapám családja Szabadkáról származik. S ha már Szabadkán vagyunk, megemlítem, hogy apai nagyanyámnak elsőfokú unokatestvére volt Kosztolányi Dezső és Csáth Géza (eredeti nevén Brenner József) is.

Nagyapámék Trianon után hat gyerekkel onnan menekültek. Ő később Budapesten főügyész lett.

Édesapámat 1944 januárjában helyezték Budapestről Kolozsvárra. Ő is jogász volt, és a Földművelésügyi Minisztériumban birtokpolitikával foglalkozott. Trianon után a románok mindent megtettek, hogy a telekkönyvek is azt igazolják, hogy ez román föld. A második bécsi döntés után hozták létre azt az osztályt, amelyiknek a birtokhelyzetet kellett volna Erdélyben visszarendezni. Persze, az idő rövid volt ahhoz, hogy eredményes legyen ez a munka.

Ezek szerint nem volt Kolozsváron olyan, helyismerettel rendelkező jogász, aki mindezt el tudta volna intézni?

Nem hiszem, hogy erről volt szó. Valószínűleg nem volt elegendő közigazgatási tapasztalattal is rendelkező szakember. De a főnök, Nyiredy Géza tősgyökeres erdélyi volt, aki nyilván tisztában volt a helyi viszonyokkal is. És ne felejtsd, hogy nagyon sok volt a tennivaló.

Erről én édesapámmal nem sokat beszélgettem, de gyerekként én is jól ismertem Nyiredy Géza bácsit, aki a családjával szintén kénytelen volt Budapestre menekülni. Édesapám a rövid kolozsvári időkből nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a munkáról, hanem a Radnai havasokról, a Hargitáról, a kirándulásokról, sízésekről mesélt. Imádta a síelést, a hegyeket, a kirándulást. Kollegája és jó barátja lett Áprily Lajos kisebbik fia, Jékely Endre, akivel a barátságot élete végéig ápolta. Ennek köszönhető, hogy gyerekként én is többször megfordultam Visegrádon az Áprily házban, és személyesen is találkozhattam a nagy költővel.

Tehát 1944 szeptemberében az egész hivatalnak menekülnie kellet Kolozsvárról. Ahogy szüleim mesélték, a Minisztérium gépkocsijával jöttünk a legszükségesebb holmival. Én tehát csecsemőként éltem át a gépkocsi ellen lecsapó repülőtámadásokat. Hazaérve Budapestre, anyai nagyanyámék hatodik kerületben lévő lakásának pincéjében vészeltük át a bombázásokat.

Érdekes, hogy annak ellenére, hogy bent laktunk a város rengetegében, gyermekkoromban nem éreztem bezártnak magam. Rengeteget jártunk a szabadba. Kirándultunk a Budai hegyekbe, a Pilisbe, nyáron evezni a Dunára, télen síelni a Normafához, a Börzsönybe, Pilisbe.

Szüleim küzdelméből nem sokra emlékszem, jobbára csak a kirándulós, sátrazó hétvégék maradtak meg bennem. A sok grízes tésztára viszont élénken emlékszem éppúgy, mint az esténként a nagyanyám házi lekvárjával tálalt pirított grízre. Szűkösen éltünk, de ennek is meg volt a jó oldala, mert meg tudtuk becsülni a jót.

A születésnapomon a szüleim elvittek a Körúton lévő Béke szálloda cukrászdájába, majd később az Andrássy, (akkor Sztálin) úton megnyílt Lukács cukrászdába, ahol megehettem egy Tátracsúcsot. Az olyan mignonféle volt, csak nagyobb és finomabb. És ez tényleg olyan nagy esemény volt, hogy egész évben izgatottan vártam.

A maiaknak, ha magát a Tátrát kapnák csokisan, olykor az is kevés lenne.

Kétségtelen, az ínséges idők a korosztályunkat visszafogottabbakká nevelte, ami kihatott a gyermekeinkre is. A mostani, relatív jólét valószínűleg nem tesz jót.

Az ötvenes évek elején a nagy családi összejöveteleken hallottatok a Rákosi idők borzalmairól? Hiszen az Andrássy út 60. ott volt tőletek pár lépésnyire.

Konkrétumokra nem nagyon emlékszem, de pontosan tudtam, hogy az iskolában egészen másképpen kell beszélni, mint otthon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1952-ben volt a Rákosi hatvanadik születésnapja, amire levelet kellett írni. Az enyém olyan jól sikerült, hogy elküldték a Rákosinak. De közben írtam otthoni használatra egy másikat is, amolyan pamfletfélét, amelyik így kezdődött, hogy „ Kedves Rákosi portárs…" Persze ezen jókat nevettünk. Nyolcéves voltam ekkor. A lényeg, hogy teljesen tisztában voltam azzal, hogy mit kell, mit szabad és hol.

Elsős koromban kaptam egy leckét a tanító nénitől, aki elkötelezett volt a hatalomhoz. December táján megkérdezte, hogy na, most milyen ünnep közeledik? Akkor én, mint jó tanuló gyermek jelentkeztem, és mondtam, hogy most fog jönni a Jézuska. Elakadt a lélegzete, de szerencsére voltak az osztályban ideológiailag fejlettebbek, akik gyorsan megadták a helyes választ: most lesz Sztálin elvtárs születésnapja.

De volt közvetve is olyan élményem, ami segített ebben a „kettős nevelésben" eligazodni.

Ugyanebben az időben a szüleim – természetesen nagy titokban – nagyanyám ismeretségén keresztül beírattak hittanra egy apácához.

Egyszer valahol a Nyugati pályaudvar környékén volt egy vasárnapi hittanos gyerekzsúr. Ahogy ott mulatunk a magunk vitte ennivalókból, bejött egy hölgy, és kérte, hogy akkor most egyesével hagyjuk el a lakást, és menjünk haza.

Szót fogadtunk, és szépen lassan kisomfordáltunk a házból, mert sejtettük, hogy miről van szó.

Így lett vége egy „államellenes" összeesküvésnek.

Ezt most könnyű mondani, de ez ekkor nagyon komoly dolog volt. Mert nagyon félhetett a hatalom, ha nekünk, gyerekeknek is haza kellett somfordálni egy babazsúrról.

Volt az utcánkban egy szabó (magunk közt Zsabónak hívtuk), akihez gyakran bejártunk édesapámmal, és ott mindig olyan halkított hangon beszélgettek, én meg csak sejtettem, hogy miről.

Azután '56. október huszonharmadikán az egész család kivonult a Sztálin-szoborhoz. Ott értettem meg, hogy most az ellenség szobrának ledöntéséhez készülődik sok ember. Akkor már tudtam, hogy Sztálin milyen apánk volt nekünk.

Annak ellenére, hogy én is úttörő voltam, meg mint jó tanuló, mindenféle kitüntetésben részesültem. Amikor, úttörőnyakkendőben Scott

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kapitányról tartottam előadást, akkor is tudtam, hogy a nyakkendő csak egy kötelező valami.

No és a tanáraid között voltak, akik tudták, hogy mi a valóságos helyzet, és ezt éreztették veletek?

Az általános iskolám igazgatója Koltay Henrik volt. Amolyan régi vágású tanárember. Mellesleg annak idején neves hármasugró. Őt '56 után elküldték, és egy vonalas ember lett az utódja.

A felső tagozatban az osztályfőnököm egy felvidéki származású, nemzeti érzelmű tanárember volt. Történelemtanárom ötvenhatban a helyi munkástanács elnöke, aki Kistarcsára került a forradalom után. Alapjában véve kiváló, felkészült tanítóim voltak.

De visszatérek a forradalmi eseményekre.

Az egész család kivonult a Sztálin-szobor ledöntéséhez. Hatalmas volt a tömeg, és mégsem éreztem szorongást. Ma is filmszerűen pereg le előttem a ledöntés eufóriája. A szoborral szemben lévő épületről ugyanakkor verték le a vörös csillagot.

A generalissimus csizmája a talapzaton maradt, ezért nevezték a teret még jó ideig a környéken lakók Csizma térnek.

Szüleim, eufória ide, eufória oda, nem engedtek ki öcsémmel egyedül, mert eléggé frekventált környék volt, tele veszéllyel. Hetedikes voltam akkor.

Hogyan kerültél a piaristákhoz?

1958-ban nem lehetett egyszerű a szüleimnek a döntés. Már csak azért sem, mert édesapám tisztviselőként a Minisztériumban dolgozott, és nyilvánvalóan egzisztenciálisan neki sem volt mindegy, hogy hogyan fogadja az apparátus a hírt. Mert hiszen mindenkiről mindent tudtak.

Nyolcszázan jelentkeztünk a nyolcvan helyre. Akkoriban a gimnáziumokban nem volt felvételi, de itt volt.

Felvettek. Tudom, mindenkinek meghatározóak a középiskolában eltöltött évek. Én fokozottan éreztem ezt. És nemcsak azért, mert akkoriban az országban ez a gimnázium volt a legmagasabb színvonalú, hanem a tudás mellett olyan tartást, morális elkötelezettséget adott, ami az életem folyamán nagyon sokszor segített döntéseimben. Édesa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pám a cserkészszellemet már kiskorunkban belénk oltotta, és erre az alapra épült itt is a nevelés.

Hogy mást ne mondjak, a fizikát a korszak kiemelkedő fizikatanára, Kovács Mihály tanította, aki a közismert Öveges professzor – szintén piarista szerzetes – módszertanát követte. Rengeteg kísérlettel szerettette meg a fizikát. Nem csoda, hogy a középiskolai matek- és fizikaversenyeken taroltak a „Mikszáth Kálmán téri Gimnázium" diákjai.

A piarista szó tabu volt, az újságok is mindig csak a Mikszáth teret említették. De a történelmet, a matematikát, az irodalmat, s nem utolsó sorban a nyelveket is kiváló tanárok tanították. Kivételes időszak volt ez, mert az egyházi iskolák bezárása után végül az ország valamennyi piarista gimnáziumából – volt vagy 8-10 – a kecskeméti és a budapesti iskolába kerültek a legkiválóbb tanárok.

Kellett is a „többlettudás", mert a felekezeti gimnáziumokban végzettek a pályaválasztáskor bizonyos hendikeppel indultak.

Ráadásul a nagyapám főügyészi múltja miatt X-es volt a família. Ez nagyon rossz besorolás volt. Innen egy kategóriával „lejjebb" már deportáltak. Az például teljesen kizárt dolog volt, hogy egyházi iskolából pedagógiai pályára felvegyenek valakit. A jogi pálya nemkülönben elérhetetlen volt. Az orvosi szakra is csak évekig tartó várakozással lehetett bejutni. A műszaki pályákon volt a legnagyobb az esély.

Engem akkor a biokémia nagyon érdekelt, de a tudományegyetemre bejutni reménytelen volt. Ezért érdeklődésemhez közel álló szakot kerestem, és így jelentkeztem Sopronba.

A természetben is otthonosan mozogtam, mert az a kirándulós, táborozós élet, amelyet a családdal éltünk, megtanított sok mindenre. De Sopronba sem vettek fel az első körben. Maximális pontszámom ellenére elsőre elutasítottak. Noha nagyon nem lepődtem meg, de természetesen fellebbeztem.

Utólag tudtam meg, hogy édesapám megemlítette az elutasítást Szűcs Feri bácsinak (lásd: „Gyökerek és lombok" első kötet), aki kollégája volt a Földművelésügyi Minisztériumban. Feri bácsi ezután hívta fel a figyelmét az akkori rektornak, Gál Jánosnak az elért pontszámok és az elutasítás ellentmondására.

Felvettek.

Úgy tudom, annak idején a rektoroknak volt egy-két szabad helyük a felvett létszámot illetően.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ez így van. Illetve egészen pontosan két helye volt. Nyilván gondoltak arra, hogy jönnek a telefonok. Volt ugyan az évfolyamunkban rajtam kívül még négy-öt egyházi iskolában végzett, de azok előfelvételisek voltak, ami azt jelentette, hogy a helyhiány miatt fel nem vettek a felvételi után egy évet dolgoztak. És közben beléptek a KISZ-be, feledtetve a „priuszt". Nekem nagy mázlim volt, mert felvettek anélkül, hogy KISZ-tag lettem volna.

Egyszer a botanikus kertben odajött hozzám Roxer Egon, aki akkor KISZ-titkár volt az egyetemen, és megkérdezte: te Jean, nem akarsz évfolyam KISZ-titkár lenni? Ugyanis akkor már az egyetemi színpadon nyüzsögtem, és így eléggé ismert voltam. Mondom neki, no de adjunktus úr, én nem vagyok KISZ-tag. Elcsodálkozott, de azután nem piszkált ezzel a témával.

Gondolom, Sopron azért egy kicsit puhább volt ezen a téren.

Ez is lehet. Majer professzornál viszont nem az erdőművelés rejtelmeiben való eligazodásom miatt kaptam a vizsgáimon jelest, hanem, mert nagy lelkesedéssel gyűjtöttem az erdőesztétikai előadásához az erdővel kapcsolatos verseket.

Nemrég olvastam a piarista diákszövetség kiadványát, ahol Majer professzorról írják, hogy mint veszprémi piarista diák, milyen kiváló tanuló, kiváló ember és professzor volt. A szimpátia nyilván ennek is köszönhető. Ezt nemrég tudtam meg.

De említhetném Nemky Ernőt, Pankotai Gábort, Bezzegh Lászlót is, akik nyilván ismerték a múltamat.

De azt is hallottam, hogy a marxista tanszéken valaki háborgott, amiért ide felvesznek egyházi iskolákból hallgatókat. Meg kell említenem még a Moszkvában végzett Gál Jánost is, aki lelke mélyén elfogadott bennünket, egyházi iskolában végzetteket.

Annál is inkább, mert később, halála előtt néhány évvel megtért, és istenhívő lett.

Hát igen, élnek köztünk anonym keresztények, akik közül sokan életük végén megtérnek.

Egyébként nagyon jól éreztem magam Sopronban, nagyra értékelem ma is, hogy ott végeztem. Későbbi, meglehetősen változatos munkahe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lyeimen is élveztem a sokoldalú tudás előnyeit. A multidiszciplináris szemlélet adta előnyök, a más egyetemeken végzett mérnök kollégákkal szemben kifejezetten hasznomra váltak.

Mert el kell mondanom, hogy én az erdőtől eltávolodva, a geodéziai tudományok ismeretében szerzett tudásomat kamatoztattam.

László bátyámtól hallottam a Taródi-vár és az egyetemisták történetét. Hogy is volt ez?

A csoportunk valahogy a többieknél jobban összejött. Ráadásul nem csak az erdészek, mert a faiparosoknál is volt egy-két belevaló cimbora, mint a bátyád, meg a majdani menyasszonyom, akikkel együtt találtuk ki a Taródi-várbeli csínyt.

A várról annyit kell tudni, hogy egy Taródi nevű úriember kezdte építeni. A saját földjén, a saját pénzén, és jószerivel a saját erejével.

Amikor mi oda kerültünk, már elég jól állt a vár, legalábbis alkalmas volt arra, hogy egy jó bulit csináljunk. Különben is, mindenféle hírek terjengtek Taródi elmeállapotával kapcsolatban, ami nem volt igaz. Sopron, ez az akkor elég bezárkózó, konzervatív város nem értette, hogy hogyan lehet várat hobbiból építeni, miféle pénzpocsékolás, miért nem kuglófra költi. No, mindegy. Nekünk nagyszerű terep volt, és a hiedelmek által misztikussá lett építmény megfelelt a terveinknek.

Egy almi sörözésből hazafelé jövet fedeztük fel az objektumot, amiről akkor a sötétben nem lehetett tudni, hogy egy romokba dőlt épület vagy egy épülő valami. Rém sejtelmes volt az egész. Mondhatni, kísérteties. No, innen jött az ötlet, hogy megfelelő dramaturgiával, megtréfáljuk a csoport otthon maradt felét.

Hamarosan sörözésre invitáltuk a be nem avatottakat. Néhányan előrementek, és elhelyezkedtek a vár különböző szegleteiben. Későn indultunk, mondván, hogy útközben csak sötétedés után lehet cseresznyézni.

Úgy is történt. Botorkáltunk felfelé, és amikor a várhoz értünk, meglepődve csodálkoztunk, hogy jé, de érdekes ez az építmény. Úgy intéztük, hogy az újak menjenek előre, a falak közé. Elemlámpáikkal bukdácsoltak a kövek között. Az elrejtőzöttek várták az alkalmat, hogy mikor léphetnek akcióba. Egyfajta kísértetutánzásként az egyik átjárónál a két fal közé kifeszített kötélen a lepedőt akkor húzták át, amikor a mi sem sejtő, de a sötétben azért kissé megszeppent kollegina arra ment.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ehhez jöttek a bátyád, mint dramaturg által megtervezett különböző hangeffektusok.

Dala Laci, magyar dzsúdóbajnok, meg még valaki egy szűk akna tetején várták az arra tévelygőket. Egy másik élsportoló barátunk, a sílesikló Gubacsi Gábor lett az áldozat. Amikor odaért, föntről megfogták a két kezét, és felhúzták, miközben a harmadik beavatott lehúzta a gatyáját. Viszonylag jól viselte az akciót, mert nyugodt hangon megszólalt: Lányok, ne nézzetek ide, mert nincs rajtam nadrág.

A lányok ekkorra már teljesen transzban voltak. Közben a hangok csak fokozták a stresszes állapotot.

Most utólag rém gyerekes dolognak tűnik az egész, de tizenkilenc évesen ez egy fantasztikus diákcsíny volt. Aztán jól besöröztünk. Néhány évfolyamtársnő sokáig nem bírta megemészteni, hogy átvertük őket.

Gondolom, évekig ez a történet volt a menő.

Hát hogy a fenébe ne. Nagyon jól meg volt csinálva az egész. Várrom, huhogás, lepedő, és mindez sötétben. Nagyszerű volt.

Egyéb, a szorosan vett tanulmányoktól eltérő elfoglaltság?

Kosaraztam a gimiben, és így a SMAFC II-ben folytattam. A szemüvegem végül is korlátozott az előbbre lépésben, de a rendszeres edzések és a megyei bajnoki meccsek jó elfoglaltságot jelentettek 5 évig. Természeten síeltem is, amit még otthonról „hoztam".

A középiskolában szerzett felkészültségemnek köszönhetően az egyetemen, elég sok szabadidőm volt, amit az egyetemi színpad környékén hasznosítottam. Szavaltam, rendeztem, színdarabokban vállaltam szerepeket, Mikulás-estekre műsorszámokat írtam, vendégszerepelni jártuk az országot. De az is beletartozott, hogy igényesebb kulturális programokat szerveztünk. Hangversenyeket, filmklubot. Ez nagyszerű dolog volt, és igencsak élveztem, mert nagyon jó társaság verődött össze.

Szegeden aranyérmet nyertünk a főiskolák versenyén. Hál' Istennek az oktatók közül is többen felismerték, hogy ez a szakmától eltérő tevékenység is az egyetemi élethez tartozik, még akkor is, ha nem kell belőle vizsgázni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyébként az akkori egyetemi kollégiumi kapcsolatok életre szóló barátságokat alapoztak meg. Az 1967-ben valétált évfolyam III. csoportja volt a mienk. Csak a társaság fele helyezkedett el a szakmában, mégis állandó baráti kapcsolatban voltunk és vagyunk egymással. Az utóbbi időben már évente többször is találkozunk, házastársakkal együtt, és ebbe 3-4 napos kirándulások is belefférnek. Idén éppen Kárpátalján voltunk.

A szakmát tekintve hogyan szakosodtál?

A geodézia, fotogrammetria igencsak felkeltette az érdeklődésemet. Sébor professzort akkor Bezzegh László professzor követte, és így nekünk már ő tartott előadást. Nagyon nagy hatással volt rám. Kiváló előadó volt, ő azt a színvonalat képviselte, amit én az egyetemtől elvártam.

Ráhajtottam a fotogrammetriára, és végül abból csináltam a diplomatervemet.

Itt kell megemlítenem, hogy a Keleti pályaudvar tornyaiból készített sztereo fényképek kiértékelése volt a témám. Sokakat sikerült meghökkentenem, hogy erdőmérnökként a kontrollméréseket Budapesten, a Baross téren végeztem.

Bezzegh professzor is eredetileg erdőmérnökként végzett, de ő sem a körlap összesítésért, hanem a kördiagram tachiméter konstruktőreként kapott Kossuth díjat.

Én akkor már ösztöndíjas voltam a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalatnál. Édesapám 1965-ben meghalt, így a család anyagi helyzetén könnyítendő, ide szerződtem. Ráadásul – mivel vállaltam, hogy végzés után vidékre megyek – kétszáz forinttal több ösztöndíjat kaptam.

Úgy emlékszem, hogy a mi évfolyamunk volt az első, akiknek végzés után kötelezően erdőrendezőként kellett kezdeniük a szakmát. Ez csak a szakmán kívüli ösztöndíjasokra nem vonatkozott.

Az évfolyamunk fele nem az erdészszakmában helyezkedett el, hanem főleg „műszaki mérnöki" pályán. Ezzel a soproni műszaki tárgyak oktatásának színvonalát szeretném kiemelni.

Később, amikor már dolgoztam a BGTV-nél (Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat), egy-egy újszerű feladat megoldását is rám bíz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ták, amit szintén a soproni oktatás színvonalának köszönhettem. Ilyen volt az akkor újdonságnak számító elektrooptikai távmérési technológia bevezetése. Ezt a munkát nagyon szerettem, és csak azért hagytam fel vele, mert a folytonos utazással járó cigányélet nem családos embernek való. Különösen a felsőgeodéziai mérések, amelyekhez éjszaka kellett kitelepülni a műszerekkel, és ott vártuk a kedvező légköri viszonyokat. Volt, hogy napokig.

Amikor első gyermekünk megszületett, már biztos volt, hogy választanom kell a család és a kóborélet között.

Így kerültem az általános, vagy ha úgy tetszik, a kultúrmérnöki területre.

Feleségem soproni lévén, visszakerültünk tanulmányaim színhelyére. Itt a lakáskérdésünk is megoldódott, mert az állással egy szövetkezeti lakás is járt. Egy frissen alakult céghez kerültem építésvezetőnek, amelynek vezetője az a Márkus István volt, aki fölöttem végzett, és korábban figuránskodtam a diplomaterve készítéséhez. Akkor indult a Fertő mellett egy regionális vízmű építése Kópházától Fertődig, melynek kivitelezését irányítottam. Sopronban csatornázási munkákat kiviteleztünk.

Azután az a tervező cég, amelyik az említett munkákat tervezte, elcsábított a Budapesti Mélyépítési Tervező Vállalathoz, közismert nevén a MÉLYÉPTERV-hez. Itt közművezetékek nyomvonalának, épületek alapjainak a kitűzése, a tervekben esetlegesen előforduló hibák korrigálása volt a feladatom.

Két év után ismét váltottam munkaadót, és átmentem az Erőműtervező Irodához. Megszületett második gyermekünk, és Leninvárosban (Tiszaújváros) szolgálati lakást is kaptunk. Itt az olajfinomító melléktermékeként keletkező, nehézolajra épülő erőmű építkezésén dolgoztam. A geodéziai és az építési tervezési munkák helyszíni művezetését irányítottam.

Egy házgyári lakásban laktunk, amely a későbbi üzemeltetőknek készült, de addig az építők használták. Lényegében úgy, mint egy szállodát, mert takarítottak, ágyneműt cseréltek. Egyszóval meglehetősen nyugodt életünk volt.

A hétvégeken a Bükkbe mentünk, vagy a Tiszára, ami ott volt egy hajításnyira. Télen a Tátra kiváló síterepeivel ismerkedtünk.

A munkám is érdekes, sokrétű volt. Például ott épült az ország akkori legmagasabb, 250 méteres kéménye. A hatalmas vízépítési műtár-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyak, az ipari csarnokok és egyéb épületek kivitelezésekor rálátást szereztem az építészeti munkák változatosságára.

Két év után főnökeim engem is kiválasztottak egy Nyugat-Németországban folyó tervezői munkára. Az volt a feladatom, hogy a nagy német kazángyár, a Babcock és egy japán cég alkotta konzorcium fővállalkozásban épülő projektjének az ún. generáltervét készítsem. Az Arab Emirátusokban készült egy nagy tengervíz-sótalanító, amihez a hőellátást olajtüzelésű erőmű adta. Ennek a komplexumnak kellett a külső, épületek közötti csővezeték- és kábelrendszereit megtervezni. A nagy német konszern irodájában dolgoztunk. Német nyelvtudásom akkor már tárgyalóképes volt, de a japánokkal az angol elég kínkeservesen ment. De nagyon szép, és izgalmas munka volt.

Gondolom, a hosszú távollét a gyerekekre nem volt jó hatással.

Sajnos, egyáltalán nem. Akkor született meg a harmadik, és bizony előfordult, hogy amikor hazajöttem, nem ismert meg, és eltörött a mécses, amikor meglátott. Jó két hétbe tellett, mire úgy-ahogy megbékéltünk, és akkor újra elutaztam.

Viszont jól megtanultam németül, főleg a műszaki nyelvet, valamint betekintettem a nálunk akkor még ismeretlen fővállalkozói kapcsolatrendszerbe, annak működésébe, menedzselésébe.

Feltétlenül beszélnem kell a kinti munka jövedelmezőségéről. Itthon kaptam a fizetésemet. Kint annyi napidíjat, amiből spórolósan megéltem, de annyi megmaradt, hogy nem egészen két év alatt összegyűjtöttük egy lakásra valót. De ennek megvolt az ára, mert nem családos embernek való a hosszú távollét. Így én sem szerződtem tovább az első ütem lejárta után.

Hazajöttem. Kis idő múlva főnököm közölte, hogy a „nyugati jólét" után le kell mennem Paksra, az atomerőműnél folyó munkálatokhoz. Heti háromszor utaztam, mert a családot már nem akartam rángatni a költözéssel. A Paksra járás éveiben megszereztem a Műegyetemen a szervező-szakmérnöki másoddiplomámat.

Pakson mi volt a feladatod?

Akkor gyorsították fel az erőmű építését. A helyszínen 40-50 vállalkozó cég dolgozott, építők, szerelők, több tervezőiroda is. Az ERŐTERV

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

volt a generáltervező, ami elsősorban azt jelentette, hogy nekünk kellett gondoskodni a kiviteli tervekről. Ezek Kijevben készültek, és a magyar kivitelezők számára honosítani kellett. A honosítás fontos része volt annak dokumentálása, hogy hogyan kell a tervezett szerkezeteket (hatalmas vasbeton- és acélelemek) a helyszínen előregyártani és beépíteni, valamint a vasúton érkező nagy berendezéseket (reaktor, szivattyúk, rozsdamenetes tartályok stb.) a megfelelő módon és sorrendben beemelni az épülő falak közé. Ez nagyon alapos és körültekintő szervezést igényelt. Én ezeknek az ún. organizációs tervezési munkáknak voltam az irányítója. Elsősorban a geodéziai ismereteimet, és már a Műegyetemen megkedvelt hálótervezési tudásomat tudtam itt kamatoztatni. Ekkor kerültem először kapcsolatba a számítástechnikával is, mivel a sok ezer tevékenységből álló hálóterv számítására csak az egyik nagy szervezési intézet IBM gépe volt alkalmas. Éjszakánként ott ellenőriztük a lukkártyás adatbevitelt, és a100 méter hosszban ömlő leporellókat igyekeztünk értelmezni. Ez a mai informatikai lehetőségek ismeretében bizony nevetségesnek tűnik.

A geodézia és a fotogrammetria iránti vonzódásomnak köszönhetően a mérnöki tervezésben a forradalmian új eszköz, a grafikus számítástechnika magyarországi születésénél is bábáskodhattam. A Paksi Atomerőmű építése során a '80-as évek elején szükségessé vált olyan eszközök és módszerek alkalmazása, amelyeket akkor nyugaton kezdtek fejleszteni. Az eszközök többnyire COCOM-listán voltak. Ez azt jelentette, hogy biztonsági okokból a Varsói Szerződés tagállamaiba tilos volt a listán szereplő számítógépeket, eszközöket beszállítani. Ezek közé tartozott az a grafikus tervezőrendszer is, amelyet egy svájci cég gyártott, és akkoriban kezdték nyugaton is civil alkalmazásokra használni.

A részletek mellőzésével csak annyit, hogy az akkor 100 millió forint összértékű komplex rendszert (automatizált geodéziai és fotogrammetriai műszerek, HP asztali számítógépek, és a grafikus tervezőrendszer) sikerült behozni Magyarországra, és a szükséges kiképzéseket is megkaptuk a svájci és német cégektől. Annyira páratlan lehetőség volt ez, hogy Kapolyi László miniszter ajánlásával Bojár Gábor is ezeken a gépeken indította a háromdimenziós építészeti szoftverfejlesztéseit. A később világhírű cégének, a GRAPHISOFT-nak már évek óta a Szilícium-völgyben is van leányvállalata.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Végül belekóstoltál az erdészek munkájába is…

Igen, mert az atomerőmű elindulása után valahogy elfogyott körülöttem a munka.

Ekkor szólt Madas Laci bácsi, hogy a Pilisi Parkerdőnél lenne nekem való hely, és még lakást is tudna adni a cég Visegrádon.

Összeült a családi kupaktanács, és mivel a gyermekek is már olyan korban voltak, hogy véleményüket nem lehetett figyelmen kívül hagyni, végül a Visegrádra való költözést nem vállaltam.

Azután Laci bácsi nyugdíjba ment, és helyére Berdár Béla került, aki szintén megkeresett. Azzal a kikötéssel vállaltam a munkát, hogy nem költözünk, viszont kapok lakást Szentendrén, ahová a gyermekeim iskolába jártak.

Így 1984-ben, tizenegy év után, elhagytam az ERŐTERV-et.

Visegrádon a fejlesztési és beruházási osztályt vezettem. Kétségtelen, hogy ez merőben más tevékenységet jelentett, de a sors iróniája, hogy a Lepencén akkor elkészült faapríték-tüzelésű kazán és hőellátó rendszer üzembe helyezését kellett megoldanunk úgy, hogy a fűrésztelepen keletkezett fahulladékból nyert energia ne csak az üzemet lássa el, hanem a közeli kórházat is. Tehát a kazánok és a távvezeték beüzemeltetése volt a feladat. Mondhatjuk, lényegében profilban maradtam. De munkámhoz tartozott az útépítéssel, -fenntartással járó feladatok sokasága is. Lakások is épültek, és ekkor készült a nagyvillámi sífelvonó is.

Érdekességként jegyzem meg, hogy Makovecz Imre, a később világhírű építész akkor még a Pilisi Parkerdőgazdaságnál volt állományban, de nem csak a Pilisnek dolgozott. Benne nehéz, öntörvényű, de kétségtelenül rendkívüli és tehetséges embert ismertem meg.

A tehetség és az öntörvényűség sokszor párban járnak.

Ez idáig rendben van. De amikor a kivitelezéskor azt tapasztalod, hogy a mester tervezte különleges és meghökkentően újszerű mogyoróhegyi Erdei Művelődés Háza nyílászáróival baj van, hogy a tető bizony beázik, hogy meg kell birkóznod a tűzrendészeti előírásokat számon kérő hatósági emberekkel, akkor óhatatlan, hogy feszültségek keletkeznek. A költségvetés ilyenkor a döntőbíró, „aki" általában elég szigorú.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyszóval nem volt vele könnyű. Mégis, a súrlódások ellenére büszke vagyok, hogy egy ideig mellette dolgozhattam. A negatív emlékek nem árnyékolják be az ő korszakos alkotásait, amelyeket megalkuvásmentes, értékteremtő munkájával és tanításával létrehozott.

Lényeg az, hogy Visegrádon igen szerteágazó munkám volt, amit nemcsak szerettem, hanem az egyetemi mérnökképzés sokoldalúságának köszönhetően uralni is tudtam. Persze, folyamatos továbbképzésre szükség volt.

Hallom, hogy mostanság ez a szemlélet változóban van. Azon persze lehet vitatkozni, hogy a specializálódás a célravezetőbb vagy a sokoldalú mérnöki tudás. Mert egy kisebb hidat a műszakin végzett statikusmérnök kevesebb munkaráfordítással tervez meg, míg egy erdőmérnök többet „kínlódik" vele.

Az erdészeti úttervezésnél már egyértelmű a helyzet. Azt tervezze erdőmérnök, hiszen már a nyomvonal kitűzésénél is számtalan erdészeti szakmai szempontot kell figyelembe venni.

A hét év alatt, amit a Pilisben töltöttem, visszakerültem az erdészek közé. Olyannyira, hogy a politikai változások megindulásánál már erdészszakmai kérdésekben is mertem véleményt mondani.

Ha jól emlékszem, tagja voltál az MDF szakértői kollégiumának.

Jól emlékszel. Ezt a bizottságot erdészek és környezetvédők alapították. Nekem sem erdész, hanem Kindler József professzor szólt, aki közgazdász és a környezetvédelem területén elismert szaktekintély volt. Őt még a Műegyetemről ismertem, ott volt oktatóm.

Az erdészek közül Király László professzor és Madas András kapacitált, hogy vegyek részt a szakmai munkában.

A '80-as évek végén a Parkerdő addig kiegyensúlyozott, nyugodt légköre is felbolydult. A Minisztériumból Berdár Béla azt a feladatot kapta, hogy a Budavidéki Erdő- és Vadgazdaságot rövid időn belül és a legkisebb veszteséggel integrálja a Parkerdőgazdaságba.

Adva volt egy évtizedek óta jól működő, a közcélú szolgáltatásokat fegyelmezett és racionális erdőgazdálkodással összhangban művelő szakmai gárda, és a szűk elit vadászszenvedélyének szolgálatába állított zűrzavaros szervezet, amellyel szemben – finoman szólva – nem a gazdaságossági követelmények voltak az elsődlegesek. Ebből egy szervezetet „összegyúrni" emberpróbáló feladat volt. Csak elismerés-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sel lehet szólni a végrehajtásról, még akkor is, ha az összevonást bizonyára nemcsak a gazdasági racionalitás indokolta, hanem a nemkívánatos nyomok eltüntetése is.

A nagyobb politikai változások előszele Visegrádon is forrósította a levegőt. A Duna Kör már nyílt akciókat szervezett a vízlépcső ellen. Úgy látszott, hogy a szocialista összeköttetés utolsó lehetőségeit meg kell ragadni. (Ma már tudjuk, hogy még sok évig voltak „utolsó lehetőségek".) Ennek volt – mai szemmel nézve – igen szolid ügylete az a telekosztás, amit később Berdár Béla ellen felhasználtak. Üdülőtelkeket kellett a Visegrád és Dömös közötti erdőterületből kialakítani, hogy néhányan azt megvehessék. A „kellett" szó szerint értendő, mert konkrétan tudom, hogy Berdár Béla személy szerint nem értett egyet a fentről érkezett „kéréssel".

Ahogyan később azután kifejezetten politikai indítékból ezt használták fel ellene. A rendszerváltozás első éveire nagyon jellemző, szerencsétlen módszer volt. Az ún. „békés" rendszerváltás mítosza megakadályozta a tiszta, egyenes beszédet. Gondoljunk csak bele, milyen abszurd, hogy Biszku Bélát 23 évvel a rendszerváltozás után állítják bíróság elé!

No, ez még 2012 őszén egyáltalán nem biztos.

Mai fejjel nézve a történteket, simábban és magától értetődőbben lehetett volna intézni. Mert mostanában, ha hatalomváltás van, senki nem lepődik meg, hogy vezetők sokasága cserélődik le. Berdár Béla nem hozzáértő, eredményes és elismert gazdasági vezetőként, hanem országgyűlési képviselőként és megyei pártbizottsági tagként került abba a kategóriába, ahol a bizalmi kérdés – egyébként szerintem is – indokoltan felmerült. Mindenesetre az egyenes beszéd jobb lett volna, mint mondvacsinált ürügyeket keresni.

Ebben az időben, 1991 tavaszán kaptam felkérést, hogy menjek be a Minisztériumba, az Erdészeti Hivatalba, amit hosszas vacillálás után elfogadtam.

Óhatatlanul én is belekeveredtem ebbe a birkózásba. Mivel a Pilistől jöttem, azt gondolhatták, hogy sok nagy titok tudója vagyok. Személyes támadások is értek. Volt egy Szentendrén élő SZDSZ-es újságíró, akinek a helyi politikai harcok szempontjából is jól jött a téma, hiszen én a helyi MDF-ben is vezető voltam.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyébként minisztériumi főnököm, Dauner Márton is egyetértett azzal, hogy én személyesen ne vegyek részt a Berdár Béla ellen folytatott minisztériumi vizsgálatban.

A Minisztériumban töltött másfél év alatt, mint erdészetpolitikai osztályvezetőnek, két feladatom volt. Az egyik az erdőtörvény és a sok-sok készülő, új, egyéb törvény szakmai szempontú ellentmondásainak kiszűrése, összehasonlítása, összefésülése.

A másik az új erdőtörvény elkészítésében való közreműködés, és ami a fő feladatom volt, az új állami erdészeti struktúra, koncepció kialakítása. Ehhez rengeteg belföldi és külföldi anyagot kellett átnézni és később összegyúrni. Ebben nagyon sok kollégával együtt kerestük a megoldást.

Minden szervezet leírta a véleményét, és különféle javaslatokat tettek az erdőtörvénnyel kapcsolatban is. Ám véleményem szerint a szakma ott tévedett, hogy nem vette figyelembe, miszerint egy törvényt kodifikálni is kell. Vagyis a jogi követelményeknek is meg kell felelnie, be kell illeszteni a nagy változások jogi környezetébe. Koherensnek kell lennie. És ez bizonyos toleranciát igényel. Végül a jogi főosztály magához ragadta a kezdeményezést, melynek hatására szakmapolitikai hibák is csúsztak a rendszerbe, de azt később sikerült kigyomlálni.

A felkészülésben és a tájékozódásban sokat jelentett az az egy hét, amit az Osztrák Államerdészetnél töltöttem. Itt sok mindent megismertem a piacgazdaság viszonyai között folyó erdőgazdálkodásból, láttam, hogyan működik az államerdészet.

Annak ellenére, hogy nem volt túl hosszú előéletem az erdészeti szakmában, jól belerázódtam, és hamarosan otthonosan mozogtam a szakmapolitikai ügyekben. Igen érdekes, és izgalmas munka volt, amit nagy lelkesedéssel végeztem.

Mennyire volt szabad kezed a múlthoz képest radikális és főleg szokatlan változást hozó koncepció kidolgozásában?

1990 után megváltoztak a hatalmi erőviszonyok. Nagy tévedés azonban azt hinni, hogy egy minisztériumi, bármely magas beosztásban dolgozó tisztviselő valamiféle különleges hatalommal rendelkezik.

Lehet, hogy Bedő Albert idejében nagy elődeinknek komoly hatása volt a szakmapolitikára, de ma ez nem így van. És különösen a rend-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szerváltás idején nem volt így. Mert kidolgozhat egy minisztérium szakmailag bármennyire jó törvényt, ha a parlamentáris viszonyok a végső szavazáskor egy-két pontban félreviszik az elgondolást. Ez ellen egy demokráciában csak erőteljes lobbizással tehetsz valamit, de az sem mindig hoz számottevő eredményt.

Abban pedig, hogy állami tulajdonban működő cégek milyen struktúrában működjenek, a szakmapolitikusok nemigen tudnak beleszólni, mert ez kimondottan a nagypolitika területe. Mivel én ezekkel a szerkezeti kérdésekkel foglalkoztam, igencsak éreztem ezeket a hatásokat, és a szakma korlátait. A korlátokat meg nemigen lehetett egy minisztériumi tisztviselőnek feszegetni. Illetve lehetett, de annak a személyt illetően nem volt kedvező következménye.

No de ez érthető is.

Az erdészek konzervativizmusa szempontjából meg különösen kedvezőtlen lehetett a helyzet.

Igen. Volt ugyan egy – mondhatjuk – szakmai puccskísérlet arra vonatkozólag, hogy egy meghatározó politikai irányt megfúrjon oldalról, de a kísérlet eleve kudarcra volt ítélve.

Az első erdészgyűlésre gondolsz, amin beszédet mondott az akkor már komoly beteg Antall József miniszterelnök és egy „kalandor" is?

Igen, arra gondolok. Akit te „kalandornak" nevezel, egyetemi oktató volt a Jogi Karon, akit a rendszerváltozás szele emelt a politika porondjára. Lehengerlő retorikájával el tudta adni magát az erdészek egy részének. Ő az Antall sajtóirodájának volt a vezetője, és mint ilyennek, csak kvázi „hatalma" volt. Sokakat megetetett, hogy milyen bennfentes, és ezt főleg a vadászat iránti mérhetetlen vágya során használta ki.

Szerintem az erdésztársadalomban senkinek nem veszélyeztette az egzisztenciáját az a tervezett változás, ami arról szólt, hogy lesz egy törvény az Állami Vagyonkezelő Részvénytársaság (ÁV Rt.) létrehozásáról, és a vagyon kezelésének módjáról. És hogy az erdőgazdaságoknak is ebbe a struktúrába kell betagozódniuk.

Pontosabban nem ez veszélyeztette sokak egzisztenciáját. Ez az a törvény volt az, ami kiváltotta néhányak aktivitását, és összehívták az Országos Erdészgyűlést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Szerintem a „Helynök úr" (mert így hívta az erdészközvélemény) azt sem tudta, hogy miről van itt szó. Mert azon a bizonyos erdészgyűlésen Antall miniszterelnök úr világosan kifejtette, hogy a részvénytársaságokká alakulás elkerülhetetlen.

1992 októberében, amikor a privatizációs törvény kijött, átkerültem az ÁV Rt.-hez, és én is elmondhattam a véleményemet a miniszterelnök beszéde után. Meggyőződésem volt, hogy ez az egyetlen járható út, mert van egy törvény, amit végre kell hajtani, és a törvényt nem lehet mindenféle emocionális érvekre hivatkozva megváltoztatni.

Aztán, amikor a gyűlésről a meghívott vezetők elmentek, az ott maradottak hoztak egy határozatot.

Az ellenzők abban tévedtek, hogy majd a „Helynök úr" ezt az egész részvénytársasági elképzelést vissza tudja csinálni.

Ami az erdészet szervezeti részének kialakítását illeti, abban benne voltam, és ma is azt vallom, hogy minden fogyatékossága ellenére ez jó törvény volt, amely azt a célt szolgálta, hogy rögzítse, mi maradjon állami tulajdonban, és azt piacgazdasági körülmények között hogyan kell kezelni. Az az állami erdőgazdaságok érdekeit is legmesszebbmenőkig szolgálta.

És ha most visszanézünk, akkor igazat kell adni annak az antalli politikának, amely az Állami Vagyonkezelő létrehozásával a nyakló nélküli privatizálásnak akart gátat szabni. Ma már tudjuk, hogy a nyugati karvalytőke ugrásra készen leste, hogy hol mit lehet fillérekért megvenni.

Kétségtelen, gyengék voltunk, hogy mindezt megakadályozzuk, még akkor is, ha tudtuk, hová vezet ez a kiárusítás.

Az erdő nem tartozott a nagy „falatok" közé. A megjelent törvény védernyőt jelentett. A védernyő nem tudta megmenteni sem az erőműveket, sem a bankokat, sem a biztosítókat, sem az áramszolgáltatókat, sem a gyógyszergyárakat, és sorolhatnám.

Létrehoztak egy úgynevezett vagyonkezelőt, amely az állami vagyon értékesítésénél ellenőrző szerepet töltött be, az állami tulajdonban maradt vagyonnak meg felelős gazdája kellett, hogy legyen.

Lényegében ez a privatizációs törvény mentette meg a magánosítástól az erdőket, s mint láthatjuk, állami kézben is maradtak.

De azt is el kell mondanom, hogy voltak a hatóságoknál, meg a szakmában olyan emberek, akik ódzkodtak a részvénytársasági formáció-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tól. A cég működésének első évében én meglehetősen szabad kezet kaptam, és így részben sikerült is befolyásolnom a dolgok menetét.

Az ÁV Rt. stratégiájának kidolgozásába engem is bevontak.

Az erdőgazdaságok vagyonkezelését nagyon jól be lehetett illeszteni az ÁV Rt. működésébe. Itt kell megemlítenem Teleki Pál vezérigazgató és Kardos Katalin vezérigazgató-helyettes nevét, akik maximálisan támogattak.

Bizonyos feszültséget okozott, hogy meggyengült a Minisztérium erdész szakembereinek megszokott ráhatása az erdőgazdaságokra. Különösen azért, mert az új vezetői kinevezések a mi felelősségünk volt. Nyilvánvalóvá vált, hogy a Minisztérium addigi pozíciója gyengült, a szabályozási és hatósági területre korlátozódott.

De elmondhatom, hogy sikerült rövid idő alatt jó kapcsolatot kialakítani az erdőgazdaságok felső vezetőivel. Voltak ugyan kisebb konfliktusok, de végül belátta mindenki, hogy mi az új irány. Tudni kell azonban, hogy nekem személy szerint nem volt hatalmam, hiszen a nagyobb horderejű kérdésekben testület döntött. Én csak a szakmai kérdésekben tudtam befolyásolni a döntéseket.

Főleg abban érte az ÁV Rt.-t vád és a szakma félelme, hogy mivel nyereséget kellett produkálni a cégeknek, rablógazdálkodás következik. Fél év után kiderült, hogy az igazán komoly konfliktus az ÁVÜ (Állami Vagyonügynökség) és az ÁV Rt. között van.

Az ÁVÜ az első perctől kezdve arra törekedett, hogy bekebelezze az ÁV Rt.-t. Mert azzal, hogy a nagy, zsíros cégek eladásával hatalma meggyengült, sebezhetővé vált. A kezdődő támadások fő témája az volt, hogy az ÁV Rt. szabotálja a privatizációt. Folyamatos harc volt a két intézmény között.

A mi szempontunkból az volt a lényeg, hogy az erdőgazdaságoknál nem volt perdöntő a nyereség, és az osztalékot visszaforgathatták a cégek. Az viszont tény, hogy az erdőgazdasági központok és az erdészetek létszámának leépítését előírták, ami kétségtelenül egzisztenciális érdekeket sértett. Külföldi példák igazolták, hogy az alkalmazotti létszám Magyarországon meglehetősen nagy volt.

No és mi volt a helyzet a kárpótlással?

Igen, ez szomorú történet, mondhatnám, egy abszolút elrontott dolog volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az úgynevezett kárpótlási jegyekkel lehetett termőföldhöz és erdőbirtokhoz jutni, üzletelni, visszaélni. Az erdőknél volt igazán visszatetsző a helyzet, mert mint tudjuk, igen jó, értékes állományok találhatók néhány aranykoronás termőtalajokon. S ráadásul a területen található faállomány értéke nem is számított a „kótyavetyén". Azt viszont sikerült megakadályozni, hogy az értékesebb állami erdők kalapács alá kerüljenek. De hatalmas nyomás volt irányunkban a Kárpótlási Hivatal részéről. Ugyanis nem volt fedezete a rengeteg kárpótlási jegynek, és mindent megpróbáltak, hogy további állami erdőket is bevonjanak.

Sok erdész nem tartotta igazságosnak, hogy ő, aki az erdővel dolgozik, nem licitálhatott.

Akinek volt kárpótlási jegye az licitálhatott, de az erdészek között valóban voltak olyan hangok, hogy miért nem a szakemberek kapnak erdőtulajdont. Én ezt a felfogást elutasítottam, hiszen a nagy erdőbirtokok feldarabolása elleni szakmai érveinket hiteltelenítette ez a törekvés.

De a kárpótlási földalap növelésének hullámát kihasználva az ÁVÜ támogatásával két brókerház kitalálta, hogy két erdőgazdaság által kezelt területet, nevezetesen a Balaton-felvidéki, meg a somogyi erdőket ki kell venni a kincstári vagyonból, be kell vinni egy befektetési alapba, és a befektetési jegyeket át lehet váltani kárpótlási jegyekre. Ebből a javaslatból kormány-előterjesztés is született.

Az ügy hátterében meg ott hullámzott a Balaton.

Teljesen nyilvánvaló volt a mögöttes szándék. Először csődbe vinni az alapot, hiszen az erdő jövedelmezősége nem képes finanszírozni azt, majd felszabdalni a kincstári védelem alól „kimentett" területet, aztán lehet majd jó pénzért eladni, és így kimenthető a csődből az alap. Egyértelműen spekuláción alapult az elképzelés.

Soha nem látott szakmai egyetértésben, – az FM-ben dolgozó erdész kollegák és az ÁV Rt. igazgatóságának harcos támogatásával – sikerült megakadályozni az akciót. Sikerült a természetvédelmet is mozgósítani, és mindazokat, akik átláttak a szitán. Sokat segített dr. Tarján Lászlóné, a KTM államtitkára.

Szerencsére az egyik érdekelt, a Lupis Brókerház éppen akkor bukott meg a Honvédelmi Minisztériummal kapcsolatos ügyletén. A pró-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bálkozók, látván az ellenállást, visszavonulót fújtak, és lassan elaludt az ügy.

A cégek igazgatóságainak összeállításánál sem lehetett nyugodt a helyzet.

Kezdetben maximálisan érvényesíteni lehetett a szakmai szempontokat. Az igazgatóságok és a felügyelő bizottságok tagjait az Erdészeti Hivatallal is egyeztettünk, de lényegében a vezérigazgatókkal közösen javasolt erdész szakembereket terjesztettem fel, és azokat kivétel nélkül el is fogadta az ÁV Rt. igazgatósága. Ahogy gyengültek az ÁV Rt. pozíciói az ÁVÜ-vel szemben, úgy jöttek az ajánlások, önjelöltek, telefonon, személyesen. Kapkodhattam a fejem.

Az ÁV Rt. 1995 júliusában szűnt meg, összevonták az ÁVÜ-vel, és lett ÁPV Rt. (Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt.).

Hogyan ment akkor egy kirúgás?

Egem az ÁPV Rt. megalakulásának napján rúgtak ki, pontosabban „érdemeimnek elismerése mellett" megszűnt a munkaviszonyom. Aztán nemsokára beindultak a nagy privatizálások.

A híres, hírhedt Tocsik-botrány is érintette az erdőgazdaságokat a belterületi földek miatt. Mindenesetre arra vagyok a legbüszkébb, hogy az eladósodott, a csőd szélén álló NYÍRERDŐ-t az utolsó pillanatban sikerült megmenteni. Olyan elképzelések voltak, hogy összevonják a szolnokiakkal, meg a területet bevonják a kárpótlási alapba, és ehhez hasonló agyrémek. De végül sikerült kihúzni a bajból, mert Kovács Gábor, az akkori vezérigazgató csődegyezséget kötött, és így nem lehetett felszámolni őket.

Király László professzor után az MDF Szakértői Bizottságát is vezetted.

Igen, de addigra a társaság a másfélszáz kezdeti létszámról leapadt egy-két tucatra

Rájöttünk, hogy csak sóhivatal az egész.

Kétségtelen, nagyon sok üresjárat volt, és így szépen, lassan elmaradoztak a kollégák. Az MDF-et, mint pártot nem érdekelte a szakmai

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kollégiumok véleménye. És ez nem csak a mi szakmánkra volt érvényes.

Visszatérve a kirúgásomra, tulajdonképpen megváltás volt, mert már nagyon elfogyott körülöttem a levegő. Akkor már egy éve a Horn kormány volt hatalmon, és ma is csodálom, hogy ilyen sokáig „húzta" a régi gárda. Csak a legügyesebbek maradtak az új szervezetben. Pl. utolsó főnököm, Kocsis István.

Így azután visszakerültem a régi területre, az erőművekhez, ahol a Mátrai Erőműben épülő füstgáz-kéntelenítő építésének lettem a létesítményi főmérnöke. Közvetve tehát sokat tudtam tenni a hazai erdők érdekében, mert a savas esők legfőbb okozóját kiiktattuk, és az Erőmű kénkibocsátása gyakorlatilag a nullára csökkent.

Az utóbbi években – úgy tudom – az atomhulladék tárolásának munkálataiban vettél részt.

Igen, és ez is nagyon érdekes munka volt. A Bátaapátiban létesített föld alatti tároló tervezésének és kivitelezésének munkálataiban vettem részt.

A különböző radioaktív hulladékokat különböző módon deponálják. A csekély aktivitású hulladékokat – a munkaruhákat, törlőrongyokat, meg a karbantartáskor használatos egyéb tárgyakat – lezárt vasbeton konténerekben helyezik el a felszín alatt 300 méterre kialakított tárolókamrákban. Amikor egy-egy tárolókazetta megtelik, kiinjektálják cementtel, és a következő kamrát kezdik feltölteni.

Ez a mecseki gránitba kiképzett tároló meglehetősen drága mulatság. Persze, ilyen kis országban nem tehetünk mást, minthogy a körülményekhez igazodunk. Az oroszoknál és az USA-ban más a helyzet. Ott, ahol ötszáz kilométeres körzetben nincs lakott hely, jóval olcsóbban meg lehet oldani ezeknek a hulladékoknak a lerakását.

Köztudottan családszerető ember vagy

Ez, azt hiszem, természetes, és talán a legtöbb emberre jellemző. De valóban családközpontú embernek tartom magamat, akinek a család ügye nem csak a saját családot jelenti.

Hetven felé már megszilárdult bennem az a mindig is tudott, de nem mindig követett meggyőződés, hogy a legfontosabb az életben a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lelki béke, és hogy harmóniában éljünk a világgal. Mindenekelőtt a körülöttünk élő emberekkel. Három gyermekünk és tíz unokánk van. Mártival egész életünkben igyekeztünk mindazt megadni, amit egy szülőnek meg kell adnia a gyermekének. És nem az anyagiakra gondolok, hanem arra az értékrendre, amelyen a lelki béke és a harmónia alapul. Számomra ez a keresztény hit útmutatásinak követését jelenti. Ez több mint vallásosság, vallásgyakorlás. Ez azt jelenti, hogy megpróbálom az életemet a hitem tanítása szerint vezetni. Persze, ez sokszor nem sikerül, de nem adom fel.

Nagy segítség ehhez, hogy olyan közösségeknek vagyunk a tagjai, amelyek egymást erősítik ebben a törekvésben.

Meggyőződésem, hogy a családok harmóniáján múlik a társadalom jövője. A rendszerváltozás előtt ez a meggyőződés késztetett, hogy aktív szerepet vállaljak a Nagycsaládosok Országos Egyesületének szervezésében. Aztán egyre világosabban láttam, hogy a harmonikus család alapja a jó házasság. Ahol a gyerekeket az egymást szerető anya és apa veszi körül, ott nagyobb az esély, hogy ők is ezt a példát követik majd. A mai világban a legnagyobb veszélyt abban látom, hogy ez a felfogás kisebbségbe szorult.

Az individualizmus, a szélsőséges liberalizmus hódít, és ez a házasság és a család eszményét rohamosan rombolja.

Ezért is kapcsolódtunk be feleségemmel, Mártival együtt a 2000-s években egy katolikus mozgalomba, a Házas Hétvégébe, amely azt a célt tűzte ki, hogy a házasságok megerősítéséért tegyen. Nem a megromlott házasságokat, hanem a működőket kell segíteni abban, hogy tudatosodjon minden házaspárban, hogy a kapcsolatért sokat és kitartóan kell dolgozni. De érdemes! A szeretetben növekvő kapcsolat teremti meg a harmóniát és a lelki békét, nemcsak az élet napos oldalán, hanem a megpróbáltatások idején is.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Németh Ferenc
(1929–2011)

Két nővérem után kilenc évre, 1929-ben láttam meg a napvilágot.

Apám lassanként vált erdésszé. Amikor mint huszár leszerelt a katonaságtól, fegyőr volt Kőhidán. De mivel anyám ezt nem szerette, parádés kocsis lett az erdőmesternél. Aztán ott megszűntek a lovak, akkor lett segéd erdőőr. Aztán letette Esztergomban az erdész szakvizsgát. Így lett belőle erdész. Aztán a második világháború után ő lett a megmaradt városi erdők erdésze. Ugyanis az oroszok a Lövér szállóval szembeni erdőket levágták, mert vitték a kenyérgyárba tüzelni a fát. Nos, ezeket a vágásokat apám újította fel. Még csemetekertje is volt. Valamikor tízezer katasztrális hold, majd kétszázhatvan hektár erdeje volt a városnak, a mostani hatvan hektárral szemben.

Amikor még a Sopron környéki erdők a városé voltak, és nem állt sem a Lövér szálló, sem a Szívszanatórium, csak a városi erdészlak, egy turistaszálló, és az erdőmester lakása. Itt születtem 1929-ben. Innen jártam a város iskoláiba. Először az elemibe, majd a polgáriba, végül a kereskedelmibe, amit a háború miatt abba kellett hagynom. A szovjetek bevonulásakor nem volt különösebb gondunk. Hanem amikor 1945. május 9-én vége lett a világégésnek, és az utánpótlást alkotó lovas bandérium megállt, és letáborozott a Váris környéki erdőben. Rengeteg ló, és még több katona. Bennünket kilakoltattak a lakásból. Ez alatt értsd, hogy fél órán belül el kellett hagyni a lakást. Így mindenünk ott maradt. Többek között a könyveim, irataim, minden. Vissza nem mehettünk, mert a lakásunk lett a városi alakulat parancsnoksága. A szekrényeket kivitték az udvarra, és abból etették a lovakat. Úgyhogy amikor fél év múlva visszamehettünk, egy lepusztult, kifosztott, tönkrement lakást találtunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Rendeltetésszerűen használták.

Hát igen. Úgy képzeld el, hogy a Városon szerte katonák voltak. Kirgizek, tatárok, mongolok, meg mindenféle keleti náció. Szerették a lovakat, és biztosan ezért etették a bútorokból. Feltúrtak mindent. Amit a menekülő magyar katonák eldugtak, elástak – fegyvert, meg ilyesmit – mindent felkutattak. Rengeteg idejük volt, és unalmukban nem volt mit csinálni.

A könyveim, mint említettem, pocsékba mentek. De egyébként is olyan állapotok voltak, hogy az iskolába járás bizony nem volt egyszerű dolog. A város romokban hevert.

Mint gyermek, hogyan élted meg a háborút?

Itt fenn az erdőben viszonylag csendesebben éltük meg a bombázásokat, amelyek célpontja elsősorban a vasút, illetve az ipari létesítmények voltak. Olyankor szinte mindig feljött Fehér Dániel professzor is. A légiriadókor feljött, és ott húzta meg magát, amíg le nem fújták. Tehát őt én gyermekoromban ismertem meg.

Az oroszok előtt magyar katonák voltak az erdészlak körül. Valami elhárító egység vagy ilyesmi. A tisztek a pedagógus üdülőben voltak elszállásolva, de a gépkocsik ott parkoltak körülöttünk. Így az volt a szerencsém, hogy mint kamaszgyerek, ott ténferegtem körülöttük, és így megtanulhattam vezetni. Mivel a sofőrök nem mehettek, engem küldtek borért, és ellenszolgáltatásként tanítottak vezetni. Opelt, Chevrolettet, amiből alig láttam ki. A vezetés tudományának a későbbiek folyamán nagyon nagy hasznát vettem.

Mivel Sopron tönkre volt bombázva, én meg az iskolából kimaradtam, az újjáépítésben vettem részt jó egy éven keresztül. És mivel cserkész voltam, hordtam a cserepet a posta tetejére.

De még polgári feladatot is elláttam. Ugyanis a Petőfi téren volt egy mélyen beépített rendszer, ahol a polgári védelem parancsnoksága ügyködött. Megjegyzem, most feltárták, és a színház előtt épült a mélygarázs.

De még felénk is hullottak néha bombák, mert a mostani Maróni szálló helyén is voltak bombatölcsérek. Mivel a Szálasi kormány is itt tanyázott egy rövid ideig, nem volt biztonságos a Lövérek sem.

Itt ismertem meg kiváló erdészeket, akikről sajnos most írok nekrológokat. Láttam, hogy a városi erdőkben milyen ragyogó munkát vé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

geztek, mennyire szervezett volt minden, a kőbányászatot is beleértve. Egy Hoffer motorral működő kőtörő gép termelte az apró követ, kavicsot, homokot, törmeléket, amiből az erdei kirándulóutakat készítették a tízezer katasztrális holdnyi városi erdőkben.

Ezek az erdei utak Sopront teljesen körbevették. A szárhalmi, dudlesi, balfi erdők jó része is a város tulajdonát képezték. Ezekben is erdészeti munkák folytak, igaz, nem olyan színvonalon, mint egyébként. Inkább tűzifatermelésre szakosodott, különösen a háború után. Most, hogy kutatom a régi dolgokat, látom, hogy olyan 7-8 százalékos iparifa-kihozatal volt annak idején.

Nagyon jól ismertem Tamás Józsefet, a város eredőmesterét. Így 1946. január elsejével erdészgyakornok lehettem. Fél évig ingyen gyakornokoskodtam, majd azután 300 forintos térítést kaptam. A Lövérekben kaptunk lakást, és onnan jártam ki Brennbergbe gyalog vagy kerékpárral, télen sível, mert ott gyakornokoskodtam két és fél éven keresztül.

Közben megpályáztam az esztergomi szakiskolát, ahová nem volt egyszerű bejutni. Mindjárt rosszul indult a dolog. Almásfüzitőn kellett volna átszállni az esztergomi vonatra, de lemaradtam, mert sokat késtünk. Így elment a felvételi vizsga is. A következő évben viszont sikeres volt a vizsga, de túljelentkezés miatt maradtam le.

Amikor Brennbergben voltam, még működött Magyarország első bányája. Azt csak később, 1950-ben zárták be. Nos, a Jóremény akna fölött – ami 500-600 méterre volt a határtól – a domboldalon holtan találtak egy tizenöt éves forma fiút. Sarlóval levágták a fejét. Egy orosz katonai sapka volt mellette. Kezdetben nem tudták mire vélni a dolgot. Kiderült, hogy Ausztriából tűnt el a gyerek, aki egy ökrös szekérrel takarmányért ment ki a mezőre. Két osztrák csirkefogó az ökrökért ölte meg, és áthozták a határon, majd a szovjet sapkát mellétették félrevezetőnek. Akkor még odaát is voltak oroszok.

De olyan hír is elterjedt a Várison, hogy az orosz katonák agyonlőttek egy erdészt Brennbergben. Éspedig azért, mert szénát akartak az erdészházból rekvirálni, az erdész meg nem engedte.

Bizony, kutya állapotok lehettek annak idején.

Sok fogófát termeltünk ki a szúkárosítás mérséklésére. Akkor jelent meg itt Sopronban az első kérgezővas. Van is róla fényképem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Végre bekerültem az esztergomi szakiskolába, ahonnan előtte, 1949 őszén Szilvásváradra helyeztek gyakornoknak. Óriási élményt jelentett ez nekem. A vonatról elém táruló látvány, a „Bikk" hegység, ahogy az odavalósi emberek mondták.

Akkor Hibbey Albert volt ott az erdészetvezető. Egy végtelenül karakán, igazi, vezetésre termett erdőmérnök volt. A szállásomat Hármaskútra jelölte ki. Az erdésszel a fogat már várt rám, és azután felcuccoltunk a Bükk-fennsíkra. Közben az erdész és a kocsis összekaptak valamin. Ez meglepett engem, mert ilyesmihez nem szoktam hozzá. Utólag értettem meg, hogy akik hosszú hónapok után beszabadultak a faluba, a kocsmában múlatták az időt, amíg én megérkeztem. Mindenesetre szokatlan volt.

Hármaskúton azzal kezdődött a tevékenységem, hogy ki kellett tömnöm a szalmazsákot. Persze nekem, akit a nővérei kényeztettek, teljesen szokatlan dolog volt az ilyesmi. Pedig ahhoz, hogy kemény legyen, és kényelmesen lehessen rajta aludni, jól kellett a szalmával bánni. A négy sarkával kellett kezdeni, arra még emlékszem.

És hát tulajdonképpen minden lakott területtől igencsak távol voltunk. Hetente egyszer mentek le kenyérért és sózott szalonnáért, amit az erdészettől kaptunk. Tulajdonképpen nem nagyon volt mit ennünk. A tejet az erdésztől vettem és ittam reggelire, az ebédem sült szalonna volt, amit a tót favágók tüzénél sütöttem.

Télen óriási havak voltak odafönn. Szerencsére tudtam síelni, mert az egyetem sícsapatába is befértem. Persze felvittem a sílécemet, és az sokat segített. A túltartott bükkállományokat termeltük. A hatalmas, olykor méteres átmérőjű rönköket kettős ökörfogattal vonszolták a kisvasúthoz vagy a siklóhoz. Akkor még létezett a sikló. A sikló egy negyvenöt fokos hegyoldalon működött. Két nagy kocsija volt, amelyek egymással ellentétes irányban mozogtak. Miközben a felül megrakott kocsi lefelé indult, felhúzta az alsót. A két állomástól kis gőzmozdonyok szállították a faanyagot a szilvásváradi fűrészüzemhez.

Erdélyben Kommandón van vagy volt ilyen. Hallatlanul ötletes szerkezet.

Rengeteg új tapasztalatot jelentett ez nekem, amiről naplót kellett írnom. Mindent jegyezni kellett. Az időjárást és a teljesítményeket egyaránt. Nagy élmény volt, amikor az erdész Szendrei Pista bácsi és felesége kapacitáltak, hogy menjek velük be Miskolcra. Elmentem. Végig a fennsíkon, le Garadnára, onnan kisvasúttal a városig.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Még holdvilág volt, amikor indultunk. Azok az erdei hangok, a sejtelmes fények…, a mai napig bennem él a csodálatos emléke az útnak. Ezt csak az érti meg, aki már átélt hasonlót. Pedig, mivel én voltam a fiatal, nekem kellett elöl menni és törni a havat. Bizony megizzadtam. Hazafelé is, amikor a vásárolt portékát hegynek fel kellett cipelni.

A másik, ami Bálint Gyula nagyvisnyói költőről jut eszembe, akivel egy szobában laktam. Meghívott egyszer egy vasárnapi ebédre odahaza, mert valami dolga volt otthon. Persze kaptam az ajánlaton, mert elég cudar ebédjeink voltak. Csak az enyhített az egyhangúságon, ha elejtettünk néha egy-egy nyulat.

Az Ablakoskő-völgyén mentünk Nagyvisnyóra. Elvitt a vasárnapi istentiszteletre, mert református volt. Én katolikus, és még soha nem jártam református templomban. Olyan megható volt a maga egyszerűségével, hogy egészen elérzékenyültem. Pazar ebédet kaptunk. Délután elmentünk a fonóba. Igen ám, de a lányok csak a hét munkanapján fontak, szombaton takarítottak, vasárnap meg fogadták a legényeket.

Áhá! Most már értem, hogy miért kellett hazamenni Bálint Gyulának…

Szóval a fonóhelység kitakarítva, a nagy asztal körül elhelyezett padokon külön ültek a fiúk, és külön a lányok. Itták a fiúk a hozott sört, a lányok az erdőben szedett málnából préselt szörpöt. És mégis a lányok énekeltek, ha elakadt a beszéd. Ilyenkor táncoltunk is egy keveset. Gyuszi barátom kioktatott, miszerint az a szokás, hogy amikor elmegyünk, mindenkivel kezet foghatok, csak azzal a leánnyal nem, aki tetszik nekem. Így is tettem. És mindegyikkel paroláztam, csak a legszebbel nem. Persze gondolhattam volna, hogy már van vőlegénye. No, a lényeg az volt, hogy a mancsozás után az a lány, akivel nem fogtál kezet, kikísért a pitvarba, és a többiek csak azután indulhattak, ha ő visszaért.

Gondolom, időt adva az esetleges pusziszkodásra.

Jött utánam a Gyuszi, és mondta, hogy szedjük a nyúlcipőket, mert nagyon rosszat tettem, hogy a foglalt hölgynek nem adtam kezet. De nem lett belőle semmiféle galiba.

Igazán izgalmas az volt, amikor a Kovács Lajos nevű erdésznek gyermeke született. Az eset ismerős, mert tulajdonképpen ebből a tör-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ténetből írta Déri Tibor a „Simon Menyhért születése" című novellát, amit Makk Károly filmesített meg.

Most elmondom neked, hogy egészen pontosan hogyan történt, mert a filmben jó szocialista szokás szerint sok mindent összekevertek. Többek között már a címét is.

No de azt beláthatod, hogy „Kovács Lajos születése" nem lett volna egy nagy cím.

Ez igaz, de a többi igencsak jellemző csúsztatás.

Szóval ez a fiatal Kovács Lajos nevű erdész, amikor már előrehaladott állapotban volt a kismama, egyre mondogatta, hogy majd leviszi az asszonyt Egerbe. A csurgói erdészház – ahol laktak – Bánkút és Hármaskút között volt. De valamilyen oknál fogva nem vitte le.

1950. január elsején, ha jól emlékszem, úgy éjfél felé kopogtak az ablakunkon. Mi még fent voltunk, mert akkor mentünk vissza az ünnepek után, és otthoni élményeinket tárgyaltuk. Kovács Lajos volt a kopogtató, és kétségbeesve mondta, hogy a feleségének szülési fájdalmai vannak. A telefon nem működik, valamit tenni kell. Megjegyzem, ha működött volna, akkor sem vette volna fel senki éjfélkor az irodán. Pedig nagy szükség lett volna rá, mert előző nap délutánján igencsak hatalmas hóvihar kerekedett, ami megnehezítette a közlekedést. Kérte, hogy valamelyikünk menjen le Szilvásváradra orvosért. Mindnyájan húztuk a fejünket, és nem csak a hó miatt, hanem mert én csak egyszer mentem azon a csurgói úton. Mi lesz velem, ha eltévedek. Ráadásul felhős idő volt. De végül jelentkeztem, és a hófúvásos utakon síléccel elindultam. Nagy nehezen megtaláltam a gerennavári leágazást, és lekínlódtam magam Szilvásváradra.

Hibbey Albert erdészetvezetőt keltettem fel, illetve hozzá mentem, mert már valamikor reggel volt, és ők is cihelődtek. Csuromvíz volt a ruhám kívül-belül, gőzölögtem, mint egy mozdony. Hamar lemosdattak és bedugtak az ágyba, nehogy valamit összeszedjek. Aztán ő intézkedett, hogy fűtsék fel a mozdonyt, ami elviszi a sikló alsó állomásáig a szülésznőt és az orvost. De ha jól emlékszem, orvosért még el kellett menni Bélapátfalvára. Késő délelőttre állt össze a csapat, akiket a szánkó elvitt a fűrésztelepről induló kisvasúthoz. Nagy csühögve elindult a mozdony, még vagy tíz munkással, akik lapátot hoztak, ha hófúvást kell szétdobálni. Így cammogtunk fel a sikló alsó végállomásáig. Ott ért a hír, hogy köz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ben helyreállt a telefonvonal. No, és közben a tót favágók utat tapostak a sikló mellett. Azon mentünk fel, ahol a favágók ökrei már lehúzták az erdészházig vezető útról a havat annyira, hogy a gyors lovas szánnal lehetett menni. (Többen úgy emlékeznek, hogy a havat a csipkéskúti lovasok taposták ki az úton. De ez nem úgy volt, erre határozottan emlékszem.)

Az utolsó pillanatban érkezett az orvos és a bábasszony, mert már a férj kezdett bemosakodni. Feltett vizet melegíteni, meg valami orvosi könyvet tanulmányozott, hogy mit kell tenni. Úgyhogy minden elő volt készítve, mire a felmentő csapat megérkezett. De így szerencsésen lezajlott az egész. Ha jól tudom, az újszülött – Kovács Ildikó – ma is valahol Boldogkőváralján él.

A filmben ehhez képest meglehetősen másképpen történtek a dolgok.

Ó, hát azt kicsavarták rendesen. A soproni erdészgyakornok segítségkérő menete meg sincs említve. Egy budapesti építőmunkás gyerekének tudták be a szilvásváradi segítségkérést. Hibbey Bercit meg sem említik. Helyette a párttitkár intézkedik, szervez, meg minden.

A hős párttitkár rendet tett.

Hát igen. Akkor ez volt a módi.

Firbás Oszkár tanár úr is sokat mesélt erről a történetről, mert neki Kovács Lajos mondta el, akivel igen jóban volt. No, ennyit erről.

Aztán lekerültem a Szalajka-völgybe, ahol megismerkedtem a halászattal, pontosabban a pisztrángtenyésztés fortélyaival. Meg egy magpergetőt kezeltem, amit egy idős erdőmérnök applikált össze. Lent, a Király Lajos féle házban – amelyik most erdészeti múzeum – az idősebbik Zádor Oszkár és családjánál laktam az emeleten. Besegítettem a fejésbe, és ezért mindennap kaptam egy liter tejet.

A világítást egy vízikerékkel meghajtott dinamó szolgáltatta. Kezdetleges szerkezet volt, mert ha vihar volt és egy ág beleakadt a turbinába, éjjel kellett kibotorkálni és rendbe tenni.

A vadászattal hogyan álltál?

Akkor már volt egy alsókulcsos Frommer fegyverem. De különben soha nem voltam oda a vadászatért. Többször elmentem vadászni az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

erdészekkel, szórót építeni, de a tapasztalatokon kívül nem lőttem semmit. Azután szép lassan leteltek a Bükk-fennsíki szép napok. Sokat tanultam, mert a bükki viszonyok nagyban eltértek a soproni erdőkétől.

Azután áthelyeztek az Alföldre, Kiskunhalas mellé, Fehértóra. Oda helyezett az esztergomi szakiskola.

Sopron, Bükk-fennsík, Fehértó. Szép változatosság.

Képzelheted. Belecsöppentem a Hároméves Terv homokfásítási programjába. Az erdészet vendégszobájában aludtam. Ott ismerkedtem meg Csesznák Elemérrel, aki erdőművelési előadó volt.

Három hónapot töltöttem ott. Sopronból Magyar Pál jött le mint ERTI dolgozó, kutató. A nyárprogrammal kapcsolatosan vizsgálták a karódugványok viselkedését. Őrületes hőség volt. Én is velük voltam, amikor a gépkocsivezetőjük rosszul lett. Nem mondta el, hogy szívbeteg. Az ájulás határán volt, és nem tudott vezetni sem. Ekkor jött jól, hogy tudtam vezetni. Addig nem ültem volánnál élesben, de most fel kellett vinni őket Fehértótól Soroksárig. Ott már elmúlt a rosszulléte, és átvette a volánt. Én vonattal mentem vissza.

Látod, soha nem tudhatja az ember, hogy mit kell vállalnia.

Fehértón volt egy tizenhét hektáros csemetekert. Egy Jakus András nevű kertész volt a vezetője. Ott ismerkedtem meg az őshonos nyárak magról való szaporításával. Ilyenről még nem is hallottam. Begyűjtötték a kidöntött fákról a zöld füzéreket, egy helyiségben szikkasztották, forgatták, és amikor kipattogtak a fehér pamacsok, kidörzsölték a mákszemnyi magokat, és azt vetették. Nagyon kellett vigyázni, mert szinte néhány óra alatt elveszítették a csíraképességüket. Mindenesetre nekem egy csoda volt látni, amit csináltak, mert ilyent még nem láttam.

Azután lejárt a kötelező gyakornoki évem, és úgy volt, hogy megyek a szakiskolába Esztergomba, és végre erdész lehetek. De el akartam helyezkedni szeptemberig is gyakornoki fizetéssel, mert kellett a pénz a tanuláshoz. És különben is elképzelhetetlennek tartottam, hogy szeptemberig nem csinálok semmit.

Ezt a hozzáállást meg a mai fiatalok tartják elképzelhetetlennek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Igen, ez biztos. No, hazajöttem Sopronba, de csak adminisztrátornak vettek fel az erdészetnél, ami akkor Petőházán volt, és vonattal jártunk minden nap. Akkor még úgy hívták, hogy Csapodi Állami Erdőgazdaság. Ez már az államosítás után történt. Emlékszem, az erdészet a petőházai kocsma összes termeiben volt.

Gondolom, odataláltak az erdészek.

Feltétlen, bár akkor már nem kocsmaként működött. Közeledett a szeptember, az iskolakezdés ideje. Igen ám, de engem közben besoroztak katonának. Akkor még nem volt tanulmányi okok miatti felmentés vagy halasztás. A vasmunkások, öntődések közül mentettek fel – a pártbizottság javaslatára – embereket, akik szakérettségit kaptak, és azzal mentek tovább, mondjuk a soproni erdőmérnöki főiskolára. Engem nem mentettek fel. Nagyon szomorú lettem. Ráadásul három évig voltam mundérban, mert szakaszvezető lettem. Sokat tudnék mesélni a három évről, de most, gondolom, nem ez a fontos.

De azért kérlek, említs meg néhány dolgot.

Hát például mindjárt teljesen kopaszra vágták a hajunkat, úgyhogy még a soproniak sem ismertük meg egymást. Nem tudom, ez mire volt jó, de valószínűleg a ruszki mintára dolgozott a fodrász. A szalmazsákot sarkosra kellett tömni.

Gondolom, ez ment neked.

Nekem ment, de sok cirkusz volt miatta. Az első hat héten válogatott disznóságokat találtak ki, ami ellen nem volt apelláta.

Nekem szerencsém volt, mert már volt motorkerékpárra jogosítványom. Az előbb elfelejtettem mondani, hogy húsz kiló nullás lisztért vettem, illetve cseréltem egy százhuszonötös Sax motorkerékpárt. Az egyik barátomnak rokonai voltak az egyik Ausztriába eső faluban. Ők javasolták a cserét, mert náluk akkor igencsak ínség volt. Akkor még meglehetősen szabadon mozogtunk a határon. Nem volt aknazár, nyomsáv, meg ilyesmi. Ideát meg a háború után szanaszét hagyott dolgokat minden további nélkül legalizálhattad, és rád írták. Így jutottam a motorkerékpárhoz. Mindjárt levizsgáztam.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nos, ez a katonaságnál igen jól jött. Egy tisztet kellett fuvaroznom ide-oda. Azután nagy szerencsével levizsgáztam személygépkocsiból is. Télre, mikor jött a hideg, kaptam egy személykocsit.

Három évet húztam le, aztán leszereltem. Mentem az erdőgazdasághoz, de Ivánba kívántak elhelyezni. Ez negyven kilométerre van Sopront ól. De mivel bonyolult volt a közlekedés, és ott kellett volna aludnom, más munka után néztem. Elmentem a Főiskolára, és ott jelentkeztem a személyzetisnél. Addig-addig kérdezgetett, hogy mihez értek, míg végül megajánlott a jegyzetsokszorosítóban egy állást. Gőzöm nem volt, hogy mit kell ott csinálni mint segédelőadó, de elfogadtam az állást. Somodi Jakabhoz, a Tanulmányi Osztály vezetőjéhez tartoztam. Kaptam egy irodát. Honti Pali bácsi nevű erdésszel voltam együtt, aki a levelezők dolgait intézte. Hozzám tartozott egy gépíró, egy műszaki rajzoló, egy könyvkötő, egy sokszorosítókezelő, és még egy betanított munkás, aki segített összerakni a jegyzeteket. Az én feladatom az volt, hogy a tanszékeken készült kéziratokat összeszedjem, és felmérjem, hogy honnan mire számíthatok.

Akkor ismerkedtem meg a nagy emberekkel, tudósokkal, mint Bottvay, Lámfalussy, Stasney, Kiss Ignác és a többiek. Nagyszerű emberek voltak valahányan. De mivel nem sokkal voltam idősebb az erdőmérnökhallgatóknál, velük is összebarátkoztam. Olykor még a pártbizottsággal is megfenyegettek, ha nem készült el valami ok folytán időben a jegyzet.

Sokszor volt papírhiányunk. Igaz, akkor még a nyomtatott jegyzet újdonságszámba ment, mert a hallgatók általában a maguk által írt jegyzeteikből vizsgáztak.

Nagyon érdekes munka volt. Többnyire stencilgéppel dolgoztunk, de volt rotaprint sokszorosítónk is. Száz példányig tökéletesen megfelelt. Egy alumínium lemezre kellett rágépelni a szöveget, ezt lefixáltuk, majd a szerzővel leellenőriztettük.

Aztán a Soproni Nyomdától sikerült egy összetűzőt beszereznem, ami nagyban segítette a munkánkat. Volt, hogy az Állatorvostudományi Egyetemtől koldultam két mázsa papírt.

Három évig dolgoztam itt.

No, és mi lett a tanulmányaiddal. Nem is jártál Esztergomba?

Nem, mert időközben Sopronba költözött a technikum, Firbás Oszkár igazgatóval. Jereb Ottó tanár úrral szerveztek egy erdészszakvizs-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gát, mert erdészhiány volt. Kiadták, hogy miből kell tanulni és vizsgázni. Én levizsgáztam, így lett erdészszakvizsgám.

Szerettem volna megszerezni az erdőgazda oklevelet, amit a munkás erdőigazgatóknak és a személyzetiseknek osztogattak a főiskolán, arra gondolván, hogy azt mégis egy felsőfokú intézményben pecsételték le. Persze annyit sem ért ez, mint egy szakvizsga, de mégis a főiskola adta ki. De Somodi Jakab nem járult hozzá, azzal a megjegyzéssel, hogy végezzem el a technikumot. Így aztán 1954-ben beiratkoztam az erdészeti technikumba. Akkor még a főiskolán dolgoztam. Félállásban pedig az erdővédelmi állomás technikusaként. Baranyai József – Jablánczy Sándor adjunktusa – lett volna az igazgató. De ez nem jött össze.

Majd jött 1956. Tulajdonképpen Baranyai Jóska volt a forradalom vezetője, aki megkért, hogy vezessek egy autót, amivel az adományokat szállítottuk. Azt feleltem, hogy ha a másik félállásnál hozzájárulnak, akkor vezetem. Megszállott autóvezető voltam. Aztán én is nyugatra keveredtem egy hónapig. Hívtak Kanadába, de hazajöttem.

A Tanulmányi Erdőgazdaságnál helyezkedtem el, ahol fekete bárány lettem. Az volt a fő bűnöm, hogy a Baranyai Jóska kiküldött a selyemgyárba, hogy hozzak egy motorkerékpárt a fióknak. Kimentem, átvettem a főiskola bélyegzőjével, és aláírtam az átvételi papírt. De tőlem nem vette át senki.

Amikor visszajöttem, hívatnak a rendőrségre. Nem tudtam elképzelni, hogy mi a fenének. Kiderült, hogy a motor miatt. Kérdezte a kihallgató, hogy megismerném-e. Mondom, igen. Kivitt az udvarra, és ott állt a motor. Az a Csepel motorkerékpár, amit átvettem annak idején. Tudja, hogy nagy szerencséje van? Ha ez a motor nincs meg, magának kellett volna megfizetnie, mert hiszen átvette. Volt vagy hétezer forint az értéke, ami egy félévnyi fizetésnek felelt meg. Végül is egy jóindulatú törzsőrmester volt. De a gazdaságnál Sallai Ferenc munkásigazgató vörös posztóként nézett rám. Végül is nem volt rossz ember. Egy meggyőződéses kommunista volt. De ez rajtam nem segített.

A bank a kölcsönöket a fakészletre adta. Én a szárhalmi erdőben voltam kerületvezető. A banki revizor olykor kijött, és leellenőrizte, hogy a száz, kétszáz, olykor ötszáz köbméter kitermelt fa megvan-e. Ellenőrzéskor én vezettem végig a területen.

Meddig tartott a „fekete bárány" állapot?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Lassan, lassan enyhült az ötvenhatos feszültség.

A tómalmi csemetekert is hozzám tartozott, ahol egy kis bódét építettem az erdészetvezető tudtával. Én terveztem ezt a kis téglaépületet, magtárral, pincével, melegedővel, egy kis irodával. Odajártak a technikumi diákok.

Később Tompa Károly szerzett Lengyelországból három kiló Rosa rugosa magot, és kapacitált, hogy vessük el. Arra hivatkozott, hogy igen jelentős a C-vitamin-tartalma a termésének, és különben nem nagyon ismert ez a növény az országban.

Elvetettem, és rengeteg csemeténk lett, amit sikerült is eladnunk. Azt hiszem, akkor terjedt el az országban ez a cserjeféle. Többféle néven futott. Azt is el kell mondanom róla, hogy meglehetősen agresszív növény. Olyan, amelyiknek a gyökere felnyomja az aszfaltot.

Tulajdonképpen kezdetben lombos fafajokat neveltünk. Az egyik évben nem tudtuk eladni a juharcsemetét, ami ránk öregedett. Amikor suháng méretű lett, géppel emeltük ki, de sok selejtes maradt. Azokat kidobtuk. Nos, a kidobott növények között volt egy, amelyiknek a gyökere tökéletes ember formájú volt. Így készítettem el az első gyökérszobrocskát. Ezután tudatosan figyeltem a kitermelt gyökereket.

A szárhalmi erdőkben nagyon sok rontott erdőt átalakítottunk. Mivel az első munkafolyamat a mélyszántás volt, rengeteg kisebb-nagyobb gyökeret forgattunk ki. Ez valóságos aranybánya volt nekem. Így kezdődött a fafaragó pályafutásom.

És a csemetekert?

Az úgy volt, hogy Gál Jánosék létesíteni akartak egy nagyobb csemetekertet, ahol nemcsak termelnek, hanem a hallgatóknak, technikumi diákoknak bemutatókat tarthatnak. Így esett a választás a tómalmi kertre. Közel volt a városhoz, így ideális bemutatóhelynek tűnt. Azt is el kell mondani, hogy a bővítés nem volt egyszerű dolog, mert csak egy kukoricás felé terjeszkedhettünk. Az érvényben lévő törvény pedig szigorúan védte a szántóterületeket. Gál János Ponciustól Pilátusig járt, kérvényezett, mire megkaptuk.

Gondolom, csak azért sikerülhetett, mert a csemetekert is erdőművelési ágba tartozik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Igen, ez biztosan így volt. A kert a maga idejében elég nagy újdonság volt. A hozzá tartozó épület is európai színvonalú volt. Főleg a burkolt gyökerű csemete termelésével adott újat. Nemcsak a társerdőgazdaságok, tanulók jártak ide, de külföldi szakemberek is.

Azután a Növénynemesítési Tanszék ráállt a nemesítésre. A diákok a fenológiai ismereteken kívül az oltásokat is gyakorolhatták. De megtanulták a fóliaházak építését is, hiszen addig a magyar erdészetben nem volt fóliás termelés. Az ERTI is itt kísérletezett. Még Igmándi Zoltán professzor és segítője, Német András is itt kísérletezett a tölgylisztharmattal. Itt zajlottak Bencze Lajos professzor vadrágási kísérletei, és sorolhatnám. Még nyáranyatelepünk is volt. A Luisa Avanzo-ról is itt derült ki, hogy nem megy olyan jól, mint a Pó síkság talajain.

Azután ide került a kőhidai fűztelep, és a kőhidai halastó is. Ott hozzávetőleg negyven fa alakú és háromszáz egyéb fűzklón, került kiültetésre.

És mi lett a kezdetben sztárolt finn paper pot-szisztémával?

Az tulajdonképpen burkolt gyökerű csemetét jelentett. Egy finn módszer, ami odakint nagyszerűen bevált. Nos, ha valaki megtanulta a leckét a paper pot-ból, az én vagyok. Ez a technológia a legkorszerűbbnek számított, és a megfelelő termőhelyeken be is vált.

Két FAO-bemutató is volt a tómalmi csemetekertben, amivel nem sok kertünk dicsekedhet. Nem túlzok, ha azt állítom, hogy akkor az ország legkorszerűbb csemetekertje volt. A fólia alatti hidegágyak csemetekihozatala országos rekordot döntögetett. Magunk is csodálkoztunk azon, hogy a drága, sokszor import fenyőmagból mit lehet kihozni a hidegágyakban. Sokféle fenyőt neveltünk. A Pinus mugo-tól az atlanti cédrusig.

A papírcellás megoldás nem volt rossz dolog, de a négy gép behozatala elhibázott üzlet volt. Volt olyan év, hogy a Tómalomra hozott géppel másfélmillió csemetét termeltünk. Egy gépsorral a műleírás szerint akár tízmilliót is termelhettünk volna.

Volt ennyire kereslet?

No, hiszen ez az. Nem volt. Nemhogy négy gépsor teljesítményére. Szakembereink a papírcellás eljárást abszolút nem ismerték. Idegenkedtek tőle. Nem volt megfelelő előkészítés, ráadásul a magyar talajvi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szonyok sem olyanok, amelyeken gazdaságosan lehetett volna alkalmazni. A tőzeges talajkeverék, amibe a magot vetettük, nem egyezett azzal, ahová ültették. Mert ne csodálkozzunk, hogy a sívó homokba nem akaródzik a gyökérzet a cellából kijönni. Felkészültebben kellett volna kezelni a dolgot, és merem állítani, csodát tehettünk volna. A paper pot-tal is, meg a Nisula-tekercses eljárással is.

Az utóbbi Zalában, Bajcsán sokáig ment.

Mert ott volt megfelelő termőhely. Mi a fóliaházban már februárban vetettünk. Hat hét múlva, amikor a fertőző gombák megjelentek, már kikelt a csemete, túl volt azon a szikleveles állapoton, amikor a legfogékonyabb a dőlésre, így a csemetedőlést elkerültük.

Óriási előnye volt a módszernek, hogy a csemete Medárd idején már kiültethető volt. De azt is meg kell jegyeznem, hogy olyan talaj-előkészítést kellett végezni, ahol egy szál gyom nem marad, és a csemete nyugodtan fejlődhet. Sajnos, a technológiát nemigen tartották be, így az eredmény sem az volt, amit vártunk. Egyik kollégával, Veszprémi Gézával kipróbáltuk a technológiához tartozó ültetőcsövet. Mit mondjak, hihetetlen teljesítményt produkáltunk. No, erre is meg kellett volna tanítani az ültető munkásokat. Ez sehol nem történt meg.

Az is igaz, hogy a finn papírcella igen drága volt. Később a csehek leutánozták a papírcellát, amiből volt is nemzetközi bonyodalom. A brnói papírgyártól hozzám jöttek vizsgálódni. Mert nem volt egyszerű olyan cellákat előállítani, amelyek szárazon egyben maradnak, kiültetéskor pedig a víz hatására könnyen leveheted.

Végeztünk gyökérfeltárást is, és megcáfoltuk azt a szakvéleményt, hogy nem megy ki a gyökér az adott talajba.

Végül a papírcellák drágasága miatt az egész – mondjuk ki – megbukott.

Feri bátyám, neked kimondhatom, mert te otthon vagy a témában, hogy az öt gépsor behozatala a központi vezetés részéről igencsak felelőtlenség volt. Az meg az én véleményem, hogy az akkori időkben csak úgy lehetett nyugatra menni, ha valami „ütős" témára kértek pénzt.

Pontosítok. Négy gépsort hoztak be az országba. Ez valóban túlzás volt. Finnországban az adott körülmények között ragyogóan mentek a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dolgok, de idehaza a hagyományos ültetési módról nem nagyon akartak lemondani. Bejártam a témában az országot, és egyértelműen láttam, hogy ezt csak az eredeti technológia betartásával lehet működtetni. Mi is annak köszönhettük a létezésünket, hogy az Egyetem szerezte a pénzt, mi meg működtettük a kertet. Nekem még lakást is építettek oda, és ki is költöztem.

Ez volt életem legrosszabb húzása, mert feladtam az addigi lakásom, később emiatt kellett építkeznem.

Az erdészet aranykora szerintem a hetvenes években volt, mert akkor volt pénz az erdőkre. A gépesítés is akkor lódult meg, és valószínűleg az említett négy gépsort is emiatt tudta a szakma megvásárolni.

És valahol ez idő tájban indulhatott el az erdészet és a természetvédelem később látványos szétválásának csírája. A hatalmas tarvágások, az erdőkbe tonnaszám bevitt vegyszerek csak generálták az erdészek igazi, nyugodt munkájához nem értők jajkiáltásait.

Igen, bakikat is követtünk el, de én csak dicsérni tudom az akkori erdészeket. Mert tudok én olyan erdőmérnököt, aki századosként végezte el a főiskolát, lett erdészetvezető, és a szárhalmi erdőkben lucfenyőt ültetett aljnövényzetként a valóban száraz termőhelyre. De, valljuk be őszintén, nem ez volt a jellemző. Mert ne felejtsed el, a negyven év alatt Magyarország erdősültsége majdnem megduplázódott. Ezt ne felejtsd.

Ez igaz. Még akkor is, ha ebben benne van a sok rontott nemesnyáras és összerogyó fenyves.

Azt még nem mondtam, hogy két FAO-bemutató is volt a tómalmi csemetekertben. Ez igen nagy dolog volt. Az ENSZ keretén belül vagy nyolc-tíz országból – Nigerién, Dél Afrikán keresztül – sokan voltak itt. Itt olyan dolgokat láttak, amit otthon még nem. Szőnyi László, Mátyás Csaba voltak a tolmácsok. Szecska Dezső bácsi, aki az ERTI-nek volt a gépesítési főembere. Ekkor nemcsak a tómalmi csemetekertnek, de Sopronnak is nevet szereztünk, és ez önmagában jó dolog volt, mert hírünket vitték a világba. És végső soron én is a kitüntetéseimet az itteni munkámnak köszönhetem.

Később olyan helyzet alakult ki, hogy nem értékelték a csemetekerti munkákat. A fakitermelés volt a lényeg, ami hozta a pénzt. A határ-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

őrből lett vezetőt nem érdekelte az, ami nem jelentett látványos bevételt. Hiszen a csemetét is – mondhatni – fillérekért adtuk.

Aztán, amikor a nyolcvanas években lazulni kezdett a szocializmus, arra gondoltam, hogy már van annyi tapasztalatom, hogy nyithatok egy díszfaiskolát. Igen ám, de akkor valószínűleg nem lehetek csemetekert-vezető, mert az összeegyeztethetetlen, pontosabban összeférhetetlen lenne. Akkor az volt. Így aztán bejöttem az erdőgazdaság központjába. Egy évig voltam fahasználati műszaki vezető. De az egy teljesen más világ volt, amit nem tudtam megszokni. Munkaügyi vezető lettem. Az utolsó nyolc-tíz évben az akkor megalakult fagazdasági társulás ügyvezetője lettem. A termelőszövetkezeti erdők és az erdőgazdaság között volt egy laza szövetség. Mi vásároltuk fel a téeszek kitermelt faanyagát. Főleg a nyár farostfa, papírfa, és ha a nyakukon maradt, a tűzifát is. Nekik csak mellékes volt az erdő, nem volt kapcsolatuk, szaktudásuk, és jól jött nekik a segítség. Persze mi is jól jártunk, igaz, rengeteg nyűggel, utánjárással járt az egész, mert nem volt tapasztalatuk. No, és nekünk sokat jelentett a szükséges gépi felszereltség és a szállítókapacitás. Később a társulásnak is lett saját gépe, ami megkönnyítette a szervezést. Közelítő-kerékpárokat, szárzúzókat vettünk.

A fizetésem ötven százalékát a társulástól kaptam, a másik felét a társulástól az erdőgazdaságnak jutó bevételből. Kicsit bonyolult volt a dolog, de működött. A felvásárolt anyag után a gesztor erdőgazdaság egy százalékot fizetett, ugyanennyit a tsz, az állami gazdaság. Nem volt valami nagy pénz. Viszont sok ötletet adtam a tagoknak a különböző termékek gyártására.

Azután jött Szegedről igazgatónak az Obermayer, és akkor egy kicsit jobban mentek a dolgok.

No de ő az oktatásban dolgozott, mondhatni világéletében.

Igen, de nagyon ügyesen csinálta, mert átnézte valamennyi dolgozó papírját, és kielemezte, hogy mit lehet javítani. Ráadásul a számonkérés is eszesebb volt, mint addig. Én úgy láttam, hogy az ő beálltával jobban ment a cégnek. Hétszáz ember dolgozott a cégnél, és mégis volt némi nyereségünk. Ahhoz képest, hogy az ország legkisebb gazdasága voltunk, igen nagy alkalmazotti létszámmal működtünk. Akkor indult be a korszerű fűrészüzemünk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

No, én akkor kértem meg a díszfaiskolai engedélyt, amihez az Obermayer hozzájárult. Felismerte, hogy az ilyen háztáji tevékenység is egy kitörési pont az embereknek. Dolgozzon otthon a hét végén, ha akar. Mondhatom, ő egy szerény ember volt, és nem irigyelte, hogyha valaki többet keresett, mint ő, ha megdolgozott érte.

Ez látod, nagyon fontos dolog, mert az irigység mindig sok kárt tett a lelkekben. Volt olyan vezérigazgató, aki belefoglalta a kollektív szerződésbe, hogy aki csemetét termel a háztáji földjén, az választhat. Vagy abbahagyja, vagy elmehet. Igaz, a „maszekolással" milliókat kereshetett az élelmes kolléga.

Nem, ő nem volt ilyen. Hagyta dolgozni az embereket. Danszky Pistát ismertem, és ő is megadta a díszfaiskolai engedélyt. Úgy tudom, hogy az első erdészek között voltam, aki hivatalosan díszfaiskolával foglalkozott. Sokat tanultam ezalatt.

Azt hiszem, Barabits Elemérnek már volt engedélye.

Igen, az lehet. Vele nagyon jóban voltam, annak ellenére, hogy egy meglehetősen öntörvényű ember volt, hatalmas szaktudással.

Kezdetben itt, a lakás melletti pici kertben termeltem, majd később, amikor iskolázni kellett, és már kicsi volt a hely, béreltem nagyobbat. Egy-két nyugdíjas segítségével egy mini faiskolát hoztam létre. Nem gazdagodtam meg, de jól kiegészítette a fizetésem, és nem volt anyagi gondom. Kicsit kezdtem normális életet élni. Közben megismert a fél ország, mert felvettek a díszfaiskolások listájára. Huszonöt évig folytattam a termelést, majd jött a rendszerváltás a sok szabályzójával, és akkor visszaadtam az engedélyt.

Nagyon beleástam magam a dolgokba. Van egy vicces mondás. Aki érti, az tanítja, aki tudja, az csinálja, és aki sem nem érti, sem nem tudja, az kutatja.

No, ez elég kegyetlen.

Közben a nyolcvanas években megalapítottuk a soproni erdész- és faiparos diákok körét. Alapító tag voltam, később titkára, majd elnöke, hat éven keresztül. Hatszáz fős tagságot sikerült összetoboroznunk. Ez akkoriban még ritka civil szerveződés volt. Firbás Oszi bácsi is volt el-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nök. A lényeg, hogy a Sopronban végzett diákok léptek be ebbe a szerveződésbe. Már aki belépett. A tagdíjból a szegényebb, rászoruló diákokat támogattuk, tablókat csináltattunk, meg ilyesmi. Akiknek meg jobban ment, azok olykor tízszeres tagdíjat fizettek. Ez tiszteletre méltó tett volt. Mostanra huszonharmadik éve működik ez a társaság. Volt olyan időszak, amikor a város szinte negligálta a technikumot. Aztán megoldódtak a dolgok, de mi már tüntetni akartunk.

Sajnos az Egyesület Helyi Csoportja elég langyosan működik, pedig igencsak agilis titkára van.

De elmondhatom, hogy az ERTI-vel és az Egyetemmel nagyon jó kapcsolataim vannak.

Mit mondjak még. A téesz-szel és az állami gazdasággal létrejött fagazdasági társulás nem sok pénzt hozott. Egyszer csak a szakszervezeti üdülők idegenvezetője lettem. Erdei kirándulásokat szerveztem a három nagy üdülőnek. Heti autóbuszjáratokat szerveztem a még mindig misztikus soproni erdőkbe. Délelőtt kilenckor indultunk, és ebédre kellett visszaérnünk.

Az újságok írtak rólunk, meg a nagy kirándulásainkról. Száz forintot fizettek egy útért. Ha hideg volt, még forralt bort is vittünk, amit pénzért megvehettek. Fantasztikus sikere volt ezeknek az utaknak. Volt, aki háromszor is eljött a beutalója alatt. Ugyanarra az erdei túrára. Még viccet is mondtam nekik.

Az út végén a brennbergi bányászmúzeumban elénekeltük a bányászhimnuszt. Volt, aki sírva fakadt. Végül más idegenvezetőt is be kellett vonni, mert nem győztem.

Sok ezer ember ismerte meg a leglényegesebb tudnivalót az erdőkről. Még a nótákat is megtanítottuk velük. Sokszor szóltunk a sofőrnek, hogy lassabban menjen, hogy mindent el tudjunk mondani, amit akartunk.

Ez fantasztikus, aztán nyilván elmaradtak ezek az utak.

Várjál. Azt még elmondom, hogy mit csináltunk Molnár Ákossal, amikor egy német csoport az országjárást itt fejezte be nálunk.

A hegyvidéki erdészetnél megrendeltem nyolcvan kis fenyőcsokrocskát. A Fáber-rétnél kiosztottuk nekik a csokrokat, és onnan gyalog jöttünk le a bánfalvi hősi temetőhöz. A második világháborúban elesett német katonáknak van itt egy parcellája. Szép környezetben van.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Oda rakták le a csokrokat. Pedig eléggé elhanyagolt állapotban volt. Az egyik emberük mondta, hogy ha hazaér, elmegy a hadisírokat, temetőket gondozó irodába, és elmondja, hogy milyen állapotban van ez a temető. Két éven belül csodálatosan rendbe tették az egészet. Még le is aszfaltozták a temető főútját, vízelvezetőket készítettek.

Úgy éreztem, tettem valamit Sopronért. A közterületeken számtalan általam nevelt fa, dísznövény szépíti a településeket. A győriek kettőskereszt-akciójához is a díszfaiskolám szolgáltatott itt helyben növényanyagot. Erről nemigen tudnak az emberek.

Itt Sopronban van olyan respektje az erdészeknek, mint régen?

Hát erre nehéz válaszolni határozott igennel vagy nemmel. A turistákon igen sok múlik. Sopronban majd kétszáz kilométer turistaút van. Régebben a bánfalvi asszonyok – és erről fényképem is van – a turistautakról gereblyézték a csalitot. Igaz, nem azért, hogy tiszták legyenek a turistautak, hanem, hogy legyen alom a bánfalviak állatai alá. A bedekkerek is elintézik azzal, hogy Sopront csodálatos erdők veszik körül. A botanikus kertről és hasonlókról nincs említés. Még azt sem, hogy az erdeinkben hat kilátó található. Hogy van legalább harminc foglalt forrásunk. Talán nekünk is többet kellene ezért tennünk. A Muck Endre-emlékművet is azután tették rendbe, hogy fotókon mutattam be, mennyire elhanyagolt. De az igazsághoz tartozik, hogy egyre többet tesz a gazdaság a propaganda területén. Ez örvendetes. Még akkor is, ha többnyire gépkocsival járnak a parkolókig, és onnan tesznek hosszabb, rövidebb gyalogtúrát.

Hát igen. Én is tudnék példát mondani, hogy nagy lelkesen felavattunk dolgokat, azután nemigen törődtünk velük.

Persze pusztítanak is a vandálok. Az 1982-ben avatott „Egyetem Sopronnak" emléktáblát is leverték, amit a Sopronba jövetel emlékére avattunk. Az is hosszú ideig nem volt meg. Ezt is jeleztem, reklamáltam. Így került vissza. Emlékpadok is vannak „Erdészek voltak" felirattal. Csúrl Mátyás, Kathy Imre-emlékpad, Bánfalvi Mátyás-emlékpad. Ezek mind rajta vannak a turistatérképeken. Nem szabadna odáig jutni, hogy ezeket levegyék a térképekről. Nem szabadna elfelejteni a régi kollégákat. Nagyon jól ismerem ezeket az objektumokat. A Vá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

risra vezető utat elnevezték Ojtozi útnak, az ott harcoló soproni század emlékére. No igen, de ezzel megrövidítették a Várist, ami kétszáz éve létezik, még akkor is ha régen Waris-nak írták németesen. A lerombolt erdészlakokról nem is szólva. Pedig annak idején, amikor a Simon erdész tehenet tartott, ott a turisták mindig kaphattak tejet, aludttejet, házikenyeret, sajtot. Az Ojtozira keresztelt út mellé fenyőfasort ültettek, amiből már csak egy-két egyed van. Szerintem, sokkal alaposabban kellene figyelni ezekre a dolgokra.

Művészi hajlamaidról beszélj, légy szíves. Hiszen a már közel százdarabos faragványaidból kiállítás nyílt a Templom utcai erdészmúzeumban. Olyan tárgyak, amelyeknek egyik felét megcsinálta a természet, a másik felét meg az erdész.

Ez a hajlamom csak úgy jött. Nem tudom honnan, csak sejtem. Apai nagyapám a győri püspökség juhásza volt Fertőrákoson. Sajnos nem ismertem, mert tíz évvel születésem előtt meghalt. Valószínűleg ő faragott, miközben őrizte a nyájat. Én nagyon élvezem ezt a munkát, és remélem, az utókor is megőrzi az alkotásokat, amelyek nemcsak nekem, hanem a természet művészetének is emléket állít.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Tarjánné Tajnafői Anna
(1932–)

Lentiben születtem. Abban a hajdani kicsiny mezővárosban, melyet a XIX. században alig laktak ezren. Korabeli írások megemlítik, hogy a Kerka vize gyakran elönti termékeny határát. És hogy igen szép makkos erdeje van.

Néhány szóval megemlíteném távolabbi, és közelebbi történelmét, melyet a neten is olvashatunk.

„A város területén fellelhető legkorábbi nyomok a római korból valók. Valószínűleg lakott település is volt itt, amelyet a Borostyánút közelsége is bizonyít.

Lenti első említése 1237-ből való még Nemith alakban írva. A település mellett azonban jóval nagyobb jelentőséggel bírt a település határában a XIII. század elején elkészült mocsárvár, amely a Kerka árterében szigetekre épült, és nehezen bevehetőnek számított. IV. Béla a környéket elvette addigi birtokosától, Buzádtól. 1275-ben már királyi vadászfaluként ismeretes. 1343-ban Nagy Lajos király Lendvai Miklósnak adományozta a várat a faluval együtt. Halála után a birtok hosszú időre a Bánffyak birtokába került.

1381-ben mezővárosi rangot kapott a település. Ekkortájt ismeretes Lenti tagozódása a vár körüli Belső-Lentire és a tőle nyugatra lévő Külső-Lentire. Lenti vára a törökök által többször ostrom alá került, ám elfoglalni nem sikerült, viszont ez idő tájt az alsó települések nagymértékben elnéptelenedtek.

1768-ban az Esterházyak egy földesúri rendelkezéssel eltörölték a város privilégiumait, így fejlődése jó időre megtorpant. 1770-ben épült az elemi iskolája. Ekkor Lenti lélekszáma 567 fő volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1890-ben készült el a Zalaegerszeg–Lenti–Csáktornya vasútvonal, amely jelentős gazdasági fellendülést hozott a településnek. Az első világháború során a kevert nemzetiségű településen komoly ellentét alakult ki a magyarok és a horvátok között. A trianoni békeszerződéssel meghúzott új határ közvetlenül Lenti közelében húzódott, amely egyben azt is jelentette, hogy az alsólendvai járásszékhely is a határon túlra, a Szerb–Horvát–Szlovén királysághoz került, így a térség irányításának feladata Lentire hárult. 1925-től járásszékhely lett, aminek azonban megfelelő intézményrendszer hiányában egészen 1950-ig nem tudott jól eleget tenni.

Az 1920-as években indult meg az iparosodás Lentin. 1922-ben megalakult a Kerkavölgyi Faipari Rt. fűrészüzem, amely ekkor a térség legnagyobb vállalata volt. 1923-ban pótkávégyár is létesült itt. 1924-ben ipari iskola, 1928-ban óvoda, 1933-ban polgári, 1938-ban négytantermes katolikus iskola nyitotta meg kapuit a járásszékhelyen.

A második világháborút követően Lenti nem indult komolyabb fejlődésnek, egészen az1960-as évekig, amikor is megyei határozat alapján Zala megye harmadik ipari központját kívánták itt létrehozni. Ekkor épült a Zalaegerszegi Ruhagyár, valamint az Erdőgazdaság Fűz- és Kosáripari Vállalat helyi üzemei. Szintén jelentős volt a térségben az olajipar, illetve az erdőgazdálkodás. 1961-től gimnázium is működik a településen, amely végül 1969-ben kapta meg a nagyközségi rangot.

A város és a kistérség számára a legfontosabb bevételi forrást napjainkban az erdőgazdálkodás mellett egyre nagyobb mértékben az idegenforgalom jelenti. A szlovén, osztrák és horvát határ közelsége komoly gazdasági lehetőségeket rejt:"

Nos, hát itt indult nem mindennapi életem. Édesapám erdőmérnök volt, és főerdőtanácsosként tevékenykedett a zalai, majd a somogyi erdőkben. Mivel a zalai és somogyi erdőfelügyeletet összevonták, és így került át Kaposvárra. Édesanyám tanítónőként az emberi csemetéket tanítgatta betűvetésre, olvasásra, több-kevesebb sikerrel. De otthon is volt teendője éppen elég, mivel hatan voltunk testvérek.

Szinte egy osztályra való gyermek.

Bizony, így van. A testvérek közül egy gyermekkorában meghalt, így öten nőttünk fel. Négy fiú, és én, az egyetlen leány. Sándor bátyám

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szintén erdőmérnöknek tanult, de 1950-ben az ÁVH eltávolíttatta a Főiskoláról azzal az indoklással, hogy 'fasiszta katonatiszteket nem tanít a Magyar Népköztársaság'. Pedig csak a soproni hadapródiskolába járt. Ráadásul még fel sem volt avatva.

Eltávolították a főiskoláról, de még a városból is el kellett mennie. Később azután együtt végeztünk 1954-ben. De nagyon megviselték ezek a meghurcoltatások. Olyannyira, hogy viszonylag fiatalon, autóvezetés közben elvitte a szíve.

A másik bátyám, József szintén Sopronban kezdett, majd Miskolcon végzett mint gépészmérnök, és ott is ment nyugdíjba, mint tanszékvezető egyetemi tanár. Két öcsém is egyetemet végzett, az egyik villamosmérnök, a másik közlekedési mérnökként dolgozott.

A kaposvári leánygimnáziumban végeztem. Az iskolámról mondanék néhány gondolatot.

1917 októberében dr. Bíró Lajos tollából cikkek sora jelent meg, melyeknek fő témája a középfokú leánynevelés megteremtésének szükségessége volt, és egy leány középiskola létrehozását szorgalmazta.

A Vallás és Közoktatási Minisztérium megadta az engedélyt az iskola megnyitására. A közgyűlés határozatában ideiglenesen dr. Bíró Lajost bízta meg az iskola vezetésével, mely a „Kaposvári egyesületi leány középiskola" nevet vette fel. Az ünnepélyes tanévnyitóra 1918 szeptemberében került sor.

Eminens tanuló voltam, így a továbbtanulásomnak nem volt akadálya. Nagyon összetartó közösség volt az iskolai tanulóifjúság. Hat évig tanultam latint, aztán németet, franciát. Egyszóval nyelveket, amelyeknek – sajnos – a pályafutásom alatt kezdetben nem sok hasznát vettem. Kitűnőre érettségiztem.

És utána természetesen Sopron.

Igen, Sopron. Édesapám szerint egyetlen szép foglalkozás van, és az az erdészet. Bátyáimat megelőzve engem vitt magával külső kiszállásaira. Tulajdonképpen akkor, azokon az utakon ivódott belém a szakma szeretete igazán. Lényeg az, hogy mindnyájunkat Sopronba íratott be. Hogy nem mindenki ott végzett, mint említettem, az más dolog. De mindenki ott kezdett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

El kell, mondjam, hogy bátyám igaztalan és méltatlan eltávolítása a főiskoláról annyira megviselt, hogy teljesen visszahúzódva éltem a diák-mindennapokat. Mert leírhatatlan csalódást és egetverő igazságtalanságot éreztem.

Amikor kirúgták a bátyámat, hazajött, ruhástól lefeküdt, teljesen magába zuhanva. Késő este csöngettek, és mint kiderült, két ÁVH-s kereste. Közölték, hogy azonnal el kell hagynia Sopront. De mondom, éjjel van…! Mire közölték, hogy őket nem érdekli, a kirúgottaknak menni kell.

Éjfél körül kimentünk az állomásra, és felszállt az első vonatra. Azt sem tudtuk, hogy hová megy. Biztos vagyok benne, hogy ez az eset hozzájárult korai halálához. Ugyanis a szíve vitte el. Fokozta a döbbenetemet, hogy az évfolyamról többen is voltak, akik javaslatot tettek egynémely kirúgandóra.

Kétségtelen, én örültem, hogy maradhattam, mert a bátyám esetében a nagy „bűn" a ludovikás múlt volt. De azért végig úgy éreztem, hogy nem vagyok biztonságban.

És hol laktál?

Végig a nagynénémnél laktam, aki Finkei József bányász professzor felesége volt. Gyermekükként bántak velem. Később tudtam meg, hogy a felvételkor is kardoskodtak mellettem, mert a felvételi bizottság már az új káderekből állt.

A régi professzori karnál vizsgáztam, akik nagyon pártfogoltak. Gondolom, őket is megviselte az a „vérengzés", ami a hallgatókkal történt. Persze, azután rájuk is sor került, ha nem is olyan látványosan. Mindenesetre az én főiskolás éveimet ezek az események nagyon megkeserítették.

Hányan voltatok lányok az évfolyamban?

Öten voltunk, mindegyikkel jól kijöttem, de a végére hárman maradtunk.

1954-ben vettem át a diplomát. Természetesen hazamentem, hiszen édesapám közelsége biztonságot adott. A kaposvári erdőgazdasághoz kerültem, ahol egy Szabó István nevezetű budapesti vasas káder volt az igazgató. Pista bácsi mindjárt letegezett, és mint ismerős kollégát fogadtak. Azt mondta, hogy „most, mint friss diplomás, lemész vidék-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

re". Hozatott egy nagy bundát, egy csizmát, gépkocsiba ültettek, és elvittek a Nagyberki Erdészethez.

Ez egy olyan erdészet volt, hogy tulajdonképpen nem volt ott senki. A vezető kórházban, így a könyvelő volt egyedül a stabil alkalmazott. Az én feladatom főként az akkor folyó nagy erdősítések szakmai ellenőrzése. A csemetét jórészt magunk termeltük. Tehát az erdőművelést irányítottam. Állandóan a terepet jártam. Reggel megjelent a lovas kocsi, mert akkor az volt a szolgálati járművünk. De elmondhatom, hogy lóháton is közlekedtem, amit nagyon szerettem. A csemetekertet szinte naponta megnéztem, és az ott dolgozó asszonyokkal mindenféle ügyes, bajos dolgaikról elbeszélgettem.

Most előreszaladok jó harminc évet. A munkásokhoz való viszonyomat mi sem jellemezte jobban, hogy amikor a körzethez tartozó hatvanöt faluban kétharmados többséggel országgyűlési képviselőnek választottak, és először mentem ki hozzájuk megköszönni a bizalmukat, a vállukra tett kapákkal – mondhatni – tisztelegtek és megtapsoltak. Fantasztikus érzés volt. Őszintén megöleltem őket, mert én nagyon szerettem a dolgozóimat. És úgy érzem, hogy a hozzám való viszonyulásukban édesapám ez irányú magatartása is benne volt.

De menjünk vissza a nagyberki erdészethez.

A kocsma épületét bérelték ki erdészetnek. A kocsmárosék az épület hátsó részében laktak. A söntésablak elé egy szekrényt húztak, ami elválasztotta az erdészet irodáját a söntéstől. Reggel jöttek az erdészek, kinyitották a szekrényajtót, bekopogtak, és a hátlap lebontott részén keresztül átadták a fröccsöket. Az erdészek még amolyan békebeli idős emberek voltak. Mindig hoztak be nekem az éppen nyíló virágokból egy-egy csokorral.

Ezek az emberek önálló egzisztenciák voltak, akiken a kor népnyúzó mentalitása nem érződött, hiszen gazdálkodtak, a mindennapi betevőjük megvolt.

Ami egy kicsit szokatlan volt, a Kaposvárról való mindennapi kijárás. Ahogy mondani szokás, esőben, szélben. Vonattal jártam meg a napi negyven kilométert, oda, vissza. Később aztán apám megelégelte a dolgot, és elintézte, hogy egy év után bekerüljek a központba, az erdőműveléshez, illetve először a közös épületben lévő Kaposvári Erdészethez.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Aztán elérkezett 1956 októbere, amikor beválasztottak a vállalati munkástanácsba. Gondolom, nemcsak azért, mert ismertek, hanem mert mint nő is színesítettem a csapatot.

Nagy dolgok nem történtek, hacsak azt nem vesszük annak, hogy az erdőgazdasági épületen lévő nagy vörös csillagot leszedték. Ott voltam én is, aztán később az aktív szereplőket bebörtönözték, engem meg 1957-ben simán kirúgtak, éppúgy, mint minden munkástanácsbelit.

Szekér Lajos megérdemli, hogy megemlítsem a nevét. Ő volt az, aki felmászott a csillagot leszedni, és ő is ült a legtovább.

Az állami erdőgazdaságnál nem tudtam elhelyezkedni, viszont mérnökként sikerült egy földmérő munkaközösségbe bekerülni. Két évig jártam a földmérőkkel a terepet. Tulajdonképpen élveztem, mert nagyon sok emberi sorsot megismertem, és egy kicsit a műszaki vonalon is bedolgoztam magam. Azután reaktiváltak, és visszavettek az erdőgazdasághoz előadónak. Ismét művelőként tevékenykedtem.

Kezdtem előről a belső szamárlétrát, és a végén – majd' húsz év múlva – tájrendezési osztályvezetőként ügyködtem.

1972-ben indult a MÉM közjóléti programja. Ebbe mi is bekapcsolódtunk. Olyannyira, hogy Kaposvár környékén, az erdőgazdaság területein belül négy parkerdőt is létesítettünk. Ezt irányítottam mint tájrendezési osztályvezető. Mindenekelőtt kijelöltük azokat az erdőket, amelyek alkalmasak voltak parkerdők kialakítására. Főleg a város környéki erdők jöttek szóba.

A Tókaji parkerdő egyesül egy összefüggő tórendszerrel. Kaposvártól délre, egy turistabázison található a Gyertyánosi, a nyugati oldalon, a Töröcskei völgyben a Töröcskei parkerdő, melyhez tartozik egy horgásztó, és igen kedvelt kirándulóhely.

A 440 hektáros Gombás-Deseda parkerdő is a város külső zöldövezetéhez tartozik. Erről a létesítményről részletesebben mondanék néhány szót, mivel a parkerdőben most már komoly exóta fajtagyűjteményt találunk.

A Deseda patakot gáttal elzárták, így 245 hektáron, nyolc kilométer hosszan egy víztároló alakult ki. 1976-ban készítettük el a szabadidőközpont területfelhasználási tanulmánytervét. A vízi környezet az erdővel gazdag élőhelyet teremtett a madaraknak, kedvező feltételeket kínált egy arborétum létesítéséhez. Mára már komoly bázisa a körzet agrárjellegű közép- és felsőfokú oktatási intézményei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

botanikai és dendrológiai oktatásának. Erre a létesítményre különösen büszke vagyok. (Egyébként a mostani, 2015-ös Vándorgyűlés egyik bemutatóhelye lesz.) Bevallom, a tervezéskor az Ágnes-lakon található gyűjteményt – amibe beleszerelmesedtem – próbáltam lemásolni. Mára olyan népszerű kirándulóhely lett, hogy kiegészült egy kalandparkkal is.

A közel húsz év alatt, melyet a gazdaságnál töltöttem, két évig voltam a Somogy-megyei OKTH természetvédelmi felügyelője is. Ez idő alatt végeztem el Sopronban a Környezet- és Tájrendező szakmérnökit.

Ekkor tevékenykedtem a Somogy Megyei Tanács Környezet- és Természetvédelmi Tanácsának titkáraként. Ez az önálló funkció azért volt hálás, mert olyanokat csináltunk, mint a '76 évi környezetvédelmi törvény végrehajtásának szervezése a megyében. A somogyi térség felügyelője voltam.

Érdekességként említem meg, hogy környezetvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket egyébként 1638-ból találunk a Fogarasi Felső Széknek a témával kapcsolatos utasításaiban.

„A Prothocularis Articuliissinak rendben való írása, melyek ab anno 1638 emánaltattak.

Art.2. Az patakokban kik Városson által folynak, semmi nemű rusnyaságot önteni, szemetet belé hánni, ganét reá hordani, árnyék széket reá tsinálni, bőröket benne áztatni, bélt, moslékot, dögöt és rusnya ruhákat szapulláson kívül ne mossanak, se ne áztassanak. A borbélyok is rusnya lúgot belé ne öntsenek, és véres ruhákat belé ne mossanak. A szőcsök is bőröket patakokban ne áztassanak, és egy szóval az Városson által Patakokban az VÁROS között semmi rusnyaságot belé ne öntsenek, se benne ne cselekedjenek, mellyekben ha valaki deprehendáltatik, először 1 forintra, másodszor 2 forintra, harmadszor 3 forintra et sic toties Quoties büntettessék meg.

Art. Az utzákon lévő Hidaknak és Gátoknak építtésére, utaknak csinálásában indifferenter minden rendek tartoznak suo tempore a rendelés szerént segitteni, sub poena. flor. 3. toties quoties.

Art. Tűzről melly igen kellessék őrizkedni mindeneknél nyilván vagyon. Noha penig ez előtt is végeztünk volt arról mind azon által most is végeztünk újabban hogy minden ember jó Kéményeket tartson , azokat tisztán tartsák. Haminát kiváltképpen Ház híján

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ne tartsanak, és egyéb hellyekre is melegen ne töltsék. És ha kik kéményeket tisztán nem tarttyák, az elébbi rendelés szerént 1 forintra büntessenek.

Molnárok senki parantsolatnyára az VÁROStul a vizet ne vegyék, hogy elegendő víz a városon ne légyen, alióqin veréssel büntessenek."

Ha alaposan belegondolunk, sok helyen bizony majd' négyszáz éves lemaradásban vagyunk. Erre jó példa a tavaszi szemétszedés, amikor szembesülünk azzal, hogy van javítani való bőven a környezetünk rendben tartásával.

És sajnos, a fogarasi Felső Széken sem jobb a helyzet.

Még annyit, hogy a műanyag palackok, nejlonzacskók elterjedése csak ront a helyzeten. Ezen a téren bizony nagyon sok az emberiség tennivalója. Elég, ha csak a tengereken, óceánokon sodródó szemétszigetekre gondolok. De térjünk vissza szűkebb pátriámhoz.

OKTH-sként részt vettem a Zselici Tájvédelmi körzet kialakításában, bábáskodtam a megszületésében.

Kilenc évig voltam a Megyei Tanácsnál. Meglehetősen sokfajta problémával kellett megküzdeni. Például ilyen volt a sertéstelepek felszámolása, ami végül nem sikerült, mert olyan – városban született – elképzelést kellett volna végrehajtani, ami végképp nem ment. De a vizesekkel is volt elég sok bajom. Ennek ellenére nagyon élveztem a sokrétű munkát.

Ez alatt a tíz év alatt civilként a Városszépítő Egyesület elnöke is voltam. A város fásítását, virágosítását, csupa szép, látványos feladatot irányítottam. Kaptam is érte PRO URBE kitüntetést.

Hogyan lettél országgyűlési képviselő?

Amint a beszélgetésünk elején már említettem a térségben egy hatvanöt települést magában foglaló körzetben jelölt a Kisgazdapárt képviselőnek. Ez az 1990-es választásokon volt. Ugyanis beléptem a Független Kisgazdapártba. Mivel a pártban is több tisztséget viseltem – például főtitkárhelyettes is voltam – a jelölés majdnem hogy magától értetődő volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Sokan ismertek, somogyi voltam, ezek szerint kedveltek is, a férjem, Tarján László – mint kórházi főorvos, majd igazgató – ismert személyiség volt. Neki is sokat köszönhetek.

Lényeg az, hogy országgyűlési képviselő lettem az Antall-kormányban, mint szakember. Mert azt senki nem kérdőjelezhette meg, hogy szakember voltam abban az igen sok nehézséggel küzdő kormányban. Mint mezítlábas képviselő lettem a KTM környezetvédelem államtitkára.

Hogy érted azt, hogy mezítlábas?

Azt nevezik annak, akinek nincs egyéb beosztása, csak egyszerű képviselőként van jelen. Én parlamenti államtitkár voltam. A bársonyszékben ültem, és ha kellett, válaszoltam a kérdésekre, interpellációkra, sokszor Keresztes K. Sándor miniszter helyett. Kérdés pedig volt bőven, mert igen felerősödött a környezet- és természetvédelem, mondhatjuk, hogy csőstől jöttek elő az ezekkel kapcsolatos gondok, bajok.

Emlékezetes sikerem a természetvédelem Költő utcai házának megmentése. Vendégházzá akarták alakítani illusztris külföldiek számára. Már eldöntött tény volt a kilakoltatás, amikor összehívtak egy értekezletet, ahol védőbeszédet mondtam.

„Ez az épület nem csupán egy hivatal, egy iroda, hanem Budapestnek – a jellegzetes műemlékekhez, templomokhoz hasonlóan – a természetvédelmet, annak múltját, történetét és értékeit reprezentáló épülete a védett Jókai parkkal körülvéve. Funkciójának megváltoztatása nagymértékben rontaná, sértené az egész természetvédelmet, a természetvédelem megítélését. Ez már-már kultikus helye a természetvédelemnek."

A beszéd olyannyira hatásos volt, hogy később politikai nyomásra levették a napirendről a kiköltöztetést.

A területről annyit illik tudni, hogy a telket eredetileg kőbányának használták, melyet Jókai Mór 1853-ban megvásárolt, majd ahol dísz- és gyümölcsfákat ültetett, rózsákat nemesített. Annak idején – még szinte falusi környezetben – ide vonult el a város zajától. Az eredeti villa megsemmisült, csak a présház maradt meg.

Államtitkárként kaptam megbízást, hogy a Balaton Fejlesztési Tanácsnál képviseljem a Kormányt. Ez a munka nem volt újszerű, mert

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

megalakulása előtt a balatoni Regionális Tanácsnak is társelnöke voltam. Itt jegyzem meg, hogy a Balaton kiemelt üdülőterület fásítását is én kezdeményeztem, melyet azután a Balatonfüredi Zöldövezet-tervező Iroda dolgozott ki. Kilencezer ötszáz hektárt érintett a terv. Ez volt az első olyan anyag, ahol közjóléti és ökoturisztikai program született. Persze, sok minden más is volt ebben a mindent átfogó anyagban, de erdész szívemnek nagyon jól esett, hogy ilyenekkel is foglalkozhattam.

Ez idő tájt csúcsosodott ki az erdészek és a természetvédők egymásnak feszülése.

Ez egy nagyon fájó pont a pályafutásom alatt.

Nem sikerült az a koncepcióm, hogy a KTM-hez tartozó Természetvédelmi Főosztály és a MÉM-nél levő erdészet összevonásával önálló Erdészeti és Természetvédelmi Hivatal jöjjön létre úgy, mint több európai országban, ahol az erdészet és a természetvédelem egy főhatósághoz tartozik. Most, utólag is úgy látom, hogy jobb lett volna ez a megoldás!

De azért volt sikerélményed is.

1994-től vagyok a Magyarországi Zöld Kereszt Egyesület elnöke. Egy év múlva az Egyesületet felvették a Nemzetközi Zöld Kereszt tagjai sorába. A hivatalos procedúrára Genfben került sor, és Mihail Gorbacsovval, a nemzetközi elnökkel írtuk alá az okiratot. Ha megengeded, néhány szóval bemutatom a szervezetünket.

A Magyarországi Zöld Kereszt – elfogadva és követendőnek tartva a nemzetközi szervezet programját és célkitűzéseit – a nemzetközi koncepció keretei között elsődlegesen a hazai környezetvédelmi problémák megoldásáért, s a természeti környezet megőrzésért kíván munkálkodni. Hazánk sajátos földrajzi helyzetéből adódóan fontosnak tartja annak felismerését is, hogy nélkülözhetetlen a regionális környezetpolitika, mivel a határokon is átterjedő környezetszennyezés és annak megelőzése csak a szomszédos országokkal közösen kidolgozott programokkal valósítható meg.

A Magyarországi Zöld Kereszt programja:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

– támogatni kívánja a nemzetközi környezeti és természetpolitikai koncepciót,
– a természeti erőforrásokkal való ésszerű és takarékos gazdálkodást,
– a nemzeti természet megőrzési programon keresztül a természeti értékek megóvását, a bioszféra sokszínűségének a megőrzését,
– a káros környezeti hatások megelőzése, a visszafordíthatatlan ökológiai károk megelőzése érdekében, azaz ennek a témának – mint napi gondnak – tudatosítása, különösen az ifjúság körében. Fontos cél a környezeti szemlélet és tudatformálás, az oktatás, nevelés és a kommunikáció fejlesztésének elősegítése is,
– a hulladékgazdálkodás társadalmi támogatása, a háztartási hulladék szelektív gyűjtésének szervezése, a vásárlási szokások orientálása a környezetbarát termékek irányába,
– a volt szovjet katonai bázisok környezetszennyezésének rehabilitációjában való részvétel,
– a Balaton ökológiai állapotának és annak vízminőségét szolgáló program társadalmi támogatása,
– az ökoturizmus széles körű elterjedésének előmozdítása.

A Magyarországi Zöld Kereszt a környezet-egészségügyi politika európai alapdokumentumának szellemében hitet tesz amellett, hogy az egészséghez és a jóléthez tiszta, harmonikus környezet kell, s hogy a környezet jó minősége nemcsak az egészség megőrzésének, hanem az ember túlélésének is alapfeltétele.

Ha jól emlékszem a szovjet csapatok kivonulásával is voltak elszámolási gondok.

A teljesség igénye nélkül mondanék néhány adatot a szovjet csapatok ideiglenes itt tartózkodása során az ingatlanokban okozott környezeti károk felméréséről, mert a kármentesítési munkában való szakértői részvétel csatlakozott a Nemzetközi Zöldkereszt programjához.

Talajszennyezés 2,7-3,0 millió köbméter, felszín alatti vízkészlet szennyezése 1,0-1,2 millió köbméter, kommunális és veszélyes hulladék 200-220 ezer köbméter. De ugyanakkor a szovjetek az épületeikért, melyeket itt hagytak, milliárdokat kértek. Természetesen mi nem akartunk fizetni, de ők sem akartak fizetni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az utolsó, 1992. augusztusi számvetés szerint 60,2 milliárd forintnyi környezeti kárt okoztak az itt tartózkodó szovjet csapatok a magyar államnak, az oroszok ennek 10 százalékát sem ismerték el.

Részleteiben: talajkár 16,8, vízkár 6,4, hulladékkár 6,2, építési törmelék 4,9, tájkár 8, élővilágot ért kár 8,7, egyéb kár (például mezőgazdasági), bírságok: 9,2 milliárd forint. Kártérítések balesetekért, megnyomorodott magyar állampolgárok miatt: 1 milliárd forint (ezeket a tételeket igyekeztek lealkudni). Bontás, rekultiváció 2,9, műemlékekben okozott kár: 0,7, egyéb károk: 1,9 milliárd forint.

Hatalmas feladat volt a károk felmérése és forintosítása. Történelmi tény, hogy 1990 és 1993 között az ország területén több mint 1300 különböző szakember munkájának köszönhetően olyan egyezmény születet, hogy „nulla szaldóra" hoztuk ki a tartozik-követel mérleget.

És az egyesületben való munka?

A Zöld Kereszt Egyesület erdészeti szekciója a Zöld Kereszt Egyesület irányelveinek és célkitűzéseinek megfelelően: fő feladatnak tekinti a természeti értékek védelmére irányuló késztetést, elsősorban az iskolák és a fiatalok számára.

Ennek érdekében kapcsolatot tart a természetvédelmi szervezetekkel, a Nemzeti Parkokkal, az Országos Erdészeti Egyesület illetékes szakosztályaival, kiemelve az Erdő a közjóért szakosztályát és az erdei iskolákat. Támogatja és segíti a Madarak és Fák Napja mozgalmat, a fővárosi iskolák, oktatási intézmények rendezvényeit. A főcél az, hogy már gyerekkorban kezdődjön el az értelmes természet- és környezetbarát szellemiségre való nevelés, amely elkíséri az embert egész életében. A Matula Természetvédelmi Nyári táborokban előadásokat tartva ráirányítjuk a figyelmet az erdő, a ligetek, parkok, fasorok sokrétű hasznára, a fafajok, védett növények, állatok ismertetésére, az erdőben való viselkedés fontosabb szabályaira.

Ismertetjük Fekete István neves író és természetbúvár életművét, regényeit, könyveit, amelyekben megkapóan ábrázolja a természeti környezetet és értékeit, valamint az ezt szerető és védelmező embereket, a művekben szereplő kedves állatokat. A nyári táborok során szerzett ismeretek, élmények arra késztetik a fiatalokat, hogy vegyék kézbe és olvassák a kiváló író könyveit és verseit, és a tapasztalatokat, az ismereteket terjesszék az iskolákban, otthonokban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A Zöld Kereszt Egyesület kapcsolatot kíván teremteni a szomszédos országok hasonló egyesületeivel. Az együttműködés gyümölcsöző lehet a környezet- és árvízvédelem terén, segítené a hivatali szervezetek munkáját. Az Erdészeti Szekciónak erdészeti-, vadászati vonalon már van kapcsolata a Felvidékkel, Kárpátaljával és Erdéllyel, ún. régióvonatkozású rendezvényekkel. A kölcsönös együttműködés hozzájárulna bizonyára a szomszédokkal való jó viszony erősítésére is.

Sikeresnek könyvelhetjük el, hogy az Alaptörvénybe – a mindenki által kötelességszerűen védendő természeti javak közé –a talaj és a víz mellé bekerült az erdő is. Eredetileg nem volt benn. Lobbizásom eredményeként, amelyben részt vett Király Pál és S. Nagy kolléga is, Semlyén Zsolt miniszter-elnökhelyettes úr támogatásával szinte az utolsó pillanatban sikerült az erdőt nevesíteni.

Végül is neked, nektek köszönhető hogy az erdő is bekerült az Alkotmányba.

Ha jól belegondolunk, igen.

Egyesületünk nonprofit szervezet, tagdíjunk nincs, társadalmi munkákból és támogatásokból tartja fenn magát. Lelkes, tapasztalt, idős gárda a mag. Sajnos, a fiatalok nem nagyon tolonganak.

Egyébként több mint 25 éve erdészeti igazságügyi szakértő vagyok. Tevékenységemre elsősorban az erdőgazdasághoz kapcsolódó ügyekben kerül sor. Nevezetesen az erdőállományokban történt károsítások értékmegállapításával. A későbbiekben a közigazgatási határozatok felülvizsgálatával kapcsolatban kaptam megbízásokat.

Nyugdíjasként a Balaton Szövetségnél környezetvédelmi szakértőként tevékenykedek. Ez a szervezet a Balaton parti önkormányzatok érdekképviseletét hivatott ellátni.

Életem folyamán több könyvet írtam, szerkesztettem. Ilyen a „Dél-Balaton és környéke", „Somogy megye természeti értékei". „A Zselic". „A Balaton bibliográfiája". „A Zselic ökológiai bibliográfiája".

Egyébként két leánygyermekünk közül Katalin faipari mérnök, Zsuzsanna reumatológus szakorvos. Négy unokám van.

Az Országos Erdészeti Egyesületben is aktívan munkálkodsz.

Az OEE-be 1955-ben léptem be. Tagja vagyok az OEE Közjóléti Szakosztályának és a Seniorok Tanácsának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nem unatkozom most sem, mert a Zöld Kereszt elnökeként és a Somogyiak Baráti Körének társelnökeként van elég elfoglaltságom

Kitüntetéseim: Munka érdemrend ezüst fokozat; Pro urbe Kaposvár, Balatonboglár–Jankovics városrész; Széchenyi emlékérem; Az emberi környezetért érem; Nemzetközi Zöld Kereszt ezüstérem; Balaton-díj; Somogy megye polgáraiért emlékérem.

Most, hogy visszatekintek meglehetősen hosszú szakmai életemre, úgy gondolom, hogy hű tudtam maradni önmagamhoz, és a vállalt feladatokat mindig teljesítettem. Botrány soha nem volt körülöttem, ami valószínűleg abból adódik, hogy tiszteltem munkatársaimat éppúgy, mint vélt, vagy tényleges ellenfeleimet, és ha voltak is nézeteltérések, azokat békévé oldotta az emlékezés.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gosztonyi Géza
(1908–1988)

Lakásán, a sok-sok vadásztrófea és a vadászattal kapcsolatos emléktárgy között arra próbálom rávenni Géza bácsit, hogy beszélgessünk az elmúlt 80 évről.

1908-ban születtem, a Somogy megyei Abapusztán. Édesapám gazdaságvezető volt. Sajnos, korán, három év múlva meghalt, és ekkor bekerültem Kaposvárra, itt végeztem az iskoláimat. Ez afféle katonaiskola volt, mert csak így volt lehetőség, hogy diplomát szerezzek.

A keszthelyi huszároknál lettem továbbszolgáló, és ott elvégezhettem a keszthelyi akadémiát. Azután onnan Sopronba kerültem az erdészeti főiskolára, mert ez akkor lehetséges volt. Sajnos diplomavédésre már nem került sor, mert a honvédség fölrendelt Budapestre.

Ne haragudj, hogy megszakítalak, de ha ilyen tempóban beszélgetünk, akkor egy perc múlva a mai naphoz, 1987-hez érkezünk. Menjünk vissza még egy kicsit Abapusztára, ahol születtél. Melyik részén van ez Somogynak?

Szentgáloskértől északra. Igaltól balra.

Mondtad, hogy gazdaságvezető volt édesapád. Saját gazdaságát vezette?

Nem. A Mezőgazdasági Ipari Részvénytársaságét. Szolgálati lakásban laktunk, majd édesapám halála után onnét jöttünk be Kaposvárra. Édesanyám 1911-ben maradék pénzéből vette meg ezt a házat, amiben most beszélgetünk. Októberben jöttünk be, a húgom még Szentgáloskéren született. Édesanyám a két gyerekkel egyedül maradt. Segítség nagyon kevés volt, noha a Mezőgazdasági Ipari Részvénytársaság se-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gített valamit, de ez nem volt elég, és ezért elkezdett halárusítással, virágkertészettel, sok mindennel foglalkozni, az akkori idők lehetőségei szerint.

A részvénytársaság segélye olyasmi lehetett, mint most az özvegyi nyugdíj?

Nem. Ez rendszertelen segély volt, negyedévenként, félévenként, évenként. A gazdasági év zárása után kiutaltak egy nagyobb összeget. Egyébként csak kisebb összeget – mondhatom így – pötyögtettek.

És ezt kérvényezni kellett?

Általában kérvényezni, de inkább csak egy beadvány kellett írni. Hiszen ismerték a körülményeket. Amikor a kaposvári gimnáziumba beiratkoztam, akkor meglehetősen pénz nélkül, mondhatni, segítség nélkül álltam. Ennek következtében hetedik gimnazista koromban kénytelen voltam beállni a zsoldos hadseregbe. Kaposváron volt a 7. honvéd hadsereg.

Ez hányban volt?

Ez 1921-22-ben. Még zsoldos idő volt akkor.

Ez abban az időben volt, amikor Magyarországnak nem lehetett önálló hadserege?

Igen. Valóban nem lehetett, csak az antant elől „eldugott alakulatok". Oda kerültem, mégpedig vitéz Bakonyi századosnak a jóindulata folytán.

Hogy ment ez? Egyszerűen be kellett menni és jelentkezni, hogy katona akarok lenni?

Semmi akadálya nem volt, ha egészségileg megfeleltél, akkor lehetett. De nekem a megoldás az volt, hogy itt Kaposváron álltam be katonának, az érettségit katonaként tettem le. Akkor elég kilátástalan volt a dolog. Egyszer csak hívat a Bakonyi százados azzal, hogy Keszt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

helyre kellene altiszt-kiegészítés, de egyben le kell mondani a karpaszományi jogról örökre. A karpaszományos az volt, akit érettségi után csak egy évi katonai szolgálatra köteleztek. Ezeknek a katonáknak megkülönböztetésül szalagot varrtak a zubbony az ujjára.

Ugyanakkor beiratkozhatok a keszthelyi akadémiára, így mégis főiskolai képzettségem lesz. Ruhát, fizetést kapok, ami egész jó volt. Szállás a laktanyában, így tulajdonképpen egészen jól elboldogultam.

Így kerültem Keszthelyre, az antant elől eldugott alakulathoz, amely Sopronhoz tartozott.

És kik soroztak?

A magyarok. Mindezt titokban, dugva csinálták. Különben ebben volt egy komikus jelenet, amikor áthelyeztek, és elmentem Keszthelyre jelentkezni az ottani őrnagynál. Egyenruhában, szabályosan lejelentkeztem. Hoztam az áthelyező papírt, vezérlést és odaadtam neki. Rám néz, azt mondja: „nagyon rongy ember lehettél, hogy az ezreded lemondott rólad." Erre benyúlok a zubbonyzsebbe. Őrnagy úr, kérlek – mondtam neki –, légy szíves, ezt olvasd el. Garamvölgyi Guszti írt néhány ajánló sort ebben a levélben. Elolvassa, majd odajön hozzám, átölel, lapogatja a hátam, miközben mondja, „te marha, ezt mondhattad volna hamarabb, természetesen rendben van minden."

És az is ő volt, aki karácsonyra soron kívül kinevezett őrmesternek. Ez anyagilag sokat jelentett.

Hogy ment ez? A laktanyából egyenruhában mentetek az akadémiára?

Ketten voltunk ilyenek, akik egyenruhában jártunk. Szegény Selyme Gyuri barátom, aki a Don mellett fekszik valahol.

És mit szóltak ehhez a hallgatótársak?

Semmit. Nagyon kedvesen fogadtak, sőt, inkább támogatásban volt részünk, mert a keszthelyi akadémia nagyon előkelő intézmény volt, és egy magántanulónak nagyon-nagyon súlyos pénzeket kellett fizetnie. De nagyon szépen megoldódott a dolog, és kedves emlékek maradtak bennem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A tanulást a katonaság fizette?

Tandíjmentesség volt, amit már az első negyedév után megadtak, mert kitüntetéssel végeztem. Tulajdonképpen az egész három évben is csak egy pont hiányzott a kitüntetéshez, amit a gépészeti tanár nem adott meg egy lehetetlen helyzet miatt. Megharagudott rám. Az történt, hogy a fegyverraktárrészleget ő vezette, és onnan egy kispuska nyomtalanul eltűnt. Ő azt hitte, hogy nekem ehhez valami közöm van. Lényeg, hogy nem adta meg a szükséges egy pontot a minősítésnél.

Aztán lett ennek egy érdekes folytatása. Tíz év múlva Kapuváron a hercegi uradalomnál volt egy gépbemutató, amelyen kender- és lenaratásra alkalmas gépeket ismertettek, és ő is ott volt. Már messziről észrevett. Megállt és szabadkozni kezdett:

„Uram, ne haragudjon, én voltam a hibás. Jobban utána kellett volna néznem a dolognak. És nagyon-nagyon sajnálom." Mondom, professzor úr, egyáltalán nem fontos. Már a jegyet visszajavítani úgyse lehetett, és azzal se lettem volna több semmivel se.

Milyen volt ez az ún. dugott hadsereg, amikor a magyarok a sajnálatos I. világháborús vereség folytán még az önvédelem lehetőségétől is el voltak tiltva. Mondtad, hogy egyenruhátok volt. Fegyvert kaptatok?

Teljes fölszerelés volt. Az antant előtt is igazolt, engedélyezett fegyveres alakulatok főleg Budapest környékén voltak elhelyezve. A vidékiek, például a soproni huszárezred és annak a kihelyezett alakulata, a veszprémi meg mint lovas csendőr szerepelt, és a katonasapkának az oldalán egy kis toll volt. Nem sastoll, hanem szabályos kakastoll. Ez volt a megkülönböztető jel, különben a fölszerelésünk, mindenünk ugyanaz volt. Tudták előre, hogy mikor jön az antant ellenőrizni, akkor lóra ültünk, és kimentünk az erdőbe.

Akkor mit ellenőriztek?

A létszámot. Aztán megállapították, hogy a laktanyában nincs semmi. Nem is volt, mert ott voltunk három kilométerre az erdőben. Amikor aztán elmentek, visszamentünk a laktanyába.

Nem meglepetésszerűen jöttek?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nem. Sehogy se lehetett volna meglepetés, mert ők Pesten kezdték. Ha meglepetésszerűen akartak volna jönni, akkor is értesített volna Budapest. És a riadóhoz bőven elég volt egy óra.

Érzésed szerint ez a franciák vagy az antant felé egy jól sikerült megtévesztés volt, vagy ők sejtették, hogy itt valami van?

A misszióban jóindulatúak voltak az angolok és az olaszok. Azok segítettek, és belátták a magyarok nehéz helyzetét. A többi missziótag nem volt jóindulatú. Csak az volt a szerencse, hogy azok nem rendelkeztek teljes szavazati joggal. Mint például a kisantant.

Az angolok és a franciák segítőkészek voltak. Hogy mást ne mondjak, Szegeden az első fegyveres alakulat 1919-ben francia fegyverekkel és francia felügyelet alatt jött létre.

Horthy Miklósnak ebben volt már szerepe?

Hogyne. Amikor már két zászlóalj állt, szóba jött, hogy kell egy fővezér. Ekkor választották meg Horthy Miklóst.

Ebbe az alakulatba, ahol te is voltál, kik kerültek be?

Magunkfajták, akiknek komoly anyagi nehézségei voltak. Ez elég kemény szolgálat volt, mert tanulni is kellett, a szolgálatot is el kellett látni. Őrmesterek csak ketten voltunk a Selyme Gyurival, akivel jó barátok voltunk. Keserűen humoros volt, hogy a laktanyában tisztestől, altisztestől, legénységségtől összesen nem voltunk többen, mint 25-30-an. Viszont a lóállomány kétszázon felül volt. Tehát a ló az az egész keretre megvolt. Az idő nagy része jóformán a lóápolással telt. Képzelheted, kétszáz ló harminc emberre. A tisztek persze nem csutakoltak.

Végül is hogyan kerültél Sopronba?

Sopronba? Amikor Keszthelyre kerültem a mezőgazdasági akadémiára, jött egy rendelet, hogy az aktív szolgálatban lévő katonák tantervbeszámítással végezhetik párhuzamosan a két akadémiát. Keszthelyen is, meg Sopronban is. Amit Keszthelyen tanultunk, azt Sopron-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ban beszámították, vagy pedig fordítva. Ilyen volt a vadászat, a növénytermesztés, az erdővédelem. No, és a matematika, meg ilyesmi.

A vadászatot nyilván Sopronban hallgattad.

Az volt Keszthelyen is. Mégpedig egy nagyon kedves, Hauer nevű professzor adta elő, aki lelkes vadász volt. Abban az időben Sopronban a vadászati oktatás nagyon gyönge, szinte jelentéktelen tárgy volt. Inkább a műszaki dolgokat preferálták. No, és természetesen az erdészeti szaktárgyakat. Azt nagyon sajnálom, hogy egy, a Sopronban leadott tárgyból készített kéziratos jegyzetemet öt vagy hat éve kölcsönadtam Sopronba a könyvtárnak egy jubileumi kiállítására, és azóta nyoma veszett. Azt mondják, hogy nincs sehol, mert ők elküldték. Azt a kéziratot még Selmecen készítették, és szőrén-szálán eltűnt, valószínűleg valakinek jobban kellett.

Gondolom, ezek olyan kuriózumok, amelyekből már kevés van.

Tudtommal ez az egyedüli példány volt. Mert amikor én ezt elküldtem, akkor nagyon köszönték, és mondták, hogy ez bizony nekik sincs már meg. Selmecen adták ki, valamikor 1880-ban.

Valahol egész biztos megvan az a jegyzet.

Reméljük, hogy előkerül, mert kár lenne, ha elveszett volna.

Géza bácsi, a húszas években vagyunk. Sopronban albérletben laktál, vagy ott is laktanyában?

Laktanyából laktanyába mentem. Időnként Gyurival vezényléssel mentünk Sopronba, amikor kollokválni kellett. Arra a két-három napra, amikor Sopronban voltunk, az őrnagyunk kölcsönkért a csendőrségtől egy altisztet, aki a szolgálatot ellátta, aztán, amikor megvolt a kollokvium, akkor folytattuk ott, ahol abbamaradt.

S hogy közlekedtetek?

Vonattal. Az is érdekes volt, ahogy a keszthelyi akadémia és Sopron a vizsgáztatási időket egyeztette az olyanokra való tekintettel, mint én.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Tudtommal Debrecenből is volt két gazdász, akik mint katonák, kaptak kedvezményt. Csakhogy ők nem a soproni laktanyához tartoztak, hanem egy gyalogezredhez. Ezek nem velünk voltak, csak hallottuk, hogy volt ilyen.

Végül Sopronban hány szemesztert sikerült abszolválnod?

Négyet. Mert aztán abba kellett hagynom.

Ennek mi volt a konkrét oka?

Megint a honvédség szólt közbe, ugyanis fölhelyeztek Budapestre. Akkor már az antantellenőrzés nagyon lanyha volt, és az 1. huszárezredet hadilétszámra akarták bővíteni. Összeszedték az embereket, innen-onnan, ahonnan sikerült. Nekem sokat számított az egyetemi végzettségem. Tehát nem úgy vettek át, mint zupásőrmestert. Gondoltam, így lesz valami lehetőségem a katonai ranglétrán feljebb kapaszkodni.

Így kerültem az 1. huszárokhoz, és ekkor abbamaradt Sopron. Keszthelyen már végeztem, mert az csak hároméves volt. Aztán a huszárezredtől nem egészen sima körülmények között kerültem ki. Ugyanis az a lovas gyakorlótér, ahova mi kijártunk, agyagos volt. Na már most, én kiválasztott lovas voltam. Minőségileg is, mindenhogy. Az volt a szigorú parancs, hogy csak állami lovon szabad lovagolni, és semmiféle magánlóra nem szabad felülni.

Egyszer Alagon hárman vagy négyen voltunk. Beszélgetünk, ahogy ilyenkor szokás. A pályán meg ott volt egy trén alezredes, aki a legényét nekizavarja egy lovas akadálynak. A nyomorult ló háromszor egymás után veri az akadályt, és nem tudják ugrásra kényszeríteni, mert a ló állandóan kitört. Mi persze ott nevetgéltünk a szerencsétlenkedőn.

Ekkor odakiált nekem, hogy „őrmester, …hozzám!" Mondom, parancs, és odamegyek. Erre ő: „üljön fel a lóra, próbálja meg, akkor majd talán nem röhögnek."

Alezredes úr, alázatosan jelentem, nem szabad. Ez és ez a parancs, nem szabad. Elkezdett üvölteni, így-úgy, barom huszár, szóval elmondott mindennek, amivel kihozott a sodromból. Mondom, hozzátok ide azt a lovat.

Igazítottam a nyergen, mert az meg közben elcsúszott. Ráadásul a kantár sem volt a helyén. Aztán az ott lévő huszárokat jobbról-balról az akadály mellé állítottam azzal a szándékkal, hogy amikor odaérek, os-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

torral segítsenek. Mert másképp kilátástalan volt. Ez borzasztó durva dolog volt, de nem tudtam más megoldást. Nekivágtáztam, de elsőre nekem sem sikerült. Egy úgynevezett hasáb akadály volt, ami önmagában abszurdum egy fiatal lónak. A felső sort az első lábbal leverte, így az első és a hátsó láb közé odakerült egy pár hasáb. Elestem a lóval együtt, és három nap múlva a Honvéd Kórház idegosztályán ébredtem fel.

Milyen magas volt ez az akadály?

Ha jól emlékszem, nem volt magas, 120-as. Szélesnek viszont széles volt. 3-4-5 méteresek szoktak lenni. Egy gyakorlatlan lóval ez nem megy. Ha nem üvölt ennyire az alezredes, eszembe se jutott volna, hogy felüljek rá.

Ő milyen parancsnok volt?

Trén, azaz hadtáp. Ez egy egység volt, mégpedig szállítóegység, ghs. Na, akkor megállapították, hogy komoly bajom van, és legalább öt évig nem ülhetek lóra. Nagyon elkeseredtem, mondtam, hogy köszönöm, elmegyek. Perczel volt az ezredparancsnokunk – itt halt meg Kaposváron három évvel ezelőtt –, ő azt mondta: „maradj, átteszünk a gazdasági részre az adminisztrációhoz, leteszed a tiszti vizsgát, és a szolgálatod alapján onnan főhadnagy leszel. Maradj. Két év múlva majd visszakerülsz a csapathoz." El voltam keseredve, átöleltem az én lovamnak a nyakát. Nagyon szerettem a lovakat. Grimasz volt a neve. Kimentem a laktanyából, és a katonai pályafutásomnak ezzel vége lett.

Eljöttem haza. Abban az időben nem lehetett elhelyezkedni. A villamoskalauzok is doktorok és magas végzettségű emberek voltak. Nem találtam munkát. Aztán a cukorgyárnál adódott végre segédmunka.

Répát kellett lapátolni a vagonokból, azt csináltam a szezon alatt. Ekkor kezdődött meg a tejcsarnokok szervezése.

Most már 1930-ig jutottunk. Milyen jellegű volt a sebesülésed? Azt mondtad, cukorgyárban lapátoltál, végül is ez elég nehéz fizikai munka.

Súlyos koponyarepedésem volt. Ezt még ma is ki lehet tapogatni. De annyi lelkesedés volt bennem, hogy nem foglalkoztam a sebemmel. Daccal, csakazértissel csináltam a cukorgyári dolgot. Vége volt a sze-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zonnak, amikor kezdődött az a bizonyos tejszövetkezeti munka. Jó Alpár volt a szervező, és neki voltam két évig a taxisofőrje.

Ez a taxisofőrség olyan volt, mint amit ma értünk alatta? Mert annak idején magára a személygépkocsira mondták, hogy taxi.

Nem, ez igazi taxi volt. Bérelték a kocsit, és taxaórával jártam itt bent a városban. Ha meg kimentünk falura, akkor a kilométer volt az elszámolás alapja.

Jogosítványod volt?

Természetesen. Még egy érdekes dolog történt ez alatt a két év alatt. 1930 és 1932 között volt az úgynevezett Köztelek. Így hívták az akkori mezőgazdasági újságot. Ott olvastam egy hirdetést, hogy ez meg az az uradalom keres gyakornokokat. Beadtam egy pályázatot a veszprémi püspökséghez.

Leültettek, vizsgáztattak. Nagyszerű. Köszönjük szépen. A papírjait hagyja itt. Odaértem az ajtóhoz: „várjon csak egy pillanatra!" Tessék, mondtam. „Mondja, maga rokonságban van a Gosztonyi Máriával?" Mondom, igen, első unokatestvérem.

Ja, mondják…

Két hét múlva az összes papírom itthon volt, tárgytalan volt a fölvétel.

Gosztonyi Máriáról mit kell tudnunk?

Unokatestvérem. A tizenkilences forradalomban szerepe volt, mert összekötő volt a Szamuely meg a különböző csoportok között. Ugyanis egy földbirtokos lányt senki nem gyanúsított. Egyszer a Nemzeti Múzeum előtt volt egy gyűlés. Azon több ember fölszólalt, köztük a Mária is. Ekkor a tömegből előrohant az édesanyja, a Mariann néni, és esernyővel ütötte-vágta, ahogy csak tudta, amíg ki nem szabadították a kezéből. Haragudott, hogy a lánya korteskedett. Mert végeredményben ő is nagybirtokos volt. Szóval ez a rokonság volt a lehető legroszszabb a püspökség szemében.

Hát ezen nincs mit csodálkozni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egy idő múlva jövök haza fuvarból, amikor itt várt Brokes Rezi, aki Kaposváron volt gazdasági főfelügyelő. Roppant kedves úr volt, jó barát, és mondja, hogy az Esterházy uradalom hirdet fölvételt, adjam be a kérvényt. Mondom Rezi bácsi, nem, én már bele nyugodtam a taxizásba, nem adom be. De így, de úgy. Erre ő legépelte az egész kérvényt, és odaadta, hogy írjam alá. Még bélyeget is ő ragasztott rá, amikor föladta. Jó idő eltelt, se nem hívnak, semmi, mondom Rezi bácsinak, látja semmi értelme a dolognak.

Egyszer csak jön egy behívó, hogy menjek Sopronba bemutatkozni az Esterházyakhoz. Ott egy különös szituáció volt, mert tél volt és fáztam. Kaposvárról mentem föl, hogy ne legyen szállásdíj. Látom, hogy megint ott van a vizsgálóbizottság. Most többen jelentkeztek, mert valami huszonnégyen voltak. Az egyiket a kormányzó protezsálta, a másikat a herceg, mondom, mit keresek én itt? Faggatnak, és azt mondják, jó, köszönöm, majd határozunk.

Kikből állt ez a bizottság?

Legalább nyolcan voltak. A papoktól kanonokok, gazdasági felelős, ez-az, az Esterházy uradalomtól volt a Szolnoki főigazgató, Baranyovics a mezőgazdaságtól, Rimler Pál – a most Gödöllőn élő Rimler Laci édesapja – az erdészettől. Én a Lacival nagyon jó barátságba kerültem később.

Mi volt a tét? Milyen feladatot kellett volna ellátni, ha fölvesznek? Vagy akit fölvettek.

Ők először tájékozódni akartak az általános tudásról. Elég csiklandós szakmai kérdéseket tettek fel. Vizsga után eljöttem haza. Az volt az érdekes, hogy én délig voltam bent. Délben kijöttem, aztán bementem a Koronába, megittam egy pohár sört, ettem egy virslit. A vonatom valamikor két óra után indult visszafelé. Ott ülök az asztal mellett. Egyszer csak nyílik az ajtó, és az egész hercegi vezérkar, aki ott volt a felvételi bizottságban, vonul be sörözni. Ez szokás volt. Egyszer csak a Rabár Feri, aki a Szolnokinak a személyi titkára volt, odajön hozzám, hogy gyere, a főigazgató úr hívat. Akkor ő már tegezett. Mondom, mért menjek oda, ennek nincs semmi értelme. Ne okoskodj, gyere oda. Odaültetett maga mellé Szolnoki, és azt mondja: Nagyszerűen megfe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

leltél a kérdésekre, egy nagy csomó dac, keserűség volt benned, de éppen ez tetszett meg. Jó, majd meglátjuk, mi lesz. Eljöttem haza. A papírok csak nem jönnek. Egyszer aztán jön egy távirat Szolnoki Dezsőtől, hogy Gézát elsejétől fölvettük. Utána jött a hivatalos papír, hogy jelentkezzek munkára. Sopronban kellett jelentkezni, onnan kimentem Nyárosmajorba, ami közvetlenül a hansági erdők alatt volt. Tulajdonképpen ott kerültem megint kapcsolatba az erdővel, és ott már vadászhattam is.

Mi volt a feladatod?

Annak a mezőgazdaságnak a fönntartása, ami az erdészetet és a vadgazdaságot kiszolgálta. Azonkívül vadászatok rendezése, tervezések, vadföldek működtetése, minden ezzel kapcsolatos dolog, összekapcsolva a mezőgazdasági munkákkal.

Mielőtt tovább mennénk, szeretném tisztázni, hogy akkor már a vadászat megpendített, vagy a sofőrködést akartad elfelejteni?

Én mindig is vadász szerettem volna lenni. Velünk szemben lakott a Furmann erdőigazgató, édesapámnak jó barátja. Tízéves voltam, vagy még annyi se, amikor a hóna alá fogott, és megtanított arra, hogy mi az erdő, mi a vad. Abban az időben szereztem puskát. A szó szoros értelmében szereztem, mert a karabélyos vagonok ott álltak az állomáson. Egy öreg népfölkelő őrizte, elszunnyadt, és a szomszédommal, Wolf Jóskával – még ma is él – két karabélyt levettünk a vagonról. Az Anti bácsival kijártam az erdőre, akit nagyon szerettem. Csak apróvadat lőhettem. Szarvast, azt nem, mert az csak 18 év feletti korral lehetett. Akkor engedett meglőni egy tehenet, addig semmit.

A vadászathoz nagyon jó alapom volt, és ha Sopronba mehettem volna közvetlenül, akkor én Sopronba végzem el a főiskolát, és nem Keszthelyen. Mert Keszthely egy kényszermegoldás volt.

Amikor felvetted az Esterházyaknál a szolgálatot… akkor még legényember voltál?

Akkor még legényember voltam, a kötél később ütött le. 1937-ben kaptam meg a kinevezést a gyulaji vadgazdaságnál fővadásznak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Emellett rám bízták a gyánti gazdaság vezetését, ami kizárólag az erdészet és a vadföldek ellátását jelentette.

Azért ne hagyjuk olyan gyorsan ott az Esterházyakat. Hogy zajlott ott egy vadászat, illetve mi volt a feladatod?

Abszolút korrekt módon, minden irigység nélkül, nagyon precízen kellett végrehajtani a hajtásokat. A nagyobb vadászatokról térképvázlatot készítettünk, azt minden puskás megkapta. Ezt nem kellett jóváhagyatni. Én voltam a hajtásokért a felelős, és így mindenkinek a markába nyomtam. Ettől csak akkor tértünk el, amikor minimális vendég volt, jóformán csak a saját baráti kör. Barcsay Laci erdőmester, aztán egy másik, aki később az Erdészeti Egyesületnél is sokat szerepelt, Simore-Szabó Lajos bácsi, meg a Kopf Dódinak az édesapja. Akkor, ha csak magunkban voltunk, nem volt térkép.

Ott volt egy elsőrangú eset. Ősszel egy vegyes vadászaton Kopf Dódi hibázgatott. A nyiladékon megyünk, majd a következő elállásra, egymás mellett összekeveredtünk, erre föl a nyiladék oldaláról fölrepül egy szalonka. A Lajos bácsinak akkor volt egy új puskája, egy 8-as Bock. Visszafordul, azt mondja, így kell lőni. És lőtt. A szalonka leesett. Mondom, ismételje meg. Erre felrepül egy másik, és azt is leszedte.

Milyen volt a vadállomány?

Apróvadból nagyon sok volt. Egyik évben jött egy rendelet, hogy 450 darab nyulat ki kell lőni, és azt a kapuvári húsgyárnak leadni, hogy dolgozza fel konzerveknek. Ennek jó részét én lőttem. Ez kötelesség volt, nem vadászat.

Ezek milyen konzervek voltak? Emberi tápláléknak?

Igen. Nagyon gusztusosan elkészítve, aszpikba, pörköltnek, szeletbe vadasan, nagyon jó volt.

Volt-e valami illusztris vendég ott?

A kormányzó. Eszterházán volt elhelyezve. Arról volt egy fényképsorozatom, de azt úgy tudom, a gyöngyösi múzeum vitte el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Amikor főhalljakend jött, volt-e valamilyen különleges óvintézkedés?

Semmi. Négy, maximum hat csendőr. Egymást váltották a kapunál. Semmi más nem volt. Díszben voltak az erdőőrök, és én is. Az erdészkardom, az itt van fönn a falon.

Ezt valamilyen alkalomkor kaptad, vagy kötelező volt?

Ez hozzátartozott az egyenruhához. Az altiszteknek ugyanilyen bőr montírunggal volt egy rövidebb. Ezt húsvéti körmenetkor, meg ünnepi alkalmakkor viseltük. Ezeknek a kardoknak a gyakorlati használata a hátultöltős puskákkal megszűnt. Megmaradt dísznek. Amíg elöltöltős puskák voltak, addig a kegyelemlövés borzasztó komplikált volt. Ezért akkor ezzel a nagy tőrrel szúrtak, ami ott van a falon. De ahhoz is ügyesség kellett, mert az utolsó szúrásnál föltétlenül rúgott az állat. Úgy kellett oldalról csinálni, hogy biztosan jó legyen.

Te adtál ilyen kegyelemdöfést ezzel a fegyverrel?

Ezzel nem, hanem egy másikkal. Mégpedig Pénzpatakon voltam fönn, már a háború után. A vadőrnek a két kutyája állított egy süldőt. Valamit kellene vele csinálni, szóval a két kutyája fogott egy süldőt. A késem a derekamon volt, kihúztam, és fültövön szúrtam. Ez volt az egyedüli disznóm, amelyik szúrt volt. Az akkori igazgató nem lődíjat utalt ki, hanem szúrdíjat.

Nahát, ezt még nem hallottam! Átkerültél Gyulajra.

Átkerültem. Nehéz szívvel hagytam ott az Esterházyakat. De Gyulajon nagyon szép munkát kaptam. Mégpedig két gondnokságot, a tamásit és a gyulajit. Ez is Esterházy birtok volt. Elődöm Löv erdőmester volt, akiben egy igen keménykötésű, nagyon derék, ideális erdészembert ismertem meg. Jellemző, hogy amikor odakerültem, az átadások valami miatt három hónapig elhúzódtak. A következőt mondta: „Ha ez erdőben látsz valakit, akinek nem zöld gallérja van, de puskája igen, azt lődd agyon. De nehogy hozzá menj, csak mondd nekem, hogy hol fekszik."

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ezt komolyan is gondolta?

Úgy. Amikor a kocsolai dögkutat kimerték, több koponya került ki. Ott élet-halál harc volt. Még egy nagyon érdekes gyulaji esetet elmesélek.

Volt egy nagyon fess erdőgyakornokunk. Nem tudom, honnan került oda. Valamelyik másik gondnokságról helyezték Steiner István erdőőrhöz lakásra meg kosztra. A Steiner Pista – most halt meg két éve – egyszer éjféltájban telefonál nekem. Közvetlen telefonunk volt az erdészházakkal. Mondja, hogy baj lehet, mert a gyakornok még nem jött vissza. Pedig neki azon az úton, amit megbeszéltek, legkésőbb 10 órára itthon kellene lenni. Jól van Pista, telefonáljon át a vérebért, magánál találkozunk éjjel háromkor. Hamarabb nem, mert még sötét van.

Akkor a következőképpen ment a dolog. A vérebvezető vezette a vérebet, megszagoltattuk a gyakornok ruháját. Kellően fölszerelve, nagyon szépen tartott a csapat. Egyik oldalon ment a Pista, másik oldalon én. Egyszer csak a kutya a cserkészútról jobbra letér. Mi lehet az? Ott rögtön látszik a harcnak a helye, letiporva a fű, és a következő látvány. Egy vöröshangyaboly, ami majd' egy méter magas is lehet. A boly fölé egy fára két karjánál fogva felkötve az emberünk. A két lába bokánál megkötve, de úgy, hogy beleért a hangyabolyba. Képzeld el. A fiú valósággal őrült volt, mikor megtaláltuk. Még az is csoda volt, hogy egyáltalán élt még. Kiszabadítottuk. Azonnal föl Pestre, a herceg úrnak volt egy idegklinikája, azonnal be, jó két hónap múlva úgy ahogy helyreállt a gyerek. Amikor visszajött, kértem, hogy mondja el, mi volt ez tulajdonképpen? Azt mondta a gyerek, ő csak arra ügyelt, hogy a szemét ki ne rágják, azt szorította le, amíg eszméletén volt. Kértem, mondja meg, hogy ki volt, mert hiszen ő birkózott velük, tehát tudja, hogy kik voltak. Rám néz: „tekintetes úr, ne haragudjon, de ez az én ügyem." Soha nem derült ki az igazság.

Két pasas egy hónapon belül nyomtalanul eltűnt.

Egy kerületvezető erdésznek akkor volt egy szolgálati naplója, az benn volt a tarisznyájába. Ott, ahol a kenyere meg a kolbásza volt. No meg, a literes üveg. De ha az erdész fölütötte a noteszt, pontosan megmondta, hogy kérem, ez van, az van, amaz van. És nem volt hozzá iroda, meg ilyesmi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ez a fiatalember hogy került oda?

Esztergomban végzett, ott kapott erdészeti képesítést, és itt teljesített szolgálatot. Szolgálatteljesítés közben történt az említett dolog. És hogy mennyire valamiféle bosszú volt, arra jellemző, hogy a puskáját otthagyták neki, nem vitték el. Én azt hiszem, hogy nőügy volt abban. Ezek azok az ügyek, amikről nem lehet beszélni.

Géza bácsi! Hogy teltek itt az évek?

Nagyon szépen, nagyon jól, egyenletesen. Vezettem a gazdaságot, vezettem a vadászmesterséget, papírom is megvan, egészen a háborúig. Akkor aztán…

Még mindig legényember voltál?

Nem. Akkor már Bözsi megvolt, 1943-ban volt az esküvő, de csak abszolút csöndben, magunk között voltunk. Bejöttek az oroszok, mi már tudtuk, hogy közvetlen közel vannak, mert Pincehelyen is szólt a géppisztoly. A németeknek volt ott egy légelhárítója, azt kézitusában foglalták el. Csak azt nem értettük, hogy mért nem jönnek hozzánk. Ott voltak három kilométerre. Fölhívom telefonon a postát, kérdezem, mi van. De akkor már az volt a válasz, hogy allo, allo, mert már az oroszok ott voltak. Két napra rá bevonultak óriási tömegekkel, s rajtunk keresztül mentek tovább. Az volt a tragédiánk, hogy a Siónál megakadt a komp.

Rekviráltak…?

Több volt, mint rekvirálás. Közvetlenül a fronton voltunk, mert Bözsi ott sebesült meg.

Helyileg hol laktatok?

Gyánton volt egy gazdalakás, két szoba WC. Ott aztán, ami apróságom és értékem volt, azt elvesztettem. Elvitték, fölgyújtották. Pusztítottak mindent. Utólag kiderült, hogy egy partizánszerű alakulat járt ott, és amikor az egész ügy kezdett lelassulni, az oroszok előre mentek, akkor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hoztak egy kozák alakulatot, húszegynéhány embert. Kifogástalanok voltak. Ha ott valakit tetten értek, hogy semmi keresnivalója nem volt egy házban vagy ehhez hasonló, a minimum az volt, hogy kancsukával addig verték, amíg el nem esett. Azok kemény katonák voltak.

Ez volt a minimum. Mi volt a maximum?

Agyonlőtték. Ez egy front mögötti rendcsináló alakulat volt. Ők voltak azok aztán, akik visszahoztak nekünk ágyneműt, valami edényt, meg ilyesmit.

Azért kérdezem, mert Boros Gyurka bácsi is mesélte, hogy bizony mire ők is hazaértek, félméteres szalma fogadta őket a nagyon szépen berendezett lakásban és hamuvá égett minden az udvaron. Könyvtár, minden…

Nézd, a könyvekkel nekem az volt a szerencsém, hogy Bözsinek az utolsó pillanatban eszébe jutott, hogy a parádés kocsissal az értékeket két nagy ládába elásták a mosókonyha padozata alá. Rajta álltak az orosz lovak. Attól féltünk, hogy majd megeszik, de semmi baj nem történt. Ez a két láda megmaradt. Aztán megmaradt az, ami itt volt az édesanyámnál, bútor, ágynemű, mert amikor már zűrös volt a helyzet, elosztottunk sok mindent ide is, oda is.

Ha már a régi könyveknél tartunk, azokat a könyveket és fegyvereket, amelyeket magunk körül látunk, már akkor tudatosan gyűjtögetted?

Tudatosan, már nyolcéves koromtól kezdve.

Sokszor szerencsém volt, mert például ha megtudtam, hogy valahol ott vannak a saját, széthordott dolgaim, akkor elmentem megnézni és ha valóban az enyém volt, visszaadták.

Itt van a fejem fölött, egy kis pisztoly. Ez a legkisebb pisztoly. Idővel egy érdekes dolog derült ki róla, amit Orbán Laci bácsi megírt. Éspedig azt, hogy ez az egyik legrégebbi magyarországi gyártmány. A puskamíves Fehérváron volt, az 1700-as években gyártották. Ez volt az első, amit kaptam.

A gyűjtésemhez tartozik egy humoros eset.

Egy nagyon helyes házaspárnál voltam, akkor még Kapuváron. Az asszony azt mondja nekem, hogy az ura hozott a felvidékről bombá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kat, és ő borzasztóan fél tőle, vigyem el. Akkor nekem már komoly gyűjteményem volt. Mondom, nézze, ha Pista hozta, akkor én azt nem vihetem el. De én könyörgöm, legyen szíves, vigye el.

Végül beleegyeztem, és mondom neki, jól van, elviszem. Azt mondja, akkor kihozom. Hoz, összeszorítva a kezében valamit, és mutatja. Két hatvanötös szolgálati töltény volt a „szörnyűséges bomba."

Kanyarodjunk vissza oda, hogy itt voltak az oroszok. A front jött-ment, de sikerült végül is a könyveidet, meg a fegyvergyűjteményedet megmenteni.

Azt elástam én, ugyancsak egy istálló alá. Az amerikaiak ledobáltak üres benzintankokat. Fémtankokat. Kiürült, és leoldották a gépről. Két ilyenbe pakoltam be a fegyvereket. Kivájtuk neki a földet, beleraktuk a tankba a fegyvereket, aztán lecineztük az egészet. De a szomszédok elárulták a manővert, és az akkori illetékesek fölszedték, amíg én kint voltam Gyulajon.

Este jöttem haza kocsival. Megállok az ajtó előtt. Hallom, hogy szólítanak: „Gosztonyi." Mondom, én vagyok. „Le van tartóztatva." Most mit csináljak? Bemegyünk, az egyik súgja a fülembe, hogy ne tartsak semmitől, mert nem olyan rossz a helyzet. Engem elvittek Tamásiba, ahol volt egy nemzetőrségszerű alakulat, magyarok voltak. Az oroszok akkor már túlmentek rajtunk.

A fegyvereket magyar civilek találták meg. Amikor engem elvittek, Bözsi rögtön bement Tamásiba, elmondani, hogy baj van, mert engem elvittek. Őt meg majdnem agyonlőttek. Tamási azonnal küldött egy húsz főből álló pártszolgálatos társaságot Tolnanémedibe, ahol be voltam zárva egy fáskamrába. És ezek ott vitatkoztak előttem. Egyszer csak a deszkaajtón végigszalad egy sorozat. Összevissza lődöztek, semmilyen sebesülés nem volt, de ha én akkor pontosan az ajtónak támaszkodtam volna, akkor kaptam volna belőle.

De ez a sorozat nem a te személyed ellen irányult?

Nem. Ekkor 1946-ot írtunk. Az értem jött kis csapat kiszabadított. Volt egy ügyvéd, akit ismertem személyesen. Ő üzent nekem, hogy hallotta, mi történt velem, de azt mondta, hogy az eljárás teljesen jogtalan. A vád fegyverrejtegetés volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Leadtam a fegyvereket, mire a Tolna megyei tanács megijedt. Fölrakták kocsira, és ajándékképpen elvitték Szekszárdra az ottani orosz parancsnoknak. Sok volt, az egész gyűjteményem.

Amikor ezt megtudtam, felültem egy kocsira, leszekereztem Szekszárdra és jelentkeztem a parancsnoknál. Jól beszélt németül. Rám néz, azt mondja, „a te fegyvereidből nincs itt egy se." Mondom, hogyan, hát ide hozták? Hidd el nekem, hogy nincs. Különben gyere, megnézzük a raktárban. Nagyon barátságos kozák volt. És képzeld el, egy tanteremben földtől plafonig puska volt. Mondom, én ebből nem tudom kiválogatni, lehetetlen. Odarendelt két katonát, darabonként áthordták egy másik terembe. Az enyéim mind ott voltak. Egymás után mondtam, hogy ez az enyém, ez az enyém. Tegyétek félre. Mindet visszakaptam. A szolgálati puskákat is kerestem, mert volt páros puskám, meg golyós is. Azt mondja, oda nem érkezett meg. El is hiszem neki, mert mire Pincehelytől lekocsiztak, ezek a csibészek útközben eladták. Egyetlen egy volt, ezt utólag tudtam meg, egy golyós fegyver. Valamelyik barom kipróbálta, de ripityára szétment, mert nem azt a töltényt tette bele, amelyiket kellett volna. Na, mondom, az én szarvaspuskám bosszút állt. De megmaradt ez a régi fegyverekből álló gyűjtemény, amit visszakaptam. Később is szerencsém volt, mert amikor a budapesti erdőgazdaságnál voltam az ötvenes évektől kezdődően, akkor ott nagyon sok mindent tudtam szerezni. Részben pénzért, részben barátságból. Többek között ezek a szamurájlándzsák is onnan származnak.

Gondolom, ezek olyanok lehettek, mint amilyeneket ötvenhatban leadtak a statárium kihirdetésekor. Akár lehetett használni, akár nem. Géza bátyám, a második világháborúval kapcsolatban van-e még valami említésre méltó?

Nem nagyon, mert engem, amikor behívtak, azonnal le is szereltek azzal, hogy létszámon felüli vagyok. Ez 1942-ben vagy '43-ban volt. Hazamentem.

A birtokban, az uradalomban, magában a vadállományban okozott kárt a háború?

Okozott kárt, de nem olyan nagyot, mint amiről általában később beszéltek. Ez nemcsak Gyulajra vonatkozik, hanem más területre is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az történt, hogy szétugratták az állományt. Lőttek is rengeteg sokat, de a fő baj az volt, hogy szétugratták. Például a fonyódi erdőben – az valami 200 holdas erdő volt – a háború után is ott bőgött a bika. Ugyanakkor a szemben lévő erdő üres volt. Mindenki azt hitte, hogy kiürült, agyonlőtték mindet. De nem. A szarvasnak egy része megmaradt. Nekem az az elméletem, hogy azt a szarvast lőtték ki, amelyik gyámoltalan. Nem volt olyan vitalitás benne, hogy mentse magát. Persze ez nem jelenti azt, hogy csak a nagyok maradtak meg. Mert voltak kisebbek is, de azoknak a vitalitása, az élni akarása erősebb volt. Tehát amit kilőttek, az gyengébb volt. De lehet, hogy fals ez az elméletem.

A háború után jött Moldoványi László, a vadászati főosztály vezetője, aki teljes tilalmat rendelt el a szarvaslövésre, amit nagyjából be is tartottak. Azután 1952-ben jött egy rendelet, hogy kismértékben selejtezni kell a nem odavalókat. De a mostani igen jó állományt szerintem nem a selejtezés alakította ki. Ez elsősorban a terület minőségén múlott, másodsorban a genetikai adottságon. Mert eleve a legéletrevalóbb állomány maradt meg. Igaz, hogy végrehajtottak egy selejtezést jól-rosszul. De hatvan százalékban biztos jó volt a törzsállomány.

Utána jött a téesz-szervezés. Februárban még cukorrépát szedett ki a szarvas, meg a le nem tört kukoricát ehette. Ez az állapot nagyon jó volt a vadállománynak.

A háború után vagyunk. A te magánéleted hogyan alakult ezután?

Egy darabig bizonytalanság. Kaptam 6 hold földet, és volt egy pár lovam. Szántogattam. Akkor jön hozzám Gyulajról – azt hiszem Rosenberg Pali – hogy kaptak egy fölszólítást, hogy keressenek meg.

A te kenyéradó gazdád már akkor nem volt az országban…

Nem volt az országban, de volt egy nagyon érdekes belső rendelet, amit az állami kinevezettek tiszteletben tartottak. Nevezetesen, hogy a herceg úr szándéka szerint az utolsó két évben termelt fa, ami az erdőn feküdt, az illetményfa. Ezért nem nyúltak hozzá. És mi abból éltük egy-két évig.

És ezt az új hatalom respektálta?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Respektálta. Mert a tiszti karnak a jövedelme, fizetése közjegyzőileg elismert volt.

Kis idő múlva a Földművelési Minisztérium Vadászati Főosztálya behívót küldött, hogy menjek be. Bementem. Mondom, a fene egye meg, most lett vége a háborúnak, mit akarnak? Hát elmentem Cecéig gyalog. Ott az állomáson volt egy rossz szenesvagon, annak a tetején, a szén tetején fölértem Pestre, elmentem a minisztériumba, kérdezem, hogy mit akarnak. Fekete Pista, Rimler László, Ferenczi Tibor voltak ott. Ők voltak a vadászati osztály. Kisült, hogy a vadásztisztek közül – mert a Rimler Laci erdész volt – egyedül én maradtam itthon, miközben el kell készíteni a vadászati tervet.

A tisztánlátás érdekében kérdezem: annak idején a vadászat már külön volt szervezetileg?

Külön. Az első vezetője Szenczi Molnár László volt. Nagyon rokonszenves, nagy tudós, aki később tragikus körülmények között halt meg. Állítólag gyógyíthatatlan betegsége volt, és fejbe lőtte magát. A felesége megvárta, hogy eltemessék, és akkor ő is fejbe lőtte magát.

Szóval fölmentem a vadászati főosztályra, és ott azzal fogadtak, hogy miután én maradtam itt, át kell venni és kialakítani az egésznek a szervezetét. Mert a vadászati területek sincsenek meg. Kaptam egy térképészeti alezredest, aki nagyon szimpatikus volt, de aztán kitelepítették szegényt.

Balassa Gyula, Németh Tibor, Ferenczi Tibor, Fekete Pista meg én dugtuk össze a fejünket, az alezredes meg rajzolta be a térképet. Persze rengeteg hiba volt. Mert igaz, hogy rendelkezésünkre állt a katonai térkép, de a vadászatnál olykor 200 méter is sokat számított. Mindenesetre kezdett kialakulni valami. Ez később mindig javítva lett, mire kialakult a mostani helyzet.

A háború után neked nem jelentett gondot az elhelyezkedésnél, hogy előtte hol szolgáltál?

Nem. Semmi problémám nem volt. Sőt, amikor az igazolások voltak, akkor behívtak Tamásiba. Nem akartam bemenni, mondom úgysem lesz belőle semmi, majd később meglátjuk. De végül mégiscsak bementem, és ott egy hattagú igazolóbizottság várt. Öten mellettem sza-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vaztak. Még most is megvan valahol a papírom. Leigazolták, hogy nem voltam háborús bűnös, és nem követtem el népellenes dolgokat. Kommunista párt, parasztpárt, szocdem, mindegyik pártnak volt egy delegáltja, azonkívül egy mezőgazdasági munkás, egy erdészeti munkás és egy ipari munkás, de egy sem volt maszek. Az ipari melós viszont hol be volt „lőve", hol nem. Ezek hoztak egy határozatot. Akit elmarasztaltak, az két-három évig hiába szaladgált, nem vették fel, csak fizikai munkára.

Általában ezek az elmarasztalások – tekintettel arra, hogy viszonylag demokratikusnak tűnik ez a bizottság – hellyel-közzel megalapozottak voltak?

Megalapozottak voltak. Igyekeztek objektívek lenni. Ezek az emberek először kerültek funkcióba.

Ezekről az évekről mondjál még egy pár szót. A vadászat általában a gazdagok sportja. Minden társadalomban megvan az uralkodó réteg, nyilvánvalóan ez a réteg gyakorolja a vadászatot. A háború után hogy történt a váltás a vadászat területén, amikor a bárók, hercegek, grófok, egyebek után jött a munkáshatalom?

Amikor mi a területbeosztással elkészültünk Pesten, akkor kértem, hogy hazamehessek, mert az ottani lakásom teljesen tönkrement, Kaposváron viszont aránylag jó volt a helyzet, és kértem, hogy oda szeretnék visszakerülni. Erre föl kineveztek Somogy megye vadászati főfelügyelőjévé. Ez nem volt kis dolog, mert nagyon jó jövedelmet kaptam. Nos, akkor én lejöttem ide. Körzeti vadászati felügyelőnek megkaptam Fila Ernőt, Krauss Robit, Kréner Gyulát. Hozzájuk voltak beosztva a járások. A megyében elég nagy káosz, de béke volt. A határokat is nagyjából elfogadták. Itt inkább az volt a probléma, hogy, a megye vadászainak húszegynéhány puskája volt összesen.

Ezek a határok nem a megye politikai határai, hanem a vadásztársaságok határai?

Igen. Ahol lehetőleg kövesút, vagy patak, vagy valami ilyesmi volt a határvonal. De nagy probléma volt a puskahiány. Mert vagy elásták és az tönkrerozsdásodott, vagy pedig úgy eltették, hogy nem lehetett

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hozzájutni, vagy pedig egyszerűen nem volt. A belügynél Moldoványi elintézte, hogy aki bejelenti az eldugott puskáját, büntetés nélkül előveheti. Rengeteg puska lett. Aztán megkapták az emberek a fegyvertartási engedélyt. Fantasztikus helyekről kerültek elő puskák. A magyar népnek kimeríthetetlen a találékonysága. El tudták tenni. Még a gyerekbölcsőből is került elő.

A háború alatt dúsulhatott fel ennyire a dugifegyver?

Lényegében igen, mert az oroszok elől igyekezett mindenki elrejteni. Közben voltak a fosztogatások, ezért, akinek volt, dugta tovább. Amikor a felmentő rendelet megjelent, a puskák is megjelentek. Érdekes volt, hogy a nagybátyámnak az egyik angol puskája megmaradt, azt az inas dugta el. A másik puskával két hét múlva találkoztam, amikor egy szigetvári atyafi jött, hogy engedélyt kér a puskára. Megkapta. Az övé maradt. Ez ment 1952-ig. Azután a tanács fölmondott nekem, azt hiszem január 20-án, majd rá két hétre pedig azonnali hatállyal megindult a kitelepítés. Földbirtokosokat, Esterházyakat stb. Engem is kitelepítettek. Valahova el kellett mennem, mert itt nem maradhattam. Beadtam a kérvényt és fölutaztam a Tömpe Istvánhoz azzal, hogy Pista, baj van. Mert közben volt egy érdekes játék. Megkaptam a kitelepítési végzést azzal, hogy 24 órán belül el kell hagynom a megye területét. Hova a pokolba menjek?

Csak így? Egy vadászati főosztályvezető 24 órán belül?

Így. Azok az emberek, akik még előtte való napon nekem könyörögtek puskáért, és fűt-fát ígértek, egyszerűen nem fogadtak. Itt volt a Duskó, aki előtte sokszor azt mondta, neked nem lehet bajod, megvédelek. Egyszerűen nem tudtam bejutni hozzá. A titkárnő nem eresztett be. El voltam keseredve, jöttem haza, már itt állt a rendőr, hogy kipakolnak. Volt egy nagyon szomorú jelenet, nem szívesen emlékszem rá. Egy kislány volt a szomszédban, aki a babáját fogta, és sírdogált: „Apu, mindenünket elvisznek."

Mindenfelé próbálkoztam, de hiába, sehol nem jártam eredménnyel. Utóbb kisült, hogy a rendőrségen a kapitányhelyettes, aki osztálytársam volt, mindenáron meg akart menteni. Nem sikerült. Elkeseredve megyek, amikor a Szent Imre kápolnával szemben valaki rám köszön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

„Jó napot kívánok, erdőmester úr!" Ránézek, hát a Forrai Gyula. Hogy került ez ide? Fatermelő volt Gyulajban. Azt mondja, „tekintetes úr, most nagyúr lettem." Mi lett? Azt mondja, „itt vagyok párttitkár." Pont te kellesz nekem, mondtam. Elsoroltam neki a dolgokat. Az anyjuk szentségit, káromkodott. Visszafordult, elment a pártbizottságra, ami rövid ideig itt volt a csendőrlaktanyában. Jön vissza egy óra múlva azzal, hogy „nem kell sehova se menni, a lakást én kiigényeltem, mert csak úgy lehetett megmenteni, rendben van, el van intézve." A rendőr elment.

Hát igen, mert akkor az volt a divat, hogy ha megtetszett egy lakás valamelyik funkcionáriusnak, akkor az az övé lett. A te esetedben tényleg jól oldódott meg a helyzet.

Valóban ez így volt. Sokszor beszéltünk utána, hogy én olyan rossz nem lehettem, ha egy egyszerű favágó ment meg. Akkor Forrai Gyula bejelentkezett ide, párszor itt aludt a feleségével, így aztán újra nagyon jól összebarátkoztunk. Később a fiának az esküvőjén is ott voltunk.

És 1952-től munkanélküli lettél.

Akkor kerültem föl a MÁLLERD-hez vadászati felügyelőnek. Ez a kitelepítési hercehurca után volt. Ott voltam egészen '65-ig. Már nagyon untam, külön a családtól, mert csak hétvégén tudtam jönni, munkásvonatokon. Kértem, hogy engedjenek haza.

Ott mi volt a feladatod?

Vadászat. Mégpedig a protokollvadászat. Mert jöttek a németek, és azoknak a vadásztatása, annak a megszervezése. Ezért nem akartak hazaengedni, csak azzal a feltétellel, hogy bármikor visszarendelhetnek, ha pár napra is.

Ezeknek a protokollvadászatoknak a szervezéséről mesélj néhány szót.

Megbízható hajtók kellettek. Hogy mekkora volt a biztosítás, az abból következtethető, hogy a Budapesti Főkapitányság adta, illetve először a hírhedtté vált ÁVH. Annyit, hogy a területen egymást lássák.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Akkor el kellett intézni a lőállásokat. Amikor megjöttek a vendégek, fogadni, jelenteni kellett és elosztani őket a lőállásokra. Utána a többi tervezés, hogy mikor induljanak a hajtók, meg ilyesmi.

Tudtátok ti előre, hogy ki jön majd vadászni?

Nem tudtuk. Erre csak egy példa. Visegrádon kellett rendezni egy vadászatot. Az Orbán Laci bácsi jött ki velem. Azt jelezték, hogy cirka 20 puskást kell elhelyezni. Hát a visegrádi erdőben nem gond húsz puskát elhelyezni. Megjöttek 120-an. Hova a pokolba tegyük őket? Fölborult az egész rend, de végül elhelyeztük valamennyit. Ott aztán a géppisztolytól kezdve az égvilágon minden volt.

És kik voltak ezek?

A jó fene tudja. Akkor se tudtam. Tény az, hogy elkezdtek lövöldözni, Laci bácsival egy vastag tölgyfának az aljába kucorodtunk. A hajtók félelmükben kijöttek az erdőből a nyiladékokra. 142 lövést számoltunk meg. Milyen a teríték? Semmi. Hátulról hoztak egy malacot, azt valamelyik erdész lőtte. Hát ilyen is volt.

De volt olyan is, hogy tökéletesen jó puskásokkal ment a vadászat.

Egyszer volt egy kitelepítés, ami nyilvánvalóan nem a bizalom jele volt, ugyanakkor kaptál egy olyan állást, ami…

Ez a Tömpe érdeme volt. Amikor azt mondta, hogy Kaposvárnak – mint megyének – semmi köze nincs az én állásomhoz, semmi köze nincs a kitelepítéshez, mert én a MÁLLERD-hez tartozom, illetve a Földművelési Minisztérium állományában vagyok, tehát nem érhet semmiféle retorzió.

Tömpe István nagyon karakán volt, szerettem. Tavaly, amikor megkaptam a kormánykitüntetést, akkor fölugrott a pódiumról, odajött, megölelgetett. Én szerettem Pistát, nagyon sok embert megmentett. Volt neki is hibája kétségtelen, de sok embert megmentett, főleg erdészeti vonalon. Amikor ő lett a MÁLLERD vezetője, nem tudok olyat, hogy ha valaki ment hozzá, ne segített volna rajta. Ha helyi szervezetnél volt, akkor áthelyezte valahova, de nagyon sok embert megmentett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hány évet töltöttél protokollvadászati vonalon?

1952-től 1965-ig. Tizenhárom évet.

Volt valami különösebb esemény?

Különösebben nem volt. Bár egyre emlékszem, amikor a kínai nagykövetség volt a vendég Pusztavacson apróvadvadászatra. Déli szünetben szendvicsek, ez-az, amikor a kínaiak elővesznek egy háromszögletű üveget. Rizspálinkát. Borzalmasan erős. Az üveg még valahol megvan. Én akkor még javában pálinkás voltam. Koccintottam és lenyeltem. Tóth Sándor volt akkor már az igazgatónk. Majd megfulladt utána, de a kínai megint kínálta. Erre szólt nekem, hogy álljak mögé. Odaálltam, megfogta a kupicát, a hóna alatt lökte hátra, csak meg kellett inni. Én szerettem a pálinkát, de ha még két-három pohárral inni kellett volna, akkor bajba kerülök.

Azért a vadászat jól sikerült. Amikor vége volt, odajön a fővendég kínainak a titkára – aki németül beszélt – és hoz egy üveget. Köszönik a szép vadászatot, és azért, amiért európai ember létére valaki ezt a pálinkát ilyen lazán meg tudta inni, fogadjam szeretettel.

Baleset volt-e?

Nem nagyon volt. Kevesebb volt a baleset, mint most. Jobban vigyáztak az emberek. És ez a bizonyos elvadulás némely vadásztársaságnál, ez nem olyan régi keletű. Annak idején a vadásztársaság – a legnagyobb is – maximum 18-20 emberből állt. Lehetőleg egy csoport. Most pedig vannak vagy hatvanan. Például a mi vadásztársaságunknál, ha jól tudom, hatvan vagy hatvanöt a taglétszám, ráadásul az ország legkülönbözőbb részéből, 9-10 településről jöttek. Van budapestitől kezdve gyékényesin át Kiskunlacházán lakó atyafi, akiket nem lehet összefogni. Nem lehet igazi közösség, így nem lehet dolgozni, csak lőni.

Az *1956-os eseményeket hogyan vészelted át?*

Ott voltam a budapesti erdőgazdaságnál úgy is, mint vadász. Különösebb esemény nem volt. Hazaszöktem, mégpedig olyanformán,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hogy Igalig elhoztak egy teherautóval, amelyik vitte az élelmet Budapestre. Amikor ment vissza, felültem, elhoztak, annál is inkább, mert én tudtam a mellékutakat. Ugyanis közvetlen úton már nem lehetett járni, mert itt-ott lőttek. Tekeregve jöttünk le, Igalról meg hazaballagtam. Amikor kezdett rendeződni a helyzet, visszamentem Pestre.

Gondolom azért budapesti szolgálatod alatt sok szép emléked is volt…

Nagyon sok szép emlék. Bejártam az országot. Nincs olyan vadászház, ami akkor létezett, hogy ne jártam volna ott. Még egy. Nincs az országban olyan erdőkomplexum, hogy ne lettem volna ott valamilyen oknál fogva. Sok barátom, ismerősöm lett. Egyrészt a vadászatokból adódóan, másrészt azért, mert amikor a törökök máról holnapra felmondták a cserzőanyag-szállítást, nem tudom, hogy hogyan, de Jerôme Renével ketten kaptuk azt a feladatot, hogy a pokolból is, de teremtsünk elő cserzőkérget. Beültünk egy kocsiba és összejártuk az országot. Akkor minden erdőgazdaságnál voltam cserzőanyagügyben.

Milyen fafajokból nyertétek?

Erdei fenyőből. Mert ami kellett volna, az nem volt. Gubacs nem volt. És főleg, hogy Törökország máról holnapra mondta fel a szállítást. A vége az lett, hogy Budapestre az erdőgazdasághoz zúdították a vagonokat. Hetekig nem tudták fogadni, mert annyi volt.

És ezt a feladatot René bátyánkkal még mint vadász kaptad?

Mondjuk vadász, de inkább fahasználati feladat volt.

Ez hogy keveredett a Vadászati Főosztályhoz?

Azt én neked nem tudom megmondani. Mert engem úgy tartottak mindig nyilván, hogy erdész és vadász. Nem is volt ott más a René mellett, végtelenül szeretem és tisztelem őt. Borzasztóan sajnálom, hogy a múltkor itt volt, keresett, én meg valahol a Balatonon voltam. Csak a névjegyét találtam meg. Nagyon sajnálom, mert szerettem volna vele találkozni. Olyan ember ő, akivel nagyon szót tudtunk érteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Lent voltunk egyszer Veszprémben. Megvacsoráztunk, majd utána, mivel szép idő volt, javasolta, hogy sétáljunk. Fölmentünk a várba, majd egy nagy kerülővel vissza. Nagyon jót beszélgettünk. Ez volt az egyik. A másik ugyancsak éjjeli séta Esztergomban. Engem az építészet bizonyos mértékig érdekelt, mert megkapóan szép tud lenni. És ott a René nekem tartott egy szabályos előadást, hogy ha egy várost valaki meg akar ismerni, nemcsak nappal, hanem holdfénynél is meg kell nézni. Azt mondja, nézd ezt az épületet, ezt a kaput. Nagyon szerettem Renével járni. Sokat tanultam tőle, és igazán jó barátságban voltunk.

Géza bácsi! Visszakerültél Kaposvárra. Itt hol helyezkedtél el?

Az erdőgazdaságnál. Áthelyezéssel. Addig harcoltam, míg áthelyezéssel kerültem ide vissza, a régi helyre, csak azzal a különbséggel, hogy már az erdészeti keretbe, és nem a tanácsiba. Itt megint a vadászatot intéztem, sokkal kevesebb protokollal, de nagy küzdelemmel. Mert itt aztán az volt. Ez tartott 1969-ig, amíg nyugdíjba nem mentem. Négy évet dolgoztam itt.

Azt mondod, küzdelem volt. Mivel kellett megküzdeni? Házon belül, házon kívül, személyi dolgok vagy szakmai nézetkülönbségek voltak a kiváltó okok?

Személyi dolgok. Szakmaiból indult ki, és lett belőle személyi ügy. Egyrészt a pártnak a túlságos és helytelen hangoztatása, a másik az egyes személyeknek a megérdemeltnél jóval hangsúlyosabb kiemelése és azoknak a körüludvarlása.

Már azon a ponton voltam, hogy inkább visszamegyek Pestre vagy bárhova, csak innen el. Mert itt jó hangulat csak akkor volt, amikor a Lajossal egy szobában ültünk. Ott egy kedves, jó társaság volt együtt. De különben... És tudod mi a keserű humor? Hogy amíg élt az igazgató, nem tudtam neki előre köszönni, mert ötven lépéssel már előre óriási „Géza bátyám, hogy vagy?!" stb.

A szakmában eltöltött jó pár évtized alapján és a mostani ismeretek tükrében, vagy azokat figyelembe véve te hogy látod a felszín alatt dúló háborút az erdő és a vad között?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A kialakult helyzet a legfelsőbb vezetésünknek a hibája. A jelenlegi rendeletekkel szembeállították az erdészt a vadásszal. Ami abszurdum. Mert ha most egy felújítás nem sikerül, azt egész biztos, hogy a vad okozta. És közben az olyan erdősítés, ami már eleve nem jó, az is a vadkár számlájára megy.

Akkor itt van a hektáronkénti csemetemennyiség. Spórolásból a szükségesnél egyharmaddal kevesebbet tesznek bele.

Tehát igenis ezeket figyelembe kellene venni, és nem szembeállítani ezt a két ágazatot. Mert az erdészek az alsó szinten legnagyobb részt a mértéktartó vadlétszám hívei, mert az is az erdészet része.

Mi lenne a megoldás?

Az erdészeti vonalon az, hogy az erdőművelés, csemetézés stb. normális szinten legyen, a vadászat részéről pedig az, hogy ha két szarvas fér el egy helyen, ne tartsanak hatot. Csakhogy ez nagyon nehéz. Például nálunk a jákói terület egyrészt a lábodi nagy területre, másrészt az erdőgazdaság területére támaszkodik. A vadlétszám mindenhol a tartható állomány 8-10-szerese. Mert neki az az érdeke, hogy lövessen. Csökölyben mi kilőjük az utolsó darabig a szarvast, három nap múlva ismét tele van a terület. De megoldható lenne. De ehhez a minisztériumból ki kellene rúgni pár embert. Visszatenni oda, ahova életében pályázott és szeretne menni, tanárnak vagy ennek-annak, tegyék oda.

Úgy gondolod, hogy már túlságosan polarizálódtak az érdekek?

Igen. Túlságosan. És kérlek szépen, most az a nyomorult vadász, ha elfogadja a felső vezetés véleményét, akkor tönkremegy a vadászat. Konkrét neveket tudok neked mondani.

Nem is az az érdekes, hanem inkább a jelenség vagy a kivezető út.

Az, hogy a felső vezetés jó néhány tagja nem vadász. Most például az egyik erdőgazdasághoz vagy igazgatósághoz – vagy a fene tudja, hogy minek nevezik a mezőgazdasági ágazatot, amibe a vadászat is tartozik – hoztak Budapestről egy embert, aki sem a mezőgazdaságban, sem az erdőgazdaságban nem volt soha aktív. De mozgalmi múlt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ja van, valami jogi egyetemet vagy mit végzett. Na, most ott van az a nyomorult vadász, a hajdani garnitúra, ha eleget tesz ezeknek a kívánságoknak, akkor tönkremegy a vadállomány. Ha pedig a vadállomány felszaporodik, akkor kirúgják. Lehetetlen dolgok. Valószínűleg „haza is beszélek" egy kicsit, elfogult vagyok, de ez a tény.

Most megint van nekik egy nagyon helyes vadászuk, aki kitűnő nevelésben részesült, mert Sellyéről, tehát nagyvadas terület jött, 15 évi gyakorlata van, kölyökkorától ott volt. Van egy nagyon helyes felesége, aki kitűnően főz, kitűnően látja el a vendégeket. Az előtte lévő fővadásznak volt a konyhán négy segítsége, mert 14 embernek szervírozni, ellátni, ágyneműt felhúzni, ez egy főnek képtelenség. És ez az asszony megoldotta. Mondtam is neki, hogy ne csinálja, mert nem lesz jó vége.

Említetted, hogy régebben egy-egy területre sokkal kevesebb hivatásos vadász vagy vadásztársasági tag tartozott. Most hol tartunk?

Erősen túl vannak tartva a vadászok. De ebben politikai kérdés is van, mert azzal jönnek, hogy ennek is kell vadászni, annak is kell vadászni. Vegyék tudomásul, hogy Magyarországon 15 ezernél több vadász nem fér el.

A vadász fogalma alatt végső soron – azt hiszem – te se azt érted, hogy van egy koma, akinek van fegyvere, azt előveszi a szekrényből, hébe-hóba lemegy, mondják neki, hogy kb. 17.30-kor fog kilépni a bika, vagy egy hajtáson megjelenik a vaddisznó, kettőt-hármat-tízet lő, hazamegy és hónapokig oda se néz a terület felé. Ez a vadász?

Nem vadász. Nem is vadászat. Mondok neked erre még valamit. Amikor Gagarin először jött Magyarországra, telefonáltak nekem, hogy Gagarint meg kell vadásztatni. A legközelebbi terület Telkin van. Így kézenfekvő, hogy Telkire megy ki. Kérdezem, mikor. Azt mondja, pontosan négy órára ott lesz. Jól van, de vigyázz – így a kolléga –, mert öt órakor fogadás van a Parlamentben, és arra ott kell lennie. De feltétlen legalább egy vadat lőjön…

Képzeld el. Megérkezik. Gyerünk, első nyiladék. Nincs semmi. Második nyiladék. Ott áll a szarvasbika. Lője meg. Összeesik. Be a másik kocsiba, a Parlamentbe. Ez vadászat?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Még szerencse, hogy nem azt kérték, hogy ha nem lövi meg, akkor ötre vigyétek a bikát a Parlament elé.

Ilyen is volt. Nem is kevés. A németekkel szemben. Mert ha szerződés van, akkor fizetni kell. Amikor én Kaposvárról idekerültem az erdőgazdasághoz, a padlás tele volt jobbnál jobb aganccsal. Most egy darab sincs. A németek elvitték.

És nem jöttek rá a turpisságra?

A németek között is sok olyan van. Volt egy konkrét eset. Kimegyünk cserkészni. Egy nap, két nap. Erre nem lő, arra nem lő, a végén elvesztettem a türelmemet, és mondtam, hogy mondja meg, mit akar. Azt mondja, neki semmi nem fontos, csak az, hogy reprezentáljon egy jó aganccsal az irodájában. Két nap múlva megkapta. Óriási pezsgőzés, minden. Aranyérmes bika volt.

Mennyire tudnak a vadászok – legalábbis a te munkaterületeden – méltósággal viselkedni azokkal a vendégekkel, akiknek az a félmillió vagy egymillió szinte semmit nem számít, és jönnek ajándékkal, ezzel-azzal?

Erre volt egyszer egy jó rendelet. Az úgy szólt, hogy egy jó távcső határáig nyugodtan el lehet fogadni mindent, mert ha mi kimegyünk külföldre, akkor is viszünk egy bicskát vagy ezt-azt ajándékba. Ez rendben van. Ott kezdődik a baj, amikor az illetőnek autót ajánlanak. Tehát autót hagy itt neki. Az sok. Azt nem. De hogy valamit hozzon, azt majdnem jogosan is el lehet várni, mert nézd, egy vad kinyomozásával, megkeresésével pluszmunka van. A vadász a fizetését azért kapja, hogy a területén rendet tartson. De az, hogy ő a bőgés előtt hat napon át nem alszik egy napot sem, és kint van, az pluszmunka. Azt meg kell fizetni. A másik hiba az, hogy amikor az a német vadász bejött, akkor a hivatásos vadásznak a bruttó bevétel 6 százaléka járt. Aztán levették 4 százalékra, végül a 4 százalékot is eltörölték. Tehát ezek szerint a hivatásos vadásznak a fizetése csak annyi. És innen származik a baj, hogy ezt is elfogadnak, azt is elfogadnak, amazt is elfogadnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Lábodon voltam pár évvel ezelőtt egy kedves évfolyamtársam vendége, ahol az egyik tó mellett mutatott egy vadkacsaröptetőt. A szerencsétlen jószágok épp hogy fölnevelődtek, rákergették őket a trambulinra, és az olaszok nagy élvezettel kilőtték őket. Vadászat ez?

Nem. Ez abszurdum. És ezt nem lett volna szabad megcsinálni a magyar vadászat presztízse érdekében sem. Az olaszoknak csinálták. Ott meg 500 méterre elkezdi az automatájával lőni, mindegy, hogy megvan vagy nincs. Épp Lábodon volt egy olasz társaság, akkor láttam őket először tömegvadászatban. Este nem azt mondta, hogy lőttem húsz fácánt, hanem azt, hogy ellőttem 500 patront. Az semmi, én 600-at lőttem el. Ez volt.

Találkoztál te a nagy magyar vadászikonok valamelyikével életed folyamán?

Kittenberger Kálmánnal együtt vadásztam Nagymaroson. Ott volt a rezidenciája. Sajnálom, hogy nincs meg az emléklapja. A gyöngyösi vadászati múzeumból Nagy Gyula volt itt, és elkönyörögte. Ezen az volt, hogy Kittenberger hallgatja Kittenbergert a rádióban, és egy stilizált szarvas, és aláírva az ő baráti köre. Saját kezűleg. Széchenyi, Csathó Kálmán, többet talán nem is érdemes mondani Ezekhez mérten a többi második-harmadik kategória. Erről csináltak fotókópiát, és mindannyian megkaptuk. Ez egy nagyon kedves dolog volt.

De miért? Etikusabbak voltak?

Igen. Persze tény, hogy mindegyik sokat vadászott. Megvolt a lehetősége. Nem volt ez a marha beosztás, hogy rohannom kell, mert ez lesz, meg az lesz, vagy a neje hagyta meg, hogy hét órára itt legyél, mert dolgunk van. Ezek az emberek gyerekkoruktól fogva vadásztak, és tudták, hogy ha ma nem lövöm meg, majd holnap meglövöm. És sohase úgy számolták például a terítéket, hogy én ezt lőttem, ő azt lőtte. Lőttünk 300 kakast vagy 200 kacsát. Nem akartak a többiekhez képest előtérbe kerülni. Most pedig azon vitatkoznak, hogy a főnök lőtt fácánkakast, és közben ki volt az a három, aki rálőtt.

A napokban kaptam három fácánkakast egy vadásztársaságtól. A három kakasból egyet lehetett normálisan megenni, mert úgy szét voltak lőve. Képzeld el, mennek egy hosszú rajvonalban, hajtót nem visz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nek, mert azon spórolnak, ezért puskás puskás mellett megy. A két oldalsó eléri, de többnyire a harmadik is. És rálő mind a három, mert kevés van. Mint ahogy nyúl sincs sok. Gyakorlatilag nincs. Most, hogy lent voltunk Zsitván, négy nap alatt 50 hajtóval, 16 puskással egyetlen nyúl nem volt, sehol nem láttak. Kértem, hogy nekem egy nyulat lőjenek. Tavaly lőttek egyet, akkor sikerült.

Életed kronologikus sorrendjéhez visszatérve: nyugdíjba vonultál, érzelmileg jelentett-e ez számodra valamit, tekintettel arra, hogy – mondtad – nem érezted túlzottan jól magadat.

Közvetlenül a nyugdíjazásom körül nem. Én akkor teljes összeomlásban voltam. Telefonon fölhívtak és bőgtem. Ez nekem nem volt jó. Sőt, én kértem, hogy engedjenek nyugdíjba.

Hány éves voltál?

65 éves voltam. Én magam kértem, hogy teljesen visszavonuljak. Ez tartott addig, amíg ki nem mentem Lábodra, olyan másfél évig, ott azért egy kicsit megnyugodtam.

És Lábodon mit csináltál?

Szakértője voltam a vadászatnak. Szaktanácsadója. Nagyon kedves idők voltak. Aztán én is megléptem, mert jött ez a mostani új igazgató, akiről most már nagyon szépeket és jókat hallok.

A hivatalos vadászvezetés megkeres?

Meg. Most már egyre ritkábban, de megkeresnek. Tudják, hogy nem tudok járni. Jön, elmondja a problémáját, aztán amit tudok, megcsinálok neki. Mindig kevesebb lesz, aminek őszintén szólva én is örülök. Már fárasztó is, és mért keverjünk fel olyan dolgokat, amik régen voltak?

Jön a másik nagy szenvedély, a műgyűjtés. Itt van egy pár dolog előttem, amiről már volt szó eddig is. Az első pisztolyról, itt van mögöttem ez a fegyver, aminek az agyán a következő kis szöveget tartalmazó tábla van: „A mi kedves intéző urunknak névnapján, Gyánt-puszta, 1942. december 6. Hálás lengyelek."

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ennek az a története, hogy mikor a lengyelek hozzánk menekültek, kaptam közülük 120 főt. Kifejezetten Gyántra. Hadifoglyok voltak, leszerelt foglyok. Én úgy néztem rájuk, hogy ez egy hadsereg, amelyik nem tette le a fegyvert, igen becsületesen harcolt, tehát egy szimpatikus társaság. Úgy is láttam el őket. Azután a 120-ból hamarosan elvittek majd' százat, úgyhogy végül nekem 30 maradt. Fogadtam nekik egy szakácsnét, csináltam nekik egy olyan szállást, ami a laktanyai nívón fölül volt, és ott valóban jól érezték magukat.

Ezek a német megszállástól menekült lengyelek voltak?

Azok voltak.

Hogy lettek hadifoglyok!

Várjál. Nekünk nem voltak hadifoglyok, de a németek kikérték őket a magyar államtól, de a magyar kormányzat nem adta ki. Amikor a németek és az oroszok megtámadták Lengyelországot, harcoltak, aztán átjöttek Magyarországra, és abban spekuláltak, hogy újra visszatérnek. De ezt Magyarország már nem engedhetette meg, mert még semleges volt, és csak később lépett be a háborúba. Így itt leszerelték őket.

És ez a fegyver? Működne, ha meglenne hozzá a készség?

Meg is van. Hogyne működne.

Azután itt van ez a golyóöntő szerkezet, ha jól mondom.

Ezzel elöltöltős fegyverekhez készítették a golyót. Ebben fölmelegítették az ólmot, ezen a lyukon beleöntötték a formába, kihűlt…, illetve nem nagyon hagyták magától hűlni, hanem hűtötték, mert rengeteg idő ment volna el, ha megvárják, hogy magától hűljön. Aztán kiütötte egy erősebb kalapáccsal, és kiesett belőle.

Azután itt van egy fokosszerű kalapács.

Ez egy erdészkerület billegbaltája. Jelzés van rajta, korona, egy fejsze és egy egyes szám. Ezt beleütötték a fába, és onnan tudták, hogy hova

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tartozik. Akkor itt van ez a szarvasagancs-lőportartó, ez nagy kaliberű muskétához való volt. Ezeknél nem számított, hogy pontosan ennyi vagy annyi lőpor kell hozzá, csak úgy körülbelül szórták a csőbe, mert ezek nagy kaliberű fegyverek voltak.

Ezeket mennyi idő alatt lehetett újratölteni? Mert látjuk, itt van ez a nagy fa…

Húsz-harminc másodpercenként lehetett újratölteni. Percenként 2-3-szor. A zsebében ott volt a kócgöngyöleg a fojtásnak, és végeredményben kész volt minden.

Milyen tűzerőt képviseltek ezek a fegyverek?

Nem nagy különbség a mostanihoz. Ha jól megtömte, nem. Nem is az volt a baj, hogy nem megy el, hanem a szórása igen nagy volt. A Hanságban egyszer a Sinóros Auréllal fogadtunk, hogy én vadászom két elöltöltős puskával, ő vadászik a modern Frommerjével. Ő egy puskával, én kettővel. Én egy puskatöltögető fickóval, de neki is volt egy adogatója. Az volt a kérdés, hogy melyikünk lő több nyulat. Nevetséges, mert én 51-et lőttem, ő meg 50-et. Óriási pezsgőzés lett a vége.

Ez egy nagyon érdekes darabja a gyűjteményednek…

Mi bombának hívtuk.

Igen, úgy is néz ki. De ha leemeljük ezt a tetőt, akkor látjuk, hogy belül egy zománcozott belső rész van, tehát már nem bomba, hanem egy fazéknak az alapját adja, és ami érdekes, hogy a tetején ezzel a szelepfélével a kukta ősét vélem felfedezni benne. Ezt itt lehetett a patenttal zárni. Hogyan használták vajon?

Otthon megtöltötték, majd amikor megpihentek az erdőn és tüzet raktak, a már jó parázsba beletették. Nagyon jó dolgokat lehetett benne főzni.

Gondolom, az ízek benne maradtak és összeértek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Igen. Amikor elkészült, valami ággal kipiszkálta a szelepet az ember, és baltával vagy fokossal kikocogtatta. És akkor lehetett enni. A hús mindig puha volt.

Itt van valami, amit először bazalt kődarabnak nézne az ember, de aztán szembeötlik ez a kis lyuk, meg a fém olvadék. Ez mi lehetett?

Ez az első kézigránát. Ezt Esztergomnál saját kezűleg ástam ki, a török időkből származik. Ennek használata összefüggésben van a muskétás szó eredetével. Fekete lőpor volt benne. Aki használni akarta, beletett egy madzagot, kanócot, meggyújtotta és eldobta. Az ellenfél, ha ügyes volt, megfogta és visszadobta. Ez eléggé elégett darab. Van nekem még vagy két-három, de azok kisebbek.

Hogy élsz, így a nyolcvan felé?

Az első nyugdíjas évek nagyon szépek voltak, mert Lábodon nagyon jól éreztem magam. Utána, amikor mindenképpen el kellett helyezkedni, egy iskolánál töltöttem tíz évet. Abból az első nyolc év ragyogó volt. Azután kezdett megkeveredni – főleg politikailag – minden. Ugyanakkor a tanári karral és a szakoktatókkal a legjobb barátságban voltam. Még most is, nem tudok előre köszönni, például az öreg Szigetinek, akivel egész közeli nexusban vagyok.

Azután nem csinálok semmit. Illetve volt egy rövid idő, amikor az iskola gondnoknője elküldött, arra hivatkozva, hogy beteg vagyok. Fenét vagyok beteg, nincs nekem semmi különösebb bajom. De mindegy, onnan eljöttem.

Nemsokára jött egy felkérés azzal, hogy Kaposváron, a múzeumban egy nagyon értékes gobelingyűjteményt állítanak ki, amelyik megjárta a világot, de a tulajdonos csak úgy adja, ha éjszakára fegyveres őrség van. Kérték a rendőrséget. A rendőrség azt mondta, nem tud embert adni, mert a szükséges személyzetnek csak a 70 százaléka van meg, de menjenek az öreg Gosztonyihoz. Erre idejöttek hozzám, elvállaltam. Egyrészt azért, mert semmi különösebb dolgom nem volt, másrészt, hogy magam előtt bebizonyítsam, hogy nem vagyok öreg. Amíg itt volt a kiállítás, minden éjjel 16 órás szolgálatban voltam. Csak annyi lazítás volt, hogy hazajöttem, megborotválkoztam és mentem vissza. Valami nyolcszázvalahány órám volt, fantasztikus teljesítmény, és semmi bajom nem volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mennyi most a nyugdíjad?

10 500 Ft. Nem sok, és ketten vagyunk rá. De nézd, mondok neked valamit. A háború után, mikor nem volt az égvilágon semmink se, Bözsinek egy vászontarisznyában volt egy tartalék bugyogója, nekem, azt hiszem, egy zokni, egy csajka, meg egy kanalunk. Akkor nem vesztünk el, most már csak nem veszünk el.

Mit üzensz a kezdő fiataloknak

Szeressék az erdőt, szeressék a mezőt. És a teremtményben dicsérjék a teremtőt.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

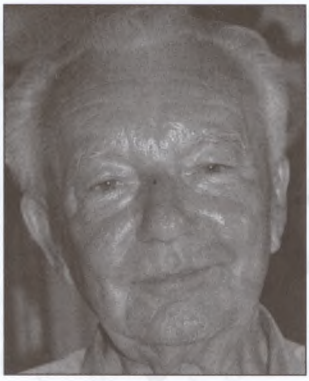

Királyi Ernő
(1926–2010)

Ne haragudj, hogy nyugdíjas délutánodon zavarlak, de kérlek, beszélgessünk egy kicsit a múltról, hiszen egy időben meghatározója voltál az erdészetnek.

Dehogy haragszom, hiszen nemsokára betöltöm a nyolcvankettediket, és ebben a korban szívesen emlékezik az ember a múltjára.

Tószentgyörgyön, ebben a kis dél-dunántúli, pontosabban zselici, a Drávához közel eső faluban születtem. A nyolcvanhét házacskában háromszáz lakos élte a falusi élet falusi hétköznapjait. Az 1530-as években vált reformátussá, tekintettel arra, hogy közel volt, Szigetvár, Kálmáncsa, a reformáció akkori fészkei.

Török Bálint, a Szigetvári vár kapitánya feleségével együtt támogatta a reformációt. Nemkülönben apósa, aki Erdélyben fejtett ki agitáló tevékenységet. Ugyanis:

> *„Török Bálint a somogyi főispánság és a Hunyadi grófság tiszte mellett birtokolta Hunyad vármegyében Hunyad, Déva, Morzsina és Kolc várakat és uradalmaikat. Biharban Debrecen városát, Somogy vármegyében Szigetvárt, Somogyvárt, Csurgót, Tolnában Simontornyát, Ozorát és Anyavárát, Veszprémben Enyinget, Cseszneket és Pápát, Komáromban Vitányt, Gesztest és Tatát, Zalában pedig Szigligetet. Korábban kapott adományokat a Zemplén megyei Kövesdre és a Kőrös megyei Boróra és Soproncára, valamint a reformáció terjedését kihasználva, megszállva tartotta a pécsi és nyitrai püspökség roppant javait. Az 1540-es budai ostromban a vár védelmének első számú irányítója, János király halála után a csecsemőként megválasztott II. János gyámja és az ország egyik kormányzója."*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Láthatod, hatalmas úr volt, így komoly befolyással rendelkezhetett egyházi ügyekben.

Még él néhány gyermekkori barátom, földim. Néhány éve kaptam otthonról levélben egy pár szál lepréselt ibolyát, és amikor kibontottam, rám zúdultak hajdani emlékeim, és elkezdem szülőfalum történetét kutatni, és megírni a környék három és félezer éves múltját. Kutatásom területe mintegy negyven községet foglal magába. Régészeti leleteket is találtak falum határában.

Szüleim egyszerű földművesek voltak. A környék legnagyobb műszaki ismeretekkel rendelkező lakosa a Merenyén tevékenykedő kovács volt. A falu házai fából és vályogból épültek.

Anyai ágon nagyszerű szövőnők voltak, én meg elég jó kézügyességet örököltem. Ezek a dolgok inspiráltak arra, hogy megírjam Szigetvár és környéke népművészeti, néprajzi emlékeit.

Apám mindig azt mondogatta, hogy fiam, te nem tudod, hogy milyen gazdag volt a mi falunk. Eltartottunk egy tanítót, egy papot, egy kanászt, egy csordást, egy éjjeliőrt, egy mezőőrt. Most meg mi van, illetve mi nincs. Se pap, se tanító. Hol van az iskola?

Apámnak hét testvére volt, akikből tizennyolc évre ketten maradtak. Ő egy időre eljött Pestre, ahol volt fegyőr és munkás. Aztán hazajött, majd megint elment Pécsre a vasúthoz. Egyszóval mozgott a világban. De ez nem is csoda, mert tizennyolc éves volt, amikor besorozták katonának, majd megjárta a frontot. Megsebesült, majd amikor felépült, újra behívták. Kitüntetést kapott. Hát persze, hogy ő lett az én példaképem, mert én is olyan hős akartam lenni, mint apám. Erre az adottságaim is késztettek. Mondhatni, rossz tanuló voltam. Egy kicsit erőszakos és verekedős, de azért szerettek a fiúk. Többnyire mindig csapatvezető lettem. Ez a tulajdonságom később is érvényesült.

A négy elemit Tószentgyörgyön végeztem. A tanítómat Boldi Boldizsár Sándornak hívták, aki nagyon lelkes volt. A jó tanulókat támogatta, így engem is kiválasztott. Forgattuk a Bibliát, tanultunk énekeket, mert a felesége kitűnően zongorázott.

Az elemi után dönteni kellett, hogy mi lesz velem. Anyám vágya mindig az volt, hogy pap legyek. Apai nagyapám ellenezte a továbbtanulásom, anyai nagyszüleim pedig támogatták, hogy Csurgóra menjek a református gimnáziumba. Igen ám, de huszonhárom pengőt kellett volna fizetni a kollégiumi ellátásért. Havonta. De hol volt apámnak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

felesleges huszonhárom pengője a hétholdas gazdaságából. Örültünk, hogy meg tudtunk élni.

De mivel bőgtem sokat, hogy nem mehetek tovább, beírattak a szigetvári polgári iskolába. Naponta három kilométert gyalogoltam reggel a nemeskei állomásra a vonathoz, délután meg vissza.

Egy jelenet. Madari tanár úr osztályfőnökünk, mivel rossz volt az osztály, ott tartott a délutáni foglalkozásra. Ezért sokan lekéstük a szokásos vonatot, és csak az estivel tudtunk hazamenni. Tél volt, amikor már korán sötét van. Az országúton egy cigánytelep előtt kellett elmenni. Én nagyon féltem a cigányoktól. Bandukolok, és egyszer egy viharlámpás valaki jön velem szembe. Egyre közelít, én egyre félek, de közben arra gondoltam, hogy ez biztosan nem cigány. Bizony nem is az volt, hanem az én drága szigorú apám, aki elém jött, mert ő is féltett, és aggódott, hogy hol maradtam a délután.

Gyermekkoromban faluhelyen nyaraltam és ott is voltak cigányok. Mitől voltak ők félelmetesek?

Nézd, kétféle cigány volt a mi falunkban. A déli végén teknővájó roma cigányok laktak. Ezek többnyire favágásból éltek, az asszonyok kéregettek, és masszírozták az öregeket.

A falu felső végén egészen mások voltak. Ott munkanélküliek, lókupecek, verekedő, részeges, bármire kapható emberek voltak.

No, itt is elmondok egy, a régi világra is jellemző emléket.

Anyám egyik nagybátyjának – aki tizennyolc évet szolgált a katonaságnál kürtösként, és akinek nem volt utóda – az öregedő, magára maradt felesége gondozását apám három és fél hold fejében, meg a házáért, amiben lakott, elvállalta. A másik három és fél hold földet kisdobszai testvérére hagyta. Mindenki zúgott, hogy miért döntött így, amikor a testvér nem is törődött vele, de még csak nem is látogatta. Írassa arra, aki gondozza. Nos, ez így is történt.

Ekkor apámnak két tehene, egy növendék marhája, meg egy lova volt.

Egy éjszaka ment ki az istállóba, hát látja, hogy mind a három szarvasmarha holtan fekszik. Akác szőlőkaróval addig döfködték őket a végbélnyíláson keresztül, míg mind a három elpusztult.

Csendőrség, vizsgálat, gyanúsítás. Persze, hogy a cigányokra terelődött a gyanú. De nem tudtak velük beszélni, mert a Dráván a szóba jöhe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tő három fő átmenekült a túlpartra, ami már Jugoszlávia volt. A felbujtóként gyanúba keveredett testvérre sem lehetett semmit rábizonyítani.

Érettségi után nem tudtam elhelyezkedni, így hazamentem a sok fiatal közé. Nagyapámtól kaptam egy futball-labdát, ami akkor csodaszámba ment a faluban. Később kaptam tőle egy kerékpárt is, amivel többször bekerekeztem Szigetvárra.

Ez a nagyapám nagyon szeretett vásározni. Tavasszal megvette a malacokat, felhizlalta, és karácsony előtt eladta. Vagy hízóként, vagy anyadisznónak. Egy hajnalban befogott, és elindultunk Sellyére a vásárba. Nagyanyám utánunk kiabált, hogy forduljunk vissza, mert egy fekete macska átfutott előttünk. Nagyapám visszaszólt, hogy ne kárálj Juli, maradj csöndbe'. És mentünk tovább Sellyére. Megfigyeltem, hogy az öreg szerette gusztálni a fiatal nőket. Ott láttam először más népviseletbe öltözött hölgyeket. Lakócsáról, Potonyból horvát viseletben voltak. Meg ormánságiak is voltak. Itt láttam először, hogy milyen változatos a világ.

A polgári iskolát kitűnőre elvégeztem. Tovább kellett volna tanulnom, de szüleimnek nem volt pénze a kollégiumra. Elhatározták, hogy a földet felesbe kiadják, és Pécsre költöznek albérletbe, és vállalnak valamilyen munkát.

Én a kereskedelmi középiskolában folytattam 1941-től, és 1945-ben kellett volna végeznem. Minden ment a legnagyobb rendben. Hol közepes, hol jó rendű voltam.

Amikor később kitűnő rendűen végeztem, már mögöttem volt egy féléves katonai szolgálat, és egy féléves hadifogság.

Hát ez meg hogy lehet?

Ez úgy történt, hogy az 1944. október 15-én kiadott Horthy-proklamáció kapcsán beszüntették az iskolákat.

Horthy Miklós 1944. október 15-i kiáltványa a magyar nemzethez:

„Amióta a nemzet akarata az ország élére állított, a magyar külpolitika legfontosabb célkitűzése volt a trianoni békeszerződés igazságtalanságainak legalább részbeni megszüntetése a békés úton elérni kívánt revízió által. A Népszövetség működéséhez fűzött remények ezen a téren nem valósultak meg.

Az újabb világkrízis beálltakor sem idegen területek megszerzésének vágya vezette Magyarországot. A Csehszlovák Köztársasággal

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szemben sem voltak támadó szándékai, és nem háború útján kívánta a tőle előzőleg elvett területek egy részét visszaszerezni. A bácskai területre is csak az akkori jugoszláv kormányzat bekövetkezett összeomlása után vonultunk be saját véreink védelmére. A Románia részéről tőlünk 1918-ban elvett területekre nézve is az általa a tengelyhatalmaktól kért békés döntést fogadtuk el.

Magyarország a szövetséges államok elleni háborúban a geográfiai helyzetünk következtében reánk nehezedő német nyomás folytán sodródott bele, de ennek kertében sem voltak hatalmi céljaink, és senkitől sem akartunk elvenni egy négyzetméternyi területet sem.

Ma már minden józanul gondolkodó előtt kétségtelen, hogy a Német Birodalom ezt a háborút elvesztette. A hazájuk sorsáért felelős kormányzatok le kell hogy vonják ennek következményeit, mert amint azt a nagy német államférfi, Bismarck mondotta: egy nép sem áldozhatja fel magát a szövetségi hűség oltárán. Történelmi felelősségem tudatában meg kell hogy tegyek minden lépést abban az irányban, hogy a további felesleges vérontást elkerüljük. Olyan nép, amely egy már elveszett háborúban szolgalelkűséggel idegen érdekek védelmében utóvédharcok színterévé engedi tenni apáitól örökölt földjét, elvesztené a világ közvéleménye előtt megbecsülését.

Szomorúan kell megállapítanom, hogy a Német Birodalom a szövetségi hűséget a maga részéről velünk szemben már régen megszegte. Már hosszabb idő óta a magyar haderőnek egyre újabb és újabb részeit kívánságom és akaratom ellenére az ország határain túl vetette harcba. Ez év március havában pedig a Német Birodalom vezére, éppen a magyar haderő visszahozatalára irányuló sürgetéseim folytán, tárgyalásra hívott meg Klessheimbe, és ott közölte velem, hogy Magyarországot német csapatok szállják meg, és tiltakozásom dacára ezt foganatosította azalatt, míg engem odakint visszatartottak. Egyidejűleg az országba benyomult a német politikai rendőrség is, és letartóztatott számos magyar állampolgárt, közöttük a törvényhozó testület több tagját, valamint akkori kormányom belügyminiszterét, és a miniszterelnök is csupán úgy tudta a letartóztatást elkerülni, hogy egy semleges követségre menekült.

A Német Birodalom vezérétől kapott arra a határozott ígéretre, hogy ha olyan kormányt nevezek ki, amely a németek bizalmát bírja, megszünteti a magyar szuverenitást ért sérelmeket és korlátozásokat, kineveztem a Sztójay-kormányt. A németek azonban nem tartották

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

meg ígéretüket. A német megszállás védelme alatt a Gestapo az általa e téren másutt is követett módszerek alkalmazásával kezébe vette a zsidókérdésnek az emberiesség követelményeivel ellenkező, ismert módon való intézését. Amidőn a háború az ország határához közeledett, sőt azt át is lépte, ismételten megfelelő segítséget ígértek a németek, de ezt az ígéretüket sem tartották meg az ígért módon és mértékben. Az ország területét visszavonulásaik alkalmával fosztogatások és rombolások színterévé tették.

A szövetségi hűséggel ellenkező mindezen cselekményeiket azzal a nyílt kihívással tetézték, hogy a budapesti hadtestparancsnokot, Bakay Szilárd altábornagyot a belső rend fenntartása érdekében tett intézkedései közben a német Gestapo ügynökei egy ködös októberi reggelen, a rossz látási viszonyok felhasználásával, lakása előtt autójából kiszállásakor orvul megtámadva, elhurcolták. Ezt követően német repülőgépekről a mai kormányzat ellen lázító röpcédulákat dobáltak. Megbízható értesüléseket kaptam arra nézve, hogy német politikai színezetű csapatok erőszakos felfordulás útján az általam időközben kinevezett törvényes magyar kormány megbuktatásával saját embereiket szándékoztak uralomra segíteni, miközben az ország területét a Német Birodalom utóvédharcainak színterévé kívánták tenni.

Elhatároztam, hogy a magyar nemzet becsületét megőrzöm a volt szövetségessel szemben is, midőn az a kilátásba helyezett megfelelő katonai segítség helyett a magyar nemzetet legnagyobb kincsétől, szabadságától, függetlenségétől akarja végleg megfosztani. Ezért közöltem a Német Birodalom itteni képviselőjével, hogy eddigi ellenfeleinkkel előzetes fegyverszünetet kötünk, s velük szemben minden ellenségeskedést beszüntetek. Bízva igazságérzetükben, velük egyetértésben kívánom a nemzet jövő életének folytonosságát és békés céljainak megvalósítását biztosítani.

A honvédség elöljáróit megfelelően utasítottam, ezért a csapatok esküjükhöz híven, egyidejűleg kibocsátott hadparancsom értelmében az általam kinevezett parancsnokoknak kötelesek engedelmeskedni.

Minden becsületesen gondolkodó magyar embert pedig felhívok, hogy kövessen a magyarság megmentésének áldozatos útján."

Én akkor már némi pénzkereset reményében korrepetáltam néhány alattam járó diákot. Egy napon az osztályfőnök behívott minden diákot azzal, hogy kötelező Mohácson lövészárkot ásni. Szüleim akkor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

már visszamentek Tószentgyörgyre, mert nem jött be a pécsi kiruccanás. Így egyedül maradtam. A háziúr, aki Nagy Ferencet jól ismerte, javasolta, hogy ne menjek Mohácsra, mert az oroszok úgy is szétlőnek mindent. Majd csak kihúzod valahogy, inkább jelentkezz magyar katonának – mondta. Mivel szülői beleegyezés kellett az önkéntességhez, ha tanuló volt az ember, aláhamisítottam apám nevét. November másodikán behívtak a Ferenc József laktanyába. Ott úri dolgom volt. Napközben kiképzés, aztán mehettem haza, és otthon aludtam.

Szüleid tudtak minderről?

Nem, nem tudtak. Aztán, mivel az oroszok egyre csak jöttek, elterjedt a hír, hogy a laktanyát kitelepítik nyugatra. Ekkor hazamentem, ahol elmondtam, hogy bevonultam, és persze azt is, hogy miért. A nők sírtak, apám meg azt mondta, hogy minden magyar embernek kötelessége a hazát védeni.

Megnyugodtam. Mint katonát elvittek Sásd mellé. Egy hét után közölték, hogy megyünk tovább Érsekújvár mellé valahová. Írtam anyámnak, hogy mi van, és hogy hozzon egy kis szalonnát, mert az jól jönne. El is jött, és sírtunk egy jó nagyot, majd elváltunk. A mi 23-as határvadász zászlóaljunkat felvitték Komáromon keresztül Galánta mellé, Peredre.

Egy iskolában helyeztek el. Folyamatos őrséget kellett adnunk lőszer nélküli fegyverrel. Illetve csak akkor kaptunk, ha szolgálatba voltunk. Mit tesz Isten, elveszett egy töltényem. A mi tiszteseink már megjárták a frontot, így a parancsnokunk egy idegbeteg katona volt. Hogy ő addig nem nyugszik, amíg hadbíróság elé nem kerülök. Jelentést tett a századparancsnoknál, aki civilben egy nyugdíjas tanító volt. Ő azt mondta, hogy meg akarja ismerni a katonát, mielőtt intézkedne. Berendelt és elbeszélgettünk. Elmondtam, hogy hogyan kerültem ide, mire közölte, hogy nem lesz semmiféle hadbíróság, és holnaptól én leszek a századírnok.

Mentünk tovább. A fegyverem rábíztam a gazdasági hivatal vezetőjére, egy őrmesterre, aki felszállt vele egy gépkocsira. Azóta sem láttam a fegyvert soha többé.

Kirendeltek Peredről öt lovas kocsit, hogy a zászlóalj felszerelését vigyék, ők egészen végig jöttek Észak Ausztrián keresztül Ernstbrunn nevű német kisvárosig. Ott állt meg a zászlóaljunk, és egy iskolából fi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyeltük a bombázásra repülő gépeket. Március tizedikén iszonyatos szőnyegbombázásba kerültünk. Dőltek a házak jobbra-balra. Kimenekültünk az erdőbe, csak egy beteg bajtársunk nem jött velünk.

A bombázás után egy remegő ló jött velem szembe az utcán. Megfogtam, nyugtatgattam, és elvezettem oda, ahol a peredi lovak voltak bekötve. De abban az istállóban már nem volt senki. Ugyanis korábban az történt, hogy a kocsisok nyúzták a századparancsnokot, hogy engedje haza őket, de adjon egy igazoló papírt arról, hogy kik ők. Egy menetlevelet. A százados ezt nem adhatta ki, csak annyit mondott, ha akarnak, menjenek el. De ők ragaszkodtak a menetlevélhez, amit én írtam meg nekik stikában, és aláírtam, hogy Királyi Ernő századparancsnok.

Három napra rá jött a bombázás, így megmenekültek, nem úgy, mint a beteg katona, aki nem jött velünk ki az erdőbe.

Azután Passauig meneteltünk, ahol találkoztam volt tanárommal, Wolf Lászlóval, aki nevet változtatva a németek elől menekült.

Egyszer csak látjuk, hogy az országúton három német motorkerékpáros jön, mint a veszett, és lövöldöz szanaszét. Nemsokára utánuk jöttek az amerikai dzsipek. Az egyik bekanyarodott hozzánk, és kereste a parancsnokot. Felállíttatták a századot, és kivezényeltek az útra, ahol öt kilométeres menetelés után megállítottak, és az ott lévő amerikaiak előtt mindent le kellett raknunk. Fegyvert, szerelést, mindent. Még a borotvakészletet, meg az órámat is.

Nocsak, nocsak. Hát nem csak az oroszoknak tetszett más órája?

A front első hullámában érkezők mindent zabráltak, legyen az orosz, magyar vagy amerikai katona, azok mindent vittek. Ez a háború. Volt olyan is, és ez évszázados szokásjog, hogy a szabadrablást a parancsnokok bizonyos ideig meg is engedték.

Elég az hozzá, hogy miután átvettek mindenkit, kocsira raktak és egy szögesdróttal kerített táborba vittek, ahol különböző nemzetiségű emberek voltak. Négy őrtorony volt. Ha az ukránok összeverekedtek, se szó, se beszéd egyszerűen közéjük lőttek. Ha valaki meghalt, meghalt, nem volt érdekes, mert még nem voltunk lajstromba véve. Adtak egy dobozt, amiben volt sütemény, cigaretta, konzerv meg még valami. Ez volt az egy napi ellátmány. Éjjel a konzervdoboz tetejével kikapartam egy árokfélét, hogy ha belőnek, oda húzódom. Reggel arra éb-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

redtem, hogy teherautókkal szállítják el a hadifoglyokat. Gondoltam, hogy aki az elején megy, az jobban jár. Otthagytam a századomat, és felkapaszkodtam egy kocsira, ami egészen Nürnbergig vitt bennünket. Ott is egy táborba raktak le. De mivel nem volt ott se semmi, onnan is szállították a foglyokat. Ismét felkapaszkodtam egy kocsira, ami elvitt Frankfurt am Mainig. No, ott egy nagyon rendezett tábor volt. Még csencselni is lehetett. Megkaptuk a hadifogolyszámot, amivel lehetett jelentkezni munkára. Én jelentkeztem Franciaországba, ahol egy paraszti gazdaságba vittek. Gondoltam, legalább gyakorlom a középiskolában felszedett szerény francia tudásom. Vonattal mentünk egészen Párizs fölé, ott tettek ki Laonban. Ez egy híres város, tele történelmi látnivalóval. No, ott is kényelmes tábor volt. Konyhán dolgoztunk, ahol a főnök egy Fogarasból Amerikába kivándorolt zsidó ember volt. A Béla bácsi, akiről kiderült, hogy gyereke nincs, csak öt vagy hat vendéglője. A három hónap alatt igen megkedvelt. Az angol szavak ragadtak rám, úgyhogy kinevezett a zászlóalj élelmiszer-beszerzőjének. Kocsival mentünk a piacra. Nagyon jól éreztem magam, de október közepén rám szakadt a honvágy. Közben egy papírt köröztek, hogy töltsük ki, ki merre akar menni a fogság után. Béla bácsi kapacitált, hogy menjek vele, majd betanít a vendéglős szakmába, és utódjául fogad. Mondtam neki, hogy nem mehetek, mert várnak a szüleim, a családom, a falum. Én nem mehetek vele.

Aztán vonatra szálltunk, és irány haza. A néger kísérők Kaposváron megvárták, amíg leszerelünk és szétoszlunk. Ugyanis az volt a tapasztalatuk, hogy olykor a szerelvényt, úgy ahogy volt, tovább irányították a Szovjetunióba. Volt egy cimborám, aki így járt. Ráadásul, amikor hazajött volna, Ukrajnában megint elkapták, és vitték Karéliába, a bányába, ahol további három évet kellett dolgoznia.

Bitang évek lehettek.

Azok voltak. A szerencse bizony elkelt olykor. Nekem szerencsém volt. Szigetvárig vonattal mentem, onnan gyalog, egészen édesanyám nyakába. Nagy volt az öröm. Három hét pihenő után jelentkeztem a kereskedelmi iskolába. Egy évet veszítettem a katonai kaland miatt, de aztán jelesre érettségiztem. De sajnos a háború után szinte lehetetlenség volt elhelyezkednem. Jelentkezni lehetett jegyzői tanfolyamra. A kérvényt a belügyminiszterhez kellett beadni, aki visszaírt, hogy lét-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

számhiány miatt nem vesznek fel. Persze az igazi ok az volt, hogy beírtam az életrajzomba, hogy nyugati fogságban voltam.

Pécsett találkoztam az egyik tanárommal, akinek elpanaszoltam, hogy nem vettek fel. Amikor megmondtam, hogy mit írtam az önéletrajzomba, azt mondta, hogy tépjem össze az érettségi bizonyítványomat, ha ilyen hülye vagyok, hogy ebben az új rendszerben beírom az igazságot.

Mit tehettem, az aratáskor segítettem nyáron a családnak. Sokat fociztunk. Közben az egyik unokatestvérem hívott fel Pestre, hogy van egy ágybérlet. Feljöttem. Jelentkeztem több helyre, de nem vettek fel sehová. Aztán az egyik ágyszomszédom, akinek az erzsébetvárosi első osztályú futballcsapatánál volt ismerőse, kivitt a csapathoz. Jól ment a foci, szép gólokat rúgtam, és az edző mindenáron fel akart venni, de nekem az volt a feltételem, hogy szerezzen valamilyen állást. Közvetített a Shellhez, de ott sem tudtak állást adni, úgyhogy nem futballoztam tovább.

Aztán kerestek segédmunkást egy építkezéshez, és odamentem. Egyszer odajött hozzám egy sánta villanyszerelő, aki kifaggatott, hogy ki fia-borja vagyok, és mit csinálok. Mondottam, hogy érettségiztem. Erre kapacitált, hogy egy év alatt szakmát ad a kezembe, ha elmegyek hozzá tanoncnak. Heti harmincegy forintot kínált, ami megegyezett az ágybérletem és a reggeli költségével. A többit a szüleimnek kellett állnia. Mivel a munkásjegyek majdnem ingyenesek voltak, az utazások nemigen kerültek pénzbe.

Elvégeztem az egy évet. Közben a mesterek összevesztek. Az én mesterem Szajolban vállalt faluvillamosítást. Én – mint segéd – a mester nélkül dolgoztam egy segédmunkással, és úgy is kaptam a fizetésemet teljesítménybérben. Hatvan házba önállóan vezettem be a villanyt. Nagyon jól kerestem. Aztán Szolnokon villanyszerelői segédvizsgát tehettem 1949-ben. Így ipari munkás lettem. Az az új rendszerben nagyon nagy szó volt. Aztán haza kellett jönnöm, mert a szajoli futballcsapatban feketén fociztam. Egy párszor jól ki is kaptunk. Majd bordatörést szenvedtem, és nem tudtam oszlopra mászni. Itthon arattunk a családommal.

Színjátszásba kezdtem. Hét színdarabot adtunk elő otthon és a környező falvakban. Két darabot magam írtam, de bizony azokkal pórul jártam.

No, mi volt a baj?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A baj az volt, hogy a darab szerint a főszereplő a Szovjetunióban hadifogolyként egy szénbányában dolgozott, ahol megvakult. Itthon várta a menyasszonya, aki vakon is elfogadta. De bezzeg valakinek nem tetszett, és feljelentett, hogy olyan darabot írtam, amiben egy embert a Szovjetunióban megvakítottak. 1946-ot írunk.

A rendőrségen kihallgattak. Bevitették a színdarabot, és elolvasás után közölte velem a kihallgató, hogy értelmes ember vagyok, ezért gondoljam meg, hogy vagy belépek a Szociáldemokrata Pártba, vagy feljelentenek. Magamba zuhantam. Apám Kisgazda volt éppúgy, mint az egész falu. Nagy Ferencet követték, aki később miniszterelnök lett.

Nagy Ferencről annyit kell tudni, hogy hat elemit végzett, majd a szülei földjén dolgozott.

„Saját erejéből képezte magát, miközben szülei földje mellett fuvarozást, napszámot és favágást is vállalt. Keresetéből újabb hét katasztrális holdnyi földet tudott venni, összesen 22 k. holdra bővítve ki a családi gazdaságot. Az 1920-as évek elejétől kezdve írogatott cikkeket a helyi lapokba. 1929 januárjától kezdve írásait a Pesti Hírlap is leközölte, amivel országos hírnevet szerzet magának. Megírta szülőfaluja, Bisse monográfiáját is, amivel aranyérmet nyert a Faluszövetség pályázatán.

Még 1924-ben belépett az Egységes Pártba, aminek 1928 és 1930 között Baranya vármegyei alelnöke volt. Ekkor kilépett és Tildy Zoltánnal közösen megszervezték a Független Kisgazdapártot, aminek 1930 és 1945 között a főtitkára volt.

1946. február 4-étől a köztársasági elnökké választott Tildy Zoltán helyett nevezték ki Magyarország miniszterelnökévé, mely tisztségéről 1947. június 1-jén kényszerült lemondani. Ezalatt a Magyarok Világszövetsége elnöke is volt.

A majdnem pontosan 16 hónapig regnáló kormányához két jelentős esemény is fűződik: a háború utáni hiperinfláció letörésére a teljesen elértéktelenedett magyar pengő helyett a máig használatos forint bevezetése 1946. augusztus 1-jével (400 ezer kvadrillió – avagy 4×10^{29} – pengő ért egy forintot), valamint a párizsi békeszerződések aláírása 1947. február 10-én. Ellenezte mind a Baloldali Blokk, mind a háború előtti elit hatalmi törekvéseit; a rendszer polgári demokratikus konszolidációjára törekedett. Ellenezte a hároméves terv elfogadását is. 1947. május 28-án a miniszterelnökségen letartoztatták a személyi titkárát, Kapócs Ferencet, majd június 1-jén Svájcban, ahol

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szabadságát töltötte, lemondásra kényszerítették. Lemondását meg sem várva, már május 31-én kinevezték az új miniszterelnököt. Ezután már nem térhetett vissza Magyarországra.

Az FKgP 1947. június 3-án kizárta a pártból; október 7-én megfosztották állampolgárságától. 1948-ban a vagyonától is megfosztották. Svájcból az Egyesült Államokba utazott feleségével és három gyermekével, ahol a Washington D.C. vonzáskörzetéhez tartozó virginiai Herndonban telepedtek le. Az ott megjelentetett emlékirataiból származó bevételeiből bankkölcsönnel kiegészítve földet vásárolt, amin 1951-ig gazdálkodott."

No de térjünk vissza a rendőrségre. Miután megszabta a feltételeket, mondom, kérek három nap gondolkozási időt. Erre azt mondja, szó sincs róla, most kell döntenem. No, jó. Elmondta, merre van a pártiroda, elmentem, beiratkoztam, és visszavittem a nyilatkozatot. Erre összetépte a színdarabot, és jelezte, hogy mehetek, minden rendben.

És mi lett a vak szerelmespárral?

Hát összeházasodtak. Tudod ez a darab inkább arra mutatott rá, hogy a sok baj ellenére győzött a szerelem, a hűség. Nem volt abban semmi szovjetellenes.

Sokan elestek a Donnál a falunkból, és így az én családomból is. És mondhatom, a tragédiák hatására kicsit kinyílt az emberek szeme.

Közben jelentkeztem Szigetváron a Munkaerő-tartalékok Hivatalánál, mondván, hogy két szakmám is van. A könyvelői és a villanyszerelői. 1949-ben alakultak az Állami Gazdaságok. Engem kiközvetítettek a Szentegáti Állami Gazdasághoz könyvelőnek. Három hónap múlva a Csobánkapusztai Állami Gazdaság vezető könyvelője lettem. Nagyon meg voltak velem elégedve, úgyhogy felrendeltek megyei revizornak, egyben beírattak Budapestre revizori továbbképzőbe. Ez egyhónapos tanfolyam volt. Az egyik előadást egy minisztériumi könyvelő tartotta, aki megkérte a társaságot, hogy jelentkezzen valaki, aki fel tudja írni a táblára a főkönyv lezárását. Mivel nem jelentkezett senki, elvállaltam. Az egyik tételnél megjegyeztem, hogy Sándor bátyám, ez nem lesz jó. Hogyhogy, kérdezte Palotás Sándor. Mondom azért, mert így nem lehet lezárni. Nézi, nézi, aztán elismerte, hogy tényleg nem jó. No, ezzel egy csapásra mindenki megjegyezte a fizimiskámat, hogy ha kell, nem tartom a szám, ha igazam van. Üszök-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

pusztán lettem főkönyvelő, majd amikor megalakultak a trösztök, akkor a Baranya megyei Általános Tröszt főkönyvelője lettem. Tizenhárom állami gazdaság tartozott hozzám. Nagyon kemény feltételek mellett kellet dolgoznunk, amit szóvá is tettem az igazgatónak. Nem volt elég pénztárosunk, brigádvezetőnk, meg ilyesmi. Azt mondta, menjek fel a minisztériumba, és intézzem el. Felmentem Jancsec Antalhoz – aki később a Nemzeti Bank, majd az OTP főkönyvelője lett – és előadtam, hogy mi a problémánk. Azt mondta, hogy ő nem tud segíteni, menjek a miniszter első helyetteséhez, talán ő segít. Felmentem, de ő is azt mondta, hogy nem tud mit tenni, menjek a miniszterhez.

Délután kaptam időt Hegedüs András minisztertől.

Bemegyek hozzá, és elmondom, hogy mi a problémám, és kértem, engedélyezze, hogy visszamenjek a szakmámhoz. Miért, mi a maga szakmája, kérdi. Mondom, hogy villanyszerelő, és még hozzáfűztem, hogy ott ráadásul jobban is keresek, mint itt. No, erre tartott egy kiselőadást, hogyha egyszer beléptem a pártba, akkor rám is vonatkoznak a párt írott és íratlan szabályai, nem mehet csak úgy el, ahogy maga akar. Egyébként a problémát ismeri, mert országos a középvezetői hiány. Dolgozunk a megoldáson, és ha lesz előrelépés, akkor gondolunk magára.

Elfelejtettem mondani, hogy a korábbi trösztigazgató nagyon jó véleménnyel volt rólam, amikor a megyéhez kerültem. Nagy Sándornak hívták, partizán ember volt, de nagyon okos, jólelkű ember volt, aki igen korszerűen gondolkozott. Állandóan feljelentették miattam, mert 1951-ben, amikor a legnagyobb téeszesítés volt, eladattam a szüleimmel a házat, és beköltöztek Pécsre. Ugyanis azt mondta apám, hogy inkább felakasztja magát, de a téeszbe nem lép be. Vettünk egy féltetős házat. Amit meg nem tudtunk odahaza eladni, azt Pécsre szállítottuk, és ott adtuk el. Állandóan ment a feljelentgetés, mert hogy nem teljesítette a beszolgáltatást, meg hogy lopta azokat a gerendákat, amelyeket otthonról hoztunk. Persze az egész család ideges és zaklatott volt. Akkor azt mondta nekem ez a Nagy Sándor: nézd, rajtad egyféleképpen lehet segíteni, ha belépsz a Magyar Dolgozók Pártjába. Én leszek az egyik ajánlód, a másik meg a főkönyvelőd.

„A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) sztálinista irányvonalat követő kommunista párt volt Magyarországon 1948 és 1956 között, amely 1948. június 12-én alakult a Szociáldemokrata Párt (SZDP) erőszakos felszámolásával és a Magyar Kommunista Pártba történő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

beolvasztásával. Az egyesülés a kommunisták dominanciájának platformján jött létre és megszüntette az SZDP-t."

No jó, de közben meg tagja voltál a Szociáldemokrata Pártnak.

Igen. Azt, hogy ott párttag voltam, titkoltam, mert féltem, hogy apám megtudja. Ezért, amikor májusban beléptem az SZDP-be, azóta feléjük se mentem. Soha meg sem kerestek. Így apám nem is tudta meg, hogy ott tag vagyok. Mivel ősszel meg feljöttem Pestre, már végképp nem kerestek. Az a tagság nekem annyiból állt, hogy bevittem a rendőrségre a politikai tiszthez a belépő nyilatkozatot, és az esedékes tagdíjbélyeget bemutattam, és kész.

1951-ben szinte keresték a magamfajta fiatal párttagokat, akiket aztán repített fel az új kor lehetősége. A tröszt egy évig működött, majd az egészet felrendelték Pestre, aztán három megyéből szerveztek egy igazgatóságot. Az igazgatóság vezetője a Rákosi egyik sógora lett, én meg az igazgatóság főkönyvelője. Akkor találkoztam másodszor Hegedűs Andrással, amikor Székesfehérváron tartottam előadást a főkönyvelőknek, amit ő is végighallgatott. Abban a kemény esőköpenyszerűségben volt, ami majdnem a bokáját verte. Végighallgatott és gratulált.

Egy-két hónap múlva beszámolója volt az igazgatóságnak. Akkor már szakember volt az igazgató, Pólya Jóska személyében. Ő agrármérnök volt, később a nagybereki gazdaság mérnöke lett. Az éjszakai kollégiumi ülésen nagyon sok bírálatot kaptunk, miközben a társaság fele bóbiskolva hallgatta, ahogy Hegedűs mondta a magáét. A végén Pólya jelentkezik, és annyit mondott, hogy: igen Hegedűs elvtárs, megértettük, és végrehajtjuk. Ekkor én is jelentkeztem, és mondtam, hogy mindenben egyetértek, de három kérdésben nem. Aztán részletesen elmondtam, hogy miért nem jó ez, meg az. No jó, Királyi elvtárs, ki fogom vizsgáltatni az észrevételeit.

Másnap hívatnak a személyzetishez. Kérdezi, hogy mi újság, Királyi elvtárs. Mondom, nem tudom, mert maga hívatott. Közölte, hogy a tegnapi kollégiumi ülésen nem beszéltem szépen a Hegedűs elvtársnak. Gondoltam, most kapom a pártfegyelmit, de megkérdeztem, hogy mi volt a baj. Szó szót követett, amikor mondtam, hogy legfeljebb visszamegyek villanyszerelőnek. Közben kiderült, hogy Virág elvtárs (mert tényleg így hívták) eredeti szakmája műbútorasztalos volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Összebarátkoztunk, és mondtam is neki, hogy ilyen szép szakmával biztosan nyugodtabban kereshetné a kenyerét. Aztán közölte, hogy nem azért hívatott, hogy letoljon. Ugyanis Hegedűs elvtárs kiadta, hogy „ez egy értelmes ember, akit politikailag tovább kell képezni". Ezért magát szeptembertől beiskolázzuk az egyéves politikai főiskolára. Ez volt a Központi Pártiskola. Mondom, én szívesen tanulok. El is mentem, és színjelesen végeztem. De mielőtt végeztem volna, behívott a Matolcsi János – aki később miniszter lett –, és közli, hogy nála fogok dolgozni. Én tiltakoztam, és mondtam, hogy jól érzem magam a minisztériumban. Két hét múlva ismét behívatott, és kérdezi, hogy meggondoltam-e magam. Mondtam, hogy nem, mert most nősültem, és szükségem van egy lakásra, így csak akkor jönnék át, ha van lakás. Ha nincs lakás, akkor nem tudok átjönni, és különben sem tudom, hogy mit kell itt csinálni. Ekkor közölte, hogy politikai munkatárs lennék. Azt sem tudtam, hogy az micsoda.

Harmadszor is behívatott. Akkor mondtam neki, hogy tudom, hogy ő is parasztgyerek, én is az vagyok, intézze el az erősebb kutya elvén. Kérdezi, hogy hogyan értem ezt. Azt mondja, hogy: magának én kutya vagyok. Nem, nem, tiltakoztam, de azt ismeri, hogy „mindig az erősebb kutya b...szik". Rendben, mondta, akkor maga idejön. Így kerültem a pártközpontba.

1954. augusztus elsejétől ott dolgoztam 1956. november 15-ig. Én lettem az Állami Gazdaságok minisztériumi felelőse. Közben a Hegedűs András földművelési miniszter lett. A pártnál ekkorra már elindult egy mérnökösítési folyamat. Már nem hátra, hanem előre tekintettek. A szaktudás már számított. A fiatalokat ösztönözték a továbbtanulásra. Magam is beiratkoztam a Mosonmagyaróvári Akadémiára. Sokan munka mellett végezték, mint én is. Nem volt nekem rossz életem. Az alá- és fölérendeltségi viszonyokat be kellett tartani, mint mindenhol. A főnökséget nem volt szerencsés nagyon kritizálni.

Szabadon jártam és megismertem az országot, de engem is megismertek. Ha a kollégium ülésezett, mindig a miniszter jobb oldalán ült a pártközpont küldötte. Sok dolgot el tudtam intézni. Például a Nagyszentjánosi Állami Gazdaság főagronómusa, Vámos Ferenc valamikor Adamkó Józsefnek (az egri erdőgazdaság későbbi igazgatójának) volt az intézője. Adamkó Jóska mindenáron el akarta üldöztetni velem ezt az embert. Megnéztem a munkáját, és semmi kivetnivalót nem találtam, olyannyira, hogy később Kossuth-díjas is lett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Őt sikerült megmentenem. Volt egy Gyémánt Gyula nevezetű vezető, akit a pártszervezet jelentett fel, hogy a csépeletlen gabonát belekeverte a szalmakazalba, illetve, hogy leszántatta az aratatlan gabonát. Kimentem, és kértem az elvtársakat, hogy mutassák meg a vád alapját. Kimentünk a kazalhoz, de abban nem volt csépeletlen gabona. Ezek után azonnali hatállyal leváltattam a párszervezet embereit.

Mint érdekességet említem meg, hogy volt egy barátom, aki alkoholista lett. A felesége elvált, őt később befektették, mert már teljesen emberi roncs lett. Az esze viszont, mint a borotva, ahogy mondani szokás. Meg akartam menteni, és beírattam egy tanfolyamra. Ott a kórházban vizsgáztattuk le. Sajnos röviddel a vizsga után meghalt. Az ilyesfajta segítségnek nagyon örültem, és ilyenkor annak is, hogy hatalmam volt. De soha nem éltem vele vissza.

Az egyik főkönyvelőt le akarták csukatni, mert átértékelte az állatok „raktárértékét". Ugyanis, még a régi árakon voltak nyilvántartva. Az átértékeléssel a beruházási vagyont növelte. Megkérdeztem, hogy kinek lett belőle kára vagy haszna, és amikor csak rázták a fejüket, mondtam, hogy akkor meg mit akartok. No, ilyenek miatt örültem, hogy a pártközpontban voltam. A fizetésem miatt már kevésbé, mert nekünk volt a legalacsonyabb az apparátusban.

Ami még nagyon jól jött a munkámmal kapcsolatban, hogy nagyon sok, más területen dolgozó kollégát megismerhettem. Faluvégi Lajost, Cinege Lajost. Ők ötvenhat után lettek valakik.

Ezerkilencszázötvenhatról beszélj, kérlek.

Nem azért, mert utólag mondom, de forradalmi lelkületemnél fogva nem bírtam azt az aszkétizmust, amit hirdettek a Pártnál. Az irányvonallal is bajom volt. Például nem értettem egyet az erőszakos téeszesítéssel. Az állami gazdaságok szervezésével igen, de a téeszesítéssel nem. Nekem nagyon sok rokonomat, úgymond, beverték a téeszbe. Ez valóságos háború volt. A háborúban pedig senki nincs biztonságban. Akkor mindenki az életét védi. Például, ha a bányászok megszálltak egy falut, mint a miénket is, mindenkit szó szerint bevertek a téeszbe. Addig nem mentek el, amíg a paraszt alá nem írta. Apámnak szerencséje volt, hogy én Pécsett dolgoztam, és rábeszélhettem a házvásárlásra. De mi volt a többiekkel? Nem volt kiút. A Don-kanyarban is csak előre lehetett menni, mert ha valaki megfor-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dult, lelőtték a tábori csendőrök. Különösen a szovjeteknél volt ez szokás. Egyszerűen nem volt mit tenni. Aztán volt egy borzalmas velejárója is a helyzetnek. Ember embernek lett ellensége. Rokon a rokonnak vált egy életre haragosává. Megszűntek a rokoni kapcsolatok a föld híján. Nem tudta meghívni az ünnepekkor a szomszéd faluban élő sógorát, komáját, mert nem volt mit az asztalra tenni. Örült, ha magának és a családjának jutott. Megszűntek a nagy esküvők, keresztelők, halotti torok, a búcsúk vidámsága. Elidegenedtek egymástól az emberek. Megváltozott a lelkületük.

Óriási csapás volt ez a vidék társadalmára. Később már nem lehetett ezen segíteni, mert jött a TV, és az még jobban elszigetelte egymástól az embereket. Az ötvenes években mindezek hatására nem csoda hogy a termelési érték lecsökkent. Nekem az volt a szerencsém, hogy nem kellett a termelőszövetkezetekkel foglalkoznom. Mert képzeld el, hogy mi lett volna, ha egy olyan téeszbe kellett volna elnöknek lennem, amit a bányászok, munkások tereltek egybe. Én elítélem a kapitalizmust is, mert ott a tőke az úr. De az a módszer, ahogy a termelőszövetkezeteket szervezték, az jó ideig kontraproduktív volt.

Ezen meg nem lehetett csodálkozni. Meghasonlott emberekkel nem lehet dolgozni.

Olyan emberekkel, akik egyik napról a másikra nincstelenek lettek, meg pláne nem.

Vajon az a parasztgyerekből lett bányász, aki végrehajtotta az erőszakot, az mit érezhetett.

Akkor csordaszemlélet uralkodott, és még talán olyan is volt, hogy a saját szüleit agitálta. Az meg, szerencsétlen aláírt, aztán felakasztotta magát. A földjéhez ragaszkodó paraszttal nem lehetett viccelni. A parasztnak a föld szent dolog.

Elmondok egy másik példát. Az én falumban valamikor nyolc-kilencszáz hektárnyi földet bérelt a szigetvári főszolgabíró és vadásztársai. Megjegyzem, mi hat kilométerre vagyunk Szigetvártól. No, és mivel rapsicok mindég voltak, elkapták a Hadnagy Pistát, aki éjszaka villanylámpával vadászott a fácánokra. Négy falun át kergették, mielőtt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

elkapták. Rettenetesen megkínozták, mindent kiszedtek belőle, hogy kinek, hol, miképp van puskája. Ezután szép sorba a legjobb tizenöt gazdát behívtak a csendőrségre. Ott a bíró jelenlétében vallatták őket. Így eljutottak apámhoz is, aki – mint katonaviselt ember – a falu megbecsülését élvezte. Nem a vagyona, hanem a magatartása alapján. Az apjának volt puskája, és valószínűleg azt látta a Hadnagy Pista. Feltúrtak mindent. Ágyat, padlást, pincét, istállókat, mindent. Nem találták. Aztán később egyszer részegen eldobtak egy cigarettacsikket, és leégett a pajta. Másnap a hamuban megtalálták a závárzatot, és a nem éghető alkatrészeket. Jól el lett dugva.

No, mindezt csak azért mondom, hogy régen is volt erőszak, csak más jelleggel, és más volt a szereposztás. Egy falu, egy nóta.

Én találkoztam Baranya megye legutolsó egyéni gazdájával, a Schmitt Vilmossal. Olaszi lakos volt. Iszogatás közben én is agitáltam. Később találkoztam vele, és elmondta, hogy belépett, és brigádvezető lett. Nem lehetett mást csinálni, mint belépni.

Úgy érzem, a kollektivizálás a lelkekben éppen ellenkező hatást ért el.

Más országokban is így van ez. Európában minél északabbra megyünk, annál zártabb a család. Nem annyira befogadó, mint délen. A szegény emberek között nagyobb a megértés, mint a gazdagoknál. Külföldi útjaim során egyetlen norvég volt, aki elvitt a családjához. De ők sem járnak össze. Zárt a közösségi élet. Kérdezheted, hogy hogyan kerül ez ide a nagyüzemesítéshez. Nos, ez úgy, hogyha valaki tönkremegy, annak a birtokát megveszi, aki tudja, szomszéd birtokos vagy ilyesmi, és máris kezd kialakulni a nagyüzem. Franciaországban voltam ahol meghívtak vadászni. A koma elém tett öt puskát, hogy válasszak, majd kimentünk a területre, egy erdős részre, ahol volt egy elhagyatott tanya a hozzá tartozó birtokkal. Ott a hajtásban kiengedtek egy fácánt a ketrecből, amit az egyik puskás leszedett. Nem sokkal utána a postaládából kiengedték a másik fácánt, amit szintén lelőttek, és ezzel vége volt a vadászatnak. Ez egy elhanyagolt terület volt, mert a gazda tönkrement, és a vadásztató megvette. Nagyon sok ilyen tönkrement tulajdonos van a kapitalizmusban. A tőke mozgása által tönkrement ember így kényszerült munkásnak lenni. Nálunk meg a kuláknak minősített emberek, amikor elvesztették a földjüket, ha élni akartak, kénytelenek voltak az iparban elhelyezkedni. Maradtak a földnél

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a kis-, és középparasztok. Azokkal meg mit lehetett tenni, amikor megfélemlítették őket. Bekényszerítették a tszcs-be. És még valamit. A Horthy-időben minden faluból egy embert ki kellett rendelni, aki megkapja a vitézi rendet. Egyet. Nos, ez is kényszer volt, ha más céllal, mint a beléptetés kényszere.

Tudod, engem ebben a kulákkérdésben az zavar, hogy a kulák azért volt kulák, mert szorgalmával, tehetségével lett kulák. Ha maradt volna, szép lassan kialakultak volna a nagybirtokok, amit most állami gazdaságnak vagy tszcsnek nevezünk.

Mint ahogy nyugaton alakult ki. Persze, ebben a folyamatban a kapitalista jelleg nagyon sok igazságtalanságot hordozott magában.

Végül is, hogyan élted meg ötvenhatot?

Én ötvenhattal kapcsolatban annyit mondhatok, hogy nem ért teljesen váratlanul az elégedetlenség tömeges kifejezése. A pártnak nem volt egységes akaratérvényesítése az országra, és azokat a hibákat, amiket 1950-től elkövetett, az nem érdemesíti arra, hogy vezessen egy országot. Én idáig jutottam el magamban, annak ellenére, hogy ennek a pártnak a tagja voltam. A Petőfi Kör szabad szellemét üdvözöltem.

Október huszadikán ügyeletes voltam a pártközpontban. A Párt Politikai Bizottságának részéről Szalai Béla volt velem. Ekkor volt Kádár, Gerő és Hegedüs kint Jugoszláviában. Este befutott Szegedről a jelentés, hogy az ifjúság mozog, szervezkedik, tüntet. Kérdezik, hogy a belügyminiszter mit akar, vagy mit nem akar csinálni. Ez nálam jött össze. Szalai lejött hozzám, és bejelenti, hogy a feleségével elmennek vacsorázni. Ha van valami, jelentsek neki, mert itt lesznek az Európa étteremben. Kérdeztem tőle, hogy Szalai elvtárs, hát ide jutott ez a párt. Most mondja meg, mit mondjon egy egyszerű üzemi párttitkár. Azt mondja, nem tudom. No de most mint PB-tag, mit szól hozzá? – kérdeztem tovább. Hitte volna akkor, amikor a szigetvári polgáriba járt? Tényleg, akkor szervusz, mert én négy évvel feletted jártam. De azt, hogy hogyan jutottunk idáig, azt nem tudom megmondani. Az világos, hogy mi a Szovjetuniónak egy tartománya vagyunk. Azon, hogy a Rákosi a Moszkvában kiadott tíz parancsból mennyit és hogy hajt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

végre, azon lehet vitatkozni. De ne felejtsük, hogy Rákosi vagy tizennyolc évet ült börtönben.

Például, az is kérdés, hogy az erdészetet én miért vállaltam, amikor tudtam, hogy rossz történelmi körülmények kezdődnek el. 1973-ban, amikor már lefejezték a Nyers Rezsőt, a Fehér Lajost, meg még néhány értelmes komát, mert új gazdasági mechanizmust akartak bevezetni, ami nem smakkolt a szovjeteknek. 1976-ban bejött az olajválság. A Huszár Pista, aki haverom volt, bejelentette, hogy minket nem érinthet a dolog, mert keletről kapjuk az olajat. Még Németh Károly KB-titkár ugrált egy darabig, de végeredményben már a nyolcvanas években tudtuk, hogy csődbe fogunk menni. 1982-ben azért nem következett be a csőd, mert Kádár behívatta Fekete Jánost azzal, hogy menjen el Schmidthez, a német szociáldemokrata párt elnökéhez és kérjen tőle pénzt. Fekete elment és ott Schmidt közölte vele, hogy mi megértjük magukat, de csak akkor adunk, ha Kádár eljön Nyugatnémet országba, és hivatalos látogatást tesz. És Kádár elment, és hivatalos látogatást tett olyan helyeken, amit a németek jelöltek ki a küldöttségnek. Kádár belekényszerült valamibe, egy olyan helyzetbe, amit valójában nem akart.

Na jó, de az ő politikája okozta a helyzetet. A jó öreg Panglosz mester mondotta, hogy „nincsen okozat ok nélkül".

Én a vízügynél voltam pénzügyi vállalatfelügyeleti főosztályvezető, és nem lett volna szabad vállalnom az erdészetet. Két és fél milliárd pénzügyi alap volt a fenekem alatt. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy a történelmi körülmények alakítják az ember véleményét jobbra vagy balra. Aztán kiderül, hogy végre tudja-e hajtani vagy nem tudja végrehajtani. Én érzelmileg forradalmár voltam, Petőfi-körös voltam. De ami huszonharmadikán történt, elgondolkozik az ember, hogy hogyan lehet egy párt irányításában Nagy Imrének meg a Rákosinak az ellentétéből egy országnak ilyen problémája. Ott voltam huszonharmadikán, amikor a Nagy Imre felszólalt, és égették a Népszabadságot, a Szabad Népet. Odajött hozzám egy ismerős fiatalember és kérdezte, hogy mi lesz ebből. Mondom neki, idefigyelj, itt már azt ország rendjének és törvényének tiszteletlensége áll fenn. Vagyis vagy a törvények rosszak, vagy a nép mást akar. Hogy ebből most mi lesz, az a jövő kérdése. Éjszaka lövéseket hallok. Keddi nap volt. Jött a Sztá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lin-szobordöntés, a rádióostrom. Én be-bejártam a pártközpontba, és az utcán akasztott embereket láttam. Lőttek kegyetlenül. Na, mondom, ez nem forradalom, vagy ha az, akkor nem az értelmiség forradalma. Ez nem az én Petőfi-körös forradalmam. A fel alá robogó lánctalpasokra gyerekek dobálják a Molotov-koktélokat. Felmásznak a tankra, felemelik a torony tetejét és bedobják a bombát. Némelyik kapualjból kilőttek, végigszórva a Lenin körutat, ahol én annak idején laktam. Ez nem az én világom. Mi lesz ebből. Az én munkakönyvembe be volt írva, hogy hol dolgozom. Ha igazoltatnak, bármikor agyonlőhetett volna bárki. De hát, ahogy mondani szokás, jókor kell jó helyen lenni. Az egyértelmű volt, hogy az események elfajulása a régi vezetés rossz munkájának a következménye. Mert le lehetett volna ezt másképpen is vezérelni, ha az értelmiség vezérel. De hol volt az értelmiség akkor? Kérdem én.

Az értelmiség bele volt taposva a földbe.

Fehér Lajos utasítására lementem Baranyába azzal, hogy alakítsam meg a Gazdaszövetséget. Lementem, megcsináltam. Akkor leszólt, hogy menjek a Kovács Bélához. Kovács Béla feleségével anyám nagyon jóban volt, mert szőlőmunkásuk volt. A Burgertet vittem magammal, mert ő is ilyen szövetkezetben gondolkozott. Elbeszélgettünk az öreggel, és amikor Kádárra terelődött a szó, azt mondta, hogy vigyázzatok vele, mert ő okosakat mond, és okosakat csinál. Én nem tudtam akkor, hogy Kovács a minisztere is volt a Kádárnak. Valahogy megszelídült, mert ő nagy szovjetellenes volt.

Lelkileg ötvenhattal voltam, de a gyakorlatát nem tudtam összeegyeztetni a lelkemmel. Egy része forradalom, más része ellenforradalom volt, mert a magyar nép ellen volt. Mint ahogy a szovjet csapatok bejövetele is a magyar nép ellen volt. Elítélem a Szovjetuniót, hogy bejönnek egy kis országba a hadsereggel, de elítélem az Egyesült Államokat is. Itt volt a Brazília melletti szigetekről egy miniszterelnök néhány miniszterével, akik végigjárták a szocialista országokat, és nálunk én kísértem az érdi tsz-be. Ők egy kapitalista és szocialista elveken alapuló vegyes mezőgazdaságot akartak. Fél év múlva, ahogy hazamentek, az amerikaiak megszállták a szigetet, és ezt a miniszterelnököt agyonlőtték miniszterestől együtt. No, ez mi volt?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Igen, de végül nálunk a munkástanácsok is vörös posztó volt a hatalom szemében. Ami a nyugati diktatúrát összetartja, az a pénz, a szocialista országok vezetését meg a hatalom.

Pontosan így van.

De mi a fenét ért a szovjethatalom azzal, hogy évtizedekig a világ egyhatodát uralta, teszem fel a kérdést most, 1995-ben?

Hát kérlek szépen, minden nagy társadalom, mondhatjuk, hatalom a maga mintájára akarja megszervezni a világot. Itt van Kína. Jártam Mandzsúriában. Ahogy a birkákat küldik a vágóhídra, úgy bánnak az emberekkel. Egy szűk folyóson mennek ki az állomásokról, ahol a rendőrök a nagybatyusokat kiemelik. Azok feketéző-gyanúsak. A Szovjetunió, majd Amerika különféle hivatkozással támadta meg Afganisztánt, Irakot, de aztán nem bírt vele. Ezek megdöbbentő dolgok a világon, de végül is a hatalom ott van, ahol az erő, a katonaság van. Ahol a pénz van.

1956. november 10-én a pártközpontban kiadták a munkakönyvünket. Sándor Jóska adta ki, akivel jóban voltam (ő később a pártnál is vezető szerepet töltött be). Kértem, hogy azt írja be, hogy áthelyezéssel. Csodálkozva kérdezte, hogy hova, de beírta. Hazamentem Baranyába, és elhelyezkedtem az állami gazdaságoknál, ahol kineveztek revizornak. Nem kaptam fizetést, igaz nem is kellett csinálni semmit, de a társadalombiztosításnál bejelentettek. Hazamentem a falumba, ahol már széthordtak mindent. A helyi tsz-től – ahol két iskolatársam is vezető volt – kértek, hogy csináljam meg a zárszámadást. Két éjszaka megcsináltuk a vagyonelszámolást, ami lényegében elszámolással ért fel. Petőházi Gábor, a megyei igazgató jön nekem, hogy összevonások lesznek, és kérdezte, hogy melyik cég vezetését vállalnám el. A falum környékit vagy a bólyit. Mondom a bólyit, mert ott félig-meddig ismeretlenként jobban boldogulok. Otthon mindenki ismer, és az egy vezetőnek nem szokott jó lenni. Kértem, hogy jöjjön ki velem az első megbeszélésre, mint megyei igazgató, mert mégiscsak nagyobb súlya van. Várom a megbeszélt időben, de nem jött. Telefonált, hogy a pártbizottságra kell mennie. Na, püff neki.

Ez mikor volt?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1957. január másodikán. Elmondtam a fúzió lényegét a munkástanácsnak, hogy erősebbek leszünk, meg minden kedvezőbb szempontot. Végül a koncepcióval együtt engem is elfogadtak. Semmi atrocitás nem történt.

Nyáron, cséplés idején megyek ellenőrzésre, amikor a szérűn egy zsákoló kiáll, hogy nem dolgoznak tovább. Leállíttatta a cséplőgépet, és közölte, hogy rendezni kellene a normát. Mondtam, hogy ez most nem megy. Beindíttattam a traktort, és zsákoltam vagy másfél órán át, amikor odajött az ember, és közölte, hogy visszajött zsákolni. Ilyen dolgok voltak. Nyáron lejött hozzám a Fehér Lajos, és közölte, hogy a parasztszövetségből nem lesz semmi. Ő eredetileg újságíróféle volt, aztán száműzték a balatonnagybereki gazdasághoz. Egyszer, amikor én mentem valami miatt hozzá, félrehúzott, és bizalmasan megkérdezte, hogy kit javasolnék főigazgatónak. Két személy közül kellett választani. Petőházit javasoltam. Felrendelték Pestre, és közölték vele a hírt. Eleinte húzódozott, hogy négy gyermeke van, meg ez, meg az. A végén azzal a feltétellel adta be a derekát, hogy jó, de csak akkor, ha a Királyi lesz a helyettese. Fehér Lajos közölte velem, hogy Bólyból fel vagyok mentve, és kinevezett helyettesnek. Jól kijöttünk egymással.

1959-ben megint behívatott Fehér Lajos, és közölte, hogy én leszek az FM pártbizottság titkára. Akkor én már az aspirantúrára jártam, és vizsgáztam. Elküldött tanulmányi szabadságra. Közben Dögei Imrét leváltották. Egy küldöttséget vezettem a Szovjetunióba, és mire hazajöttünk, Losonczi Pál volt a miniszter. Ő barcsi volt, lényegében földiek voltunk. Beszélgetés közben derült ki, hogy sok a közös ismerős. Jól megvoltunk, és nyugodtan írhattam a kandidátusi dolgozatomat. Sok dolgom nem volt. Akik nem jól végezték a dolgukat, azokat vidéki munkára javasoltuk, de egy év múlva azok is visszajöhettek. Közben befejeződött a tsz-szervezés, úgy 1961 tájékán. Fehér Lajos megint magához hívott, és közölte, hogy miniszterhelyettes leszek. Mondom, ne b..ssz ki velem. Hát mindig azt kell csinálnom, amit te akartál… Te leszel a téeszek minisztere… No, de én a téeszesítésben sem vettem részt, replikáztam. Komám, nem érdekes, kellesz a megszilárdításban, a pénzek előteremtésében, majd elintézed a Fock Jenővel, aki a Gazdasági Bizottság elnöke… Lesz dolgod elég.

Nem volt apelláta, így 1962 februárjától miniszterhelyettes lettem. A régi garnitúrát leváltották. Hozzám tartoztak a téeszek, a gépállomá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sok és a pénzügyi osztály. Sok hülyeséget kellett csinálni a téeszek megszilárdítása kapcsán. Például '62 és '64 között nagyon sok fát ki kellett vágni, hogy a közösbe be tudjuk hurcolni az állatokat.

Igen, ez volt a híres karámfa-, vagy más néven mezőgazdasági szerfaakció.

Hiába javasoltad, hogy egyelőre növénytermelő szövetkezetet hozzunk létre, és az állatokat csak oda vigyük be, ahol el lehet helyezni őket. A többiek tartsák az állatokat háztájiban. Sok probléma volt. Volt nekem egy úgynevezett futrinka-gárdám, ami hét ügyes főagronómusból állt. Ezek lettek két-három megyének az instruktorai. Őket minden héten beszámoltattam, hogy mi a helyzet odakint. Így naprakészen tudtam mindent, hogy hol milyen probléma van. Hogy hol hogyan hajtották végre a központi utasításokat. Mert nagyon sok probléma volt. Panasz panasz hátán. Nem szabadott volna ilyen gyorsan és drasztikusan intézni a téeszesítést. Nyomorogtak az emberek, a munkájuk után volt az úgynevezett munkaegység. Ez alapján kapták a fizetésüket. Beszéltem olyan kocsissal, vagy ahogy nevezték őket, fogatossal, aki sírva mondta, hogy nincs mit enniük, hónapok óta nem kapnak fizetést. Borsodba voltam egy bizottsággal, ahol felvetődött a kérdés, hogy folytassák-e a szervezést. Ott azt mondtam, hogy ne. De a megyei másodtitkár, Kukucska János elintézte, hogy az egész megyét be kell szövetkezetesíteni. Nem lett volna szabad.

No de mi lett volna a megoldás?

Nézd, én az 1898-ban alakult Hangya szövetkezetek mintájára indultam volna el.

Engedd meg hogy a „Hangya" (Termelő-, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet) 25 éves évfordulójára megjelent kiadványból idézzek.

„Magyarország a szövetkezetek kora előtt

A magyar szövetkezeti mozgalom előzményei szoros kapcsolatban vannak azzal a gazdasági és társadalmi válsággal, amely a XIX. században zúdult az országra. A jobbágyság alól felszabadult földmívelő népnek nagyon korán szakadt a nyakába az amerikai verseny okozta agrárválság. A tengerentúli gabona- és kukoricabehozatal a mező-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gazdaság jövedelmezőségét gyökereiben támadta meg. Tetőzte a bajt, hogy az ország irányításában a gazdasági liberalizmus jutott uralomra, mely a gazdasági életbe való beavatkozástól tartózkodott még akkor is, ha a gyengébbeket kellett volna megvédeni a kizsákmányolás ellen. Széchenyit, aki a nemzeti vagyonosodást hirdette, félremagyarázták s megindult a kíméletlen harc az egyéni vagyonosodásért az eszközök válogatása nélkül.

A gazdasági liberalizmus megteremtette az ipari nagytőkét s ennek nyomában új társadalmi felső osztály alakult ki: a plutokrácia.

A főúri világ egyik része, a mezőgazdasági válság okozta anyagi bajokkal küzdve, visszavonult; Széchenyi István szelleme, mely a magyar faj nemesítését és erősítését ismerte kötelességének, lassan háttérbe szorult: nem akadtak követői. A középbirtokos osztály tönkrement. Míg a '70-es esztendőben még 6 és fél millió kat. hold volt a magyar középbirtok területe, negyedszázad múlva már csak 3 millió 900 ezer hold volt a magyar középbirtokosságé. Ilyen gyors ütemben alig indult pusztulásnak társadalmi réteg. S ez volt tragédiánk egyik oka. A felső osztályok és a földmíves osztály között nagy szakadék támadt, mert elpusztult az összekötő középosztály.

A középbirtokosság földjének mozgósítása után a kisbirtokos osztálynak szegezte tőrét az uzsoráskodó spekuláció, melyet az akkori Magyarországban üzleti szellemnek neveztek. A közgazdasági szabadság pompásan csillogó leple alatt sorvasztó folyamat indult meg s egész vidékeket ítélt halálra. Az üzérszellem hitel formájában adta be mérgét a falu népének, mely a mezőgazdasági bajok közepette kapva-kapott a halálos segítség után. Országszerte merészen tombolt a hiteluzsora. A hegyvidékeken, a rutén földön és az erdélyi részeken minden falunak megvolt a maga bankárja, aki batyuval és síppal érkezett a faluba s rövidesen a korcsmajog birtokába jutott. Italmérések, a pálinkabodegák jobbára idegen, a galíciai határon át bevándorolt elemek kezébe kerültek. Ezek készítették elő a védtelen földíves nép csődjét. A szorult helyzetbe került falusi gazdák előre eladták termésüket a falubeli uzsorásnak, aki gyakran váltót vett, s az így kiszolgáltatott adós feje fölött hamarosan megüttette a dobot. A kényszerárverések járványszerűen terjedtek. Aminthogy a kúriából kipusztultak a magyar urak, éppen úgy kezdtek hajléktalanná válni egykori jobbágyaik is. Előkerültek a vándorbotok s fölkerekedett a magyar nép új hazát keresni. A Kárpátok északkeleti szorosain egyre észrevehe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

többen szivárgott be a galíciai bevándorló s ugyanakkor egyre feltűnőbben erősödött a magyarok kivándorlása a tengeren túlra. A törvényhozás sem a föld népét, sem a föld termését nem védte a külföldi verseny megsemmisítő támadásával szemben. Galíciát nem zárhatta el, mert a bécsi politika nem tűrt sorompókat a monarchia két állama között, de a mezőgazdasági vámvédelemről sem lehetett szó, mert az osztrák iparnak ez nem volt érdeke. Az uzsora ellen s a kereskedelmi leleményesség (gépmegrendelések, részletfizetéses rendelések gyűjtése, váltókkal való visszaélések) sokféle fajtája ellen védhette volna ugyan a törvényhozás a falusi népet, de ki gondolt erre az „állami beavatkozásra" a közgazdasági liberalizmus mézesheteiben?!

Az amerikai és orosz gabona versenyéhez járultak az egymás után következő rossz termések is. Ez az emberektől és természettől szenvedett sok csapás 1873-ban akuttá tette a romboló közgazdasági válságot. A gazdák hitelre szorultak, de tisztességes kölcsönhöz sehol sem jutottak. A pénzuzsora általánossá vált, s föllépett a gabona-elővételi üzlet. Hiteléletünk, vámpolitikánk teljesen kommerciális irányban haladt, agrárpolitikánk nem volt; a falu, mely 1848-ban fölszabadul a jobbágyság alól és utolsó támaszát, tanácsadóját is elvesztette a földesurában, az uzsora rabja lett.

Ilyen körülmények közt tűnik fel a közélet porondján Károlyi Sándor gróf, aki valósággal Széchenyi István gróf hivatását veszi át, s az Országos Gazdasági Egyesületben áll fel először ama indítványával, hogy tanácskozmányokat kell tartani a mezőgazdaság hanyatlásának okairól és a hanyatlást orvosló eszközökről.

A nemzeti ébredés korában született, 1831-ben, s mint lelkes ifjú, már a szabadságharcban is részt vett. A magyar kuruc vezér egyenes leszármazója, Károlyi István gróf és Eszterházy Franciska grófnő fia volt. Alig 18-éves korában huszárfőhadnagyi ranggal lépett atyja ezredébe, s Klapka tábornok vezérlete alatt a komáromi hadtesthez került. Itt honvéd hőstettekkel tűnt ki a magyar gazdák későbbi vezére s a szövetkezeti mozgalom legendás atyja.

Mikor Károlyi Sándor gróf a hitelszövetkezeteket szervező mozgalomnak élére állott, a falusi közállapotok valóban szomorú képet mutattak. A középbirtokos-osztály már csak roncsaiban élt. Legnagyobbrészt elhagyta kúriáit, hogy az új földesuraknak adjon helyet. Akik megmaradtak helyükön, fásultan küzködtek az ősi birtok töredékével és a sok adóssággal. A falu elvesztette természetes vezető-rétegét. A

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

falvak értelmisége, a tanítók és a lelkészek kara tájékozatlan volt, s nem ismerte fel akkor még azt a hivatást, amely a népjóléti munka terén várt reá. A jegyzők a központi hatalom szemöldökmozgását figyelték, mely egyáltalán nem kedvezett a sokak által kicsinyelt, sokaknál idegenkedéssel találkozó antiliberális „fészkelődésnek". A faluban legnagyobb befolyása a szatócsnak volt, aki bankárja, korcsmárosa, magtárosa s első virilistája lett a községnek.

Ilyen volt a helyzet akkor, amikor a szövetkezeti úttörők: Károlyi Sándor gróf, György Endrével és Hajós Józseffel felkeresték az elhagyott falvakat, és bennük az új, lelkes vezetőket toborozták. Lassan, de fokozatosan haladt az úttörés munkája. Mácsa, Tass, Dömsöd, Cinkota, Pécel községekben egymásután megalakulnak a községi hitelszövetkezetek, s az 1887. év végén már 14 szövetkezet, 1889. év végén pedig 60 szövetkezet működött a pestmegyei központ kötelékében. És megkezdődött a falvak vezetőkarának a kialakulása is.

A falvakat fenyegető veszedelmekkel szemben a hitelszövetkezetek egymagukban elégtelen védőgátaknak mutatkoztak, annál inkább, mert a sarokba szorított pénzuzsora most már áru-uzsorává alakult át. A nyerészkedő szellem tűrhetetlen üzleti sarcot vetett ki a falu népére akkor, mikor szükségleteit beszerezte és terményeit eladta. Munkájának haszna ilyenformán jó részében élősdi egzisztenciák zsebébe vándorolt s a kizsákmányoltságnak ez az állapota megkönnyítette azoknak a munkáját, akik a népet a felsőbb osztályok és a jogrend ellen izgatták. A hiteluzsora küzdését célzó mozgalom folytatásaként most már az áru-uzsora ellen kellett a népnek védelmet biztosítani. Mert hiába ad a hitelszövetkezet kölcsönt, ha az áru-uzsorások szipolyozzák a népet.

Az italmérésekbe nemcsak a kazárföldön, de az ország más vidékein is idegen üzérek jutottak, akik az alkohol ölő mérgét is uzsorára adták. S a korcsma lett a népbolondítás tanyája is. Károlyi Sándor gróf kezdettől fogva átlátta, hogy a sorrend és szükség szerint következő feladat fogyasztási szövetkezetek megszervezése.

Midőn a fogyasztási szövetkezeti mozgalom zászlaját kibontotta, jól tudta, hogy nem lesz könnyű a győzelem: a nehézségek itt a legnagyobbak, az ellenfelek itt elkeseredettebbek. A merkantilizmus rendezett csatasorait találta magával szemben. Nagy hatalom és elszánt ellenfél volt ez a századvégi Magyarországban. De a küzdelmet fel kellett venni, mert különben minden összeomlik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A falusi szövetkezeti vezetők támogatásával megindul a fogyasztási szövetkezetek szervezése s a védőmozgalom szélesebb területre is átlép. A felébresztett gazdatársadalomban hadat üzen a karteleknek és trösztöknek. Széchenyi Imre gróf vezérlete alatt terményeinek értékesítését kezébe akarja venni s megalakítja a Mezőgazdák Szövetkezetét. A biztosító társaságok túlkapásaira hadüzenettel felel s életre kel a Gazdák Biztosító Szövetkezete. Előre veti sugarait a hajnali nap, mely a szövetkezeti eszmét virágzásra hajtja. Minden oldalról feltör a fejlődésben megakadályozott nemzeti munkakedv, s a falu ébredése meghozza a létében megtámadott falusi nép védővárát: a Hangyát.

Ma már az eredmények bizonyítják, hogy Károlyi Sándor nem csalódott. De 25 évvel ezelőtt a Hangya-szövetkezet alapítása végtelenül szerény vállalkozásnak tűnt fel a hozzáfűzött gondolatok és céltűzések nagyságához képest. Mintha csak ujjnyi vékonyságú élő gallyacskát dugott volna valaki a földbe, mondván: hogy ebből lesz a fa, amelynek magvait széthordja a szél, s belőlük lesz az erdő, amely megvédi otthonunkat a vihar ellen és tüzelőt ád…

Ez a vékony gallyacska volt a Hangya-központ, amely immár hatalmas szálfává szökkent, a védő erdő pedig a kétezer Hangya-szövetkezet; bennük és általuk megvalósult az, mi 25 évvel ezelőtt még gondolatnak is merész volt. Dicsőség érte a jó Istennek, elismerés az emberi akaratnak, mely a sasröptű gondolat vezérlete alatt legyőzte a nehézségeket!

A nemzetvédelem győzelmes gondolatát ünnepli a jubileumon nemcsak az a több százezer család, mely oltalmat lel a szövetkezetek fedezékében, hanem az egész magyarság, mely a jubiláló szövetkezeti rendszerben jövőjének zálogát szerezte meg!"

Ez nagyon érdekes.

Mint említettem, én a növénytermesztést akartam összevonni, mert ha emlékszel a gatyaszíj-parcellákra, azokon nem lehetett a gépekkel mozogni. Hiszen ma már van olyan gép, ami egy menetben felszántaná ezeket a kis parcellákat. De a Kádár diskurzus, a Hruscsovval való ez meg az, meg ez a bunda meg az a bunda. Mert eleinte jól bundázott a Kádár. Úgy hogy az még segítette Magyarországot. Például nem kellet kifizetni a hadi felszereléseket, csak akkor amikor akartuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1965-ben panaszkodott nekem a Faluvégi, hogy képzeld el, kint voltam a Szovjetunióban. Beszélgettünk egy délelőtt a vendéglátókkal, aztán elvittek medvevadászatra. Az igazán fontos dolgokról nem esett szó. Aztán kiderült, hogy ezután klíring relációban kell fizetnünk. Ha beküldtek valamit, azt sem tudtuk mi az, már jött is a számla, hogy fizessünk. Akkor már látszott, illetve érezhette a hozzáértő, hogy valami nincs rendben.

Ernő bátyám! Te, aki a hatalom csúcsán lévők között voltál, mondd meg kérlek, igazából ki döntött?

Minden fő kérdésben a Politikai Bizottság vagy a Titkárság, illetve személyesen maga Kádár. De ezt nem is lehet megcsinálni másképpen. Minden országnak megvan a maga hatalmi struktúrája. 1965-ben nem már volt pénz. Akkor azt mondtam az én hét emberemnek, hogy osszák ki a kukoricát, mert a Magyar Nemzeti Bank minden fedezetlen hitelt megtagadott. Nem lehetett a bankot hitegetni. A kukoricát kiosztották, de akkor jöttem rá, hogy így közel egy milliárd forintos mérleghiány lett volna. Ezt az ország nem bírta volna el. Akkor egymilliárd nagyon nagy pénz volt. Mikor erre rájöttem, nagyon ideges lettem. Egy éjszaka rájöttem, hogy kib…ok a bankkal. Egy hét alatt felértékeltettem az állatállományt. Lezongoráztam a pénzügyminisztériumnak, nem a mezőgazdasági főosztályával, hanem a számviteli osztályával. A következő tavaszon, amikor jött a beszámoló, azt az ideológiát találtuk ki a Fehér Lajossal, hogy a szövetkezeti parasztság hisz a nagyüzemben, mert ennyivel megemelte a fel nem osztható szövetkezeti vagyont. De ezt a bank felé nem lehetett eladni. A László őrülten kiabált, hogy így meg úgy… De már elment a Minisztertanácsig a mérlegünk. Tímár Mátyás akkor már miniszterelnök-helyettes volt, aki, mint mohácsi gyerek, jól ismert. A László neki panaszkodott. A Tímár meg azt mondta neki, hogy a Királyiban hét zsidó főkönyvelő veszett el. Tudni kell, hogy mind a kettő zsidó ember volt. A László is, meg a Tímár is. A László addig verte a habot, hogy a következő évben engem le kellett váltani.

Leváltottak, és felajánlották a Mezőhegyesi Állami Gazdaság igazgatói posztját. Losonczinak azt mondtam, hogy Békésbe nem megyek, de a Bólyi ÁG-t vállalom, mert én baranyai vagyok. Ezt intézze el. De a Bólyi ÁG-hoz nem mehettem, mert a Burgert Robi betett, akit pedig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

többször megmentettem. Nyilván nem akarta, hogy versenytársa legyen. Még felajánlottak pár helyet, de egyiket sem vállaltam. A Klencznert tették meg miniszterhelyettesnek, és én lettem a minisztérium Terv- és Közgazdasági Főosztályának a vezetője.

Akkor készítettük elő az új mechanizmust. Negyvenkét variációt készítettünk elő a termelőszövetkezetekkel kapcsolatban. Megvolt, hogy milyen ártömeggel lehet gazdálkodni. Ezt a munkát nagyon élveztem. Igaz, élveztem a többit is, mert nem nagyon izgatott, ha áthelyeztek, leváltottak, meg ilyesmi. Átkerültem a Tervfőosztályra, amikor jött a Dimény-korszak. Karácsony előtt a Losonczi azt mondja nekem, hogy valamelyikünk „csójánjába" a villám bele fog becsapni. Áprilisban közli, hogy az enyémbe csapott bele. Mindent elmesélt, hogy mit mondtak neki. Burgert jó barátom volt, még Pécsről. Bábolnán nagyon szépen csinálta a dolgokat. Akkor volt, 1964-ben a per, amit a Biszkuék, a belügy rendezett a mezőgazdaság technikai fejlődése ellen. Elkapták a Mezőgazdasági Gépgyár igazgatóját. Bevitték, megverték, vallatták, és azt üzenték vele, hogy a Burgert lesz a következő. Na, amikor meghallotta, befeküdt a János kórházba. Közben engem kijelöltek a 175 éves Bábolna ünnepi beszédének megtartására. Felkerestem, kérdeztem mi a baja. Azt mondja, hogy a gerince. Vittem le az ünnepségre, és ott mondta, hogy ki akarják nyírni, és a Biszku Béláék vannak a dolog mögött. Mondom neki, menj el a Biszkuhoz, nézz a szemébe, és kérdezd meg, hogy mi a kifogása. Elment, jót beszélgettek, aztán a Biszku beszámolt a Kádárnak, és semmi nem lett az ügyből. Nem csukták le. Leállították az egész ügyet. Behívatják Losonczit mint minisztert, és közlik vele, hogy ő lesz a tsz-ek országos tanácsának az elnöke. Azt mondta, hogy ő visszafelé nem szeretne menni, inkább lemegy Barcsra, és viszi a Királyit, viszi főtitkárnak. A Nyers Rezső közli vele, hogy a főtitkár a K. Nagy elvtárs lesz. Titkárnak viheted Királyi elvtársat. Én meg azt mondtam, hogy megvárom a Diményt, akivel mindig vitáztam. Nem voltunk egy gyékényen. Alig hogy kinevezték, közölte, hogy nem én leszek a Tervfőosztály vezetője. Közölte, hogy a Mezőgazdasági Könyvtárból csinálnak egy információs központot, ahová az országos szaktanácsadási bizottság is tartozik. Mondom, rendben van, akkor visszük a STAGEK-et. (Statisztikai Számítástechnikai Igazgatóság). Azt mondja, azt nem. Akkor nem vállalom. Elment panaszkodni a Fehér Lajoshoz, aki közölte vele, hogy a Királyinak kell adni a statisztikát.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Fél év múlva azonban úgy döntött a miniszterem, hogy a STAGEK visszamegy hozzájuk. No, mindegy. Egyszer egy KISZ titkár téblából a folyóson. Kérdezem, hogy mit akar. Kinyögi, hogy szeretnének külföldi utazásokat szervezni. Mondom, jó helyen jár, mert a mi szaktanácsadási irodánk profiljába tartozik a téma. Csináltunk egy közös irodát, és utaztattunk harmincfős turnusokban keletre, nyugatra, északra, délre, ahová csak lehetett. Vagy nyolcezer szakember járhatta a világot. Sokszor én is velük mentem. Nagyon jól éreztem magam. El sem jöttem volna, ha a Romány Pali nem erőlteti, hogy menjek vissza a Propaganda Főosztályra vezetőnek. Visszaüzentem, hogy az az ember, aki annyi minden volt már magasabb beosztásban, az ilyen ócska funkciót nem vállalhat. Erre addig üldözött, amíg elüldözött a cégtől. Mondom, jó, kitérek. A Gergely Pista azonnal meghívott, csinált nekem egy főosztályt, ahol két vagy három évig voltam. Onnan sem akartam eljönni, mert közben hívtak az erdészethez. De nem akartam eljönni, mert ismertem a népgazdaság gyatra helyzetét. Olyan adósságspirálba voltunk, és látszott, hogy a következő évtized nem lesz egy diadalmenet. Jó kapcsolatot tartottam az adósokkal, meg a pénzügyisekkel. Meg különben is. Jól éreztem magam ott. Szereztem vagy másfél milliárdot a FOKA-nak (Folyami Kavicskotró) a hajóflotta átépítésére. Élveztem, hogy mennek a dolgok. Tulajdonképpen én mindig vállalatnál szerettem volna dolgozni. A Gergely még biztatott, hogy várjak egy évet és megkapom a céget. Mondtam, az nekem sok, akkor inkább elmegyek az erdészethez.

Tulajdonképpen – mint abszolút kívülálló – hogy kerültél a képbe az erdészeknél?

Engem azért küldtek, mert a Romány nem tudta teljesíteni az egyre csökkenő hatalmú gazdaságban azokat a pénzügyi követelményeket, amiket a termelőszövetkezetek igényeltek, és nem tudta végrehajtani a párt rendeleteit. Ő úgy került oda, hogy volt egy előterjesztés, mely szerint a miniszter a Gergely István lesz. Erre a Losonczi, meg a Gáspár összefogott, leszavazták, és így a Rományt nevezték ki. Ő egy jó dumájú pasas volt, de nem voltak olyan kapcsolatai, hogy… Viszont, hogy megerősítse magát a miniszteri poszton, a Losonczi támogatását akarta megszerezni. Hogy erősítsem őt, odavitt az erdészekhez. Erről

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ugyan soha nem beszéltem vele, de ez lehetett az elképzelése. Én először tárgyaltam a Tömpével, aki politikai háttérnek nagyon jó volt. Másodszor tárgyaltam a Madas Bandival, akinek mondtam, hogy a Sali Emilt szeretném helyettesnek. Ő akkor éreztette, hogy ellentétek vannak közöttük. Pénzügyesnek akartam a Halász Aladárt, akit meg a Soós Gábor államtitkár ellenzett. Szó sem lehet róla, mondotta. A Madas a Váradi Gézát javasolta, aki aztán át is jött a Tervhivatalból. Sokáig nem volt helyettesem, míg végül Bondor Tóni megfelelt mindenkinek. Aztán Bondor átkerült az ERTI-hez. Emlékszem, Keresztesi húzta az időt a nyugdíjazásával kapcsolatban, szegény Bondor meg kellemetlenül érezte magát, de végül elfoglalta az állást. Az én helyettesem meg Solymos Rezső lett. Én a szakmátokat könyvekből ismertem meg. A vizeseknél volt egy kézikönyv, amit áttanulmányoztam. Ugyanezt tettem az erdészeknél is. Azt láttam, hogy én pénzügyileg tudok segíteni. Mert már látszott a baj, ami 1982-be be is következett, mivel a pénzügy 3,4 milliárdot elvett az erdészettől.

Én úgy halottam, hogy az új gazdasági mechanizmus tárgyalásakor kérdezték az erdészeket, hogy mennyi pénz kellene nekünk, mire valakik azt mondták, hogy nem kell nekünk, mert mi ki tudjuk gazdálkodni azt, ami nekünk kell. Nem hallottál te erről?

Nem, erről nem hallottam, de azt tudom, hogy a Sali Emilt 1962-ben azzal támadták, hogy az erdőket túlhasználják. Kérdeztem az Emilt, mire azt mondta, hogy mi korábban vágjuk le az egyes állományokat, mint mondjuk Németországban, mert mi ilyen erdőterv alapján dolgozunk. Ez abban a már említett szerfás időben volt. De visszatérve a kérdésedre, én nem tudok olyan hülye embert elképzelni, aki visszautasít egy ilyen ajánlatot. Mert a pénzért mindig harcolni kellett. Az én életem az erdészeknél azzal telt el, hogy a kapcsolataim révén valami pénzt szerezzek az erdészetnek, illetve a faiparnak.

Tehát 1978. december elsején kineveztek az Erdészeti Hivatal élére. Az első benyomásom az volt, hogy ez egy belterjes társaság. Elmentem az egyik gazdasághoz. Megnéztem az irodákat. Bemutatkoztam, hogy ki vagyok. A pénzügyes, a bérelszámoló, a személyzetis, mindenki erdőmérnök volt. Mondom magamban, mi a jó Isten van itt, mindenki erdőmérnök, aki mindenhez ért. Mondom a Tömpének, te Pista bátyám, hogy van ez? Azt mondja, hogy ezek kultúrmérnökök. No de

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

egy bérelszámolónak nem kell erdőmérnöknek lennie. Hogy lehet ennyire belterjes egy vállalatvezetés?

A másik meglepetés akkor ért, amikor megnéztem a műszaki technikai felszereltséget. Én hozzá voltam szokva a legjobb állami gazdaságokhoz, meg a tsz-ekhez. Mert azokat ismertem. Mit mondjak, műszaki, technikai téren hozzájuk viszonyítva a béka segge alatt voltak az erdészek. Lementem a zalaiakhoz, és kértem, hogy mutassanak egy gépműhelyt. Mutattak egy falusi kovácsműhelyhez hasonló kócerájt. No, ekkor kezdtünk egy őrült iramú műszaki fejlesztésbe. Tizenkét milliárdról eljövetelemig húszmilliárdra növekedett az eszközérték az erdőgazdaságoknál.

Az erdőhöz, az erdőtervekhez én abszolút nem konyítottam semmit. Mivel tíz évre szólt az erdőterv, így természetes, hogy nem tudott alkalmazkodni a közgazdasági folyamatokhoz. Mondtam a vezéreknek, hogy nem jó az árrendszerünk, nem jó a bérrendszerünk, nem vagyunk jól besorolva. Mi a mezőgazdasághoz vagyunk besorolva. Nekünk a mezőgazdasági elszámoló rendszer szerint kell dolgoznunk. Az sokkal jobb besorolás. Mondom a Váncsának, hogy a tűzifaárat kellene emelni. Kinéz az ablakon. Te b..d meg nincs hó, hová emeljük az árat Jó, menjünk a GB-hez (Gazdasági Bizottság), a Marjaihoz, ahol előadtuk, hogy a következő évre rendezzük a tűzifaárat, amit már egyeztettünk az árhivatallal, a pénzüggyel. Előterjesztettük a dolgot, és leszavaztak. Fekete Jancsi, a bankár mellettem ült. Odafordulok, és mondom neki, hogy figyeljen, mert most kihozom a Marjait a sodrából, és megnyerem az előterjesztést. Szót kértem, és kifejtettem, hogy nem azért jöttem, hogy azt hallgassam, hogy ki van mellette, vagy ki nincs, mert én a népgazdaságnak egymillió tonna fát tudok kihozni az erdőből, és ehhez ennyi, meg ennyi pénz kell. Ha maga is elutasítja, akkor én mit mondhatok. Vörösödő fejjel felugrik, és vékony hangon replikáz, hogy …mit képzel, …mit képzel! …mondom szép nyugodt hangon: Marjai elvtárs, azt képzelje el, hogy mit jelent egymillió tonna tűzifa a népgazdaságnak… Újbóli szavazás…, és azt megnyertem. Ezzel egymilliárd forintot hoztam az erdészetnek. Gratulálok, mondta Fekete Jancsi, én is így szoktam. A Váradi Jancsi is gratulált, hogy ő ezt nem gondolta volna.

Aztán volt még egy érdekes eset. Kérdeztem a kollégáktól, hogy hogyan lehetne az üzemtervekben a tölgy és a bükk vágásérettségi korát emelni. A termőhelytől függően felvittük tíz, húsz évvel, és máris nőtt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

az élőfakészlet. Gond volt az is, hogy – mivel mindenki a jó erdőt akarta termelni – mi legyen a gyenge állományokkal. De megoldódott a tűzifa-áremeléssel, mert a gyenge erdők tűzifaaránya nagyobb volt, és ezért érdemes volt ott is termelni. Normális volt ez a döntés? Normális volt.

Tudod, mivel nem tudtunk megbirkózni? A tölgypusztulással. Azt, véleményem szerint a szárazság okozta. Az volt a Kaukázusban, a románoknál, mindenhol. A szárazság miatt az erdőfelújításokkal is baj volt. Toltuk magunk előtt a hátralékokat. Volt olyan év, hogy egy hektár erdő befejezéséhez másfél hektárnyi ráfordítás kellett. Ez nagyon sok.

Ami a személyemet illeti, engem mindenki közgazdásznak ismert. Így ezen keresztül ítélték meg a tevékenységem. Hogy egy közgazdász nem ért az erdőhöz. Mondtam nekik, hogy a pénz arra kell, hogy legyen miből befektetnem, beruháznom. 1980-ban a BUBIV (Budapesti Bútoripari Vállalat) vezérigazgatója, a Lázár azzal jön hozzám, hogy a könnyűipartól a bútoripar átjönne hozzánk. Én vezérelvként a Madas András elképzelését, a vertikumot tartottam normálisnak, amikor az alapanyag-termelésétől a késztermékig minden egy kézben van. Én a vertikumot stabilizáltam. Eszközrendszerileg, tartalmilag egyaránt. Szombathelyen például a forgácslapgyártással. 1975-ben felfejlesztették a bútoripart, hogy a kinti nagy lakásépítésekhez szállítani tudjuk a bútort. Közben a szovjetek is felfejlesztették a bútoripart. Akkor már egy éve a KGST bútoripari bizottságának állandó elnöke voltam. A BUBIV azt akarta, hogy olcsón kapjon fát a gyártáshoz. Én viszont elsődlegesen az erdőt kívántam rendbe tenni, mert a bútornál az árak olyanok, amilyenek. Jött egy háromtagú küldöttség a dolgot megbeszélni. Mondom nekik, nagy a baj, mert közgazdaságilag nem tudom az ügyet rendbe tenni. Kellene három milliárd. De az nincs. Mert racionalizálni kellene, korszerűsíteni kellene, de erre most nincs pénz. Az erdészetnél azzal nyertem, hogy a bútoripartól megtagadtam a fát, és a tőkés exportot ösztönöztem. Mert kint szabad ár volt. Annyit fizettek, amennyiben megegyeztél. A belső kötött ár és a szabad ár közötti feszültséget kifogásolóknak javasoltam, hogy a tűzifánál legyen energiaarányos ár, és legyen főpiacot követő ár a tölgy, a bükk, az egyéb rönköknél. A főpiaci ár például a hamburgi ár volt. Ezt sikerült átverekednem. Megbecsült ágazat lettünk. A bútorosokkal együtt hét képviselőnk volt a Parlamentben. Négy állami díjasunk, évente legalább há-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

rom kiváló vállalatunk volt. Zala megkapta a Gazdasági Nagydíjat. Mindezt a kapcsolati rendszeremnek is köszönhettük. Én a Grósz Károllyal és a Németh Miklóssal is jóban voltam. A Faluvégi Lajos is akkor fogadott, amikor csak akartam.

Egy esetet vele kapcsolatban elmondok. Meghívtam a Faluvégit egy Fásítási hónap megnyitására ide, Fehér megyébe. Lemegyünk, megnyitotta, átadta a kitüntetéseket, utána az erdőgazdaság vendégei voltunk egy estebéden. Markovics Laci volt a vendéglátó, Tollner Gyurka beszállt az ország utolsó kalapgyárának egy vadászkalapjával, én meg egy vadásztőrrel a Faluvégi ajándékába. A szombathelyiek rágták a fülemet, hogy akkor állították le az országos beruházások támogatását, ami a Faluvégihez tartozott. A Tervbizottság hozott egy határozatot, amit a Minisztertanács megerősített, így Szombathely nem került be a 150 milliós igényével az előterjesztett keretbe. No, bejött a Faluvégi az ebédlőbe. Konyak, meg ez, meg az, ahogy lenni szokott. Koccintunk, és a második pohár után mondom neki, te Lajos, van egy probléma. Csak egy? – kérdezte. Mondom nekem igen, mert úgy néz ki, hogy a Schmidt Ernő százötvenmilliója elúszott, ő meg a cementkötésű forgácslappal együtt bajban van. Ezt még megiszom, aztán gondolkozom, mondta, és lehörpintette a második pohárral. Majd odafordult hozzám, és azt mondta: év végéig lerendezem. Megkapta a kalapot, a tőrt, és el volt intézve az egész. A kapcsolatrendszer így alakult ki nálam, ami nagyszerű dolog volt. Itt jegyzem meg, hogy az erdészeknél a vadászat nagyon nagy lehetőség az ilyesfajta ügyek intézésére.

Élnek is vele. Én magasles-diplomáciának hívom.

Egyébként én voltam az erdészek diplomatája a politikusok felé, mert kiterjedt ismeretségem olyan volt, hogy szinte mindent el tudtam intézni. Az mindennél többet ért.

Itt kell megkérdeznem, hogy te, aki nem voltál szakmabéli, hogy láttad az erdészek összefogását. Ha valami generális baj volt, akkor minden menedzsment, mondjuk vezérigazgató azonos érvrendszert képviselt?

Különböző rétegek vannak az erdészeknél. Hozzám 1980–86 között a vezérigazgatókon kívül két-két helyettes tartozott. Ez egyértel-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

műen függő viszony, de egyben fúrási lehetőség is. Én úgy tapasztaltam, hogy nagy hajlam volt az egymás fúrására. Ezek mögött főleg az irigységet találtam, de mondhatom neked, hogy szót tudtam váltani a legnagyobb hangadókkal is. Általában a jobb viszonyok és adottságok mellett gazdálkodókkal. Az előbb említett Schmidt Ernővel, Takács Lacival, Czebei Sanyival, Csanádi Bélával, Kovács Jenővel, Várhelyi Jóskával, aki ugyan nem volt hangadó, de mondhatni, vezető volt a gazdasága. Ők voltak a legnagyobb propagandisták. Ha egy vezető személy járt náluk, akár hivatalosan, akár vadászaton, felhívtak, hogy mit adjanak elő, ha volt elintézni való. Én csak egy vezető voltam a sok közül. Soha nem akartam a főnökük lenni, és nem is lettem. Inkább baráti nexus volt közöttünk. A Barányi Laci levelét most is őrzöm, noha meghalt szegény. De itt van Pankotai Gábor, volt rektor levele is. Egyszóval barátaim voltak, így a kapcsolati rendszerem nagyon jó volt. Igyekeztem mindig a legmagasabb jutalmat kiharcolni nekik, amit a minisztérium állapított meg. Ezzel együtt a maximális védelmet is.

Elég kedvező áron lehetett megvenni a szolgálati lakásokat, amiben laktak. A Csanádi Béla nem vette meg. Közben jöttek a jóakaró levelek, hogy a Béla olcsón lakik az állami lakásban, meg ilyesmi. Szóltam neki, hogy Béla most vedd meg, mert látod, mindig van jóakaród. És akkor megvette. A kölcsönös előnyök alapján intéztem ezeket az ügyeket, noha én soha nem kértem semmi. Egy-egy ebéd vagy vacsora, ami a protokoll megszokott velejárója volt, nem számított. Néha meghívtak vadászni, de azt csak sajátos élvezetből csináltam. Ma már nem vadászom. Annak idején szerda-csütörtökön jártam vidékre. Szerda este leértem, akkor vacsorával fogadtak, és sokszor éreztem, hogy le akartak itatni, ha kellett valami. Takács Laci volt ennek a nagymestere. Ezt úgy blicceltem ki, hogy mindig elvittem magammal a puskámat, ami egy 77/64-es golyós volt. Általában egyedül mentem a gépkocsivezetővel és a hivatásos vadásszal. Így jártam be az egész ország erdeit, amit nagyon élveztem. Sokkal jobban, mint a lövést magát. A Losonczi, aki hét közben aranyketrecbe volt zárva, a hét végén menekült haza, és ott élte ki vadászszenvedélyét.

Az erdészekkel mindvégig nagyon jó kapcsolatom volt. Ez nagyon hasznos volt, de bizony olykor hátrányt is jelentett. Például akkor, amikor le kellett volna váltanom valakit, mert már nem értette az idő szavát, és a következő generációnak kellett volna jönnie. Szolnokon, Kecs-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

keméten volt ilyen a helyzet, de nem nyúltam hozzájuk. Barányival nagyon jóban voltam, pedig egyszer agyon akart lőni.

Nem mondod komolyan.

Akkor Romány Pali volt náluk a megyei titkár. Felbíztatta a Szikrai Állami Gazdaságot, hogy vegyenek át egy nagy cellulóznyár-ültetvényt. Elindították a kérelmet, a Romány támogatta, feljött hozzám, és mivel ő nevezett ki, elvárta volna, hogy én adjam át. Elterjedt a hír, hogy az erdő már nem is az erdőgazdaságé. Persze a Barányi rögtön bejelentkezett tisztázni az ügyet. Kérdezi, hogy miért akarom átadni az erdőt. Megnyugtattam, hogy szó sincs róla, amit megszereztünk, azt nem adjuk senkinek. Az jó, mert elhoztam a pisztolyomat, és ha igaz lett volna a hír, akkor most itt helyben végeztem volna veled. Nézd meg, itt vannak a lőszerek is.

Mindketten elnevettük magunkat, és azóta is levelezünk, mert mindketten cukrosok vagyunk. Sajnos emiatt Laci elvesztette az egyik lábát.

Ne haragudj Ernő bátyám, de tőled is meg kell kérdeznem, hogy miért alakult ki az a helyzet, hogy mára osztályvezetői sarzsi jut csak az erdészeknek, illetve az erdészetnek? Hogy egyre lejjebb csúszunk az államigazgatási gépezetben?

Jó! Kérdeztél, mondom a véleményemet. Mint minden ilyent, az emberek általában úgy formálják, ahogy az érdekei vagy az ehhez kapcsolódó utasítások követelik. Az Országos Vízügyi Hivatal főtisztviselője voltam, amikor a Gergely Pista egyszer azt mondja nekem: te, kicsik vagyunk így, hozzánk kellene csatolni az erdészetet. Mondom, rendben van, megcsinálom az előterjesztést. Megszerkesztettük, odaadtuk a Gergelynek. Mondta, jó, de most mit kezdjünk vele. Kezdtük kialakítani a taktikai lépéseket, hogy mit, hogyan. Megindokoltuk, hogy a vízügy és az erdészet miért tartozik össze. Mivel önálló cég volt a Vízügyi Hivatal, az erdészet meg nem, a kettő együtt jobban megállja a népgazdaságban a helyét. A kis ágazatoknak a sorsa mindig az, hogy hol ide, hol oda rúgják, bekebelezik, leépítik, felépítik, és mondhatnám tovább. Ez a kis ágazatok sorsa. Nos, megcsináltuk az előterjesztést. Háromnegyed év múlva, amikor pártiskolán voltam, a Váncsa Jenő,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

aki miniszterhelyettes volt, odasúgja, hogy: te, a Romány téged akar az Erdészeti Hivatal elnökének. Mondom neki, hát te tudod, hogy én azt szeretném, hogy a Vízügyi Hivatalhoz tagozódjon be az erdészet. Én ezt a Gergelynek leírtam. Ez volt az első füles. Aztán később maga a Gergely mondta, hogy engem szemeltek ki az Erdészeti Hivatal elnökének. Kérdezem, és te elengedsz. Azt mondja, hogy nem tud mit csinálni, el kell, hogy engedjen. És tényleg, behívat a Romány, és közli, hogy hetvenhárom fővel alakítsam meg a hivatalt. Megszerveztem egy Erdészeti és Faipari Hivatalt, mert ez egy integrált hivatal volt.

Amikor eljöttem, én a Gémesi Jóskát tartottam jó helyettesemnek, de 1986-ban lehívatott a Villányi magához, ahol két miniszterhelyettes, meg a tervfőosztály-vezető is ott volt. A Villányi ekkor közölte, hogy a tervfőosztályt a hivatalnál megszüntetjük, és áthozzuk a minisztérium tervfőosztályához. Mi a te véleményed, kérdezte. Mondom, kedves államtitkár elvtárs, vagy a hivatal marad, vagy én megyek. Légy szíves engem felmenteni. Mondom én. Két hét múlva hívat a Váncsa Jenő, és közli velem, hogy megszünteti a hivatalt. Kértem, hogy hadd mondjam el, hogy az erdészek mi mindenen mentek keresztül a MÁLLERD megalakulása óta. Továbbá elmondtam, hogy a következő hónaptól nyugdíjképes leszek, mert betöltöm a hatvanat. Örülnék, ha felmentenél. Az erdészek megérdemlik, hogy legyen egy hivataluk. Ha megszünteted, én leszek az első, aki elmegyek a Németh Károlyhoz, elmegyek a Lázár miniszterelnökhöz, elmegyek a Losonczihoz, a Havasi Ferihez, aki a Központi Bizottsághoz tartozott, és elmondom, hogy milyen hülyeséget csináltok, amikor kiválóan megy az erdészet. Kiderült, hogy kétmilliárd forint erdőfenntartási alapot meg akartak fejni a mezőgazdaság javára. Óriási elemi kár volt abban az évben, és nem tudták finanszírozni. Mondtam neki, hogy meg fogom fúrni, mire ő azzal replikázott, hogy tudja, hogy az erdőfenntartási alapot nem arra használjuk, amire kell. Igaz, hogy ötszázmilliót beruházásra költöttünk, de ezt minden évben aláírta a Tervhivatal elnökhelyettese, meg a Pénzügyminisztérium elnökhelyettese is. És ez nagy dolog. Gondolkozott egy kicsit, majd azt javasolta, hogy kössünk egy olyan egyezséget, hogy amíg ő a miniszter, addig maradhatok, és nem nyúl hozzá a rendszerhez. Ezért mentem csak hatvannégy éves koromban nyugdíjba. A kis ágazatoknak az a sorsa, hogy mindig lecsipkednek belőle. Mi negyvennégy szervezetet irányítottunk. Ezenkívül ott voltak az oktatási intézmények. Az egyetem és a technikumok. A vállalatok közül az erdé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szeti gépjavító, az erdőkémia, a melléktermék, a kosáripar, a falemez- és hordóipar, a mohácsi farostlemezgyár, és a legnagyobb integrált gazdaság, a szombathelyi fagazdasági kombinát. Ezeket irányítottuk az erdőgazdaságon kívül. A tizenegy erdőfelügyelőséggel, erdőtervezéssel egy komplett szervezet volt.

Ezek szerint egy két személyen múlik, hogy egy ágazatnak mi lesz a sorsa?

Mondjuk igen. Sőt, még egy országé is. Például Jelcin alatt Oroszország vagy megerősödik, vagy tönkremegy. Szétverte a Szovjetuniót, és megszervezte a FÁK-ot. És mi lett a FÁK-ból, tönkrement. Kin múlott, a Jelcinen.

Az erdészetnél most az a kérdés, illetve azon hezitálnak, hogy átmenjen-e a természetvédelemhez, vagy se. Én úgy látom, hogy sokszor emberi érdekek döntenek, és az erdő érdeke háttérbe szorul, mint érv.

No, akkor nézzük meg az erdészet struktúráját. A legtöbb erdő állami erdő. Kezelője vagyonkezelő, és prosperitást várnak az erdőtől. Ez egy okos elképzelés, mondom én, mert a gazdasági célok érdekében a gazdasági erdőket kell működtetni. De mivel, és ezt te is tudod, az erdő több célú, a kérdés, hogy melyiket helyezem előtérbe. Lehet-e előtérbe helyezni a természetvédelmet. Igen, de csak akkor, ha megfinanszírozza az EU közössége. Ha nem, akkor már nem megy a dolog. Addig, amíg a minisztérium semleges a gazdaságok felé (mert most semleges), addig csak a rendezésen és a felügyeleten keresztül van ráhatása. Megtiltom, engedélyezem stb. Lehet, hogy egy ütköző a vagyonkezelő és a Természetvédelmi Hivatal között. De ha mi el akarjuk érni a 28 százalékos erdősültséget, akkor tisztelettel kérdezem, hogy hol van ehhez a föld kezelője és irányítója? Mert az erdőterület növeléséhez földterület kell. Minden országnak más és más a helyzete. Voltam Kínában, ahol elmondták, hogy hány millió hektár erdőt telepítenek. De zúgolódik a parasztság, hogy elveszik előlük a termőföldet.

Amikor én az erdészekhez kerültem, a Maróti össze akarta hozni a két ágazatot. Az erdészetet és a vízügyet. Engem is hívatott ez ügyben. Mondtam neki, hogy pénzügyileg nem látom a természetvédelem súlyát. Ígért fűt-fát, de én határozottan közöltem, hogy nem megyek. A Maróti kiírt a megyékhez, és megkérdezte a véleményüket. A megyei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tanácsok egyetértettek vele, hogy menjünk a természetvédelemhez. Beterjesztett egy anyagot a Grószéknak. Közben a Grószt meghívtam Somogyba vadászni, és ott kértem, hogy ebbe ne menjen bele. Megígérte, hogy 1988-ban jegeli a témát, és abban az évben nem fogják elfogadni. Mondom, jól van Karcsi.

Ernő bátyám! Mielőtt befejezzük a beszélgetést, megkérdezem. Soha nem bántad meg, hogy a hadifogolytábor-beli Béla bácsi invitálásának nem tettél eleget?

Nem, nem, és nem. Nézd, engem háromszáz éve bizonyítható kötelék köt a szülőfalumhoz. Ezek nagyon erős gyökerek. Az emlékek nemkülönben. Mert azokat az élményeket nem lehet megfizetni, amit itthon élt meg az ember. A kilencvenes évek elején egy bankigazgató segítségével majdnem vettem egy állami gazdaságot. Közel tízezer holdat. Aztán egy szívinfarktus keresztülhúzott mindent.

Ez így ment annak idején?

Bizony ez így ment. Az ismeretségen múlott minden. Akinek volt, és akarta, mesés vagyonokhoz jutott. Nekem maradt a szívinfarktus, mint utolsó figyelmeztetés, hogy a pénz nem minden.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

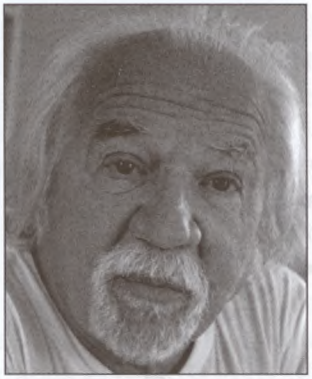

Pócsi László
(1944–)

Sátoraljaújhelyen láttam meg a napvilágot. Meg kell mondanom, nem én voltam ott az első. Mert, a feljegyzések szerint 904-ben vette hatalmába a környéket Alaptolma, Ketel vezér fia, majd az Aba nemzetség birtokába került. 1110-ben Könyves Kálmán az Apuliából ideköltözött Casertai Rátold grófnak adományozta a területet.

Saturhalma a tatárjáráskor elpusztult. A túlélők – mivel ezt a lakóhelyet a Bodrog és Ronyva gyakori áradásai is állandóan veszélyeztették – nem építették újjá. Az új település helyéül a Sátorhegy tövénél a Ronyva patak jobb partját választották. Ennek az első írásos említése IV. Béla 1256-ban készült okiratában történik.

Újhely 1261-ben kapott városi rangot V. István ifjabb királytól. Ekkor épült a vára is. III. Endre városnak nevezte „Saturala Wyhel" alakban.

I. Lajos király 1351-ben a legyőzött litván fejedelem fiának, Koriatovics Tódor hercegnek adományozta, aki rutén telepesekkel népesítette be. A XIII–XIV. század folyamán végig királyi, illetve királynői birtok volt. Luxemburgi Zsigmond 1429-ben Pálóczy György esztergomi érseket és fivéreit tette meg a vidék urává.

A Pálóczy és a Perényi család hosszú időn át versengett, sőt hadat is vezetett egymás ellen Újhely váráért és birtokáért. 1533-ra sikerült a Perényieknek a birtokokat irányításuk alá vonni, akik protestánsok lévén, a katolikus intézmények helyett protestáns iskolát alapítottak Patakon és Újhelyen is. Az újhelyi vár jelentősége a sárospataki várkastély árnyékában egyre inkább csökkent. 1558-ban a várat Telekessy Imre császári hadvezér leromboltatta. A várost 1566-ban a törökök kirabolták és felgyújtották.1567 és 1573 között kamarai birtok.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1573-tól a Dobó családé. 1605 és 1607 között Bocskai István hajdúi szállták meg.1608-ban Lorántffy Mihály lányai örökölték.

A Rákócziak 1616-tól birtokolták házasság révén. Lorántffy Zsuzsanna 1660-ban bekövetkezett halála után menye, Báthory Zsófia és unokája, I. Rákóczi Ferenc örökölte.

1640-ben az Újhelyi Oremus szőlő présházában Sepsi Laczkó Máté páter készítette az első aszúbort.

1697-ben egy újhelyi országos vásáron pattant ki Tokaji Ferenc felkelése, amely egész Hegyalját forrongásba hozta és előfutára lett a Rákóczi vezette szabadságharcnak. II. Rákóczi Ferenc Újhely fejlesztésére rendszeresen adományokat adott, testőrei számára külön utcasort építtetett.

Kereskedelme a XVIII. században megtelepedett görög és zsidó kereskedők irányítása alatt fejlődött, és túlnőtt a város határain. A század közepén Zemplén vármegye végleges székhelyéül jelölték ki.

A lakosságot 1739-ben pestis, 1831-ben kolera, 1834-ben földrengés,1845-ben árvíz pusztította. A szabadságharc alatt, 1849 januárjában fegyvergyár működött Újhelyen. A bukás után a város lakossága ellenzéki magatartást tanúsított.

1871-ben a Magyar Északkeleti Vasút megnyitotta Szerencs–Sátoraljaújhely vonalát. Sátoraljaújhelytől Ungvárig a vasút 1872-ben készült el.

1833-ban nyílt meg az első közkórház, majd 1890-ben a város vezetése új kórház építéséről döntött, melyet 1905-ben adtak át.

A kiegyezést követően pezsgő kulturális élet jellemezte a települést. A cseh haderő 1919. április 30-án elfoglalta a várost. A Tanácsköztársaság katonai egységei június 6-án foglalták vissza. A csehek augusztus 13-án ismét bevonultak, és egészen 1920 tavaszáig megszállva tartották a környéket.

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés következtében Újhely határvárossá lett. A város közel 2000 hektár területtel, egy iparteleppel és egy vasútállomással lett szegényebb Az új határ kettévágta a települést.

A település a csonka Zemplén vármegye székhelye maradt, de elveszítette vasúti gócpont szerepét. Lakossága a Szepes vármegyéből elmenekült magyar köztisztviselőkkel, hivatalnokokkal és azok családtagjaival gyarapodott.

1944. március 22-én a város börtönében fogva tartott politikai foglyok kitörtek. A német katonai segítséggel levert Sátoraljaújhelyi börtönlázadásnak 60 halálos áldozata volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hát mit mondjak, rém viharos története volt a szülővárosodnak.

Ahogy mondod. Lehet, hogy ezért lett az én életem is meglehetősen mozgalmas. Még annyit tennék hozzá a történelemórához, hogy a helyi kőbányában kiváló minőségű malomköveket készítettek. Kossuth Lajos itt bontogatta ügyvédi és politikai szárnyait.

Születésemkor a szovjet csapatok már átverekedték magukat a Kárpátokon. Állítólag én mentettem meg édesanyámat a szovjet katonák gerjedelmétől, mert annyi becsület volt bennük, hogy amikor felkapott, mutatván a kisdedet, elálltak szándékaiktól, és mentek másik prédát keresni.

No, én ott cseperedtem másfél éves bátyámmal együtt. És a brutális szovjet katonák idővel már cukorkát adtak a gyerekeknek a Széchenyi téren. Ahol laktunk, azt az épületet hajdan a Magyar Király nevű szállodának építették. Nagyanyám megismertetett a várossal, a városban a piaccal, a pékséggel, ahol a pék, mint egy főördög állt a nyitott ajtajú kemence előtt, és négyméteres nyelű lapátjával csúsztatta be a pokolba a sütendő kenyereket. Én meg szájtátva bámultam, némi félelemmel. Akkor még kisvasút járt a város főutcáján, és mi suttyó gyermekek örömmel ugráltunk a hátsó ütközőre, és „tujáztunk".

Édesapám törvényszéki bíró volt. Édesanyám tizenöt évvel volt fiatalabb apámnál. Az ő édesapja irodaigazgató volt a törvényszéken, mondhatjuk, a felső körökhöz tartozott.

Anyai nagyapám Csernyiczky Kálmán, a helyi ipartestület elnöke is volt, a dalárda illusztris tagja, több szőlőterület tulajdonosa. Ragyogó villáját a történelem és a nép széthordta, ma már nem látsz belőle semmit. Csak arra emlékszem, hogy Kucsera bácsi, aki a második világháborúban mindkét lábát elvesztette, a csonkjain vastag traktorgumiból készült papucsban botorkált le a szőlőből a lánccal befékezett kocsi után, amit csacsik húztak lefelé a meredek úton.

Aztán szép lassan elszívódtunk Sátoraljaújhelyről. Ma már csak az emlékeim kötnek a városhoz. Néha elmegyek és kutatok a levéltárban. Abban a levéltárban, ahol Kazinczy Ferenc volt a levéltáros. A közeli Széphalomról járt be, ahol most a Magyar Nyelv Múzeuma látogatható.

Édesapám debreceni születésű. Nem tudom, hogy miért, de elég az hozzá, hogy szüleim 1952-ben elváltak. Miskolcon laktunk egy rövid ideig, mígnem édesanyám rövidesen hozzáment egy érettségizett teherautósofőrhöz, akiknek házuk volt Rákosfalván, a hajdani, Rákospatak mellett található Beleznai utcában. Beleznai István vezérőrna-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyot a kommunisták 1950-ben felakasztottak. De mielőtt végeztek vele, Paprikára változtatták az utca nevét. Egyébként Beleznait 1990-ben rehabilitálták. Most a farkasréti temetőben nyugszik. A Paprika utcát nem rehabilitálták.

Fából kivájt teknőben hajókáztunk a Rákos-patak vizében. Akkor még lehetett, mert tiszta volt. A nevelőapám apja, aki tanárember volt, korán elhunyt, a felesége pedig az emeletes ház felső szintjén lakott egy társbérlővel. Mivel az alsó rész üres volt, oda költöztünk, nehogy kiutalják egy másik társbérlőnek. Mert ez akkor így ment.

Rákosfalván folytattuk az általános iskolát. Egy rettenetesen rozoga épület volt. Olajos padló, öntöttvas kályha, katedra asztallal és naplóval. Meg télen a várva várt szénszünettel, amit akkor rendeltek el, amikor országosan szénhiány volt, mivel a bányászok nem teljesítették a tervet 1500 százalékra. Emlékszem egy titokban terjedő, gúnyolódó rigmusra: „Megnyertük a széncsatát, bezártuk az iskolát."

Boldog békeidők.

Az iskolába vezető úton hatalmas, hat épületből álló, úgynevezett „proli" lakóépületek mellett kellett elmenni. Az ott lakó gyerekek az arra járó, jobban öltözött, mondjuk úgy, polgárinak tűnő gyermekeket megverték, snúrozásra kényszerítették, ahol muszáj volt veszíteni, elvették a táskáját, meg ilyesmi.

Az osztály meglehetősen vegyes korú tanulókból állt. Egy Léb Tibor nevezetű fiú már tizenhat éves volt, de még velünk, tízévesekkel koptatta a padot. Ha egy csinos tanárnő jött be, ő a pad alatt matatott a nadrágjában, és mutatta, hogy mennyire kívánja a tanító nénit. A testnedvet gyufaskatulyába produkálta.

Azután a kormány végre elszánta magát, és építetett a Keresztúri úton egy iskolát. Napjainkban Keresztúri Dezső nevét viseli. Nagyszerű tanáraim voltak. Mondhatni, ők voltak az igazi pedagógusok, akik kultúrembert akartak faragni belőlünk. Nem mindenkiből sikerült. Megemlítem Kovács Sándor matematikatanárt, aki megszerettette velem a fejszámolást. Vagy Szabados Jenő magyartanárt, aki – mint osztályfőnök – a tanulmányi eredményt hetente kirakta a faliújságra, és ez versenyre késztetett minket. Mindig néztük, hogy az élen mi a helyzet. Ennek köszönhető, hogy később nagy rakás példatári feladatot önként oldottunk meg a Laricsevből.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az, annak idején, egy feladatgyűjtemény volt.

Igen, és versenyeztünk, hogy fél óra alatt ki old meg többet. Egyébként koedukált osztály voltunk. Csipkedtük is a lányokat eleget. Meg cipeltük haza a csinosabbak táskáját. Én még fociztam az igazi grundon igazi rongylabdával, majd a fűzős bőrfocival. Na, akit az a fűzőjével fejen talált, annak jaj volt. A rákosi rétek homokjában rúgtuk a labdát. A sok királydinnye tüskéje veszélyeztette a bicikligumi-belsőket, melyek a sok sallerozástól úgy néztek ki, mint a foltos hiéna.

1956-ban még általános iskolába jártam. A forradalom híreit az utcabéliek hozták, aki a belvárosban mozogtak. Én csak a novemberi történésekre emlékszem, amikor az elfüggönyözött konyhaablak résein át figyeltük a vasúti töltésen átkúszó oroszokat. Egyébként Petényi Lacival kint fociztunk. Ő bent volt a harcoknál, és több helyen súrolt sebesülést kapott. Később aztán ő a nagyanyjával időben kijutott az országból. Franciaországban telepedtek le, és mint újságíró tevékenykedik. Apám meg a légpuskánkat süllyesztette el a pöcegödörbe, nehogy az akkor kihirdetett statárium fennakadjon rajta. Egyébként ott, a Rákos-mezőn volt lövöldözés, még tankokkal is, melyek azután – sok más ronccsal együtt – ott maradtak. Nekünk, gyermekeknek később valóságos paradicsom volt közöttük bujkálni, szerelni. Az ágyúlőszerekből kiszedtük a makaróninak nevezett sárga színű gyúanyagot. Azt tettük a sínekre, ahol nagyokat durrogott, és élveztük, ahogy megáll a vonat keresni a zaj okát.

Kamaszkorú ruszki katonák rakták le a homokba a hírközléshez szükséges oszlopokat. Már nem emlékszem, hogy milyen fafajból voltak, de arra igen, hogy a kiskatonák baltával összeszecskázott szíjácsot gyűjtöttek róluk, majd a Pravdába csavarva vígan pöfékeltek.

Az rosszabb lehetett, mint a „mahorka".

Az biztos. De ott pusztították magukat vele. Egyébként elég jól elvoltunk velük. Sokat handabandáztunk avval a néhány orosz szóval, ami belénk ragadt.

Édesanyám sógora mindenáron embert akart faragni belőlünk, és az iskolai szünetekben két-három hétre kegyetlenül elküldött dolgozni, az arra érzékeny emberi korban. Maltert kevertünk, téglát cipeltünk, faszenet csomagoltunk. Kaptunk egy kis pénzt, amit megbecsültünk, hiszen verejtékkel kerestük. Fürdőmesterek is voltunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A gimnáziumban aztán megtapasztaltam, hogy hogyan lett a forradalomból ellenforradalom. Jöttek az agymosott tanárok. Mi, gyermekek eufórikusan beszéltünk a forradalomban átélt élményeinkről, de folyton kiigazítottak. De ezen nem lehet csodálkozni, mert akkor még javában akasztottak. Az oroszok meg végképp befészkelték magukat Mátyásföldre, ahol a gimnázium volt, és ahol még lakótelepet is építettek maguknak.

Volt egy Nagy Lajos nevű matematika tanárunk. Ő végtelen trükkösen buktatta le a puskázókat. Az A, B, C oszlopoknak csak kis eltéréssel, de mégis más feladatot adott. A gyengébbje persze ezt nem vette észre, és buzgón lemásolta a másik oszlopban ülő eredményét. Teljes volt a lebukás.

Hevessy János osztályfőnökömnek külön köszönettel tartozom. Ő egy Don-kanyart megjárt tüzér volt. Bal fülének hallását elveszítette, ami nekünk kapóra jött, amikor súgásra került a sor. Egyébként minden témához külön hozzáfűznivalója volt, amiből sokat lehetett tanulni. A verselemzéseknél különösen. De erre még majd visszatérek. Ennek ellenére néha felmerült, hogy mi a fenének járunk középiskolába. Ez az elbizonytalanodás meglátszott az eredményeimben is. Azután kíméletlenül jött a hogyan tovább kérdése. Mi meg, mondhatom, éretlenek voltunk a komoly, életre kiható következmények felismerésére. Nekem az volt a szerencsém, hogy a bátyám két évvel előttem végzett, és az orvosin tanult, kitűnően. Ösztöndíjából bizony sokszor támogatta az egyébként szegényesen élő családot. Tészta nélküli pirított gríz, pirított hagyma volt sokszor a családi étlapon. Hogy legyen kalóriánk, édesanyám a disznózsíros kenyeret megcukrozta. A zsíros kenyeret már úgy utáltam, mint a bűnt.

Az erdőt meg kezdtem misztifikálni. Sétálni a jó levegőn, madárfüttyöt hallgatni, és eldöntöttem, hogy erdész leszek. De az is igaz, hogy ötéves koromban a „mi szeretnél lenni" kérdésre azt válaszoltam, hogy nyugdíjas. Édesanyám közben kiosztotta szerepeket. A bátyám orvos, én mérnök. No, jó, de ha mérnök, akkor erdőmérnök. Elmentünk felvételizni Sopronba. Ott elég jól teljesítettem. No de, sokáig X-es voltam, édesapám háború előtti törvényszéki bírói múltja miatt. Őt bélistázták, így éjjeli őr volt, majd a terror enyhülésével jogtanácsos lett. Puhítottuk is az életrajzokat rendesen. Alig bírtunk beemelni kétkezi munkásokat a családba. Végül – helyhiányra hivatkozva – elutasítottak azzal, hogy menjek dolgozni. Lehetőleg az erdészszakmába.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Aztán az egyik rokon beszervezett a LENKER Vállalathoz. Az, mint nevében is benne van lenkereskedelemmel foglalkozott, a kereskedelemhez szokott emberekkel. Meg a győri műbőrgyár termékeit kellett diszponálni. Komoly, nagy raktárban dolgoztunk. Egy idő után felfigyeltek rám, hogy velem felelősségteljesen is lehet beszélni. De azután eldurvult a dolog, amikor rájöttünk, hogy egy teniszlabdával a szűk, áruk alkotta folyosókon remekül lehet egyérintőzni. Óriási derbik voltak. Diszponens voltam egy évig, aztán megint elmentem felvételizni Sopronba. De akkor már bent ültek a KISZ-esek is. Előfelvételre javasoltak, de végül, fellebbezés után valahogy sikerült bejutnom.

Akkor szerencséd volt.

Hát igen. Jó kis társaság jött össze a kollégiumban. Szerettem a közösséget. Még az alkalmazkodást is élveztem. Őszintén mondom, a tanulás nem nagyon vonzott. Kialakult az igaz baráti köröm, amelyik főleg kallódó emberekből állt. A sportolókból, vagányokból, bizonytalanokból, útkeresőkből, semmittevőkből és a kocsmatöltelékekből. Volt egy évfolyamtársam, aki valódi kallódó volt. Én segítettem elinni a pénzét. A Bástyába jártunk zülleni. Később suttogták, hogy az apja állatorvos volt, tehát volt miből megkenni egy befolyásos protektort, és így vették fel. Egyébként nehéz gyerek volt. Ahogy megkapta otthonról a pénzt, jött hozzám, és mentünk öblögetni. Ha meg elfogyott az apanázs, a Németországból kapott nyloningei mentek a zaciba. Borzasztóan bántotta, hogy az apja tulajdonképpen megvette, és így került be az egyetemre.

Szóval végigbúslakodtátok az egyetemi éveket.

Igen. Így kallódtam évekig. Ha jól emlékszem Winkler Bandi írta a Schmauzer dicsőítőt, miszerint: „A vádak mik értek, al-koholtak, söreid, boraid finomak voltak."

De a dicséretet megérdemelte volna a Deák, és a Várkapu is, ahol az annak idején híres Kökény duó zenélte a talpalávalót.

A vizsgáktól rettenetesen féltem, ami nem csoda, hiszen nem tanultam semmit. Végül mégis eljutottam oda, hogy kollégista maradtam, és nem kellett tandíjat fizetni. Volt persze bukásom is. Igaz, hogy csak egy utóvizsga. De Muphy itt is dolgozott. Kedvenc tárgyamból, geodé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ziából buktatott meg Bezzegh professzor. Valószínűleg nagyon rossz hangulatban volt. Nem szerettem a hibaszámítást. És különben is, hamar felfedeztem, hogy nem éreztem az összefüggést a tanult elmélet és az alkalmazott gyakorlat között. Én szerettem volna tudni, hogy mit miért. Erre legeklatánsabb példa volt az elektrotechnika delta csillag kapcsolása. A műszaki dolgok viszont érdekeltek. A bükkösök aljnövényzete azonban egyáltalán nem. A rovar- és madártan sem volt a szívem csücske. A tetejébe a neveket latinul is kellett tudni, ráadásul a gimnáziumban sem tanultam latint.

A misztikumokat meg különösen nem szerettem. Meg azt sem, hogy mindenből van, mondjuk erdészeti nézőpont. Nem globális meteorológia, hanem erdészeti meteorológia. Persze, azt el kell ismernem, hogy az egyes tárgyak összefüggéseinek ismerete, amint az én példám is mutatja, kiválóan alkalmas arra, hogy megéljünk belőle.

De hogyan is volt az említett utóvizsgád?

Igazságtalannak tartom ma is, mert tudtam, és szerettem is. Bezzegh professzor azzal kezdte, hogy megkérdezte, hogy mi a radián? „Az ívmérték egysége, valamely szög szárai közé húzott körív hosszának és a sugár hosszának hányadosa." Ezt kellett volna mondani, de amit mondtam, az nem felelt meg neki és rögtön hazaküldött. Ráadásul beírta.

Páldy Géza barátomat is nagyon szerettem. Minden ökörségben benne volt. Jókat ittunk együtt, a balhékat sem vetette meg. Nem beszélve a hölgyekről. Sokszor voltak anyagi gondjai, de valahogy mindig kimászott belőlük. Nyaranta a margitszigeti Casinoban pincérkedett. Fájnivalón korán meghalt. Itt, Aszófőn, a házunk kertjében egy tőle kapott tiszafa emlékeztet rá. Én megértettem valamennyi marhaságát, már csak azért is, mert apa nélkül nőtt fel. Édesapja a Donnál halt hősi halált.

Harmadévben erdőművelésből mentünk szakmai kirándulásra a szlavón tölgyesek birodalmába. A szakmai programok után az Adriai tengernél megcsapott a végtelen szabadság érzése, amit addig nem tapasztaltam. Ott jöttem rá, hogy nem a kocsmai asztaloknál elfogyasztott ital, az alkoholos mámor okozta lebegés a szabadság. A tenger végtelensége elgondolkoztatott.

Gézát is megcsapta a szabadság szele, és illegálisan el akarta hagyni az országot. Akkor ezt a cselekményt disszidálásnak hívták. Az történt ugyanis, hogy a vendéglátó erdészkollégák felvittek Socerb várába,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ahol vacsoráztunk. Alattunk a szőlősorok, ahová később lementünk megszabadulni a sok sörtől. De alig mentünk egy-két lépést, „sztoj" felszólításnak kellett eleget tennünk. Kiderült, hogy alig voltunk néhány lépésnyire az olasz határtól. Persze visszamentünk, de vittük magunkkal azt a felismerést, hogy hiszen csak egy ugrást kell leküzdenie a hazáját elhagyni akarónak. Géza is köztünk volt. Ő meg is próbálta nemsokára, de túl meggondolatlan volt, és elkapták, majd jól elverték a határőrök. Olyan kemény koponyája volt, hogy a puskatus elrepedt a fejére mért ütéstől. Koperba szállították, a börtönbe. Orvos mentette ki a dutyiból, mivel a dulakodás közben eltörött a keze is. Aztán írt egy levelet, hogy próbáljuk meg elintézni, hogy befejezhesse az egyetemet, mert ő csak cigarettát akart csempészni, és nem disszidálni.

Elmentem Pankotai Gábor rektorhoz, és előadtam Géza kérelmét, miszerint szeretné folytatni a tanulmányait, és engem kért meg, hogy informálódjak, mi a teendő. Pankotai egy darabig fel-alá sétált az irodájában, majd leült, és azt mondta: „mondja meg a Páldy elvtársnak, hogy ha beáll a szocializmus építői közé, akkor jövőre megjelenhet az évnyitón." Én, mint a madár, repültem Gézához, és közöltem a jó hírt.

Végül anélkül, hogy belerokkantam volna, átvehettem egy meglehetősen snassz diplomát. Mert semmibe nem került volna, ha – mint a régiek – egy pecsétviasszal ellátott, összegöngyölített, merev tokba tett diplomát kapunk. Mert öt év után annyit azért megérdemeltek volna azok, akik kaptak. Még akkor is, ha fizetni kellett volna érte. No, mindegy.

Amiről nem beszéltem, az a kosarasokkal ápolt jó viszony. Szinte valamennyi meccsükre elkísértem őket. Balsay Tóni különösen közel került hozzám. Nemcsak a büdös zoknija miatt, hanem mert ő is benne volt minden hülyeségben. Györke Jenő egy pedáns kamerásunk volt. Ő végképp nem bírta az edzés utáni zoknik száradó szagát, és állandóan perlekedett. No, meguntuk ezt, és egy pálpusztai sajt papírját feltűztük a szekrénye belsejébe, majd éktelenül panaszkodtunk neki, hogy csináljon már valamit a valamivel, mert éktelen bűz árad a szekrényéből. Elég az hozzá, hogy nagy kutakodás után megtalálta. Volt is nagy bocsánatkérés, de megbocsájtott.

A diplomamunkát is Balsay Tonyóval csináltam úttervezésből, valahol Fehérvár környékén. A visszaszintezést már a munkásszálláson, a sodronyos vaságyon végeztük. Pompásan sikerült. Elkészült a diplomamunka, és jeles kalkulust kaptunk.

Azután elbúcsúztunk Soprontól és egymástól.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

No meg a sok kocsmától.

Hát az természetes. Mondhatom, barátok nélkül meglehetősen kiürült az életem. A VIZITERV-nél kezdtem az igazi munkát. Ez 1968-ban volt. Valahol Jászberény környékén, egy falusi iskolában voltunk elszállásolva. Jöttek velünk szemben a szovjet tankok a hatalmas sárban, és mentek Csehszlovákiába megvédeni a szocializmust. Mi meg hallgattuk a tanyasi tanítóval a Szabad Európát. Itt is együtt dolgoztam egy ötvenhatossal, akit meghurcoltak, és csak tíz év után tudott levelezőn diplomát szerezni.

Aztán mentünk tovább Drávaszabolcsra, ahol egy bolsevik kiszállásvezető minden nap jelentést kért az elvégzett munkáról. Megtagadtam, és jeleztem neki, hogy a hét végén kap egy összesítést. Végül lerobbantam, mert egy dohos helységben szállásoltak el, és az allergiás, asztmatikus köhögésem nem akart javulni.

Rumpf Jancsi kapacitálására elmentem az ERDŐTERV-hez. Csutkai Jenő volt az osztályvezető. Mondhatom, itt is nagyszerű kollégáim voltak. Nemcsak azért, mert szerették a jó bort, hanem mert kiváló szakemberek voltak. És ami lényeg, megkaptam egy olyan relatív szabadságot, amitől az ember jól érezi magát. A szolgálati motoromhoz kesztyűt akartam igényelni. Erre a volt ávós gépkocsielőadó azzal fenyegetőzött, hogy vegyek magamnak, mert a végén még a motort is elveszik. Afféle beépített emberek voltak. Lutonszky Zolival különösen jól kijöttem. Egyszer egy kitűzésénél egy vízmosás keresztezte a nyomvonalat. Nem sikerült, és egy furcsa, virtuális vonal jött ki, ami nem volt egészen használható. Zoli bátyám nyugtatott meg, és árulta el, hogy mit kell csinálni. Vagyis a használható vonalat felhasználtuk, a többit hibaszelvénynek minősítettük. Megnyugodtam, és tanultam az esetből. Rutint szereztem.

Ennek ellenére azt a szándékomat, hogy illegálisan nyugatra akarok távozni, még a legjobb barátomnak, Bánó Lacinak sem árultam el. Friss házas lévén, ifjú nejemmel úgy határoztunk, hogy elhagyjuk az országot.

Mióta érlelődött benned ez az elhatározás?

Az elhatározás gyorsan jött, mondhatnám heves intenzitással. Valahogy minden összejött. A lakásviszonyom nem volt túl rózsás, de annál kilátástalanabb. Édesanyámmal, bátyámmal egy szobában tanyáz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tunk. Ez nem volt méltó – mondjuk úgy – két diplomás emberhez. A ruháink a szekrénybe felvették azt a sajátos, dohos szagot, amivel nem volt ajánlatos randevúra elmenni. Valószínűleg Lillával való megismerkedésem után furakodott be az agyamba, hogy odaát kell próbálkozni, hiszen nem én leszek az első.

A másik, állandóan idegesítő tényező volt az az ideológiai masszírozás, ami itt ment az országban. A posztávós gépkocsivezető és a hozzá hasonló férgek nagyon nem tetszettek. Nem tett jót nekem az örökös molesztálás a pártba lépéssel sem. Szép lassan az idegeimre ment az unszolás, különösen amikor, láttam, hogy semmi értelme.

És ott volt a honvédségi behívás lehetősége. 1972 júniusában hívtak volna be a katonai térképészethez. Mindent megbeszéltünk. Kaptam volna egy kocsit, és a terepen kellett volna azonosítani a katonailag fontos dolgokat. Persze, ha bemegyek, akkor jó ideig nem mehettem volna sehova külföldre, pláne nyugatra, mondván, hogy a titkos dolgokat elárulhatom. De azt is meg kell mondanom, hogy mint fiatalember, kissé idealizáltam a nyugatot, és ez is nagyban befolyásolta a döntésünket.

1971 karácsonyán összeházasodtunk. Egyre többször esett szó köztünk az ország elhagyásáról. Mivel a feleségem nem kaphatott útlevelet, az enyém meg lejárt, nem maradt más lehetőség, mint az illegális távozás, ott valahol, ahol Majer professzorral jártunk, illetve vacsoráztunk.

Egy koffernak dupla feneket készítettem, és abban rejtettünk el olyan dolgokat, melyeket odaát is eladhatónak tartottunk. Például az ősi Budáról metszetek, természetesen másolatok. Aztán kiderült, hogy a kutyának sem kellett. Nem volt egy normális térképünk Socerb környékéről. De így is egy frászban voltunk, hogy kiszúrják, a szándékunkat, ha térképet nézegetünk. Persze, jóval többet feltételeztünk, mint ami valójában volt. Közben édesanyám lakásgondjai – hál' Istennek – megoldódtak. Kapott egy házgyári lakást, amiben kilencvenkét éves koráig élt.

De ti menni akartatok.

Mindenféleképpen. Már annyira beleéltük magunkat, hogy nem volt visszaút. Különös helyzetünket fokozta, hogy közeledett a katonasághoz való bevonulás ideje. Menni kellett. Igen ám, de közben Jugoszláviában kitört a száj- és körömfájás-járvány, ami határzárral járt. Pá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nikba estünk. Naponta bejártam az utazási irodában érdeklődni, és ott összehaverkodtam egy hölggyel, akinél megkaptuk volna a betétlapjainkat, amivel mehettünk volna a nászutunkra. Még ő szólt, hogy ne álljak mindennap sorba, hanem nyugodtan menjek előre, és ha feloldják a határzárat, akkor ő szól, és adja a betétlapot. Így is történt. Május végén a „nem, nem" integetésből végre igen lett. Megkaptuk a betétlapokat, és elutaztunk.

Jugoszláviában végül is szabadon mozoghattunk, és Lilla egy-két hajdani ismerősét felkeresve végül lejutottunk az Isztriai félszigetre. Piranban volt a főhadiszállásunk. Mivel ez a városka a tengerparton volt, és a túlpart Itália, mindenféle vad ötleteket indukált, hogy valami turistahajóval átmegyünk. Meg is próbáltuk, de az útlevél-nélküliség meghiúsította az elképzelést.

Ezután csónakot kerestem a parton, amit el lehetne kötni, és azzal átevickélni. Számtalan terv volt, hiszen a szabadság ott volt karnyújtásra. Végül csináltunk egy próbautat a koperi határig. Borzasztó meleg volt, és úgy gondoltuk, hogy ilyenkor a határőrök is inkább alszanak, mintsem a határsértőkre figyeljenek. Az utolsó buszmegállónál leszálltunk, és az erdőben közelítettünk a határ felé. Ott, mint a katonai felderítők, megnéztük, hogy mi a helyzet. A terepet, a határőrséget, meg minden apró jelet, ami a szökésünket segíthette. Egészen elmentünk a táblákig, ahol figyelmeztették az eltévedteket, hogy itt már „Halt" meg „Grenze" van. Minden nyelven – kivéve magyarul – ki volt írva, hogy itt bizony valaminek vége van. Oké, gondoltam, ez után már csak a senki földje van, mögötte a szabadság.

Másnap elvittük a postára a bőröndöt, és „post restante" feladtuk Velencébe.

Vártuk a buszt, ami nemsokára meg is jött. Tovább mentünk a már előtte való napon kifürkészett állomásig. Mivel magyarok is voltak ott, gyanakodtunk, nem tudtuk, hogy nekik mi a szándékuk. Elbújtunk, majd amikor láttuk, hogy elmennek visszafelé, mi is tovább mentünk a táblák irányába.

Páldy Géza esetén okulva nem siettük el a dolgot. A nagy hőség velünk volt. Jó száz métert kellett kúszni Olaszországig. Lassan haladtunk. Láttuk, hogy előttünk egy ember kapál a szőlőben. Amikor elhagytuk a határsávot, megszólítottam. Itália? „Si, si", mondta a kapás ember. Vittünk magunkkal bográcsot, egy gulyáskonzervet, hogy ha elkapnak, mi csak eltévedt turisták vagyunk. No meg egy üveg pálinkát, amit oda-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nyomtam az öregnek. Meghúztuk mind a ketten, meglapogattuk egymást, majd mentünk tovább. De nem mertünk rögtön kimenni az országútra. Bent az erdőben haladtunk tovább, egyre beljebb Olaszországba. Azután stoppoltunk. Megállt a kocsi, és megkérdezte, „Jugoszlávia?" Szinte kétségbeesetten kiáltottunk fel, hogy nem, nem…! Trieste. Aztán az első trattoriában megittam életem legfinomabb italát. Egy jégmorzsalékos, mentás gyönyörűséget. Utána autóbusszal Triesztbe, majd tovább, Velencébe. Megkerestem, hogy mikor indul vonat, és kiderült, hogy az órám szerint van egy és egynegyed óránk. Igen, ám de a pályaudvar órája szerint csak tizenöt perc. Kiderült, hogy ott már nyári időszámítás szerint éltek. Óriási rohanás, kapkodás, végül Venezia.

Itt kell elmondanom, hogy otthon – a lehetőségeinkhez képest – igyekeztünk anyagilag is előkészíteni az egész nagy vállalkozást. Apósom egy kolleganőjének a nővére kint élt Milánóban. Nos, amikor a hölgy hazajött, tőlünk vett forintot. Apósomat és édesanyámat beavattuk a szökésbe. Nem voltak elragadtatva. Száz dollárt vettünk, és kértük a hölgyet, hogy tegye letétbe Velencében egy megnevezett bankba a nevünkre. De nem azt tette, hanem a nevemre borítékban elküldött egy csekket a velencei főpostára. Mi ezt nem tudtuk, aztán az volt a szerencsénk, hogy egy alkalmazott egy hónap után is emlékezett a letéten a nevemre. Akkor már menekülttáborban voltunk.

Amikor Velencébe mentünk, először felkerestük azt a szállást, amit az ismerős hölgy ajánlott. Ne tudd meg, hogy milyen volt. Csupa pompa és ragyogás. Mert az ő szintjén valóban olcsó volt. Elég az hozzá, hogy kitántorogtunk, és sétáltunk a város sikátoraiban. Az egyik hotel előtt kint állt a portás, akitől megkérdeztem, hogy tud-e valami olcsó szállást. Telefonált, és rövid idő után megjelent a Jancsi és Juliska fekete ruhás banyája. Még egy hasonló szőrzetű macska is lopódzott utána. Bizalmatlanul követtük, felkészülve arra, hogy esetleg a kemencében végezzük. De nem.

Felvitt egy épület második emeletére, és egy háromszobás lakás egyik szobáját szolid áron kivettünk. Jobbára szendvicseztünk, és tejet, kakaót ittunk. Élveztük a Lídó adta vidámságot. Egy hét után kezdtünk gondolkodni, hogy hogyan tovább. Németországba akartunk menni, ezért elutaztunk Milánóba, a német külképviselethez. Azt a választ kaptuk, hogy kérvényt kell beadni, majd egy hónap után válaszolnak. Azt mondták, hogy menjünk a rendőrségre és kérjünk menedékjogot.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Akkorra már eléggé kifáradtunk és amortizálódtunk. Egy szál ingben-gatyában voltunk, mert csomagjaink még post restante pihentek a velencei postán. Nem volt mit tenni, elmentünk a rendőrségre, ahol legelőször elvették a papírjainkat, majd ujjlenyomatot vettek. Ezután a Trieszt melletti Padriciánóban lévő menekültlágerbe utaztunk a kapott ingyenjeggyel. Hajnalban érkeztünk a Trieszti vasútállomásra, ahol betuszkoltak egy mikrobuszba. Egy őrült lengyel valami eszméletlen pacsulival befújta a légteret. Majdnem elpusztultunk ebben a bűzben, ráadásul jött a reggeli hőség. Mindennek a tetejében az útirányból arra következtettünk, hogy visszavisznek Jugoszláviába. Teljesen pánikba estünk. Azt gondoltuk, hogy visszatoloncolnak. De nem.

Megérkeztünk Padricianóba, az átmeneti lágerbe. Másfél hónapig voltunk ott. Börtönszerű, lepusztult állapotok. Az volt a benyomásunk, hogy a béketábor szemetjének gyülekezőhelye volt ott. Visszafogottan próbáltuk átvészelni az ott töltött napokat. Közben azért beszivárogtak kintről is a hírek. Egy család megtudta, hogy a papát – körülbelül azon a helyen, ahol mi jöttünk át – meglőtték. Bele is halt a szerencsétlen. Mindenkit alaposan leadminisztráltak. Kikérdeztek, hogy hová akarsz menni, mert tulajdonképpen mindenkinek a terhére voltunk. Az egész begyűjtött bagázs. Persze, az olaszok nem tudták elintézni, hogy mehess, de mégis szerettek volna minél hamarabb megszabadulni tőlünk. Mind a kétszázunktól. Amiből mintegy nyolcvan volt magyar.

Egy magyarul is beszélő úr, amikor megtudta, hogy diplomások vagyunk, javasolta, hogy ne Németországba, hanem a svédekhez regisztráljunk. Nem fűlött ugyan a fogunk a hideg, svéd klímához, de gondoltuk, kibírjuk addig, amíg megnyugszik a helyzet. Aztán kapunk útlevelet, és visszajövünk délre.

Egyszer csak híre jött, hogy a CIA jön, és ki fog hallgatni mindenkit. És jöttek is a nagy bőröndjeikkel. Azzal kezdte, hogy elővett térképeket, és kérte, hogy mutassam meg, hogy hol dolgoztam a Pilisben, és hogy nem láttunk-e oroszokat, esetleg bunkereket, meg ilyesmi. Én meg majdnem elnevettem magam, mert pontosan olyan a térképek voltak náluk, mint amilyeneket mi a szigorúan titkos erdőtervi térképtárban, páncélszekrényben óvtunk az ellenségtől.

Néha volt ott vérvétel, egészségügyi vizsgálat meg ilyesmi. Mi meg közben próbáltuk megszerezni a feladott csomagokat és a levelet a százdolláros csekkel. Mint említettem, szerencsénk volt, hogy emlé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

keztek a nevemre. Mivel teljes ellátásunk volt, a szállásért sem kellett fizetni, kuporgattuk a pénzt szűkösebb időre.

Volt két állandó tábor Olaszországban. Az egyik Róma mellett, Latinában, a másik Capuában, Nápoly közelében. Lényegében mindegyik nyomornegyed volt. Képzelj el olyan barakkokat, mint most itt, Magyarországon a magára hagyott termelőszövetkezeti birkahodályok vagy a csirkenevelők.

Reméltük, hogy hamarosan elkerülünk valamelyikbe anélkül, hogy tudtuk volna, hogy milyen állapotok fogadnak majd. Később megtudtuk, hogy szörnyű híre volt mindkettőnek. Állítólag a gyerekeket ijesztgették velük.

Végül sikerült megkapnunk valamennyi előre küldött pakkunkat, pénzünket Velencében. Aztán összeköltöztettek egy fiatal, nászutas házaspárral, akik rendes útlevéllel jöttek. Volt egy befizetett útjuk Caprira, de mivel ők Latinába kerültek, nem tudták felhasználni, így nagylelkűen nekünk adták. Amikor lekerültünk a capuai lágerbe, mindjárt fel is használtuk, mert lejárt volna. Fantasztikus volt.

Nápolyból ment a busz Capuába. Este volt már, hogy Capriból jövet kikötöttünk. Érdeklődni kezdtünk, hogy hogyan érünk „haza". Egy pillanat alatt ott termettek a város legkülönbözőbb figurái. A rongyos zakójú, a félszemű, a sánta, falábú, a félig részeg, és mind segíteni akart. Nem voltak ők agresszívak, csak segíteni akartak amolyan olaszosan. Kezdetben féltünk, de később nagyon megkedveltem őket.

De csak hazaértünk. No, el kellett helyezkednünk, az új „lakásunkban". Ami félelmetes volt, az a lakók összetétele. Alig találtál egy tucat tisztességes embert.

Asztalt kellett szereznünk. Zárat, amit használnunk kellett, meg vasdorongot, amit az ablakban keresztbe kellett tenni, megakadályozandó, hogy ránk törjenek. Vagy hogy a kukát bedobják – mert ez is egy kedvenc szórakozása volt a capuai fiúknak –, ezzel nyomatékosítva, hogy nem tetszik nekik, hogy a hölgy nem akarja teljesíteni azt, amit ők akarnak. Én úgy aludtam, hogy balta volt az ágyam mellett.

Volt egy lenti rész, „Chicago", ahol a nehézfiúk tartózkodtak. Lopott autók, lopott rendszámmal, ordibálás, pisztoly, verekedés, a béketábor sötét oldala.

A szomszédunkban az egyik barakk volt a bár. Ott állandóan szólt a zene, és a legújabb olasz slágereket bömböltették. Celentanót, meg a többieket. Itt láttam a legérdekesebb verekedést a lengyelektől. Más-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nap utazhattak Amerikába. Örömünnepük volt. A végén, ki tudja miért, miért nem, elkezdték ütni egymást. Mert örülniük kellett volna, de egy akkora verekedés kerekedett, hogy a környék is ezt nézte. Nekik ez attrakció volt. A szomszédban laktunk mi, így mindent láttunk.

A lágerélet különben meglehetősen egyhangú volt. Viszont én szereztem egy állást magamnak. A konyhán voltam bilétás. Az volt a feladatom, hogy jelentsem, ki vette fel az ebédet a menekültek közül. Más biléta volt a gyerekeknek, a terhes anyáknak, és a többieknek. Jelenteni kellett, hogy ki szökött meg, mert ilyen is volt.

Ezért kaptam is valami kis aprópénzt, ami azért hozzásegített, hogy vegyünk egy kis mortadellát. Az Amerikába indulók egyikétől vettünk egy táskarádiót, hogy a klasszikus zenét élvezhessük, no meg halljuk a híreket. Még ma is működik, negyvenhárom év után.

Éhe a szónak, éhe a hírnek.

Igen, mert fontos volt tudnunk, hogy mi van a világban, mi van otthon.

Télen egészen érdekes helyzet alakult ki. Mert nem volt ugyan nagy hideg, de fűteni kellett. Választhattam a kivezetett kéményű szeneskályha és a villanymegoldás között. Én az utóbbit választottam. Egy hatalmas konzervdoboz alját, tetejét kivágtam, a hengert kettéhasítottam, hogy azután ki tudjam hajlítani, mint egy szárnyat, ezt felszögeztem a falra, majd a vasalóban található fűtőelemeket vezettem bele a fémhengerbe, és ez a primitív szerkezet fűtötte a kis szobát. Olyan volt, mint egy hősugárzó. Idővel mindenki így fűtött, és akkor betiltották.

Volt ott egy Mozdony gúnynevű ember, aki végül kiment Svédországba. De ott sem érezte jól magát, és visszajött a táborba. Ez a férfi állandóan a mások által eldugott pénzek után kutatott. Ugyanis voltak olyanok, akik az álmennyezetbe vágtak lyukat, és oda rejtették a kis pénzecskéjüket. A Mozdony meg egyszer talált ott pénzt, és azóta mint egy megszállott, kutatott.

A nyomor vámszedője.

Amikor használtruha-osztás volt, ölték érte egymást a táborlakók. Döbbenetesen megalázó volt az is, amikor a vitamintablettáért verekedtek. Mi inkább fokhagymát ettünk, és ugyan bűzlöttünk tőle, de

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nem volt különösebb bajunk. Viszont az én szénanáthámon sajnos az sem segített. Inkább begyűjtöttem egy Bibliát, meg az emigráns sajtótermékeket, mert ezek – rajtam kívül – senkit nem érdekeltek.

Időnként érdeklődtünk, hogy hogyan áll az ügyünk. Hét eltöltött hónap után, amikor már sokan elmehettek az USA-ba, meg Kanadába, mi még mindig ott dekkoltunk. Közölték, hogy abban az évben már biztosan nem fognak senkit Svédországba vinni, mert Idi Amin, ugandai diktátor kiebrudalt egy csomó kínait és indiait, akiket azután Svédország vállalt. Így mi, európaiak helyben maradtunk. Újra kellett gondolnunk, hogy mit csinálunk.

Megtudtuk, hogy a svájciak is visznek innen embereket, de ahhoz a pappal kell jóban lenni. A magyar tábori pappal. Ő volt a svájci összekötő. Nem sokat tudtunk az országról. Volt egy Doma Sándor nevű lágertársunk, akik viszont bátorítottak a svájci választásra. (Fiuk, az akkor kilencéves Doma Ákos ma ismert író, műfordító Németországban.)

Sokat olvastam. Volt ugyanis a lágernek egy könyvtára is. A könyvtáros állítólag egy lengyel – kicsit bolondos – hercegnő volt. Mi meg egyre jobban szoktattuk magunkat a svájci megoldáshoz. Csak ahhoz jóban kellett volna lenni a pappal. Mit ad Isten, a könyvtárban találtam egy kiszakított újságlapon egy interjút Böröcz Józseffel, aki arról beszél, hogy ő diszponál tíz, Olaszországban lévő menekült svájci befogadásáról. És ott volt a címe is, ahová az érdeklődők írhatnak. Na, mondom, ide írni kell. Jött is a válasz Böröcz úrtól. Állítólag ma is él. Több kitüntetést kapott annak idején a magyar kormánytól. Nélküle a svájci magyarság nem képzelhető el. Évtizedekig a Svájci Keresztény Magyar Munkavállalók Szövetségének elnöke volt.

Visszaírt, hogy majd jönnek és kiválasztják az arra érdemeseket. Bonyolította az ügyünket, hogy Lilla nőgyógyászati problémával kórházban volt, amikor megjelentek hárman az interjúra. Gyanakodtak, amikor mindezt elmondtam nekik. Hogy mire, azt nem tudom. Látva vacillálásukat irányunkban, megírtam neki, hogy ha nem hisznek nekem, lemondok a kvótáról, mert nem szeretném, ha azt hinnék, hogy hazugság árán jutottam Svájcba. Válaszlevelükben exkuzálták magukat, és intézték a dolgot. Ugyanis csak úgy vihetett be bárkit is, ha előtte szerzett neki munkát.

Jacsman János tarokkpartnere volt Oltiványi Jóska, akinek volt egy saját mérnöki irodája, és szerencsénkre útépítéssel foglalkozott. Nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tudok eléggé hálás lenni nekik, hogy a szárnyaik alá vettek. Ekkor látszott meg igazán, hogy valóban élt a selmeci szellem. Mert elfelejtettem mondani, hogy Jacsman erdőmérnök volt.

Hiszen ő már megjelent a nyolcadik kötetben.

Igaz. 1973. május 16-án délelőtt megérkeztünk Zürichbe. Négy kemény svájci frank volt a zsebemben. Böröcz elnök úr ott helyben megebédeltetett, majd megmutatta a bérelt szobát, és magunkra hagyott. Délután már tiszteletemet is tettem új munkahelyemen. Leendő főnököm Oltványi Jóska, a rangos zürichi Eidgenössische Technische Hochschulén végezett, amit a budapesti műegyetemen kezdett el, vagyis Svájcban szerezte a diplomát.

Készségesen fogadott, és kérte, mondjam el, hogy mivel foglalkoztam itthon. Nagy büszkén említettem, hogy útépítéssel, és hogy hét méter széles utakat is terveztem. Ajánlotta, hogy mielőbb intézzük el a papírokat. Úgy vezetett, mint egy őrült, de öt órára mindent elintéztünk. Azzal váltunk el, hogy másnap reggel fél nyolckor kezdjem a munkát. Jóska kezdetben nagyon sokat segített. Eleinte magázódtunk. Felhívta a figyelmemet, hogy a számológépet bal kézzel kell kezelnem, miközben jobb kézzel írhatom az eredményeket. Ezzel jelezte, hogy ott nem babra megy a játék. Az észszerűség mindenekelőtt. Hál' Istennek ezek a dolgok nekem nagyon feküdtek. Aztán szépen kezdtem levetkőzni a begyepesedett magyar szokásokat. Ott hiába kongatnak déli tizenkettőt, ha még nem fejezted be azt, amit éppen csináltál. Vagy nem vakaródzol háromnegyedkor, hogy jaj, már ehetnékem van, és nem arra vársz, hogy a főnök mondja meg, mikor mit kell csinálni.

A rajzolónk egy bennszülött svájci volt, aki mindenkinél jobban meg volt becsülve. Aztán hamar kiderült az is, hogy a hét métert felejtsem el, mert autópályákat kellett tervezni. Kétszer tíz méter ötven centi, közte egy négyméteres terelősáv. Hamar belejöttem a nyelvbe is. Azt kell mondanom, hogy Jóska a magánéletünket néha belekeverte a kapcsolatunkba. Ez különböző hétvégi feladatokat jelentett. Idővel ez kissé zavart. Tudod, valahogy mindig azt éreztem, hogy én bevándorló vagyok. Pedig lehet, hogy Jóskának kellett a baráti közvetlenség. Ezt már nem tudhatom meg, mert itt van a Balaton partján, magyar földben eltemetve. Élt hatvan évet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Nála ismerkedtem meg Keresztes József magyar mérnökkel, aki a zürichi kantonnál volt a tervezők fővezére. Kedvelt, mondhatnám favorizált. Sok jó trükköt tanultam tőle is.

Kilenc év után megváltam Jóskától, és átmentem egy jóval nagyobb svájci céghez, ahol már a kivitelezésbe is belekóstoltam.

Mennyi idő alatt jöttetek egyenesbe?

Az első albérletünk négyszázötven, majd a második ötszázötven frankot kóstált. Az én havi apanázsom kétezer volt, amit kézhez kaptam. Aztán egy év után el kellett jönni, mert gyermeket vártunk. Közben szép lassan belerázódtam a dolgokba. Átláttam a rendszert. Minden építési fázis flottul ment. Munkahelyet váltani csak akkor tudtam, amikor ott elnyertünk egy komoly munkát. Erre alkalmaztak engem. Keresztes ajánlása sokat számított.

Én minden reggel úgy keltem fel, hogy ma jobb akarok lenni, mint tegnap. Van olyan mendemonda, hogy a magyarok szorgalmasabbak a bennszülötteknél. Ez csak annyiból igaz, hogy ebben a többletteljesítési szándékban benne van a munkaféltés érzése. A bizonyítás állandó igyekezete, és hogy jól jártak velem. Hogy ne tudjanak beléd kötni. Ez érdekes érzés. Őszintén mondom, nagyon sajnálom, hogy mindezt nem itthon tehettem meg. De hát, itthon egészen más világ volt.

O tempora, o mores.

Valóban. Egyébként Zürichben volt majd' egy fél tucat magyar erdész. Köztük a Jacsman Jancsi. Viszont nem voltunk egy súlycsoportban. Részben a kor miatt, részben a gazdasági különbség miatt. Összejártunk név- és születésnapokon, de aztán hamar észrevettem, hogy az ő témájuk sokszor bolyongott a számomra ismeretlen Hans-ok világában. Meg én nem engedhettem meg magamnak az éttermi borozgatást, meg ilyesmit. De hát erről nem tehettem sem én, sem ők.

Viszont az Európai Protestáns Szabadegyetem tanulmányi napjaira többször eljártam. Ez amolyan intellektusok találkahelye volt, azután rájöttem, hogy bizony a szócséplés itt is több, mint amennyi kellene.

No és a Svájciaknak mi a véleménye a magyar nációról?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ennek a kérdésnek is nagyobb a füstje, mint a lángja. Ők nem foglalkoztak velünk. Éltünk egymás mellett, dolgoztunk, beszélgettünk. Nekem volt egy pár munkatársam, akivel összerúgtam olykor a port, mert zsigeri kommunista-megértő volt, és általánosításokba süllyedt. A megveszekedett liberálisokkal sem tudtam mit kezdeni. Viszont az egyik autópálya fő-építésvezetőjével jól összejöttem. A tervező és a kivitelező volt itt nálam Aszófőn is, segített a szőlőben, megszakítva a Balaton körüli kerékpártúrájukat. Ő tudta, hogy mi a helyzet itt nálunk.

1988. január 11-én, tizenhat év után, negyvennégy éves koromban megkaptuk a svájci állampolgárságot. Az egész család. Nem adták ingyen. Egy középkategóriájú gépkocsi árát kellett ezért kifizetni. Közben az irodában is lépegettem előre. Fiatal mérnököket nevelgettem. Olykor belenézek a honlapokba a neten, és örömmel látom, hogy vezető emberek lettek, és megelégedéssel tölt el a tudat, hogy a kezem alatt nőttek fel. Néha eszem bejut az is, hogy talán icipicit Bezzegh és Pankotai vagy Herpay keze is benne van a dologba. Sopron műszaki oldala.

Huszonhét évet töltöttem ennél az irodánál, és mint szenior engineert búcsúztattak el. De örömmel hagytam ott őket.

Akkor már elhatároztuk, hogy hazatelepülünk. Fél évembe került, amíg több tulajdonostól összevásároltuk a határos területeket, és elkezdhettük Aszófőn az építkezést. Kezdetben távirányítással dolgoztam. Havonta repültem ide, kifizetni a munkásokat, instrukciókat adtam, meg amit kellett.

Végül hazaköltöztünk. Kint felszámoltunk mindent, kivéve Ádámot, aki Zürichben él Dávid unokámmal. Másik fiam, Bálint itt, Aszófőn gazdálkodik.

Beszélgetésünk vége felé, desszertként megkérdezem, hogy szankcionálták a ti illegális határátlépéseteket?

Jó, hogy szóbahoztad. Lillát négy évre, engem öt évre ítéltek. Édesanyám idegösszeroppanást kapott. Három évig nem engedték ki. És különben is. Odaát ismeretlen volt, hogy egy önéletrajzba belekeverd a szüleid, hozzátartozód. Az magánügy. Lehetett volna Hasfelmetsző Jack a rokonod, az sem érdekelte a hatóságot. Egyedül te számítottál. Meg a referenciád.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyébként kint sem felejtkeztem el a szellemem ébren tartani. Járattam az Irodalmi Újságot, a Katolikus Szemlét, az Új Látóhatárt. Készítettem egy pároldalas tanulmányt Buday Györgyről (1907–1990), a hányatott sorsú fametszőről. Néhány mondatban összefoglalnám, amit illik tudni róla.

Apja Buday Árpád (1879-1937) régész, 1924-től a Régiségtudományi Intézet vezető professzora a szegedi egyetemen. Grafikus adottságai már kolozsvári diákéveiben megmutatkoztak. Kolozsvári rajztanárainak munkái (akik az édesapja által vezetett múzeumban dolgoztak) hatottak művészetére. „Az, amit az asztalosműhelyben tanultam, mindazzal együtt, amit a műtermekben sikerült elsajátítanom, nagy segítségemre volt, amikor – évek múltán – valódi hivatásomat felösmerve fametsző lettem". Buday György 1917-től református gimnáziumban tanult, s itt kapcsolódott be először az diákközéletbe. Társaival közösen Haladjunk! címmel lapot indított. 1924-ben, mielőtt a Buday család elhagyni kényszerült Kolozsvárt, az iskola három termében kiállítást rendezett az ifjú művész munkáiból.

Politikai nézetei miatt 1941-ben a Bárdossy-kormány megfosztotta állampolgárságától. Több évi távollét után 1947-ben hazalátogat, előadásokat tart, közben megbízzák a Londoni Magyar Intézet létrehozásával.

1949-ben lemond a magyar intézeti tisztségéről, közéleti tevékenységét abbahagyva csak művészi munkájának szentelte minden idejét.

Utolsó éveit a külvilágtól teljesen elzárkózva, távol szülőföldjétől, dupla emigráció miatt megtörve, magányosan töltötte. Idegszanatóriumba vonult, ahol műtermet rendeztek be számára. Hagyatéka egy része az Országos Széchényi Könyvtárba került feldolgozásra. Nyomdagépeinek, vagyont érő szerszámainak, ipartörténeti értékű, évszázados kézi préseinek, fadúcainak sorsa ismeretlen. Angliában készült munkáinak levonatait, dúcait angol múzeumok őrzik.

Kétszer találkoztam vele. Aztán halála után angolul vezetett naplóit megszereztem a hagyaték gondozójától. Az '56-os forradalomról egy betű sem szerepel a naplójában, sőt már szeptembertől üres. A vele foglalkozó írások szerint hagyatékát egy svájci kutató birtokolja (ez valószínűleg én vagyok, de ez nem igaz). A vele kapcsolatos anyagaimat a Szegedi Móra Ferenc múzeumnak ajándékoztam. Naplóit egy évig szellőztettem, majd leadtam az Országos Levéltárba.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Itthon mivel töltöd nyugdíjas éveidet.

Először is Tömörkényt, az írót idézem. „Nem mind az az okos ember, aki tükörből fésülködik. Löhet vödörbül is". Ebben a megállapításban mély filozófia van.

Másik megszívlelendő útmutatása így hangzik: „Lassan, lassan, de mindig." Ez már kitölti az ember idejét, a végéig. Igyekszem gyakorló földműves lenni.

Itt a pincetulajdonosokkal megalapítottam a pinceszeren a helyi Parasztakadémiát. Ha összejövünk, elviszem kedvenc vers- és gondolatgyűjteményemet, és arról beszélgetünk, közben iszogatunk. Néha szándékosan kint felejtem a füzetem a pince előtt, és ilyenkor már kórusban kérdezik, hogy: „otthon felejtetted????"

Pósalaki bácsi gondolai is előjönnek olykor, már egyre gyakrabban. „Illan az élet, a rózsa lehull, a dal is elszáll nyomtalanul. Új ivadék szánt egyre tovább, szántja a költő szíve porát."

Szeretem Cseh Tamás dalait Bereményi Géza utolérhetetlen, pontos szövegeivel. Ez valódi Hungaricum.

Hazatelepülésünket egy bizonytalanság fékezte. Az zavart, hogy az óhazában sok emberről nem tudtuk, hogy valójában ki kicsoda. Ezt hat év után is érzem.

Zárásként engedd meg, hogy idézzem ezzel kapcsolatban Szálinger Balázs gondolatait.

Széna tér, október 23:
– Apa, azt ígérted, megmutatod az emlékművet.
– Ott van.
– Miért nem megyünk oda?
– Mert most valakik vannak ott.
– Ők nem a forradalom barátai?
– De igen.
– És akkor miért nem megyünk oda?
– Mert nem tudjuk, kik azok.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gerely Ferenc
(1944–)

Budapesten a VIII. kerületi Bábaképző Intézetben (ma Gerontológiai Intézet) születtem 1944-ben, az ostrom kellős közepén. Egynaposan, már megkeresztelve vittek haza a kórházból, amit még aznap porig bombáztak orvosostól, bábástól, kismamástól és gyerekestől. Túléltem a házunk telitalálatát és a háborús nélkülözést. Talán ez formált olyanná, amilyen vagyok, és ez alakította ki azt a szívósságot, ami bennem van.

Nem vagyok jó sakkozó, matematikából sem jeleskedtem, a bonyolult logikai feladványokat kerülöm. Legfontosabb döntéseim valahogy hátulról, ösztönösen jönnek, igaz, hosszú és alapos fontolgatás és tudat alatti beérés után.

Zöldövezetben lakó, de városi gyerek voltam. Nagy kert, sok üres telek, gyerekkoromat a szabadban éltem le a környékbeli barátaimmal indiánosdit játszva, kerékpározva, télen szánkózva, a kertben elbújva a jágerkender kiszáradt szárát cigarettaként szívva. Nem jártam jó általános iskolába, ahová sokszor klott gatyában és mezítláb mentem. Viszont nyolc évig tanultam zongorázni, elég szép sikerrel.

A német nyelv alapjait a szomszédunkban lakó, nagy tudású nyugdíjas tanártól, Sanyi bácsitól tanultam. Megéltem a csengőfrász korszakát, nagynéném kitelepítését, éjszakai elhurcolását. Kisgyermekkorom legfélelmetesebb kalandjai felvidéki utazásaink voltak. Nagyanyámhoz mentünk édesanyámmal, amikor is a csehszlovák határőrök és vámosok többször is leszállítottak minket a határon. Hol egy pecsét hiányzott az útlevélből, gondolom, nem véletlenül felejtette beütni a csehszlovák hatóság. Ilyenkor édesanyámnak Párkányból Prágába kellett utazni a pecsétért. Hol pedig meghalt nagyapámtól örökölt és csempészárunak minősített használt ruhák, alsógatyák miatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Általános iskolai bizonyítványomban három címer szerepel. A Kossuth-címer, a Kádár-címer a Rákosi címer felülragasztásaként. Elsős könyvemet a mai napig őrzöm a kiforrott és célszerű tankönyv példájaként.

1956 felemelő szelleme már megérintett, barátaimmal és családtagjaimmal őszintén lelkesedtünk a szabadságért, már amilyet gyerekfejünkkel el tudtunk képzelni magunknak. Ebbéli világnézetem akkor vált véglegessé, amikor édesanyámmal a harcok után végiggyalogoltunk a lerombolt Nagykörúton.

Még általános iskolás koromban barátom édesapja révén szünidőben két hetet dolgoztam a Kossuth nyomdában, ami nagyon tanulságos volt. Ma is orromban a nyomda különleges illata, fülemben a hatalmas gépek zakatolása, és soha nem felejtem a retusműhely süketnéma vezetőjének szeretetét, a gépmesterek iránti tiszteletet, az érezhető nyomdászszellemet.

A mozgás és a sportolás iránti vonzalmat (vagy igényt?) általános iskolai testnevelő tanárnőnk plántálta belénk, aki tornaterem híján a közeli erdei tisztáson tartotta a testnevelési órákat. Talán közrejátszott ebben az is, hogy igen csinos tanárnőnk nyiladozó vágyaink eltitkolt célpontja volt. Egyébként az osztálytalálkozónkra nem régen eljött.

Középiskolába hová jártál?

Gimnazista éveimet igazi városi fiatalként éltem. Erdőben talán tízszer, ha voltam. Jó gimnáziumba, a Vörösmartyba jártam, a VIII. kerületbe – nem messze onnan, ahol születtem – a Pál utcai fiúk utódaként. Tanulni szerettem, és sok tanáromat is kedveltem. Volt köztük politikai okból visszaléptetett egyetemi oktató, vasesztergályosból lett tanár, de mindegyikük nagyszerű ember volt, mestere hivatásának. Osztálytársaim józsefvárosi srácok voltak, sok vagány és jó képességű fiú. Kettő kivételével mindenki továbbtanult közülünk.

Volt két görög osztálytársunk is, akiknek családja az akkori politikai helyzet miatt Magyarországra menekült. A mai napig évente találkozunk. Kamaszkorom és felnőtté válásom korszakának világát a mai napig is meglévő baráti köröm, Hemingway könyvei, a nagy beszélgetések, csavargások és a sport iránti vonzalom alakította. A Vörösmarty Gimnázium, akárcsak ma, nagy hangsúlyt fektetett a sportra. Sokfélét kipróbáltam barátaimmal, kenuztunk, tornáztunk és végül az atlétiká-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nál kötöttem ki. Télen megpróbálkoztam a sízéssel is. Sok kedves percet jelentett életemben az a furulya, amit édesapámtól kaptam valamikor másodikos koromban. A mai napig megvan, és azóta játszom rajta.

Az egyszemélyes hangszer, különösen, ha zsebben elfér, jól jöhet.

Sokszor jól is jött.

Meghatározó élmény volt számomra egy nyári építőtábor, amit árokásással Nádudvaron töltöttünk. Folyamatos küzdelemmel a levesbe potyogó hernyók ellen. A fizikai munkához valahogy mindig vonzódtam, és ma is vonzódom. A tűzifámat ma is magam készítem itt, a budai erdőkben. Gimnazista koromban elsősként a tornasor végén álltam mint egy vézna gyerek, de másodikos korom végén már megnőve és megerősödve az elejére kerültem. Ez a rendszeres sportolásnak és a tudatos erőfejlesztésnek volt köszönhető. Délutánonként a szomszédban lakó legjobb barátommal vagy Lajos bácsival, a villamosvezetővel a közeli Tükerből szenesemberként szenet és fát trógeroltam zsákokban és kézikocsival. Jó kis kereset volt, de a megerőltetés nyomait némi fejlődési rendellenességként hátam alakjában ma is viselem. Reálosztályba jártam, és igen hasznos volt az akkoriban kötelező négyéves politechnika tantárgy. Az első két évben a Kandó Kálmán Híradás- és Műszeripari Technikumban töltöttünk heti egy napot. A „Kandó" volt az egyik vezető technikum, ahol a tanműhelyek felszerelése igen korszerű volt. Sok mindent megtanultunk. A vasreszeléstől kezdve az üveglencse-csiszolásig. Harmadikban és negyedikben a Ganz MÁVAG-ba jártunk, szintén heti egy napot. A munka reggel 6-kor kezdődött, így szoktam rá a korai kelésre, mert már hajnali 5-kor el kellett indulnom, hogy Hűvösvölgyből kiérjek Kőbányára. Az akkor jól működő hatalmas gyárban igyekeztek megtanítani nekünk a kazánkovács-szakma rejtelmeit. Ez nem sikerült, viszont sok érdekeset láttam, így a motorvonatok, hajómotorok építését, és ami hasznos volt: megismerkedtem a gyári melósok életével.

Igen, ez nagyon fontos, és a későbbiekben előnyös volt.

A romantika nem állt tőlem távol, talán ennek tudható, hogy részben egyik nagynéném elképzeléseit támogatva már kiskoromtól fogva tengerész szerettem volna lenni. Akkoriban még jobban élt a „tengerre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

magyar" jelszava, Fiume és az Adria Magyarországához kötődő vonzalom. Faltam az evvel kapcsolatos könyveket, Dékány András, Slocum kapitány, sőt Herczeg Ferenc is ott sorakozott a könyvespolcomon. Gimnazista koromban az iskolából hazafelé leszálltam a villamosról, és a Szabadság-híd mellett, a mára már lebontott Matróz-csárda közelében kikötött Duna-tengerjáró hajóknál sóvárogtam. Amikor elérkezett a döntés ideje a továbbtanulást illetően, édesapámmal leültünk megbeszélni a dolgot. Gondolom, ő már felkészült arra, hogy romantikus elképzeléseimet romba döntse. Többen többféle pályát szántak nekem. Édesapám szerette volna, ha gépészmérnöknek megyek, zongora- és zeneelmélet-tanáraim karmesternek szántak, nagynéném természetesen tengerésznek. Ő nem hangoztatta, csak – feltehetően – ábrándozott erről.

Én meg a végén némi töprengés után úgy döntöttem, hogy elvágom e gordiuszi csomót, és jelentkezem Sopronba az Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőmérnöki Karára. Hogy mi volt e döntés háttere? Egyrészt némi dac, hogy majd én eldöntöm, mi leszek, másrészt Gubacsi Gabi barátom, akivel már óvodába együtt jártunk, és aki már másodéves erdőmérnök hallgatóként csinált kedvet nekem az jelentkezéshez.

Ez a döntésem kedvező fogadtatásra talált. Elérkezett a felvételi vizsgák ideje. Az első találkozás Sopronnal, a leendő társakkal. Nagyon izgalmas volt, számomra teljesen új világ. Én addig – egy-két nyaralás kivételével, illetve akkor, amikor édesanyám betegsége miatt fél évet nagynénémnél laktam a Ferencvárosban – soha nem hagytam el a szülői ház környezetét. Rengeteg új benyomás ért, és ráadásul a vizsga miatti izgalom.

Elsőre felvettek?

Akkoriban az egyetem még válogatott a felvételizők között. Az eljárás nagyon lényeges momentuma volt a szóbeli felvételi vizsga, személyes elbeszélgetéssel együtt. A matézisteremben megírt írásbelivel nem volt gond. Nem tagadom, ahogy az akkori szokásnak megfelelően édesapám megpróbált némi támogatást keresni, és úgy tudom talált is. A pontszámaim alapján azonnal felvehettek volna, de bölcs döntésként, az elbeszélgetés alapján, és talán más okból is – gyanakszom, hogy a háttérben lévő protektorom tanácsára – a Bizottság úgy határozott, hogy az egyetemi tanulmányok megkezdése előtt egy évig men-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

jek dolgozni valamelyik erdőgazdasághoz. Előfelvételis lettem tehát, és ez sorsdöntő volt egész erdészeti pályafutásom számára.

Hol töltötted ezt az egy évet?

1963. szeptember első napjaiban, amikor elkezdtem erdészeti pályafutásomat, szép idő volt. Az éves gyakornoki időmet a Pilisi Állami Erdőgazdaság Piliscsabai Erdészeténél töltöttem. Akkoriban a Pilisi Állami Erdőgazdaság központja Esztergomban volt, egy szép barokk épületben, ami ma múzeum.

Elfogultan, rövidnadrágban és még a gimnáziumban beszerzett gázálarcos táskámmal felvértezve kopogtattam be a személyzeti osztály ajtaján. A kartársak – akkoriban ez volt a megszólítás – barátságos fogadtatása és segítőkészsége önbizalmat adott. Dolgom végeztével a folyosón összefutottam Dobai Pál erdőfelügyelővel, aki rögtön közvetlenül megkérdezte, hogy ki vagyok, és hogy szeretek-e olvasni. Mondtam, hogy szeretek, erre ő lakonikusan csak annyit mondott, hogy az olvasást az egyetemen elfelejthetem, mert nem lesz rá időm. Ezt a találkozást viszont soha nem felejtettem, és az évek során többször felemlítettem Pali barátomnak. Volt igazság abban, amit mondott, és az iránta való tiszteletem nem kopott az évek során.

Piliscsabán Dévényi Antal volt az erdészetvezető, aki nagyon jó nevelő hírében állott. Nagy szerencsém volt, hogy oda kerültem. Nem én voltam az egyetlen gyakornok az erdészetnél. Egy szintén városi fiatalember volt a társam, aki a Szegedi Erdészeti Technikumba nyert előfelvételt. Ugyancsak az erdészetnél volt abban az időben két végzős erdőmérnök-hallgató, ők a diplomamunkájukat készítették, valamint egy elsőéves kollegina is. A Piliscsabai Erdészet a hagyományos erdészetek mintája volt. Dévényi Tóni bácsi átmentette a József főhercegi hagyományokat, atyai módon kezelte az erdészeket, erdei munkásokat, és természetesen a két gyakornokot is.

Mondhatjuk, amolyan békebeli ember volt.

Beléptem tehát az erdészeti dolgozók sorába mint erdészgyakornok úgy, hogy a romantikus, meseszintű elképzeléseken kívül halvány fogalmam nem volt az erdőről. Nem ismertem egy fafajt sem, és nem tudtam megkülönböztetni az őzet a szarvastól. Viszont szerettem a fizikai

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

munkát, és megvolt a képességem jó kapcsolatot kialakítani az emberekkel. A fizetésem 783 Ft volt havonta, és mellette kaptam még útiköltségtérítést is, mivel naponta utaztam a Hűvösvölgyből Piliscsabára és vissza. Dévényi Tóni bácsi néhány hétig puhított, berakott az erdészet rakodójára, ahol rámoltam a fát, rakodtam a vagonokat, ismerkedtem az ott megforduló emberekkel. Az irodában három hölgy dolgozott, akikkel nagyon jóban voltam. Egyiküknek Szénási Ferenc, a gulyakúti kerület erdésze volt a férje, aki fiatalabb korában a hűvösvölgyi lakásunk közelében lévő szatócsboltban volt segéd. Az ő erdészkerülete volt a következő állomás, ahová kihelyeztek. Itt is fizikai munkát végeztem, de már erdőben, és időnként kísérgettem Feri bácsit munkája közben. De az erdőben még mindig csak a rengeteg fát, a jó levegőt, a madárdalt érzékeltem, és minden ismeretlen volt a számomra.

Miután eléggé megpuhultunk, Dévényi Tóni bácsi elhatározta, hogy a két gyakornokot kezelésbe veszi. És ez volt erdészéletem bizonyosan legfontosabb napja. Tisztán emlékszem rá, hogy reggel, amikor Tóni bácsival beléptünk az erdőbe, halvány gőzöm nem volt az egészről, és délután, amikor befejeztük az egész napos sétát, már kinyílt szemmel, felkeltett érdeklődéssel, szinte erdészként jöttem ki onnan, mintha csoda történt volna. Tóni bácsi fantasztikus pedagógus volt, lelkesen és nagyon érthetően magyarázott, és határozottan tudta, hogy a magunkfajta városiakkal hogyan kell bánni. Ezek a séták még néhányszor megismétlődtek, végigjártuk a kopárfásítást, szó volt vadgazdálkodásról és vadászatról. Emellett úgy irányította a munkahelyeimet, hogy teljes keresztmetszetében lássam az erdészet tevékenységét, és megismerjem a sokféle feladatot.

Voltam kocsifelterhelő, vagonrakodó, csemetekerti munkás, favágó, irodai adminisztrátor, rakodómunkás, szőlőkaró-faragó, segéderdész, meg a jó ég tudja, mi. Én meg csak tanultam, tanultam a szakmát, és megtanultam megbecsülni és szeretni az erdei munkát, a munkásokat, erdészeket, mindenkit. A fákat egy idő után már kérgük tapintásával felismertem, és megtanultam fejszenyelet faragni, fejszét forgatni. Még ma is az orromban van az erdészet irodájának fafűtéstől fanyar illata, ujjamban a zöld filccel borított asztalok tapintásának az érzése, szememben a munkanaplók indigójának kéksége, nyelvemen a tintaceruzák íze és tenyeremben a gyertyán fejszenyél semmivel sem utánozható lágy simasága.

Nagyon szépen mondod, de valóban így lehetett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mivel sok fizikai munkát végeztem, időm nagy részét együtt töltöttem az erdei munkásokkal. Nagy tisztelettel emlékszem a bernecebaráti favágó brigádra, elsősorban Pálinkás Józsefre és Laci bácsira (az ő vezetéknevére nem emlékszem), akiktől sokat tanultam. Akkoriban még nem volt általános a motorfűrész, csak egy Druzsba volt az erdészet teljes felszerelése. Kézzel döntöttünk és daraboltunk. A pilisszántói részen dolgozott még Kutala Feró bácsi, valamint a menye és még egy menyecske. Feró bácsinak állandóan Csongor szivar lógott a szájából, a menyecskék meg kézi fűrésszel döntötték az akácot és darabolták a bányadorongot. Azóta sem találkoztam női favágóval. Akkoriban még kézzel tuskóztak, ami ott, a homokos talajon viszonylag könnyen ment. A fizetség a tuskó volt. Magányosan dolgozott az erdőben egy szintén a Börzsönyből szerződött talpfafaragó, ördöngös munkáját sokszor megcsodáltam. A szállítást Csepel teherautóval végeztük. Egyszer Bokodi bácsival – ő volt a sofőr Süttőről – úgy elakadtunk, hogy csak több fa kivágásával tudtunk kikeveredni az erdőből, valamikor éjszaka. Szerettem a teherautó platóján ülni, ilyenkor a szél zúgásában mindig megszólalt a fülemben egy belső, egyszólamú énekkar, és tudtam irányítani, hogy milyen dalt énekeljenek. Talán zenei előéletem miatt tudtam ezt az énekkart megszólaltatni a belső hallásom segítségével. De ehhez egy Csepel teherautó is kellett.

Mint a szélfútta sziken az összepöndörödött talajcsövecskék.

Egy epizódot külön meg kell említenem. Eljött a leltározás ideje, és Tóni bácsi gyakornok társammal, Lajoskával együtt kirendelt Bertán kartárs kerületébe az Iluska-forráshoz, ami a pilisvörösvári kopárok területén található. Kérte hogy segítsünk a leltározásnál. Mondták nekünk, hogy tisztelettel viselkedjünk a leltározó erdész kartárssal, aki másik erdészettől jön. Meg is érkezett egy fiatal, jóképű erdész, zöld kalappal a fején. Leheveredett az erdei rakodón lévő egyik fa árnyékába és kiadta az utasítást, hogy rakjuk át, és közben számoljuk a bányadorongkészletet. Ez nem volt kevés, eltartott vagy 5-6 óráig. Erdészünk meg húzta a strigulákat, és szemmel láthatóan jól érezte magát. Társammal, Lajoskával csodálkoztunk, miért kell átrakni a készletet, máskor csak krétával jelöltünk, úgy számoltunk. Jól elfáradtunk a végére, az erdész elköszönt és hazament. A következő szeptemberben, amikor megérkeztem Sopronba, az egyik első ember, akivel az évfolyamtársaim között összeakadtam, a leltározó erdészem, Áprily Robi volt, aki akkor már tudta, hogy együtt járunk majd egyetemre, és úgy dön-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tött, jól megtréfál. Hát ez sikerült. A leltározás idején talán még csókolómmal is köszöntünk neki, úgy meg voltunk szeppentve. Egy jó nevetéssel lezártuk ezt a dolgot Robival, és azóta is tart a barátság.

Azért ez „durva" volt egy leendő évfolyamtárstól.

Az lehet, de én nem vettem annak. Mint később, a balekavatáson kiderült, nem minden alap nélkül.

No. Egyik héten Pilisszentivánon tanulmányoztam a fenyőtoboz gyűjtését és a magpergetést. Akkoriban az erdészet magpergetője Pilisszentivánon volt, Markos (Marlock) Feri bácsi házának az udvarában. A kipergetett magot vagy közvetlenül ültették el a kopárokon, általában papírzacskóba töltött földbe, vagy a piliscsabai erdei csemetekertben vetették el. Feri bácsinak az egyik alkarja hiányzott, de így is nagyszerűen ellátta a feladatát, ráadásul nagyon jól kezelte a fegyvert is. Sváb lévén magyarul nehezen beszélt, de jól megértettük egymást. Fia Sopronban végzett faipari mérnökként.

Amikor odaérkeztem, Feri bácsival rögtön kimentünk az erdőbe, és az első utunk a Nagyszénásra vezetett. Megmutatta a Pilisi lent, megmagyarázta, hogy micsoda érték, és hogy erre nagyon kell vigyázni. Ezt csak azért mondom, mert nagyon sok kritika érte az erdészeket a Pilisi len élőhelyének beerdősítése miatt. Nyilván az akkori helyzet „követelte" a kopárok beerdősítését. A cél Budapest levegőjének javítása és a degradálódott erdők helyreállítása volt. De végig tudatában voltak annak, hogy az ott található természeti értékek mennyire fontosak. Feri bácsi nyugdíjasként is ott szolgált, és a természetvédelem területén dolgozott.

Gyakornoki pályám mélypontja volt, amikor a Piliscsaba és Perbál közötti út védőfásításának a csemetéit kellett valami iszonyatosan büdös, „rókaillatú" vegyszerrel lekenni. Az 1956-ban a – karitásztól kapott – világoskék teveszőr kabátom (másik nem volt) még fél évig illatozott ettől a rókabűztől. Egyébként ez az – édesanyám által kötött mandzsettával megtoldott– kabát még Sopronba is elkísért. Ott vettem egy dzsekit, ami kiszolgált egész egyetemi életem során.

Mélypontot említettél. Hát a csúcs?

A csúcs pedig az volt, amikor ki kellett járnom a töki kerületbe ellenőrizni az ápolóasszonyokat. Akkor már volt erdészkalapom. Erre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a megtisztelő feladatra azért került sor, mert Mayer kartárs, a kerületvezető elment méheket legeltetni az Alföldre, és nem volt, aki helyettesítse. Aznap, amikor megérkeztem, nagy szél volt. A Tök-anyácsapusztai erdészház közelében a néhány éves fenyőfiatalosban sétáltam, keresve az ápolóasszonyokat. Egyszerre csak hatalmas durranást, majd még egyet hallottam. Néztem a lövés irányába, de sehol senki. A szél úgy elragadta a hangot, hogy a figyelmeztető lövések kezdeményezőjét csak arrébb láttam meg. Ő volt a helyi vadász, Jámbor Imre, akivel – miután tisztáztuk a helyzetet – rögtön jó barátságba keveredtünk. Meg is mutatta az uhufiókákat, amelyeket a házában nevelt. Vele sok-sok évvel később találkoztam ismét az OEE Erdők a Közjóért szakosztályában. Amikor Mayer kartárs hazatért a tele bödönökkel, felcsaptam mézkereskedőnek, és több kanna mézet vittem Budapestre eladni.

De végül is eltelt a 10 hónap gyakorlati idő. Sok minden történt ezalatt. A 72 kilós futó versenysúlyom – köszönhetően a fizikai munkának és a sok szalonnának – vagy 10 kilóval gyarapodott. Elhalványult a tengerészet iránti nosztalgiám, és hála Dévényi Tóni bácsi odaadó igyekezetének, városi gyerekségemet hátrahagyva az erdészet ügyével végképp megfertőződtem. Egészséges önbizalommal vártam a szeptemberi kezdést az egyetemen.

Irány Sopron.

1964 szeptemberében az akkor szükséges határsávi belépő kiváltását és hosszas utazást követően megérkeztem Sopronba. Akkoriban nem nagy teret engedtek a régi hagyományoknak, az államhatalmi gépezet gyanakodva figyelte az egyetemet és a diákságot. Elmaradt tehát a balekok hagyományos fogadtatása. Zöld vulkánfíber kofferommal a kezemben egyszerűen besétáltam a kollégiumba. Egyhetes gyakorlattal és oktatással kezdtünk. A felső botanikus kert útjait és jövőbeni évfolyamtársi kapcsolatainkat építgettük szorgalmasan. Nagyon szép ősz volt abban az évben. Alias nevemet már az első nap megkaptam Pántl Laci évfolyamtársamtól. Amint meglátott, felkiáltott: ni csak, a Tarzan! Olyannyira rajtam maradt ez a név, hogy sokszor még az oktatók is így szólítottak, és az egyetem után, ha szakmai körökben szóba került a rendes nevem, sokan nem tudták, hogy kiről van szó, csak „ja, a Tarzan" megjegyzéssel nyugtázták kivoltamat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Azért ez jelent valamit, gondolom, ezt te is tudtad.

Imádtam az egyetemi éveket. Nagyon jó volt a közösség. Csoporttársaimmal végig jó és baráti volt a kapcsolatunk, és ez ma is tart. Évente családostól, gyerekestől találkozunk, és van már csoportházasságból született unoka is.

Az első négy szemesztert keményen végigdolgoztam. Ez idő alatt ismertem meg igazán az egyetemi tanulás lényegét. Az első félévben nagyon megszenvedtem a kémiagyakorlattal, itt majdnem elvéreztem Balogh Gyuri csoporttársammal együtt. Gunda Mihálynál ábrázoló geometriából gyakori utóvizsgázó voltam, nem tudott megragadni az elvont oktatási anyag. Amikor a második szemeszterben elővettük a testek geometriáját, minden azonnal kitisztult, és csak azért nem kaptam jelest a második félévi vizsgámon, mert az előző félévben bukdácsoltam. Meggyőződésem, hogy az ábrázoló geometriát sokkal plasztikusabban és gyakorlatiasabban kellene oktatni a mérnökhallgatóknak, nem pedig két dimenzióban ábrázolt síkokkal, döféspontokkal és esésvonalakkal varázsolva. Nem véletlen, hogy hagyományosan az ábrázoló volt az egyik mumus tárgy. De ez a véleményem vonatkozik más tantárgyakra is. Mindig csodáltam és tiszteltem azokat a professzorokat vagy diáktársaimat, akik egyszerűen, világosan tudták megmagyarázni a dolgok lényegét. Rendezettségük és egyszerű következetességük miatt Rónai, Szendrei, Bezzegh professzor urak előadásai voltak számomra a legérthetőbbek és a legkedveltebbek.

Hiányoztál olykor az előadásokról?

Akkoriban, részben az útiköltség, részben az utazás nehézségei miatt a diákság csak a nagy ünnepekre utazott haza. Ez több szempontból is hasznos volt. A folyamatos együttlét közösségépítő ereje összekovácsolt bennünket. Hétvégi programjaink általában közösek voltak, akik már udvaroltak a helyi lányoknak, időnként elmaradtak a csapatból. Rengeteg lehetőség volt elsősorban sportolásra, a SMAFC akkoriban sok élvonalbeli sportolót adott, elsősorban a férfi kosárlabda jeleskedett Krasznai tanár úr (a Mester) vezetésével. Volt emellett másodosztályú férfi és női kosárlabdacsapat, ugyancsak másodosztályú kézilabda- és röplabdacsapat, a megyei bajnokságban játszó focicsapat, vívás, atlétika és sízés. Jó idő esetén a kollégium udvarán ját-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szották a röplabda- és kézilabdameccseket, ilyenkor az ablakból kilógatott lábbal ülve szurkoltunk diáktársainknak. A diákság legnagyobb része csinált valamit, aki nem volt valamelyik szakosztály tagja, az is vagy focizott, vagy teniszezett, vagy mást csinált, de mozgott. Én a sízést választottam. A SMAFC sízszakosztálya akkoriban elég sikeres volt. A már említett Gubacsi Gabi barátom válogatott sízőként nagy odaadással és hozzáértéssel vezette az edzéseket. Hetente öt edzést tartottunk, ebből egyet tornateremben. Nagyon sok városi gyerek volt a szakosztályban. Sopronban régi hagyományai voltak a sísportnak, és még éltek a nagy öregek, akiknek volt alkalmuk kijárni Ausztriába és komoly eredményeket értek el a versenysportban is. Nem volt lényegtelen szempont, hogy Sopronban lehetett fogni az osztrák TV adását, ahol rendszeresen közvetítettek alpesi síversenyeket. Hegedűs István (Putyó) faipari mérnökhallgató volt a szakosztályvezetőnk, és amikor végzett, én vettem át ezt a feladatot. A közös zakopanei edzőtáborok, a Károly-magaslati versenyek, a Mátra, Börzsöny síterepei mind nagyon szép emlékek. Amikor Bak Laci (nagyszerű kosárlabdázó, aki a horogdobásaival lázba hozta a közönséget) faipari mérnökként elvégezte az egyetemet, én lettem a SMAFC ifjúsági elnöke. Ez a megbízásom inkább formális volt, mint gyakorlati.

Ezt hogy érted?

Ténylegesen nem játszottam szerepet a SMAFC irányításában, elsősorban az akkori szabályozás miatt szükség volt egy ilyen pozícióra. A Növénytan Tanszék volt a sportélet központja, ott folyt az egyesületi adminisztrációs munka. Nekem időnként számlákat és dokumentumokat kellett ellenjegyeznem.

Mint már említettem, szabadidőmet elsősorban az erdőben, edzésekkel töltöttem. Ezzel tudtam pótolni a számomra mindig fontos fizikai munkát. Első szobatársaim sem voltak tétlenek, Halmos Laci kosárlabdázott, Gyarmathy Laci pedig rendszeresen focizott. Viszont mindketten erősen dohányoztak. A passzív dohányzás révén szoktam rá a cigarettára anélkül, hogy egy szálat elszívtam volna. A hiánytünetek az első vakációban jelentkeztek, akkor már „dohányos" voltam. Ezzel a szokásommal 1993-ban hagytam fel. A legtöbbet egyébként az erdei munkások körében cigarettáztam, ennek oka az egymás kínálgatásában keresendő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ismerős ez a hülye szokás.

Harmadéves koromban nyári sportként elkezdtem a vitorlázást. Erre a Fertő tavon volt lehetőség, néhány lelkes soproni sportbarát vezetésével kialakult a cölöpökre épített Fertő tavi kolónia, megalakultak a vitorlásklubok. Én a Soproni Erdész csapatához szegődtem. Ez a klub a Tanulmányi Erdőgazdaság keretében működött. Gombás András volt a szakosztályvezető, a csapat lelke pedig Ágotai István, aki a Műszaki Erdészetnél dolgozott. Kemény erőpróbát jelentettek a Fertő tavi szelek. Az út még nem épült meg, ezért Kovács motoros rocsóval, nagy dübörgés és a hullámtól hajladozó nádas kíséretében közlekedtünk a szárazföld és a cölöpkolónia között. Akkoriban szigorított ellenőrzés volt a Fertő tavon, csak különleges igazolvánnyal lehetett kimenni, a személyi igazolvány leadásával. Ha valaki este hiányzott a kilépéskor, azonnal riadót fújtak és megkezdték a keresést. A hajókat le kellett lakatolni, nehogy a gaz diverzánsok vagy határsértők felhasználják a menekküléshez. Akkoriban szedték fel az aknazárat. A vízi aknákat a helyszínen robbantották, és láthattuk, mekkora ereje van egy ilyen robbantószerkezetnek. Miközben vitorlázgattunk és versenyezgettünk a fertőrákosi öbölben, láthattuk az osztrák turistahajókat, ahogy a határ mentén haladva pénzért mutogatják a vasfüggönyt és a mögötte élőket, mint kiállítási tárgyakat a hajón ülő „kapitalista" közönségnek.

Később a szigor csökkent, megépült az út, és az erdőgazdaság háromsebességes GAZ teherautójával jártunk a Fertőre. Időnként a plató fapadja alatt csempésztük ki- és vissza vállalkozó kedvű társainkat. Nagyszerű embereket ismertem meg a Fertőn is, és a már említetteken felül meg kell emlékezni az idősebb Háryról és fiairól. Az előbbi nagyon jó hajókat épített, az utóbbiak meg télikabátban ugráltak a cölöpvárak tetejéről a vízbe.

Állandóan volt valami esemény, de a legemlékezetesebb az egyik vitorlabontó ünnep volt. A csapatok felsorakoztak a helyi „Szent Márk téren", ami egy nagy és frissen elkészült, cölöpökre épített, deszkaborítású „stég" volt. Állt rajta vagy százötven ember, ha nem több. Amikor a fertői kapitány, Holló Lajos a zászlófelvonás előtt vigyázz-t vezényelt, a nagy megrázkódtatástól a stég részben leszakadt, részben megsüllyedt. Voltak, akik bokáig érő vízben hallgatták a Himnuszt. Én a Finn-dingi hajóosztályban versenyeztem. A hajó neve Bóra volt. Mivel ez volt akkoriban a vitorlások „egykerekű biciklije", elég sokat kor-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tyoltam a Fertő nem éppen átlátszóságáról híres vizéből. Érdekességként megemlítem, hogy ez a hajó nemrégiben visszakerült hozzám és felújítva, nagy becsben tartva emlékeztet a fahajóépítés dicsőséges korszakára. Ma már különleges darabnak számít a műanyagból készült társai között. Olyan lehet ez a mai fiataloknak, mint amilyen nekünk a petróleumlámpással üzemelő diavetítő volt.

Emlékezetes személy volt még Alfonz, a Lengyelországból idekeveredett halász (pákász), aki staflival (bottal) tolt csülnijével (csónak) közlekedett a fertői nádrengetegben. Magyarul nem tudott, de nagyon szerette és tisztelte mindenki. Halat mindig tőle vettünk. Tudomásom szerint a fia, „Kisalfonz" még ma is űzi ezt a mesterséget.

Hallgatva, mozgalmas éved volt.

Másodéves koromban volt a nevezetes kollégiumi tüntetés. Ennek a történetét leírva még nem láttam, elmesélem tehát, hogy hogyan is volt az eset.

Minden egyéb híresztelések ellenére a tüntetés a kapupénz megemelése miatt volt. Akkoriban, ha a diák este 11 vagy éjfél után jött haza a városból, kapupénzt kellett fizetnie. Ez egy forintot jelentett esetenként, ami nem volt kis összeg egy diáknak. A kollégium vezetése (adatot nem tudok, látókörömben csak az igazgató volt) úgy határozott, hogy ki tudja, mi okból, a kapupénzt öt forintra emeli. El is döntötte a diákság, hogy emiatt éjszaka igazgatónkkal tudatja nemtetszését úgy, hogy cipőkanállal vagy bármi fémes tárggyal zörögni kezd a fűtőtesten, talán 11 órakor, ha jól emlékszem. El is kezdődött a demonstráció, először csak zörgés a fűtőtesten, aztán megérkeztek a lépcsőn keresztül a fémből készült hulladékgyűjtők az aulába, majd pedig szekrények is borultak, nagy volt a zűrzavar. „Malacka", ez volt igazgatónk elfogadott gúnyneve, hálóköntösben igyekezett lecsillapítani a népet. Arra nem emlékszem, hogy kik voltak azok, akik a dolgot szervezték, illetve tárgyaltak Malackával. Nevüket – gondolom – a rendőri krónikák őrzik.

Mindenesetre egy idő múlva a dolog elcsitult és aludni mentünk. Ez akkor jó balhénak tűnt nekünk, de nem a politikai és államhatalmi apparátusnak. Az esemény ugyanis pontosan egybeesett az első nagy húsáremeléssel, és politikai színezetet adott a dolognak. Ki is szállt valamilyen szerv, és kihallgatások sorozatával próbálta tisztázni az ügyet és kereste a felelősöket. Nem végeztek hiábavaló munkát, két hallgatót

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kivágtak, illetve visszaírtak, de tudomásom szerint egy év múlva mindketten visszatérhettek.

Az erdészektől Babos Rezső, a faiparosoktól Szántó Vili volt a kipécézett, akikkel példát statuáltak. Pedig már közel tíz év telt el 1956 óta.

Akkoriban a kollégiumban meglehetősen nagy rendet kellett tartani. Naponta takarítottak, és aki nem ágyazott be, azt figyelmeztették, büntették. Kezdetben még emeletes ágyak voltak, majd kicserélték a bútort felhajtható ágyakra, melyeknek az alján lehajtható íróasztal volt. Kislámpát, rádiót nem, vagy csak engedéllyel lehetett tartani, az elektromos főzőkészülék birtoklása halálos bűnnek számított. Viszonylag rend volt és tisztaság, habár időnként elszaporodtak a kollégium előéletéből ottmaradt poloskák. Bognár néni, a gondnok ilyenkor azt tanácsolta, hogy a lepedő négy sarkát mártsuk vízbe, akkor a poloska elmegy. Hát nem ment el, viszont időnként megjött a ciánozó brigád.

Hetente kétszer volt meleg víz, amikor is az egész közösség levonult zuhanyozni az alagsorba. A tréfálkozások, szappanlopások és a meglehetősen viseltes zoknik mosásának keretében folyt a társadalmi élet a zuhanyozóban. A menza is az alagsorban volt, amit Tamás bácsi katonai fegyelemmel, de meleg szívvel vezetett, így senki nem maradt éhes. Ilonka néni volt a főszakácsunk, persze mindig kritizáltuk az ételt, főleg a legkevésbé közkedvelt kerékrépa-főzeléket. Az ételhez jutás egyébként sok kinnlakóban kifejlesztette az élelmesség és okiratthamisítás képességét, de szerintem a menza vezetése az adagok kiszámításánál számolt ezzel. A ma már erősen kritizálható körülmények ellenére jól éltünk. A fogyasztói társadalom bélyegeit egyáltalán nem viseltük magunkon, de nem is volt miből, vagy mivel megbélyegezni magunkat.

Bélyegeztük viszont az ebédjegyeket.

Valóban, és ezzel sokan vissza is éltek. Nem mindig laktam a kollégiumban, habár ottani helyemet soha nem adtam fel. Harmad- és ötödéves koromban a kollégiumi hely mellett albérleti szobánk is volt. Ezt megtehettük, mivel az albérlet díja fejenként 100 forint volt. Így vásárolhattuk meg nyugalmunkat, a zajos kollégiumi életet elkerülendő. Ezt már azért is megtehettem, mivel harmadéves koromtól ún. társa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dalmi ösztöndíjas voltam a Kartográfiai Vállalatnál. Ez az ösztöndíj nagyon jó kis pénz volt, elég a kollégiumi költségekre, albérletre és egyebekre.

Még egy kismotort is vettem belőle, azzal jártam az országot nagy türelmesen, mivel végsebessége nem haladta meg az 55 kilométert óránként. Később, kezdő mérnökként is használtam a Budapest–Komárom–Tabajd–Barcs viszonylatban.

Számunkra igenis fontos volt a tanulás, a közösségi élet, egymás és mások tisztelete, az egyetem és a város szeretete. Habár a hagyományok ápolását nem nézték jó szemmel, mégis volt balekoktatás, keresztelő, szakestély, és ha jól emlékszem, 1965-ben már engedélyezték a valétálást is. Sopron utcái megteltek közönséggel a nagy eseményre, és a „szalamander"-t követő, karnevál jellegű felvonulás nagy sikert aratott. A felvonuláson háromszor szerepeltem. Először fűszoknyás bennszülöttként Juhász Miska évfolyamtársammal, másodszor görkorcsolyával, mez nélküli jégkorong szerelésben és kalapban, harmadszor pedig – szintén görkorcsolyával – Rétfalvi Lajos faiparos barátommal és sporttársammal a többszörös bajnok szovjet műkorcsolyázó páros Protapopov házaspárként mint Igor és Ludmilla.

Különleges felvonulás volt azonban az 1965. évi május elsejei. Akkoriban, mint említettem, nagyon szemmel tartották az egyetemistákat, mint politikailag gyanús szubkultúrát. Abban az évben, április negyedikén a város felvonulást szervezett hazánk felszabadulásának emlékére. Én nem tudom, hogy pontosan mi történhetett, mindenesetre valami oknál fogva nehezteltek az egyetemistákra az eseményt követően. Az egyetem vezetése ezért elhatározta, hogy példás felvonulást szervez május elsejére. Ki is adták a feladatot Csanády Etele adjunktus úrnak, hogy szedje ráncba az első évfolyamot, és tanítsa meg rendesen menetelni. Ő keménységéről és a diákokkal szembeni harciasságáról volt híres, egyébként általam nagyra becsült tanár. A szervetlenkémia-vizsgámat kifejezetten élveztem nála.

Az egész oktatás úgy kezdődött, hogy az évfolyamot felsorakoztatta hatos sorokba az erdészeti pavilon előtt, felállt a lépcső tetejére, és valami félelmetes őrmesteri hangon elbődült, hogy „Század vigyázz!!". Annyira komikus volt a dolog, hogy elröhögtem magam, ráadásul az első sorban álltam. Egyből kiszúrt, és kissé halkabban kijelentette: „mit röhög, maga lesz a kapitány". Meg is bűnhődtem a röhögés miatt, mert több mint egy héten át minden nap gyakorlatoztunk,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

menetelt az évfolyam körbe-körbe a botanikus kertben. Nekem kellett ordítva vezényelni a lépést meg a nótákat, Csanády adjunktus úr meg a háttérben élvezte az előadást. Az arra járó oktatók és egyetemisták meg mind rajtam röhögtek. A menzában ezek után rám is ragadt a „kapitány" gúnynév, de ez Ilonka néninél némi többletkoszttal is járt. A felvonulás egyébként jól sikerült, megdicsérték az egyetemistákat.

Pedig mai szemmel nézve nagy marhaság volt.

Elsősorban a műszaki tantárgyak vonzottak. A biológiai tárgyakat is szerettem, de számomra nem voltak olyan érdekesek. Elsőéves koromban a növénytani tanszéken sokat tartózkodtam, berendeztem és gondoztam egy hatalmas akváriumot, amiben a Vallisneria spiralis nevű vízinövényt szaporítottuk a laboratóriumi gyakorlatokhoz. Jó barátságba keveredtem az akkor tanársegédnek odakerülő Agócs Józseffel. Együtt mentünk az akváriumi halaknak vízibolhát halászni a városi bombagödrökhöz. A botanika kifejezetten érdekelt, növényhatározóval a kezemben jártam az erdőket.

Az első nyári gyakorlatunk Tamásiban volt. A Miklós várban laktunk és hatalmas szalmazsákokon aludtunk, amit vastagon meg kellett hintenünk DDT-vel a rengeteg bolha miatt. Tamásiba a Balaton érintésével kerékpáron mentem. Nagyon jól tartott minket az erdőgazdaság, bőséges kosztot és jó munkát kaptunk. Ott találkoztam először az intenzív vadgazdálkodással. Ez idő alatt a csoportunk is jól összekovácsolódott, és kifejezetten jól éreztük magunkat.

A második éves gyakorlatunk az előző évinek szöges ellentéte volt. Egy volt csak azonos a két gyakorlat között, mégpedig a helynév, mivel kint az erdőben az Oroszlány melletti Miklós kúti munkásszálláson helyeztek el bennünket. A fürdőszoba a közeli forrás volt, de ez még nem lett volna baj.

A problémát az jelentette, hogy az erdészet szerette volna velünk elvégeztetni azt a munkát, amit még a helybéliek közül sem vállalt senki. Egy rózsával, galagonyával teljesen benőtt erdőrészlet tisztítását bízták ránk. Egy olyan erdőrészletét, amit csak tűzzel lehetett volna tisztességesen rendbe tenni.

Nem is dolgoztunk mi semmit. Vörös elvtárs, a művelési műszaki vezető kétségbeesetten próbált minket rávenni arra, hogy legalább az étkeztetésünk költségét keressük meg. Kísérlete már csak azért is hiá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bavaló volt, mert a sajátságos ételeket nehezen vette be a gyomrunk. Az ételt a városból kellett kiszállítani, ezért naponta csak egyszer fordulva hozták az egyszerűsített menüt. Ami kétféle volt. Reggelire főtt kolbász, mustár és brómozott kávé, ebédre pörkölt csigatésztával és ecetes uborka, vacsorára gyümölcsíz, amit Hitler-szalonna néven volt ismert, és kávé. Másnap ugyanez fordítva: gyümölcsíz reggelire, pörkölt csigatésztával ebédre és főtt kolbász vacsorára. Nem csoda, hogy a hónap végén már feszült volt a hangulat, még egy pofon is elcsattant.

Szerencséjük volt azoknak, akik két hét után külföldi gyakorlatra mehettek, megszabadulván a földi keservektől. Nyomorúságos sorsunkat enyhítette a sok vízzel telt homokbányagödör, valamint az egy órai járásra levő bányászkolónia, ahol az éppen zajló foci-világbajnokság meccseit nézhettük.

Harmadik nyári gyakorlatunk nagyon kellemes volt. Bezzegh professzor úr szerzett egy munkát az egyetem számára, mikor is Fonyódon, a Balaton partján kellett mérnünk. Ez mind szakmailag, mind pedig nyaralásilag nagyon hasznos időszak volt.

A sikeres szigorlatok után elérkezett a szakosodás ideje. Engem elsősorban a geodézia és a fotogrammetria érdekelt. Bezzegh professzor úrnak egy előadását sem hagytam volna ki. Folyton a tanszéken lebzseltem, és nagyon jó barátságba kerültem Kovács Gyulával, aki akkoriban tanszéki műszerészként dolgozott. Gerencsér Miklós adjunktus úr biztatására Vidovszky Feri évfolyamtársammal tudományos diákköri munkát vállaltunk. Bevallom őszintén, hogy a manuális számolási munkát – igen szorgalmasan – főleg Feri végezte.

A téma nagyon érdekes volt. Éspedig a színek meghatározása fekete-fehér térbeli felvételek alapján. A munka során találkoztunk először az elektronikával. A tanszéknek volt egy Hunor típusú elektroncsöves számológépe, amivel némileg gyorsabban lehetett számolni, mint a tekerős Brunsvigákkal. A dolgozatunkkal részt vettünk az országos diákköri konferencián is. Viszonylag jó eredményt értünk el. Ahogy tudom, a témát később Gerencsér professzor úr nemzetközi konferencián is előadta.

Úgy néz ki, hogy neked egy-két tárgy szinte felüdülést jelentett.

Nagyon szerettem az erdészeti szállítástan előadásait és magát a tantárgyat, amit igyekeztem a lehető legjobban elsajátítani. A sízés révén

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Pankotai professzor úrnál jól feküdtem, és ha találkoztunk, mindig elmondta, hogy szimpatizál a sísporttal. Őt magát sízni sohasem láttuk. A kölcsönös szimpátiánk élete végéig megmaradt, többször meglátogattam, amikor már visszavonultan élt hegykői otthonában.

A szállítástan-előadásokhoz kötődik a következő történet. Rácz József adjunktus úr tartott előadást az erdészeti pavilonban. Az előadás előtt a botanikus kertben egy kiskutya hozzánk csapódott. Luxemburger Robi barátommal elhatároztuk, hogy bevisszük a kutyát az előadóterembe, hadd tanuljon ő is. Úgy tíz perc elteltével a kutya elkezdett vakkantgatni, nyüszíteni. Rácz adjunktus úr rezzenetlenül felnézett és kérte, hogy valaki vigye ki a kutyát. Ezt megtettem, és amikor visszajöttem, az adjunktus úr kijelentette, hogy ezért a jótettemért kapok egy fél jegyet, meg sem kell szólalnom a vizsgán, már van egy felesem. Eljött a vizsga ideje, és 3/4-re álltam. Adjunktus úr kérdezni akart a jobb jegyért, amikor is megjegyeztem, hogy van már egy felesem. Ő nagy bocsánatkérések közepette be is írta a négyest.

Akkor jó, hogy vakkantottál.

Voltak tantárgyak, amelyekkel nem szimpatizáltam, gondolom, elsősorban azért, mert nem szerettem az előadásokat. Azzal senki nem vádolhatott, hogy a biológiai tárgyakat eleve kerültem, mert nagyon szerettem az erdőművelést, az erdővédelmet és a vadászatot. Ez utóbbiból külön dicsérettel vizsgáztam. A vadászatról majd később. Mindenesetre megrázó élmény volt számomra mindkét tanulmányi vadászat, amikor is lődühtől elvakult társaim kétszer majdnem lepuffantottak. Kerültem is a későbbiekben a társas vadászatokat. Volt olyan tantárgy is, amiből egy félévben csak az első ötven percet voltam képes végighallgatni, majd az előadásokat tüntetőleg kerültem. Sohasem kedveltem a locsogást vagy az unalmas felsorolásokat.

A vadászathoz kapcsolódik életem egy szinte hihetetlennek tűnő története. Általában, amikor lehetett, autóstoppal utaztam. Egyszer Budapestről Sopronba menet egy olyan autós vitt Tatabányáig, akinek kedvenc időtöltése a vadászat volt. Bánhidán élt, és az ottani erőműben dolgozott. Szóba került a bagollyal való vadászat, és mondta, hogy nagyon szeretne egy macskabaglyot, amit beidomítana erre a célra. Kérte, ha tudok szerezni egyet, vigyem el neki. Megígértem. Ettől a feladattól nem féltem és nem is gondoltam komolyan, hisz macskabag-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

lyot addig csak kitömve láttam az állattanszertárban. Megérkeztem Sopronba. Ahogy belépek a kollégiumba, jön velem szembe Tóth Jóska (Bob) évfolyamtársam, és kérdezi, nem kell-e nekem egy macskabagoly, mivel neki van egy, de nem tud vele mit kezdeni. Azt hittem, hogy hülyéskedik, de végül is igazat mondott. A baglyot megvettem tőle, majd a derék jószágot beköltöztettem az emeleti vécébe. A fészket nemrég elhagyó, állandóan éhes fióka volt. A kollégiumi folyosón reptettük. Nagyon szerette mindenki. A bagoly egy hét múlva a hátizsákomban megérkezett Tatabányára a derék vadászember legnagyobb megrökönyödésére és örömére.

Ez egy nagyon szép történet.

Valétálásunk a hagyományoknak megfelelően zajlott. Szerettünk volna waldent készíttetni magunknak, de az egyetem vezetése, feltehetően politikai okokból, nem engedélyezte. Ha jól tudom, waldent a háború után legelőször az 1971-es Vadászati Világkiállítás alkalmából vehettek fel az erdőmérnök-hallgatók.

A diplomamunkámat fotogrammetriából készítettem. Lényegre törő dolgozatom alig 25 oldal volt. A bírálat ugyancsak egy tömör mondat. Jelesen államvizsgáztam, és a diplomámat csak egy rossz szigorlati jegy szorította a jeles alá. Eddig a gyökerek.

És hol kezdted a mérnöki munkát?

Akkoriban a diploma átadása nagyon puritán keretek között történt. Közvetlenül az államvizsga után a növénytani előadóteremben kaptuk meg. Miközben Pankotai professzor úr – mint dékán –a „mérnökké fogadom" mellett kezembe adta a diplomát, odaszólt, hogy az ünnepség után menjek fel a tanszékére. Nem tudtam elképzelni, mi lehet az oka a meghívásnak. Amikor a tanszékre beléptem, már vártak. Tájékoztattak arról, hogy a tanszéknek van egy mezőgazdasági útfejlesztési projektje közösen a Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézettel (MGI), és ahhoz keresnek frissen végzett erdőmérnököt. Említettem, hogy társadalmi ösztöndíjam a Kartográfiai Vállalathoz köt, és gondolkodási időt kértem. Egynapos töprengés után úgy döntöttem, hogy elfogadom az ajánlatot. Így kerültem kezdő mérnökként az MGI Komáromi csoportjához, Kölber László gépészmérnök csapatába.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A mai napig sem bántam meg, hogy elvállaltam ezt az állást. A mezőgazdaság akkoriban fantasztikus fejlődésen ment át. Akkor alakultak ki a nagy termelési rendszerek, a géprendszerek, a legmodernebb technikák mind a növénytermesztésben, mind az állattartásban. A Komáromi Állami Gazdaság, ahol csoportunk tevékenykedett az MGI egyik referencia- és kísérleti gazdasága volt, itt próbálták ki az újdonságokat. Nagyon komoly szellemi és gyakorlati műhelye volt ennek a folyamatnak mind az MGI, mind pedig az Állami Gazdaság. A fejlesztés egyik eleme a mezőgazdasági útépítés volt. Feladatom az elsősorban mezőgazdasági gépekre és helyi anyagokra alapozott útépítési technológia gyakorlati alkalmazása. Az útépítési rendszer azon alapult, hogy a mezőgazdasági üzemek egyes időszakokban felesleges erőgép- és szállítóeszköz-kapacitással rendelkeznek. A traktorok vontatta pótkocsikkal szállítottuk a helyi sóderbányák anyagát. Buldózere, rotációs kapája, rakodógépe, műtrágyaszórója és hígtrágyaszállító tartálykocsija szinte minden téesznek, állami gazdaságnak volt. Csupán egy vontatott gréderrel és házilag gyártható gumihengerrel kellett a mezőgazdasági gépek arzenálját kiegészíteni. Ezekkel az egyszerű gépekkel – némi kézimunka-kiegészítéssel – és egyes különleges gépek kölcsönzésével épültek a különféleképp (mechanikailag, bitumennel, cementtel) stabilizált utak. Én két út megépítését kaptam feladatul, az egyik Tabajdon épült, a másik Barcson. Emellett az Állami Gazdaság útjainak építésében és karbantartásában is volt szerepem. Mint tudományos segédmunkatársnak, természetesen jelentéseket is kellett írnom.

Sok kezdővel ellentétben nagyon szép és hasznos feladatot kaptál.

Az MGI székhelye Gödöllőn volt. Nagy hagyományú intézet, komoly technikai háttérrel, vadonatúj infrastruktúrával. Kölber László, a komáromi csoport főnöke nagyszerű ember volt, sokat tapasztalt mérnök, országszerte elismert szakember. Kiemelt szerepe volt ennek a csoportnak az útépítési téma gondozása mellett több növénytermesztési technológia kidolgozásában, gabonaszárítók és az igen elterjedt borsodnádasdi fémsilók kifejlesztésében és létesítésében. Az MGI-ben töltött évek alatt voltam először Jugoszláviában az Újvidéki Mezőgazdasági Gépkiállításon. Csodáltam az ottani, számunkra paradicsomi állapotot, a jó utakat és a szép falvakat, Újvidék rendezettségét. Akkor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

még nem is sejthettem, hogy egyszer még sokkal szomorúbb állapotokat fogok ott látni.

Tanulságos volt. Sok gépbemutatót szerveztünk, legemlékezetesebb volt a cukorrépa-gépbemutató. A cukorrépa-géprendszereket és technológiákat egy év alatt bevezették. Az egész olyan volt, mint az „Azok a csodálatos férfiak" című film, amelyik a London–Párizs repülőversenyről szólt, és kifigurázta az egyes nemzetek sajátosságait. A cukorrépa-betakarító gépek bemutatója is hasonlóképpen zajlott.

Az állami gazdaság újpusztai kerületében egy hatalmas répaföldön sorakoztak fel a német, holland, francia stb. gépek, és a távolban, mintegy 500 méterre állt a KGST gépe egy hatalmas ponyvával letakarva, elrejtve a „hadi titkot" az imperialista, kapitalista piacgazdaságiak szeme elől.

A gépbemutató szépen lezajlott, a kapitalista gépek répát fejeztek, kiemeltek, tisztítottak, rakodtak, miközben a KGST gép sejtelmesen, lepel alatt állt a szomszéd táblában. A nyilvános bemutató végén kapitalistáék csomagoltak és elmentek. Akkor a szocialista tábor képviselői elsétáltak a letakart géphez, lerántották a leplet, és a gép bemutatta, hogy mit tud. Egyébként nem volt egy rossz masina, de tudtom szerint sorozatban nem gyártották. Még néhány évig mint referenciagép dolgozott Komáromban.

Hihetetlen.

Pedig ez így volt. De mondok mást.

Tudnivaló, hogy a Komáromi ÁG-ban a politika annak idején meghatározó tényező volt. Igazgatója országgyűlési képviselő, és erős volt a belső párt- és KISZ-szervezet is. Én mindebben nem vettem részt (főnököm sem), habár sokszor agitáltak. Egyszer egy kolléga megkérdezte, hogy miért nem megyek el a szemináriumra. Mondom, erre nekem nincs szükségem, hisz elég komoly képzést kaptam tudományos szocializmusból, még vizsgáztam is belőle. Erre mondja, hogy a napi témák ismerete nélkül hogyan tudom formálni a rám bízott dolgozók ideológiai világképét? Mondom, hogy az a párttitkár feladata. No, lett erre nemulass, mert én nem tudtam, hogy ő a párttitkár. A veszekedés után mindkettőnkben sajátos gondolatok ébredhettek a másik iránt, de a dolog néhány hónap múltán elcsitult, emberileg kibékültünk, és senki nem biztatott arra, hogy látogassam a szemináriumot. Gondolom, valamilyen bejegyzés csak kerülhetett ez

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

után az incidens után az általam soha nem látott kartonomra. De e témában többé nem zavart senki.

A Tabajdi Aranykalász Mgtsz-ben kaptam az első útépítési feladatot. Csoportunknak volt egy brigádja, amelyik a kényes munkákat (pl. bitumenszórás) végezte. Érdekes csapat volt ennél a téesznél: az elnök Sáska János, nagyon rendes ember, hallgatott a szakembereire. A főagronómus Okolicsányi Dezső, a lovas iskola vezetője Iby Sándor, volt méneskari tiszt és neves lovas, Pankotai professzor úr testvérbátyja. Látszólag jól megvolt ez a csapat, még az elnök névnapját is együtt ünnepelték az elnök irodájában, amire a párttitkár és velem együtt a plébános úr is meghívást kapott. Velem, mint fiatal mérnökkel atyai módon bántak. Sándor bácsi meg is akart tanítani lovagolni, de idő hiányában messzire nem jutottunk. Az egyetem által tervezett út szépen felépült. A tervet Sándor Erzsébet készítette, aki tanársegédként dolgozott a Szállítástani Tanszéken.

Egy másik érdekes munka a Barcsi Vörös Csillag Mgtsz-ben volt. A téesz elnöke Losonczy Mihály, az akkori államelnök öccse. A bitumenstabilizációval készülő út az ártéren épült nagy esőzések közepette. Azért kellett odamennem, mert a burkolat sehogy sem akart megszilárdulni. Ha egy autó végigment rajta, a képlékeny burkolaton a kocsi egy hullámot tolt maga előtt. Mintát vettem a masszából, majd a Szállítástani Tanszék laborja megvizsgálta. Herpay Imre tanácsára mészhidrátot kevertünk ebbe az anyagba, amit Barcson keresztül nyitott pótkocsin szállítottunk a vasútállomásról az építés helyére. Gondolom, azóta sem volt a barcsiaknak nyári hóesés-élményük. Ugyanis napokig fehérbe borult a város főutcája az elszóródott mészhidráttól, amíg egy eső tisztára nem mosta. A történet vége szomorú: a nagy erőlködéssel és sok pénzből épített utat a következő árvíz elmosta.

Nyilván nem volt gond, mert a fiaskót családon belül rendezték a Losonczy elvtársak.

Hogy a fiaskónak mi lett a vége, nem tudom, mert utam a Pilisbe vezetett.

Viszonylag korán, 24 évesen nősültem. A feleségem nem erdészcsaládból származik, nem is soproni és nem is óvónő. Ismeretségünk elsősorban a sportnak köszönhető. Amikor megszületett első gyerekünk, lakásunk még nem volt, az összes vagyonunk a havi fizetésünk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Úgy éreztem, változtatni kell, lehetőleg az erdészszakma irányába. Ezért jelentkeztem a Pilisi Állami Erdőgazdasághoz. Madas László, az akkori igazgató kedvesen fogadott, és felvett a Visegrádon működő építésvezetőségre. Kaptam egy vállalati bérlakást Csobánkán, egy ikerházban. Bedi Jani bácsival és családjával laktunk együtt. Jani bácsi volt a helyi kerületvezető erdész.

Visszatértem tehát a gyakornoki évek után a Pilisi hegyek közé. Az építésvezetőség – akkor még elég szűken – a Mátyás király úti irodában volt. A mai székház akkor még nem állt. A központ továbbra is Esztergomból irányított. Kelecsényi László volt a fő-építésvezető, aki korábban a Váci Műszaki Erdészetnél dolgozott. Ketten voltunk építésvezetők a már régebb óta ott dolgozó Bánó Lászlóval. Helyesebben hárman, mert Ficzere Béla bácsinak – mint „deklasszált" katonatisztnek – is építésvezetői beosztása volt. Horváth Sándor volt a központban a mélyépítésért felelős. Ebben a csapatban erősen élt a soproni szellem, nagyon jó és szoros volt az egymás közötti viszony. Az egész Pilisi Erdőgazdaságra ez volt a jellemző.

Madas Laci bácsi szinte kézi vezérléssel irányította a gazdaságot. Mindig feltűnt valahol, tanácsot osztott, sokat segített, kis cédulái, amire utasításait és ígéreteit írta, legendásak voltak. Nagyon szerette és támogatta a fiatalokat, és mint hajdani országos bajnok, hangsúlyt fektetett a sportolásra is. Ő maga rendszeresen teniszezett, de minden sportot támogatott.

A gazdaságnak volt síszakosztálya, sípályája és síháza Dobogókőn. A szakosztály helyi gyerekekből állt, többen a gazdaságnál dolgoztak. Ekkoriban épült a ma is működő dobogókői sífelvonó, ami egy ősi, a műszaki erdészet által épített egyszerű felvonót váltott le. A régi felvonót Vida Zoltán, a műszaki erdészet vezetője hozta össze, az újat Kecskeméti Géza, a Vegyipari Kutató Intézetben dolgozó, a sísportnak elkötelezett, nagyszerű mérnök tervezte. Minden havas hétvégét ott töltöttünk a csapattal, versenyeket rendeztünk, elláttuk a hegyimentő-feladatokat. A hangulat fent a hegyen mindig irigylésre méltó volt. Akkoriban épült a ma is álló felvonóház és büfé, amit Makovecz Imre tervezett, és személyesen részt vett a felépítésében. Makovecz Imre számára a gazdaság lehetőséget nyújtott álmai megvalósítására, ahogy tudom, szerződésben állt a Pilissel. Terveit nem volt könnyű kivitelezni. A Hoffmann-kunyhó, az Erdei Művelődés Háza és még több épület készült akkor elképzelései alapján.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Kétségtelen – mint hajdani kollégái mondják – nem volt egy könnyű ember.

De nem lehetett rá haragudni, mert megszállottan akart valami újat. Ne felejtsük, a panelházak idejét éljük. Madas Laci bácsi felismerte benne az építész zsenit.

A Pilisben az első munkám a Pilisszentlászló–Kárpátforrás közötti út alsó szakaszának, az ún. kárpátforrási deltának a megépítése volt. A tervet Lutonszky Zoltán és Pócsy László (Erdőterv) készítették. Akkoriban fejlődött rohamosan az autós turizmus. A politikai és államvezetés szándéka szerint meg kellett nyitni az erdőket az autósok előtt. A biztonságos autózáshoz pedig utak kellettek. Ennek a hálózatnak volt egyik eleme a Szentendre és Dobogókő közötti út Sikároson, Szépcseresen és a Vörösdagonyán keresztül. Az alsó szakasz akkorra már elkészült (Ficzere Béla és Bánó László), a feladatom a Sikárosi őrháztól a Vörösdagonyáig terjedő szakasz megépítése volt. A Vörösdagonyát Pilisszentkereszttel összekötő út már az előző évben elkészült. Azokban az években rengeteg eső esett, és én egy lehumuszolt, teljesen átázott pásztát kaptam. Ennek az útnak a kivitelezése során volt alkalmam megtanulni a felszíni és felszín alatti vízelvezetés fortélyait. Különleges, pótlólagos műtárgyakkal és szivárgórendszerekkel lehetett csak elérni, hogy az út ne süllyedjen el e nagy sárban. Sárdagasztás, tuskó- és sziklarobbantás, rengeteg kő szállítása és a folyamatosan hulló eső mellett végül elkészült az út és ma is áll.

Az építésvezetőség fizikai munkaerejének zömét Pilisszentlászló adta. Mint ismert, Szentlászló szlovák ajkú község. Az ott élő lakosság jelentős része akkoriban még az erdőből élt. Korán reggel szinte kiürült az egész falu. Aki Budapesten vagy környékén dolgozott, tanult, az felszállt a Szentendre felé menő buszra, az erdei munkások a munkásszállító járatra. A faluban maradó asszonyok pedig mentek az erdőre hol gombáért, hol más erdei termékért. A reggeli indulási szertartáshoz általában hozzátartozott egy feles „beborítása" a már hajnalban kinyitó kocsmában. A szentlászlóiak tiszta, rendes és becsületes emberek, akikkel nagyon szerettem dolgozni. A sajátos, szlovák–sváb–magyar keveréknyelvet beszélték, amiben a szlovák dominált.

Idszi klapec do városa, mondták olykor.

A faluban sok a lengyel családnév. Akadt egy-két érdekes keresztnév is. Éjjeli őrként foglalkoztattunk két idős bácsit. Az egyiket Dombai Cip-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

riánnak, a másikat Franyó Szilveszternek hívtak. Ők 1895-ben és 1897-ben születtek. Azért volt ilyen nem hétköznapi nevük, mert az akkori plébános csak olyan névre volt hajlandó keresztelni a kisgyerekeket, amelyik szent napja volt az egyházi kalendáriumban a születésük napján.

A két öregúr egyébként naponként felváltva és sokszor gyalog járt ki a falutól a 8-10 km-re lévő ideiglenes erdei telephelyünkre. Volt, hogy a sötét miatt petróleum viharlámpával világítottak útközben. Ha jól emlékszem, Szilveszter bácsi gyönyörű kosárkákat font a siskanádtippan szárából. Még egy fontos dolog közös volt kettőjüknél. Ugyanis egyikük táskájából sem hiányozhatott a literes üveg noahbor. Mindenki nagyon szerette és tisztelte őket. A régi időket idézték.

A fizikai munkások sok mindenhez értettek. A kubikosmunka nem volt az erősségük, de viszonylag rendesen elvégezték. Nagyon értettek a kőhöz, a műtárgyakat a helyszínen szedett és hasított/faragott kövekből építettük. A szorgalommal is baj volt itt-ott, de azért rendesen haladt a munka. Akkoriban a mérnök a munkásosztály „diktatúrája" alatt élt, ez főleg abban nyilvánult meg, hogy kétkezi dolgozóink többet kerestek, mint amennyi az akkori mérnöki fizetés volt. A munkahelyen családias volt a hangulat és nagy volt a fegyelem. Egy esetben kellett csak hazaküldeni valakit, mert ittas volt és zaklatta a többieket. Sok érdekes és mulatságos történet kapcsolódik ehhez az időszakhoz, ebből csak kettőt idéznék.

Mint már mondtam, a derék dolgozóink szlovákul beszéltek, telefűzve sváb és magyar szavakkal. Egy nap gyalog mentem ki az építési területre, nem hallhatták, hogy jövök. Épp „rendkívüli" pihenőt tartott a brigád, édesdeden aludtak a bágyasztó napsütésben. Az őrnek kiállított F. Jóska egyszerre csak észrevett, és gondolván, hogy nem értem, szlovákul odakiáltott a csapatnak, hogy „pozor, tam poide az a hülye mérnök!". Mondom neki szlovákul, hogy „dobry den Jóska!". Ezen teljesen elhűlt, és megkérdezte, hogy „a mérnök úr ért tótul?" Mondom egy keveset, de a „hülye mérnök" az magyarul volt. Majd' elsüllyedt szégyenében, de elnevettem a dolgot és ezzel rendben is volt az ügy.

Akkoriban a leltározás elég magas szinten zajlott. Állami vállalat révén a Pilis a minisztérium közvetlen felügyelete alatt állt, és ez a felügyelet olykor-olykor még az építésvezetők raktárkönyvébe is belenézett. Volt egy hírhedten szigorú revizor, akit Szarvas elvtársnak hívtak. Mindent, amit megtalált, leltárba vett, lehetett az akár egy használha-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tatlan szerszám is. Akkoriban a királykúti völgyben egy öreg tölgy alatt állt a raktárkocsink, ami tele volt mindenféle, leltárban nem szereplő, de hasznosnak ítélt dologgal. Neki is láttunk mindent eldugni az erdőben, ami nem szerepelt a raktárkönyvben. Tele voltak a környező bokrok kézifűrészekkel, lapátokkal meg egyebekkel. A raktárkocsinkban minden leporolva és katonás rendben sorakozott a polcokon. Talán még a tűz körül is kisöpörtek derék dolgozóink. Megérkezett Szarvas elvtárs és megkezdődött a leltározás. Minden stimmelt. A végén, amikor már a megkönnyebbülés sóhaja kezdett felszabadulni keblünkből, hirtelen megfagyott a levegő. Szarvas elvtárs rámutatott a tűz melletti, ideiglenesen összeeszkábált ülőkére, ami két fakuglira szegezett deszkából állt. Összevont szemöldökkel nézte, majd megkérdezte, hogy a „bútordarab" miért nem szerepel a nyilvántartásban? Merthogy ezt fel kell venni, mivel emberi munkával készült állami tulajdonú anyagból, állami fizetésből, tehát a tárgy leltárköteles. Így került ez a tákolmány nyilvántartásba és még jó ideig hurcolásztuk, amíg le nem selejtezhettük.

Még szerencse, hogy a mulasztás észlelésétől nem kellett a bokrok közé mennie „kis dolgát" végezni.

Akkoriban is voltak átszervezések, és ezt mi is megéltük. A Pilisi Állami Erdőgazdaság központja beköltözött a Visegrádon épült vadonatúj székházba, az építésvezetőség pedig átköltözött a Fő utcába, Erzsébet királyné hajdani rezidenciájába, amely egy szép kis épület volt és sugározta magából a császári és királyi szellemet. Irodának nem volt ideális, de a jó csapattal ott is jól éreztük magunkat. Én minden reggel messziről, Csobánkáról érkeztem, hacsak nem kint kezdtem az erdőben lévő építési területen. A távolság miatt sajnos lépéshátrányban voltam a gépek elosztását tekintve, mert volt, hogy reggel hatkor változtak meg az előző nap megbeszéltek, így sokszor hiába vártam munkakezdéskor a gépeket kint az erdőben. Rengeteget utaztam, és mint mondtam, ha az idő alkalmas volt, akkor motoron. Reggel 5-kor indulás otthonról – akkoriban a nyári munkakezdés fél hatkor volt az erdőben –, és délután 5-6 között értem haza. A családból sokat nem láttam, mert miután sokszor gyertyafénynél felhasogattam a másnapi konyhafát, majd utána teleettem magam, már dőltem is be az ágyba. Ez a szokásom máig is megmaradt, korán fekszem, korán ébredek. A hajnali

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kelésnek egyébként az az előnye, hogy zavartalanul, friss fejjel tud az ember alkotó szellemi munkát végezni. A különféle írások, hivatali előterjesztések és tanulmányok ilyenkor születtek.

Visszatérve az építésvezetőségre. Az épületnek és az irodának megvolt a sajátos hangulata. Ha a hidegből, esőből vagy tikkasztó melegből bejöttünk a vagy meleg, vagy hűvös irodába, otthoni hangulat fogadott. Ez elsősorban Előry Erzsike néninek volt köszönhető, aki anyai gondoskodással bábáskodott fölöttünk. Fia, Előry Gyuszi a Pilismaróti Erdészetnél volt fahasználati műszaki vezető, egyébként hajdani egyetemi társunk. A jó hangulatot csak fokozta gépkocsivezetőnk, Bartalis László, aki időnként fantasztikusan humoros történeteit adta elő. Ilyenkor sokszor fetrengtünk a nevetéstől. Ezeket a történeteket leírni nem, csak elmondani lehet.

A közlekedésem megkönnyítésére kaptam egy GAZ 69 típusú parancsnoki terepjárót. Mondanom sem kell, hogy nem volt egy Ferrari. Ezt a roncsjelöltet sokszor kellett útközben szerelni. A ponyvát leukoplasztcsíkok tartották össze, a vázat sok helyütt műszaki cérnával (közismertebb nevén dróttal) erősítettük meg. De ment, és meleg volt benne, meg ha esett is, védve voltam. Egyszer egy szentestét majdnem az erdőben töltöttem a csotrogány miatt. Szerencsére egy fogatos kirántott a kátyúból (a terepmeghajtás nem működött).

A történethez tartozik, hogy beosztottak hozzám egy szentendrei TEFU-s (teherfuvarozó) brigádot földet szállítani. Már hallottam róluk, nagyon megbízható és jó csapat volt.

A brigád legnevesebb tagja Péteri Lajos volt, akinek a felesége is billencsen (billenthető platójú teherkocsi) fuvarozott. A Szépcseresben vártam a brigádot. Mielőtt lejelentkeztek volna, Lajos bácsi már perdült a rakodógépre, és már rakott kocsival jött hozzám. Köszönt, és már billentette is a rakományt. Le is csusszant a három köbméteres kupac a töltésre, a tetején egy defektes kerékpárral. Kérdem, hogy mi ez? Vakarta a fejét, mert előző este fent felejtették a fia kerékpárját a kocsi puttonyában. Így ismertem meg ezt a nagyszerű embert, a békebeli fuvarosok jeles képviselőjét. Szó ami szó, egy idő után Lajos bácsi lett a drótozott GAZ sofőrje, és nyugdíjazásáig az erdőgazdaságnál dolgozott.

A gépkocsivezetőkkel egyébként elég sok gondom volt. Szigorúan kellett ellenőrizni a fuvarokat, hogy meglegyen a rakomány, és a fordulók száma is stimmeljen. A gépek és gépkocsik a műszaki erdészethez tartoztak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A műszaki erdészet vezetője Vida Zoltán volt, akit nagyon nagyra becsültem. Soha nem tegeződtünk, pedig nem volt olyan nagy korkülönbség közöttünk. A tegeződés abban az időben nem volt általános, csak az egyenrangúak között volt szokásban. Vida Zoltán erőskezű emberként – sokszor durva módszereket alkalmazva – vezette a csapatát, rend is volt a környezetében. A vezetési stílusára jellemző a következő eset. A műszaki erdészet egy nagy udvart körülvevő épületekből állt a Duna partján. Az udvar végében volt két WC, az udvarra nyíló ajtókkal. Az elrendezés nemcsak képletesen, de a valóságban is hasonlított a királyi tróntermek elrendezéséhez. A dolgozók nem nagyon tartották be a higiéniai követelményeket, a mellékhelységet sokszor elrettentő állapotok uralták. Hiába volt a sok figyelmeztetés és kérés, felirat. A WC-k használatának módszerében nem volt sok változás. Vida Zoli bátyám ekkor döntött, és megoldotta a dolgot úgy, hogy levetette a WC-ajtókat. A dolgok intézése ezáltal nyilvánossá vált, és az intim szféra nevelő célzatú feltörése meghozta a hatását. Néhány nap után az ajtók visszakerültek a helyükre, és utána már nem volt gond a tisztasággal.

Rend a lelke mindennek.

Egyszer meghívást kaptunk szakestélyre a dorogi bányászoktól. Egy színházterem jellegű helyiségben volt a szakestély, a bányászokból álló presidium kint ült a színpadon. A csapatunk késett vagy fél órát, és ezt az elnök nem hagyta szó nélkül. Vida Zoltán ekkor szót kért, és meg is kapta. Vagy tíz percig beszélt sok mindenről, de összefüggés, értelem a mondatokban nem volt. A végén pedig értelmetlen mondókája lezárásául a következőket mondta: „az előzőek alapján tehát megállapítható, hogy a fák lassan nőnek, tehát az erdész ráér. Ezért a késés az erdészek esetében nem számít hibának, hanem erény". Szóval ilyen volt Vida Zoltán, sajnos viszonylag fiatalon elment közülünk.

Hogy élted meg a Parkerdővé válást?

Abban az időben kezdődött a Pilisi Parkerdő alapjainak lerakása. Az erdőt az autósáradat fenyegette és egyre nőtt az igénybevétel is. Elébe kellett menni a dolgoknak. Madas László világos elvek alapján határozta meg a jövő útját: megfogni a tömegeket az erdő szélén jól berende-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zett autós pihenőkkel és különféle létesítményekkel. Ennek alapján épült meg a Visegrád–Nagyvillám turistacentrum, az Erdei Művelődés Háza a Jurtatáborral, a visegrádi és dobogókői sípályák felvonói, a sok autóspihenő, erdei tornapálya, a lepencei strandfürdő, a Lepence–Pilisszentlászló közút, és még sok-sok más létesítmény. Az erdőgazdaság elkezdte a visegrádi fellegvár rekonstrukcióját, amit a Fellegvári út építése előzött meg. Hatalmas munka volt, de megvoltak hozzá a lehetőségek. Az egész pilisi térség fejlődött, Szentendrén megnyílt a skanzen, Dobogókőn és Visegrádon szálloda épült. Az erdőgazdaság vonzotta az érdekes és nagyon hasznos embereket, sokan lehetőséget kaptak elképzeléseik megvalósítására. Teljesen megérdemelt volt az Európa-díj, amit Madas László kapott. Az erdőgazdaság gárdájának sajátos és – gondolom – sok helyen azonos munkastílusa miatt nem volt könnyű mindezt kivitelezni. A sajátosságra az volt jellemző, hogy ha megkapott valaki egy feladatot, azonnal nekilátott felsorolni, hogy mit miért nem lehet megcsinálni. Ezt sokszor emelt hangú formában tették meg egyesek, hisztiztek egy kicsit, majd végül csak megcsinálták, amit kellett.

Így teltek a pilisi éveim egészen addig, amíg meg nem született második gyermekünk, és ezzel együtt ki nem tört rajtam az állásváltoztatás kényszere.

Gondolom a feleségednek is elege volt abból, hogy alig voltál otthon.

A Pilist végül is több ok miatt hagytam ott: az ottani munkám nem tett lehetővé rendszeres életet, étkezést, és komoly gyomorpanaszaim jelentkeztek, a nagyobb család fenntartása értelemszerűen több pénzt igényelt. Tudtam, hogy távozásom az erdészet köreiből nem végleges, de az adott helyzetben ezt a megoldást választottam.

A pilisi éveim végén építettem meg budapesti lakásunkat, ami a szülői ház padlásának lakhatóvá tételét jelentette. Az építkezés akkoriban nem volt egyszerű dolog, nem lehetett csak úgy építőanyagot kapni, mindenért utazgatni kellett, sok leleményesség kellett a kellékek beszerzéséhez. Esténként és hétvégeken fúrtam, kalapáltam, és 1975-ben be is költözhettünk Csobánkáról Budára, az új lakásba, ahol ma is lakunk. Az új állásom a régi komáromi csapatnál volt, de már megváltozott körülmények között. A volt MGI-s csoportból vállalkozás, mérnöki iroda lett és megnőtt a létszám is. Ez a szervezeti-vállalkozási forma akkoriban még nem volt általános, mert teljesen piaci alapon működött.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az MGI Komáromi Mérnöki Iroda sok lábon állt, a különféle, mezőgazdasághoz kapcsolódó ipari technológiák tervezése és generál kivitelezése mellett tanácsadással, valamint keményfém hegesztőpálcák gyártásával is foglalkozott. A feladatom a tervezések és beruházások előkészítése, az építmények út- és térburkolatterveinek elkészítése volt. Rugalmas munkaidőben dolgoztunk, én pedig a sok utazás miatt teljesen szabadon rendelkeztem az időmmel. Sokszor volt lehetőségem otthon dolgozni. Vállalkozói alapon szoros együttműködésben dolgoztunk az akkori AGROBER statikusaival, építészeivel, és kapcsolatunk volt az ERFATERV Talajmechanikai Osztályával is. A mérnöki iroda tervei alapján sok mezőgazdasági beruházás épült meg, ezeket még ma is látom útjaim során. A bábolnai csibetelepek, takarmánykeverők, szárítók, a hatalmas borsodnádasdi fémsilók nagy része még ma is áll és működik. Érdekes munka volt, de nem keletkeztek komolyabb emlékek ebben az időszakban. Talán egy dolgot kell megemlítenem, a Komáromi Állami Méntelep vasbeton istállóinak lebontását. Az állami gazdaság a korábbi méntelep területén volt, de valamilyen oknál fogva a hatalmas udvart körülölelő régi vasbetonvázas istállók útban voltak. Eldöntötték, hogy lebontják és parkosítják a területet. A hagyományoknak megfelelően ehhez a munkához is a szovjet hadsereg közreműködését kérték. Meg is érkezett a nagy erő egy harckocsi-vontató és egy tekercs karvastagságú drótkötél képében. Úgy tervezték, hogy ezt a munkát ripszropsz elvégzik. Hát nem így történt. A derék monolit vasbetonszerkezet ellenállt, és kerek egy hétig tépdesték a vasbetonszerkezetet, mire valamilyen elszállítható formába nem került. Sajnáltam nagyon ezeket az istállókat, mert szépek voltak és biztos használni lehetett volna egyéb célra. Különösen sajnáltam a süttői márványból készült itatókat nem tudom, mi lett a sorsuk. Ma a hajdani méntelepből csak az irodaépület maradt, az istállók helyét parkosították.

Rengeteg igazi értéket elpusztított a butaság.

Akkoriban Trabanttal jártam, szinte egybenőttem az autóval. A tolatást azonban mindig elhibáztam. A kocsi lökhárítója nem is tartott sokáig, le kellett szerelnem, mert teljesen elvesztette a formáját. Érdekes, hogy ezután nem tolattam neki semminek. Egyszer a komáromi AFIT szervizben az ottani szerelő ismerősöm rábeszélt, hogy mégis vegyek egy új lökhárítót, úgy hát meg is vettem. Akkoriban nagy pénz volt az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a 150 Ft, amit kifizettem érte. A szervizből az utam a Komáromi Városi Tanácshoz vezetett, ott volt elintézni valóm. Dolgom végeztével jövök ki a Tanács épületéből, hát az autó sehol. Nézek körbe, hát az út alján (csak egy lejtős út van az egész városban) egy nagy jegenyenyár törzsének nekidőlve ott az kocsi, a vadonatúj lökhárító természetesen ripityára törve. Úgy látszik, ez az autó nem viselte el a lökhárítót, és aktív közreműködésem nélkül lerázta magáról. Persze a kézifék behúzása az én feladatom lett volna. Erre az autóra soha többé nem szereltem lökhárítót.

Állítólag voltak olyan Trabantok, amelyek néhány szót beszélni is tudtak.

Lehet, de azt németül mondták. Visszatérve a komoly dolgokra.

A komáromi évek alatt Kölber László főnököm biztatására beiratkoztam az Erdészeti és Faipari Egyetemen indított Tájrendező és Környezetvédő Szakmérnökire, amit Dobos Tibor menedzselt. Érdekes két év volt, szerteágazó ismereteket szereztünk különböző témákban. Az évfolyam jó kis csapat volt. Külön említést érdemel Firbás Oszkár, akit nem kell bemutatnom. Annak ellenére, hogy esetenként nem volt túl színvonalas az oktatás, nagyra értékelem Dobos Tibor szervezői és ebben a témában akkoriban úttörő munkáját. Nyugodjon békében!

A posztgraduális képzés szemléletformáló hatását kiemelkedőnek tartom. Sok előadó nagy hatással volt ránk, hallgatókra. Igen hasznos volt a második év végén szervezett tanulmányút Svájcba és Bajorországba. Ott ismerkedhettünk meg a területi tervezés jó példáival, jártunk St. Moritzban meglátogattuk a müncheni szemétégetőt, sok érdekeset láttunk. Egyébként életem egyik nagy csalódása Svájcban ért, amikor kiszállván a buszból egyből egy órakirakathoz futottam megbizonyosodni a svájci órák pontosságáról. Azt képzeltem ugyanis, hogy valamennyi óra másodpercre ugyanazt az időt fogja mutatni. Hát nem így volt, minden óra állt, és különböző időt mutatott.

Ha jól tudom, ez idő tájt a családodnál is változás állt be.

Két év elteltével ismét gyermekáldásban részesültünk és ismét kitört rajtam a munkahely-változtatási kényszer. Három gyerekkel már tényleg nem lehet tartós vidéki, többnyire csavargó munkát ellátni, így új kenyér után néztem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Azt eldöntöttem, hogy bárhová elmegyek dolgozni, csak az ERFATERV-hez nem. Ennek oka az volt, hogy mint megrendelőnek, sok bajom volt az erfaterves határidőkkel. Egy talajmechanikai szakvéleményre sokszor hónapokat kellett várni. A rugalmas AGROBER csapat ezeket a munkákat egy héten belül elvégezte. Szóval elhatároztam, hogy egy ilyen rugalmatlan céghez én nem megyek. Aztán az történt, hogy valamilyen erdészeti rendezvényen összefutottam Szabó Károllyal, aki az ERFATERV Mélyépítési Osztályát vezette akkor, és megkérdezte, mit csinálok. Őt még pilisi koromból ismertem. Elmondtam, hogy mi a helyzet. Ő egyből ajánlatot tett egy tervezőmérnöki állásra, minekután ajánlata a korábbi szilárd elhatározásom ellenére elgondolkoztatott.

Hosszas töprengés és latolgatás után végül mégis az ERFATERV-nél kötöttem ki, mint mélyépítési tervező. Az osztályvezetőm Pallos János volt, akiben a régi „békebeli" erdőfeltáró, műszaki tervező erdőmérnököt és nagyon jó barátot ismerhettem meg. Abban az időben az iroda mélyépítési gárdája nagyon erős volt. A három osztályt Hegedűs János, Lutonszky Zoltán és Pallos János vezette. A felkészült gárda utat, vasutat, hidat egyaránt tervezett, és sok volt a nem erdészeti vonatkozású megrendelés is. Az ERFATERV-et Bedő Tibor erős kézzel vezette. Osztályunk érdekes munkákkal foglalkozott, nemcsak erdészeti utak, hanem közjóléti létesítmények, erdei vasutak, rakodói daruk telepítésének tervezését is végeztük. Nagyon érdekes volt az erdei vasutakkal kapcsolatos munka. Amikor beléptem a csapatba, akkor kezdődött a Királyréti Állami Erdei Vasút rekonstrukciójának terve. Ez a munka együtt folyt a verőcei faipari üzem és rakodó, valamint a Papp-hegyi fűrészüzem és kisvasúti üzem tervezésével. A kisvasút vonala összekötötte Királyrétet a verőcei fűrészüzemmel. Az eredeti pálya 600 mm-es nyomtávú volt, a pálya is igen gyenge állapotban volt, talán 12 kg/fm-es sínekkel, korhadt talpfákkal. Az üzemeltető erdőgazdaságnak nem volt pénze sem a felújításra, sem az üzemeltetésre. A közvélemény már akkoriban is nagyon érzékeny volt az erdei kisvasutak sorsát illetően, de a Dunakanyar Intéző Bizottság is érdekelt volt a vasút fennmaradásában. Abban az időben felgyorsult a másik két börzsönyi kisvasút, a kemencei és a nagybörzsönyi agóniája is. Szerintem az erdőgazdaság szeretett volna megszabadulni ettől a tehertől. A királyréti vasút dolgában bejárást szerveztek, amelyen a helyi tanácstól a minisztériumokig mindenki részt vett. Kismaroson találkoztunk, majd felszállt a csapat a szerelvényre, hogy felvonatozzon Királyrétig.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az utazás elég félelmetes élmény volt, mivel a mozdonyvezető nagy iramban vágott neki az útnak, és a pálya rossz állapota miatt a szerelvény ugrált, imbolygott és a kerekek nyomkarimája a kopott sínek miatt a sínszegeken ugrált.

A társaság ezek után megviselten szállt le Királyréten, és az utazás élményének eredményeként a hatóság a kisvasút üzemengedélyét néhány napon belül bevonta. A helyi és országos politika támogatásának köszönhetően azonban megkezdődhetett a rekonstrukció. A terveket Pallos János, Dudás Péter, és ha jól emlékszem még, Paulik István készítették. A kivitelezés KISZ-védnökség alatt részben társadalmi munkában folyt, a tervezői művezetés feladatait én láttam el. Ez a KISZ társadalmi munka igen érdekes volt, és az ottani meglátásaink szerint több kárt okozott, mint hasznot.

Kezdődött a dolog a sínanyag beszerzésével. A síneket a Cegléd–Hantháza közötti MÁV vasúti vágány felbontásából nyerték. A bontást is társadalmi munkában végezték, sajnos nem nagy hozzáértéssel. Emiatt a megérkezett sínanyag egy része elkajszult, használhatatlanná vált. A talpfákat is bontásból szerezték és újratelítették. Ennek ellenére sok talpfában már a síncsavar sem maradt meg, annyira korhadt volt. Az erdőgazdaság építésvezetősége – Mikle Tibor helyszíni erőfeszítéseinek köszönhetően – azért haladt az építéssel, és mindent megtettek azért, hogy a munka előre jusson. Orvdöfésnek számított viszont, hogy a vasútépítéssel párhuzamosan korszerűsítették a közutat is, és emiatt a vasúti utaslétszám csökkenésére lehetett számítani. Mindenesetre a vasút jó minőségben elkészült, megérkeztek a MÁV által felújított, nagyobb nyomtávú mozdonyok és kocsik, és a Királyréti Erdei Vasút úttörővasútként éledt újjá. Azóta is üzemel a turisták nagy örömére.

Miközben a kisvasút épült, el kellett készíteni Szokolya község vízrendezési tervét, mivel a vasút alatt új műtárgyak készültek, illetve a községet nagyobb záporok esetén rendre elöntötte a víz. A Morgó patak medrét is szabályozni kellett a vasút és a közút rekonstrukciója miatt. Ezeket a terveket én készítettem. Nagyon tanulságos volt a szokolyai tervezés, mivel a felmérések során nyilvánvalóvá vált, hogy a baj oka a régi vízlevezető rendszer tönkretétele volt. Korábban a község felett gyümölcsösök voltak, és kiépítették a gyepes vízlevezetőket a vízkormányzó műtárgyakkal. A gyümölcsösből gyep lett, a műtárgyak eltűntek. A község építése során a megfelelő méretű árkokat ki-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sebb kapacitású csövekbe kényszerítették. Nem csoda, hogy a műtárgyak feletti házakat elöntötte a víz.

Az országban a vízrendezést szinte mindenhol elhanyagolták, és ez megbosszulta magát.

Nemcsak hogy elhanyagolták, hanem dilettáns módon el is rontották. Sok önkormányzat – mérnökök megkérdezése nélkül – szemre és érzésre végzett átalakításokat a jól bevált rendszereknél, elsősorban a telekalakítás számukra „kedvezőnek" tűnő előnyeinek érdekében. Csak két dolgot felejtettek el: több víz nem fér át egy csövön, mint amennyi annak a kapacitása és a víz nem képes felfelé folyni. Ha így lenne, valamennyi tenger és tó a hegyek tetején lötyögne. Ilyen hibákkal többször találkoztam tervezői munkám során, és még a napokban is előfordulnak ilyen esetek.

A királyréti vasút után következett a bükki korszakom, ami a mai napig kedves emlék számomra. Akkoriban az Egri és a Miskolci Erdőgazdaság próbálta erdő- és környezetkímélő módon megoldani a Bükk-fennsík turisztikai feltárását. A politika erős nyomást gyakorolt az erdőgazdaságokra azért, hogy nyissák meg útjaikat a magángépkocsik előtt. Ennek a Bükk-fennsík is áldozata volt, a gépkocsiözönt belépőjegyek révén lehetett csak valamelyest mérsékelni.

Az összetett elképzelés az volt, hogy kiépülne egy kisvasúti vonal, amelyik a szilvásváradi erdei vasutat kötné össze a Bükk-fennsíkon keresztül a lillafüredi erdei vasúttal. Ez az összekötés régi álma volt az erdészeknek, már Jáhn Ferenc is dolgozott rajta. Az egri oldalon a közjóléti feladatok felelőse és az egész elképzelés mozgatórugója Zilahy Aladár volt, aki talán legtöbbet tett a Bükk-hegység nyugati felének közjóléti fejlesztéséért. A teljes tervezési munkát mi kaptuk meg. A munka első ütemében elkészítettük a Szilvásvárad–Szalajka-völgy erdei vasútvonal rekonstrukciós tervét. Nagyon szép feladat volt, miközben megismerhettük az elődök nagyszerű munkáját. Ez a vasútvonal a Bükk-fennsík kisvasúti feltárásának része volt, a Tótfalusi-völgyi vonal és a sikló közvetítésével volt meg a kapcsolat a fennsíki vasúthálózathoz. Ezen felül a Szalajka-völgyi állandó kötélpálya – úgy tudom, hogy tartókötele a mai napig megvan – is hordta a faanyagot erre a vasútra. A tervezőmunka különlegessége volt, hogy a méréseket a turisták nagy tömegében kellett végezni, s a műszer célkeresztje gyakorta a csinos és lengén öltözött menyecskéken kötött ki.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ez teljesen természetes.

A terv azért elkészült, ugyanúgy az építés is az erdőgazdaság kivitelezésében, Szalay Gábor építésvezető vezényletével. A bontott sínek jó minőségűek voltak, a vadonatúj talpfákat az erdőgazdaság termelte, a kitérők váltóit a bezárt szarvaskői bányavasútüzemtől hozták. Az új mozdonyok szintén a MÁV-tól érkeztek, viszont a pálya vonalvezetését a mozdonyok mérete miatt helyenként módosítani kellett. A Szilvásváradi Erdei Vasút ma is a legforgalmasabb és talán az egyetlen nem ráfizetéses erdei vasút Magyarországon. Nagyon jól esett, amikor Kerkápoly Endre, a műegyetem neves professzora megdicsérte a munkánkat, amikor vasútmérnök-hallgatóit tanulmányútra hozta Szilvásváradra.

A Szalajka-völgyet túlterhelte a látogatók nagy száma, ami gondot jelentett. Ezért a vasútvonal meghosszabbítását vették tervbe. Elkészíttettük a Szalajka-völgy–Katonasírok vasút tervét is a meglévő 2,5 km-es nyomvonalon. Ez a szakasz nem épült meg. További elképzelés volt a közeli Bán-völgy megnyitása is.

Ekkoriban jött az ERFATERV-hez Szalay Gábor (nem azonos az egri építésvezetővel), frissen végzett erdőmérnök kolléga, aki magával hozta számítógépes ismereteit, és ez meghatározta a tervezés módszereit a jövőre nézve. Ebben a tekintetben ő nagyon felkészült volt, és fiatal kollégánkkal, Vándor Gáborral együtt kidolgoztunk egy, akkor még programozható kézi számítógépekre alkalmazott tervezési rendszert. A hajdanában rettegett hátrametszés és egyéb nehéz feladat néhány perces rutinmunkává vált, és az útszámítási, vasútszámítási feladatokat nagy biztonsággal és gyorsan el tudtuk végezni. A terepi munka is nagymértékben csökkent az új rendszer bevezetésével. Ez a rendszer akkoriban az erdészeti gyakorlatban úttörőnek számított. Szalay Gáborról még el kell mondani, hogy ördöngösen kezelte a Rubik kockát, és minket is megtanított a kirakására. Ezt néhány hónap után már mi is fél percen belül meg tudtuk csinálni. Gábor egyébként nem volt igazi erdész megjelenésű. A helyiek legnagyobb megrökönyödésére esernyővel járta az erdőt, de azt hiszem, igaza volt, mert azokban az években ez nem volt teljesen ésszerűtlen a sok eső miatt.

Az autósok kizárása miatti kényszer szülte tehát a Bükk-fennsíki kisvasút ötletét. Ennek megfelelően a következő feladat a tanulmányterv elkészítése volt a szilvásváradi és a lillafüredi erdei vasutak össze-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kötésére. Ez sok terepi munkát igényelt, mintegy 80 km vonalat nyomoztunk le, keresztül-kasul járva a Bükk-hegység érintett részeit.

1982 nyarának jó részét a Bükk erdeiben töltöttük, de a terepi munkát nagyon megnehezítette a sok eső. A Szilvásvárad feletti Felsősiklóházban laktunk Szalay Gáborral és Csanády Géza technikusunkkal együtt. A házat akkoriban az ERFATERV bérelte a dolgozói számára. Az épület a hajdani sikló felső állomása mellett áll. Több héten keresztül a rendszeresen szép hétvégét követően hétfőtől péntekig zuhogott az eső, a házat nem tudtuk elhagyni. Szerencsére akkor volt a spanyolországi labdarúgó világbajnokság. Egy hordozható TV-n néztük a meccseket. A meccsek közötti szünetben pedig sokszor ultizással múlattuk az időt.

Több sikertelen nekiindulás után jól elázva menekültünk vissza a házba. Optimizmusunk töretlen volt, és végül is kisütött a nap. Miután alaposan bejártuk és térképen rögzítettük a Bükk-fennsíki vasút lehetséges nyomvonalát, rájöttünk, hogy a vonal megépítése éppen azt tenné tönkre, amiért épülne. A Szalajka-völgy–ispánhegyi szakasz bevágásai, viaduktjai és alagútjai szétszabdalnák az összefüggő erdő képét. A fennsíkon nagyjából a felhagyott vasúti pályák nyomvonalán lehetett volna haladni, de a lillafüredi vasútba való bekötés is gondot okozott. A miskolci oldalon csak a Farkasgödör–Örvénykő szakaszra lehetett volna rákötni. Ekkor jött Szalay Gábor ötlete, hogy a tájromboló szakaszokat kötélpályákkal váltsuk ki. Ennek alapján javasoltuk három kötélpálya megépítését: az elsőt a Szalajka-völgy és az ispánhegyi nyereg között, a másodikat Garadna és Disznós között, a harmadikat pedig a bánkúti síközpont megközelítésére Gyula-forrás és Bánkút között. A kötélpályák hegyi állomásait pedig 14 km vasútvonal kötötte volna össze. El is fogadták a tanulmánytervet, és az UVATERV elkészítette az első két kötélpálya tanulmánytervét és a Szalajka-völgy–ispánhegyi ülőszékes kötélpálya kiviteli tervét. Az ERFATERV-től Vándor Gábor pedig elkészítette az Ispánhegy–Felső-sikló közötti vasúti szakasz tervét. Az egész folyamatot Heves-megye és Miskolc városának harca kísérte, mivel azon csatáztak, hogy melyik oldalról induljon a fejlesztés.

Végül is az elképzelésekből semmi sem lett. A torzsalkodás és a hivatásos természetvédelem álláspontja meghiúsította a megvalósulást. Annak ellenére, hogy akkor teljes erőből támogattuk az elképzelést, ma azt kell mondanom, jó, hogy nem valósult meg ez a közlekedési rendszer. A nyolcvanas évek szemlélete ma már túlhaladott, a közleke-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dés okozta terhelés kárt okozna a Bükk-fennsík természeti értékeiben. Legjobb a nulla megoldás, a fennsík lezárása a gépkocsik elől. Egyébként az ötlet időnként ma is felvetődik. Nem kis károkat okozva viszont megépült a Garadna–Bánkút közötti út közúti paraméterekkel, tönkretéve a Kis-fennsík addigi érintetlenségét. Ennek fő mozgatórugója a szentléleki KPM-üdülő megközelíthetősége lehetett, és ehhez a tájromboláshoz – nyilván nem kis nyomásra – a természetvédelmi hatóság is hozzájárult.

És hány hozzá nem értő politikus nyomása a döntő?

A Bükk-fennsíki munkám leghosszabban tartó eredménye a barátság Kertész Jóskával, aki abban az időben kerületvezetőként dolgozott és lakott feleségével a fennsíkon, a Huta-rét melletti hármaskúti erdészházban. Egy, éppen nem esős hétköznapi napon, amikor a Bükk-fennsíkon még a madár sem járt, kis csapatunkkal a csipkéskúti úton ballagtunk, amikor egy tüneményesen szép hölgy közeledett felénk, és megszólított minket. Elmondta, hogy defektet kapott a kocsija és segítséget keres, hogy valaki kicserélje a kereket. Mondanom sem kell, hogy örömmel eleget tettünk kérésének. Nagy szerencséje volt, mert ilyenkor aztán a kutya sem járt a hegyen. Mint kiderült, ő volt Jóska felesége, és túrót vitt a csipkéskúti házhoz, amikor a defektet kapta. Még aznap este meglátogattuk őket, barátságunk ettől a naptól kezdve még ma is tart.

Még néhány szép napot-hetet eltöltöttem munkával, pihenéssel a Bükkben, sokszor családostól, sokszor egyedül. A legkedvesebb számomra mindig az volt, amikor a munka végeztével a Felső-siklónál kiültem a ház elé és furulyázgattam. Az erdei hangversenyteremben nagyon szépen zengett a furulyaszó és még közönségem is volt, egy arrafelé lakó kis barázdabillegető „személyében", aki mindig megjelent, amikor elkezdtem a muzsikálást.

Idilli környezet, idilli hangulat az erdészlelkeket melegítő Bükk-fennsíkon…

Volt még néhány szép munkám az ERFATERV-nél, többek között a Gyöngyösi Állami Erdei Vasút gyöngyössolymos–lajosházai szárnyvonalának rekonstrukciós terve, a kisvaszar–alsómocsoládi feltáróút. Az előbbi munka során ismerkedtem meg Bajcsy Endrével és feleségével,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Tóth Idával. Mindketten meghatározó egyéniségek voltak az erdei vasutak területén. Bandi kalandos életútja után sajnos viszonylag korán meghalt, Ida pedig nyugdíjazásáig vezette a gyöngyösi vasútüzemet. Bandi egyébként nagy szerepet vállalt az erdei vasutak üzemeltetési szabályzatának a kidolgozásában.

Kisvaszaron akkoriban Tóth László volt az erdészetvezető, ő egy évvel utánam végzett az egyetemen. Sajnos már ő sincs közöttünk. Kisvaszar a baranyai zárványközségek egyike volt. Lakosságának jelentős részét cigányok tették ki. Sehol máshol nem láttam olyan szegénységet, mint ott. Néhány család az erdő szélen lakott sárból tapasztott, néhány négyzetméteres putriban, de sok család ezzel szemben takaros, tiszta házakban élt a faluban. A figuránsaim cigányasszonyok voltak, akik nagyon jól dolgoztak, és mind amellett büszkék voltak a szorgalmukra. Kérték is, hogy meséljem el mindenhol, milyen jól dolgoznak a kisvaszari cigányasszonyok. Még ma is emlegetem őket, kérésüknek most is eleget teszek.

A munka ideje alatt Vásárosdombón laktunk egy családnál, ahol az asszony libatöméssel foglalkozott. Még a gépi libatömés kegyetlen volta sem vette el a kedvünket a libamájevéstől, de azóta is fenntartásaim vannak a libatömés nagyüzemi formájával szemben. Azért, hogy a szakmáról itt is beszéljek valamit, ez az út volt az első, amit teljes egészében az általunk kifejlesztett, programozható kézi számítógéppel támogatott rendszerrel terveztünk meg, akkor hihetetlennek tűnő gyorsasággal. Sajnos a kivitelező más koncepció alapján készítette el az utat, úgyhogy rá sem ismertem a megtervezett útra, amikor később arra jártam. A Kisvaszar felőli szakaszt az erdészetnél műszaki vezetőként dolgozó Csuka Imre barátunk tervezte meg.

Mi a felgyorsult világban már nem élhettük a hajdani erdészeti úttervezők életét. Sok közülük tavasszal leköltözött családjával ahhoz az erdészethez, ahol tervezett. Lakást kapott, kukoricát, krumplit termesztett, disznót hizlalt, közben végezte a terepi munkát. Ősszel, amikor eljött az ideje, betakarította a termést, levágta a disznót, majd visszaköltözött családostól Budapestre. Télen elkészítette a tervezés irodai munkáját, majd tavasszal minden kezdődött elölről. Mindenesetre szép és alapos munkát végeztek, az akkoriban készült feltárási alaptervek és megépült utak nagyon szakavatott és komoly színvonalat tükröznek. Mi már hetente hazajártunk, viszont időnként alkalmunk volt jó körülményeket teremteni magunknak a kinti munka idejére.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyszer Vándor Gábor az Észak-Mecskben kapott munkát, a Kárászi Erdészet területén kellett utat terveznie. Megkért, hogy segítsek a felmérési munkában, mivel akkoriban csak nekem volt tachiméterem a cégnél. Le is utaztunk Kárászra, ahol az erdészet a felhagyott és félig romos kultúrházában adott szállást. Mi ezt nem fogadtuk el és elindultunk szállást keresni. Találtunk is a szomszédos faluban, Magyaregregyen egy nyugdíjas bányász házaspárt, akik egyedül laktak egy szép házban és befogadtak minket. Megkaptuk a tisztaszobát, hatalmas dunyhák alatt aludtunk.

Az eljárás akkoriban az volt, hogy felvettük a család minden épkézláb tagját figuránsnak, ezért szállást és étkezést kaptunk, és még volt, aki ki is jött dolgozni velünk az erdőre. Hát itt is ez volt a helyzet. A ház ura velünk volt az erdőn, az asszony pedig főzött ránk. Ilyen pazar ellátásban azóta sem volt részem, de talán Gábornak sem. Mivel házigazdáink gyomorbajosak voltak, az asszony elővette a kényszerből mellőzött (és feltehetően a gyomorbajt is előidéző) kedvenc receptjeit és mi voltunk főzőművészetének kiválasztott közönsége. Én csak egy hétig élveztem a helyzetet, de Gábor kihúzta ott néhány hónapig, és ősszel kissé meghízva érkezett vissza az irodába.

Az ERFATERV-ben Schneider Ferenc kollégánk nemzetközi munkák szervezésével és kivitelezésével is foglalkozott. Akkoriban indult a nemzetközi tanácsadás, és ő megszerzett egy szudáni munkát.

Akkor evezzünk külföldi vizekre.

A Khartoum régió erdősítésével kapcsolatban kellett egy feladatmeghatározó tanulmányt készíteni. Mivel angolul többé-kevésbé (alapfokon) már tudtam, bevett a csapatba, és Murányi János minisztériumi kollégánkkal, aki nagy tudású erdőművelő volt, egy szép napon elrepültünk Szudánba. A dolog érdekessége számomra az volt, hogy ilyen munkában nem volt semmi tapasztalatom, nem is játszottam nagy szerepet a végrehajtásban. Szudán akkoriban már forrongó ország volt, a déli területeken javában dúlt a vallási alapon keletkezett háború. Khartoum és környéke túlnyomórészt muzulmán vallású volt. Az országot Nimeri elnök irányította. Érdekesség, hogy az elnöki palota bejáratát a világ két legnagyobb elefántcsontagyara övezte. A palotába belépni sajnos nem lehetett. Viszont ott tudtam meg, hogy nemzetközi szinten nem Széchenyi a legnagyobb magyar, hanem Puskás

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ferenc. Ugyanis valamikor az '50-es években Khartoumban járt a Honvéd, és ezt a látogatást még nekünk is emlegették. Meglepően sokat tudtak Magyarországról még a taxisofőrök is. A szimpátia oka talán az ott élő magyarab törzs is lehet. A törzs tagjai elhurcolt, janicsárnak szánt magyar fiatalok leszármazottjainak tartják magukat.

Igen, ez egy kevésbé ismert, de némi valóságon alapuló momentum.

A kinti munkánk egy hónapig tartott. Afrika meleg szeretettel fogadott bennünket, nappal általában 40 fokos volt a hőmérséklet. Maga Khartoum és a vele egybeépült Omdurman még sokat megőrzött a gyarmati időkből, és korszerű infrastruktúrával rendelkezett. Az emberek végtelenül kedvesek és szépek, akkoriban az iszlám törvények ott még nem fedették el a csinos fekete hölgyek arcát. Érezni lehetett az ősiségből eredő kultúrát, az emberekről pedig sugárzott a büszkeség és az erő. Sok lényegeset megtanultam ott, elsősorban mások tiszteletét, és azt hogy a gazdagságot igazából nem pénzben kell mérni, a civilizációt pedig nem a nyugati világ által hitt normák szerint kell értelmezni.

Ezt jó hallani.

Az erdősítési elképzelések azért születtek, mivel a főváros környékén a fa iránti éhség eltüntette az erdőket. A legfontosabb tüzelőanyag a faszén és a fa. Részben az erdők eltűnésének köszönhetően a Szahara sivatagi homokja már megjelent a város határainál, és rendszeresen takarítani kellett az utcákat a homoktól épp úgy, ahogy nálunk télen a hótól. Az erdősítés reális alternatíva, mivel öntözéssel már korábban is szép sikereket értek el. A főváros szennyvizével ugyanis eukaliptuszültetvényeket neveltek. Ezek az ültetvények fantasztikus fahozamot tudtak produkálni. A munkánk során bejártuk Khartoum tartományt, megismerkedtünk a száraz szavannával, a vízhez jutó termőföld hihetetlen termékenységével, a sivatagi homokdűnékkel, a pusztában élő, állattartó törzsek tagjaival és még sok mindennel.

A tartományi erdésszel jártuk a vidéket, és nagyon érdekes volt látni, hogy milyen jelentősége van a nálunk erdőszámba nem vehető fás vidékeknek (a fakészlet 1,5 m^3/ha). A fő fafajok közül az Acacia albida a legfontosabb. Ez a fa sok célra hasznosítható a faanyag mellett, lomb-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ja és termése takarmány, a gyantája a gumiarábikum, a rágógumi egyik alapanyaga. Sokféle cserjét és más fafajt is megismertünk, és megállapítottuk, hogy a szudáni erdészek olyanok, mint az itthoniak, csak kicsit másképpen néznek ki. Egy napon egy minisztériumi irodába belépve szembetaláltam magam egy Sopronban végzett, eredetileg szír származású kollégával (nevére már nem emlékszem, pedig akkoriban végzett, mint amikor én), volt nagy meglepetés.

A tanulmány – hála Schneider Ferenc kollégánk kitartó munkájának – elkészült, de az erdősítési elképzelések további sorsa számomra ismeretlen. Sajnos Schneider Ferenc és Murányi János nincsenek már az élők között, rájuk mindig nagy tisztelettel emlékezem, már csak azért is, mert hősiesen kibírták az egy hónap kinn tartózkodást, annak ellenére, hogy sokat szenvedtek az ottani viszonyoktól.

Végül a minisztérium szele is megcsapott…

A '70-es években az erdészeti közjóléti tevékenység még javában virágzott, és ez elsősorban Mészöly Győző munkájának köszönhető. Odaadó lelkesedéssel valósította meg mások és a saját ötleteit, sokszor a kivitelező erdőgazdaság rábeszélésével. E mellett a munka mellett végezte még a MÉM környezetvédelmi koordinációs feladatait is. Akkoriban az Erdészeti és Faipari Hivatal még megőrzött valamit a szakma függetlenségéből, egyaránt ellátta a szakmai és a funkcionális feladatokat. Barátossy Gábor – aki évfolyamtársam volt – akkoriban került a minisztériumba és egy szobában ült Mészöly Győzővel. Mivel Győző nyugdíjba készült, gondoskodni kellett az utódjáról, elsősorban a környezetvédelmi koordináció területén. Talán azért kerülhettem a személyzeti munka látókörébe, mert a Bükk-fennsíki vasutak és kötélpályák ügyében sokszor jártam az Erdészeti és Faipari Hivatalban. Egy szép napon hívattak és felajánlották, hogy jöjjek be a MÉM-be és vállaljam el a környezetvédelmi koordinációs feladatokat. Akkoriban Királyi Ernő volt a hivatalvezető, Berdár Béla az Igazgatási Főosztály vezetője, Németh József az EFH Személyzeti Osztályának vezetője. Törtem a fejem, hogy mit tegyek, igaz hogy nem szerettem keresztszelvényeket rajzolni, de a tervezői életforma nagyon tetszett nekem. Gyermekünk sem született akkoriban, ami kiválthatta volna bennem az állásváltoztatási kényszert. Hosszas fontolgatás, valamint Győző és Gábor rábeszélésére elvállaltam a feladatot.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Állami hivatalnok lettem. Akkoriban talán könnyebb dolga volt az erdészeti közigazgatásnak, mint manapság, több pénz felett rendelkezett, és mint mondtam már, volt némi önállósága, valamint komoly politikai támogatottsága is.

Beültem tehát Gáborhoz, Győző helyére, és a világ megváltásán kezdtem fáradozni. A környezetvédelmi koordináció érdekes munka volt, mivel valamennyi, a környezetvédelem témakörébe tartozó minisztériumi feladatot kellett koordinálni, egységes minisztériumi álláspontokat előkészíteni, tartani a kapcsolatot a többi állami szervvel, elsősorban az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatallal (OKTH). Sok érdekes téma szerepelt napirenden, és sokszor védeni kellett a mundér becsületét. Műtrágyázás, vegyszerezés, hígtrágya, hortobágyi libafarmok, a Balaton és a Velencei tó eutrofizációja, és végül Bős–Nagymaros volt általában napirenden, és mindemellett a regionális rendezési terveket is véleményeztetni kellet.

Így, évtizedes távlatból el lehet mondani, hogy minden nehézséggel és számos ellentmondással szemben a rendszer működött, és sok hasznos eredmény született annak ellenére, hogy a mundér becsületének érdekében az akkor erős minisztérium sok ügyet fehérre tudott mosni. Nagyon jó példa erre a Balaton vízminőség-védelmi programja, ami komoly összefogással, tudományos háttérrel készült és valósult meg.

Akkoriban bontogatta szárnyait a természetvédelemnek az erdészetet célba vevő ága, ekkor kezdte meg offenzíváját az erdőgazdálkodás alkalmazott módszerei ellen és alapozta meg területfoglalási és terjeszkedési koncepcióját. Az első lényegbevágó vita még 1983-ban a természetvédelmi területeken lévő erdők elsődleges rendeltetése körül alakult ki. Nagyon nem tetszett az OKTH természetvédelmi tevékenységében az, hogy mások véleményét figyelmen kívül hagyva hozták azokat a rendeleteket, amelyek emberek sorsát és a szakmai hagyományokat változtatták meg kedvezőtlenül és hosszú távra. Legjobban az zavart – és zavar ma is – hogy nagyon erős jogosítványokkal rendelkezve határoznak el dolgokat és teszik „bűnbakká" azt az erdésztársadalmat, amely évszázados tudás és tapasztalatok alapján hozta létre, illetve gondozta azt a természeti kincset, aminek a kezeléséből most a hivatásos és nem hivatásos természetvédelem egyre jobban ki akarja szorítani. Ezt a kakukkpolitikát sohasem tudtam és soha nem is fogom elfogadni, főleg akkor, amikor nem sportszerű módszerekkel igyekeznek elérni céljaikat annak ellenére, hogy a magyar természetvédelem bölcsőjét az erdészek társadalma ringatta.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ez valóban így van, de azért valljuk be, hogy ez ellen évtizedeken át szinte semmit nem tettünk.

Az akkori MÉM nagyon erős és elismert szervezet volt. A közhivatalnoki munka a klasszikus szabályoknak megfelelően folyt. Ottlétem elején Váncsa Jenő volt a miniszter és Soós Gábor a közigazgatási államtitkár. Nagy szakértelemmel vezették a szervezetet, a pontosság és korrektség alapvető szempont volt. Sok nagyszerű emberrel ismerkedtem meg, és nagyon sokat tanultam ottlétem 13 éve alatt. A környezetvédelmi tevékenység mellett más feladatom is volt. Egy ideig felelős voltam az erdővédelmi feladatok koordinálásáért, ezt dilettánsként a legjobb tudásom szerint próbáltam ellátni.

Ebben az időben jelentkezett Európában a savas esők okozta erdőkárosítás, nálunk pedig a tölgypusztulás ütötte fel a fejét. A hazai erdővédelmi gárdát arra próbáltam rávenni, hogy a savas esők témája által gerjesztett szelet befogva olyan irányba tereljük a dolgokat, hogy az erdővédelmi kutatás profitálhasson ezekből a jelenségekből. Tudós kollégáink – roppant tisztességesen és legjobb tudásuk alapján – nem voltak hajlandók támogatni azt a feltételezést, hogy a savas eső vélelmezett káros hatása lehet a tölgypusztulás mögött.

Véleményem szerint az akkori helyzet alkalmas volt arra, hogy komoly összegeket szerezzünk a kutatások számára. Más országok ezt nagyon jól kihasználták, és komoly lehetőséget kaptak kutatási témáik kidolgozására. Ebben a témában kezdtem el nemzetközi munkámat is: többször részt vettem az országhatárokon átható légszennyezés ügyében rendezett konferenciákon és műhelyekben, később Csóka Péter vette át ezt a szerepet és irányítása mellett sikeresen létre jött nálunk is az erdővédelmi védő-megfigyelő rendszer.

Kicsit eltávolodtál az eredeti érdeklődésedtől.

Amikor Bogár István nyugdíjba vonult, átvettem az erdőfeltárással kapcsolatos feladatokat. Ebbe a témakörbe tartozott az erdészeti utak építésének engedélyezése, támogatása, és az erdei vasutak ügyének intézése. Igyekeztem az elődök munkáját a lehető legjobban folytatni. Sajnos erre az időszakra esett az állami támogatások jelentős csökkenése. A támogatások odaítélésének a joga volt a leghatékonyabb eszköz a szakmai követelmények meghatározására és kikényszerítésére. A tá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mogatások csökkenésével már csak adminisztratív eszközök maradtak, és ezek nem elegendőek az elvárható műszaki színvonal fenntartására. Tisztelet a kivételnek, de ma az erdészeti utak építése, fenntartása és üzemeltetése nagyon sok kívánnivalót hagy maga után.

Az állami erdei vasutak létét akkoriban szintén az állami támogatás határozta meg. A vasúti finanszírozás korszerűsítése veszélyeztette a kisvasutak fennmaradását. Az erdőgazdaságok részéről az egyik legfőbb ösztönző az ingyenes arcképes vasúti igazolvány volt, amit a MÁV-os és közlekedésügyi minisztériumi kollégák mindig támogattak. Kölcsönös volt a kedvezmény a MÁV és az Állami Erdei Vasutak arra jogosult dolgozói számára. Ez főleg a nagycsaládosok számára volt kedvező, akiknek még autójuk sem volt. Az igazolvány egyféle státusszimbólumnak is számított, sokan nem is használták, jobb helye lett volna másoknál. Egyébként tisztelet az erdőgazdaságoknak, hogy ezek a kisvasutak a mai napig fennmaradtak, sőt bővültek.

Úgy tudom, hogy nemzetközi téren is volt tennivalód.

A dologhoz hozzátartozik, hogy családos és már idősödő emberként letettem az angol nyelvvizsgát. Ezt másfél év kemény munkájával sikerült elérnem. Így azon kevesek egyike lettem a szakmában, aki nemzetközi téren is tárgyalóképes volt. Legkomolyabb nemzetközi tevékenységem a minisztériumi időm alatt a FAO/ECE/ILO Vegyes Bizottság munkájában való részvétel volt. Ezt a munkát Halász Aladár és Haják Gyula utódaként folytattam. A vegyes bizottság elsősorban az erdészeti munka, technológia és a munkavédelem területén fejtette ki tevékenységét. Nagy szerepe volt az erdészeti gépesítés és feltárás fejlesztésében. Itt ismertem meg mások mellett Tim Peck kollégánkat, aki a FAO Fabizottságának vezetőjeként vett részt ebben a munkában. Ismert szakember, aki az európai erdőgazdálkodás fejlesztésében meghatározó szerepet vállalt. A bizottságban elnyertem a rapporteur-i (témafelelős, jelentéskészítő) posztot és ezzel több feladatot kellett ellátnom. Érdekes munka volt, lehetőségem adódott kitanulni a nemzetközi munka fortélyait. Szerettem volna ezt a feladatot továbbra is ellátni, de amikor kiléptem a minisztériumi kötelékből, visszavonták a mandátumomat.

Az Erdészeti Hivatalban a különféle országokkal való kapcsolattartásnak kinevezett felelősei voltak. Én eleinte a finn kapcsolatot ápol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tam, különösebb feladatom nem volt. Egyszer a finn mezőgazdasági államtitkárt kellet Szentgyörgyi András kollégánkkal öt napig szerte Magyarországon kísérgetnem. Azért volt kemény ez az öt nap, mert az államtitkár úr igencsak tudott enni-inni, és nekünk illendőségből lépést kellett vele tartanunk. Az utolsó napon, amikor az etyeki borgazdaságnál a töltött paradicsomot szolgáltak fel, Bandival egymásra néztünk, és láttuk megjelenni szemünkben a sárgaság első tüneteit. Nem tudtuk a paradicsomot megenni. Később, Bogár István nyugdíjazása után az osztrák és német kapcsolattartás feladatait is elláttam.

A rendszerváltást a minisztériumban élted meg?

Magyarország akkor a gazdasági átalakulás éllovasa volt. A piacgazdaság sok elemét tartalmazó gazdasági rendszernek köszönhetően hamarabb megértettük a változások lényegét, mint más országok erdészei. A FAO/ECE/ILO Vegyes Bizottság – javaslatom alapján – elhatározta, hogy segít az átalakuló országoknak ebben a folyamatban. Ennek alapján került sor az első ilyen jellegű konferenciára és szemináriumra Magyarországon.

Az esemény előkészítésére ide utazott Tim Peck és néhány bizottsági tag. A megbeszélés helyszíne Gyarmatpuszta volt. A külföldiek hazautazását azonban akadályozta a váratlanul kitört taxisblokád. Gyarmatpusztáról Ferihegyre eljutni nem volt egyszerű. Akkoriban a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál végeztem önkéntes munkát, és így jó kapcsolatom volt a mentőző fiúkkal. Felhoztam Budára a kollégákat, és átültünk egy máltai mentőautóba, jómagam fehér orvosi köpenybe öltözve. Szirénázva jutottunk át az Erzsébet hídon, de a blokád néhány éber, barna bőrű őre gyanút fogott és elkezdett üldözni minket egy piros Zsigulival. Egy idő múlva lemaradtak, és szerencsésen megérkeztünk Ferihegyre.

A blokádról csak annyit, hogy gyalázatos dolog volt, háborús hangulatot teremtett az országban és félelmet keltett az emberekben.

A konferenciát a FAO anyagi támogatásával végül is sikeresen megtartottuk. Helyszíne Budapesten a MÉM Továbbképző Intézete volt. Ezt a konferenciát számos másik hasonló esemény követte Európában, köztük az ERTI és az egyetem gondozásában megtartott vonyarcvashegyi szeminárium. Ennek szervezésében Illyés Benjámin játszotta a főszerepet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Kár, hogy ebben a szellemi műhelyben a vezető szerepünket átengedtük másoknak. Ennek oka a szinte teljes hazai érdektelenség, és annak fel nem ismerése volt, hogy ez a folyamat és vezető pozíció milyen fontos lenne számunkra. A nemzetközi munkát a szakma vezető rétegének zöme elnéző mosollyal nyugtázta. Mivel a vezetők túlnyomó része nem beszélt idegen nyelvet, nem tudtak közvetlenül tájékozódni a világban, és ennek oka volt az a – és talán még ma is meglévő – szakmai hit, hogy mi mindent tudunk, és mindent jól csinálunk. Akinek nemzetközi kapcsolatai voltak, az csodabogárnak számított.

Ez bizony így van. Megragadtunk jószerivel a Bedő Albert-i időkben.

Irodám a Kossuth térre nézett. A magyar történelem ott zajló lényeges eseményeit az íróasztalom mellől, munka közben láthattam. Még a változás előtt különböző fogadások és parádék alatt – sokszor biztonsági okokból – az ablakok bezárása és a függönyök behúzása után el kellett hagynunk a szobáinkat. A legnagyobb készültség Kadhafi líbiai elnök érkezése idején volt.

A Kossuth téren látható politikai események Kádár János temetésével kezdődtek. Őt a pártházban ravatalozták fel, és a tisztelgők sora egészen a Kossuth téri metrómegállóig ért. Hatalmas tömeg érkezett, a népviseletbe öltözött néniktől kezdve a nyakkendős hivatalnokokig.

Később tüntetések, politikai megmozdulások, és végül a Köztársaság kikiáltása következett. A Parlament tetején levő vörös csillag eltávolítása komoly alpintechnikát igényelt. A Köztársaság kikiáltása vegyes érzelmeket keltett a hivatal dolgozóiban. Volt, aki letörten érezte, hogy karrierje véget ért, volt, aki lelkesen és leplezetlenül örült, de a többség visszafogottan, külső megnyilvánulás nélkül vette tudomásul a történteket. Akkor még nem tudhattuk, hogy a régi rendszer követőinek útja már kiépült, és a vezetők közül senkinek nem esik bántódása munkahelyének elvesztésén kívül.

A rendszerváltás folyamatában új vezetés állt a minisztérium és az erdészet élére. A hivatali státusz látszólagossága fokozatosan megszűnt.

A magyar erdészet sokat vesztett erejéből és önállóságából. Ügyintézői szinten nem történt jelentős változás, de sok feladat beépült a minisztérium általános intézményrendszerébe. Véleményem szerint akkor elszalasztottuk a kedvező alkalmat egy önállóbb intézményrend-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szer kialakítására. Ekkor talán lett volna mód az Erdészeti Szolgálat megerősítésére és egy modern, rugalmas szervezet kialakítására.

Az erdészet szervezetét és működését tekintve sokszor más elképzeléseim voltak, mint az akkori szakmai vezetésnek és a kollégák többségének. Ezeket a gondolatokat nemzetközi tapasztalataim alapján fogalmaztam meg.

De az is hozzá tartozik a dologhoz, hogy általában nem szeretek a nagy többséggel tartani. Mindig próbálok más, és meggyőződésem szerint jobb utat keresni. Volt is emiatt éppen elég súrlódásom a hivatalon belül.

Akkoriban javában folyt az erdőtörvény előkészítése. Az előkészítő bizottság titkári teendőit én láttam el. A nagyon érdekes munka célja az 1965. évi erdőtörvény gyökeres megváltoztatása volt. Ez a törvény nagyon sok általános megfogalmazást tartalmazott, és ezért teljesen megfelelt a szocialista tervgazdálkodás dialektikus alapokon nyugvó „rugalmas" működésének. Az új törvény mintájaként az 1935. évi erdőtörvényt, valamint az osztrák erdőtörvényt vettük alapul. Találtam egy példányt az 1935. évi, Kaán Károly alatt kiadott törvényből, és nagy tisztelettel csodáltam az akkori alkotók alaposságát és szaktudását. Ez a szocialista időszakban ismeretlen volt. Újdonság volt számunkra a közösségi erdőgazdálkodás részletes szabályozása a maga gyakorlatiasságával és célszerűségével. Szokatlan volt az egyes előírások részletes és mindenre kiterjedő volta. Azt csak közbevetőleg említem meg, hogy volt egy törekvés az új erdőtörvény javaslatának megírásához, az akkori Erdészeti és Faipari Hivatal jogászai kapták azt a feladatot, hogy a fogalmazványt egy-két héten belül hozzák össze. Ez természetesen nem ment, mert egy törvény kidolgozása szakmai és társadalmi előkészítést igényel. Számomra több hozadéka volt ennek a munkának: beleástam magamat az erdészeti politika témakörébe, valamint lehetőségem volt nemzetközi konferenciákon és az Európai Erdészeti Bizottság ülésein részt venni, és így bővíthettem nemzetközi tapasztalataimat és szakmai kapcsolataimat. Mivel nagyon sok változatot kellett megírni, megtanultam a számítógép kezelését, és beletanultam a szövegszerkesztésbe. Az előkészítő bizottság nagyon komolyan dolgozott. Elsősorban Halász Aladárt kell megemlítenem, mert ő volt a legaktívabb. Sorra jöttek a javaslatok, amelyeket egybe kellett szerkesztenem. A MÉM Jogi Főosztály későbbi vezetőjével, Szabó Marikával elkészítettünk egy javaslatot, ami a további tárgyalások alapja volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Úgy érzem, ha szabad ezt mondanom, lubickoltál ebben a munkában.

Mit mondjak, valóban nagy kedvvel csináltam. A rendszerváltás forgatagában más nyelvtudor híján, valamint azért, mert szerintem az erdészet akkori vezetése nem tulajdonított a nemzetközi munka fontosságának megfelelő jelentőséget, a különféle európai szintű konferenciákra többnyire én utaztam. Kínos – és egyben utolsó – szereplésem az Európai Erdészeti Bizottságnak az az ülése volt, amikor 1993-ban Oslóban új elnököt választottak. Berdár Béla volt az elnöki szék várományosa, de kiutazását megakadályozták, és ezzel egy időben hazai szakmai karrierje véget is ért. Nekem jutott a magyarázkodás feladata. Magyar helyett német elnöke lett a bizottságnak. Miután a feszültség a hivatal akkori vezetése és köztem kitapintható volt, elhatároztam, hogy más elfoglaltságot keresek.

Tizenhárom évi minisztériumi munka után elhagytam az államigazgatást.

Afféle, sajnálatos és – mondhatni – általános magyar történet.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálattal még a minisztériumi években kezdődött a nexusom. Az 1989-es romániai forradalom jelentős változást hozott az életemben. Engem sok baráti szál kötött Erdélyhez, elsősorban a régi sportkapcsolatoknak köszönhetően. Különösen érzékenyen érintett a romániai forradalom kitörését követő – december 22-i – felhívás, hogy adományokkal segítsük az ott élőket. Azonnal eldöntöttem, hogy mindent, amit tudok, viszek Erdélybe. A minisztériumból hazamentem, bejelentettem a feleségemnek, hogy megyek, felkötöttem az utánfutót a Skodára, és elmentem a Zugligeti Plébániatemplomba, a Magyar Máltai Szeretetszolgálathoz, hogy segítsek, ahol kell. Ott futottam össze Ugron Béla barátommal, aki már akkor a máltaiaknál tevékenykedett. Éppen indult Kolozsvárra megszervezni a segélyadományok ottani fogadását. Autója megrakva gyógyszerrel és kötszerrel.

Elhatároztuk, hogy együtt megyünk. Izgalmas utunk volt. Odafelé menet sem Nagyváradnál, sem utunk során végig semmit nem lehetett érzékelni az eseményekből. A gyárkémények Nagyváradnál ontották a szokásos tarka füstöt, a villamosok jártak. A forgalom viszont hiányzott az utakról. Úgy mentünk Kolozsvárig, hogy autóval szinte nem találkoztunk. Se rendőrség, se katonaság nem volt sehol. Kolozsvárra késő este, hatalmas ködben érkeztünk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Amikor betoppantunk egyik barátunkhoz, hatalmas örömmel fogadtak bennünket. Javában zajlottak az események. Mindenki a televíziót nézte, hisz aznap fogták el Ceauşescut és feleségét. Még aznap éjjel elvittük a központi kórházba a szállítmányunkat. Hihetetlen dolgokat láttam ott. Nappal lövöldözés volt a városban, több halottal és több mint száz sebesülttel. Az ambulancián szinte semmi felszerelés nem volt. A berendezés egy réges-régi, fából készült kezelőasztal, mellette egy lavór véres víz. Talán akkor takarítottak. Korszerű orvosi berendezés sehol. Könnyes szemmel és lelkesen hordták be a doktorok, nővérek a hozott kötszereket és eszközöket, és a csak hallomásból ismert gyógyszereket. Romániában annyira nem volt semmi egészségügyi felszerelés és gyógyszer akkoriban, hogy a határon, amikor az ügyeletes orvos megvizsgálta a szállítmányt, elkunyerált egy-két dolgot, közte egy ollót is.

Az éjszakát egy barátunk lakásában töltöttük, és eléggé megijedtünk, amikor hatalmas lövöldözés kezdődött. Állítólag helikopterekkel támadták a szászfenesi laktanyát. Mindenesetre azon törtük a fejünket, hogy miként jutunk haza, ha kitör az általános polgárháború. Erre szerencsére nem került sor.

Másnap reggel bementünk a városba. Kolozsvár főterén van a püspöki palota, oda igyekeztünk megbeszélni a Máltai Szeretetszolgálat által szervezett adományok fogadását. A palotát fegyveres őrök vigyázták, ugyanis az épület első emeletén a Securitate irodái voltak. Azt őrizték. Amíg a barátom intézte az ügyeket, én békésen ácsorogtam fegyveres őrizet mellett. Dolgunk végeztével kimentünk a Főtérre és rögtön belecsöppentünk a forradalom forgatagába. Hatalmas tömeg volt az utcán és a magyar rendszám láttán lelkesen fogadtak minket. A tér sarkában valaki emelvényen szónokolt a tömegnek. Romulus és Remus szobra sem maradt ki a forradalmi lelkesedésből. A farkas szájába gyászlobogót helyeztek. Sokan jöttek hozzánk, odaadták az aznapi újságokat, valamint egy 10 pontos kiáltványt, hogy vigyük el Budapestre megmutatni.

El is hoztuk, és odaadtuk a Magyar Rádiónak, hogy felhasználhassa. Láttuk az előző napon lelőtt áldozatok utcán maradt nyomait, a vérfoltok, az ott maradt cipők körül rengeteg volt a virág és az égő gyertya. Érezni lehetett az élő forradalom erejét. Elindultunk haza a teljesen üres országúton. Miközben autóztunk, egyre több autó jött szembe velünk. Elsősorban magyar személyautók, sokukra vöröskeresztet festet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tek vagy vöröskeresztes zászló lobogott rajtuk. Az elsők között jött egy több kamionból álló csehszlovák kórházszerelvény. A gyér forgalomban izgalmas volt utazni, mivel a budapesti rádióban olyan hírek is elhangzottak, hogy a szekusok helikopterről lövik a segélyszállítmányokat. Szerintem ez nem volt igaz, viszont minket óvatosságra intett. Hogy ne érjen váratlan támadás, minden irányba figyeltünk, én a kocsi hátuljában ültem és kémleltem hátrafelé az eget. Először a Királyhágó Magyarország felé eső oldalán könnyebbültünk meg. Hatalmas kő esett le a szívünkről, amikor átléptük a határt, ahol már sok és különböző nemzetiségű kocsi várakozott a belépésre. Elmentünk Szegedre elintézni dolgokat, majd hazajöttünk. Mivel akkoriban még nem volt mobiltelefon, családunk meglehetősen izgult miattunk, de szerencsére ok nélkül. A karácsony viszont az átélt emlékek jegyében zajlott.

Óriási élmény lehetett, ha illik az élmény szót használni.

Hazatértünk után lelkesen vettem részt a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkájában. Nagyszerű csapat jött össze Kozma Imre, akkori zugligeti plébános, a MMSz elnöke és Bőselager Csilla vezetésével. A csapat vegyes volt, de mindenki hatalmas erővel és lelkesedéssel dolgozott. Egy ideig elsősorban a romániai segélyszállítmányok kaptak elsőbbséget, de idehaza sem feledkeztek meg a rászorulókról. Minisztériumi munkám mellett én láttam el a főraktárosi feladatot. Dauner Márton, akkori hivatalvezető nem kifogásolta, hogy olykor el-elcsippentettem a hivatalos munkaidőmből. Három nagy raktárunk közül a központi raktár a Közraktárban, a Duna-parton volt, ahová a vegyes adományokat gyűjtöttük. Érkezett oda minden, élelmiszer, ruhanemű, könyv, gyógyszer, bármi. Megható volt, amikor elsősorban idős nénik az éléskamrájukból hoztak ezt-azt, egy kis zsírt, lisztet, befőttet. Sokan viszont hulladéklerakónak tekintették a raktárakat, és oda hordták az elromlott hűtőszekrényüket, agyonviselt ruháikat.

A csúcs (és én teljes jó szándékot feltételezek az adományozó részéről) egy pár rózsaszín balettcipő volt.

Sok adomány érkezett elsősorban Németországból, komplett kórházi felszerelés, bútor, meg ilyesmi. Komoly munka volt ezt a rengeteg dolgot rendszerezni és eljuttatni a megfelelő helyre. Sajnos nagyon sok lopás is történt, néhányan beférkőztek az önkéntes csapatba csak azért, hogy elvihessenek dolgokat. Leltár hiányában nem lehetett ellenőrizni,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

csak őrizni a raktárt. A másik raktár Budaörsön volt a Depóban. Itt egy nagy hűtőházban gyűjtöttük és rendszereztük a nagy tömegű élelmiszert. Ebben a raktárban vagonegységben mértük az adományt. Elsősorban tartós élelmiszerek érkeztek, amit vagonba rakva szállítottunk ki Romániába. Itt profi árukezelés zajlott, de ezt nem is lehetett másként csinálni. A Budapesti Nemzetközi Vásár „D" pavilonjában volt a gyógyszerraktár. Lelkes és önkéntes gyógyszerészek rendszerezték a beérkezett adományokat. A hazai gyógyszerek nem okoztak gondot, de sok olyan külföldi gyógyszer is érkezett, amit ellenőrizni kellett. A legnagyobb adományt az Egyesült Államok küldte, egy fél repülőgépnyi orvosi felszerelést, gyógyszert, kötszert kaptunk, a másik felét a gép Bukarestbe vitte. Ez komoly adomány volt. Akadt viszont olyan ország is, amelyik a szavatosság határán lévő dolgokat küldött, sokat nem is továbbíthattunk emiatt. Itt is kitűnt a németek adakozási lelkesedése.

Még sok évig dolgoztam a Máltai Szeretetszolgálatnak, a raktárosság feladása után elsősorban tehergépkocsi-vezetőként. Hordtam az adományokat országon belül és külföldre is. Legizgalmasabb utam Székelyudvarhelyre vezetett, ahová egy fuvar (3,5 tonna) bibliával érkeztem.

A magyar erdészet is kivette a részét az adakozásból. A Vértesi Erdőgazdaság akkori igazgatónője, Mayer Ica jóvoltából nagy mennyiségű tűzifát adományozott, amit a Budapesti Erdészet virágvölgyi fatelepén tároltunk, és onnan juttattunk el a rászorulóknak. Ebben a munkában és a karácsonyi segélycsomagok kiszállításában Vidovszky Feri kollégánk és barátom is lelkesen segített. Akkor láttuk igazán, hogy a leggazdagabbak árnyékában mennyire meg tud bújni a nyomor. Pesthidegkúton és Solymár-Kerekhegyen, ahol az átlagon felüli életszínvonalon éltek már akkor az emberek, hihetetlen szegénységgel találkoztunk.

A MMSZ-nél végzett munkám során lehetett igazán érezni a segítőkészség és az összefogás hatalmas erejét és azt, hogy ebben a magyarok nagyon készségesek.

Mielőtt elfelejteném. Volt időd mindezek mellett a sportra.

Nos, a sportrovat kivételesen nem a beszélgetésünk végére kerül, és ennek időrendi okai vannak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Amint már említettem, gimnáziumi és egyetemi éveim alatt a sport jelentős mértékben kitöltötte a szabadidőmet. Sokszor még a tanulásra tervezett időből is elloptam a szabad levegőn való mozgás javára, és tudom, hogy ez a befektetés busásan megtérült a szellemi tevékenység során. Amikor elhagytam Sopront, kissé csökkent a mozgási aktivitásom, főleg amikor már a gyerekekkel is foglalkozni kellett. E tekintetben a negyvenes éveimhez közeledve jutottam mélypontra. Amikor a minisztériumban közel kerültem a közjóléti feladatokhoz, egy napon felkeresett Holéczi Tibor, a Magyar Sí Szövetség főtitkára. Őt már régebbről ismertem, még a bükki munkáim idejéből. Tiborban agilis és minden erejét a sportág fejlesztésére fordító embert ismertem meg. Célja volt, hogy Galyatetőn kiépítsen egy síközpontot, ehhez kérte a támogatásunkat. Nyitott fülekre talált nálunk, és ez a központ meg is valósult, nagyrészt közjóléti pénzek bevonásával. Egyszer megkérdezte, hogy miként állok a futással. Felcsábított a Normafához, ahol főként kiöregedett sífutókból egy amatőr csoport összeállt, és heti három alkalommal futóedzést, télen sífutóedzést tartott. Rendszeresek voltak az amatőr versenyek is. Hozzájuk csapódtam, és ez a dolog még a mai nap is tart. Csak halkan jegyzem meg, hogy a társaságból – a baleseteket nem számítva – eddig csak ketten voltak kórházban, pedig 65 év körül van az átlagéletkor.

Akkoriban rendszeresen kaptam a német és osztrák erdészeti lapokat, melyekben évente tudósítást közöltek az Európai Erdészeti Északi Síversenyről (EFNS). Csurgattam a nyálam és arról álmodoztam, hogy egyszer magyar csapat is kiutazik erre az eseményre. Akkoriban Herpay Imre volt az OEE elnöke, Barátossy Gábor (évfolyamtársam és minisztériumi szobatársam) pedig a főtitkár. Meghívást kaptak Trierbe, a német erdészeti egyesületek találkozójára, ahová engem is elvittek. Az egyik közösségi estén, mint amolyan szegény rokonok, külön ültünk egy asztalnál, mert pénzünk nem volt, hogy beüljünk egy társaságba, és esetleg még fizetni is kellett volna egy kört. Ott búslakodott egyedül egy szakállas úriember is. Egy üveg bort azért megreszkíroztunk, és megkínáltuk az asztaltársunkat is. Bemutatkozáskor derült ki, hogy svéd. Rögtön meg is kérdeztem, hogy hallott-e az EFNS-ről. Felcsillant szemmel elmesélte, hogy ő ennek a versenynek az egyik alelnöke. Össze is barátkoztunk egy másnapi Mosel-parti kocogás során, és barátságunk Leif Strömquisttel haláláig tartott.

Szó mi szó, a következő évben már magyar csapat is versenyzett a Harz hegységben, és ez az EFNS-kapcsolat ma is meghatározó a szá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

momra. Akkoriban még volt magyar sífutósport, biatlonpálya és ennek alapján elvállaltuk a huszonötödik EFNS megrendezését. Az 1993-ban Galyatetőn megrendezett verseny, és a hozzá tartozó heti szakmai és kulturális program a külföldiek által máig is emlegetett, legenda számba menő esemény volt. Sehol Európában nem volt hó, ami végül is a megnyitó perceiben kezdett el esni. Táncra is perdült a közel 600 résztvevő. A verseny idején félméteres, kiváló hó és napsütés édesítette meg a versenyző erdészek lelkét.

Az elutazás napján ez a csoda zuhogó eső kíséretében ködbe vált. Az adminisztratív keretet az OEE adta, Marjai Kati, az akkori ügyvezető titkár nagyon komoly munkát végzett az előkészítés során. Úgy tudom, hogy 1945 után a mai napig ez volt legnagyobb nemzetközi erdészeti rendezvény Magyarországon. Az EFNS-kapcsolatom az évek során elmélyült, ennek révén nagyon sok kolléga és soproni hallgató tudott részt venni ezeken az eseményeken és kapcsolatot teremteni külföldi szakmabeliekkel. Sok barátot szereztem Európa szerte, és ez a munkámban is segítséget nyújtott. Egyébként hat évig voltam elnökhelyettese az EFNS-nek, majd 2009-ben már nem vállaltam az újraválasztást.

Volt egy olyan elképzelésem, hogy az erdőhöz kötődő sportokkal a szakmának foglalkoznia kellene. Azért, hogy a szakszemélyzet belülről ismerje meg a problémát, és ezáltal jobban tudja kezelni. A sífutás mellett a tájfutásra és a céllövészetre gondoltam. Akkoriban a kerékpározás még nem jelentett erdészeti gondot. A tájfutás a leginkább erdőhöz kötődő sportág, és a soproni tájfutó hallgatók révén komoly támogatottságot is élvez. Amikor a nyolcvanas években Cser Borbála, neves tájfutó volt az egyik testnevelő tanár az egyetemen, a SMAFC tájfutó szakosztálya nagyon erős volt. Számos válogatottat, bajnokot adott a sportágnak. Meg is kerestem Boriskát, és megrendeztük az első (újkori) magyar erdész tájfutó bajnokságot. Az „újkori" megjegyzést azért tettem, mert állítólag azt megelőzően volt már ilyen verseny. Lényeg az, hogy összekovácsolódott az erdészek kis tájfutó közössége, magához vonzva sok nem erdészt is. Leif barátommal kigondoltuk, hogy az EFNS mintájára alapítsuk meg az EFOL-t, az Európai Erdészeti Tájfutó Versenyt is. Ennek már 20 éve, és ez a bajnokság is évente megrendezésre kerül. A magyar erdészek az OEE védnöksége alatt háromszor rendeztek eddig ilyen eseményt, az ötödiket Bugacon a Kiskunsági Erdő-és Fafeldolgozó Rt. támogatásával, a tízediket Szilvásváradon az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egererdő Rt. támogatásával, legutóbb 2015-ben pedig a Mecsekerdő szervezésével Orfűn. Ez a három esemény is nagyszerűen fémjelezte a szakmai összefogást, és elismerést szerzett a magyar erdészek számára. Az EFOL-nak szintén alelnöke voltam sokáig, az új jelölést 2008-ban már nem vállaltam. Mivel a tájfutás nagyon megtetszett, a mai napig is aktív versenyző tagja vagyok a szeniorok népes táborának. Két évig a Magyar Tájékozódási Futó Szövetségben elnökségi tagként is tevékenykedtem.

A sport iránti elkötelezettségünk alapján és abban a tudatban, hogy az erdészeti kommunikációban az erdőben sportolóknak igen nagy szerepe van, Urbán Imrével megalapítottuk az OEE Erdei Sportok Szakosztályát és igyekszünk megépíteni a megértés hídját az erdészek és az erdőt igénybevevő sportolók között.

Nem szóltál még a vagyonkezelőnél töltött időkről.

Elhagyva a minisztériumot a már korábban dédelgetett álmomat igyekeztem megvalósítani, és önálló vállalkozásba kezdtem. Reménykedtem abban, hogy korábbi előéletem és tapasztalatom alapján boldogulni tudok. Akkor alakult az Állami Vagyonkezelő Részvénytársaság, és első munkám ezzel volt kapcsolatban. Szabados János volt az erdészeti portfólió vezetője – egyben egyetlen erdészszakmai alkalmazottja – és munkája segítéséhez keresett kollégákat. Anda István, az ERDÉRT Rt. későbbi vezérigazgatója közvetlenül segített neki, én meg egy belga tanácsadó cég megbízásában tevékenykedtem. Néhány hónapos munka után János felkért, hogy ha van kedvem, az ÁV Rt. alkalmazna vagyonkezelői munkakörbe. Sokat töprengtem, feladjam-e az önállóságomat, de végül úgy döntöttem, hogy elvállalom a feladatot. Érdekelt a munka, és illett az erdőgazdálkodás jövőjével kapcsolatos elképzeléseimhez.

Akkoriban a nemzeti vagyont több szervezet kezelte. A privatizációra kijelölt cégek az Állami Vagyonügynökségnél voltak, a legértékesebb és tartós állami tulajdonra jelölt vállalatok az ÁV Rt.-hez kerültek, a Kincstári Vagyonügynökség pedig a kincstári vagyont felügyelte. A szocialista tervgazdálkodásból a piacgazdaságba történő átalakítás rendszere jól és tervszerűen fel volt építve. Magyarország élenjáró volt ebben a tekintetben, mivel a korábbi „piacszerű" tervgazdálkodás jó alapot nyújtott a piacgazdasági rendszer könnyebb megértéséhez. Na-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gyon érdekes munka volt. Mire odakerültem, a 19 állami erdőgazdaság többsége már átalakult részvénytársasággá. Szokatlan volt az új helyzet. Sok, addig gyakorlatilag teljesen független igazgató nehezen barátkozott meg az új tulajdonossal, az igazgatósággal és a felügyelő bizottsággal.

Meg kellett tanulnunk a társasági törvény alkalmazását, a vagyonkezelés gyakorlatát, a közvetett testületi irányítás módszereit. Szokatlan volt ez egy olyan rendszert követően, ahol a közvetlen utasítások voltak előtérben. Az erdőgazdálkodás piacosításának ez a szakasza tehát roppant izgalmas volt. Természetesen sok támadás ért bennünket, mivel az úgynevezett „kincstári" költségvetési erdőgazdálkodás hívei nem értettek egyet az új rendszerrel. Az tagadhatatlan, hogy az állami erdőgazdálkodás számára elegendő közpénzháttérrel a kincstári rendszer ideális, de Európa nem abba az irányba haladt. Ez mára bebizonyosodott. Meg kell csak nézni az akkori példa-országok erdőgazdálkodásának mai rendszerét. Alapvető filozófiánk volt, hogy az erdőgazdaságok megtermelt eredményét az erdőgazdálkodásba kell visszaforgatni. Igyekeztünk megértetni, hogy az eredmény kikényszerítésének célja nem a profittermelés, hanem a társaságok gazdaságos és versenyképes működtetése. Ez nem sikerült, mert annak ellenére, hogy osztalék elvonására elvétve került sor, a szakma, de egyre inkább az erdőgazdálkodók ellenzéke ma is profitorientált gazdálkodásról beszél.

Ebben az időszakban sokkolta a szakmát az erdőprivatizáció, hatalmas erők igyekeztek minél több állami erdőt kihasítani. Mivel a kárpótláson belüli erdőprivatizáció elsősorban lokális szinten folyt, az erdőgazdaságok vezérigazgatóira nehezedett a teher, nekik kellett ügyesen megtalálni a legjobb megoldást, védeni az állami erdőterületet. A végeredmény: az állami erdőterület 140 ezer hektárral csökkent.

Valóban, sunyi szándékok is kerülgették az állami erdőket.

Az irodánk Kelenföldön a Bánk bán utcában volt. Munkatársunk, Zalán Piroska nagyon művelt és roppant nagy teherbírású asszony volt. Akkor született az unokája és ez teljesen lázba hozta. Rengeteg munkáját gyorsan és pontosan végezte, a lélegzetvételnyi szüneteket pedig arra használta fel, hogy könyvet írt az unokájáról.

1994-ben egyesítették az ÁVÜ-t és az ÁV Rt.-t és az új privatizációs törvénnyel létrejött az ÁPV Rt. Az új cégben más viszonyokkal talál-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

koztunk, mint korábban, a munkánk összetettebbé és bonyolultabbá vált. A politikai változások, a kormányváltás természetesen minket sem hagyott érintetlenül, Szabados János sok más munkatárssal együtt kikerült az ÁPV Rt. kereteiből. Piroska is nyugdíjba ment, egyedül maradtam a rengeteg feladattal. Munkatárs után kellett nézni, és ekkor került az erdészeti portfólióhoz Siska Nóra, aki majd' két évtizedig biztosította a folytonosságot. Őróla el kell mondanom, hogy roppant pontosan és hihetetlen sebességgel dolgozott, és közben mindig akadt ideje arra, hogy a szobámon áthaladva egy szempillantás alatt rendet teremtsen. Ahol ő elment, mintegy varázsütésre minden derékszögben és glédában állt, színek szerint rendszerezve.

Az új kincstári törvény hatalmas változást hozott a vagyonkezelés rendszerében. Az állami erdők a Kincstári Vagyoni Igazgatósághoz kerültek, és ezzel részben a mi dolgunk, de elsősorban az erdőgazdaságok birtokpolitikai ügyeinek elintézése nagyon megnehezült. Részleteket nem szeretnék most elmondani, de az új felállást nem tartottuk jónak. Ezzel egy időben a természetvédelem intézményi rendszere és befolyása is egyre erősödött. A kincstári erdőgazdálkodás álmát kergető konzervatív csoport és a létrejött ellenérdekű új szervezetek össztüzében kellett dolgoznunk. Nem tudtuk megértetni, hogy a társasági forma csupán kerete az állami erdőgazdálkodásnak, és az eredményesség célja nem a profitszerzés, hanem a társaságok működőképességének fenntartása. Osztalékot 1999-ig csak egy esetben határoztunk meg, pénzt a társaságokból nem vontunk el. Reorganizációs célú tőkejuttatással pótoltuk az el nem ismert többletköltségek miatti hiányt, illetve támogattuk a fejlesztéseket. A nagy csatározás még ma sem ért véget, a különféle speciális és ellenérdekek miatt pl. még máig sem kerültek aláírásra az állami erdők vagyonkezeléséről szóló szerződések, holott azok első változatait már 1997-ben kidolgoztuk.

Időközben két nagyszerű kollégával erősödtünk. Kiss Lászlóval és Pintér Zoltánnal osztottuk meg a vagyonkezelői feladatokat. A feladatok mennyisége a növekvő bürokrácia miatt nem csökkent, sőt nőtt. Ennek legjobb mércéje a cég fénymásolója előtt tornyosuló üres fénymásolópapír-dobozok magassága volt. Sok minisztériummal és más intézménnyel kellet kapcsolatot tartani, figyelni a nemzetközi fejleményeket és a lehetőségnek megfelelően megjelenni a nemzetközi rendezvényeken. Ebben a sorban kiemelkedő az Svédországban 1994-ben megrendezett Elmia-Wood kiállítás és vásár, ahol az átalakuló ország-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

gok képviseletében a megnyitón rövid előadást tartottam. A nemzetközi eseményekre sokszor hívtak minket, mivel – mint a gazdaság átalakításában élen járó ország képviselői – mindig tudtunk újat mondani. Mint említettem, a sport révén, elsősorban az Európai Erdészeti Sífutó versenynek köszönhetően meglévő kapcsolataimat kihasználva szintén nagyon sok információhoz jutottam.

A száraz tények mellett elmondanék egy különleges esetet. Egy napon el kellett mennem a Kincstárba, és az Országházba is. Ezekre a helyekre mágneskapun keresztül, átvilágítás és motozás után lehetett akkor is bejutni. Cégünknél is mágneskapu működött. Aktatáskámat alá is vetettem mindhárom helyen az eljárásnak, és szépen be is engedtek, még az Országgyűlés üléstermében is megfordultam. Otthon kirámoltam a táskámat és kivert a hideg veríték, amikor megláttam, hogy nem kisméretű vadásztőröm mindvégig a táskámban lapult. Ennyit a táskavizit hatékonyságáról.

Ötéves vagyonkezelői tevékenységem alatt állandóan felmerült két kérdés: az erdőgazdasági vállalatcsoport hatékony szervezeti rendszerének kidolgozása és a természetvédelemmel való ellentétes helyzet feloldása. Már 1994-ben világos volt, hogy 19 cég önállóan csak részben képes hatékony működésre, amennyiben a majd' egymillió hektár erdőt egységesnek tekintjük. Az állami erdőgazdálkodás gazdasági és érdekérvényesítő erejét a szétszabdaltság – 19 önálló erdőgazdaság – csökkenti, és számos más, akár fejben is könnyen kiszámítható hátrány adódik ebből a rendszerből. Ennek a rendszernek természetesen vannak előnyei is, de elemzések szerint hatásuk kisebb, mint a hátrányoké. Két komoly tanulmány is készült ebben a témában, amelyek a mai napig fiókok mélyén porosodnak, a szakmai közönségnek nem volt módjában nyíltan megvitatni. A változások elleni rezisztencia nem szakmai alapokon nyugszik, hanem az a különböző érdekcsoportok hatékony munkájának eredménye saját önös érdekeik védelmében a közérdekkel szemben.

A természetvédelemmel való szembenállás oka szerintem szintén nem szakmai eredetű. A legkomolyabb probléma az, hogy a megerősödött természetvédelem azokat az értékeket blokkolja, amelyeket maga az erdőgazdálkodás hozott létre az évszázadok során. Egyre több szélsőséges nézettel kerültünk szembe. A természetvédelem 1996-ban az új törvénnyel túlnyerte, túlvállalta magát. Tényként állapítható

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

meg, hogy a természetvédelem akkori új szervezete saját igazolásaként egyre több feladatot vállalt és adott a gazdálkodóknak, és akkor még nem is érzékelhettük az azóta tovább nehezedő helyzetet. A korlátozásokból és többletfeladatokból adódó veszteségeket és költségeket kiszámoltuk és bemutattuk, de mindezt a természetvédelem részéről soha nem ismerték el.

E mellett a két főkérdés mellett természetesen számtalan más feladat adódott. Azt még el kell mondanom, hogy ötéves tevékenységem alatt az ÁPV Rt.-ben nagyon sok segítséget kaptunk, a vezetés és a munkatársak teljességgel megértették az erdőgazdálkodás közcélú szerepét és azt, hogy az elsődleges cél az erdők fenntartása és funkcióinak biztosítása.

Azután ismét állásváltoztatás.

1998-ban el kellett hagynom az ÁPV Rt. kereteit és ismét vállalkozásba kezdtem. Távozásom oka nem politikai volt. A politizálás és a politikai kötődés tőlem mindig nagyon távol állt, ugyanúgy, mint a felsőbb támogatások keresése. Ezért engem nem volt nehéz elmozdítani, de – idézőjelben említve – hálás vagyok azoknak, akik szorgoskodtak az eltávolításomon, mert életem következő és máig tartó szakasza igencsak különleges és szép.

Néhány hónapig még nagyon bántott a dolog, hisz sok tervem volt, és elkötelezettnek éreztem magam ebben az ügyben, de lassan túltettem magam rajta. Sajnos, mint mindig, az átalakulás zűrzavaros idejében a magyar erdészet sem volt mentes olyan személyektől és érdekcsoportoktól, akik a helyzetbe kerülésért, befolyásos támogatóik kiszolgálásáért szorgoskodtak. Esetükben a szakmai felkészülés és a munka másodlagos volt a konspirációs, föld alatti módszereket alkalmazó mesterkedésekkel szemben. Az ÁPV Rt.-ből való távozásom nem járt hatalmas végkielégítéssel, az ötéves munkaviszonyom fordulónapja előtt egy nappal mondtak fel. Amit kaptam, pont annyira volt elegendő, hogy a személyautóm apportálása mellett a magánvállalkozásom bejegyeztetéséhez szükséges összeget befizessem. Teljes ingó vagyonom ezennel kockázati tőkévé változott és rajtam állt, hogy meg tudok-e a jövőben élni.

No, végre egy igazán neked való feladat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Még ki sem tettem a lábam az állami szolgálatból, már volt megbízásom. Szakmai hátterem, kapcsolatrendszerem volt, és ennek alapján elkezdhettem dolgozni. Külön meg kell azonban említenem, hogy a régi barátok, firmák és balekok nagyon sokat segítettek és biztattak. Nemzetközi ismertségem és kapcsolataim is hasznosak voltak a továbblépéshez. Számítva arra, hogy külföldi megbízásokat is kapok, formáltam a kft. arculatát. Elkészítettem első üzleti tervemet és megcéloztam a lehetséges üzletfeleket. Így az évek során az egyszerű megbízásoktól eljutottam a komoly külföldi munkákig. Akkor még élt bennem a változások sikeréből fakadó büszkeség és becsvágy, Magyarország a piacosítás folyamatában vezető ország volt. Elsőként csináltuk végig a gazdaság alapjainak átalakítását, és mint az erdészeti szakterület ilyen irányú tapasztalatokkal rendelkező vállalkozója, nagyon hamar kaptam külföldi megbízásokat.

A magánvállalkozásomban nagyon sokat segítettek korábbi tapasztalataim. Még az induláskor felmerült a kérdés, hogy milyen utat válasszak. Legyek kereskedő, vagy erdészeti munkák kivitelezője, netán közvetítő ügynök? Picit belekóstoltam ezekbe is, de nem tetszett, nem az én stílusom a piaci csatározás. Maradt a szakértői munka, és ez logikusan következett addigi tevékenységemből. Még az állami szolgálatban több projekt kidolgozását követtem hazai felelősként, és láttam hogyan dolgoznak a nemzetközi szakértők. Ezeket a szakértőket a hazai szakmai kar fenntartásokkal fogadta, és ezzel többnyire én is egyetértettem. Akkor még nem tudtuk érzékelni, nincs-e hátsó szándék az adatgyűjtés mögött. Ma már tudom, hogy ez a fenntartás részben jogos volt, az európai vezető erdőgazdaságok egy része azért hozott létre szaktanácsadói vállalkozást, hogy a tanácsadásból származó, viszonylag jó árbevétel mellett információt is gyűjtsön, esetleg előnyös helyzetbe hozza saját országának vállalkozásait. Ezért nagy kár, hogy nálunk nem jött létre ilyen erdészeti szaktanácsadó cég, mert kereskedelmi és beruházási vonalon sokat lehetett volna belőle profitálni, elsősorban a Balkán és Kelet felé. Egy-két ez irányú javaslatom volt, de látván az értetlenséget, nem is foglalkoztam vele tovább. A szaktanácsadási projekteket nagyon erős verseny keretében lehet elnyerni, amihez komoly felkészültség, referencia, anyagi háttér és nagyon sok munka kell. Általában csak nagy cégek nyernek el ilyen jellegű munkákat. A pályázat értékelésének igen fontos szempontja mindig a szakértői csapat tagjainak szakmai múltja és elismertsége. Egy-egy ilyen szakértői

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

csapat tagjait általában több országból toborozzák a piacon lévő szakértőkből, hozzátéve a projekt-ország hazai szakértőit is. Sokszor csak akkor derül ki, hogy kikből áll a csapat, amikor a munka színhelyén találkoznak. A projekteknek ez a része mindig nagyon izgalmas, mert akkor derül ki, hogy kivel fog az ember együtt dolgozni, lakni és élni egy idegen országban a munka ideje alatt. Aki már régóta dolgozik ezen a területen, azt szűkebb szakterületén már ismerik, és ő is egyre több embert ismer.

Első hazai munkáim elsősorban elemzések és tanulmányok voltak, és segítettem üzleti kapcsolatok kialakítását is. Ez a piac igen szűk volt és gondolom, ma sem tágasabb. Amíg a nagy és neves cégek komoly megbízatásokat tudtak szerezni jó pénzért, addig az önálló szakértők csak a morzsákat tudták megcsípni. Ebben a helyzetben jött egy üzenet egy külföldi tanácsadó kollégámtól, hogy egy német tanácsadó cég szeretne foglalkoztatni engem Bosznia-Hercegovinában. Ez a kapcsolat létre is jött, és már ültem is fel nagy izgalmak között a repülőre, hogy Szarajevóba utazzak. Ezzel a belépővel életem egy meghatározó, izgalmas és szép szakasza kezdődött.

Gondolom, a családod nem túl nyugodtan fogadta a hírt a helyszínt illetően.

2000-ben még csak 5 éve ért véget a Délszláv háború. Emberek és nemzetek gyilkolták egymást a határaink mellett vagy attól néhány kilométerre. Szinte csak rossz hírek érkeztek onnan. A hazai sajtó nem foglalkozott a súlyának megfelelően ezzel a tragédiával, a közvéleményt pedig nagyjából hidegen hagyták az események. Hírértéke szinte csak annak volt, ha Magyarország határait érintette valamilyen esemény. Mindenki, akinek említettem, hogy hová megyek dolgozni, furcsán nézett rám, és még az ötödik békeévben is az volt a hiedelem, hogy ott még lövöldöznek.

Ilyen előzmények után érkeztem meg a romjaiból és a háborús sokkból még fel nem épült Szarajevóba. Ez a város egyébként egy kissé a szívem csücskében volt már régóta. Amikor első jugoszláviai nyaralásunkra utaztunk a feleségemmel, megálltunk ott, és egy napot kószáltunk a városban. Készítettem egy-két fényképet, amelyekkel őrizgettem a régi emlékeket.

Ami most elsősorban szembetűnt, az az emberek hallgatagsága és fáradt szürkesége volt. Akkoriban igen nehéz volt az élet abban az or-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ságban mind anyagilag, mind mentálisan. Az emberek igen jelentős hányada menekült volt, a lakóhelyükről elűzöttek próbáltak új helyet keresni, és nem volt család, amelyik ne gyászolt volna valakit. Kegyetlen háború volt. Szarajevó két és fél évig állt blokád alatt, és valaki megszámolta, hogy ez alatt 64 ezer gránát és lövedék hullott a városra. Nem csoda, hogy a helyiek mind fekete öltözéket viseltek, és mindig kerülték a fürkésző tekinteteket. A személyes beszélgetések során már a harmadik mondat általában a háborúra terelte a szót. Amikor megérkeztem, sok volt még a rom, és az utcák aszfaltjában látható volt a gránátok becsapódásának a nyoma. Ezek ma is láthatók, és ahol embert talált, ott vörös színű aszfalttal öntötték ki a becsapódás mélyedéseit.

Kis csapatunk pár főből állt, két belga, két szlovén és jómagam. Irodánk a belvárosban volt, egy építési vállalat adta bérbe. A város ostroma alatt ott volt a védelmi erők főhadiszállása. Az épület viszonylag ép volt, de meglehetősen lerobbant állapotban. Ablakommal szemben a városi bíróság és börtön épülete állt. Csapatunkból egy fő, a korábbi szlovén erdészeti államtitkár, Franc Ferlin, Banja Lukában a Bosznia-hercegovinai Szerb Köztársaság fővárosában dolgozott. Ő volt felelős a Szerb Köztársaság erdészeti projektjéért. Mi Sasa Goloppal, aki szintén szlovén volt, a Bosznia-Hercegovina Államszövetség erdészeti projektjéért voltunk felelősek. Feladatunk az erdészeti politika és a piacosítás stratégiájának kidolgozása, valamint az új erdőtörvény tervezetének elkészítése volt. A projektet a Világbank finanszírozta. Nem volt egyszerű dolgunk. Az viszont előnyünkre szolgált a nyugati szakértőkkel szemben, hogy mi teljes mértékben megértettük a helyiek érzelmeit, gondolkodásmódját, hiszen mi is ebben éltünk hosszú ideig, és előre tudtuk a különféle ötletekre, javaslatokra várható válaszokat, reakciókat.

Volt is néhány harcos pillanat, elsősorban a Szerb Köztársaság erdészeti vezetőivel. Miután látták a jó szándékot és segíteni akarást, már néhány hónap múlva kiváló, sőt baráti lett a kapcsolatunk, ami ma is tart. Ezt azok a kollégák is bizonyíthatják, akiket tanulmányútra vittem Bosznia-Hercegovinába. Az ország két „belső állama" között a viszony még ma is feszült, ami akkor kritikus volt. Nagyon kellett vigyázni, hogy hol mit mond az ember. Kialakítottuk a teljesen semleges stílusunkat, nem is volt soha problémánk.

Az egyik legérdekesebb esetem a Banja Luka-i Erdészeti Kar dékánjával volt. Burlica professzor úr – neves talajtanprofesszor – szarajevói

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

katedráját hagyta ott. Amikor meglátogattam, elég hűvösen fogadott. Rögtön az első mondataival közölte velem, hogy nem hajlandó angolul beszélni, habár tud. Tolmácsom segítségével szóba elegyedtünk, és mikor látta, hogy kivel van dolga – az erdészeti nyelv és -lélek segített –, egyszer csak leintette a tolmácsot, elővette a pálinkás üvegét, és akárcsak egy otthoni erdészet irodájában, poharazva folytattuk a beszélgetést, mégpedig ékes angolsággal. Sokat tanultam tőle, ami segített további munkámban. Akkoriban az Erdészeti Kar elég rossz helyzetben volt: a szarajevói épületet nagyjából szétlőtték, Banja Lukában pedig kényszerhelyen voltak, felszerelés és megfelelő helyiségek nélkül. A dékán nagynak nem mondható szobája volt egyben a könyvtár is. Ma már más a helyzet, nagyon szépen kialakították az oktatás infrastruktúráját, és a két egyetem összedolgozik. Volt, aki sajnálta, hogy az egyetem szétszakadt. Az Alma Mater erejét mindig éreztem, bárki, aki Szarajevóban végzett, visszajár. Van olyan szerb vezető erdész, aki a doktorátusát Szarajevóban szerezte meg, habár a másik oldalon élt és dolgozott. Még azt is megéltem, hogy olyanok, akik a háború alatt a legnagyobb ellenségek voltak, most mint kollégák – bár szikrázó tekintettel – kezet fogtak az erdészeti összejövetelek alkalmából.

Első bosznia-hercegovinai misszióm sikeres volt. Sikerült megértetni az erdőgazdaság piacosításának fő elemeit, a fő feladatokat. A látszólagos káosz ellenére volt előrehaladás. Az erdőtörvény előkészítését elsősorban a nemzetközi protektorátus alatt álló országnak az ENSZ által delegált külső vezetője és teljhatalmú urának szervezete (Office of the High Representative) kényszerített ki, mondván, ha nem tudnak saját erdőtörvényt alkotni, mi majd készítünk egyet, és kötelezővé tesszük. Akkoriban Behija Hadzihajdarevic asszony, a korábbi Bihač-i erdőigazgató volt a Föderáció mezőgazdasági, vízügyi és erdészeti minisztere. Igazi erdész, elismert szakember. Vele jó kapcsolatot építettem ki. Meg lehetett vele beszélni a dolgokat, és sokszor kérte a véleményünket, tanácsunkat. Amikor elköszöntem tőle, meghívott egy kávéra, és egyben megajándékozott egy bosnyák kávéskészlettel is. El is mondtam neki rögtön a „fekete leves" történetét, miszerint ha egy török uraság egy magyar nemest meghívott ebédre, a búcsúnak szánt kávé (feketeleves) felszolgálása és elfogyasztása után a magyarnak általában nyoma veszett, jó esetben vitték rabnak Isztambulba. Jót nevetett a dolgon, és biztosított arról, hogy nem fogok a kávézás után eltűnni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az élet Szarajevóban meglehetősen jó volt, még a zord körülmények ellenére is. A város szeretni való, még romjaiban is szép és sajátos volt. A kultúrák és vallások forgatagában néhány hektáron belül megtalálható a mohamedán dzsámi, az ortodox bazilika, a katolikus és református templom és a zsinagóga. Eleinte szállodában laktam. Régi emlékeim közé tartozott Divényi Rudi bácsi néhány megjegyzése, aki Szarajevóban született, és az ötvenes években a közelünkben lévő, szétrúgott papi szeretetotthonból a házunkba, egy padlásszobába elhelyezett katolikus pap volt. Édesapja Boszniában volt tiszt a Monarchia hadseregében. Az ő szelleme kísért első gyalogutam alkalmával, amit igencsak félve tettem meg. Akkoriban még nem tudtam, hogy ez a világ egyik legbiztonságosabb városa, a politikai és etnikai harcok megelőzése érdekében rendőrsége igen erős és tettre kész.

Első sétámra a Stari Grad nevű ősi városrészbe indultam. Ez a régi város szíve. Ahogy baktattam a meredek, macskaköves utcán felfelé, egyszer csak egy érme villant meg előttem a kövön. Felvettem, és egy 1910-ben vert magyar tízfilléres volt, hátán a koronás magyar címerrel. Ez a kis érme várt rám, és annak ellenére, hogy nem vagyok babonás, jelentőséget tulajdonítottam ennek a dolognak. Nagyon jólesett, hogy sokszor emlegették a Monarchia segítségét ahhoz, hogy az ország hajdanában fejlődésnek indult. Nem mondanám, hogy a magyar egyértelműen dicsőített nemzet volna, de látom, hogy történelmünk mindhárom nemzettel közös, és főleg a török elleni hadakozásban a magyar királyok segítsége sokáig sikeres volt. Mohács viszont a szerbeknek és horvátoknak is Mohács. A bosnyákok pedig beolvadtak a keleti kultúra világába. Ebből természetesen sok feszültség adódik. Jellemző az ott-tartózkodásom idején lévő helyzetre, hogy amikor elhagytam az országot, a repülőről lenézve majdnem, hogy megsirattam. Nem gondoltam, hogy egyszer még visszatérek.

Mert nem sokkal később, de visszatértél.

Idehaza volt egy-két érdekes, de kisebb feladatom, amikor jött a megkeresés az ír államerdészettől, hogy dolgozzam velük egy horvátországi projekten. Természetesen elfogadtam. A feladat a Horvát Állami Erdőgazdaság szervezetének és működésének korszerűsítése volt. Zágrábban dolgoztunk, ott is béreltem lakást. Érdekes munka volt, és ismét sok ismerőst szereztem. A közös hagyományoknak köszönhető-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

en a zágrábi környezet nem volt idegen számomra. Az erdőgazdaság központja a horvát Erdészeti Egyesület (el nem kommunizált) háromemeletes székháza ma is. A földszinten van az egyesület irodája, és meglepetéssel láttam, hogy a hagyományos régi bútorzat nagyon hasonlít a mi egyesületi könyvtárunk bútoraihoz.

Érdekes cég volt az erdőgazdaság. Egyrészt nagyon jó erdőkkel rendelkeztek, ugyanakkor nagyon jelentős volt a foglalkoztatottak létszáma. Akkoriban több mint ezer hadirokkant is dolgozott a cégnél, amit bújtatott szociális ellátásnak is nevezhetünk. A háborús veteránok és rokkantak iránti szolidaritás igen nagyfokú volt. Horvátországot is megviselte a háború, valójában ott kezdődött, rengeteg romot és pusztítást, felszedetlen aknamezőt lehetett látni akkoriban. Az egyik legjobban lerombolt község a baranyai háromszögben lévő, magyarlakta Szentlászló volt. Ép ház szinte nem is maradt. Zágrábot nagyon megszerettem, jó kis város. Az ír kollégákkal esténként sokszor jártunk színházba, operába és hangversenyre. Jó barátokat szereztem, és ezek a kapcsolatok még ma is élnek. Mire elkészültünk volna a tanulmánnyal, puccsszerűen átalakították az Állami Erdőgazdaságot. Egy rendelettel korlátozott felelősségű társaságot hoztak létre a régi állami vállalatból. Ami feltűnő volt annak idején, hogy az erdőgazdasági dolgozók reggel nyolc órakor felvették a munkát, és délután négykor kiesett a ceruza a kezükből. Nem volt semmi ösztönzés, túlmunka, lelkesedés.

Horvátországban majd' egy évet töltöttem. Még szinte haza sem értem, már jött a következő feladat…

Grúzia...

A grúzok mesélték: amikor a Jóisten megteremtette a világot, a népek között kiosztotta az országokat. El is fáradt benne, hisz nagyon nagy feladat volt. Leült pihenni, amikor is egyszerre csak megérkeztek a grúzok, kissé becsiccsentve és nagyon vidáman. Mondja nekik az Úr: hát ti hol voltatok? Már minden országot kiosztottam, nektek nem jutott egy sem. Felelik a kissé vidám grúzok: tudod Urunk, mi egy kocsmában voltunk és az egészségedre ittunk. Ja, az más! – felelte az Úr. Tudjátok, félretettettem magamnak egy csinos és gazdag kis országot, és amiért gondoltatok rám, nektek adom. Így kerültek a mese szerint a grúzok oda, ahol már évezredek óta vannak. És ez az ország tényleg olyan szép és gazdag, ahogy a mese mondja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A Szovjetunió felbomlása tette lehetővé Grúzia függetlenségét. Mintegy 200 évig az orosz befolyás határozta meg az ország életét. Sokan csak azt tudják a világnak erről a kis pontjáról, hogy itt született Szálin, de azt már kevesebben, hogy történelme évezredekre nyúlik vissza, egyháza az egyik első keresztény egyház, nyelve és írása szinte semmihez nem hasonlítható, irodalma és művészetei az egyetemes kultúra nem kis részét adják. Amilyen az ország, olyanok az emberek. Grúzia a Kaukázus két lánca között fekszik, virágzó, termékeny vidék két zord hegyvidék között. A grúzok kemény és harcias nép, ugyanakkor vendégszerető és életvidám. Ide csöppentem tehát egy majd' fél napot kitevő repülőút után. A vízumot Bécsben kellett beszereznem, és a konzulátuson is már messzemenő udvariassággal és barátsággal fogadtak. Nem volt túl nagy annak idején az odalátogatók száma a bizonytalan politikai helyzet és az Oroszországgal való feszült viszony miatt. A grúz légitársaság gépe Bécsből indult Tbiliszibe, és már a gépbe való beszállás után két jellemző dolog történt. Az első az volt, hogy órákig kellett várakoznunk, amíg a gép megkapta az útvonalengedélyt. Valami zűr volt az oroszokkal meg a törökökkel akkoriban. A másik, hogy valaki grúznak nézett és megszólított ékes grúz nyelven, kérdezett valamit. Ez utóbbi dolog a kinti tartózkodásom során még sokszor megesett, úgy látszik eléggé grúzos a kinézetem, talán a bajszom miatt.

Egy skóciai tanácsadó cég volt a munkaadóm, és a feladat itt is a piacosítással, szervezetfejlesztéssel volt kapcsolatos. A grúziai erdőgazdálkodás számunkra felfoghatatlan állapotban volt akkoriban. A hivatalos statisztikák szerint évi 800 ezer köbméter fát termeltek, a számításaink szerint pedig 8 milliót. A sokszor illegálisan működő fafeldolgozást zömmel illegális fakitermelés látta el alapanyaggal, és a tiltott export ellenére elég sok faanyag hagyta el az országot. Az erdészeti infrastruktúra hihetetlenül szegény volt. Az erdészeti irodák úgy néztek ki, mintha éppen akkor rabolták volna ki, az ablakok sokszor üveg nélkül, papírra nem volt pénz, az asztalok csupaszok, telefon és számítógép ismeretlen fogalom, csak egy-két „csoti" (abakusz, a golyós számológép) árválkodott a könyvelő asztalán. A higiéniai infrastruktúráról nem is beszélek. Jellemző volt az állami alkalmazottak bérezése, egy erdőigazgató (gondnok) akkoriban húsz dollárnak megfelelő havi fizetést kapott, az erdőőrök ennél kevesebbet. Ezek után nem lehet csodálkozni a fekete gazdaság virágzásán. Ugyanis e nyomor szintű fizetés dacára megéltek, autóval jártak és jól öltözködtek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Éltek a jég hátán.

Egy ködös hajnalon érkeztem meg Tbiliszibe. A gép nagyokat zökkent a hajdani szovjet repülőtér betonján. Sejtelmes érkezés egy sejtelmes világba. Ez az érzés egyébként mindenkit megérint, aki Európa nyugati feléből ide érkezik. Ami feltűnt a városba való utazás során, hogy a kisboltok még ezekben a hajnali órákban is nyitva voltak.

Szállodám a fővárost átszelő Mtkvari folyó partján állt és áll még ma is. Ott gyülekezett a szakértői csapat. Első megrázó élményemet egy hatalmas dörrenés okozta. A szállodaszobában voltam éppen, és mint háborús időkben szokás, le is lapultam rögtön, várva a következő lövést. Hosszú csend, és nem történt semmi. Viszont a dörrenések időről-időre elhangzottak még a későbbiek során is. Aztán rájöttem a dolog nyitjára. A dörrenéseket alapvetően két dolog idézte elő. Esténként elsősorban az esküvői díszlövések, amúgy meg általában a végsőkig elhasznált gumiabroncsok adták ki lelküket. Ugyanis Grúziában akkoriban a gumiabroncs a szeméttelepen csak az autó kerekén történő szétdurranás után nyerhette el jól megérdemelt örök nyugalmát. Az autók nagy része sem volt egyébként jobb, mint amin gurultak. Akkoriban egy „szovjet autóskanzen" biztosította részben a közlekedést, a legrégebbi Moszkvicstól a Pobedán és a Zaporozsecen keresztül a Volgáig minden megtalálható volt az utakon. Szegény, jobb sorsra érdemes autók egy része hatalmas terheket cipelt a tetején. Iszonyatos roncsok közlekedtek az utakon, de voltak megbecsült darabok is. A taxisok legkedveltebb járműve például a Moszkvics volt, mert szerintük az a legmegbízhatóbb. A forgalom egyébként elég nagy volt, és már megjelentek a nyugati márkák képviselői is.

Menjünk ki a grúz erdőkbe.

A szovjet időkben Grúzia erdőgazdálkodása nagyon fejlett volt. Az oktatás és kutatás magas szinten folyt. Erdészeti szolgálata a Szovjetunió teljes területén tevékenykedett. Ebből a 2000-es évek elejére gyakorlatilag semmi nem maradt. A hajdani híres intézetekben csak egy-két kolléga dolgozott, ők is inkább csak fenntartó jelleggel. A többiek rendelkezési állományban voltak fizetés nélkül. Az állami csemetekert egy gaztenger, 10-15 éves „csemete"sorok meredeztek a romos épületek mellett. Elképzelhetetlen állapotok uralkodtak a fővárosban és vi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

déken egyaránt. Elemzésünknek és javaslatainknak csak részben volt eredménye, az államerdészet vezetőit gyakran lecserélték. Hogy jelenleg mi ott a helyzet, nem tudom. Csapatunk egyébként jó szakemberekből tevődött össze. Volt köztünk skót, angol, spanyol, a hajdani szocialista tábort jómagam képviseltem.

A nagy nemzetközi projektek forgatókönyve szerint a munka több lépcsőből valósul meg. A pályázatírásban elsősorban nagy tanácsadó cégek szorgoskodnak, mivel nekik van megfelelő referenciájuk, rendelkeznek garanciát jelentő anyagi háttérrel, és nekik van a sikeres pályázáshoz szükséges szakmai és adminisztratív hátterük és pénzük. Az elérhető és lehető legjobb referenciákkal rendelkező nemzetközi és hazai szakértőkből verbuválják a csapatot. Maga a munka alapvetően három szakaszból áll. Az első szakasz a projekt végrehajtásának megtervezése, tájékozódás (korábbi dokumentumok tanulmányozása, helyszíni bejárások, találkozók) és adatgyűjtés. Ez a szakasz általában kiteszi a munka harmadát. A második szakasz a helyzetértékelés és elemzés, valamint a projekt céljának eléréséhez szükséges stratégia kidolgozása. Ebben a szakaszban nagyon fontos a helyi érdekeltek bevonása.

A tanácsadó feladata ugyanis elsősorban nem az, hogy saját maga határozza meg a célokat és tennivalókat. A tanácsadó (és ez a nevében is benne szerepel) a helyi (általában állami) szinten megfogalmazott célok eléréséhez nyújt segítséget. A feltett kérdésekre a válasz nem elsősorban a „mi legyen a cél", hanem a „hogyan érhető el a kitűzött cél". A tanácsadónak azt is figyelembe kell vennie, hogy a helyi szakemberek jól képzettek, a döntéshozók általában tájékozottak és felkészültek, csak nem rendelkeznek azokkal a korszerű információkkal, és nem ismerik azokat az eljárásokat, amelyek a cél eléréséhez szükségesek. Az erdészeti és természetesen más projekteket az átalakuló és fejlődő országokban sok esetben külső forrásból pénzelik. Az adományozó vagy kölcsönt nyújtó szervezet, ország feltételei között sokszor szerepel a nemzetközi tanácsadó által kidolgozott stratégia és részletes költségvetéssel elkészített program, a végrehajtási terv megléte. Ezt a feladatot láttuk el Grúziában is.

Erről a misszióról egyébként napokig lehetne beszélni, de megpróbálom visszatartani magamat. Beszélhetnék a tbiliszi operaházáról, ahol már délután 6-kor megkezdődtek az előadások azért, hogy a jelen lévő gyerekek időben hazajuthassanak lefeküdni. Vagy a lépcsőházban

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

alsónadrágban áriákat énekelő örmény tenor őstehetségről, a grúz lányok hollófekete hajáról, az oldalán pisztolyt viselő gépkocsivezetőnk rendőrök előli meneküléséről az egyirányú forgalommal szemben, a hajdani gazdagság romos szocreál emlékeiről, Sztálin édesanyjának síremlékéről, a kénes fürdők sejtelmes homályáról, a lakásunkban kóválygó szellemekről, a grúz-orosz rögbimeccsről a dugig telt, patinás Dinamo stadionban, az ősi grúz egyház bazilikáiról, vagy a vodkázásról az üveges építőmunkások vidám csoportjával. Minden nap hozott valamit, unatkozásról szó sem volt.

Annyi érdekeset, számunkra újdonságot talál az ember ebben az országban, mint kevés más helyen. A legnagyobb benyomást azért a Kaukázus erdőségei tették rám, a hatalmas jegenyefenyők méltóságteljesen hirdetik a természet erejét. Az biztos, hogy életem végéig feltöltődtem emlékekkel ottani tartózkodásom és későbbi látogatásom alatt. Tapasztalatom szerint más is így van ezzel.

Sokan csodálkoznak, hogy „mit eszek" ezeken a „háborús" országokon. Hát ennek igen egyszerű oka van, mégpedig az, hogy itt még nem forgatja tiszta erővel a globalizáció pallosát a McDonald's és a Tesco, sokkal természetesebb minden a nagy szegénység dacára, és az alapvető értékrend nem a fogyasztás talaján áll. Nyilvánvaló, hogy ez már nem sokáig lesz így, mert ezek az országok is elesnek Mammon harcmezején.

2008-ban volt alkalmam visszamenni Grúziába. A Kiskunsági Erdőgazdaság kért meg, hogy szervezzek oda egy tanulmányutat. A visszajelzések alapján maradandó élményben volt nekik is részük. Hazatérésünk után egy héttel tört ki a sajnálatos háború Grúzia és Oroszország között, ami bizonyítja, hogy ennek a kis országnak továbbra is meg kell küzdenie az érdekei védelmében.

Aztán jött Bosznia és Hercegovina, hivatalosan másodszor.

2004-ben a Világbank pályázatot hirdetett két projektre Bosznia-Hercegovinában. Az egyik pályázat erdőgazdasági szervezetfejlesztés, a másik erdőgazdasági pénzügyi és hatékonyság-fejlesztési témákban került kiírásra. Az osztrák államerdészet (ÖBF) és az ír államerdészet (COILLTE) abban az időben szoros együttműködésben dolgozott a tanácsadói piacon, és megnyerték a két pályázatot. Mindkét projekt vezetését rám bízták, ami nem volt kis feladat, mert összesen majd' negyven szakértőt foglalkoztattunk két éven keresztül.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A szakértők zöme helyi szakember, a külföldiek, rajtam és horvát helyettesemen kívül, írek és osztrákok voltak. A projekt célja a tanácsadáson kívül főleg az volt, hogy a helyi szakemberek a projekt végrehajtása során szerezzenek megfelelő tudást és gyakorlatot a vonatkozó témakörökben. Ezek közül is legjelentősebb volt az üzleti tervezés, a fakereskedelmi árképzés és gyakorlat, az erdőgazdaság finanszírozása, tekintettel a nem faalapú termékekre és hasznokra, valamint a munkaerő-fejlesztés. A projekt végrehajtását nehezítette, hogy mind a Bosznia-Hercegovina Föderáció kilenc kantonszintű erdőgazdaságára, mind pedig a Szerb Köztársaság állami erdőgazdaságára nézve külön kellett az elemzéseket, a stratégiát és a költségeket is tartalmazó feladattervet elkészíteni. Rengeteg adatot gyűjtöttünk, nagyon sok elemzést végeztünk, miközben közös munkaértekezletek és műhelymunka (workshop) keretében dolgoztuk ki a végső megoldásokat, tréningeket szerveztünk erdészeti szakembereknek, erdőfelügyelőknek és erdőőröknek. A szakértők között erdőgazdasági szakembereket, vezetőket, egyetemi professzorokat éppúgy meg lehetett találni, mint két volt minisztert is. Erről a munkáról is lehetne regényt írni. Összességében ez a két projekt sikeres volt, mivel a javasolt és közösen kidolgozott stratégia alapján alkalmazni kezdték a fejlődést célzó módszereket. Egyké két erdőgazdaság azóta jelentős fejlődésnek indult és sikeresen tevékenykedik. Külön meg kell említenem a Szerb Köztársaság erdőgazdaságát, amelyik szintén a piacgazdaság útjára lépett, és külön stratégiai részleget alakított ki a fejlesztés érdekében. Ebben a részlegben olyan szakértők dolgoznak, akik részt vettek a projekt végrehajtásában.

Több mint másfél évig éltem kint Bosznia-Hercegovinában úgy, hogy lakást béreltünk nemzetközi helyettesemmel, Ratko Matoševićcsel. Ő a horvát államerdészet fejlesztési részlegének a vezetője, korábbi kapcsolatunk a horvátországi projekt révén volt. Nagyszerű ember és kolléga, ráadásul igen nagy előnye, hogy anyanyelvén tudott dolgozni a helyiekkel. A hazai helyettesem szintén régről ismert kollégám, Vlado Soldo volt. Ő korábban a mostari erdőgazdaságnál dolgozott, egyébként a kiskunsági erdészek egy része ismeri is. A főhadiszállásunk a szarajevói Erdészeti Kar épületében volt, ott béreltünk irodát. Mivel korábbról rengeteg jó ismerős vett minket körül, nem volt nehéz a jó légkör megteremtése, és ez nagyban segítette a mun-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kánkat. Az iroda helyének megválasztása is sikeres volt, mivel az ottani Erdészeti Kar éppoly tiszteletnek örvend, mint nálunk a soproni, és ez sokat segített a kapcsolattartásban.

A lakásunk a Breka városrészben volt, nem messze a korábbi lakásomtól. Teraszunkról láttam Szarajevó egy részét, és távolban a Bjelasnica 2000 méteres csúcsát. Szarajevó – mint köztudott – téli olimpiát rendezett hajdanán, ennek emléke még elevenen él, annak ellenére, hogy az olimpiai létesítmények nagy része a háború áldozata lett.

Egy bosnyák családnál laktunk, a család feje egy idős, és már nyugdíjas asztalosmester volt, Hadzsi Nusret. Azért hadzsi, mert járt Mekkában mint zarándok. Nagyon vallásos ember, naponta ötször ment át a közeli imaházba a kötelező imák idején. A hadzsikat illető szép, míves sapkát viselte. Tiszteletre méltó ember és nagyon jóban voltunk. Csak megemlítem, és ez jellemző a térségre, hogy 12 év alatt hat hadsereg katonája volt anélkül, hogy elköltözött volna szülőfalujából. Volt ő mindenfajta nemzet katonája, de szerencsésen megúszta ezt az időszakot.

Különálló kis lakásunkban nagyon jól megvoltunk. Hétvégeken mindig egyedül maradtam, mivel Ratko hazautazott Zágrábba. Amit én nagyon kihasználtam, az a sízési lehetőség volt. A lakástól 30 perces autózással fent voltam az olimpiai lesiklópályáknál, és a havas hétvégék mindig fent találtak. Hómentes időben nagyon sokat kirándultam gyalog és kerékpárral.

Volt egy érdekes esetem. Ugyanis szerettem volna tartózkodási engedélyt váltani. Akkoriban még vízumkötelezettség volt a magyarok felé is, és az ezzel járó többletköltséget szerettem volna megúszni. Neki is láttunk Alma nevű titkárnőnk segítségével az engedély beszerzésének.

Először is teljes orvosi vizsgálaton estem át, ami két napig tartott. Megnéztek, meghallgattak, megtapogattak, vért vettek, megröntgeneztek, AIDS-tesztet csináltak, és a végén kilukadtam a pszichológusnál.

Leültem vele szemben, szemüvegét a homlokáról az orrára ejtette, rám nézett, majd így kezdte a mondókáját: „Maga nem normális!" Hűha, ezt én is tudtam, de éreztem, hogy rezeg a léc. „Miért?" – volt a kérdés. „Azért, mert amíg mindenki elmenne ebből az országból, maga ide akar jönni!" – és nevetett. Az orvosi vizsgálat rendben, még le kellett fordíttatnom minden rám vonatkozó papírt, a miniszter ajánlóle-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

velet írt stb., de csak nem kaptam meg az engedélyt. Mondom is vagy három hónap gyötrődés után a rendőrségi alkalmazottnak, hogy én csak a vízum elkerülése miatt szeretném a tartózkodási engedélyt. Rám néz, majd előhúz egy friss közlönyt, amelyben az állt, hogy a következő hónaptól nem kell vízum a magyaroknak.

Hát így ért véget ez a dolog. Belekerült vagy négy vízum árába, hogy megtudjam, nincs AIDS-em és hogy nem vagyok normális. Egyedüli „haszonélvezője" a dolognak Alma volt, aki a tolmácsolás révén tökéletesen tájékozódott legtitkosabb egészségügyi állapotomról. Látott ruhában és anélkül, és élvezte a soron kívüli ügyintézéssel járó hatalom érzetét.

Na látod, a kár haszonnal jár.

Általában igyekszem kapcsolatot építeni azoknak az országoknak az erdészei és a magyar erdészek között, ahol dolgoztam. Elég sok tanulmányutat szerveztem mindkét irányba. Ennek a törekvésemnek legnagyobb sikere az volt, hogy az Európai Erdészeti Északi Síverseny 2005 évi programját Szarajevó rendezte. A háború óta nem volt ekkora sportesemény az országban, majd' 700 erdész nyüzsgött a hegyekben. Az Igman hegyén benépesültek az évtizedek óta nem használt sífutópályák, a helyiek lelkesedése óriási volt. Komoly segítséget nyújtott a rendezésben az országban állomásozó német haderő is. Hó is volt, napsütés is volt, jók voltak a szakmai programok, mindenki elégedetten távozott annak ellenére, hogy a verseny rendezése nem volt teljesen tökéletes. Ennek a versenynek a hatására újból megindult a sífutó élet Szarajevóban, ismét használják a pályákat és egyre több gyerek vesz részt versenyeken.

A Világbank a két projekt értékelésekor javaslatot kért olyan szakterületekre, amelyek nem voltak a projektek részei, de ki kellene dolgozni. Ebből kifolyólag még két munka következett, amiben részt vettem. Az első munka az erdészet kommunikációs stratégiájának kidolgozása volt. Ebben jelentős szerepet vállalt egy USA-beli szakértő, valamint egy helyi kommunikációs cég is. A magyarországi erdészeti ágazat akkoriban már évek óta nyűglődött ezzel a kérdéssel, ott fél év alatt elkészültünk a munkával. A kommunikáció lényege és feladata tiszta és világos lett az erdészek számára, hogy mennyiben léptek előre a gyakorlatban, azt nem tudom.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A másik munka a testületi irányítással kapcsolatos. A rendszerből adódóan vagyonkezelői és testületi irányítási gyakorlat az erdőgazdaság területén korábban nem volt. Az erdőgazdaságok társaságokká alakultak, ezért ebben a tekintetben is előre kellett lépni. Feladatunk egy tanulmányút megszervezése volt, valamint segítségnyújtás a testületi irányítás stratégiájának és gyakorlatának a kidolgozásában. A tanulmányút Magyarországon volt, a bosznia-hercegovinai kollégák megismerkedhettek az állami tulajdonú társaságok irányításának és vagyonkezelésének kérdéseivel. Nagy segítséget nyújtott ebben a munkában az OECD által ebben a témában kiadott koncepció és irányelvek. Egyébként ezek a dokumentumok is alátámasztják, hogy a magyarországi erdőgazdasági társaságok vagyonkezelői gyakorlata már a kezdetektől helyesen volt kialakítva.

A külföldi munka eléggé kifárasztott és keveset voltam itthon. Gondoltam, hogy egy időre felhagyok ezzel a tevékenységgel. Idehaza az erdészet területén nincs igény tanácsadóra, ezen a téren munkát találni nehéz. Mindig szerettem a konkrét és lehatárolt feladatokat, aminek látni a végét is. Mivelhogy a pályám jelentős részén az erdészeti utakkal foglalkoztam, ezért ezen a téren is megpróbáltam keresni valamit. Az úttervezési gyakorlatomat már korábban néhány munka keretében volt módomban felfrissíteni. Arra már az elején rájöttem, hogy a világ nagyot változott ezen a téren is. Eltűnt a ceruza és a rajzpapír, a fejes vonalzó betámaszkodott a szekrény mellé, előtérbe kerültek a számítógépes módszerek. Az új technikával a kezdetekben sokat bajlódtam, de végül is sikerült felépítenem a saját tervezői környezetemet. Ebben nagy segítségemre volt az Erdészeti Szállítástani Tanszéken Markó Gergely és az általa kifejlesztett erdészeti úttervezési program. Felszerelkeztem a szükséges műszerekkel és programokkal, hogy nekilássak a munkának.

Beléptem a Magyar Mérnöki Kamarába, és korábbi munkáim alapján megkaptam a tervezői jogosultságot is. Meg kell mondanom, nagyon élveztem az igazi mérnöki munkát. Az erdei terepi méréseket mind fizikai, mind mentális szempontból nagyon szerettem csinálni, a számítógépes tervezés elsajátítása pedig komoly szellemi kihívást jelentett. Nagyon szép feladatokat kaptam. Dolgoztam a Pilisben, a Cserhátban, a Kisalföldön, a Mátrában, és néhány mérnökgeodéziai munkát is elvállaltam. Ez a sorozat sajnos megszakadt, elsősorban a mostani rossz gazdasági helyzet miatt. Pedig az erdészeti útépítésben,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a feltárás fejlesztésében igen sokat kellene tenni, ebben a tekintetben a magyar erdészet eléggé hátul kullog a sorban. A most bevezetés alatt álló erdőfenntartási irányzat is sok utat kíván. Elszomorító látni az utak állapotát és sok erdőgazdaságnál az igénytelenséget. Szinte nem is hinné az ember, hogy ilyen állapotot eltűrnek olyan erdészetvezetők, akik mérnöki képesítéssel rendelkeznek, útépítésből vizsgáztak. A jelenlegi állapotok sok helyen nem tükrözik az erdészeti igényesség és műszaki felkészültség hagyományait. Nagyon sok olyan esettel találkoztam, amit még idejében gondossággal és kis beavatkozással meg lehetett volna előzni. A legjellemzőbb, hogy az utak forgalmát a járhatóság függvényében nem korlátozzák, esős vagy olvadás utáni időben szétszántják az utakat. Az erdészeti személyzet autói sokszor akár naponta többször is átloccsannak olyan kátyúkon, majd később tavakon, amelyeknek a vizét a kezdetekben egy kapavágással le lehetett volna ereszteni. Ezek a dolgok nem a sokat emlegetett „pénzkérdés" kategóriájába tartoznak.

Azután Bosznia-Hercegovina harmadszor.

Már mint elismert balkáni szakértő, felkérést kaptam, hogy vegyek részt egy olyan projektben, amelyik Srebrenica térségének fejlesztését segíti elő. Ezt a projektet az UNDP gondozta. Srebrenica a világ egyik legszomorúbb sarka, a balkáni háború végén tömegesen mészárolták le a helyi bosnyák lakosokat. Ezen a területen hajdanában ezüstöt és más színesfémeket bányásztak, erre utal a városka neve is (srebro= ezüst). A térség fejlesztésében az erdőgazdálkodás is szerepet játszik, a bánya bezárása és az ipar hiánya miatt az erdőgazdálkodás fontos tényező, az erdészeti infrastruktúra ugyanakkor az erdőterületen található falvak és lakóházak egymással és a külvilággal való összeköttetését is szolgálja. A projekt keretében feladatom volt egy javaslat kidolgozása néhány út megépítéséhez, ugyanakkor a boszniai Szerb Erdőgazdaság szakértőjével elkészíteni egy úttervezési és útépítési útmutatót. Ez az útmutató a műszaki előírásokon túlmenően tartalmazza a környezeti hatásvizsgálat, valamint a költség–haszonelemzés módszerét is. Meg kell mondanom, hogy a helyi mérnökök nagyon jó szakemberek, a hajdani Jugoszláviában az úttervezés és az útépítés igen magas színvonalú volt. Az útmutató előírásai nagyon gyakorlatiasak, a szabvány fő elemeit egy korábbi útmutatóból vettük át. Az ottani kol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

légák akkoriban már a számítógépes tervezési gyakorlatot folytatták, de inkább csak a rajzolás szintjén. A miénkhez hasonló úttervezési programjuk nem volt még, a terepen pedig a hagyományos módszerrel dolgoztak.

Nem sok időt töltöttem a városkában és környékén, mászkálni meg nem nagyon lehetett, mivel az aknazárat 2007-ben még nem szedték fel. A terepi bejárások során azért sok érdekeset láttam ezen a domborzatilag vad vidéken. Ami a legérdekesebb volt, az a Picea omorica (szerb luc vagy bosnyák luc, vagy Pančić fenyő) élőhelyének és egy magtermő állománynak a meglátogatása. Már említettem azt az általános megállapítást, hogy olyan a népesség, amilyen a vidék, zord helyen zord népek élnek. Ez érvényes a fafajokra is: a Drina környezetében lévő völgyek meredek sziklafalain, a szurdokvölgyeket övező hegytarajok tetején elsősorban a feketefenyő és a szerb luc tud megélni. Sejtelmes és vad vidék.

Srebrenica városkában nem sok történt a háború óta, felépült egy áruház, egy gimnázium, valamint a közelben a háborús áldozatok temetője. A város legnagyobb része még magán viseli a háború jegyeit, az emberek fásultak és minden kopottnak tűnik. A kis szállodácska, ahol laktunk, akkoriban épült és fejlődött, az oda érkező külföldiek kedvelt helye. Abdullah, a tulajdonos korábban Németországban dolgozott, eredetileg szakács és roppant közvetlen ember. Sajnos ma már ő sincs az élők között.

Egy gasztronómiai élményemet el kell mesélnem. Egyik nap látom, hogy a szakácsnő kiszalad az árokpartra, tép egy csokor csalánt, majd visszamegy a konyhába. Kérdem, hogy minek a csalán. Mint kiderült, csalános szemesbabfőzeléket főzött vacsorára, meg kell mondjam, nagyon finom volt. Magyar vonatkozása is van a városkának, a városháza falán lóg egy felnagyított és bekeretezett képeslap, ami egy nagy szakállú bosnyákot ábrázol. A „Boschnischer Mohamedaner" feliratú képre a lap feladója az alábbiakat írta, idézem: „Joskanak add át üdvözletemet és mond meg neki, hogy majd írok; de keves a lónung és nem telik bélyegre. Ezt is kártyán nyertem."

Következik Montenegró.

2008 végén és 2009 elején gyakorlatilag semmilyen munkám nem volt. Hogy az időmet töltsem, rendezgettem a kertet, kerékpároztam a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

barátaimmal, kicsit többet futottam, mint egyébként, és megpróbáltam valami értelmes elfoglaltságot találni. Volt egy-két apró mérnökgeodéziai feladatom, de ezek nagyon gyorsan elkoptak.

Kicsit többet nyüzsögtem az Erdészeti Egyesület környékén. Régi tervemnek megfelelően vásároltam egy zongorát, hogy felfrissítsem régi tudásom – nyolc évig tanultam zongorázni – és kielégítsem a zenélési vágyamat. Chopin, Bach valamint a bárok klasszikus darabjait vettem fel repertoáromba. Ahogy az lenni szokott, a nagy „tétlenkedés" kellős közepén megszólalt a telefon. A vonalban osztrák kollégám érdeklődött, hogy ráérek-e. Így lettem egy rövid montenegrói projekt vezetője egy hónapra. A feladat egy olyan élő program átvilágítása volt, amit a luxemburgi kormány finanszíroz, és célja a montenegrói erdőgazdálkodás fejlesztése. Ez is érdekes munka volt, akár a többi. Két hetet töltöttem az országban, és viszonylag sok területet bejártam. Nagyon meglepett a vidék viszonylagos fejlettsége, a turistaközpontok kiépítettsége. Lenyűgözőek a hatalmas feketefenyő-állományok a Tara kanyonjában. Vannak állítólag olyan példányok is, amelyek mellmagassági átmérője eléri az egy métert. Fantasztikus fák! Nagyon szép vidék, vad hegyei és szurdokvölgyei láttán nem lehet csodálkozni azon, hogy a hódító hatalmak elkerülték. A globalizáció az egyetlen, ami meg tudta hódítani. Podgoricában már ott díszelegnek a bevásárlóközpontok. A munka keretében volt alkalmam eljutni kétszer Luxembourgba is, nyugodt és szép hely, egy nyugdíjas álma.

Végezetül egy kicsit a személyes dolgokról szeretnék szólni.

Már az egyetemi végzés évében megnősültem. Feleségem – ez csak természetes, hogy ő és családjának tagjai neves sportolók voltak – kereskedelmi és vendéglátó-ipari vonalon dolgozott. Három gyerekünkből kettő erdész végzettségű, de ma nincs közük a szakmához. Az általam követett életvitel nem kis áldozatot igényelt a nejem részéről. A családi botrány, veszekedés minálunk ismeretlen. Idén ünnepeljük negyvenhatodik házassági évfordulónkat. Mindhárom gyerekünk házasságban él, dolgozik, az unokák száma nyolc. Gábor fiam, aki erdőmérnök, dolgozta ki az eddig több mint 4000 példányban eladott Erdőgazda társasjátékot.

Most itt tartunk. Életkorom lassan megengedné, de még egyáltalán nem szeretném felvenni az otthon ülő nyugdíjasok életvitelét. Feleségem is keményen ellátja a házi teendőket, mellette gyakorolja a nagy-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mamaszerepet. Bátyám idén nyolcvanegy éves, még aktívan tevékenykedik, és én sem tervezem másképp a jövőt. Életem meghatározó momentuma továbbra is a sport. Kapcsolataimat elsősorban az OEE-n keresztül ápolom, az elmúlt OEE-elnökválasztáson – viszonylag jó támogatással – még az elnöki posztért is ringbe szálltam. A szakmából lassan kikopok. Már régóta nincsen tervezési megbízásom, de nem is bánom, dolgozzanak a fiatalok.

Köszönöm, hogy elmondtad örömteli életutad.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Papp Tivadar
(1944–)

A Zemplén megyei Szögligeten, erdészcsaládba születtem 1944. július 8-án. A gyökerek a később hivatássá nemesedő pályaválasztásomhoz innen erednek. A gyönyörű zempléni tájhoz sokszor visszatértem, több évtizeddel később szüleimmel együtt is felidéztem ifjúkoruk szép emlékeit. Szelcepuszta, a derenki várrom, alatta Horthy Miklós kormányzó medvés kertje, amelyet édesapám kezelt, a szolgálati lakás (legutoljára magtároló), ahol első lépéseimet tettem, még ötven év távlatából is maradandó élményt jelentett a szüleimnek.

Édesapámat 1946-ban áthelyezték Visegrádra, ahol megkapta élete első önálló kerületét, amelynek történelmi ékessége volt a Fellegvár. Ezzel kezdetét vette egy páratlanul sikeres erdészpálya több mint 60 éven keresztül. Szolgálati lakásunk a Fő-út melletti régi vadászkastély, amely később sokáig a Visegrádi erdészet központja volt. Az elvadult kertet szüleim hozták rendbe és alakították konyhakertté. Akkor még nemigen gondolhattam, hogy húsz év múlva ugyanott kiélezett teniszcsatákat vívunk az erdészet akkori vezetőjével, szakmai példaképemmel, dr. Madas Lászlóval. Szinből elhoztuk a tehenünket, a kiválóan tejelő, borzderes fajtájú Rigót, amely bőséggel ellátta a családunkat. 1949-ben költöztünk Lepencére, egy iker erdészházba, ahol diákkorom legszebb időszakát élhettem meg. Hagyományos erdészéletet éltünk. Teljesen önellátók voltunk. Volt konyha- és egy hold illetménykertünk, továbbá a szentlászlói rétekből évente tíz lovas kocsit megtöltő kaszálónk. Tartottunk mangalica disznót, 70-100 db baromfit. Az állattartásos gazdálkodás tette felejthetetlenné az itt töltött időt. A lazítást nem tűrő feladatok ellátása sokszor monoton kötelességnek tűnt, de sajátos fegyelemre nevelt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Tízéves koromtól már csak én vágtam fát és készítettem be a fatárolóba a téli meleghez valót. Etettem az állatokat, megtanultam fejni, kaszálni, szecskát vágni, meg mindent, amit a gazdálkodáshoz tudni kell.

Gondolom az erdészhivatásból is kaptál ízelítőt.

Természetesen. Amikor csak lehetett édesapámmal jártam az erdőt, ahová elkísért vizsla kutyánk is, a Bella, amelyet Gödöllőről kaptunk idomítás céljából. Néhány mondatot mindenképpen megérdemel az emléke. Naponta kapta a kiváló szintű kiképzést. Kitűnően dolgozott a szárazföldön és vízivad-vadászaton egyaránt.

Csodáltam a kutya okosságát, mert volt, amikor tíz kilométerre, a Jenő kunyhónál hagyta édesapa a vadászsípját és csak otthon jelezte ezt a vizslának. A kutya visszament és elhozta. Sajnos a szomszéd erdész tyúkjainak tojásaira is rászokott, ezért a békesség kedvéért vissza kellett vinni Gödöllőre, ahonnan 3 éve elhoztuk. Most is a fülembe hasít fájdalmas búcsú vonítása, amikor a csónak vitte át a Dunán. Soha többé ilyen intelligens kutyánk nem volt.

Az erdészkerület bejárásai során – amely magába foglalta a Kispap-hegyet, az Öregpap-hegyet, felnyúlt Szentlászló község határáig – az aktuális munkahelyeket kerestük fel, érintve az évszaknak megfelelően a fakitermeléseket, tisztításokat, ápolási munkákat.

A fakitermelő munkások pilisszentlászlói tótok és visegrádi svábok voltak. Derék, szorgalmas emberek. Favágók, fogatosok. Lóval, ökrökkel közelítettek, hihetetlen helyekről. Az erdőművelő asszonyok és lányok hasonlóan a két faluból jártak napszámba, gyalogosan, naponta 6-10 kilométert megtéve. Létszámuk elérte a 30-40 főt. Nagyon tisztelték édesapámat, főként szigorúsága, de egyben igazságos vezetői magatartása miatt is. A mai teljesen megváltozott világban már elképzelhetetlennek tűnik ilyen létszámban dolgozó munkaerőt toborozni egy-egy faluból. Pedig a lehetőség most is adott a vidéki munkalehetőségek tekintetében.

Iskolai éveidről néhány szót.

Az általános iskolát Visegrádon végeztem. A visegrádi iskola diákjait a helyieken kívül az elmúlt rendszer kárvallottjainak gyermekei, kimondottan nagy műveltségű családok gyermekei alkották, akiket

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szüleikkel együtt kitelepítettek Budapestről, miután egyszerűen elvették tőlük gyáraikat, és egész életművüket. Hasonló mondható el a kitűnő tanári kar összetételéről és szakmai felkészültségéről. Fantasztikusan jó osztályunk volt. Ezt azért merem kijelenteni, mert például a huszonöt 1958-ban végzett kisdiákból tizenketten diplomások lettünk. A tanári karból is ki kell emelnem Thúry Sándor alsó tagozatos, Szabady Béla felső tagozatos tanárokat, utóbbi egyben osztályfőnökünk is volt, továbbá Cseke László igazgatót, a Visegrád története című könyv alkotóját és a Károly Róbert király által alapított első Magyarországi Szent György lovagrend főmesterét. Nem véletlen, hogy történelemtanárként – a hely szellemének megfelelően – egy életre megszerettette velünk csodálatos múltunkat, egész Európa történetét meghatározó királyainkat, szerepük jelentőségét, amelyet éppen az 1945. utáni rendszer igyekezett kisebbíteni.

Az általános iskola elvégzése után Esztergomba (akkor I. István), ma Szent István gimnáziumba kerültem. 1958-tól 1962-ig koptattam a középiskola padjait. Az már keményebb időszak volt, de a kitűnő pedagógusi kar, Marton Kálmán osztályfőnök vezérletével megtanított mindenre, amit akkor az általános műveltség szintjén tudni kellett.

A nyári szüneteket végig fizikai munkával töltöttem. Ugyanabban a fakitermelő brigádban dolgoztam gimnáziumi és egyetemi éveim alatt is. Kitűnően megtanultam a fejszével és a motorfűrésszel bánni. Sajátos, de eredményes filozófiát valósított meg édesapám, amelynek a lényege az volt, hogy amennyiben erdőmérnökként nekem kell irányítani ezeket az embereket, akkor nekem kell a legjobban ismernem a szakmai fogásokat.

Tizenhat évesen már brigádban kaszáltuk az illetményrétünk termését. Édesapám volt az első kaszás, én utána, azután néhány tót atyafi. Majdnem belepusztultam. Délután már számoltam a suhintásokat a rend végéig, tudva, hogy nem lankadhatok, mert a sarkamban ott suhant a harmadik kaszás pengéje.

Legnehezebb fizikai munkánk a fakitermelő brigád tagjaival az évente, július végén ismétlődő hajórakás volt. Ennek során 600-700 köbméter papírfát raktunk be a Duna partjához kikötött uszályokba. Az uszályt úgy kellett kikötni, hogy maximális terhelésnél se feneklődjék meg. Ezért vagy húszméteres, pallókból kialakított állványokon toltuk be a láb nélküli talicskával az anyagot. Általában 8-10 fakitermelő alkotta a talicskás frontot. A széles vállpánt osztotta el az olykor ötven kiló terhet

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a gerincen. Egyszerre rakodtunk, egyszerre indultunk el, és libasorba toltuk be a méter hosszú papírfát a lépéseinktől hullámzó pallón. A tenyerem a hét végére annyira megkérgesedett, hogy amikor kinyitottam, valósággal szétrepedtek az ujjaim ízei, és látni lehetett a nyílt sebeket.

De az sem volt kellemes hely, amikor a hajófenékre kerültél „igazgatónak". A beöntött, hasított vagy 20-25 cm átmérőjű, igen csak súlyos, méteres bükköket kellett odalent rendbe rakni, a naptól feltüzesedett (40-50 fokos) acéllemezek között. A bezúduló faanyag alatt és mellett valójában az életemért küzdöttem, hogy rendbe tegyem a terepet a következő szállítmányig. Később jöttem rá, hogy ez a hihetetlen kemény kiképzés milyen mérhetetlen tartást adott egész szakmai pályafutásom során, amelyet szerencsére volt módom megköszönni édesapámnak.

Tipikus rabszolgamunka lehetett.

Az volt. Ma, szerintem, ilyen munkát csak a fejlődő országok polgárai vállalnak kevés kivétellel. De közelítettem egy méter hosszú tűzifát, síugró sánc meredekségű hegyoldalból az úgynevezett román szánkóval is. Ez egy sajátos, embert egyáltalán nem kímélő közelítőeszköz. Egy szabályos szánkótest elejére két darab, nagy ívben meghajlított káva van beépítve. A teherbírása lehet negyed köbméter is. A szállítmány súlya másfél-két mázsa, amelyet a két káva közé beállva két kézzel irányítanak. A megrakott szánkó előtt kellett a meredek oldalon a sarkaddal visszafogni az egyre gyorsuló szánkót. Borzasztó veszélyes dolog volt. Egyszerre vagy negyed köbméter fért a szánkóra. Egy kis figyelmetlenség, és a szán azonnal kiugrott a pályáról, és repült minden szanaszét. Alapvetően fontos dolog volt, hogy mindig ugyanabban az elkezdett nyomban navigáld le a szánkótalpat.

A harmadik embert próbáló munka a kisoroszi kőbányában való kőfejtés volt. Ez a munka annyiból volt felemelőbb, hogy a saját házunk építéséhez is fejtettük a követ az erdészet bányájából. Ajánlom a mai fiataloknak a testépítés egyes fázisaihoz.

Hajnali négy órakor volt az ébresztő, ezután jött tíz kilométer kerékpározás a bányáig. Ott a vezető elmondta a feladatot a napi munkára vonatkozóan. Ennek értelmében a velünk szemben magasodó rézsűből kiálló hatalmas szikladarabot kell először lerobbantani. Fúrni kellett felülről, alulról egyaránt, hogy egy lábrobbantással jöjjön le a felesleges anyag. Én alul fúrtam. Reggeltől délig kézzel kifúrtunk egy öt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

méteres lyukat. Én ütöttem a fúrószárat, édesapa fordította. Aztán ő ütött, és én fordítottam. Képzeld el, egy folyamatosan toldott vagy cserélt, végül ötméteres fúrószárat meddig kellett ütni egy rugalmas somfanyélre erősített, három kiló súlyú vasbunkóval, hogy a hegyes vége fúrjon, és forgatás után centiméterenként haladjon előre. Én mind a két oldalra tudtam ütni, amit meglehetősen irigyeltek a munkatársak, mert az egy picit pihentető volt. Délre összejött az alsó és felső furat, azután robbantottunk. Egy házra való, kb. 60 köbméter szikla dőlt le egy jobb robbantáskor. Az asztallapnyi mészköveket ezután felszeleteltük. Miután a mester megnézte a kő „szálát", a repedésekbe bevéstünk egy két éket majd a mester utasításának megfelelő sorrendben ütöttük. Ez egy betyár kemény szakma volt, amihez hihetetlenül kellett érteni. De értettek is hozzá.

Eltűnő mesterségek ezek.

Így van, de nekem hallatlan tanulság volt mindez. És ez a rabszolgamunka sem távolított el attól, hogy Sopronba felvételizzek. Kitűnőre érettségiztem1962-ben. A huszonnégy maximális pontból huszonegyet értem el, de nem vettek fel. Édesapa nagyon el volt keseredve, amikor megjött az elutasítás. Madas László erdészetvezető is őszintén felháborodott azon a tényen, hogy ilyen eredmény ellenére éppen egy erdész gyermekét nem veszik fel. Személyes közbenjárására aztán egy előzetes felvételt kiharcolt számomra. De így volt ez jó, mert olyan évfolyamba kerültem, amely megint csak a legek közé tartozott. Ha így nézzük, jól alakult.

Elkezdtük a tanulmányainkat. Azt mondják, hogy akinek nincs utóvizsgája, az nem diák. Nos, nekem ábrázoló geometriából sikerült diákká avattatnom magam. Először azt hittem, hogy mindennek vége van, aztán tudatosodott bennem, hogy a tragédia nem itt kezdődik. A mai szemmel nézve meg végképp. Ma egy évtized is eltelik, amíg diplomát szereznek egyesek.

Vagy még több.

Végzés után, 1968. július 1-jével Pécsre kerültem a Mecseki Erdőgazdaság Alsókövesdi Erdészetéhez, ahol szállítási műszaki vezetőként dolgoztam. Megszerettem ezt a szép Zselici tájat. Három hónappal ké-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sőbb Kasza Ferenc igazgató Sasrétre invitált erdészetvezetőnek a tavasszal nyugdíjba vonuló Vízvári János helyére. Igen emlékezetes párbeszédet folytattunk jövendő feladataimról. A párbeszéd akkor feneklett meg, amikor az ágazatok (erdőművelés, fahasználat, értékesítés) mellett fontosnak tartottam a vadászati ágazat irányítását.

Ezzel darázsfészekbe nyúltam, nem tudva hogy ez az ő személyes irányítása alá tartozott. Felajánlotta viszont, hogy a menyasszonyom – aki az akkori hagyományoknak megfelelően óvónő volt – főzhet a vadászvendégeknek, kiegészítve a család anyagi javadalmait.

Mind a mai napig elcsodálkozom igencsak egyértelmű válaszomon, amelynek eredményeként 1969. április 1-től már erdőfelügyelőként dolgozhattam. Az igazgató elvtárs búcsúztató szavai a következők voltak: „Nézze Papp elvtárs, az elmúlt évben maga még nem volt az alkalmazottunk. Az erdőgazdaság teljesítette tervét. Annak ellenére, hogy az idén itt dolgozik, most is teljesíteni fogjuk. Amennyiben jövőre már nem nálunk dolgozna, akkor is megoldjuk a feladatainkat. Viszont egy dologban biztos vagyok Papp elvtárs, hogy lesz még maga ennek a gazdaságnak az erdészetvezetője."

1969. augusztus 9-én kötöttem házasságot Zsizsek Valéria óvónővel, négy évvel azután, hogy 1965-ben Sopronban megismerkedtünk. Ide kívánkozik látszólagos kitérőként a Balassagyarmati vándorgyűlésen 1996-ban elmondott köszönőbeszédem néhány sora a szakmai életművemet jelentő Bedő Albert díj átvétele során, amely így hangzott:

„Az mindenképpen szerencsés, ha egy erdész édesapja kiváló erdész, az meg egyenesen a jó Isten ajándéka, hogy 82-éves korában még hasznosítható szakmai tanácsot adjon a fiának. Mert az erdésznek nem katarzisra, hanem lelki békére van szüksége az alkotáshoz. Ezt a lelki békét adta meg nekem a feleségem és a családom, amelyet köszönök!"

Mint ahogy szakmai sikereimet sem érhettem volna el nélkülük. Róluk később, bővebben.

Az erdészek számára a család valóban szent fogalom volt. Nem véletlenül, hiszen a lakott területektől 3-5 km távolságra laktak az erdészeti szolgálati lakásokban, ahol teljes volt az egymásra utaltság. Szüleim 66 évet éltek meg így együtt!

1969-1974 között a pécsi erdőfelügyelőségen nagyon szép és szakmai szempontból rendkívül hasznos éveket töltöttem el. Felügyeletem alá tartozott 10 téesz, két állami gazdaság, a nemzetközi hírű Sellyén székelő Fűz-, Nád- és Kosáripari Vállalat, és természetesen a 7000 ha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kiterjedésű Sellyei Erdészet. A későbbi évek egyetemi előadásaihoz is kitűnő témákat adó, rendkívül változatos természetföldrajzi adottságú vidék olyannyira kedvencemmé vált, hogy a 2006-ban elkészült, általunk, baranyai erdészek által kezdeményezett Ős-Dráva program egyik szakmai szerzője is lettem az erdészet–vadászat–élőhely-fejlesztés témakörében. A Dráva-síkot ez idő tájt gyönyörű ár- és hullámtéri erdők uralták 500-600 köbméter élőfakészlettel. Nem véletlen, hogy ez csodálatos táj, a helyenként haragos Dráva közelsége (Visegrádi létemre), a gyönyörű kocsányos tölgyes katedrálisok, a tölgy-kőris- szil ligeterdők, a tavasszal mindig tocsogó égeresek és füzesek felkeltették szakmai érdeklődésemet, először történetüket illetően. Másrészt a műszaki átvételek során mozaikszerűen feltűnt természetes kocsányostölgy-újulatfoltok kialakulása, területük bővítésének lehetősége már konkrét tudományos munkára ösztönzött.

Eredményeként 1975-ben sikeresen védtem meg műszaki doktori értekezésemet „A Dráva-menti kocsányostölgy-állományok természetes felújítási módjai és lehetőségei" címmel az Erdészeti és Faipari Egyetemen, ahol a kar megkapta a lehetőséget ilyen tudományos minősítésre.

Úgy emlékszem, ott a vadlétszámmal is bajok voltak. No, és nem féltek a sellyeiek, hogy szigorúbban veszed őket az eltanácsolás után.

Nem, ilyesmi nem volt, bár úgy emlékszem, hogy Gerdei Józsi bácsi, az erdészet vezetője kicsit tartott tőlem. Mind a mai napig alapelvem volt: „Az erdőgazdálkodás az erdőben zajlik." Ebből eredően rengeteg időt töltöttem a területen. Ahogy mondani szokás, úgy ismertem mindent, mint a tenyeremet. Engem nem lehetett félrevezetni, mivel maga az életközösség érdekelt. A műszaki átvételekkor szinte egyetlen négyzetméter sem maradhatott ki, amely vitatható megállapítást eredményezhetett. Ekkor is felvillant Visegrád, a szakmai bölcső. Matolcsy Bandi bácsi – az Országos Erdészeti Főigazgatóság öt szakmai felügyelőjének egyike – terepi ellenőrzése (természetesen fogattal) végén az irodában a ceruza megállt a levegőben. Minden hibát feltárt, de mondta a szakmai megoldást a csapatnak, és a végén megdicsérte az általa szakmailag kifogástalan munkát. Engem is ez az alapelv vezérelt. Csak ezzel a tökéletes helyismerettel lehettem hiteles az adott kerületvezető és végül az erdészet egész szakmai garnitúrája előtt. Már akkor is kedvező fogadtatásra találtak a problémákat valóban megoldó javasla-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

taim, és ezt mind a mai napig az erdőfelügyelő legfontosabb értékmérőjének tartok. Egyértelműen következik az elmondottakból, szakmai gyakorlat nélkül szakmai tekintélyt nem lehet kivívni. Különösen igaz ez a vadászat területén.

Akkor térjünk rá a vadászatra.

A Sellyei Erdészet területének hajdani tulajdonosai és egyben a vadászati jog gyakorlói a Draskovich, Andrássy, Biedermann családok voltak grófi, bárói ranggal. Az uradalmi birtokokon, ahol korszerű mezőgazdálkodást és állattenyésztést folytattak, a gím csak váltóvadként fordult elő 1929-1939 táján is. Amennyiben a mai erdészetnek megfelelő területen megjelent, elűzték vagy azonnal terítékre hozták. Ugyanez mondható el a vaddisznóról. Ezzel a ténnyel magyarázhatók azok a mai szemmel hihetetlen apróvadas terítékadatok, amelyeket báró Biedermann Rezső szentegáti birtokán jegyeztek le. Nevezetesen 1929 telén 4000 db fácánkakas esett egy kétnapos vadászaton. Gróf Andrássy Sándor 11 000 hektáros birtokán 1939 telén egyetlen napon 2550 fácánkas és 2500 nyúl került terítékre. A saját területén a földtulajdonos nem engedhette meg azt a luxust, hogy gazdálkodása eredménye vadtakarmány legyen. Az apróvad ebben az esetben valóban a szórakozást jelentette.

Felvetődik a kérdés: honnan származott a később világhírűvé váló gímszarvasállomány?

Draskovich Iván gróf 1884-ben a mai Csányoszró és Gilvánfa határában levő birtokán egy 800 hektáros gímkertet épített, először az országban. Az állományt a Dráva túloldaláról, Horvátországból töltötte fel, és nagy szakértelemmel kiváló gímállományt nevelt fel. A második világháborút követően – a kerítés tönkremenetelével – ez az állomány szóródott szét a Dráva-síkon, megteremtve a mai populáció genetikai alapját. Így, a nagyvad híján, már érthető, hogy miként alakulhattak ki 50-100 évvel később a mai, kiváló minőséget adó tölgy-kőris- szil ligeterdők és 500-600 köbméter élőfakészletű kocsányos tölgyesek. Az élőhelyi egyensúly az 1950-es évektől teljesen felborult. A világháborúkat követően a térségben mindig voltak rejtett, általában orrvadászatra használt fegyverek. Az 1956-os forradalmat követően azonban rendkívül szigorú feltételek mellett ezeket elkobozták és nem adtak lehetőséget még a szakszemélyzetnek sem golyós fegyverek tartására, illetve a nagyvadvadlétszám szabályozására.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ennek eredményeként az 1960-ban készített légi felvételek kiértékelésekor 1600 szarvast számoltak meg a Vajszlói és Sellyei Erdészetek területén. A túltartás folyamatát többször is megpróbálták szabályozni, ez azonban mind a mai napig sikertelen maradt. Viszont évről évre nőtt a mezőgazdasági és erdei vadkár összege, továbbá a vadkerítések hossza, igazolva,hogy a vadlétszám és a sikeres erdőfelújítás között mindig szoros összefüggés áll fenn.

Az 1980-as évektől kezdődő vadászati üzemtervek a Dráva-síkon 500 db gímszarvas fenntartását írták elő. Évente terítékre került 800-900 db, emellett 500 db őz és 1100 vaddisznó! Ennyit ennek a húsz évnek a világhírű vadgazdálkodásáról.

Az egész országot átfogó vadgazdálkodási gondokról később még szólok.

1972-ben korábbi „főnököm", Csanádi Béla lett a Mecseki Erdőgazdaság igazgatója, és 1974-ben felajánlotta az Árpádtetői Erdészet vezetését.

Csendőrből rabló, vagy fordítva gondolta?

Lehet, hogy volt ilyen érzete, de azt hiszem az döntött, hogy az előző közös munkahelyünkön megismerhetett. Az előző évek során elsősorban a megyében született évfolyamtársakból alakult ki az a felső és középvezetői kar, akik tökéletesen átvették a Kasza igazgató által kialakított rendszert. Fegyelmezett, következetes, szakmailag alaposan ellenőrzött tevékenység zajlott az egész területen. A helyiekben, akik az ún. „tükék" voltak, volt csipetnyi szakmai féltékenység a messziről jöttekkel szemben. „Idejön onnan, és miket akar itt csinálni" jellegű csendes megjegyzések sokszor kísérték Visegrádról hozott szakmai próbálkozásaimat.

Az erdészetvezetői beosztás volt életem egyik legszebb korszaka. Ezt tartom ma is a gyakorlati erdőgazdálkodás szakmai csúcsának.

Sokszor eszembe jutott Madas Laci bácsinak az erdészeti hierarchiáról mondott szavai, amely szerint erdészeti vonalon három ember a kulcsszereplő: az igazgató, az erdészetvezető és a kerületvezető erdész. Ők rendelkeznek a legnagyobb önállósággal, szabadsággal, döntési joggal hivatásuk gyakorlása során.

Biológiai ismereteimet nem elhanyagolva, ekkor már költséggazdálkodás szintjén is érdekeltek a gépek és az erdőgazdálkodás hétköznap-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

jai. Miként működtethető az ökológia, az ökonómia és a technika kapcsolata. Ennek a tudományos keretek között zajló kísérletsorozatnak eredményeként sikerrel védtem meg 1985. március 19-én kandidátusi értekezésemet a Magyar Tudományos Akadémián. Döntésemet az is motiválta, hogy a hetvenes és nyolcvanas években valósággal bezuhant az erdőbe a csuklós traktorok, forwarderek, szorítózsámolyos vonszolók és egyéb közelítőgépek özöne. Igaz, hogy volt pénz, de véleményem szerint nem volt koncepció a gépesítés tekintetében. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy minden cég saját pénztárcája szerint azt vett, ami megtetszett neki, vagy amiről a vendéglátók meggyőzték a jól szervezett skandináviai vagy amerikai tanulmányutakon. Ekkor jelentek meg lombos állományainkban a kimondottan fenyőre tervezett döntő, kérgező, daraboló gépcsodák.

Hányat írunk mostanság?

A nyolcvanas években járunk. Királyi Ernő volt a hivatalvezető akkoriban. Ma már lényegesen máshogy ítélem meg a tevékenységét, mint akkor, kevésbé tapasztalt, de rendkívül rebellis hajlamú fiatal vezetőként. Nyugodtan kijelentem, hogy dr. Madas András követően – aki az ágazatot egyetlen miniszterhelyettesként irányította – ő volt az Erdészeti Hivatal utolsó karakteres vezetője. Végtelenül sajnálatosnak tartom, hogy az azóta eltelt 30 év alatt az egész ágazatunk nem tudott hasonló egyéniséget kinevelni. Viszont Király Ernő nagy hibájának tartottam, hogy ilyen tekintély birtokában a géptípusok vásárlásánál a lovak közé dobta a gyeplőt. Nem teremtette meg az új időknek és az új technikáknak megfelelő központosított műszaki stratégiát.

Nevezetesen hazánk természetföldrajzi szempontból sík vidékre, azon belül ár- és hullámtérre, domb- és hegyvidékre tagolódik. Minden tájegység valamennyi erdészeti ágazatához (művelés, fahasználat, közelítés, szállítás) ekkor már adottak voltak külföldi géptípusok, amelyek közül a terepnek megfelelő négy flottát – kedvezőbb áron – be lehetett volna szerezni. Működtetésükhöz helyi szervizbázisokat kialakítva, egységesítve a rendszert.

Nálunk például azt a Steyr kötélpályát vették meg, amit az osztrák hegyekre találtak ki, ahol száz-százötven méteres oldalak vannak, és nem ötszáz. Ahol a fát függesztve közelítik. Ez a csodagép viszont vonszolta a rönköket a földön, hihetetlen talajkárokat okozva. Ennek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

egyszerű oka az volt, hogy futó kocsiját a pályán nem lehetett a fa felemelési pontján rögzíteni, és ezért csak földön vonszoló módszerre volt képes. Ezt egy csuklós traktor is tudta, nem 12, hanem 1,5 millióért. Mérésekkel bizonyítottam, hogy óriási talajkárosítása mellett még fajlagosan is igen drága. Húszezer köbméter közelítése szolgáltatta az alapadatot. Jártak a világban a szakembereink, és nem vették észre, hogy az erdő nem fog a géphez alkalmazkodni még a csodát jelentő amerikai gyártmányok, vagy a svéd, finn csodagépek sem, mivel egészen más természetföldrajzi adottságokra és nem különben más fatenyészeti viszonyokra tervezték őket.

Meg kell mondanom, nem sokan osztották a véleményemet, de hát ez nem változtatott a tényeken.

Ekkor kezdődött a fűrészipari rekonstrukciók, kombinált nagyvállalatok és a korlátlan vezetői önállóság korszaka. Mi itt Baranyában viszont „tőhöz" ragadva, csöndben elkezdtünk tenni.

A hetvenes évek végén felépítettünk egy teljesen megfiatalított erdészetet. A fakitermelő szakmunkások is húsz év alattiak voltak. Vékony, „giliszta" gyerekek is voltak közöttük. Amikor a főmérnök a terepi ellenőrzések során hüledezve kérdezte, hogy hogyan fogják bírni ezt a nehéz fizikai igénybevételt, azt válaszoltam, hogy ők legalább nem isznak, és majd megerősödnek. Megjegyzésem nem volt véletlen, mert erdészetvezetői időszakom harmadik hónapjában kétszeri figyelmeztetés után a fakitermelők felét elküldtem italozás miatt. Néhány évvel később ezek a fiatalok sorra szerezték a különböző helyezéseket az országos versenyeken. Természetesen rutinos szakemberek is segítették őket a gyakorlat megszerzésében. Külön említést és tiszteletet érdemel Péter Sándor, Székelyudvarhelyről betelepült ezermester fakitermelő, valamint kiváló gépkocsivezetőink, akikben jól ötvöződött a fiatalság bátorsága és az idősebbek tapasztalata.

Volt olyan ősz, amikor több mint egy hónapig nem láttuk az eget sem. A Jakab hegyről az évi szokásos tűzifacsata keretében ezer köbméter tűzifát kellett leközelíteni. Hagyományos erdei szállítópályáról – a permi homokkő kő- és sziklagörgetegei között – nem is álmodhattunk. A már akkor legendának tartott Rabb Tóni bácsi vezérletével végrehajtott hadművelet eredményeként a fának az a része, amelyik a sziklapadon való ugratás után még a platón maradt, a pécsi Tüzépre került két hét alatt. A patacsi lakosok hasonló ideig jártak fűrésszel és hátikosárral böngészni a hegyoldal cserjeszintjét kutatva a leesett mé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

teres fűtenivalót. Az út felszínéről még egy jellemző adalék, a sziklapadok szinte kétnaponta falták fel a legkeményebb, ún. diós szerkezetű szovjet terepjáró gumikat.

A legszebb órákat erdészetvezetői tevékenységem során a sok lovaglás jelentette, amellyel terepi ellenőrzéseimet végeztem. Két kitűnő, az erdőben biztos lábon száguldó és ugró lóval tökéletesen megismertem a terület minden hektárját. Ilyen ellenőrzések alkalmával 5-6 órát töltöttem nyeregben. Két munkahely között tervezhettem, koncepciókat álmodhattam meg, közben kirajzolódott a következő év teljes fahasználati lebonyolítása. Felejthetetlen tíz év volt máig előre köszönő erdészekkel, öreg erdei munkásokkal. Meg kell jegyeznem, hogy a lovaglás nem egy Visegrádról hozott főnemesi allűr volt részemről, hanem az akkor már bevezetett vezetői gépjármű-futáskilométereinek korlátozását tudtam munkatársaim felé enyhíteni.

Ha jól emlékszem, voltak rekultivációs munkáitok is.

Pécs és Komló közelsége alapvetően határozta meg az erdészetnél folyó munkák hétköznapjait. A közvélemény legnagyobb nyilvánossága előtt kellett naponta tevékenykednünk, és válaszolni közel sem szakmai tájékozottságról árulkodó kérdéseikre.

A közjóléti munkák és a természetvédelem iránti fokozódó elvárásoknak is egy határon belül meg kellet felelni. A környezetvédelem területén a legszebb és szakmai szempontból legsikeresebb tevékenységünk volt a Pécsi Hőerőmű zagykazettáinak több mint tíz éven át tartó biológiai rekultivációja. A hatvanas években indult meg a lámpásvölgyi külszíni fejtés, amely során lignit minőségű barnaszénnel látták el az erőművet. A szén elégetését követően hatalmas, 6-8 méter magas, 30-40 hektár területű tározókba vezették a vízzel zagyolt égésterméket. A víz leszivárgása után egy sivatagi táj alakult ki a város fátlan déli peremén, amely a legkisebb szél hatására porfelhővel borította el várost. A por megkötése életfontosságú környezetvédelmi feladattá vált, amely feladattal erdészetünket bízták meg. A telepítés fafajösszetételét magam terveztem. Kivitelezését 1974–84 között Szabó Róbert műszaki vezető irányította saját maga toborozta munkásaival. 1978-ban Pécsett járt Fábián Sebestyén úr, a Kompolti Mezőgazdasági Kutató Intézet rekultivációkkal foglalkozó főmunkatársa egy előadás tartása céljából. Sikerült rábeszélnem a már négy éve elkezdett, több mint 30 hektár

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

terjedelmű rekultivációnk megtekintésére. A látvány teljesen lenyűgözte, ily kiterjedésű, 6-8 méter vastag pernyén még ő sem látott sikeres biológiai rekultivációt. Lelkesen javasolta, hogy eljárásunkat szabadalommal védjük le, mivel az egész KGST-ben nem talált hozzá hasonlót. Igaza lett. 1984-ben az Országos Találmányi Hivatal nemzetközi szabadalommá minősítette. Húsz évvel később, amikor 120 hektár sikeres, 8-10 méter magas zöldövezeti fásítás takarta el a korábbi tájsebeket, Pécs városa is alkalmasnak látta az időt az egyedülálló munka elismerésére, amelyet Pécs műszaki díjaként vehettem át. Tíz év alatt 120 hektár, ma már 40 éves zöldövezet határolja délről a várost.

És a család?

Az 1969-ben megkötött, 45 év után is harmonikusan boldog házasságunkból két leány született. Andrea 1971-ben és Viktória 1976-ban. Csak hálával, a máig meglévő szerelem mellett tudok a feleségemre gondolni az iskoláskor szinte teljesen önálló megoldásáért. Erdészetvezetőként 1974-ben három év türelmi időt kértem a szakmai munkák rendbetételére, amely további évekkel bővült.

A hétköznapok során két gyermekem megsínylette az egész magyar erdőgazdálkodást megváltani kívánó lendületemet. Esténként azért találkoztunk, tréfásan mondva megtudtam hányadikba járnak. A hétvégék – akkor szabad szombat még nem volt – azért felvillantottak igazi erdei élményeket. Tavasszal, nyáron és ősszel a kétkerekű homokfutómba befogtam aktuális hátaslovam, és csodálatos kirándulásokat tettünk. Amikor leesett a hó, akkor meg az egyfogatú családi szánommal suhantunk a hófehér tájon át. Szerencsére – kitűnő tanulók lévén – nem szorultak rá általános iskolai félműveltségemre. Mind ketten diplomát szereztek. Viktória lányunk két gyönyörű fiúunokával ajándékozott meg bennünket, Vendellel és Vilmossal. Nagyobbik lányunk, Andrea életét ez idáig sajnos nem segítette a jó Isten. Egyéni életútját beárnyékolta kevésbé sikeres pályaválasztása, majd a sorozatos stresszhatások kiváltotta betegsége, amelyből – reméljük –, hogy a nagy türelem, a szeretet és a szoros családi összefogás meghozza a megbékélést és a kilábalást. Ebben is nagy szerepet játszhatnak csodálatos unokáim, feleségem és anyósom, akik nélkül tudományos tevékenységet sem tudtam volna folytatni.

Erdészetvezetői pályafutásomnak sajnos nem kedvezett tudományos tevékenységem. Máig nem felejtem el az általam valóban tisztelt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akkori főmérnök szavait, amikor is – a kandidátusi témám beterjesztését követően a Tudományos Minősítő Bizottság az erdőgazdaság véleményét kérte levélben a tudományos kutatás gyakorlati alkalmazhatóságát illetően – kijelentette: „Tivadar, itt nem tudósokra van szükség, hanem olyan erdészetvezetőkre, akik méret szerint termelik a bányafát, mert az politikai kérdés." Egyértelmű volt, a pályám nem fölfelé ível, ezért 1982-ben átléptem az Erőrendezési Szolgálathoz.

No és hogy tud megfagyni a levegő egy aktív, örökösen újat és jót akaró kolléga körül?

Úgy, hogy ez a kolléga sokszor kénytelen ellentmondani, amely abból fakad, hogy egyre több tapasztalatot szerezve megismeri a fáklyavivőket és gáncsoskodókat egyaránt. A sok vállalati rendezvényen, ahol bizony szép számmal voltak külsősök, szinte mindig engem kértek hozzászólónak, hogy lássák, hogy nálunk bizony pezsgő élet folyik. No, én hozzászóltam, és elmondtam a véleményem, bizony olyant is, amire nem számítottak.

Engem ez nem nagyon érdekelt, mert soha nem voltam szervilis ember. Számtalan jó, az erdészet javát szolgáló szakmai ötlettel ajándékoztak meg munkám során a fogatosok, a fakitermelők, a kerületvezető erdészek. Számukra is elismerés volt, amelyet anyagiakkal volt szerencsém honorálni. Számomra viszont nem volt hiúsági kérdés a tapasztaltabb emberek építő javaslatait hasznosítani. Ezért már akkor elhatároztam, hogy ha a jó Isten valaha magasabb vezetői beosztásba helyez, csak nálamnál okosabb emberekkel veszem körül magam, akiktől lehet tanulni, akik nyüzsögnek, és akik a sikereiket magukénak vallhatják, nem kell attól félniük, hogy eredményeiket mások sajátítják ki.

A szolgálatnál mekkora területed volt?

Három megye tartozott a Pécsi Erdőtervezési Irodához, összesen 187 ezer hektár erdőterülettel. Baranya, Bács-Kiskun és Tolna természetföldrajzi viszonyaival ismerkedhettem meg alaposabban. Azonkívül három egymástól merőben eltérő filozófiájú erdő, illetve két vadgazdaság gazdálkodási szemléletével találkozhattam nap mint nap. Nevezetesen a Mecseki Erdőgazdaság, a Gemenci Erdő-és Vadgazdaság, valamint a Gyulaji Erdő- és Vadgazdaság. A gemenci gím- és a gyulaji dám-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

állományok nemzetközi hírnévnek örvendtek. Ez a tény jelentette a gazdálkodás súlypontját is. Az üzemtervi letárgyalások során kellett rájönnöm, hogy az ágazatvezetők a vadászat elsődlegessége folytán csak az éves fahasználati vagy erdőművelési tervekben szereplő erdőrészletekre koncentráltak, így az előírásokkal nem érintett területekről már sokkal régebbi emlékeik voltak. Számomra maradandó szakmai élményt jelentett a szolgálatnál eltöltött tíz esztendő. Visegrádi létemre különösen megfogott Gemenc a maga varázslatos hangulatával és szépségével. A több mit húsz éven át tartó egyetemi vendégoktatói előadásaim legcsodálatosabb képeit köszönhetem azoknak csónakos terepi kirándulásoknak, melyekre a holtágakban került sor. Más szépségeket mutatott a szelíd lankájú gyulaji dombvidék észak–dél irányban szeldelt völgyeivel, fennsík jellegű vadlegelőivel és nem utolsó sorban a felejthetetlen őszi dámbarcogással. Nem irigyeltem viszont a terepen hetelő rendező munkatársaimat. A korosabb kollégák még hagyományosan kiköltöztek tavasszal, hogy őszig csak hétvégeken lássák családjukat. Tették ezt a velem hasonló korú fiatalabbak is, de érezhető volt, hogy ez az állapot sokáig már nem tartható fenn. Rendkívül kemény időszakokat éltek meg a terepi rendezők, amelyet több esetben nem segített a központi számítástechnika. Gondolok itt a növedékesítési program hibáira, amely túlzott köbméterek prognosztizálásával komoly vitákat eredményezett a gazdálkodókkal, sokszor szinte kétségbe vonva a terepi felvételek tényét, amelyhez sokszor társult a terület ágazatvezetőinek fent említett, közel sem naprakész ismeretanyaga.

Érdekes, ezt nem tőled hallom először.

A rendszerváltáskor dr. Bodnár Józseffel megírtuk Baranya megye szarvasgazdálkodási koncepcióját a 1990–2000 közötti időszakra, amely hazánk első vadgazdálkodási körzetterve volt. Bemutattuk az élőhelyi egyensúlyt biztosító létszámot, majd a terítékadatokból levezetett valós állománynagyságot. Ezen adatok birtokában megterveztük, hogy egyáltalán hol tartható szarvas, illetve a következő tíz évben milyen arányban kell szabályozni a bika-, a tarvad-, a borjúállományt az ideális állapot eléréséhez. Nos, amikor a koncepciót a Baranya megyei Vadgazdálkodási Tanács ülésén ismertettük, a vadásztársaságok fele mindjárt el is hagyta a helységet, mert nem akartak velünk egy platformra jutni ilyen brutális „szarvasirtásban". Mert miről is volt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szó? Baranyában három térségben – Dráva-sík, Mecsek-Zselic, Duna ártér – 2250 gímszarvas tartható el. A terítékadatok alapján az aktuális létszám 9500 darab, azaz a négyszerese. A tíz éven belül elérni kívánt célhoz évente 4500-5500 szarvast kell terítékre hozni az eddigi 2500 helyett. Ez valóban felülírta minden vadász legszörnyűbb álmát is. A nyugodtan langyosnak tekinthető vadászati felügyelet mindössze 5 évig tudta a programot kézben tartani és számon kérni, aztán győzött a korrupció, és a megye visszatért a túltartás, a 200 milliós mezőgazdasági vadkárok mezejére. Ez idő tájt választottak be az Országos Vadászati Védegylet elnökségébe, melynek az első elnöke Bánffy György kiváló színművész volt. (Örökké emlékezetes számomra a Pécsi Nemzeti Színházban nyújtott III. Richárd alakítása, amelyet ebben a szerepkörben sajnos nem tudott megismételni.) Annál érdekesebb helyzet alakult ki az elnökségi ülések alkalmával, ahol az Elnök úr szakmailag nem mindig védhetően fejtette ki áldásos tevékenységét.

Gondolom, volt vita bőven.

Hogy a fenébe ne lett volna, amikor az országosan eltartható és valós állományi létszámok kerültek terítékre. Mert azt azért el kell mondanom, hogy a vadlétszám és vadkárok kérdése a legelső témák egyike volt, amelyet megelőzött az első, a régi-új név, a Magyar Vadászati Védegylet megszavazása. A baj csak a szemüveggel, meg a tárgyilagos ismeretanyaggal volt. Egyszerűen nem foglalkoztak olyan alapvető kérdésekkel, mint az élőhelyi egyensúly, az erdő és mezőgazdasági kultúrák szerepe a minőségi vadállomány fenntartásában. Visszatérő téma volt az éves kilövések nagysága. Én – hála az akkor már évi rendszerességgel sorra kerülő egyetemi előadásaimnak – mindig ismertem az országos állomány aktuális adatait. Ennek alapján mondhattam véleményt arról, hogy az elmúlt évek becslési és terítékadatainak ismeretében az élőhelyi egyensúly fenntartásához milyen mértékű emelésre van szükség. Nem 20 ezer gímet kell lőni, hanem minimum 40 ezret. Az elnökség most nem hagyta el a helyiséget, miután magához tért döbbenetéből, de sorolta a hetvenes évek számait (1992-ben), hogy 7000 az eltartható szarvas az Országos Vadgazdálkodási Tanács adatai szerint, de azt nem tette hozzá, hogy akkor már 24 ezret becsültek, és 15 ezret lőttek. (Ezek szerint fel kellett volna számolni a gímállományt.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

„Csodával határos" módon a becsült létszám is feldúsult 105 ezerre az évtized végére. És ugyanez vonatkozott a dámra, amiből 3000 helyett már 30 000 darab volt, a vaddisznó esetében ez a szám pár 48 ezer, illetve 100 ezer darab. Az őz 300 ezres létszámmal viszont teljesen korlátozhatatlanná vált. A 2002. évi adatokból jól látszott, hogy inkább megemelték az eltartható mennyiséget, természetesen anélkül, hogy az élőhelyet minimum félmillió hektárral bővítették volna, mint a kilövést radikálisan megemelték volna. Egyértelmű volt számomra, hogy az élőhely minősége senkit nem érdekel rajtunk erdészeken kívül. A tények nem hatották meg az elnökséget, de ismeretük hiánya egyáltalán nem korlátozta őket döntéseikben, amelyhez nem asszisztáltam. Egy biztos, itt inkább a világhírű nagyvadállományról elmélkedtek és nem a négyszeresen túltartott létszámról, milliárdos vadkárról és élőhely lepusztulásról, de nem véve észre a vadállomány minőségi leromlásának árát. Mert ha a túltartás miatt elpusztítja élőhelyét, óhatatlanul bekövetkezik a minőségi romlás Sajnálatos, de kijelenthető, hogy ez a folyamat a jelenben is tart.

A rend kedvéért, 2012-t írunk. Szerinted mi múlik azon, hogy normális viszony legyen az erdőgazdálkodás, és a vadászat között.

A legfontosabb az lenne, ha létrehoznak egy szakmailag kikezdhetetlen felkészültségű és nem korrumpálható, vagy legalábbis nem elfogult vadászati felügyeletet. A vadgazdálkodás az egy szakma, a vadászat meg szórakozás. A kettőt nem szabad összekeverni. Minden vadfaj esetében tíz évre határozott állományszabályozási koncepciót kell kidolgozni, és ezt ennek a felügyeletnek következetesen végre kell hajtatnia.

A politikát távol kell tartani a vadgazdálkodástól. Szakmai ismeretek hiányában egy politikus sem engedheti meg magának a beleszólást. Vadászni azért vadászhat. Ehhez ugyanis óriási szakértelemre és türelemre van szükség. Ki kell jelenteni, hogy ez nem szórakozás, hanem rendkívül felelősségteljes munka. De a tízmilliós terepjáróval közlekedő vadász ezt nem érzékeli. Ő lőni akar mielőbb, nem tud éjfél után a lesen maradni, mert akkor nem ér haza a „Mónika show"- ra. Tisztelet a kivételnek. Így nem fog menni. És persze nagyon fontos a társaságok szakmai összetétele. Jelenleg óriási lehetőséget kapnak a társaságok is a vadhús helyi értékesítésére. Élni kell vele. Köztudott, hogy a magyar nagyvadállomány húsa olyan élőhelyen terem, ahol egy erdei tisztáson is minimum 15-20 féle gyógynövényt fogyaszt, kö-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vetkezésképpen Európában a legkiválóbb minőséget képviseli. Tűrhetetlen állapot, hogy egy országosan négyszeresen túltartott vadállomány húsáért a vadfeldolgozók 300-700 Ft-ot fizetnek kilónként, és ugyanezt az a gazdálkodó, akinek termését elpusztította, a TESCO áruházban 3500 Ft-ért veszi meg. Az erdőgazdasági dolgozóknál nincs különösebb gond a szakértelemmel. A problémát az jelenti, hogy az ország erdőterületének felén zajlik állami szinten ellenőrzött vadgazdálkodás, míg a másik felén földtulajdonosi közösségek gazdálkodnak. Drasztikus állományszabályozást csak együttesen, valamennyi vadászterületet érintve lehet végezni. Amennyiben valaki tartalékol, a kevésbé bolygatott területen fog összesűrűsödni az állomány, hatványozott mértékben emelkedő vadkárosítással. A két ágazat közötti egyensúlyhoz tehát elengedhetetlen a tökéletesen azonos biológiai alapokon nyugvó szemlélet, a fegyelmezetten végrehajtott állományszabályozás (a tarvad, a borjú, az őzsuta kilövési tervek szerinti elejtése).

Jelenleg 7000 kilométer vadkerítés van az országban. Ez nem normális. Ez annyit jelent, hogy az országot háromszor körbekerítettük. Ha csak ezer forintér számoljuk méterét, az is hétmilliárd forint költség.

Az bizony nagyon sok pénz.

Az éves értékszökkenést tíz százalékkal véve bizony az is hétszázmillió. Ehhez jön hozzá 1,8 milliárd forint mezőgazdasági kár, hozzávetőleg kétszázmilliós nagyságrendű erdőgazdasági kár. Összeadva ez kitesz 2,5 milliárd forintot. Ekkor még nem szóltunk a minőségi károkról, a bekövetkező növedékkiesésről és a jövő faállományai értékét egyértelműen negatívan befolyásoló hatásokról. Nem is egy olyan év volt, amikor a 22 állami részvénytársaság üzemi eredménye nem érte el az éves vadkár mértékét. Visszaemlékezve a Dráva mentén elmondottakra, ismételten ennyit a világhírű magyar nagyvadgazdálkodásról.

1992-ben Káldy József visszacsábított a céghez. Ő a végzés után itt kezdett nálam Árpádtetőn mint gyakornok. Ismertük egymást. Kosaraztunk, teniszeztünk, többnyire egymás ellen.

A csapatsportban különösen megismerszik az ember.

Ez így igaz. Tehát alaposan ismert, amikor felvett főmérnöknek. Elődöm nem is nagyon akart elfogadni, pedig már nyugdíjas volt. Kezdet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

től fogva szerencsésnek mondhattam magam, mivel az erdővel, a szakmával tulajdonképpen én foglalkozhattam. Jóskának éppen elég volt az ágazatban bekövetkező változásokkal adódó munka. Ekkor kezdődött az erdőgazdaságok részvénytársaságokká alakulása, amellyel és az azt követő privatizációval volt éppen elég gondunk, bajunk. Erre néhány gondolattal később visszatérek.

Gyönyörű 12 évet töltöttünk el az Rt. felső vezetőiként. Tökéletes bizalmat és a biológiai alapok (magcsemete-termelés, erdőművelés, fakitermelés vadászat, természetvédelem) tekintetében teljes szabadkezet kaptam. Amellyel soha sem éltem vissza. A ma tapasztalt gyakorlatot figyelve, szinte hihetetlen, de én hetente négy félnapot az erdőben töltöttem. Ismereteim szerint ma alig látják a terepen a vezetőket, mivel leköti őket adminisztratív tevékenységük. Rendkívül sok szakmai programot, továbbképzést, tréninget szerveztünk és hajtottunk végre. Kutató és tanári vénám egyaránt érvényesülhetett, amelynek eredményeként sikerült a hazai szakmai ranglista élmezőnyében maradni, megőrizve a Mecsek eddig kivívott hírnevét.

Az az érzésem, te megszállott lehettél a szakmát illetően…

Szakmai továbbképzéseinkről kicsit bővebben. Az előzőekben taglaltuk a vadászatot. Az ágazat helyzete ismert volt. Alaposan ráfért a frissítés. E téren nagy szerencsém volt, hogy új fővadásszal, nevezetesen Buzgó Józseffel vághattunk bele. Nagyon jól felkészült, ambiciózus, a vadászati hagyományokat ismerő és ápoló munkatársat ismertem meg benne. Az ő ötlete és a már elhunyt Túrós László erdészetvezető terepi segítségével szerveztük meg az országosan is ismertté vált „Az Év Hivatásos Vadásza" versenyt, rendkívül magas szintű elméleti és gyakorlati feladatokkal. Röviden sorolva: vadászati irodalom, művészet, szakmai kérdések,vadfelismerés, terepi trófeabírálat, futóvadlövés sörétes és kis golyós fegyverrel stb. A verseny néhány év múltán már régióssá bővült, magába foglalva Gemencet, Gyulajt, Somogyot, Kaszót, azaz kis hazánk vadászainak krémjét.

A jól képzett vadászszemélyzet mellett hasonló figyelmet szenteltünk a vadászházi gondnoknők képzésének. Országos hírű szakácsok hozták el kitűnő vadhúsreceptjeiket, amelyekből nyolc-tízfogásos, fantasztikus ételeket tálaltak délután a hölgyek a fővadászi munkakört betöltő férjeik számára, akik szintén azon a napon vettek részt szakmai tréningen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Rendkívül élvezték a gondnoknők ezeket az összetartásokat, hihetetlenül sokat profitáltak belőlük, alaposan kibővítve repertoárjukat.

No, az bizony sokakra ráfért.

Kiemelt fontosságú volt a protokoll megismertetése a zömében egyszerű háziasszonyként induló gondnoknőkkel. Több felsőfokú végzettségű hölgy volt közöttük, akiket sokszor zavarba hozott a válogatott vendéggárda. Kétévente volt szabványvizsga a kerületvezetőknek. Hasonlóképpen kétévente döntési tréning, továbbá a teljes technológiai folyamatot is be kellett mutatniuk a vállalkozóknak a ruházattól kezdve a gépi felszereléssel együtt. A vizsgáztató bizottság a főmérnökből az ágazatvezetőkből és a munkavédelmi felügyelőből tevődött össze. Mindenki számára kemény megmérettetés volt. A fakitermelő vállalkozók maximális partnerek voltak ezeken a tréningeken.

Főmérnöki időszakom alatt rendszeresen jártam az egyetem megtisztelő felkérésére vendégelőadóként előadásokat tartani. Rendkívül élveztem a más közeget, amely komoly szellemi karbantartás is volt számomra. 30-40 év gyakorlati szakmai tapasztalata óriási segítségemre volt abban, hogy a hallgatók még az esti 5-7 óra közötti előadásokon is teljes évfolyami létszámmal, csöndben figyeltek. A diaképekkel illusztrált, több évtizedet átfogó témák a megélt élmény miatt mindig hitelessé tették mondandómat. Talán ez is eredményezte, hogy 2004-ben az egyetem Kari Tanácsa címzetes egyetemi tanárrá fogadott. Emlékezetes szakmai ajándék volt számomra belegondolni abba, hogy 36 évvel a diploma megszerzése után ugyanannak az egyetemnek címzetes egyetemi tanára lehettem.

Ennek kapcsán sokszor visszasírtam a hatvanas évek tanári karából néhány számomra kiemelkedő professzort, nevezetesen Majer Antalt, id. Káldy Józsefet, Bezzegh Lászlót, Pankotai Gábort, de még azt a Rónai Ferenc professzort is, aki a száraz mechanikát is meglehetősen élvezetesen adta elő. Az ő nagyságukat az adta, hogy kivétel nélkül a gyakorlatban kezdtek, és ezáltal tudták, hogy az elmélet jobb megértéséhez miért van szükség a gyakorlatra. Ez az alap adta meg előadásaik hitelességét.

A Kárpátalján szolgált Pankotai Gábor élménybeszámolója, az előadásokon való hivatkozása a hajdanvolt szolgálati évekre különösen azért fogott meg, mert édesapám is szolgált a Bustyaházai Erdészet

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szomszédságában fekvő Felsőszinevéri Erdészetnél. Ezt a helyet 50 év múltával szüleimmel együtt én is megtekinthettem. Az előadás elválaszthatatlan a gyakorlattól, még akkor is, ha már nem úsztatunk 20-30 köbméteres tömegű fenyőszálfákból összeállított tutajokat a Talaboron, nincsenek vizes csúszdáink, amelyek a meredek, végeláthatatlan fenyőerdőkből közelítették a tűzifát. Különös tekintélyt ad egy egyetemi oktatónak, amikor elmondja maradandó életművét ezen a kegyetlenül szép, feltáratlan tájon, ahol ők tervezték és építették az utakat, erdei vasutat, völgyzáró gátat, a kötélpályát és a fűrészüzemeket. Ekkor 1930–1942 közötti éveket írunk. Nem véletlen, hogy egyetemi tantárgyaink között önállóan szerepeltek mindezek.

Majer Antal, az erdőművelés professzora a Bakonyban, Ugodon volt erdőgondnok, id. Káldy József, a géptan tanára főmérnök Zemplénben és a Mecsekben, Bezzegh László, a geodézia professzora a német Zeiss Művek főkonstruktora, majd a hazai légi fényképezés megteremtése után lépett katedrára.

Sajnos, mindezek a dolgok már csak múzeumi kategóriák.

Igen. Csak arra szerettem volna rávilágítani, hogy a hajdani professzoraink miből táplálkoztak, miért voltak érdekfeszítőbbek és hivatástudat-formálóbbak az előadásaik, és a gyakorlathoz való kötődésük. Nem a nosztalgia mondatja velem, de ma már ilyen gyakorlati múltú professzorok – sajnos – egy jó ideje nem oktatnak egyetemünkön. De nincs már Kárpátaljánk sem.

Mert mi marad a maiakban, különösen a felső vezetőkben a munkahelyükről? Az átszervezés, a részvénytársasággá alakulás, a privatizáció, a hatékonyság, az emberáldozatok, a vagyonfelélés, az összevonások keservei. Mit mondjak, ez nem egy hízelgő felsorolás.

És ha már itt tartunk, néhány szót, ha megengeded, mondanék a kutatásról is.

Tedd meg, ha szeretsz a vékony jégen járni.

Ismert tény, hogy a hazai erdőgazdálkodás legalább két évszázada Európa élmezőnyébe tartozik. Köszönheti ezt kiváló elméleti kutatóinak és gyakorlati szakembereinek. A 600 főt foglalkoztató ERTI évtizedekig uralta – joggal – az egész ágazatot. Igen ám, de akkor még volt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ágazatvezetés, tekintély, egységes műszaki stratégia és végrehajtás. Ez ma már a múlt.

Véleményem szerint jelenleg ketté kellene osztani a kutatást. Az alapkutatást az államnak kellene finanszíroznia, amelyhez viszont egy határozott cél megfogalmazására van szükség. Nevezhetném ágazati kutatási stratégiának, megadott témák alapján, központi menedzselés-sel. Azt nem engedném meg, hogy mindenféle gagyi témákra, a gyakorlattól idegen szellemű, lényegtelen, lázas elméletekből csináljanak kutatási projektet. A gyakorlat által felvetett témák jelentenék a másik területet. A megoldásra tett javaslatokat, elemzéseket tárja a gyakorlat elé, az meg fizesse ki. Vagy ne fizesse ki, ha nem tudnak elfogadható választ adni. Szlovéniában tanulmányoztam egyszer az ottani kutatást, és ott panaszkodtak, hogy hónapok óta nem kapnak fizetést, mert nem tudtak megoldani egy felújítási problémát.

No ez, azt hiszem túlzás, mert mi van ha nemleges a kutatás eredménye. Arról nem is beszélve, hogy gyakran fél évszázadnak kell eltelnie, mire bebizonyosodik az ellenkezője annak, amit a kutatás eredményeként a gyakorlat alkalmazott. Lásd a nyakló nélküli fenyvesítés, nyarasítás.

Amennyiben nem a szakmai szempontból is indokolt alföldi futóhomok megkötésére gondoltál, úgy igazat adok Neked.

De az biztos, hogy Szlovéniában nincsenek olyan témák, hogy mi van akkor, ha a levélszőr nem jobbra, hanem balra áll. Vagy az akkor készülő gépesítési témájú dolgozatok esetében, amikor „odaát" már a finn lépegető fakombájn működött.

Kutatni kell, de ehhez mindenekelőtt ágazatvezetői koncepció kellene. Azt viszont bizton kijelenthetjük, hogy ilyen az utóbbi húsz-harminc évben nem volt. És talán ha lett volna, a szakma sem veszíti el súlyát. A közvélemény előtti tekintélyvesztést is annak köszönhetjük, hogy határozott vezetői döntés helyett a nyereségérdekelt részvénytársasági formát választottuk a vagyonérdekelt gazdálkodással szemben. A társadalom ekkor már sokkal kritikusabban figyelte természeti környezetét. Semmilyen magyarázatra nem volt elfogadó. Most csak kullogunk az események után, kisebbségben vagyunk, elveszítettük a természetvédelmet, és a közvélemény favágóként kezel bennünket. Addig, amíg nem áll össze egységes egészé mindaz, amiről beszélünk, csak vergődünk, és nosztalgiával gondolunk a régi szép időkre. És

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

nem tudhatjuk, hogy mit hoz a jövő. Sodródunk tovább, egymásra várva, hogy végre valaki nyomatékosan tudomására hozza a nagypolitikának, hogy az erdő elsősorban – mint a világ legfejlettebb életközössége – nemzeti vagyon, amellyel nem lehet parciális politikai érdekek mentén szórakozni

A sok elemében indokolatlan korlátozásokat tartalmazó természetvédelmi törvény azután betette a kaput 1996-tól kezdődően.

Kimutatható volt az évenként az ÁPV Rt. által bekért mérlegekben a 80-100 milliós hozamkiesés a gazdálkodás korlátozása miatt, amit a természetvédelemnek meg kellett volna térítenie törvény szerint is. Évekig halogatták a végrehajtási rendeletet, e témában is. Az ÁPV Rt. mint tulajdonos csendben lapított, kerülve a konfliktusokat, az üzemi eredményt azonban elvárta. Nem a nyugdíjasok bátorsága mondatja velem, de a részvénytársasági forma, az igazgatóságok, a felügyelő bizottságok tagjainak (akik többnyire díjazott pártkatonákból álltak) évi javadalmazása olykor 12-17 millió forint volt, soha nem térült meg a gazdálkodó számára. Augusztus végén – amikor még nem jelentkezett a művelési, vadászati, őszi fahasználati árbevétel, következésképpen az üzemi eredmény többnyire még fényévre volt a betervezett sarokszámtól – sápadt arccal ült ez a tisztes csapat, fogalma nem volt róla, hogy valójában az ő személyes kapcsolataira és tudására is szüksége lehet a cégnek. Ezért is kapja a tiszteletdíját.

Kívülállóként azt gondolom, hogy ez ügyben valakiknek hivatalból határozottan lépnie kellett volna.

Ahhoz kellett volna egy karizmatikus ágazatvezető. Miután a részvénytársaságok felett az FVM hatáskörét szakmai felügyeletre degradálták, a gazdálkodásban nem volt többé beleszólásuk. Az ÁPV Rt-t meg – meggyőződésem – egyszerűen hidegen hagyta, 100 vagy 200 ezer köbméter fa rohad el az erdőben az indokolatlan természetvédelmi korlátozások miatt. Csak az üzemi eredmény, a több tízezres szakemberáldozattal járó hatékonysági mutató, továbbá a keservesen megtermelt vagyon felélését jelentő privatizáció jelentették az elvárásokat.

A szakmai vereségek pedig jöttek egymás után. Annak a természetvédelemnek, amelynek a bölcsőjét mi, erdészek ringattunk, lehajtott fejű szolgái lettünk. Miután 40 éven keresztül nem voltunk képesek felépíteni egy korszerű fűrészipart, ebből következően gyarmati ország-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ként szállították el tőlünk a rostfát, a papírfát, az értékes bútoralapanyagot 2000-ig, hogy aztán a biomasszaprogrammal a maradék szakmai tekintélyünket is leromboljuk. Nincs fakultuszunk. Az erdészetek kis fagyártmányüzemeit, amelyek a helyi embereknek adtak munkát – gyártva szőlőkarót, szőlőtámot, pallót, kerítéslécet – felszámoltuk. Legkiválóbb tüzelőnek való fafajainkat (tölgy, cser, gyertyán, akác) 40-50%-os hatékonysággal égetjük el a korszerűtlen kazánokban, és közben minimum 30%-kal csökkent az iparifa-kihozatal. Ez, szerintem, elfogadhatatlan!

Csontos Gyulának, az Erdészeti Szolgálat Főigazgatójának volt egy mind a mai napig is aktuális mondása, mely szerint:

„…az erdészeknek az a legnagyobb bajuk, hogy ők akarják megoldani a faiparosok gondját, pedig a faiparosoknak kellene törni a fejüket, hogy adott alapanyagból mit lehetne csinálni".

És igaza van, mert a finnek tőlünk vették az akácot, és csináltak korszerű sportcsarnokokat a ragasztott akácból. De az olaszokat is említhetném az akácbútoraikkal.

Azt mondd meg nekem, hogy miért nem tudjuk a közvélemény előtt bebizonyítani például azt, hogy a megújuló energiával – mondjuk – a paksi, majdani négy blokk teljesítményét soha nem tudjuk helyettesíteni, mert akkor az ország úgy fog kinézni a szélerőművektől, mint egy sündisznó?

Ennek egyértelmű a magyarázata. Nincsen politikai súlyunk, hogy szakmai érveinket komolyan vegyék. Nem tudunk annyi marhaságot elmondani, mint a tökéletesen tájékozatlan zöldpárti képviselők, amely a sajtó számára hírértékű. A kellő műszaki ismeretek hiánya nem korlátozza őket döntéseikben, ami nem tűnik fel a hasonlóan „felkészült" kérdező riportereknek. A vidéken élő egyszerű falusi emberek vajon miért mellőzik a fűzfát, nyárfát a tüzelés során ? Mert nincsen fűtőértéke. Ennek ellenére harsogják ezen fajok ültetvényeinek biomasszaként való hasznosítását a szalmával kiegészítve. Teszik ezt akkor, amikor – példaként említem – a Mecseki szénvagyon jelenleg is 1,4 milliárd tonna, és az elmúlt 240 év alatt mindössze 200 millió tonna szenet bányásztak a kiváló minőségű, egyedül kokszolható fekete kőszénből. Politikai lobbik csatája az egész energiaszektor. Másik magyarázat, hogy az ágazat nem képes kiállni egységesen még a saját maga által választott vezetők mellett sem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mondok egy példát, ami bizony elég szomorú, de azt hiszem, jól megvilágítja a helyzetet. 1998-ban Káldy József lett az OEE elnöke, óriási vehemenciával fogott hozzá, hogy összeterelje a szakma vezető embereit. Aki ismeri Jóskát, az tudja, hogy ezt az összetartást komolyan is gondolta. Ő tudta, hogy a nagy múltú egyesület csodákra lehet képes, ha van összefogás, közös érdek. Ha nem az egyéni ambíciók, hanem a szakma érdeke, ami mindennél fontosabb. Mert ha összerendeződtünk, utána az egyéni érdekek is letisztulnak.

De hamar kiderült számára is, hogy ez a csapat nem csapat. Képtelen legalább a fontosabb dolgokban közösen gondolkozni.

Úgy tudom, ő a SMAFC-ban is játszott, tehát tudta azt, hogy mi kell egy csapatnak ahhoz, hogy aspiráljon a győzelemre.

Igen, ez a helyzet. De hamar rájött, hogy úgy nem megy, hogy négyöt ember mindig más hullámhosszon van. Személyesen volt módom hallani az FVM-ben egy államtitkár szájából :

> *„Furcsa emberek maguk erdészek, mert ha ugyanabban a témában is keresnek fel, mindegyik más-más megoldást javasol, vélhetően egyéni érdekeit is szem előtt tartva. Erre a széthúzásra és határozatlanságra csak egyetlen válasz adható. Uraim, ha önök nem tudják, hogy mit akarnak, a politika majd dönt önök helyett, és ne csodálkozzanak azon sem, ha a fejük felett."*

Nyugodtan ki merem jelenteni 1993 és 2004 között a vezérigazgatói gárda is maximális felelősséggel tartozik az ágazat nagymérvű tekintélyvesztéséért.

Itt kérdezem meg, hogy mit szerettetek volna a Kárászi erdészet területén?

A téma megér néhány bővebb gondolatot. Tökéletes kép rajzolható meg benne az erdészeti ágazat 1990-es, 2000-es években egyre súlytalanabbá váló vezetéséről, amelyből még az igazság kimondásának (jogos szakmai sérelmekre gondoljunk) bátorsága is hiányzott.

Az elképzelésünk alapját az elmúlt évszázad vágásos gazdálkodása során kialakult több száz hektáros, egykorú, 80-90 éves bükkös és kocsánytalantölgy-elegyes bükkös állományok kezelése jelentette. Már 1992-ben elkezdtünk néhány erdőrészletben a megtelepedett újulatfoltok mentése érdekében ún. szálalóvágásos beavatkozást. A természet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

védelem erősödése maximálisan 5,0 hektáros véghasználatokat engedélyezett úgy, hogy a vágásterületek sarkai nem érintkezhettek. Most gondolj bele. Adott egy 800 hektáros egykorú tömb, 80-90 éves. A bükk vágásérettségi kora ezen a termőhelyen maximum 120 év. 50 év múlva – a korlátozásokat betartva – az egész fatermesztési ciklus végeredményét villával kell kihordani az erdőből, mert egyszerűen lábon állva elrohad. Ezért javasoltuk, hogy ne erdőrészletben, hanem tömbben gondolkozva, a magzókor elérése után kezdjük a felújítási eljárást, amely esetünkben 30-60 éves átfutási idejű szálaló vágás lenne. Valójában a későbbi, azaz a mai folyamatos erdőborítás alapjait kívántuk lerakni. Ezzel megfelelünk a természetvédelemnek is, továbbá megmentjük az értékes állományokat, folyamatos hozamot biztosítva a gazdálkodó számára.

Igaz, ez a módszer teljesen átalakította volna az üzemtervezést is. Itt életközösségben kell gondolkozni. Mert csak ott vághattál volna, ahol már megjelent az újulat. Ahol nem, ott növedékfokozó gyérítéssel kezelve az állományt, fokozatosan felkészítve a természetes felújulásra. Ezt a koncepciót egészítette ki dr. Péti Miklós és Bús Mária, kidolgozva a gazdálkodás erdőrendezési, valamint erdőfelügyeleti elszámolási módszerét. Ilyen szakmai vértezetben kértem meghallgatást az Erdészeti Hivatal akkori vezetőjétől.

No, és hogyan fogadta a főhatóság az elképzelést?

Ahogy a válaszom elején utaltam rá, ebben a reagálásban benne volt mindaz, amiért az egész erdésztársadalom lehajtott fejjel járhatott, keresve a természetvédők kegyeit. „Tivadar, én lassan nyugdíjba megyek, én már nem akarok ilyesmivel foglalkozni, mivel ez olyan nagy ívű téma, amely során teljesen át kellene alakítani az erdőtervezés szemléletét, filozófiáját." – volt a válasz. Mondom: és akkor mi van? Ezt a szemléletet Hermann Krutsch már 1932-ben megírta, de csak az ötvenes években kezdtek el vele érdemben foglalkozni. Most is várjunk ötven évet? Egyszóval annak idején elzavartak a felvetéssel.

El kell, hogy mondjam, elég durva volt, amikor közölték az elutasítást. Ugyanis öt perccel a megbeszélt egyeztetés időpontja előtt érkeztem az ágazatvezetés titkárságára. Nemsokára nyílik az ajtó, kijön a rendezőség akkori vezetőjével az akkori nagyfőnök, és közli, hogy ők már megbeszélték a dolgot, és nem akarnak foglalkozni vele.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Érted!! Én javasoltam, vittem az anyagot, és nélkülem döntötték el a sorsát. Azt sem hagyták, hogy kifejtsem az egésznek a lényegét. De azért azt elmondhatom, hogy ma már ezeknek az elveknek a figyelembevételével dolgozik a szakma.

Amikor 2004-ben nyugdíjba vonultam, az üzemtervben már szerepelt a szálaló vágás, a szálalás lehetősége. Megvalósult. Ez utólag is nagy örömmel tölt el.

Még aktív időszakomban kezdődött, de 2006-ban nyert végső formát, és a 2010-ben megalakult nemzeti kormány tette kiemelt és támogatott kormányprogrammá az Ős-Dráva projektet.

Itt kell büszkén kijelentenünk, hogy az egész komplex program alapötlete Túrós László vajszlói erdészetvezetőtől és tőlem származott. Ehhez sikerült partnerre találni dr. Lehmann Antalban, a Duna-Dráva Nemzeti Park első igazgatójában, továbbá a Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság igazgatója és főmérnöke személyében. 1995-ben írtuk meg első közös dolgozatunkat „Élőhely-fejlesztés vízgazdálkodással a Dráva-síkon" címmel, amelynek komplex tervezése tíz év elteltével kezdődött az Aquaprofit Kft. gondozásában.

Elmondanád, hogy mi ennek a munkának a lényege?

A Dráva folyót a hajózhatóság érdekében 1784-ben kezdték el szabályozni. A kanyarulatok levágásával 50%-kal csökkentették a meder hosszát. Emiatt a víz folyása felgyorsult, és 80 év alatt több mint két méterrel mélyítette a medret, amelynek hatására a fás vegetáció számára is rendkívül fontos középvízszint is lesüllyedt, és a part menti állományok egyszerűen kiszáradtak. Ezt a bajt tetézte az 1970-es években állami támogatással beindult meliorációs program, amely – a mezőgazdasági termelést segítendő – a maradék vizet is elvezette több mint 100 ezer hektárról. Teljesen átalakult a növényi kultúra, és tönkrement a térség vízgazdálkodása. A további rombolás megakadályozására, valamint a táj természeti adottságait az eredeti kultúrák irányába segítve alakult meg egy, a térség valamennyi területét átfogó csapat, amely egy 800 oldalas tanulmányba foglalta össze az következő teendőket:

A lehulló és a folyóval érkező víz megtartása csatorna- és zsiliprendszerekkel. Az elmúlt évtizedek során kialakult természetes víztárolók feltöltése, és a szó szoros értelmében vett gazdálkodás a vízzel a csapa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

dékhiányos nyári hónapokban. Partélközeli duzzasztással ellátni a terület északi peremén húzódó és műszaki beavatkozással összekötendő Korcsina–Körcsönye–Feketevíz csatornákat, és ezáltal egy gravitációs energiát felhasználva élővízzel ellátni a térséget. A vízgazdálkodás helyreállítása lehetőséget nyújt az eddigiektől eltérő, korszerűbb tájgazdálkodásra, 10 ezer hektár erdő telepítésével – amely már elkezdődött –, a rét- és legelőgazdálkodás átalakításával, amelynek törvényszerű következménye az állattenyésztés új alapokra helyezése. Amennyiben e folyamatok kialakulnak, továbbléphetünk a falusi, a vadász- és horgászturizmus felé.

Oktatsz még az egyetemen?

2013-ban mind az oktatást, mind az államvizsgáztatást befejeztem. Kicsit bele is fáradtam. Vizsgáztató társaimmal együtt meg kellett élnünk a liberális oktatáspolitika összes negatívumát. Nézd, akkor, amikor a legutóbbi államvizsgán negyvenkettő jelöltből tizenkettőt – abszolút felkészületlenség miatt – ki kellett rúgni, végképpen betelt a pohár. Ez már sok volt az egyetem oktatóinak is. Most is hangsúlyoznom kell, nem a hallgatóság a hibás a kialakult helyzetért, hanem a megengedő rendszer. Veszteni viszont az ország fog.

Azt hiszem, ebben ez a fejkvótás szisztéma a ludas.

Meg az a liberális agyamentség, hogy a hallgatónak csak joga van, az oktatónak pedig csak kötelessége.

A mostani helyzetből való kilábaláshoz legalább egy olyan új generációnak kell felnőnie, amelyik munkára volt szoktatva, és az egyetemre nem szórakozni, hanem tanulni jár.

Negyvenkét évet ily röviden összefoglalva alaptermészetemből eredően („soha nem adom fel, és idővel mindig a bölcsesség kerekedik felül") teljes lelki békével kijelenthetem, hogy az elmúlt időszak az elmondottakért volt csodálatos. Erkölcsileg és szakmailag Bedő Albert díjjal jutalmazták életpályámat, amelyet különösen megszépített a valóban keveseknek járó címzetes egyetemi tanári kinevezés.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Hevesi József
(1907–2000)

Kedves Józsi bácsi, kérlek, mesélj nekünk az életedről, amely lassan már történelmi időbe veszően kezdődött, 1907-ben.

Bizony, nem ma volt.

A Heves megyei kis községben, Adácson születtem, 1907. január 31-én. Édesanyám paraszt szülők gyermeke, édesapám vasutas volt, MÁV üzemi altiszt, akit gyakran helyezgettek ide-oda, és így kerültünk Szentiványra. Ott kezdtem el az első elemit. Innét nem sokkal később visszakerültünk Adácsra, majd Győrbe, aztán onnan tovább Vecsésre. Szóval sok helyen volt édesapám. Olyanok voltunk, mint a vándorcigányok, de menni kellett a vasúttal, ami szinte félkatonai szervezet volt. Egyenruha, és főleg a fegyelem, fegyelem, és még egyszer fegyelem. De ez nem csoda egy olyan helyen, ahol emberéletek múlhatnak egy figyelmetlenségen.

Éreztétek ezt ti, gyermekek is, ezt a zaklatottságot.

Sajnos éreztük, mégpedig azért, mert nagyon sokan voltunk testvérek. Édesanyám tizennégynek adott életet, de csak tízen maradtunk meg. Öt fiú, és öt lány.

Nagyon keservesen éltünk meg az egy, nem túl nagy, de biztos jövedelemből. Emlékszem, hogy sokszor voltunk éhesek. Édesanyám beosztotta, hogy ki mikor téphet, és ehet egy kis hagymaszárat, de azt is csak akkor, ha előtte megkapáltuk a kiskertet.

Amikor édesapám Vecsésre került – bár az nem is egészen Vecsés volt, ahol édesapám szolgált, hanem kijjebb, Szemeretelepen, ami kö-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zelebb volt a szolgálati lakáshoz –, ott már könnyebb volt a helyzetünk, mert ott tarthatott édesanyám tehenet. Így nekünk, gyerekeknek bőven volt mit ennünk, mert a tehén annyit jelent, hogy egy családot ellátott tejjel és tejtermékkel.

Aztán nagy nehezen sikerült Pestszentlőrincen hitelből vennünk egy kis házat, amit a második világégés folyamán rommá lőttek.

Kispesten folytattam az iskoláimat, és ott végeztem el a négy polgárit is 1923-ban. A tanárom, Haraszti Sándor nagyon szeretett engem. A szüleim látták, hogy értelmes gyerek vagyok, ezért tőle kértek tanácsot, mit ajánl a tanár úr, mi legyen a fiúból. Mert én először faszobrász szerettem volna lenni, már akkor mindenem volt a fa, ragaszkodtam hozzá. De a tanárom azt ajánlotta, hogy jó erős, fejlett fiú vagyok, válasszak más pályát. Igaz, a sportágak közül mindent űztem: korcsolyáztam, úsztam, futballoztam, kerékpároztam, ami sport volt, azt én mind csináltam. A lényeg az, hogy a tanárom azt javasolta, hogy legyek erdész.

Hányadik voltál te a testvérek hosszú sorrendjében?

Ötödik. Anna, Erzsi, Mária, Károly, József, majd én következtem. Mivel József csecsemőként meghalt, aztán én következtem.

Józsi bácsi, bizonyára nehéz életetek volt, hiszen mindenki tudja, manapság már tíz gyerek rettenetesen nagy ritkaság, különösen egy polgári családban. Említetted, hogy édesanyád a tehénnel jórészt megoldotta az élelmezést. Hogy zajlott egy napod, hogy bírt édesanyád ennyi éhes szájjal, ruhával, cipővel?

Csak úgy, hogy amikor én születtem, a nővéreim már nagylányok voltak és besegítettek. Ők főztek, ők kapáltak. Ilyen formában tudott csak édesanyám ellátni bennünket. És mivel jórészt szolgálati lakásban laktunk, és ott is volt kemencénk, a kenyeret például ott sütötte. Hat kenyeret sütött egyszerre.

Mennyi időre volt ez elég?

Amikor már kevesebben maradtunk, majdnem egy hétig elég volt. Mert később aztán a lányok férjhez mentek, kirepültek a családból. Akik maradtak még, két lány, azok meg fiatalabbak voltak, mint én,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

akkor már csak az anyámra hárult minden munka. Úgyhogy szegény anyám elküszködött velünk. Mint említettem, mikor én polgáriba kerültem, az volt a probléma, hogy most mi legyen a gyerekből.

Hányat írtunk akkor, mikor kerültél a polgáriba?

Ha jól emlékszem, 1918-ban vagy '19-ben.

Az első világháborús események mennyiben érintették a családot?

1918-ban született az utolsó öcsém, aki szintén erdőmérnök lett. A szüleim szerették azt, ha minél több jutott a gyerekeknek, hogy úgy mondjam. Szerencsére az első világháborús események nem érintették a családot, mert apámat mint vasutast nem sorozták be. A vasútra szükség volt. Így ő otthon maradt. Úgyhogy megvolt a megélhetésünk.

11 éves voltam, mikor bejött a jegyrendszer, ami nagy baj volt nekünk, mert jegyre adták a kenyeret is. Édesanyám nem tudott sütni, mert nem volt liszt, nem volt semmi. Úgyhogy az 1918. évi volt a legnehezebb időszak.

1923-ban aztán elvégeztem a polgárit.

Mikor végre eldőlt, hogy mi legyek – hogy erdész legyek –, akkor nagyon nehéz volt bejutni az erdőgazdasági szakiskolába. 200-300 jelentkező volt, és csak húszat vettek föl. Előtte szigorú orvosi vizsgát kellett tenni. Több helyről kellett alkalmassági igazolást beszerezni. Az volt a szerencsém, hogy egyik tanárom ismert egy minisztériumban dolgozó erdőmérnököt. Ez az ember megkérte, hogy mielőtt beadjuk a kérvényemet, szóljunk neki, és ő majd jelzi az igazgatónak, hogy ezt a Hevesi gyereket vegyék föl. Ez volt a szerencsém. Először felvételiztem, majd onnan elküldtek egy évre gyakorlatra. Akkor kerültem először a Bükkbe, ott voltam gyakornok.

Hogy telt ez az éved?

Elég keservesen, mert fizetést nem kaptam a gyakorlati idő alatt. És jó messze jártam 10-20 kilométer távolságba. Hámorban laktam, a későbbi feleségem szüleinél. Az édesanyja fogadott fel kvártélyra engem. 16 éves voltam akkor, jóformán gyerek, és onnan jártam ki a Garadna-völgyébe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gál Dániel erdőőr mellé kerültem gyakornoknak, akkor még magyar királyi erdő volt. Köbözni kellett. A kisvasút működött már, oda szállították le az anyagot, és azt kellett nekem mind fölmérni. Amikor meg a fuvarosok hozták oda, akkor azt is azonnal fel kellett vételezni. Minden reggel ki kellett mennem Garadna-völgyébe. Ott működött egy pisztrángtelep is.

Így telt el az egy évem. Akkor, újra behívtak orvosi vizsgára, és újabb felvételire. A gyakornoki időm minden napjáról naplót kellett vezetni. Mindent le kellett írjunk, amit végeztünk a kezdettől az utolsó napig.

Nagyon aranyos volt az erdőgondnok. Mert akkor még gondnokságok voltak, nem hivatalok. Ő segítőkész volt, mert mindig megnézte, amit leírtam a naplóban. Elolvasta, ha kellett szólt, hogy ezzel, azzal egészítsem ki, majd, jóváhagyta, aláírta. Azt küldtem el hivatalból az iskolának. Amikor letelt az egy évem, akkor ebből a gyakorlaton írt naplóból kellett vizsgázni. A húsz emberből – annyian indultunk – végül kilencen maradtunk

Nem tetszett nekik a szakma, vagy túl nehéz volt?

Nem bírták. Nehéz volt, vagy nem tetszett nekik. Én nem tudom, hogy mért maradtak ki, és mért nem végeztek. Így azután mire végeztünk, már csak kilencen maradtunk. A szakiskola hároméves volt.

A vizsga után nagyon nehéz helyzetbe kerültem, mert sajnos, nem kaptam állást. Nem volt sehol szabad hely. Mit csináljak? A közelben volt a Kőbányai Guttmann-féle téglagyár. Hogy a szüleim terhét csökkentsem, oda mentem dolgozni. Elég nehéz volt a munkám, bár először csak figyelnem kellett, hogy a csillékkel az anyag jön-e rendesen Ez még csak jó volt, de nagyon kevés pénzt kaptam. Mert akkor már 19 éves komoly fiatalember voltam, kenyér volt ugyan a kezemben, de a szakmámat nem tudtam hasznosítani. Később elmentem a nyerstéglákat ráemelni a szárítósorra, és az már nagyon komisz munka volt. Három nyerstéglát kellett rátenni a trepnire. A nyerstégláknak a súlya 20 kg körüli volt. Azt kellett egész nap, mondhatni, megállás nélkül emelgetni. Azt se bírtam sokáig.

Az idő tájt volt az egyik húgomnak egy udvarlója, aki a Shuller-féle ceruzagyárban dolgozott. Ő mondta, hogy Józsi, tudod mit, beszélek a főnökömmel, és bejössz a gyárba, így aztán a téglagyárból bekerültem az írószergyárba. Ott se kaptam könnyű munkát, mert akkor még nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

golyóstoll volt, hanem tintás. A tollhegyeket nagy hengerekbe kellett tennem, majd fűrészport keverni hozzá, aztán tovább, egy gépre, ami mozgatta az egészet. Ez kb. 15-20 órán át forgott.

A gémkapcsokkal ugyanezt kellett egy másik dobozban csinálni.

Miért?

Hogy csiszolódjon le szépen. Hogy fényes legyen.

Ezek a tollhegyek, meg gémkapcsok kötegben voltak, vagy szanaszét?

Szanaszét. Úgy forgott jól a dobban. Ha össze lett volna kötve, nem ért volna semmit. A lényeg az, hogy ez a művelet fényesítette a tollhegyeket meg a gémkapcsokat.

Emlékszel arra, hogy eközben mire gondoltál végzett erdészként, mert az erdő illatát már nyilvánvalóan megszeretted.

Nagyon bosszankodtam, de én ezt a bosszankodásomat nem mutattam. Vártam, hogy majd csak lesz valami. De nem akartam a fenekemen ülni, mentem volna én már akárhová, mindegy, csak dolgozni lehessen. Meg hát a pénz is kellett, nagyon.

Szóval ez tartott egy évig. Akkor két kollégám, akik egy évvel előbb végeztek, Stróbencz Géza és Józsa János. Ez a két fiú, ugyancsak a későbbi feleségem édesanyjához volt elszállásolva, de ők már akkor mint végzettek dolgoztak. 1927 augusztusában írtak egy levelet, hogy ha akarsz, gyere, mert szereztünk neked helyet a Lillafüredi Erdőhivatalnál. Ugyanis leveleztünk egymással. Én azonnal oda is utaztam, és attól kezdve voltam mindenféle, de mindig erdész. Sajnos később Stróbencz aztán kikerült Ausztráliába és ott is halt meg.

Hol laktál?

A lillafüredi erdészetnél dolgoztam, és ott laktam Hámor községben, ahol először is laktam. Azért ott, mert ismertek már engem, és szívesen fogadtak. Így aztán hárman együtt dolgoztunk egy ideig, de aztán másfél vagy két év múlva Stróbencz elment Ausztráliába, a Józsa János

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Magyarországon maradt. Ő, azt hiszem, 81 éves volt, mikor meghalt.

Felső-Hámorban laktam, ahol beleszerettem Káposzta Erzsébetbe, akit feleségül is vettem 1931-ben.

Lillafüreden elég sokféle beosztásom volt. Kezdetben rakodókezelő, majd nyaralótelepi gondnok, barlang- és csónakkezelő voltam, majd pénztárosként dolgoztam.

Dicsérő okleveleket is adott nekem a lillafüredi vezetőm. Ő nagyon szépen megírta, hogy mindenhez értek, és mindent becsülettel ellátok. Nála dolgoztam mindvégig. Egyszóval a Bükkben voltam 1935-ig. Akkor napibéresként kaptam, azt hiszem, 2 forint 40 fillért naponta. Illetve akkor még pengő volt. A lényeg, hogy 1935-ben végre a minisztériumi főnökeim is felismerték az érdemeimet, és kineveztek előbb kerület-, majd irodavezetőnek.

Esztergomba, a szakiskolához első osztályú altisztként kerültem vissza gazdaságvezetőnek. Ott volt egy 40 holdas terület, aminek a mezőgazdasági részlege volt rám bízva. Azt kellett nekem mint erdésznek, kezelni, minden feladatát intézni. 1942-ben kineveztek I. osztályú magyar királyi üzemi segédtisztnek.

Tagja voltam a Magyar Erdészeti és Vadászati Műszaki Segédszemélyzet Országos Egyesület helyi vezetőségének. A lényeg az, hogy ott voltam öt évig Esztergomban.

Maradjunk egy kicsit az esztergomi szakiskolánál. Azok az olvasók, akik ezt az életutat olvasni fogják, bizonyára kíváncsiak lennének, hogy hogyan működött ez a szakiskola.

A tanárok nagyon rendes emberek voltak, természetesen mind erdőmérnök volt, Balázs Emil volt az igazgató, nagyon rendes bácsi volt. De általában mindegyik. Az én munkámba nem szólt bele senki. Az teljesen rám volt bízva, még az is, hogy mit főzzünk. Konyha működött az iskolánál, és annak a szükségletét meg kellett termelnünk. Volt egy kétholdas kertészeti részlegünk is, azt egy másik erdész kezelte. Ők az én területemre nagyon ritkán jöttek. Én önállóan dolgoztam, teljes felelősséggel.

Tehát a te feladatod az volt, hogy ezeken a mezőgazdasági területeken az iskola részére ellátmányt biztosíts.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

De termeltünk olyan terméket is, amit el tudtunk adni, úgyhogy ez nekünk, az iskolának jövedelmet jelentett. Ami kellett, azt felhasználta a konyha.

Egyébként, együtt laktam az erdőmérnökökkel. Az iskola kapott egy régi laktanyát. Tudni kell, hogy a szakiskola Tatáról jött át Esztergomba. Görgényszentimre Trianonnal elveszett. Helyette Tatára került, onnan pedig Esztergomba, majd pedig Sopronba.

Megszületett József után második gyermekünk Ágnes. Egy későn felismert, rejtélyes okokra visszavezethető vakbélgyulladás vetett véget rövidke életének. Rettenetesen megviselt bennünket, egész életünkben gyászoljuk.

Esztergomból a minisztérium áthelyezett Zánkára, ahol volt egy nagy, 12 holdas csemetekert.

Ott, sajnos, a feleségemre nagyon sok munka várt. A minisztérium üdülőjében neki kellett ellátnia a vendégeket. Főzni, takarítani, tiszta ágyneműt adni, mint egy szállodában, de ő két évnél tovább ezt nem kívánta vállalni.

Kértem a minisztériumot, hogy helyezzenek át. Kineveztek erdészeti üzemi segédtisztté, és egyben áthelyeztek a Szegedi Erdőgazdaság Újvidéki kirendeltségére

Sajnos, ott is csak két évet töltöttem, pénztári ellenőri feladatom volt, ami nem kötődött szorosan az erdőhöz, legfeljebb annyiban, hogy a fatelepet, meg egyéb dolgokat ellenőriztem pénzügyi szempontból.

Mondhatni, a szép jövedelmem lehetőséget adott arra, hogy a magánéletünkben is helyrejöjjenek a dolgaink. Szépen berendeztük a lakásunkat, disznót nevelhettünk.

Mért mondod, hogy sajnos?

Mert mindenünk ott maradt. A feleségem, szegény mindent becsomagolt, amikor 1944. június 22-re SAS-behívót kaptam, és ott kellett hagynom őt. De még volt annyi időm, hogy elmentem Szegedre lakást bérelni, mert ugye, mi magyarok voltunk, nem szívesen vették volna a szerbek, ha maradunk, és így a háború végével mindenünk ott maradt. Sárospatakon kaptam kiképzést, ott neveltek katonává.

Annak idején, amikor Esztergomba kerültünk, a katonai nyilvántartási csoport áttette a nevemet Lévára, onnan kaptam újvidéken a behívómat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1944 júliusában már sorozott katona voltam, majd nemsokára Lévárról indultunk a frontra. Így lettem később hadifogoly.

Milyen alakulatnál voltál, kaptál kiképzést?

A kiképzést az ellátási vonalon kaptam, és mint GH-s tizedes fejeztem be. Ez gazdasági, ellátó vonalat jelentett. Úgy látszik, azért, mert erdész voltam, gondolták, hogy ehhez fogok majd érteni. Amikor behívtak, még szabadságot kértem, és a csapattisztem, aki nagyon rendes ember volt, adott is hat napot.

Ekkor még Újvidéken laktatok?

Igen, és így még hazautazhattam, hogy segítsek az asszonykámnak becsomagolni. Csak hiába mentem, mert nem kaptunk vagont. Közben elmentem megnézni a lakást, amit Szegeden már előre kinéztem magamnak, és több hónapra előre ki is béreltem.

De közben beköltöztek ismeretlenek. Kérdeztem, hogy milyen alapon jöttek be? Azt mondták, hogy, sajnos a házukat lebombázták, és nem volt hova menni, hát a tanács, illetve akkor a polgármester tette oda őket. Tudomásul vettem, és nem tudtam, hogy mit csináljak? Sehol nem kaptam lakást. Közben a feleségem vagont is próbált szerezni, de nem kapott, így nem sikerült elköltöznünk. Ezért mondtam, azt, hogy sajnos, mert mindenünk ott maradt. Egyébként gazdasági szempontból kiváló hely volt Újvidék.

A feleségem meg a fiam természetesen visszajöttek Hámorba, mert az volt nekünk, kezdettől fogva a fő sarokpont, a menedék. Megint szabadságot kértem, és elutaztam Hámorba.

Én akkor kikerültem a frontra, amikor már az oroszok nyomták vissza a németeket, és azon spekuláltam, hogy magammal viszem a családomat. Nos, nagy hibát követtem el…

Micsoda!!? Magaddal viszed őket a frontra?

Igen, és ezzel kapcsolatban a tisztemet már előre megkérdeztem, hogy mi van, ha a családom jön velem. Tudniillik látni lehetett, hogy Hámorban nem fognak élelmet kapni, és ezért nem akartam, hogy ott maradjanak egyedül, védtelenül. Ha velem jönnek, így – mint GH-s –

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

mindig tudtam nekik enni adni. Ha meg meg kell halni, legalább együtt halunk.

Ez sajnos nagy szamárság volt, de elvittem mind a kettőjüket a frontra. Sajnos.

Hogy lehetett, hogy ezt megengedték?

Hát úgy, hogy jó ember volt a parancsnokom. A feleségem, meg a 14 éves fiam így velem maradhatott.

Hol laktak, hogy éltek ott?

Fejből nem tudom elsorolni. Felvidékről átkerültünk Erdélybe, és onnan vonultunk folyamatosan visszafelé, ahogy az oroszok nyomtak bennünket hátra. 22. gyalogezred, 3. zászlóalj.

Én úgy határoztam, hogy végig együtt leszek a családommal, hogy velem legyenek, mert féltettem a feleségemet, hogy mi lesz vele, ha egyedül itthon marad. Az oroszok bejönnek, és ha rátalálnak, vagy tudom is én. Féltékeny voltam, na. Szerettem a feleségemet. Most is szeretem, 61 év után. Mert együtt élünk ennyi évet. A lényeg az, hogy a csapattestemmel sok helyen voltunk. Borzasztó, hogy mit kellett kiállnunk. Jobb esetben jutott nekik egy-egy szoba, de legtöbbször pajtában, istállóban aludtak, aludtunk. Együtt voltunk.

Hát ilyent még nem hallottam!
És ők mit csináltak? A feleséged, illetve a 14 éves gyermek?

Semmit nem csináltak. Legfeljebb odajöttek megnézni, hogy mit főzök, vagy mit főzünk. Ha egy házba befogadtak, ott segítettek, amiben csak tudtak. Ennyit, semmi mást. És ha kellett, költöztek velünk, ha tovább kellett állnunk. Ők is jöttek velünk, hol gyalog, hol lovas kocsival, és sok nehéz helyzetet éltünk át.

Ilyen volt, amikor a kocsin ülve a katonaruhámat átlyuggatta egy lövedék, s az egyik ló hátsó combjába csapódott. A szétfröccsenő vér beborított mindenkit. Józsi fiam azt hitte, hogy én vérzek, és eszelősen rohant be a mellettünk lévő erdőbe. Alig találtuk meg.

Nem térek magamhoz! A háborúban is együtt a család??!!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mondom, nagyon rendes parancsnokom volt.

Őt aztán sajnos elveszítettük, mert valahogy lövést kapott. Egy tartalékos őrnagy lett az új parancsnok, és az is hasonlóan rendes ember volt, egyébként civilben tanárember. Úgyhogy ő is megengedte, hogy továbbra is velem maradjon a feleségem meg a gyermekem.

De mint említettem, nagy szamárságot csináltam akkor, amikor Hámorból elvittem őket magammal. Mert akkor nekik ott rendes, biztonságos helyük lett volna. A katonaság egyik kiképző bunkerében lehettek volna elszállásolva, éppen úgy, mint a falu lakossága.

Aztán később is sokszor szidtam magam, hogy elcipeltem őket.

Érsekújváron azután elváltak útjaink. Én maradtam, ők meg Akaliban húzódtak meg egy erdész ismerősünknél. Onnan később visszamentek Alsó Hámorba, és ott is maradtak a továbbiakban.

És veled mi lett?

Mi tovább vonultunk vissza, nyugat felé. Egészen az osztrák határig. Ott kapacitáltak, hogy adjam meg magam a szövetségeseknek, és akkor nyugati fogságba esek.

A másik szamárságot meg akkor csináltam, hogy ebbe nem mentem bele.

Azt hittem, hogy ha orosz fogoly leszek, biztosan hazaengednek, mert a tolmács azt mondta – amikor a 2-3 ezer embert összeterelték –, hogy majd dokumentumot adnak és hazaengednek. Őriszentpéternél kerültünk fogságba.

Sajnos nem úgy sikerült, ahogy kellett volna. Nos, ott követtem el a további szamárságot, amikor hittem a tolmácsnak, hogy hazamehetünk, és minden baj nélkül megkapjuk a dokumentumot.

Közben kerestek valami munkára embert, én voltam az első, aki jelentkeztem. Kaptam egy sofőrt, és kezdtük takarítani az udvart, mert mondta az orosz, hogy söpörjük ki az egész udvart. Söpörtem, söpörtem, addig söpörtem, hogy két katona mellett is elmentem söprűvel, és én marha, ennek dacára visszamentem, hogy a dokumentumot megkapjam.

Pedig söprögethettél volna Felső Hámorig.

Borzasztó naiv voltam, de féltem is, ha elkapnak, agyonlőnek. És akkor mi lesz a családommal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Amikor aztán, mikor már vagy 5000 embert összegyűjtöttek, akkor bevagonírozták bennünket. Azzal, hogy Szegedre visznek. Persze az se volt igaz, érintettük Szegedet, de Leningrád volt a végső állomásunk. Úgyhogy Leningrádba kötöttünk ki, 1945. április 7-én.

Mikor jöttetek rá, hogy becsaptak benneteket?

Amikor Szegedet elhagytuk. Mert még akkor is azt mondták, hogy Szegeden megkapjátok a magyar hatóságoktól a dokumentumot. Akkor már nem tudtunk mit csinálni, akár hittünk nekik, akár nem. Bár egy ember valahogy kibújt a marhavagonból, és ebből aztán nagy galiba lett. Az egész vagont összevissza verte az egyik őrmester, úgyhogy egymáson gyalogoltunk, úgy vert bennünket, hogy mért engedtük kiszökni a bajtársunkat. Mondjuk mi aludtunk, ő pedig kiugrott. Ki tehet erről? Volt egy vagonparancsnokunk, az is nagyon szeretett verni. Rettenetes helyzet volt.

Leningrádon voltam három év és tíz hónapig. Ott többnyire asztalosmunkafélét végeztünk, asztalosok műhelyében dolgoztunk.

Sokszor vállaltam önként munkát, mert ilyenkor kint dolgoztunk a szabadban, a földeken. Mindent összegyűjtöttünk, ami ehető volt. Csalánt, krumplit, céklát, meg ilyesmit. A barakk félreeső zugában aztán megfőztük, és így egészítettük ki szegényes táplálékunkat. De kaptunk ezt-azt a helybéli muzsikoktól is, pedig nekik sem volt mit enniük. Nekem egy rossz szavam nem volt, és most sincs az orosz hétköznapi emberekről.

Azért ez egy fokkal jobb rabság volt, mint azoké, akik Szibériában fagyoskodtak.

Feltétlen. De itt is elkövettem egy nagy szamárságot. Tudniillik színdarabokat írogattam, és ezeket, hogy jobban múljon az idő, elő is adtunk. Láttam a társaimon, hogy aggódnak, meg minden, és hogy legyen egy kis jókedvük, előadtuk ezeket a jeleneteket, és nagyon jókat mulattunk. Egy tíz főből álló csapat volt a lelke a színjátszóknak. Még az orosz fogvatartóink is élvezték. És ez lett a baj. Mert amikor az első transzport onnan hazajött, abba eredetileg én is be voltam sorolva. Amikor a feleségem olvasta a nevemet, hogy én is jövök a csoporttal, elment Debrecenbe, ahová érkeztem volna, hogy ott várjon. És szegényke, mikor látta, hogy a többiek jönnek, én meg nem jövök, teljesen kétségbeesett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Tulajdonképpen azért nem jöhettem, mert az ottani parancsnokunk engem mint színészt kiszúrt. Te nem mehetsz, mondta. Hiába mondtam neki tolmács útján, hogy gyerekem van, családom, engedjen haza. Édes fiam, mondta, nagyon szomorú lesz itt mindenki, hogyha nem fogtok itt színészkedni, hogy az itt maradók öngyilkosok lesznek. Most mit tehettem? Még egy évet lehúztam.

Azért volt valami igazság abban, amit mondott.

Hát annyi volt, hogy megnézett minden darabot, amit eljátszottunk. És mivel én nemcsak író, hanem színész is voltam bennük, eljövetelemmel valószínűleg megszűnt volna az egész színházasdi, ami a lelket tartotta az emberekben. Így maradtam még egy évet.

Amikor egy évvel korábban mehettem volna, a páromnak írtam levelet, azt meg cigarettának csavarva elégették, elszívták a vagonban lévő emberek, mert nem volt nekik papírjuk a mahorkához.

Emlékszel-e, hogy miféle darabokat játszottatok?

Például lejátszottuk Petőfinek a Kukorica Jancsiját, ahol az Iluskát a hosszú hajú kölykök játszották. Meg ami eszembe jutott, mint polgárista, amit tanulgattam, meg néha színészkedni is elmentem. Volt egy nagy paksamétánk, amit összeirkáltunk, de nem adták ide, elkobozták. Én nagyon sajnáltam. Közel négy év alatt az ember azért csak sok mindent összeírogatott.

Különben faricskáltam, hogy múljon az idő. Egy szép dobozt haza is hoztam ajándékba a családnak.

Pedig nyilván te voltál az igazi ajándék, amikor hazajöttél.

Józsi bácsi! Milyen érzés az, hogy ott állsz a sorban, és tudod, hogy háromnégy nap múlva átléped a családi ház küszöbét, és egyszer csak azt mondják, hogy vissza?

Az rettenetes érzés volt. Talán meg is írtam, de nem engedett a parancsnokom. Igaza volt, mert akik ott maradtunk, mind elkeseredett ember volt, akár színészkedett, akár nem. Végül is mi tartottuk az ott maradottakban is a lelket. Azokban, akik azzal, hogy nem jöhettek, még jobban elkeseredtek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mért pont ők maradtak?

Szerintem ez az oroszok részéről egy rossz húzás volt. Mért nem engedte már el akkor az egész lágert? De hát biztos kellett a sok elpusztult katona helyett a munkaerő.

Milyen ember az orosz ember?

Hogy őszinte legyek, van sok ronda orosz, de van rendes orosz is. Épp úgy, mint nálunk, vagy bárhol a világban. Az ottani parancsnokunk ettől függetlenül, hogy nem engedett haza, elég rendes ember volt, mert amit tudott, adott. Náluk se volt olyan nagyon rossz a koszt. Volt korpaleves, volt csalánleves, ilyenek. Egy-két szem tészta volt benne. Szóval nekik is minél olcsóbban kellett megoldani az ellátást, mert abban az időben ott sem volt a lakosságnak mit ennie.

Egy-egy ilyen lágerben mondtad, hogy több ezren voltatok. Mit tapasztaltál, ez a nyomorúság inkább összekovácsolta az embereket?

Bocsánat, a lágerben mi hétszázan voltunk.

Ez a hétszáz ember egy helyen, a sok nyomorúsággal… A közösségi érzés fejlődött ki, vagy az önzés a túlélésért, egy kicsivel több kenyérért? Hogy volt ez?

Ilyesmikkel nem is törődtünk mi. Volt egy-két ember, akivel jóban voltam, a többiek meg másik, kisebb csoportokba terelődtek. De se irigység, se szerzési vágy nem hajtotta az embereket, mert mindenki megkapta a kis ennivalóját, és azzal meg volt elégedve, mást nem tudott tenni. De az nem volt, hogy irigykedett volna, hogy az többet kap, vagy mért nem ő kap többet. A magyar között, ott a fogságban, nem voltak különösebben kirívó emberek, olyan, aki többet akart volna, vagy hízelegni akart volna – mondjuk – az orosznak, hogy hozzon neki. Nem is tudott volna hozni az orosz se, mert neki se volt ennivalója. Akkor nagyon kutya helyzet volt. Egyébként Leningrádot is összebombázták a németek. Nem számított, hogy lakás vagy nem lakás, templom vagy múzeum, bombázta végig.

Először is rendes fekhelyet kellett csinálnunk. Mi magunk megcsináltunk mindent, amit kellett. A szovjet lágerparancsnok is igyekezett a sa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ját fajtája között azt kivívni, hogy ezek a szerencsétlen emberek legyenek ellátva mindennel. Legyen takarója, legyen ágya vagy egy priccse. Emeletes ágyak is voltak, hogy minél többen férjünk egy-egy helyiségben.

Haltak-e el számottevően ott közöttetek?

Számottevően nem. És úgyse árulták volna el, hogy ennyi meg ennyi. De nekünk nem tűnt volna fel az sem, hogyha valaki ott elpusztult volna. Orvosi vizsgálat is volt, ha valaki érezte, hogy rosszul van, elmehetett orvoshoz. Azért gondoskodtak olyasmikről, ami emberileg megoldható volt. Viszont a táborban én voltam az egyetlen, aki minden nap mostam fogat, sóval.

No meg – Leningrádban lévén – nyilván féltek a járványtól, nem úgy, mint Szibériában.

Ó, nekünk aranyéletünk volt azokéhoz képest. Azok sokkal jobban szenvedtek.

Meg nyugatabbra is volt Leningrád, mint Szibéria. Kulturáltabb környezet, kulturáltabb fogolytábor. Akkor nyilván postát, levelet, esetleg csomagot is kaptatok.

Csomagot nem. Hogy gondolod, hogy mi kapjuk a szalonnát, kolbászt, ők meg itt... Nem, csomagról szó sem lehetett. Csak nagyon ritkán engedélyt kaptunk egy-egy levél megírására. És ugyanúgy kaphattunk hazulról egy-egy levelezőlapot. Viszont az első csoporttal hazamenőkkel üzentem haza, kértem, hogy részletesen számoljanak be, hogy jól vagyok. Sajnos, mint említettem, a levelet elszívták cigarettának.

Akkor te is tudtad, hogy a családoddal mi van, és a családod is tudta, hogy hol vagy.

Még ez volt a szerencse, hogy a kapcsolat megvolt közöttünk. Igaz, mindössze két levelezőlap érkezett haza a küldeményeim közül. Mégis, az ember nem volt bizonytalanságban, nem gyötörte magát azzal, hogy nem cipelték el az oroszok a feleségemet vagy a gyereket.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Sokszor eszembe jutott az a jelenet, amikor otthon fogságba estünk és fölsorakoztattak bennünket az oroszok. Odajött mellém a fiam: Apu, én is ide álljak? Dehogy állsz ide, azonnal menj el innen! Mert rögtön elcipelték volna. Igaz, hogy nem katonaruhában volt, hanem Bocskai-kabátban, az orosz is láthatta, hogy ez még katona nem lehetett. Még azt se gondolhatta, hogy átöltöztette valaki.

Most is eszemben van ez a jelenet. Még az hiányzott volna, hogy őt is elvigyék. Tizenkilenc éves volt, amikor újra láttam. Szóval rengeteg dolog volt abban az időben, hol előre kellett menni, hol hátra, ide-oda cipeltek bennünket.

Hogy lett vége Leningrádnak?

Hogy vége? A következő évben már bevagonírozták minket is, és hazajöttünk. Debrecenben szereltem le. A hadifogoly-igazolványom is megvan még. Másolatot készítettem róla, amikor arról volt szó, hogy a fogságban töltött időt a nyugdíjba beszámítják, akkor kaptam valami csekély emelést a nyugdíjamra.

Említetted, hogy volt egy olyan pillanat a vándorlásaitok során, mikor erdészruhába öltöztél. Hogy volt az?

Hogy őszinte legyek, most már nem is tudom elképzelni, hogy mért öltöztem én erdészruhába. Pedig megszökni nem akartam. Csak ahhoz kellett átöltöznöm, hogy ha a csendőr igazoltat, akkor lássa, hogy nem vagyok katona, és nem azért kóborolok egyedül. Nem is tudom, mi forgott a fejemben akkor, hogy átöltöztem. Talán ez akkor volt, amikor tovább időztünk ott, egy helyen. Nem emlékszem. Mert előfordulhatott akárhol, ha katonaruhában vagyok, és nem a csapattestemnél, akkor a csendőr lepuffant. Mert volt ilyesmi..., megtörtént.

Most már arra se emlékszem, hogy melyik helységben volt az, amikor átöltöztem. Akkor kellett volna meglógnom nekem. De hát valahogy a becsület, meg az eskü, szóval nekem sok minden motoszkált akkor a fejemben. Nem tudtam, hogy most melyik a helyes út.

Például, amikor el akarták vinni a csapatunkat Ausztriába. Én akkor is azt mondtam, hogy én oda nem megyek. Én Magyarország területét nem hagyom el. A németek, azok se becsültek bennünket. Még tán

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

annyira se, mint az oroszok. Cigánynépnek tartottak bennünket. Most már lehet, hogy más véleményük van.

Pedig hát a csapattestünk is, meg egyébként is, rendes felszereléssel volt, éppúgy, mint ők. Nem volt mit lenézni rajtunk. Ha csak azt nem, hogy állítólag ők minden vonalon ügyesebbek voltak, mint mi, magyarok. Bár azt hiszem, nyugodtan lehet azt mondani, hogy képzett emberek szempontjából nekik sincs több tudósuk, meg olyan emberük, aki kiváló volt világszinten. Nem? Sok tudós emberünk van nekünk is.

Kanyarodjunk vissza arra az időszakra, amikor hazaértél Leningrádból. Mert hiszen ott hagytuk abba.

Leszereltem és mindjárt elmentem jelentkezni a Kelet-bükki Állami Erdőgazdasághoz, szolgálattételre. Akkor Zemplénben külön erdőgazdaság volt. És azt mondták, hogy oda áttesznek engem, és ott a Zemplén hegységi Erdőgazdasághoz kerülök.

1949-ben a „Központi Országfásítási Tömegmozgalmi Bizottság" a tölgymakkgyűjtési versenyben elismerését és köszönetét fejezte ki. A mottó ez volt:

> *„A népi demokrácia hivatása, hogy véget vessen a százados bajnak, az oly gyakran ismétlődő és elsősorban a nagy magyar Alföldet sújtó aszálynak. Ugyanebből a célból, és részben az ország faellátásának biztosítására, tervszerű erdőgazdálkodást és nagyarányú erdősítés kell megvalósítani."*

Ez a Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozatából való idézet.

A sátoraljaújhelyi erdőgazdaságnál pagonyvezetői állást kaptam a révleányvári kerületben. Négy évet töltöttem itt, a Gernya tanyán.

Életünk második, jobbik szakasza ekkor kezdődött, mondhatni újrakezdődött. Hamarosan megszületett harmadik gyermekünk, Ágnes. Tizenkilenc év volt a két gyermek között, hiszen József már egyetemre járt.

Feleségem említette azt a sok nélkülözést – az idő alatt, amit én fogságban töltöttem – a sok munkát, amit elvállalt, hogy a gyermek iskoláztatására is jusson. Meg hogy hogyan segített télen tűzifával az erdőgazdaság. Értékeinket olykor a környező falvakban élelmiszerre cserélték.

Egyszer a sót Józsi vitte a hátán, ami egyébként sem volt könnyű teher. Aztán, mint a mesében, egy patakon átkelve, vizes lett a zsák, a só jól megszívta magát. A gyerek nem szólt semmit, csak görbülő háttal cipelte a terhet. Otthon vette észre az anyja, hogy mi történt, és megfogadta, hogy többet nem viszi magával a gyereket.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Itt jegyzem meg, hogy a fiam kitűnő tanuló volt a gimnáziumban, és mindenáron a Szovjetunióba akarták küldeni. Már-már erőszakkal akarták beíratni, amikor a feleségem kijelentette, hogy ha elviszik, ő öngyilkos lesz. Erre békén hagyták.

Közben az erdészet megszűnt Révleányváron, és én ezután Tolcsvára kerültem, ahol hat évet szolgáltam.

Hát elég mozgalmas volt az életem. Sok-sok éjszakát töltöttem a területen védelmi feladattal, mert hozzám tartoztak Erdőhorváti és Erdőbénye határai is. Feleségem nagyon féltett, mert egyáltalán nem volt veszélytelen abban az időben az erdőt járni. Különösen egyedül. Ráadásul nem is volt megfizetve igazán.

Engem az ötvenes évek elején zaklatott a belső elhárítás, az ÁVH. Ugyanis feleségemet többször felkereste a háború után itthon maradt Majláth grófnő, csak úgy beszélgetni. Gondolom, ő is egyedül érezte magát, és talált egy méltó beszélgetőtársat. Persze, ezt látták ott a szokásos „jóakarók", és beköpték. Az ÁVH meg engem faggatott, hogy hová ásták el a grófék az aranyat. Mondtam nekik, hogy amikor elásták, én még Leningrádban ettem a csalánlevest.

Aztán elmaradoztak.

De ha már itt tartunk, megemlítem, hogy volt olyan tanult ember, aki megkérdezte, hogy miért mentem hadifogolynak. Most mondd meg, mit lehet erre válaszolni? Hát ilyen állapotok voltak az ötvenes években.

Ha a butaság és az irigység ordítani tudna…

Később a grófnőtől legálisan vettem egy lovas szánt, ami nagyon jó szolgálatot tett a téli, nagy havas időkben.

A feleségem közben elvégzett egy erdei melléktermékekkel foglalkozó tanfolyamot, és az így szerzett bevétellel pótolta szerény fizetésemet.

Erdei termékek gyűjtésével, szárításával, csomagolásával foglalkozott. Főleg a gombákéval, amit részben szárítottak, és részben nagy fahordókban tartósítottak. Természetesen gyógynövényeket is átvett és szárított, sőt szerszámnyeleket is készíttetett, meg „műfenyőt".

Műfenyőt?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

No, csak félig meddig volt mű, mert lényegében természetes anyagokból készült. Ugyanis abban az időben nem vághattuk ki a fenyőt karácsonyfának. Erős mogyoróhajtásokba fúrtunk lyukakat, amik utánozták a fenyő ágörveit, és abba szorítottuk bele a lucfenyőgallyakat. Tényleg nagyon jól sikerültek, sokszor szabályosabbak és formásabbak voltak, mint az eredeti, és ezt adtuk el. Volt, hogy harminc asszony dolgozott nálunk télen, nyáron.

Összespórolhattunk annyit, hogy egy kis házat építhettünk Miskolcon.

Szinte mindent saját kezűleg végeztünk. A faanyagot két részletben magam fuvaroztam Tolcsváról a helyszínre. A szekér tetején zötyögtem a hosszú úton, amikor elaludtam és a lovak közé estem. A lovak mentek tovább a kocsi meg elhaladt felettem. Megúsztam azzal, hogy a kerék a tenyeremen ment keresztül, úgy, hogy a gyűrűmet tojás alakúvá préselte. Az orvos azt kérdezte, hogy mit akarok megtartani, az ujjamat vagy a gyűrűmet. Azt feleltem neki, hogy ujjam van elég, a gyűrűm meg a feleségemet juttatja eszembe, azt ne bántsa. Végül az orvos addig ügyeskedett, amíg cérna segítségével levarázsolta a görbült aranyat.

Kértem, hogy helyezzenek valahova Miskolc közelébe. Így kerültem a Kelet-bükki Állami Erdőgazdaság központjába erdőhasználati előadónak. Levizsgáztam a munkavédelmi ismeretekből, és felügyelői feladatot láttam el. Innen mentem 1967-ben 2100 forinttal nyugdíjba. Feleségem, lévén egész életében háztartásbeli, nem kapott nyugdíjat.

Ágnes leányunkat abban az időben vették fel a debreceni Agrártudományi Egyetemre, ahol ösztöndíjasként nem terhelte jelentősen egyébként sem könnyű anyagi helyzetünket.

Nyugdíjasként még tizenhat évet töltöttem az erdőben, később a központban mint portás.

Nem szóltam arról, hogy skeet-lövészettel foglalkoztam, és egyszer sikerült az országos bajnoki címet is elérnem.

Eztán régi szenvedélyemet, a fafaragást már komolyabban művelhettem. Klubokat és kiállításokat szerveztem. Ez életem egyik legkedvesebb időszaka volt.

Józsi bácsi! Most, hogy szakmai pályafutásodon végigkísértél, nyilván sok részlet kimaradt. Mégis, mi az, amire a legbüszkébb vagy?

Érdekes, most, hogy kérdezed, jut eszembe, hogy valóban nem említettem a csemetekerti újításomat, amiért kaptam egy kis pénzt is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A csemetekiemelés mindig nehéz, és olykor sürgős munka volt. Ezen kellet segíteni. Leszereltük az ekéről a fordítószárnyat, és csak az eketalpat meg a vágóélt hagytuk fent. Így alávágtuk a sorokat, de közben a talaj annyira meglazult, hogy kézzel ki lehetett húzni a csemetéket. Én úgy tudom, hogy ezt a módszert mi alkalmaztuk először.

Figyelemmel kíséred a rendszerváltást követő szakmai eseményeket?

Úgy tudom, hogy új erdőtörvény készül. Aggódom, hogy a kárpótlással szétszaggatják erdeinket, ami nem lenne szerencsés, mert az erdő egy tömbben őrizhető meg igazán.

Ami egy tömbben van, az úgy is marad, csak a tulajdonjog lehet többszereplős.

Akkor bármikor kivághatja a saját fáját? Annak sem lesz jó vége, hogy sokan osztozkodnak.

Az lehet, de szerintem a felügyelet és a szakmai előírások még szigorodni is fognak. Más kérdés, hogy ezt mennyire lehet betartatni. De te biztos emlékszel rá, hogy a század közepén számtalan tulajdonban volt erdő. Közbirtokosság, uradalmi, egyházi, és a jó ég tudja még mi…

Jó, de azok is főleg tömbben voltak. Olyan egység volt, ahova tényleg érdemes volt szakembert helyezni. Most is hallottam, hogy a diófákat kivagdosták, és rönkökben adják el az olaszoknak.

Igaz, de ez nem erdészeti téma.

Az lehet, de ezt is az emberi mohóság motiválja, és nincs garancia arra, hogy az erdőkben ne hasonló szándék okozza a falopást.

Szerintem ezt meg kellene állítani. Csodálkozom rajta, mert akárhol is történik ez, azért a helyi hatóságnak feltétlenül fel kellene erre figyelni. Ha nem is az erdészembernek, de a hatóságnak mindenképpen. Mert azért nem mindegy, hogy magyar munkás dolgozza fel a drága alapanyagot, vagy eldobjuk magunktól, és a külföldi fölözi le a hasznot. Furcsa dolgok ezek. Hogy még ma is vannak ilyenek. Mert az úgynevezett kommunista éra alatt még megértette az ember. Most meg folytatjuk? Furcsa dolgok ezek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Kétségtelen, a kapitalista szemlélet nem mindig jogkövető. Erről József nevű fiad biztosan többet tudna mondani.

Debrecen legújabb kori történelmének első debreceni polgármestere valóban József nevű fiam lett. Mindezt két cikluson keresztül végezte a cívisvárosban. Nagyon izgultunk érte, tele voltunk félelemmel, aggodalommal és szeretettel, hogy minden nehézségtől – ha csak lehet – meg tudjuk védeni.

De személy szerint izgalmasabb volt nekünk az, hogy vajon öt fiútestvérem lemenői között lesznek-e olyanok, akik a Hevesi nevet tovább vivő unokákkal ajándékoznak meg bennünket.

Mozgalmas életed volt.

Nem panaszkodom utólag, mert nem érdemes, még akkor sem, ha tehetném. Szép életem volt, amit elsősorban a családomnak köszönhetek.

És a szakma…

Jól választottam, és többnyire olyan munkatársaim voltak, akik segítettek. Azt a néhány hatalomhoz dörgölődőt el is felejtettem.

Jó egészséget kívánva, köszönöm a beszélgetést.

*

Az interjú idején Jóska bácsi 85 éves volt.

Az interjú után a családtól ismertem meg élete további történetét. Aktív és életigenlő maradt mindvégig. A fák, a természet iránti szeretete olyan erős volt, hogy a környék kis parkjait óvta a kiszáradástól, a sérült fácskákat gondozta. 69. házassági évfordulójuk előtt egy héttel veszítette el élete párját. Ő egy hónappal később, 93 éves korában követte. Philemon és Baucis.

Két fiúunoka továbbviszi a Hevesi családnevet, így az oly nagyon vágyott kívánsága teljesült.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Gáspár Hantos Géza
(1927–2015)

Géza bátyám, kérlek, mindenekelőtt őseidről mondjál néhány szót, hiszen Selmecbányára vezetnek a nyomok.

Valóban. Anyai dédapám, Herger János 1855-ben végzett Selmecbányán. A Vinkovci Erdőhivatalban, majd Budapesten, a Földművelési Minisztériumban dolgozott, és az OEE főpénztárnoka is volt.

Apai dédapám, Gasparik János Selmec tehetős kocsmárosa, vendéglőse volt, akinél minden bizonnyal sokat vendégeskedtek a főiskolások és tanáraik.

Anyai nagyapám (Ópapa) Hantos (Herger) Ernő (1866–1949) a karsztvidéki erdőhivatalokban (Gospic, Otocac, Susák) dolgozott különböző beosztásokban, majd a trianoni vihar Fiúmétól Sopronig sodorta, és ott csatlakozott a Selmecbányáról áttelepült főiskolához. Rendes hivatali munkát nem kapott, nyugdíjazták, így rengeteg szabad ideje volt. Lekottázott szöveggel ellátott tizenháromezer magyar nótát. Nagy hagyományőrző volt, aki magyarra fordította a selmeci nóták nagy részét, és a Mi nótánk első kiadásának összeállításából alaposan kivette a részét. Ja, és gombahatározót írt. A családot ért tragédiák és a második világháború elvesztése – ezzel újabb anyagi romlás – igen megrendítette egészségét. Sopronban halt meg.

Apai nagyapám Gáspár (Gáspárik) János (1886–1943) az Országos Magyar Királyi Mintarajziskola és Rajztanárképző felsőfokú intézetben végzett. Tanulmányai alatt az országgyűlésben volt gyorsíró. 1890-től a bajai gimnázium rajztanára volt élete végéig.

Már ennyi is maga a történelem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Én a gemenci erdők kellős közepén, az úgynevezett alsópörbölyi erdészházban születtem.

Apám, aki szintén Selmecbányán végzett, a kalocsai érsekségnél kapott állást a húszas évek elején. A munkaszerződéséből arra következtetek, hogy az akkori nehéz helyzetben ő inkább kerületvezetői feladatot látott el segédmérnöki címmel.

Én '27 februárjában születtem, ő szeptemberben meghalt. Ekkor anyám Sopronba költözött a szüleihez. Így a pörbölyi erdőkről semmi emlékem nem maradt.

Elemiben a soproni szürke apácák tanítottak, ahol csak néhányan voltunk fiúk. A lányok közül később többel mint erdőmérnök-feleséggel találkoztam. Nagyon szerettem a Felsőlövér úti házunkat, lévén kertes ház nagy kerttel, gyümölcsössel, a vén diófával, aminek a lombja alatt szoktunk ebédelni.

Ausztriába is sokat jártam nyaralni, ami az Anschlussal ért véget. Édesanyám nővéréknek – akik Trianon után Fiúméból Bécsbe költöztek – volt a Bécsi erdőben (Altlengbach) egy nyaralójuk egy fenyvessel borított sziklaorom alatt. Itt tökéletes szabadságot élveztem, unokabátyáimmal sokat mászkáltam szabadon a környéken. Tejet hordtunk a Grabenbauertól, ahol megkergettük a kecskéket, vagy ők minket, ebihalakat fogdostunk a bányatóból, amelyeket befőttesüvegekben tároltunk. (Elviselhetetlen szaguk miatt könyörtelenül kidobás lett a sorsuk.) A kecsketejhez sem fűződnek jó emlékeim. Nyápicságomra hivatkozva minden nap meg kellett innom egy nagy bögre friss, tőgymeleg kecsketejet. Borzalmas volt.

Ópapának a forrásból hordtam a friss vizet. Kotnyeleskedtem a csirkeól építésénél is, ahová – amikor elkészült, és a tollasok birtokba vették – gyakran ellátogattak a rókák, és az előtte lévő udvar felett friss, pelyhes tollú csibére éhező héják köröztek.

Emlékszem az erdőkben a kalap nagyságú vargányákra, a hamvaskék áfonyával borított hegyoldalakra, és egyéb erdei csemegékre, valamint a hajnalban hozott friss, cukros perecekre és egyéb finom péksüteményekre.

Ne folytasd, összefut a nyál a számban.

No meg arra, amikor pár napra egyik unokabátyámmal magunkra hagytak. Bár volt előre elkészített étel bőven, de mi megéheztünk a tejberizsre. Kimértünk magunknak egy-egy tányér nyers rizst, és feltet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tük főzni. Azután a rizs csak dagadt, csak dagadt, és annyi lett, hogy három napig ettük, hol fahéjjal, hol áfonyával.

Képzelem, milyen jó „buli" volt.

Aztán harminchatban beírattak a soproni Széchenyi István, vagy ahogy akkor hívták, reálgimnáziumba, ami szabvány latinos humán gimi volt, mert – az apácáktól kikönyörgött jó bizonyítványom ellenére sem vettek fel a kőszegi cőgerajba, vagyis a katonaiskolába. A reálban osztályfőnököm azzal dicsekedhetett, hogy senkit nem vert el annyiszor, mint engem. Éppen ezért szinte semmi kellemes emlékem nem maradt ebből a korból. Talán csak annyi, hogy Schügerl Karcsiék lőverében magunk készítette terepen nagy csatákat vívtunk a papírmasé katonákkal és a Märklin ágyúkkal, tankokkal. Hunyadi (Despot) Zoli is barátom volt jóban-rosszban. De inkább az utóbbiban. Mindig együtt csavarogtunk. Nyáron mi voltunk a Lövér uszoda rémei, ott udvaroltunk veszettül.

Valamiért kiskorom óta nagyon irtóztam az iskolától, és ez már kora elemistaként is megnyilvánult. Mamika valószínűleg megunta a hiábavaló könyörgést, nevelésemben keményebb eszközökhöz nyúlt. Reggel kockás inget, zöld köténytt és a nyakamba egy pár ócska cipőt kaptam azzal, hogy most visznek suszterinasnak. Az elején nem reagáltam, de az Erzsébet kertnél kezdtem ráébredni arra, hogy ez igaz is lehet, és éktelen toporzékolásba, ordításba kezdtem, ami eredményes volt, mert hazaküldtek átöltözni és mehettem az iskolába. Sajnos, a terápia sikertelen volt, az iskolát nem tudtam megszeretni.

Azt hiszem, ezzel nem voltál egyedül.

A cserkészcsapatot szerettem. Vass Jenő számtantanár volt a parancsnokunk. Állami iskola lévén, nem volt túlzásba véve a vallásosság. Sokat kirándultunk, számháborúztunk, néha még éjjel is.

Mivel a latinhoz nem nagyon fűlött a fogam, korrepetitort fogadtak Gross Péter – akkor negyvenéves, listázó – temesvári illetőségű bányamérnök-hallgató személyében. Az Ikva hídon lakott, és kezdetben én jártam hozzá. Munkája némi eredménnyel járt, mert osztályzataimban latinból javulás állt be. Arra viszont hamar rájöttem, hogy pedagógiai érzéke egyenlő a nullával. Egyszer, amikor jól sikerült a dolgozatom, két hatalmas pofont kaptam, mondván hogy „látod te piszok, tudsz te tanulni, ha akarsz".

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

El tudom képzelni, hogy örülhettél neki.

A korrepetitor lassan beszokott a családba, és udvarolni kezdet Mamikának. De Mamika nem szerette, nem akart hozzámenni. A házasság alapot adott volna a végleges itt tartózkodásra, honosításra. A féltékenység és a sikertelenség végül elvette az eszét. Mamika már félt tőle, és gyakran hívott, hogy várjam meg a városházán, hogy együtt menjünk haza. De ez sem volt elég óvatosság. Egy reggel az iskolába menet várt minket a körúton. Mikor elhaladtunk a Hernfeld panzióhoz vezető ösvény előtt, előjött és elállta utunkat. Mi visszafordultunk, de jött utánunk. Ekkor már futottunk, de mégis utolért minket, megragadta Mamikám vállát és egy pisztollyal belelőtt. Mamika összeesett, Gross visszafutott az ösvényre és szájba lőtte magát, de nem halt meg. (Életfogytiglanra ítélték. 1943-ban a börtönben halt meg.) Mamikát az útszélre húzták, majd elvitték a Hársfasor elejére, egy füves szegélyre. Azt nem tudom, hogy ez a felesleges mozgatás mennyivel súlyosbította vagy tette végzetessé gerincsérülését. Mintegy fél óra múlva jött a mentő, amivel én is bementem a kórházba, de hamarosan hazazavartak.

Mamika délután nyugodtan feküdt, beszélgettünk, fogtam a kezét és estefelé a megszokott mondattal búcsúzott – menj haza fiacskám és tanulj.

Másnap kihívtak a tornaóráról, Ópapa várt és közölte, hogy Mamika meghalt.

Szerintem akkor fel sem fogtam mi történt, de életem gyökeresen megváltozott. Éppúgy, mint az otthoni légkör. Ópapáék mintha magukat is okolták volna Mamika haláláért, mert az ügy említése tabu volt, nem mondtak el semmit, így én sem tudtam meg semmit.

Nem tudtam feldolgozni Mamika halálát, nem volt senki, akivel őszintén megbeszélhettem volna. És ez nagyon hiányzott.

Borzalmas, iszonytató történet.

A magamba fojtott töprengés és titkolódzás hallgatásra kényszerített. Így alakult ki bennem a nagyfokú zárkózottság, mely egész életemben, gyakran kellemetlen helyzeteket okozva, elkísért. Az iskola teljesen közömbös volt, és hajszálnyit sem vettek figyelembe megváltozott lelkivilágomból, depressziómból, teljes zárkózottságomból. Sőt, mint egy megátalkodott gazembert kezeltek, keresték a hibákat, végeredményben magyarból, latinból és németből is megbuktattak, ezzel osztályis-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

métlésre kényszerítettek. És jött a következő csapás, kiragadtak megszokott és mindennek ellenére szeretett környezetemből, és leküldtek Bajára. Feltételezem Ópapáék jó szándékát, hogy a pedagógus nagyapám és a környezetváltozás segít rajtam. De nem tudhatták, hogy inkább rontott. Nem volt egy barátom, szinte senki, akivel őszintén beszélgetni tudtam volna. A napfényes Lövérek után, az örök félhomályos diákszoba és a közömbösség gyötrelmes volt. Ami jó volt Baján, az is a cserkészet, a korcsolyázás, meg a fürdés, csónakázás a Sugovicán.

Baja városhoz nem sok –, de az sem kellemes – emlék fűz. Apám halála után elköltöztünk innen, és csak 1954-ben jöttem megnézni az alsópörbölyi házat. Csalódtam. A kukoricával bevetett tisztás közepén egy típusterv szerint épült új kockaház állt a romantikus kis tornácos ház helyett. Az eredeti erdészház a tisztás szélén, félig az erdőben omladozott. 2007-ben Vancsura Rudi mondta, hogy most már nyoma sincs a régi háznak, már évekkel előbb lebontották. – Az öreg Vancsura apám főerdésze volt, ők is abban a házban laktak, a felesége bábáskodott a születésemkor. A két fia erdész, az idősebb felügyelő volt Baján, a velem egykorú Rudi docens volt az egyetemen.

Kiskoromban, a fényképek tanúsága szerint gyakran jártunk Baján, sőt, egy teljes telet ott töltöttünk, amikor a soproni lőverünk épült.

1948-49-ben keveredtem újra Bajára, de nem rokonlátogatás céljából. Bár éppen a rokonságomat felhasználva bízott meg néhai szakaszparancsnokom azzal, hogy segítsem a volt jugoszláv királyi hadsereg magyar vagy német tisztjeinek menekülését Bajáról vagy Lentiből, kísérjem fel Sopronba és segítsem át a határon.

A tanév végén, a szentgotthárdi cserkésztáborozás után még visszamentem Bajára összeszedni a holmimat, és irány Sopron, ahol a Lövér strandon igyekeztem regenerálódni és készültem a katonaéletre.

Katona szerettél volna lenni?

Mint említettem, már 1937-ben be akartak íratni a kőszegi katonai alreálba, de helyhiányra hivatkozva elutasítottak. Gondolom, kilencévesen nem igen volt önállú gondolatom. Valahogy úgy képzelem, Mamika kapott valakitől olyan tanácsot, hogy a nehezen nevelhető gyereket majd ráncba szedik a katonaságnál, és biztosítva van államköltségen az érettségi.

1942-ben már más volt a helyzet. Megismerkedtem a soproni hadapródokkal, akik sok szépet meséltek. Más, újszerű oktatási rendszert,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

sok szabad időt, sportolási lehetőséget és fess egyenruhát stb. Azt hiszem, akkor tetszett is a katonaélet.

Szeptemberben kellet bevonulni, de előtte még volt katonaorvosi és sportorvosi vizsgálat. Az előbbihez Szegedre kellett menni. A sportvizsga rázósabb volt. Mivel én hirtelen növésű, aránylag nyápic gyerek voltam, a kívánalmak alsó határát ütöttem meg.

A bevonulás után az első emlékezetes esemény az volt, hogy kopaszra nyírtak bennünket. Beöltöztünk, (keki–fekete kimenőruha, sötétkék otthoni ruha és zsávoly gyakorlóruha).

Elhelyezkedtünk az igen kényelmes, jó levegőjű és jó megvilágítású osztályban és hálótermekben. A kiképző altisztünk Kemecsei Gyula őrmester volt.

A napi program: 6-kor, illetve télen 7-kor ébresztő, csuklózás, reggeli, délelőtt tantermi oktatás. Tíz órakor hosszú szünet, parancskiadás, kihallgatás, egy óra körül ebéd, majd délután tanrend szerinti foglalkozások. Ötkor uzsonna, hattól fél nyolcig egyéni tanulás, nyolckor vacsora, majd kilenckor takarodó. A heti programban voltak tantermi civil és szakórák. Szerda délután sport, pénteken katonai kiképzés. Hamar megszoktuk a rendet, nem volt túl terhes. A heti programot tarkították a kimenők, kinti étkezések, a szombat esti filmvetítés.

Szombaton és vasárnap az összes torna- és sportlétesítmény nyitva volt és használhattuk. A városi sportban Rákóczi Intézet Sport Egylet névvel szerepeltünk, ebből adódott a köztünk használatos rövid megnevezés: RISE. Az év végén Tapolcán és Újdörögdön voltunk nagygyakorlaton. Tapolcán a Malom-tó melletti iskolában voltunk elszállásolva. Sokat fürödtük a hűvös karszttóban. A gyakorlatokat zömmel a zalahalápi út melletti legelőn tartották. Akkor nem gondoltam, hogy a Véndek-hegyet majd még vagy 20 évig kerülgetem. Újdörögdön éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatok voltak. Befejezésül harcászati menetgyakorlat Tapolca–Jánosháza között. Rajunk – mint oldalvéd – végigszenvedte a tatárverési erdőt (évekkel későbbi vadászataim és gyomorperforációm emlékezetes helyei). Augusztus elején egy hétre Győrben voltunk műszaki gyakorlaton. A mostani autópálya-bekötőút körül építettünk lövészárkokat, bunkereket. Az iparcsatornánál tanultuk a pontonhídverést.

Másodévre szeptember második felében vonultunk be. Sok változás nem volt. Emlékezetes maradt viszont, hogy télen kis csapatunk –, akik hegyivadászoknak neveztük magunkat – a délutáni síelés után az akkor épült fedett uszodából néztük a havat. Mivel a vívóterem az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

uszodában volt, és a leánygimnazisták is ide jártak fürödni, élménynyszámba ment, hogy egy üvegajtón keresztül egy pillanatra láthattuk a fürdőruhás lányokat. Februárban bál volt, de csak azok a másodévesek mehettek el, akik tudtak táncolni. Én egy délután megtanultam, és Szabó Zsuzsival voltam elsőbálos.

A kiképzésben tavasszal észleltünk kellemes változást. Az eddig halálosan megunt Harkai-platói alaki kiképzések helyett egyre több lett a harcászati kiképzés a Tacsi-árokban, a Mukkon és a Dudleszben.

Március 19-én, a német megszálláskor éles riadó volt, kivonultunk védőállásba az Egeredi dombra éles lőszer nélkül, és nyolc óra körül szép csendben hazavonultunk.

Nyáron Balfon volt a nagygyakorlatunk. Volt elég időnk, így egy kabarét is rendeztünk, melyből nekem az volt a hasznom, hogy egy délutánt otthon tölthettem, civil ruhák beszerzése ürügyén. Egy partizán paródiához kellett.

Többször volt éleslövészet és egy éjszaka nyomjelzős lőszerrel védelmi gyakorlat Fertőbozon. Egy alkalommal a mi szakaszunk a faluban, az országút mellet volt elhelyezve. Én aknavetős voltam és egy udvarban volt a tüzelőállás. A gazdáék egész nap ott őrködtek, hogy védjék barackfáik termését. A másik szakasz a domb élen helyezkedett el géppuskákkal. Napközben nem volt gond, mert ritkán voltak lövések. Este, sötétedés után viszont elszabadult a pokol. Megkaptuk a tűzparancsot és őrült lövöldözésbe kezdtünk. Ha kigyulladt egy szénaboglya, az összes géppuska arra tüzelt. Tíz, tizenegy óra körül lett vége a gyakorlatnak. Addigra a barackfa is leürült.

Másnap láttuk, hogy rengeteg ember tolong a községháza udvarán. Az esti parancskiadáskor megtudtuk, hogy a falu igen zokon vette a fertő tudatos (erkölcsi fertő) félreértelmezését, továbbá több ezer pengő kártérítést kértek a szétlőtt csónakokért, elégett szénáért, levert barackért.

Képzelem, nektek milyen jó kis buli volt.

Húsz nap laktanyafogság és kedvezménymegvonás volt a büntetésünk, de már közel volt a nyári szabadság, ki törődött azzal, hogy nincs kimenő, viszont az uzsonnamegvonás igen fájdalmas volt.

A nyaralást Baján kezdtem, és csak szeptember elején jöttem haza, mert 44-ben csak októberben kellett bevonulni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A harmadik évben lett volna némi változás, lovaglás, kardvívás, de már nem került rá sor. Egyelőre se tanítás, se kiképzés nem volt, csak tengtünk-lengtünk. Változatosságot hozott viszont, hogy a Zrínyi Lánynevelőből azokat, akik nem utaztak haza, a hadapródiskolában, a hálóépület első emeletén helyezték el. Nagyon szigorú volt az elkülönítés, csak az ebédlőben láttuk őket. De ez is feldobott bennünket.

Egyszer, amikor ügyeletes voltam, a gyengélkedők óvóhelyére kellett mennem, ahol egy helyes kislány az egész délelőttöt végigsírta, mert a szüleiről, akik Erdélyben voltak, nem tudott semmit. Itt hallottam először a háború borzalmairól.

Az intézetben a fegyelem egyre gyöngült, egyre több volt a szökéses, engedély nélküli eltávozás. Engem is rábeszélt Geöcze Zoltán (apja nyilas főember volt), hogy az itteni lógás helyett kötelességünk Budapestet védeni. Győrben már figyelmeztettek minket, hogy a soproni állomáson szökött hadapródokat keresnek, de mi erre számítva Balfig gyalogoltunk, és csak ott szálltunk vonatra.

Az Olasz fasorban jelentkeztünk a Hunyadi páncélgránátosoknál, szakaszvezetői beosztást kaptunk, de a tervezett kiképzésből nem lett semmi. Egy főhadnagy javaslatára egy kisebb egység tagjaként villamossal kimentünk Kispestre, onnan gyalog Vecsés keleti határába, ahol már folytak az erődítési munkák. Ezek biztosítására kaptunk feladatot, de kaját nem.

A hideg, az eső meg a többi kellemetlenség mindjobban kedvünket vette a kalandtól. De arra a hírre, hogy a Mária Terézia laktanyában pécsi hadapródokból önálló egységet szerveznek, már felfigyeltünk, szépen odasétáltunk. Belépve a kapun azonnal igazoltattak, és mivel elfogadható dokumentumunk nem volt, egy földszinti szobába zártak. Itt ágy is volt, és nyugodt pihenésre számítottunk. Volt egy nagy doboz olajos halunk, amit kenyér nélkül megettünk, és ami reggelre éreztette hatását. Először illedelmesen kopogtunk, majd egyre erélyesebben hívtuk az őrséget. Végső kétségbeesésünkben rugdostuk az ajtót, míg a zsanér ki nem szakadt. Elrohantunk a budira, majd visszajövet láttuk, hogy senki nem keresett és keres minket. Szépen felöltöztünk, vettük a felszerelésünket, és az őrség tisztelgése mellett elhagytuk a laktanyát.

Megunva az egészet, elhatároztam, hogy hazamegyek, és kimentem az állomásra. Bent ált egy szerelvény bécsújhelyi célállomással. Igen megörültem, és kényelmesen elhelyezkedtem, csak arról feledkeztem meg, hogy német egyenruhában vagyok. Az állomásőrség kizavart a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

civil kocsiból, és egy zsúfolt kocsiban csak az átjárón kaptam helyet. Délelőtt érkeztünk Sopronba, egyből hazamentem. Másnap be kellett vonulnom. Azonnal iskolaparancsnoki kihallgatásra rendeltek, és részletesen be kellett számolnom a távollétem alatt történtekről, de semmi folytatás, fenyítés nem volt. Az ebédet már a többiek társaságában fogyasztottam. Nagy volt a bizonytalanság, fegyelmezetlenség. Szinte minden este otthon vacsoráztam.

Laza katonaság lehetett.

Közben egyre többet beszéltek a Németországi áttelepülésről.

December elején kaptuk a parancsot, hogy másnap teljes felszereléssel és csomagokkal bevagonírozunk. Késő délután indultunk. Bécs–Brünn volt az útirány. Igen lassan haladtunk, sokat álldogáltunk. Brünn előtt is több órát, mert előttünk felrobbantották a síneket.

Majd tovább a liegnitzi állomásra. Földig le volt rombolva, félelmetes látvány volt. Német vasutas lányok teával kínáltak minket, de a közbejött légiriadó miatt a szerelvényünket azonnal kihúzták szabad pályára. Estére érkeztünk Frankfurt am Oderen keresztül a schermeiseli állomásra, itt kivagonírozunk, és bevonultunk a grosskirschbaumi barakktáborba, ahol kezdődtek a bajok.

A barakk jéghideg volt, így másnap reggel azonnal nekiestünk az erdőnek. De hamarosan jött az erdész, és – teljes joggal – kiabált velünk. Beosztottak minket a hazulról hozott élelmiszeres vagon kirakásához, amiben zömmel zsírszalonna volt. Ez együtt járt a rakomány megdézsmálásával. Táblaszám szajréztuk a zsírszalonnát, és estére töpörtyűszagban úszott az egész láger. Másnap jött a böjtje. Kint a szabadban mínusz tizenöt fokon volt a kihallgatás, majd az egész század vagy öt órát fagyoskodott a hidegben.

Túléltük, és a beosztott altisztek jóindulatával a kisütött zsírokat nem kobozták el. Kiképzés nem volt, egész nap lógtunk, és este málnaszörpös söröket ittunk a kantinban. Mivel a pécsieket beosztották hozzánk, az egész egységet újraszervezték. Az öt harmincfős szakaszból három negyvenfős szakaszt kellett kialakítani, és így lettünk egy század.

Fél füllel hallottuk a varsói áttörést, így részben felkészülhettünk egy újabb áttelepítésre, ami hamarosan be is következett. De most marhavagonokban utaztunk, még szerencse, hogy a hazulról hozott matracokkal kicsit ki tudtuk bélelni. Valahol megálltunk, és a vöröskeresztes lányok-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

tól teát és mézeskalácsot kaptunk. Ez volt az 1944. évi szentesténk. Végül Butzbachban telepedtünk le. A műemlék jellegű laktanyát magas fal vette körül. Öreg, császárkori laktanya volt, de beljebb voltak új épületek is. Egy ilyen kétemeletes épületben helyeztek el bennünket. Egyébként a laktanya üres volt, helyőrség nem volt. Néha, rövidebb időre, kisebb csoportokat láttunk, valószínűleg továbbképzésen vettek részt. Mogorva, szótlan, csüggedt emberek benyomását keltették. Mi minden délelőtt terepi gyakorlaton voltunk, német kiképzőkkel.

Én tolmácsként is tevékenykedtem, és így lettem részese a következő esetnek. A német kiképző tiszt gyakran magyarázott és tett fel kérdéseket. A fiúk rendszerint vigyorgó pofával, érthetetlen zagyvaságokat hordtak össze válaszukban, bőségesen kiegészítve közismert trágár kifejezésekkel. Talán ez már márciusban volt, miután lefordítottam a kiképző szövegét és kérdését, a hadnagyunk megszólalt: 'aber jetzt kein lóf.sz und b... meg'. Nem lett ügy belőle.

Délutánonként elvileg civil tanítás volt a programban, de mindig elmaradt, kivéve a németórákat, amelyeket Herr Oberlehrer tartott. Mindig nagy lelkesedéssel 'heil Hitler Kameraden' üdvözléssel köszönt, mire mi 'heil Herr Oberlehrer' üdvözléssel válaszoltunk. Ez így ment egy darabig, míg a heil-t lassan felváltotta a nein. Később ez teljesen egyértelmű lett, és a jóindulatú tanár úgy oldotta meg, hogy többet nem köszönt. Igen meghatottan és aggódva búcsúzott az utolsó órán.

Kálmán Sanyival majd' minden vasárnap kisétáltunk az erdei vendéglőbe, ahol valami kincstári fehérneműért mindig jól bekajáltunk.

Március elején egy délelőtt szétbombázták a vasútállomást. A laktanya alig sérült, csak a legtávolibb raktár tetejét vitte el a légnyomás. Ennek hasznos következménye az volt, hogy a raktárban tárolt rizsből és tejporból napokig bőséges vacsorákat kaptunk.

Lassan minden fegyelem megszűnt. Mindent eladtunk, amire vevő volt, és teljes bizonytalanságban éltünk. Egyszer lehozhattuk a padlásról a bőröndjeinket azért, hogy abba átpakoljuk azokat a cuccokat, melyeket egy gyalogmenetben nem akartunk cipelni. (Majd ha hazaérünk, Sopronban visszakapjuk, volt a kincstári duma.) Nagyon érett az összeomlás, állandóan egymásnak ellentmondó telefonok, mígnem megkaptuk a menetparancsot. Este indultunk, de semmiféle tájékoztatást nem kaptunk. Mivel kereszteztük az autobahnt, tudtuk, hogy az irány kelet. Egész éjjel mentünk, de nem történt semmi. Mikor kivilágosodott, megálltunk egy nagyobb pihenőre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Kisütött a nap, és mi kifeküdtünk a rétre napozni, melegedni. A nyugalom nem tartott soká, mert a fehér ingek felkeltették a Mustang vadászbombázók és az azokat kísérő leitningek (Lightningek) érdeklődését, majd egy gépágyúsorozat után behúzódtunk az erdőbe. Napközben só nélküli lóhúslevest főztünk, és lehetőleg kerültük a menekülő embereket, mert nem tudtuk, hogy civilbe bújt katonák, kényszermunkások, szökevények-e, de mind a sűrűbe húzódva mentek kelet felé.

Este indultunk tovább. Ez az éjszaka mozgalmasabb volt a tegnapinál. Az egyik faluban nagy ordítás, mert a polgármester már kitűzette a fehér zászlót, amikor még harcoló alakulatok voltak a faluban. Egy ilyen faluban, egy kapualjba támasztva hagytam a már teljesen felesleges puskámat. Az út mellett mindenütt tüzek, égő autók, olajvonatok. De még így is jobb volt, mint világosban a kilőtt járművek és bennük vagy mellettük a halottak.

Egész kivilágosodásig mentünk, Windhausenben álltunk meg. Pajtákban kaptunk szállást. Sanyival elindultam körülnézni, hogy hol lehetne kaját vagy kajára cserélhető valamit szerezni. A faluszélen furcsa zúgást hallottunk. Nem a megszokott repülőzajt. Lenézve a völgybe, megláttuk a narancssárga lepellel borított amerikai menetoszlopot. Visszafutottunk és riasztottuk a század elérhető részét. Akik nem tudtak felkészülni, egy szál gatyában estek fogságba. Mi felsorakoztunk az út mellett és dicsőségesen megadtuk magunkat az első amerikainak. Nem sokat törődtek velünk, a még meglévő fegyvereket bedobatták az út középre, és széttaposták a harckocsijaikkal. Előkerült közülük egy Szarka nevű őrmester, akivel végre megértettük magunkat. A többieknek fogalma sem volt Magyarországról.

Feltereltek minket a tankokra, teherautókra és folytatták az előnyomulást. Lassan mentünk, sokat álldogáltunk, néha volt kisebb lövöldözés, de alkonyatra elértünk Lauterbachba. Itt az iskolaudvarba gyűjtötték a hadifoglyokat. Nagycsütörtök lévén, ökomenikus istentisztelet, motozás, értékek elkobzása, rabosítás. Másnap kihajtottak minket a falu szélére, egy sáros répaföldre. Öt-hat teherautó körbeállt, figyelmeztetve, hogy a tehergépkocsik vonalába vagy este a reflektorfénybe lépőkre felszólítás nélkül lőnek. Ezt be is tartották, és azt a néhány, szökni próbáló németet gond nélkül lelőttek.

Zuhogott az eső, némi kis mélyedést kaparva aludtunk a sáros, havas földön. Egy dobozt (K-adag) élelmiszerrel vészeltünk át néhány napot. [A különböző méretű, tartalmú és rendeltetésű száraz élelmi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

szeradagokat – dobozokat – megkülönböztető betűjellel látták el. Azért maradt az emlékemben a K-adag, mert az volt a legkisebb (4 sós keksz, kis tégely darált marha és kávé- vagy limonádépor) és a legrosszabb minőségű.] Egyik hajnalban tehergépkocsik álltak meg a föld szélén és felhajtották rájuk a népet. Itt tanultam a később sokat hallott amerikai ukázt, a let's go-t. (De szebben hangzott, mint a davaj.) Az oszlop megindult, és csak annyit tudtunk, hogy nyugat felé megyünk.

Egyszer azt vesszük észre, hogy a mi kocsink eltér a többitől, az utánunk jövő eltér a többitől, és egy romvárosban halad. Később tudtuk meg, hogy az Frankfurt am Main. Itt egy vöröskeresztes amerikai ült be közénk, szétosztotta a gumikesztyűket és megkezdtük a holttestek gyűjtését. Zömmel már gyűjtőhelyekről, de voltak egyesek is. A legtöbb halott civil volt.

Este mentünk tovább a néptelen és fénytelen romvárosokon keresztül. Már jó késő volt, amikor megérkeztünk Trierbe, egy dombtetői barakktáborba. Örültünk a fedett lehetőségnek, de a szag és zsúfoltság miatt nem vettük igénybe.

Reggel újra a teherautókra, és a totálromos Luxemburgon keresztül a francia Stenaybe.

Ha eddig borzalmas volt, most jött a borzalmak borzalma. Egy lankás völgy, fű egy szál se. Sár, sár, sár mindenütt. Az eső reménytelenül zuhog. Nincs egy talpalatnyi száraz hely sem. Háromdobozos halleves (100 liter vízbe 3 doboz szardínia.)

A tábor közepén egy árok, mint latrina, esővízzel telve és szabad kifolyással az alsóbb részekre. Rengeteg a beteg és a halott. Öt nap után újra megjelentek a tehergépkocsik és ekkor már rohantunk, hogy minél előbb el innen. Jó hogy a kapu közelében voltunk és felférтünk, mert akik itt maradtak, azokat átadták a franciáknak és a borzalmas tél után csak áprilisban jöttek haza.

Szibériából még akkor sem.

Az állomásra vittek minket, ahol nyitott vagonokba terelték a népet. Hamarosan elindultunk, és vacogva a kocsi védett sarkába húzódtunk. Lassan tisztult az idő, kezdett melegedni, délre már egész meleg volt, így nekivetkőztünk, szárítkoztunk. Egy-két óra múlva – három hét után először – száradtunk meg igazából. Hogy hová megyünk, nem tudtuk, csak azt, hogy délnek tartunk, és egyre kellemesebb az idő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az volt nagyon veszélyes, hogy a hidaknál, felüljáróknál a civil franciák köveket dobáltak a szerelvényre. Még jó, hogy az amerikaiak, magukat féltve, vagy némi emberségből, a hidak előtt egy sorozattal ijesztették a franciákat és így egyidejűleg figyelmeztettek minket is. Már alkonyodott, amikor az első ismert nevű városon, Lyonon átrobogtunk. Itt már megerősödött a korábbi hír, hogy Afrikába visznek. Hajnalban étünk a Rhône torkolatához. Csodás volt a napsütötte vörös sziklák és a tintakék tenger látványa. Sokáig nem élvezhettem, mert kezdett eluralkodni rajtam a láz.

Csak mozaikokra emlékszem. Egy vasútállomási szobában a padon fekszem, a számban hőmérővel, egyedül, mármint bajtársaim nélkül. Egyébként nagy volt a nyüzsgés, rengeteg beteget, sebesültet hoztak. Sok magyar baka is volt köztük, akik beöntést kaptak, mert a szemétből kikapart kávézacc bezabálásától bélcsavarodást kaptak. Ugyancsak szégyelltem a magyarságomat.

Pedig, ahogy mondják, az éhség nagy úr.

Másnap reggel már egy kórházsátorban ébredtem. Hatalmas sátor volt, több mint százan feküdtünk hordágyakon, tábori ágyakon. Hogy hány napig voltam ott, nem tudom, de jó soká, már igazi nyár volt, amikor elmentem. A kórházban nyugi volt, naponta sok halott és nagyon gyenge, diétás ellátás.

Már tudtam járni és délutánonként sétáltam. Egy ilyen séta keretében vetődtem a konyha mögé, ahol elnéztem a szakácsokat és élveztem a jó illatokat. Egyszer csak egy szakállas német tengerész jött és egy nagy konzervdobozt tett az ölembe, ami félig volt narancslekvárral, amit gondosan megettem, majd a másnapi vizitnél közöltem, hogy egészségesnek érzem magam. Rögtön elláttak papírokkal és teherautóra raktak. Így kerültem a 404-es táborba, ahol örömmel üdvözöltem társaimat. Elismeréssel adóztam az amerikaiaknak, hogy felkutatták korábbi egységemet és ide irányítottak. De aztán rájöttem, minden magyart ide hoztak. A tábor Marseille közelében volt egy lapos völgyben. Tűző nap, forróság, hajnalban dermesztő hideg, por, homokviharok. Napi fél liter víz.

P. Carell „Die Gefangenen" című könyvében Totestahlnak, vagyis halálvölgynek nevezi.

Több mint 800 ezer foglyot tartottak itt amerikai őrséggel, de jugoszláv (szerb) belső felügyelettel. Még jó, hogy ezek nem kaptak lőfegyvert, de a botjaik is félelmetesek voltak. Jelentkeztem papírjaimmal az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

elsősegélyhelyen. Mivel itt a személyzet német volt, ott fogtak tolmácsnak. Ez átmenetileg jó volt, mert a sátorban hűvösebb volt, volt víz bőven, még fürdést is lehetett imitálni. De sajnos itt újra szégyenkeznem kellet, mert a betegek nagy része keléses, mosdatlan, ápolatlan, koszos magyar baka volt.

Az egyik transzporttal magyar orvosokat is hoztak, de sajnos volt köztük németül tudó, úgyhogy engem elbocsátottak. Kálmán Sanyi megnyugtatott, hogy ne keseredjek el, és beprotezsált egy gépkocsi-felterhelő kommandóba. Ez abból állt, hogy reggel kiálltunk a kapu elé. Ha jött egy teherkocsi, a sofőr az ujjával mutatta, hány ember kell. Felmásztunk a kocsira, a szerencsére bízva, hogy milyen munka vár ránk. Ez nagyon változatos volt. Latrinaásás-betemetés, konzervdoboz-lapítás, cementrakodás vagy romeltakarítás a városban. A legérdekesebb és a legkifizetődőbb a kukaürítés volt az amerikai táborban. A kukákban minden volt, cigi, csoki, és ami a legértékesebb, képeslapok. A Life-ért sokat fizettek. Egyszer jelentkeztünk az idegenlégióba, de egy amerikai őrnagy igen durván elzavart minket. Amikor szabókat, suszterokat, mosodásokat gyűjtöttek, a változatosságban reménykedve ide is jelentkeztünk. Mivel kevés volt a jelentkező, mehettünk a cuccainkért, és egy óra múlva már Marseille egy keleti külvárosának futballpályáján voltunk.

Kicsi tábor volt, alig 200-300 fős. A táborban a mellette lévő leszerelő bázis kiszolgálói laktak. A frontokról érkező katonák itt szereltek le, új szerelést kaptak, mentek a kikötőbe, onnan haza. A levetett ruhákat szétválogatták. Állítólag az első válogatók néha komoly értékeket találtak a zsebekben. A szóbeszéd szerint még ezerdolláros is volt.

A válogatott ruhaneműt mosták, javították, bálázták majd segélyként küldték szét. Én egy fertőtlenítőgéphez kerültem, ahol a nem mosható nagy darabokat, köpenyeket, pokrócokat fertőtlenítettük. A munka nem volt nehéz, csak unalmas. Hozzávetőleg tíz-, tizenöt köbméteres konténerekbe hordtuk be a már zsákolt vagy bálázott anyagokat, lezártuk a konténert, és injektorral ráengedtük a gázt. Meghatározott időközökben szellőztettünk, majd két-két és fél óra után kipakoltunk, majd újra be.

A táborban az ellátás jó volt, az elhelyezés kényelmes.

A törzs német foglyok már régebben szerveztek színtársulatot, amelyhez egy fiatal erdélyi színész vezetésével mi is csatlakoztunk. Egy papírhordóból kiugrálva csárdást táncoltunk. Érdekes volt, hogy a kerítésen kívülről a helyi lakosok is nézték és élvezték, amit láttak, és ha megértették, amit hallottak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Mindig eszembe jut ilyenkor a Szibériában raboskodó kollégák helyzete.

Lassan eltelt a nyár és egyre többet lehetet hallani a hazautazásról. Szeptember körül felszállítottak minket Párizs mellé, Mailly-le-Camp táborba. Itt megint tömegnyomor volt és pocsék ellátás, de egyre fokozódott a remény. Egyszer csak összeírták a 18 év alattiakat. Most lett haszna az első adminisztrálás felületességének, mert én is 17 évesként voltam nyilvántartva. Néhány nap után tényleg elindultunk haza.

Délután volt, amikor a lista szerint gyűjtötték az embereket, mintegy 500-600-an lehettünk, mind magyarok, nagyobb része fiatal. Elhelyezkedtünk a marhavagonokban, és lassan megindult a szerelvény. Valahol egy kis állomáson megálltunk, és az eddigi csendet éktelen zaj, kiabálás, lövöldözés váltotta fel. Az ok egy felfeszített vagon, amelyből rámolták ki a szappant. A francia vasutasok észrevették, és riasztották az őrséget. Razzia a vagonokban, a bizonyítékok kiszórása következett. A szerelvény környékét hamarosan tarka szappandobozok díszítették. Szerencsére két füttyentés és a vonat elindult. Megszűnt a vészhelyzet.

Volt még egy másik esemény, de ez humoros volt.

Állt a szerelvény késő reggel egy állomáson. A velünk párhuzamos vágányon egy amerikai vonat, tele hazatartó katonákkal. Az egyik vagonnál egy francia tiszt és két amerikai igencsak belemerült a cigarettaüzletbe. Úgy látszott, hogy a francia részéről jó bolt lehetett, mert a vevő – hóna alatt a karton cigikkel – nagyon elégedetten, vígan szalutált a kigördülő szerelvénynek. Mígnem, amikor a kocsi másik ajtaja odaért a franciához, egy kéz kinyúlt, és elegánsan kihúzta a kartonokat a francia hóna alól. Mi annyira röhögtünk, hogy a pórul járt a pisztolyával fenyegetett minket.

Filmbe való jelenet lehetett.

Érdekes volt még a Rajnán az átkelés, mert a hídból jóformán csak a sínek voltak meg, és úgy tűnt, mintha lebegnénk a Rajna felett. Átértünk Németországba, ahol minden megváltozott. Bealkonyodott, köd szállt le, minden elszürkült, kihalt. Sehol egy ember, csak egy öreg pár szedett répát az üres mezőn. A városok kihaltak, romosak, az állomások kiégtek, üresek.

Igen nyomasztó volt. Egész éjjel és másnap délelőtt mentünk, vánszorogtunk, délután értünk Halleiba, ahol engedélyt kaptunk, hogy az állomás mosdóját használhatjuk. Hetek óta újra angol WC.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az időt kihasználva elmentem a megőrzött szappanomat becserélni kajára. Nagyon jó minőségű szappan lehetett, mert egy egész veknit kaptam érte. Hogy ne kelljen osztozkodni, a fékezőfülkébe ültem, ami ugyan kényelmes volt, de a vonat csak éjfél körül állt meg először, és én majd' megfagytam, ráadásul a hasam is görcsölt.

Megérkeztünk Semmeringre, ahol hosszasan várakoztunk. Körülnéztem és lekeveredtem Glognitzba, ami már szovjet övezet volt. Egy ruszki nagyon megnézte a kiváló ingemet, de amikor megmutattam a hátára festett irgalmatlan nagy PW felfestést, lemondott az igénybevételéről. Visszamásztam a szerelvényhez.

Ezen nem csodálkozom.

Végül a végső hazatérés sem volt kalandmentes. Már vagy a harmadik napja rostokoltunk Semmeringen, amikor este felkeresett egy fiatalember. Bemutatkozott mint soproni péklegény, és azt az értesülését közölte, hogy reggel indul a szerelvény Kaposvárra és ott átadják a ruszkiknak, akik azonnal irányítják Szibériába. Ez nem volt igaz, de jó indok a szökésre. Reggel szépen el is indultunk, de nem le Glognitzba, ahol már volt szerencsém ruszkikkal találkozni, hanem kelet felé, át a Wehselen. A hegyen egy tanyán lisztért cseréltünk kenyeret, amit almaborral búcsúztattunk. Dél körül értünk Aspangba. Az állomáson éppen állt egy vonat, amivel bementünk Bécsújhelyre. A kényelmes vonatozástól vérszemet kapva körülnéztünk, hogy nem megy-e vonat Sopron felé. Volt egy deutschkreutzi járat, ami nekünk megfelelt. A kutya sem érdeklődött jegy vagy egyéb papír felől. Így jutottunk a határhoz. Ott meggondoltuk magunkat és tartva az ellenőrzéstől Rohrbachban (Fraknónádasdon) leszálltunk, és gyalog mentünk (Hermes–Görbehalom) Sopronba. Felesleges volt.

Otthon, ahogy beléptem a kertkapun, láttam az ablakokon a régi függönyöket, és némileg megnyugodtam, mert mintha az egyik függöny meg is mozdult volna. A ház körül minden csendes volt, de a csöngetésemre nem reagált senki.

Elindultam körülnézni, amikor hallom Ildi nővérem hangját: Hisz ez a Géza! Katonaköpenyem és 'ami' szélvágó sapkám miatt ruszkinak véltek. Az első örömök után kezdtem észlelni a gondokat. Egy falat ennivaló nem volt az egész házban. Az általam hozott kenyérmaradékot vacsoráztuk, és kisült, hogy vissza kell mennem Ágfalvára, a határra, ahol ha-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zatérési igazolást adnak, amire kaphatok majd élelmiszerjegyeket. Újra kigyalogoltam a határon túlra, és hosszas várakozás után a lépesfalvi állomáson vonatra ültem, és visszajöttem Ágfalvára. Itt újabb várakozás után jutottam a bizottság színe elé, akik észrevételezték, hogy nincs csomagom, semmilyen okmányom, sőt még kanalam sincs, ami egy hadifogoly elmaradhatatlan tartozéka. Végül az amerikai ruhám és a hátamra festett PW meggyőzte őket, és hazatérő nyugatos hadifogolyként regisztráltak. Sopronban bejelentkeztem, majd az igazolóbizottság igazolta, hogy nem vagyok háborús bűnös, felvettek a választói névjegyzékbe és 1945. november első napjaiban megkezdhettem új, polgári életemet.

Micsoda történet.

Miután újra normális állampolgár lettem, dönteni kellett a jövőmről. Abban egyetértés volt, hogy tovább kell tanulni, de hogy hol és mit, arra még ráérünk, mert mindennek az alapja az érettségi.

A gimnáziumok közül az állami (reál) nem tetszett, mert ott volt a rossz emlékű Augusztinovitz Elemér, a bencések a túlzott követelmények és fegyelem miatt. Emlékeztem még a bajai ciszterekre, ami szintén nem volt szimpatikus, így maradt az evangélikus líceum. Felkerestem Ijjas (Oravetz) igazgató urat, aki igen kedvesen fogadott és minden segítséget megígért – majd be is tartott.

Én mindjárt a nyolcadikba akartam folytatni, de nem volt bizonyítványom. Ez sem volt nagy baj, megegyeztünk, hogy még januárban vizsgázom a hetedikes anyagból. Nem tudom, hogy gondoltam, hiszen egy betűt sem tanultunk 44/45-ben, de közbejött más is.

Január első napjaiban vette észre Ópapa, hogy a ruszkik kirámolták a veranda feletti, úgynevezett kispadlást. Ott volt Ildi stafírungja, Ómama ékszerei, a nehézezüst Bogsch étkészlet stb. Hogy mikor és kik voltak a rablók, azt nem lehetett tudni. Ennek ellenére Ópapa feljelentést tett a városparancsnokságon, amit az akkor ott lakó őrnagy – aki feltehetően ártatlan volt – igen zokon vett. Másnap egy járőr házkutatást tartott. Begyűjtötte Ópapa muzeális vadászpuskáit és behívták a jegyzőkönyvek aláírására. Mivel akkor már nyolcvanon túl és beteg is volt, én mentem be a járőrrel. A szovjet városparancsnokságon szó sem volt jegyzőkönyvezésről, rögtön egy pincébe zártak. A pincének az ablaka ki volt törve, rémisztően hideg volt. Egy poncichter szőlősgazda és egy prepa (tanítóképzős) voltak a fogolytársaim, mindketten fegy-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

verrejtegetés vádjával. Délelőtt, amikor egyszer kinéztem az ablak helyén, megláttam egy ismerős kislányt, amint kijön a Fegyvertár utcából és megy a Rákóczi utca felé. Nagyot kiáltottam, mire az őr azonnal ellökött az ablakból. Kiabálásom mégis eredményes volt, mert délután felkísértek egy emeleti irodába, ahol a kislány várt egy teli kosárral. A ruszkik gyűrűjében nyugodtan megebédeltem, és megegyeztünk, hogy minden nap felkeres. Erre nem lett szükség, mert még aznap este kikísértek mindhármunkat az Alsólövér utcai Botvai házba, ahol a GPU tanyázott. Itt a pincében volt egy kis kályha, de nem volt huzatja és a fa is nedves volt, így csak füstölt veszettül.

Másnap megkezdték a kihallgatásokat. A poncichter hamarosan elmehetett. Azt még ők is belátták, hogy egy, a szőlősorok közé már régebben dobott puska, nem bizonyíték. Elengedték. A prepa (Strausz Pali) pincéjében egy láda kézigránátot találtak. Mikor bemutatták a bűnjeleket, láttam, hogy sárga, fabetétes gyakorló gránátok. Hogy bebizonyítsam, odamentem és egyet szétszedtem. Mikor letettem az asztalra, teljesen üres volt a szoba. Akkor ijedtem meg én is, hogy nem hittek nekem és élesnek tartották, ijedtükben agyon is lőhettek volna. A prepát is elengedték, s hálából ellátott cigivel a fogva tartásom alatt, a városházán a mozi felőli ablak résén dugdosta be.

Ez után a nagy ijedelem után többedmagammal a vasútállomásra kísértek és Buda déli internálótáborában kötöttünk ki. Itt nem tudtak mit kezdeni velem, úgyhogy visszatranszportáltak Sopronba, a városházi fogdába. Itt egész jól ki lehetet bírni. Látogatók is jöhettek, hozhattak ennivalót. Egyszer felkísértek az irodába. Egy Pünkösdi vagy Karácsonyi nevű rendőr őrnagy kérdezte, hogy mért vagyok itt. Elmeséltem hányattatásomat, mire azt mondta, se papír, se bűnjel, menjek a fenébe.

Még hallgatni is elég ezeket a történéseket.

Legfontosabb volt folytatni az iskolát. Megegyeztem Ijjassal, hogy két hónap csúszással leteszem a vizsgát, a latin kivételével. Nagy kupac tankönyvet kértem kölcsön, ezeket lapozgattam, nézegettem, tanultam. Eljött a vizsga ideje. Az elején minden szépen ment, mígnem jött a fizika. Sajnos a kapott könyvek között fizika nem volt, így elfogadható felelet se. Ekkor Ijjas barátilag azt tanácsolta, koncentráljak a hetedikre. Beiratkoztam mint magántanuló. Az órákra járhattam, de felelnem, dolgozatot írnom nem kellett. Úgy hiszem, akkor én voltam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a legirigyeltebb diák Sopronban. Júniusban sikeresen vizsgáztam, még latinból is, és beiratkozhattam a nyolcadikba.

Még februárban rendeztünk egy kabarét, melyen „Az Ellopott hálóing" trilógiát adtuk elő Menyes Palival, nagy sikerrel. A nyarat, hogy némi pénzhez jussak, béreslegényként Mesterházán és Chernelházadamonyán töltöttem. Az első napokban marokszedőként, kötözőként dolgoztam, majd egy pesti menekült asszonynak a fáját kellett felaprítani. Tizenöt tojás volt a munkabérem.

Azután elegem lett a kuncsorgásból, a semmittevésből, és elhatároztam, hogy hazautazom. De az utolsó pillanatban munkát ajánlottak a szomszédos Chernelházadamonyán. Mondom magamban, ezt még megnézem. Egy kulákforma gazdaság volt. Huszonöt hold föld, két ló, két ökör, három tehén, kocsma, szatócsbolt. Az istálló takarítása és az etetés lenne a feladatom. Elvállaltam, mert szimpatikus volt a család. Fülöp Sándor volt a gazda, pici, sovány, töpörödött kis emberke, jog és hatalom nélkül. A főnök a felesége, Lisszka néni volt, mind a százhúsz kilójával, de jó szívével és barátságosságával. A harminc körüli idősebb fiú, Jani végezte a gazdasági munkákat és kiszolgált a korcsmában. Laci, a kisebbik fiú, a család szemefénye, Keszthelyen volt gazdászhallgató.

Reggel igen korán keltem, istállót takarítottam, etettem. Reggeli után, legtöbbször az ökrökkel kimentem a mezőre zöldtakarmányért. Ebéd után az egész család aludt, és én is pihengettem. Délután csak könnyebb házi, udvari munka várt, mint udvarsöprés, gyomlálás, meggymagozás és hasonlók. Etetéssel fejeztük be a napot. Egyszer Jani megkérdezte, hogy volna e kedvem vele menni Badacsonyba borért. Természetesen vállalkoztam. Felpakoltunk a szekérre két másfél hektós hordót, azt megtöltöttük cukorral és hajnalban elindultunk. Már csak arra emlékszem, hogy Karmacson hosszabb időre megálltunk, és estére értünk Keszthelyre a Popovics cukrászdába. Laci itt volt kosztos diák. Jól megvacsoráztunk, bőséges, néhol penészes süteménnyel. Reggel átballagtunk Hegymagasra, ahol cukorért bort vettünk. Az átfejtés alatt Jani kissé becsípett, aminek következtében Tapolcán megálltak a lovak és hajnalig ott álldogáltunk. Estére szerencsésen hazaértünk. Szeptember elején túlterhelt bőrönddel és disznóvágási meghívással eljöttem haza, és megkezdtem normális diákévemet a líceum nyolcadik osztályában mint rendes tanuló.

Nagyon hamar beilleszkedtem, szerencsémre igen jó osztályt fogtam ki. Hárman voltunk hadapródok, Harkai az esztergomi folyamőröktől

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

és Bakó Nagyváradról. Hakrai volt a legmagasabb, de csak azért, mert autógumival talpalt bakancsban járt. Hivatalosan nem volt semmi megkülönböztetés, de valahogy éreztük, hogy velünk másképp bánnak. A leghátsó sorban ültünk, mert ott ki tudtuk lógatni a lábunkat a negyedikesekre méretezett padokból. Olykor-olykor tanulgattam, de inkább csavarogtam, meglehetősen könnyen vettem az életet.

Nyár végén Ildi nővéremet eljegyezte egy tanfelügyelő. A nevére nem emlékszem, mi a barátnőmmel – furcsa fejformája miatt – horpadtfejűnek hívtuk. Gondolom, saját jövőjük tervezgetése során rólam is gondoskodni akartak, azt javasolták, iratkozzam át a kereskedelmibe és keressek munkát. Én nem is foglalkoztam az ötlettel, de Ópapa határozottan kikötötte, hogy az érettségit meg kell próbálni, és annak eredményeként már nekem kell saját felelősségemre döntenem.

Így maradtam tovább gimnáziumi tanuló, halvány továbbtanulási reményekkel. Aztán jött 1947 farsangja, amikor Mühl rajztanár vezetésével betanultuk a János vitéz egy rövidített változatát, ahol én voltam a János vitéz. A darab végül az egyik szereplő betegsége miatt nem került bemutatásra, de igen vidámak voltak a próbák.

Ilyen pillanatokat én is átélem néhányszor.

Közeledett az év vége, és egyre jobban szorított az érettségi. Latintanárom adta az első segítséget egy szószedettel, amit meg kellett volna tanulnom, de ehhez sem fűlt a fogam, és megkértem Csatkai Ede bácsit, hogy a szavak alapján keresse meg a szöveget. Meg is találta, Tacitus egy versrészlete volt, melynek fordítását és a nyelvtani előfordulásokat már kénytelen voltam megtanulni. A vizsga ijesztően kezdődött, Augusztinovitz Elemér, régi ismerősöm, volt az érettségi biztos. Szinte minden reményem elszállt. Amikor kihúztam tételt – Tacitust – megnyugodtam, elhadartam a fordítást, és megtaláltam a kérdezett nyelvtani részt is. Mindez alig tartott két percnél tovább. Azután jött a harmadik kérdés, a római hadviselés. Részletesen feleltem és a vizsgabizottság érettnek nyilvánított.

Végül mi sodort az erdészeti felsőoktatás felé?

1947-ben nem a szándék, a kényszer volt az úr. Énnekem nagyon szimpatikus volt a tervezőépítész szakma, de felvételem a Műszaki

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyetemre szinte reménytelen volt, ugyanakkor egy többéves budapesti tartózkodásomhoz semmi anyagi háttér nem volt. Nem volt erdész elhivatottságom, de nem volt idegen az erdészszakma, mert Sopronban, a Felsőlövérekben laktam, közel a természethez, az erdők mellett. Apám emléke, Ópapa elbeszélései is megnyugtatóak voltak, és Sopronban az anyagi háttér is – bár nagyon lukacsosan – de megvolt. De igazi, elkötelezett erdésszé Zalacsányban váltam.

Szeptemberben beiratkoztam, illetve Kriszta Vali beíratott a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki kar Erdészeti Osztályára. Valika a főiskolásokkal menekült Selmecről, és élete végéig a főiskolán dolgozott. Vőlegénye a háborúban esett el. Családunk jó barátja volt, gyerekkorom óta ismert, és tisztában volt családunk helyzetével. Mikor meglátott, elkérte a papírjaimat azzal, hogy másnap keressem meg. Másnapra minden formaság el volt intézve, Győrffy János közreműködésével az ingyen ebéd és a menzai vacsorajegyek is.

Az előadások megkezdésekor találkoztam néhány ismerőssel, többek között egy kellemetlen, volt hadapródiskolai fölöttesemmel is. Szorgalmasan látogattam az órákat, kivéve a szerves kémiát, mert az ebédidőben volt, és akkor már olyan éhes voltam, hogy rohantam a menzára. Nagy esemény volt a balekvizsga, a keresztelés és az év elejei szakestély, a balekbál. Sikeres balekvizsga után Botos Gézát választottam keresztapának, aki a Szürkebarát vulgóval meg is keresztelt.

A szakestély azért volt érdekes, mert kijelöltek Csűrös rektor mellé garatőrnek. Addig nem is volt baj, amíg csak sörözött, de amikor szivarozni kezdett, nekem is rá kellett gyújtanom. A leszívott füst megkavarta gyomromat, mire Csűrösnek is abba kellett hagynia a dohányzást. A balekbálon szervező – háznagy – voltam és nyitótáncos. Francia négyest táncoltunk. Ajkai Alinka volt a partnerem, akit alig ismertem, de magasságban nagyon egyeztünk. Később gyakrabban találkoztunk, és jó kapcsolat alakult ki köztünk.

Visszagondolva úgy látom, hogy nem tudtam beilleszkedni az évfolyamba, mert otthonom és baráti köröm meglévén, nem kerestem új társaságot. Maradtam, mint már megszoktam, magamban. A többiektől igen eltérő volt a viszonyom a professzorokkal is, hiszen én legtöbbjüket már gyerekkorom óta ismertem mint a család barátait.

Így jutottunk el decemberig, illetve az első vizsgahónapig. A baj ott kezdődött, hogy igen szép telünk volt, remek hó, napsütés stb., így

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

erősebb volt bennem a síelési vágy, mint a tanulás, és el is múlt a vizsgahónap vizsga nélkül. Március közepén mentem első vizsgámra éghajlattanból, mely jelesre sikerült, lendületet és hiú reményeket adva a következő vizsgákhoz. Az ásványtan még gyengén, de sikeres volt, de a féléves matek viszont súlyos kudarc. A nyári vizsgahónapban a teljes évi matekból vizsgáztam, de az ellipszisívhossz-számítás előttem – sajnos – ismeretlen volt. Walek szemrehányásai elől olyan gyorsan menekültem, hogy az indexemet is otthagytam. Napok múlva szól Székely tanársegéd, hogy ott az indexem az asztalon, vigyem el.

No, ez azért több a soknál.

Úgy, ahogy voltam a strandon, rövidnadrágban felmentem a tanszékre, ott összefutottam Walekkal, aki rákérdezett, hogy mit nem tudtam. Levezettette velem a tételt, amit szerencsémre utólag átnéztem, és így sikeresen felelve egy elégséges beírásával megkaptam az indexemet. Ezzel az első évet befejezettnek tekintettem és mentem praxiba. A Szombathelyi Erdőgazdaság alsórönöki fűrésztelepére kaptam beosztást. Nem volt szinte semmi munkám, egész nap a készárutéren deszkát leltároztunk. Borzasztó unalmas volt. Még jó, hogy volt egy-két fiatal, akikkel römiztünk, néha sörözgettünk. Ebédet a rendőrőrsön kaptam. A kapuvári főtörzs minden vasárnap „egyenruhában" részt vett a misén, így nem csoda, hogy hamarosan kirúgták.

Valahogy eltelt a nyár. Még néhányszor kimentünk az uszodába, de lassan megkezdődött a második félév. Nekem sok változást nem hozott, megkezdődött a szüret, ami elég sok munkát adott. A tanulással most sem sokat törődtem. Elég gyakran jártunk táncolni, néha színházba. Húsvétkor ismertem meg Évát, akitől 60 év múlva kellett végső búcsút vennem. Aztán jött tavasszal a rendelet, hogy megszűnik a listázás. Aki nem teszi le októberig az első szigorlatot, nem iratkozhat a harmadik évre.

Ez már egy kicsit elgondolkodtatott. Nem tervezhetem a szőlőmunkát és a szénlapátolást – egész életemre. No meg Éva előtt is szégyelltem volna a kimaradást. Korábbi jóslata szerint – „fog maga még tanulni" –, valóban elkezdtem tanulni. Nem mentem praxiba, nem mentem a strandra, ültem az íróasztalnál és tanultam. Szeptember végére – eltérő sikerrel – leraktam tizenhárom vizsgát. A lényeg az, hogy – bár némi nehézséggel – leszigorlatoztam és folytattam egyetemi tanulmányaimat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Ezzel sok minden megváltozott. Visszatért az önbizalmam és az önbecsülésem. Most már meg mertem kérdezni Évát, hogy hozzám jönne-e. Az igen teljesen megnyugtatott, és most már ment minden – egy darabig –, mint a karikacsapás. Ha nem is vorsriftosan, de szépen, sorjában bepótoltam a lemaradt vizsgákat, és nyugodt lélekkel zártam le az évet. A kötelező nyári gyakorlat, melyet Pusztavacson teljesítettem, megérdemelne egy külön fejezetet.

Az őszi szemeszter nyugalmasan indult, megváltoztak életkörülményeink. A délelőttöket úgy általában az egyetemen töltöttem. Ebéd után rendszerint felmentem a Kugli kamarába, ahonnan néztem, hogy Éva mikor jön haza, majd átstartoltam hozzá, és nyolcig együtt voltunk. Utána vagy hazamentem, de gyakran betértem a Néher tanszékre egy kicsit tarokkozni. Elég gyakran jártunk táncolni, de többnyire sétáltunk, csavarogtunk a Lövérekben. Kevesebbet jártam síelni, polgári életet éltem.

Jött a tavasz és az izgalmas események. Hamarosan volt egy előkáderezés a végzés utáni elhelyezkedésekről. Én a Fatechnológiai Tanszéket neveztem meg, ahol tanársegéd szerettem volna lenni. Felvetésemre azonnal megvolt a válasz: „Hogy képzeli el, hogy egy volt fasiszta katonatiszt nevelje az új, szocialista mérnököket?". Ez a visszautasítás késztetett arra, hogy azon gondolkozzunk, esetleg másutt, nem Sopronban kell élnünk. Érdekes, hogy ekkor nem gondoltam valahol másutt az erdészpályát. Gyöngyösre gondoltam Éva rokonai kapcsán, de Éva kijelentette, ha nekem mennem kell, ő is jön. Éva apja úgy foglalt állást, jójó, de akkor meg kell esküdnötök. Ekkor határozódott el a mielőbbi, augusztusi esküvő, ami ellen persze mi nem tiltakoztunk.

És még mondja valaki, hogy nem a hölgyek döntenek.

Májusban lezajlott az észak-magyarországi tanulmányút, részemről zavartalanul. Csendben készülgettem a még hátralévő vizsgákra, amikor egyszer bekiabáltak az ablakon, hogy siessek, keresnek a dékániban. Besiettem, és mindjárt becsöppentem egy alapos, több mint másfél órás káderozásba. Ezt hívták átvilágításnak. Utána pár napig csend volt. Aztán megjelent a dékáni hirdetőtáblán egy hosszú névsor, hogy kiknek kell július 29-én jelentkezni a dékániban. Én is szerepeltem a listán.

A dékáni nagy tanácsterem előszobájában gyülekeztünk. Voltunk vagy negyvenen. Kettesével hívták be a tagokat, akik a másik ajtón tá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

voztak, mert nem jött vissza senki. Végül csak ketten maradtunk és minden elcsendesedett.

Jó idő múlva előkerült egy pasas, és elég meglepetten kérdezte, hogy mi mit keresünk itt. A felvilágosítás után visszament a dékániba, és pár perc múlva visszajött azzal, hogy azonnal menjünk a matézis előadóba.

Itt szinte együtt volt az egész hallgatóság, majd közölték, hogy kizártak harminc hallgatót, ezzel „eltávolították az egyetem testéből a fekélyt". Én még kaptam egy utóüzenetet, hogy a diplomám függ az orosz és a marxizmus-leninizmus vizsgáktól.

Sürgősen közöltem Évával a jó hírt. Tanulgattam, sétálgattunk és igyekeztem mielőbb végezni, hogy elhagyhassam Sopront. Közben egy igen jelentős esemény volt Lukács Pista feltűnése, aki megkeresett, és állást ajánlott fel az Erdei Melléktermékeket Értékesítő Vállalatnál. Műszaki előadóságot a budapesti központban, ahol ő volt a főmérnök. Más lehetőség hiányában elfogadtam az ajánlatot, így már munkahelyem is volt.

Már csak a harmadik szigorlat volt hátra, és vészesen közeledett július 29-e. Bár időben érkeztem a tetthelyre, sokan megelőztek, és a kiakasztott vizsgaterminusok között már alig volt üres hely, azok is szinte azonnal. Kénytelen voltam a még üres helyekre feliratkozni és vizsgázni. A vizsgákon délelőtt tízre sikeresen túl voltam, így az évfolyamból én lettem az első okl. mérnök. Az oklevelet Évával egy megszokott sétával és egy csendes, családi vacsorával ünnepeltük meg.

Ha a vége jó, minden jó.

Összeírtam néhány epizódot egyetemi éveimből.

Az utolsó szükséges vizsga letétele után még ki sem tudtam fújni magam, máris kellett rohanom szigorlatozni. A termőhely egész szépen ment, matekból már kellett Walek jóindulatú és hathatós támogatása, míg a növénytannál bekövetkezett a várható balhé. A vizsga első fele – biológia – egész szépen ment, mikor a rendszertanból kapom a kérdést, Acer negundo. Az Acer még csak ismerősnek tűnt, de negundóról soha nem hallottam. Kicsit nyökögtem, makogtam, míg Fehér Dani felteszi a mentőkérdést, hogy hol találjuk a botanikus kertben. Nem tudtam, és azt válaszoltam, hátul (ott minden hazai fafaj képviselve volt). Válaszomat Dani szemtelenségnek fogta fel és „itt áll az ablak előtt, szinte belóg az ága" emelt hangú bírálatával kirúgott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egy elmaradt vizsga Győrfinél. Mivel az erdővédelem több szemeszteren áthúzódó, hatalmas tananyag volt, Győrfi lehetővé tette, hogy szemeszteren belül részvizsgákat tegyünk. Így elég gyakran járultunk hozzá vizsgázni. Egy ilyen eset volt a következő.

A vizsga előtti este elmentem Győrfiékhez megkérni Lidit, hogy jó és bőséges ebédet adjon János bácsinak, hogy megfelelő hangulata legyen az ebéd utáni vizsgákhoz. Már indultam haza, amikor a kapuban találkoztam vele. Rögtön kifejezte örömét, hogy itt talált, mert nem volt negyedik a tarokkhoz. Az túlzott szemtelenség lett volna, ha vizsgámra hivatkozva, nem teszek eleget a meghívásnak. Jót tarokkoztunk, de elkövettem azt a súlyos hibát, hogy elfogtam Győrfi XXI-ét. Másnap a tanszéken az előtérben várakoztunk. Mikor megjött, rám nézett és barátságosan megkérdezte: „hát te mit keresel itt?" „vizsgázni jöttem" – mondtam, mire ő: „az pedig nem fog menni. Mert úgyis tudom, hogy te meg sz..t sem tudsz, és ha kirúglak, azt fogod szétkürtölni, hogy kirúgott a Győrfi, mert elfogtam a XXI-ét". Két vagy három hét múlva, de indokoltan és jogosan, ténylegesen kirúgott.

Elsőéves korunkban egy rövid növénytani tanulmányutunk volt Fehér Dani vezetésével. Nagyokat sétálva ismerkedtünk a fafajokkal, aljnövényzettel. A hidegvölgyi kutatóház padlásán aludtunk, elég mostoha körülmények között. Pálfi Csaba erdélyi módra, csali és horog nélkül pisztrángot fogott, egy alig több mint tízdekás halat, amit némi vajban megsütve vagy tizenöten megettünk. Este átmentünk a görbehalmi kocsmába némi borocskakóstolgatásra. Elég szolidak voltunk – nem volt pénzünk –, csak Frank Laci gyengült el. Többen is támogattuk, de nagyon lassan haladtunk. Úgy gondoltuk, gyorsabban jutunk előre, ha visszük. Meg is ragadtuk a lábánál és a karján, és elindultunk a fehér murvás makadámúton. A baj ott volt, hogy Laci nem volt merev részeg, így minden lépésnél a feneke leért és horzsolódott az úton. Csak reggel vette észre, meglehetősen fájdalmasan, hogy nadrágja, gatyája teljesen kilyukadt, feneke felhorzsolódott, és hetekig tartott, míg grimasz nélkül le tudott ülni.

Végül hol kezdtétek a nagybetűs életeteket?

Említettem, hogy szerettem volna a Fatechnológiai Tanszékre kerülni tanársegédnek, mert igen jó kapcsolatom lett Pallai professzorral, ahol Bulin Pista volt a tanársegéd. A téli időkben szinte az egész napot

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

a tanszéken töltöttem a jó melegben. Ha már ott voltam, hogy ne unatkozzak, segítettem neki a munkájában. Nándi bácsi gyakran benézett és elbeszélgettünk. Nála minden vizsgám jelesre sikerült. Szinte beltag lettem a tanszéken. A tanszékhez tartozott még Kiss Jenő, asztalossegéd, majd faipari mérnök és SOFA-igazgató is.

Állásjelentkezésemet, mint mondtam, elutasították. Így jól jött Lukács Pista ajánlata. Mivel a szívem azért inkább az erdészethez húzott, mint a borászathoz vagy az útfenntartáshoz, igent mondtam, és az elhelyező bizottság jóváhagyta, mondván, hogy fa- vagy kémiai technológia közel azonos. Augusztus 1-jén kellett a munkahelyen jelentkezni. Bementem a Veres Pálné utcába, a központba, ahol meg is kaptam a beosztásomat. Központ, műszaki osztály, Körmendi Pali osztályvezető-helyettes, Vicze Ernő csoportvezető lettek a főnökeim. Lakásom nem volt, végül ismerősöm ismerősétől kaptam egy lakáscímet, és igen alapos kikérdezés után megegyeztünk a főbérlőmmel az albérlet feltételeiről, majd kibéreltem a szobát. Így már nyugodtan utaztam Sopronba, az esküvőre.

Vasárnap megvolt az egyházi esküvő is, és azonnal jöttünk fel Pestre, szerdán pedig megkezdtem a tényleges munkát. Elsőként robbanóanyag-kamrák, cserkéregtároló pajták tervezését és építésük irányítását, szeszgyárak felmérését kaptam feladatul. Nem volt kibírhatatlan, de nem is volt lélekemelő. A kollégákkal jól megvoltam, volt énekkar, sportegyesület, elviselhető körülmények.

1952 februárjában született meg a döntés, hogy az új falepárló üzemet Tolmácson építik fel és vezetője Schmidt Ernő, a Zalai Erdőkémiai Üzemek vezetője lesz. Megüresedő helyére engem szemeltek ki. Örömmel fogadtam, mivel bíztam abban, hogy lakást kapok. A valóság aztán más lett, jött a csalódások korszaka.

Márciusban kezdtem a munkámat a zalaegerszegi gyantafeldolgozóban és a novai falepárlóban. Általában a hétfőt, péntek-szombatot töltöttem Zalaegerszegen a többit Nován. Schmidt Ernő – betanításom után – a nyár elején ment Tolmácsra.

A zalaegerszegi üzem nem okozott különösebb gondot. Juhász vegyésztechnikus személyében jó helyettesem volt. Az üzem nyáron, ősszel dolgozott gyantával, télen fűzvesszőt csíráztattunk és hántoltunk. Annál nagyobb gondot jelentett a novai falepárló.

Az Erdészettörténeti Közlemények 5. száma leírja az üzemet, annak működését – részben a helyi sajtóra alapozva –, de nem írja le a valósá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

got. Tisztelet, elismerés az alapítónak (Kassai László), de őszintén megmondva, az egész egy ócskavastelep volt. A falusi szeszfőzdékből idehozott lepárlótornyok, vascsövek, a szerelvények nem feleltek meg a minimális műszaki követelményeknek. A négyszögletes retorták állandóan deformálódtak, megrepedtek, a tömítés göcseji agyag volt, a retorták ürítése minden esetben élet- és közveszélyt jelentett. A kihúzás után az ócska fordítókorongon a szenítő kocsi kisiklott, az izzó fahasábok lángra lobbantak, és hatalmas tűzzel égett el az öt köbméter faszén. A munkások jóakaratuk ellenére is szinte használhatatlanok voltak. Rendszeres munkát soha nem végzett, a noahbort iszogató falusiak képtelenek voltak a rendszeres, következetes munkára. A legnagyobb műszaki képzettséggel a karbantartás vezetője rendelkezett. Ő volt a falusi kovácsmester.

Az üzemi gondok és az igen rossz körülmények (hajnali utazások, különélés, állandó hideg étkezés stb.) végül az egészségemre mentek. Kialakult egy aktív gyomorfekély. Novemberben betegállományba kerültem és kértem elbocsátásomat.

Kérelmemet, bár nehezen, de elfogadták. Az Erdőkémia presztízskérdést csinált abból, hogy az erdőmérnökök sorra elhagyják. Végül addig jártam Káldy Jóska nyakára, míg megunta, és 1953. február 1-jén a Zala megyei Erdőgazdasági Egyesüléshez helyeztek.

Elmondok egy korra jellemző esetet.

Aránylag nyugodt napok voltak, amikor az esti busszal egy fiatalember érkezett azzal, hogy ő az Ipari Robbanóanyag NV dolgozója, és tájékozódni szeretne az üzemről az igen eltérő szállítási minőségek miatt. Papírjai rendben voltak, betereltem az irodába azzal, hogy hamarosan retortacsere lesz, addig vacsoráztunk, ahhoz iszogattunk pár pohár noaht. Közben bekapcsolódtunk a munkába, és negyedóránként jegyeztük a legfontosabb adatokat: kijövő gázok hőmérséklete, retorta nyomása stb. Én közben az irodában elaludtam, és reggel sehol nem találtam a pasast. A fűtők mondták, hogy elment a hajnali buszhoz. Hetekig nem történt semmi, míg egy jelzés érkezett, hogy az egész vezetőség – szakértőkkel kiegészülve – jön ellenőrzésre. A bizottságban egy kékávós hadnagy igen barátságosan üdvözöl azzal, hogy a noahtól még most is fáj a feje, viszont nem csodálkozik a rossz minőségen, mert ebben a kócerájban még ez is csoda.

Véleményük meggyorsította az üzem felszámolását.

Gondolom, annak idején könnyebb volt állást találni, mint manapság.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

A közelben, a Zala megyei Erdőgazdasági Egyesülésnél kaptam új beosztást.

Jelentkezésem Schneider Jenő igazgatónál nem volt sikeres, mert ő zokon vette, hogy a mintegy éves zalaegerszegi tartózkodásom alatt nem szakítottam időt a bemutatkozásra. Sajnos ez meghatározta a további, majdnem tíz évig tartó kapcsolatunkat.

Bár erdőművelési előadóként lettem nyilvántartásba véve, feladatom a Lenti Üzemegység méhesi kerületében egy hosszúfás, feldolgozópados gépi fakitermelés bevezetése. (MRP kétkezes villanyfűrész, G-35-ös és DT traktorok). Az újszerű termelés nem nyerte el a helyi szakemberek tetszését.

Márciusban felrendeltek Budapestre, az akkor alakult Állami Gazdaságok és Erdők Minisztériumába. (ÁGEM) Az erdőművelési osztályon kaptam beosztást. Szívélyesen fogadtak, megadtak minden segítséget. Az erdőművelés gépesítését kellett volna szerveznem, de csak a gépek számbavételének elrendeléséig jutottam el. Közben a tavaszi erdősítéseket is ellenőriztük. Már kezdtem magam egész jól érezni az ÁGEM-ben, és örültem az áthelyezési lehetőségnek, mikor Schneider igazgató nekem rontott, hogy én hazudtam neki, nem mondtam meg, hogy hadapród voltam. Felhívtam a figyelmét, hogy benne van az önéletrajzomban. Mire ő, hogy azt nem olvasta. A lényeg az volt, hogy az áthelyezésem kérdésessé vált. Egy buzgó személyzetis elolvasta az életrajzomat és felelősségre vonta Schneidert, amiért ilyen megbízhatatlan kádert javasolt. Azonnal fegyelmi, és a bizottság hamarosan talált ürügyet – a zalai kiküldetés elszámolásakor valótlan adatok (nem járt az a vonat, amit elszámoltam) – és meghozta határozati javaslatát: a szocialista munkaerkölcs súlyos megsértése miatt azonnali elbocsátás. És ekkor újra belépett az erdészösszetartás Riedl Gyula, a Dunántúli Termelési Igazgatóság főmérnöke személyében, aki áthelyezésre és pénzbüntetésre módosította a határozatot. Fél év múlva a pénzbüntetést is módosították – 50%-kal csökkentették – melynek visszautalásáról egyidejűleg intézkedtek. Mielőtt új helyet keresett, még meg is kérdezte, hova mennék szívesen. Mondtam, hogy bárhova Szentgotthárd és Sárospatak között, csak legyen lakás és hagyjanak békén.

Így kerültem áthelyezéssel Zalacsányba.

Mondanék néhány szót az akkori korszellemről.

Kirendeltek Veszprémbe a tavaszi erdősítések ellenőrzésére. Fogalmam sem volt, hogy ezt hogy kell csinálni, de mentem. A déli restiben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

kisebb erdészcsoporttal találkoztam, volt köztük zalai ismerős, így csatlakoztam hozzájuk. Veszprémben elfoglaltam a szállodai „ágyamat" és besétáltam a városba. A vár végén egy templomból kihallatszott az orgona. Bementem és az ajtóban megálltam. Éppen vége volt a misének, amikor a kijövő hívek közt megláttam egy idősebb kollégát, akivel együtt utaztam, még üdvözöltem is. Reggel bejelentkeztem Keresztes Gyurka bácsinál, az igazgatónál és elmondtam, miért jöttem. Kicsit furcsállottam, hogy annyira kikérdezett az érkezésemről, de aztán nevetve elmesélte, hogy Barna Andor kolléga reggel azzal várta, hogy nagy baj van, mert az a fiatal minisztériumi elvtárs meglátta őt a templomban. Elment és megnyugtatta Barna kollégát, hogy nincs miért aggódnia.

Zalacsányban milyen feladatod volt?

Utólag úgy emlegettük ezeket az éveket, mint a zalacsányi számkivetés. Ez alapjaiban igaz, mert bizonyos kényszer miatt kerültem ide, de végül nem is volt olyan kibírhatatlan. Csendes, szegény kis falu volt, ahova a sötét ötvenes évek csengőfrászos légköre már nem hatott el. Járt ugyan újság, a Szabad Nép, de azt nem olvastuk. Volt rádiónk, de csak zenét és kabarét hallgattunk, a falu politikai vezetői, az elnök és a párttitkár esetenként tarokkpartner volt. A kis és új parasztokat nagyjából békén hagyták – legalább is nem volt tudomásom ún. padlássöprésről. Alakult egy tszcs, de az már a megalakuláskor csődbe ment, a tagok napszámosként dolgoztak és fütyültek a tszcs-re. Lakásunk kellemes volt, két nagy szoba, nagy ablakokkal, jó kályhákkal. A konyha is lakható volt, csak a nagy fürdőszobát nem lehetett télen kifűteni.

1954-ben bevezettettem a vizet, és legnagyobb csodálkozásomra a többi lakó határozottan elutasította.

Egyik szomszédom, Bántornyai Lajos egy igen fineszes újságíró volt, akinek egy szál gatyában kellett menekülnie Csáktornyáról a szerbek elől, és itt ragadt Zalában. Igen jó barátságba kerültem vele, nagyon jól tudtunk együtt dolgozni. Ennek volt egy későbbi kedves következménye, mert amikor a Mendei Erdészethez került, mesélték, hogy többször arra hivatkozott, hogy a 'Gáspár ezt nem így csinálná, Gáspár ezzel nem foglalkozott' stb., és ez a mondás szinte szállóige lett.

Itt kell megemlítenem két idősebb kollégát, Páll Miklóst és Neuwirt Jánost, akik nemcsak elviselhetővé tették, hanem megszerettették az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

erdészszakmát, s ezzel kedvezően befolyásolták további életemet. Páll Miklós fahasználati előadó volt, a régi erdőgondnokokról kialakított pozitív személyiség megtestesítője. Talpig úr, segítőkész, intelligens, jól felkészült szakember. Nemcsak hivatali, családi barátság is kialakult, szabad bejárásom volt a könyvtárába. Neuwirt János teljesen más egyéniség volt. Nem tudta levetkőzi soproni poncichter származását. Néha szinte durva volt, de összességében jó szándékú és igen jó szakember. Tőle tanultam meg az erdőművelés gyakorlati alapjait.

Mivel új volt az erdészet szervezete és gazdálkodási rendszere, új irányítási rendszert kellett kialakítani. Nekem korábbi tapasztalatom nem volt, mindent a saját elképzelésem szerint alakítottam ki. Jól jött rendszerszervező képességem. Az első feladatok között szerepelt az 1954. évi fakitermelési terv és az '55. évi vágásbesorolás összeállítása. Ekkor adódott az első kapcsolatom az üzemtervekkel, és ekkor kerültem szorosabb ismeretségbe az erdőrendezéssel.

Az összes üzemterv lényeges, „mindösszesen" adatait egy lapra kigyűjtöttem, összesítettem és így kaptam áttekintő adatokat az erdészet állományviszonyairól és terveiről. Mivel a végzett munkákról nyilvántartás nem volt, a nagyobb, értékesebb állományokban helyszíneltem, és utána korrigáltam az üzemtervet. A későbbiekben is csak az új belépőkkel aktualizáltam a nyilvántartási adatok hiánya miatt. Az őszi erdősítési szezon előtt rendszereztem a csemeteelosztást. Ki kinek, hová, honnan. A téli fakitermeléssel nem sok gondom volt, azt lebonyolították a kerületvezetők saját hatáskörükben. De azért hadd jegyezzem meg, hogy a favágók teljesítménye naponta fél köbméter volt fejenként. A favágók zöme parasztgazda volt, akik szinte csak az ágfajárandóság miatt vállaltak munkát. A reggeli etetés után ballagtak ki az erdőbe, de közben betértek a szőlőhegyen a pincébe egy kis borocskáért. Megérkezve a tetthelyre tüzet raktak és elhelyezték a krumplikat sütésre, a bort melegítésre, aztán nekiláttak dolgozni délig. Délben kényelmes, komótos ebéd következett. Majd még egy kis munka. És hazaballagás, útba ejtve a borospincéket.

Úgy látszik, kezdtél megbarátkozni az erdővel. Hogyan kerültél Keszthelyre?

1955 novembere volt. Egerszegről zötyögtem haza Zalacsányba, amikor a motorkocsi peronján megláttam Páll Bandit, aki akkor a Keszthelyi EG főmérnöke volt. Türjén ritkult a tömeg, és átmentem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

hozzá. Rögtön azzal a kérdéssel rohant le, hogy nem jönnék-e Keszthelyre művelőnek, lakás van. Ő ugyan nem ismert közelebbről, de az apja véleménye és a tőle hallottak alapján keres. Azonnal igent mondtam, és másnap már megjelent Varga Laci – a keszthelyi személyzetis –, hogy a kikéréshez szükséges adatokat elkérje. Zalaegerszegen a váratlan áthelyezési kérelmemre nagy volt a felháborodás, és kerek perec azt mondták „nem, erről szó sem lehet". Kis ideig csend volt, már abban reménykedtem, hogy számomra kedvezően zárul az ügy, mire kapok egy papírt, hogy behelyeznek Zalaegerszegre, a központba művelési előadónak. Lakásról csak annyi volt, „majd megoldjuk".

Nagyon el voltam keseredve, mert már beleéltem magam a keszthelyi szituba. Egyedül egy kolléga nyugtatott, és fogadott 1 demizson borban – amit később részletekben megkapott –, hogy el fognak engedni. Ő már akkor megtalálta az utódomat, ami feltétele volt annak, hogy elengedjenek.

Szilveszter délelőttjén meg is kaptam az áthelyezési iratot, és január 2-án már Keszthelyen jelentkeztem munkára.

Az ország egyik legszebb táján dolgozhattál.

Az itt töltött tizenhárom, plusz öt év annyi eseményt, emléket tartalmaz, hogy azokat nehéz lenne, kronologikusan felsorolni, így inkább felbontom kisebb témákra.

Beosztásaim időrendben: erdőművelési előadó, majd mintegy másfél évig szakfelügyelő, azután erdőművelési csoportvezető, osztályvezető, ahogy a gazdaság területileg növekedett és nőtt a központ létszáma.

Az erdőgazdaság akkor a kisebbek közé tartozott, szerintem nagysága ideális, áttekinthető irányítható volt. Mint művelő, közvetlenül az igazgató szobája melletti nagyszobában voltam, először a fahasználóval és a tervessel együtt, majd csak a művelőkkel. Megvolt a közös szobák előnye, mert mindent hallottunk, tudtunk. Vető Bandi kiváló tervei alapján megtörtént az épület átalakítása, felújítása. Az utcafronton, kisebb szobákban a vezetés helyezkedett el, középen – egy folyosóval felosztva – az udvar felé három nagyobb szoba a leíróké, számlázóké. Az én szobám a folyosó középén volt, amelyet Szélessy Miklós vadászati felügyelővel, igen jó, csendes, szobatárssal osztottam meg. Ha én nem szóltam hozzá, ő sem szólt egy szót sem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Páll Bandi mutatta be a közvetlen Keszthely környéki erdőket. Szomorú képet láttam. Az igazi zalai erdők után igen lehangolóak voltak a nagy kiterjedésű, elhagyott vágásterületek, korcs molyhos tölgyekkel, cserekkel tűzdelt karsztbokorerdők. Kezdtem aggódni, hogy jó cserét csináltam-e, nem lett volna jobb Zalában maradni? Leérve Gyenesdiásba betértünk egy pincébe pár pohár borra. Mikor elköszöntünk, Bandi kifizette a bort. Én teljesen kétségbeestem, mert nemhogy pocsékabbak az erdők, de még pár pohár borért is fizetni kell. Ez egy kicsit sok.

Egy borvidéken ez valóban szokatlan.

Erdőművelési előadóként kezdtem a munkámat. Ez nekem nagyon testhezálló beosztás volt, teljes szabadság, az egész hetet kint tölthettem az erdőben. Napokat szabadon, egyedül csatangolhattam. Volt egy Csepel 125-ös motorom, azzal jártam. Különösebb gondjaim nem voltak az erdészetvezetőkkel, mert nagy gyakorlattal rendelkező, korosabb szakemberek voltak. Inkább én tanultam tőlük.

A csemetehiányon okulva a csemetetermelés fejlesztését tekintettem elsődleges feladatnak. Az erdőművelés minőségi fejlesztése megkívánta a maggazdálkodás szakszerűséget. Új fenyőmagpergetőt, a pergetővel párhuzamosan több új csemetekertet is létesítettünk. A hiányzó csemete beszerzését nagyon élveztem, mert lehetőséget adott a csavargásra. Csemetebeszerzés ürügyén bejártam a fél országot Zempléntől Sopronig. Később ez már nem volt gond, mert a szükséglet nagy részét magunk megtermeltük,

A vágásbesorolás az erdőművelő feladata volt. Jóváhagyás után átadtuk a fahasználóknak, akik elvégezték a becsléseket, és elkészítették a végleges favágatási terveket.

1968 tavaszáig láttam el az erdőművelői munkakört. Szerettem ezt a munkámat és úgy váltam el, hogy zömmel szép és jó emlékeket őriztem meg.

1956 októberét hogyan élted meg?

1956. október. A balatoncsicsói munkásszálláson tartottunk a zalaegerszegi erdőrendezőkkel üzemtervi tárgyalást, nem is sejtve, hogy mi is történik Budapesten. Reggel hat körül jött át Mikolics Imre kerületve-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

zető erdész azzal, hogy valami baj van, mert a rádióban csak zene van, lövöldözésről beszélnek. Később egyre többet tudtunk, és elhatároztuk, hogy nem folytatjuk a tárgyalást, erdei utakon, lehetőleg kerülve a főutakat, hazamotorozunk. Keszthelyen teljes volt a nyugalom, olyannyira, hogy 25-én, pénteken – korábbi egyeztetés alapján – elutazunk Roth professzorhoz Sopronba a termőhely-tipológia egyes kérdéseinek megbeszélésére. Celldömölkön már érezhető volt a sztrájk, de egy szerelvény még eljutott Sopronba. Persze nem tudtunk semmit elintézni, a legfőbb gondunk az volt, hogy hogyan jutunk haza. Végül találtunk egy vállalkozó és elég bátor taxist, aki hazavitt minket. Később találkoztam vele, és elmondta, hogy hazafelé már nem volt sima az útja, hol pártfutárnak nézték, hol meg ki akarták sajátítani a kocsiját.

Keszthelyen aránylag nyugalom volt, az akadémián volt a forradalmi bizottság, felállították Festetics György szobrát és egy egyszerű emlékművet a következő szöveggel:

„azok emlékére, akik már meghaltak a szabadságért, vagy ezután halnak meg"

Aztán bejöttek az oroszok, a házunktól párszáz méterre egy harckocsi zárta el a várvölgyi utat, ágyúcsöve a házunk konyhaablakára volt irányítva. Tűzifahasábokkal betakartam a pinceablakot, levittünk takarókat, ennivalót, és vártuk, hogy mi lesz. Arra vigyáztunk, hogy a konyhaablakban, melyre rá lehetett látni a harckocsiból, lehetőleg ne mutatkozzunk.

Aztán lassan megindult az élet, szorgalmasan jártunk be az irodába társalogni, tarokkozni. Karácsonyig szinte nem dolgoztunk semmit, de valahogy pénzt mindig kaptunk. Féltünk a devalválástól, de gond volt elkölteni, mert áru nem volt.

Kint az erdőn dolgoztak. Mi az oroszoktól kapott géppisztolyokkal erdővédelmi szolgálatot láttunk el. Így többször jártam Büdöskúton, és ott gyakran találkoztam egyetemistákkal, akik ott szándékozták kivárni forradalom végét.

Komolyan foglalkoztál a termőhely-tipológiával?

Páll Bandival kezdtük – Roth Gyula prof útmutatása szerint 1956-ban –, majd 1961-62-ben, az OEF, Danszky István irányításával mindenki a saját területére dolgozta ki a részletes termőhelytípus-változatokat, az alkalmazható célállományokat, technológiákat stb. A Keszt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

helyi Erdőgazdaság igen változatos termőhelyi viszonyai miatt – négy tájegység – ez az átlagosnál több munkát jelentett. Amit nem tanultam meg talajtanból, botanikából az egyetemen, azt most kellett megtanulnom. A termőhely-tipológia bevezetését oktatással kezdtük. Talajvizsgálati laboratóriumot hoztunk létre. Így adódott a lehetőség, hogy a magam hobbijára egy aránylag jól felszerelt fotólabort alakítsak ki.

A térségben meglehetősen sok rontott erdő volt.

Sok rontott erdőt alakítottunk át. Egyrészt a háború után felújítatlan, elbokrosodott erdőrészletek, másrészt a nagyon alacsony hozamot produkáló karsztbokorerdők átalakítása volt a feladat. Ez utóbbi tevékenység a feketefenyő-célállományok elegyetlensége miatt sok vitára adott okot. De a szélsőséges termőhelyeken más célállományt nem lehetett a sikeres megmaradás reményében előírni, illetve ültetni, vetni.

Szép feladat volt a badacsonyi bányahányók fásítása. A Badacsonyt védetté nyilvánították, és megkezdhettük a bányasebek eltüntetését célzó fásításokat. A bányafallal és az azokban kialakult kőfolyásokkal nem tudtunk mit kezdeni. Még azt is megpróbáltuk, hogy a magvakat sárgombócba kevertük és ezeket dobáltuk fentről le, lentről fel, de az első eső lemosta a kőfolyások fenekére vagy a bányaudvarba. Később a természet magától megoldotta, az elmúlt negyven évben belepte a kőfolyásokat a növényzet, legfőképp az akác.

Még most is, 50 év után, nyugodt szívvel vallom, hogy az 1960 és '65 közötti évek az erőművelés aranykora volt.

Említetted, hogy van egy aranyos történeted.

A Balatonfüredi Zöldövezet Tervezési Iroda elkészítette a keszthelyi Helikonliget rekonstrukciós tervét, melynek kiinduló eleme volt a túlkoros, életveszélyes fehérnyárak eltávolítása. Alighogy elkezdték a munkát, kétségbeesetten jelentették, hogy a fél város kint van a ligetben, és nem engedik a fákat kivágni. Kimentem megnézni, hogy mi van. Idősebb emberek egy csoportja, köztük több ismerős, tényleg felháborodottan tiltakozott a fakivágások ellen. Jobbnak láttam nem hergelni az embereket, elküldtem a munkásokat és elbeszélgettem a sértődött öregekkel. A baj ott volt, ahogy az egyik öregúr elárulta, hogy ezek alatt a fák alatt csókolta meg először a feleségét, amit a kis töpö-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

rödött asszonyka könnyes szemmel igazolt is. Pár nap múlva az otthonukban kerestem fel őket, vittem a terveket és próbáltam a rekonstrukció szükségességét megértetni. Nehezen ment, talán nem is lett volna sikere, ha hirtelen nem jut egy ötlet az eszembe. Meghívtam őket az újraültetésre azzal, hogy saját kezűleg ültethetnek el egy suhángot a kivágott helyébe. Két hét múlva unokástul jelentek meg az ültetésen, és még a gondozását is vállalták. Az öregekkel többet nem találkoztam, de mielőtt elköltöztünk, még láttam a platánfácskákat.

Azért szép dolog tüntetni egy csókért…

Az is jópofa volt, amikor az egyik nyáron megígértük a tapolcai plébánosnak, hogy karácsonyra viszünk karácsonyfát a templomnak. No meg, nekem is kellett.

Pár nappal karácsony előtt kivágtuk a fákat, elvittük a plébániára, majd a munkatársam javasolta, hogy nézzünk be a tomaji barackosba, mert a telepvezető meghívta őt nyulászni.

„Véletlenül" volt nálunk puska, és röpke egy óra alatt lőttünk vagy tizenöt nyulat. A vadászat után elmentünk Zánkára, az ünnepekre borért, majd haza.

Másnap délelőtt hirtelen beront a szobánkba Schneider Jenő igazgató, és a tőle megszokott ideges gesztikulálással, „Gézácska, Gézácska gyere be!" felszólítással hívott az irodájába. Tudtam, hogy valami baj van, mert akkor hívott Gézácskának, ha úgy érezte, megbántottam az érzékenységét, vagy kisebbségi érzéseit sértettem meg. Hol voltatok tegnap, tette fel a kérdést. Elmondtam, hogy karácsonyfát vittünk a tapolcai plébánosnak, és mentegetőztem, hogy csak amolyan Chermes-es tisztítási anyagot. Úgy éreztem, ezt nem kifogásolja. De ő: fizessétek be kiseladásba, felszólítással zárta ezt a témát.

És még hol voltatok? – volt a következő kérdés. Mondom, Aszófőn borért. Gondolom, nem először jártatok ott, majd erre még visszatérünk. És még hol jártatok? Itt már elég emelt hangot használt, de egyébként sem volt más választásom, mondtam, hogy nyulásztunk a barackosban. Látod, ez a baj. Nem is az, hogy vadásztatok, mert az nem erdőgazdasági vadászterület. Hanem az, hogy alighogy elmentetek, a tapolcai Pártbizottság vezetői is megjelentek, és egy nyavalyás nyulat sem lőttek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Egyébként vadásztál?

Nem voltam szenvedelmes vadász. Szerettem az erdőkben bóklászni, és szerettem a jó társaságot. Zalacsányban egyszer volt puska a kezemben. A házunk körül igen elszaporodtak a szarkák, és veszélyeztették kiscsibéinket. Kölcsönkért puskával jócskán megritkítottam a szarkaállományt. De a művelet hangja eljutott az erdészetvezetőhöz, aki figyelmeztette az erdészkollégámat, hogy amennyiben még egyszer kölcsönadja a puskáját, bevonatja a fegyvertartási engedélyét.

Valószínű, hogy a káderlapod járt a fejében.

Egyszer jelezték Zalacsányban, hogy szarvasok vannak a nagykapornaki csillagháznál. Akkor az igen ritka eset volt, úgyhogy azonnal kocsikra ültünk és kisiettünk az adott helyre. Nem láttunk semmit, de néhányan szarvasszagot véltek a levegőben. Én nem éreztem semmit.

1957-ben a Veszprém megyei népfronttitkár kezdeményezésére Erdész–Vadász Napokat szerveztünk, és mint OEE-titkárt, engem bíztak meg a szervezéssel. Az egyik fő esemény volt a híres öreg vadászok élménybeszámolója: Széchenyi Zsigmond, Bíró Sándor, a négus orvosa, Kittenberger Kálmán, Molnár Gábor, Fekete István. Továbbá az akkori vadászok elitje. Sok érdekes ismeretséget kötöttem, köztük Anghi Csaba Gejzával, a Budapesti Állatkert főigazgatójával. A programban szerepelt az én előadásom is „A keszthelyi hegység erdőművelési problémái" címen. Ez volt életem első nyilvános szereplése, érthető volt a nagy lámpalázam, de végül baki nélkül lement. A rendezvény következménye – vagy tudatos célja – a veszprémi állatkert létesítése volt. Érdekesség, hogy a terület első bejárásán részt vettem, de többet soha nem jártam ott, a működő állatkertet soha nem láttam, pedig sokszor dicsérték.

Keszthelyen 1958-59-ben kezdődtek a vadászatok. Először csak külföldi vendégeket fogadtunk szarvasbikára, melyeken én is részt vettem, de csak mint tolmács. Aztán megkezdődtek a házi vadászatok, ahová kölcsönpuskával már én is elmentem. A túlszaporodott vaddisznóállomány folyamatosan biztosította a napi 20-25 darabos terítéket.

Még mielőtt jogilag is vadász lehettem, volt egy kiemelkedő vadászélményem.1964-ben Finnországban lőttem egy jávortehenet. Bőre most is dísze szobámnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Soha nem kaptad meg a fegyvertartási engedélyt?

Az 1956 tavaszán beadott kérelmemet decemberben természetesen elutasították.

Mikor megalakult az erdőrendezőség (1968), Tóth Miklós szervezett egy bérkilövő társaságot, amelybe én is beléptem. Azután hamarosan megkaptam a fegyvertartási engedélyemet.

Budapestre történt áthelyezésem után mindig meghívtak Keszthelyre a tudós és az erdészetvezetői vadászatokra, amelyek jó hangulatú, kellemes, rendszerint egy jó vacsorával záródó fácán- és kacsavadászatok voltak.

A vadásztársaság a '90 es évek közepén áttette székhelyét Pápára, és én is átszoktam a Magas-Bakonyba. Itt Weibl Elemér és Rózsai Rezső erdészetvezetők engedélyével aktívan részt vettem az állományszabályozásban. Szinte otthon éreztem magam Somhegyen és Huszárokelőpusztán. Később – a betegségem miatt – abbahagytam a vadászatot.

A több kellemes élmény és emlék közül csak egyet.

Egyszer a feleségemmel és öreg barátokkal együtt mentünk fácánozásra. Éván kedvenc sárga sapkája volt. Az öregurak kitörő lelkesedéssel fogadták, és invitálták kísérőnek a lőállásba. Ez a kedvesség idővel lelohadt. És Éva a házigazda barátunkat kérte meg, hogy elkísérhesse a lőállásba. Ő azzal a feltétellel fogadta, ha „leveszi azt a randa sárga sapkáját". Levette. Estére tíz kakassal ünnepelte a sárga sapka eltűnését a terepről.

Annak is örülök, hogy az utolsó sikeres vadászatomon a feleségem is ott volt, amikor 2001-ben Homokbödögén egy dámtehenet sikerült terítékre kapni.

Legvégül. A Keszthelyi létem egyik fontos eseménye volt még, hogy 1963-72 között hivatalosan, majd „baráti alapon" a Várvölgyi Tsz-nél is intéztem az erdészeti irányító munkát, a téeszek szakmai megsegítésének keretében.

Többször ajánlottak fel más munkalehetőséget, de maradtam Keszthelyen, mert jól éreztem magam, és szerettem a munkámat.

Nagy átszervezések voltak.

1968 tavaszán áthelyeztek a Veszprémi Erdőrendezőséghez, ahol a Keszthelyi Erdőfelügyelőség vezetője voltam.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Az átszervezésről már régebben csiripeltek a verebek. Azt hittem, engem nem érint, hiszen az országosan elismert erdőművelők közé tartoztam. Tévedtem. Krunicker Pista, a párttitkár munkaidő után, mint már többször is megesett, behívott a szobájába egy kupica sümegi szilvóriumra és bizalmasan közölte, hogy Csepregi igazgató engem is kiajánlott átadásra. Egyértelműen szakmai féltékenység, és esetemben még személyes bosszú volt az indítéka. Nagyon bántott. Egész éjjel nem aludtam, de reggelre tisztáztam magamban, hogy nincs értelme ellenszegülni, itt is lehet jól dolgozni.

Reggel Csepregi behívatott és közölte döntését, amit én szó nélkül elfogadtam. Így engem javasoltak a Keszthelyi Erdőfelügyelőség vezetőjének. A kinevezést napokon belül megkaptam (1968. 02. 01) nekiláttam a munkának.

Amikor a Keszthelyi Erdőfelügyelőség megalakult, teljes volt a bizonytalanság. Nekem ez a helyzet nagyon kedvezett. Saját elképzelésem szerint alakítottam ki a felügyelőség szervezetét, munkarendjét és a munkáját is. Úgy látszik jól, mert már 1970-ben az erdészet kiváló dolgozója kitüntetéssel ismerték el munkámat. A Keszthelyi Erdőfelügyelőséget és annak vezetőjét a legjobbak között tartották nyilván. Ezzel kerültem a Rakonczay-jegyzék élére.

Az első nagy feladat az ún. „mérleg" (üzemterv szerinti gazdálkodás értékelése) kidolgozása volt. A korábbi éves jelentésekből kiindulva úgy kellet megszerkeszteni, hogy a huszonhét erdőfelügyelőség adatai gazdálkodóként, megyénként és szektoronként összesíthetők és értékelők lehessenek. Sokáig működött ez a rendszer.

1972 nyarán Rakonczay Zoltán főosztályvezető-helyettest áthelyeztek a természetvédelemhez, így utódról kellett gondoskodni. Állítólag Rakonczaynak volt egy listája az elmozdítható káderekről. Magasabb beosztásra alkalmas, jelenlegi lakhelyéhez nincs kötődése (ház, szőlő, anyós stb.). Állítólag én a lista elején szerepeltem. Bár biztos vagyok abban, hogy Sali Emil főosztályvezető már eldöntötte, hogy régi barátját veszi fel, a rend kedvéért „demokratikus" döntést akart mutatni. Felhívott Budapestre. Egyórai beszélgetés után semminemű biztatást vagy döntési szándékot nem mutatott. Szépen hazajöttem és idővel már nem is gondoltam az esetleges áthelyezésre. Közben Sali a szívével betegállományba ment. Szeptember elején Keszthelyen volt a favágóverseny, melyen Madas András – mint új miniszterhelyettes – bemutatkozásként megjelent. Egyszer úgy félvállról odaszólt: „úgy tudom,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

már megegyeztetek Salival, sürgősen fel kell jönnöd a MÉM-be. Én ugyan nem leszek itthon, de miniszterhelyettes kollégám intézi majd a kinevezésedet." Meg sem tudtam szólalni a meglepetéstől és vártam a fejleményeket.

Hamarosan hívatott Dimény Imre miniszter, aki úgy tárgyalt velem, mint aki már egyetértően nyilatkozott. A munkakör – főosztályvezető-helyettes –, feladat, fizetés (+2000 Ft) tetszett nekem, de mivel a belvárosba vagy lakótelepre nem kívántam költözni, nem hittem, hogy a lakáskérdésemet meg tudják oldani. Éva is ebben reménykedett, hogy így Keszthelyen maradhatunk.

Még a tárgyalás közben adtak egy kocsit, mely kivitt az Árnyas úton épülő új MÉM-házhoz. A látottak alapján, – mely később igazolódott is – nem lehetett nemet mondani.

1972. október 16-án, mindjárt egy miniszteri értekezlettel megkezdtem minisztériumi munkámat. Az első értekezletemen bemutattak, illetve be kellett mutatkoznom, ami állítólag jól sikerült Az értekezlet után a szobámban megdöbbenve láttam, hogy Rakonczay mindent elvitt. Nem volt egyetlen irat, feljegyzés, közlöny, szakkönyv stb., ami segíthette volna a munkámat.

A munkatársak között is voltak néhányan, akik ellenszenvvel fogadtak. Az önjelöltek. Ezeknek nemcsak az volt a bajuk, hogy nem közülük lett a vezető, hanem az is, hogy felügyelő voltam. A „rakonczátlan" igazgatók sem lelkesedtek. De ahogy jobban megismertek, aránylag rövid idő alatt megváltoztak a vélemények. Vidéken is megnyugodtak a kedélyek. Sok új dologgal kellett megismerkednem. Környezetvédelem, jóléti erdőgazdálkodás, informatika stb.

Madas szerette volna az erdészet 1968-ban elvesztett egységét helyreállítani, ha nem is szervezetileg, de szellemileg. Tervbe vette egy egységes erdészeti távlati fejlesztési terv elkészítését. Én az erőgazdálkodás és az erdőrendezés fejlesztésének kidolgozását kaptam feladatul.

Madas másik dédelgetett terve volt az erdészet, vízügy, természetvédelem összevonása egy környezetvédelmi minisztériumba. Ehhez még nem érett meg a feltétel, mert igen sok ellenzője volt.

Amikor Sali visszatért, megváltozott a helyzet, más lett a munkamegosztás, hiányzott Madas, és én is hosszabb betegállományba kerültem, csökkentett munkaidőben dolgoztam.

Szerva itt, csere ott, hogy sportnyelven fogalmazzak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1978 elején egyre felerősödött az erdőrendezőségek átszervezésének gondolata. Madas távozása után Soós Gábor államtitkár látta el az Erdőrendezési Főosztály felügyeletét. Soós sosem szimpatizált az erdészet önállóságával, különösen az erdőrendezés önállósága, a megyei (tanácsi) mezőgazdasági intézményektől való függetlensége volt szálka a szemében. Sali sem állt ki teljes erővel a szervezet fenntartása mellett. Egyrészt mert a szervezetet Rakonczay hozta létre 1967-68-között, másrészt Soós Gábornak nem akart (vagy nem mert?) ellentmondani.

A szakma nagyobb része kiállt az erdőrendezőség szükségessége mellett, és ami ilyenkor be szokott következni – kecske-káposzta figura – szakmailag egy meggondolatlan, felesleges, egzisztenciákat is sértő, átszervezés történt, és megalakult az Erdőrendezési Szolgálat, valamint a közvetlenül a minisztérium alá tartozó tíz erdőfelügyelőség. Ezzel megszűnt a szoros kapcsolat a tervezés és az ellenőrzés között. Személyi problémák terhelték a különvált szervezeteket. Viták az anyagiak szétosztásán. Az egységes számítástechnikai fejlesztés helyett külön utakon járás.

1978. december 15-én hivatott le Soós államtitkár és közölte, hogy a főosztály és az erdőrendezőségek átszervezése során áthelyeznek igazgatóhelyettesnek az Állami Erdőrendezőségek Műszaki Irodájához (melyből 1979. április 1-jével alakult meg az Erdőrendezési Szolgálat). Kicsit meglepett, mert sosem voltam rendező, és azt hittem, hogy mint a felügyeleti osztály vezetőjét, az átszervezés nem fog érinteni.

Néhány kérdést tettem fel. Ki lesz az igazgató? Válasz: Csontos Gyula, a FAGOK volt vezérigazgatója. Kérdésemre, hogy miért, hiszen soha nem dolgozott erdőrendezési munkában, az volt a válasz, hogy neki is kell hely! További kérdésemre, hogy ki lesz a felügyeleti osztály vezetője, azt a választ kaptam, hogy Bózsa Jenő Vácról. Indok: tud oroszul. (Bózsa pár hónap multán kérte a visszahelyezését Vácra.) A főosztály vezetésének közömbössége az erdőfelügyelet fellazulásához, a természetvédelem elvesztéséhez vezetett.

Ezekből a belső villongásokból kint nem sokat lehetett érezni.

Ahogy csillapodtak a kedélyek, nekiláttam az erdőrendezés fejlesztésének, amit már a MÉM-ben kezdtem el. Bár nem voltam erdőrendező, de jogosultnak éreztem magam erre a feladatra, mert az eddigi munkám során mindig használtam az üzemterveket, és a gyakorlatban megismertem az üzemtervekkel szemben támasztott, különböző szintű követelményeket.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Később Csontos kivette a kezemből a fejlesztést, és átadta Bán Istvánnak, aki különböző számítógépes – a gyakorlatban nem nagyon hasznosítható – rendszereket dolgozott ki. Egy év után újra kézbe vettem az erdőtervezési útmutató újraszerkesztését, és 1983-ban Sopronban már az új rendszer szerint üzemterveztünk, 1985-től pedig az egész országban. Természetesen a fejlesztés csoportmunka volt, hiszen részt vett benne a Szolgálat szinte teljes apparátusa.

Gondolom, ebből a korszakból is van néhány epizódod.

A környezetvédelem indulásaként értekezletet hívattak össze az ÉVM-ben, melyre Madas András engem küldött, mint a MÉM delegáltját. Bemutatkozással kezdődött, és amikor rám került a sor, a velem szemben ülő fiatalasszony csodálkozva, hangosan felkiáltott: „Maga az a keszthelyi Gáspár, aki szerint van Isten az égben?"

Egy kis zavar támadt, mire előadta önkéntelen felkiáltásának okát: „Apám az OEF-ben dolgozott, és gyakran járt Keszthelyen. Ő mesélte a történetet. Tarokkoztak, és egy bemondott XXI fogás volt, voláttal súlyosbítva. Apámnak ki kellet ütnie. Ezzel Gáspár kicsúszott a XXI fogás alól, és e feletti örömében tette ezt a kijelentést. Ez az eset a családban úgy rögződött, hogy ha valami várható, kellemetlenség elkerült minket, azzal nyugtáztuk: Gáspár is megmondta: van Isten az égben!". Egy kis zavart nevetés után folytatódott az értekezlet.

Nemzetközi kapcsolataidról mondjál néhány szót.

Állandó utazási vágyamat a gyakori belföldi utazások és az akkor még ritka maszek külföldi utak nem elégítették ki. Viszont igen nagy lehetőségek voltak a munkámhoz szorosan vagy csak érintőlegesen kapcsolódó nemzetközi kapcsolatokra és a velejáró utazásokra. Ezeket igyekeztem kihasználni, bár sokat utaztam, de nem eleget.

Most csak összefoglalom a hivatalos kapcsolatokat, amely a keszthelyi időkben kezdődött. Legelőször a MTESZ-en keresztül a szlovákokkal kerültem kapcsolatba. A pozsonyi és a besztercebányai erdőgazdaságokkal alakult ki együttműködés, kölcsönös látogatások. Egyre gyakoribbak lettek a keszthelyi agrárakadémián az NDK vendégek, és gyakran felkértek terepi program szervezésére.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1963-ban volt Keszthelyen a Nemzetközi Láphasznosító Kongresszus, első nemzetközi szereplésem A keszthelyi láp erdészeti hasznosítása című előadásommal. Ugyancsak a MTESZ-en keresztül kapcsolódtam a lengyel együttműködésbe.

Miután Budapestre kerültem, kinyílt előttem a világ. Legelőször és legnagyobb örömömre Madas maga mellé vett a Finn–Magyar Agrárbizottságba. Évente vagy a bizottságot, vagy a kormánydelegációban a MÉM-et képviseltem Finnországban.

Egy NSZK úton kapcsolódtam a Nemzet Parkok és Parkerdők Európai Szövetségéhez, melynek elnökségi tagja is lettem. A német természetvédők 1973. évi vándorgyűlésére Madas Andrást hívták meg, de nem ért rá, így engem és a Pilisi Parkerdő igazgatóját, Madas Lacit küldött ki. Sajnos előtte semmi tájékoztatást nem kaptunk, így meglepetésként és felkészületlenül ért minket – mint a legfontosabb napirend – a szövetség megalakulása. Mi a parkerdők kérdéseivel szerettünk volna foglalkozni. Hirtelenjében nem tudtunk mit csinálni. A Nemzeti Parkoktól nem volt megbízatásunk. Laci – mint állami szerv – engedély nélkül nem léphetett be nemzetközi szervezetbe. Emellett a szövetségnek csak civil tagjai lehettek. Bizonytalanságunkban segítségünkre siettek a magyar viszonyokat jól ismerő külföldi kollégák, és végül elfogadták az Országos Erdészeti Egyesület ideiglenes és feltételes belépését.

Ezt követően igen részletesen tanulmányozhattuk a frankfurti városi parkerdő működését és berendezését.

Komoly egyesületi tevékenységet folytattál.

Az Egyesület szinte teljes munkálkodásom idején, sőt azon túl is szerves részem volt. Több mint hatvanéves tagságom alatt voltam helyicsoport-titkár, elnökségi tag, szakosztály-vezető, szerkesztőbizottsági tag és főtitkár. Ma is tag vagyok, ha nem is aktív, de lelkes.

Az egyetemen és az Erdőkémiánál szinte nem is hallottam az Egyesületről.

1953-ban Páll Miklós invitálására léptem be, és Zalacsányban, az akkor újraszerveződő helyi csoport engem bízott meg – erdészeti összekötőként – az erdészek beszervezésével és az Egyesület működésének beindításával. Aránylag rövid idő alatt megindult az egyesületi munka.

Miután 1955-ben áthelyeztek Keszthelyre, a később kirúgott Hoffmann Sándor után (aki fékező kalapáccsal leverte a tapolcai állomás

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

bejáratánál a vörös csillagot) engem bíztak meg a helyi csoport titkári teendőivel. Abban az időben minden évben megkaptuk a vállalt előadók és címek listáját, csak egyeztetni kellett az időpontot, és megtarthattuk az előadásokat. Éves átlagban három előadást és egy tanulmányutat szerveztem.

1967-ben Keszthelyen volt a közgyűlés a helyi csoport szervezésében. A közgyűlés sikeres szervezéséért, jutalomként, 1969-ben én képviselhettem az OEE-t az Osztrák Erdészeti Egyesület waidhofeni közgyűlésén.

Sikeres erdész–bányász-találkozókat szerveztünk.

Az 1970-es vezetőségválasztó közgyűlésen beválasztottak az elnökségbe, ahol 1981-ben okoztam bonyodalmat. Az 1980-as MSZMP-kongresszuson Schmidt Ernő bejelentette, hogy mintegy évi 30-40 millió köbméter tartalék van a magyar erdőkben. Ezt, mivel akkor már a rendezőségen dolgoztam, nyilvánosan kifogásoltam, mert tudtam, hogy ha ezt kitermelésre előírják, akkor az erdők felét ki kellett volna termelni. A megtévesztő adatokért Schmidt Keresztesire, ő meg Csontosra hárította a felelősséget. Végül tisztázódott, hogy Csontos egy hibás, ellenőrizetlen aktualizált adathalmazt adott át az ERTI-nek. Bonz Tibor és az általa vezetett bizottság, amelynek én is tagja voltam, kijavíttatta a hibákat, és elkészíttette a „Kitermelhető fatömeg 2000-ig" című kiadványt, amelyben az évi kitermelhetőséget 8 millió köbméter körülire tette.

Őrületes blama lehetett ez neki, ami rajtunk kívül – gondolom – túlzottan senkit nem érdekelt.

1973 nyarán, az FNNPE alakuló ülésén keresett meg von Unold úr, a bajor erdészeti egyesület elnöke, aki szakmai segítséget kért a tervezett magyarországi tanulmányútjuk programjához. Az Egyesület nemhogy segítséget adott, hanem átvállalta a teljes program szervezését és lebonyolítását. Ez volt az első általunk szervezett külföldi csoport. A külföldiek magyarországi tanulmányútjainak szervezése több éven át, igen jelentős devizabevételt jelentett az Egyesületnek.

1994-ben megbíztak az Erőrendezési Szakosztály újraszervezésével és vezetésével. Volt némi vita, hogy ilyen szakosztály már van, csak éppen nem működik. 1974-ben az Erdőrendezési Szolgálat hathatós segítségével megszerveztük az Erdőrendezési és Erdőbecslési Napokat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

1985-ben a jelölőbizottság elnöke voltam. Amikor a jelölőlista véglegesítésére került sor, felvetődött, hogy vállaljam el a főtitkári jelölést. Az egri közgyűlésen főtitkárrá választottak.

Főtitkári tevékenységem során volt székházunk visszaszerzésében próbálkoztunk, de Szilbereki Jenő legfőbb ügyész – akinek támogatását kértem – azt a választ adta, hogy az államosítás az akkori törvények szerint törvényes volt, azt megváltoztatni nincs lehetőség. 2002-ben az egyesület pert kezdeményezett, de sikertelenül, az elutasító határozat azonos volt Szilbereki válaszával.

Már nem emlékszem, melyik évben, megkaptam a MTESZ Budapesti Intézőbizottságának álomtervét egy egyesületi parkról Budán, a XII. kerületi Csillagvölgyben. A terv alapja a völgyben található elhagyott, félig romos villák egyesületi hasznosítása, és a völgy bejáratánál, jobbra a dombon egy központi építmény létesítése előadótermekkel, uszodával stb., és mindezt a föld alatt. A terv nekem is tetszett, de álomnak, megvalósíthatatlannak tűnt. Viszont abban volt fantázia, hogy az egyik villában elhelyezhető lenne az egyesületi könyvtár. A célcsoportos hitelt akkor Barátossy Gábor kezelte. Átadtam neki a terveket. A Pilisi Parkerdőgazdasággal együttműködve megvalósították a tervet, és a Budakeszi úti Erdészeti Információs Központ felépültéig itt működött a könyvtár.

Meglehetősen vizes épület volt a csillagvölgyi, emellett a megközelítés is problematikus volt.

A nyolcvanas években az Erdészeti és Faipari Hivatal erősen szorgalmazta az erdőgazdaságok nyereségének fokozását, a devizabevételek nagymértékű növelését. Ezt a célt néhány erdőgazdaság nemhogy teljesítette, hanem jócskán túlteljesítette, súrolva, esetenként veszélyeztetve a tartamos, erdőterv szerinti gazdálkodást. Ezt az Egyesület nem hagyta szó nélkül. Határozottan fellépett ellene, és bírálta az Erdészeti és Faipari Hivatalt és a túlzottan lelkes kiszolgálókat.

Mondhatjuk, hogy ez volt a csendes szakmai forradalmunk.

Ez a határozott fellépés az amúgy is sértett néhány igazgatót az Egyesület ellen hangolta, és követelték a vezetőség leváltását. Az Egyesület választmánya egyetértett a vezetőség álláspontjával, és megerősítette a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

vezetőséget. A kedélyek bizonyos mértékig megnyugodtak, de feszültség és ellenszenv néhol maradt még. A somogyiak tervezték, hogy kilépnek az Egyesületből és újat alapítanak. (Idővel ez a kezdeményezés önmagától elhalt.) Gond volt még a szombathelyi közgyűléssel, amelyre a FALKO rátelepedett, és az OEE szinte csak mellékszereplő maradt.

Ebben az időben sok személyes vitám is volt, amelyek közrejátszottak abban, hogy a továbbiakban nem vállalom a főtitkári funkciót. Főtitkári tevékenységemet jól szemléltetik a közgyűlésekre készített főtitkári beszámolók.

Több ciklusban tagja voltam Az Erdő szerkesztőbizottságának. Leginkább a lap olvashatóságának javítása mellett szólaltam fel. Jó pár éve Pápai Gábor, akkor az Erdészet Lapok főszerkesztője, véleménykérő és javaslattevő körlevelet adott ki a lap szerkesztésének megújítása érdekében. Válaszomban részletesen kifejtettem javaslatomat egy, vagy esetenként megjelenő különszámra, amely a nem szakmabeliek érdeklődési körében lenne terjeszthető, inkább felvilágosító cikkekkel munkánkról. Örömmel látom és remélem, hogy a javaslatom közrejátszott a most megjelenő „A mi erdőnk" létrejöttéhez.

Az Egyesület igen nagy lehetőséget nyújtott a nemzetközi munkára. A szakemberek, csoportok fogadása, a szakmai tapasztalatgyűjtés mellett egyúttal igen jelentős forint- és devizabevételt jelentett az Egyesületnek. De rendszeres lett a közgyűlésekre történő kölcsönös meghívás, részvétel. Nagyon jól sikerült és megkedvelt rendezvények voltak a Pannónia Napok találkozói. A nemzetközi munkát nyugdíjas koromban sem hagytam abba.

Az erősen változó politikai légkör nem kedvezett helyzetemnek, a következő választásokra nem jelöltettem magam. Átvettem az Erdőrendezési Szakosztály titkári feladatait, és részt vettem a nemzetközi kapcsolatok szervezésében. 2002 őszén, megváltozott egészségi állapotom miatt, minden tisztségemről és feladatvállalásomról lemondtam.

2013 márciusában az a megtiszteltetés ért, hogy az Egyesület elnökének javaslatára, 60 éves tagságom és aktív egyesületi tevékenységem elismeréseként „Tiszteletbeli Tagsági Oklevél" kitüntetést kaptam.

Nyugdíjas éveid?

1988. június 31-én mentem nyugdíjba. Közel másfél évet „ráhúztam", mert a várható átszervezéstől tartva könnyen szabaddá tehető

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

státuszomban érdekelt volt mind a MÉM, mind az Erdőrendezési Szolgálat. Dolgoznom már nemigen kellett, részben a hathónapos felmentési időt töltve, részben, mert már nem voltam hajlandó a még hátralévő rövid idő miatt nagyobb energiát beleölni az informatikai kérdésekbe. Király Laci, Vidovszky Feri és Farkasné vezetésével az osztályok, a számítógépüzem megfelelően működtek. Az időmet szinte teljesen lekötötte az OEE főtitkári tevékenység és az ERSZ nemzetközi kapcsolatai. Búcsúztatásomat a budakeszi arborétumban rendezték, és egy lengyel delegáció részvételével nemzetközivé sikeredett. Nyugdíjba vonulásom alkalmával megkaptam a „Munka Érdemérem" ezüst fokozatát és jelentős pénzjutalmat, mely igen jó hatással volt a nyugdíjamra. Társszerkesztő voltam az IUFRO Silva Voc munkacsoportjában, amelyik egy hétnyelvű erdőrendezési tematikus szótárt szerkesztett.

Mivel egyáltalán nem éreztem magam öregnek, azonnal vállaltam szerződéses munkákat. Ezek közül az üzemterv-tár kezelése és a lejárt üzemtervek archiválása volt az egyik, és az erdőtervektől eltérő engedélyezett tevékenységek összesítése és értékelése a másik. Eléggé zavaros munka volt, egyrészt mert az addig készített engedélyezési okiratok sem voltak egyértelműek, másrést a felügyelőségek is nagyon eltérően kezelték. További igen nagy hiba volt, hogy az engedélyezett kérelmeket kellett összesíteni és bírálni, és nem a tényeket, a megvalósult eltéréseket. Végül az egészet betetőzte, hogy csupán a fióknak dolgoztam, senki meg nem nézte, a megállapításokat senki nem hasznosította. Az utolsó évben, hiányos adatszolgáltatás miatt, nem tudtam elkészíteni, de senkinek nem hiányzott, senki nem kereste.

Köszönöm a beszélgetést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

Tartalom

Az olvasóhoz 7
Bak István 11
Madas Gabriella 29
Fritsch Ottó 39
Barabits Elemér 65
Szabados János 85
Németh Ferenc 108
Tarjánné Tajnafői Anna 128
Gosztonyi Géza 142
Királyi Ernő 178
Pócsi László 218
Gerely Ferenc 240
Papp Tivadar 316
Hevesi József 344
Gáspár Hantos Géza 364

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2025. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/201/2025.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET